

Purchased for the
LIBRARY of the
UNIVERSITY OF TORONTO
from the
KATHLEEN MADILL BEQUEST

SBÍRKA PRAMENŮV

KU POZNÁNÍ LITERÁRNÍHO ŽIVOTA

V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A V SLEZSKU.

VYDÁVÁ

III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

SKUPINA DRUHÁ:

KORRESPONDENCE A CIZOJAZYČNÉ PRAMENY.

ČÍSLO 2.

VZÁJEMNÉ DOPISY JOSEFA DOBROVSKÉHO A FORTUNATA DURICHA

Z LET 1778—1800.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1895.

KORRESPONDENCE
JOSEFA DOBROVSKÉHO.

DÍL I.

VZÁJEMNÉ DOPISY
JOSEFA DOBROVSKÉHO A FORTUNATA DURICHA

Z LET 1778—1800.

K VYDÁNÍ UPRAVIL

ADOLF PATERA.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1895.

PG
4064
D6253
1895
dil 1

235

K nejslovnějším učencům národa našeho ke konci XVIII. a na počátku XIX. století náležel zajisté Josef Dobrovský, o čemž kromě jeho hojných spisů nejlepší svědectví podává též jeho velice rozsáhlá a obsahem bohatá korespondence, kterou po celou dobu svého života udržoval nejen s vynikajícími muži národa českého, ale i s učenými spisovateli jiných národů, kteří se k němu obraceli ve věcech vědeckých, žádajíce od něho poučení.

Již v letech sedmdesátých obíral jsem se korespondencí Jos. Dobrovského a, seznav její důležitost ku poznání národního a literárního života zejména u nás v letech 1778—1827, počal jsem shledávati dopisy tyto a je přepisovati. Avšak nemoha tenkrát najíti nakladatele, který by sebranou sbírku dopisů J. Dobrovského a od jiných učenců jemu zaslanych tiskem vydal, byl jsem nucen odložití vydání její na dobu příznivější.

Když r. 1879 p. dvorní rada prof. dr. I. V. Jagic počal uveřejňovati v časopise »Archiv für slavische Philologie« (IV. str. 516—527) listy Jos. Dobrovského k B. Kopitarovi, zaslal jsem jemu své přepisy dopisů Kopitarových k Jos. Dobrovskému, které byly částečně otištěny v témž časopise a sice v díle IV. na str. 670—693 a v díle V. na str. 275—303 a úplně vydány r. 1885 v Petrohradě zároveň s listy J. Dobrovského: Письма Добровскаго и Копитара въ повременномъ порядкѣ (Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности им. Академіи Наукъ т. XXXIX) str. CVII. 751.

Nyní když slavná III. třída České Akademie počala vydávati sbírku pramenů ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku, a poněvadž dle pravidel pro vydávání těchto pramenův má hlavní péče věnovati se korespondenci spisovatelů domácích, zejména z konce XVIII. a z první pol. XIX. stol., naskytla se nejvhodnější příležitost korespondenci Josefa Dobrovského uveřejniti a tím přístupnou učiniti každému, koho náš literární život té doby zvláště zajímá.

Podávaje v tomto prvním díle velice zajímavou korespondenci J. Dobrovského s F. Durichem z l. 1778—1800, pokládám za svou povinnost aspoň krátce vylíčiti zde život a působení Fortunata Duricha, odkládaje vylíčení života a zásluh Josefa Dobrovského na základě celé dosud mnou sebrané jeho korespondence do posledního dílu této publikace, kde též bude podán úplný chronologicky spořádaný seznam všech jeho a jemu zaslanych dopisů.

Václav Michal Durich, klášterním jménem Fortunat zvaný, narodil se dne 28. září r. 1735 v Turnově, kde jeho otec byl chudým kamenářem. Odbyv školu ve svém rodišti, poslán byl V. Durich do piaristického gymnasia v Kosmonosích u Mladé Boleslavi, odkud pomocí svých ujců farářů Františka a Samuele Vodsloně vstoupil v Tachově do řádu pavlánského, kde složil slavný slib dne 29. září 1751 a kde měl dne 29. září 1758 svou primici. Podrobiv se zkoušce z celé hebrejské bible, vyučoval po několika letech nejdříve ve Vídni řeholní své bratry bohosloví a východním jazykům, potom r. 1763—1765 v Mnichově a konečně v Praze, kde byl zároveň několikrát spolurektorem a posléze po tři léta generálním vikářem řádu pavlánského. V Mnichově vydal co výsledek svých studií hebrejštiny roku 1767 tiskem první svůj spisek: »Dissertatio philologica de vocibus Hharymmim et Belahatchem; Exod. VII. 11« (ve 4^{ce} o 20 str.) a zde též začal svá studia slovanská, povzbuzen k tomu Mnichovským bibliothekářem Ondřejem Felixem Oefelem, v kterýchžto studiích v Praze horlivě pokračoval, seznámiv se zde zejména s Jos. Dobrovským, Fr. M. Pelclem a Adauktem Vojgtem a j. J. Dobrovský seznámil se blíže s Durichem, když tento vyučoval v letech 1776—1784 na universitě Pražské hebrejštině. Píše o tom Dobrovský v nekrologu F. Durycha, jež podal kr. České Společnosti nauk a který byl otištěn v »Abhandlungen« této Společnosti (III. Folge, I. Band, pag. 31—41) na str. 33 a 34 takto: »Schon ein Mann von mehr als vierzig Jahren lernte er mit mir die arabische Sprache. Bald suchten wir alte hebräische Grabschriften auf, bald verglichen wir hebräische Handschriften, wenigstens in wichtigen Stellen, für de Rossi's Variantensammlung. . . Gleiche Studien verbanden uns immer näher. Allein so lieb ihm auch die Betreibung hebräischer Philologie war, so hatte er doch mehr Hang für slavische Literatur und einen lange gefassten Vorsatz, sich dieser bei müssigern Stunden ganz zu widmen. Er unterliess es auch nie, mich auf dieses sein Lieblingsfach nebenher aufmerksam zu machen und dafür immer mehr und mehr einzunehmen. Mir bleibt sein lehrreicher Umgang, so wie sein erbaulicher Wandel allen, die ihn kannten, unvergesslich.«

Po zrušení řádu jesuitského stal se Durich též examinátorem z řečtiny a hebrejštiny při zkouškách přísných a ze všech předmětů bohosloveckých při zkouškách obyčejných na universitě Pražské, kterýžto úřad zastával až do roku 1784.

V Praze vydal r. 1771 spisek pod názvem: De originibus templi Salvatoris et monasterii Fratrum Minorum S. Francisci de Paula Veteris Pragae specimen historicum (v 8^{ce} str. 114) a r. 1777 rozpravu o česko-slovanském překladě písma svatého: De slavo-bohemica sacri codicis versione dissertatio (v 8^{ce} str. 56).

Roku 1778 bylo Durichovi a Faustinu Procházkovi od arcibiskupa A. P. hraběte Příchovského uloženo nově upravit k vydání českou bibli, čehož se Durich s velikou horlivostí ujal a kteroužto práci k úplné spokojenosti r. 1780 s F. Procházkou dokončil.

Když byl r. 1784 dne 28. září v Praze pavlanský klášter zrušen, žádal Durich, by mu bylo dovoleno konati studia v císařské dvorní knihovně ve

Vídni, což se i stalo. Přišel na konci července roku 1785 do Vídně, mohl teprv na konci zimy ve dvorní knihovně započítí svá studia, prohlížeje tam zejména pilně staré slovanské rukopisy a tisky, při čemž mu byl svou radou obzvláště nápomocen úředník této knihovny M. Denis. Rovněž mu byl nápomocen při jeho studiích ve Vídni Josef Zlobický, jakož i jeho přítel Josef Werschhauser, Maxmilian Šimek a prof. Fr. Alter. I s jinými vynikajícími Slovany ve Vídni vstoupil v přátelské styky. K návrhu svých přátel v Praze zvolen byl dne 11. února roku 1786 za přespolního člena Král. České Společnosti nauk, kteréhožto vyznamenání si po celý svůj život velice vážil.

Po celou dobu svého pobytu ve Vídni sbíral stále v cí. dvorní knihovně učený materiál ke svému dílu a dlouho nemohl se odhodlati k uveřejnění nějakého spisu, nemaje k tomu dosti odvahy a obávaje se, aby něco nedokonalého nepodal veřejnosti. Zamýšlel své dílo vydati pod názvem: »De subsidio criticae et hermeneuticae sacrae necdum culto, in Cyrillicae versionis Slavorum Veteris et Novi Testamenti natura et usu proposito libri quinque«, a k naléhání Dobrovského odhodlal se roku 1792 vytisknouti aspoň náskres celku, o čemž podal hned zprávu J. Dobrovský na str. 2. obsahu své »Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur« takto: »Bei dem Abdrucke des letzten Bogens erhielt ich den Entwurf einer slavischen Bibliothek, woran H. Fortunat Durich zu Wien seit vielen Jahren arbeitet. Sie wird in fünf Bänden unter dem Titel ‚Bibliotheca antiquissimae dialecti, communis et ecclesiasticae, universae Slavorum gentis‘ erscheinen. In dem ersten Bande, der die Einleitung enthält und nächstens gedruckt werden soll, wird auch von der böhmischen Sprache im letzten Kapitel gehandelt. In einem besondern Anhang gedenkt der Verfasser die ältesten böhmischen Denkmale aus der k. k. Hofbibliothek zu liefern. Ihre Aufschriften sind: I. Fragmentum membranaceum dimidii folii Passionalis rhytmici saeculi XIII. II. Evangeliarium bohemicum, cujus septem *τμήματα* seu pensa, heic proferuntur; glossemata vero ex toto MS^{to} chartaceo collecta observationibus illustrantur.«

Roku 1795 konečně vyšla ve Vídni první část prvního dílu slovanské biblioteky nákladem Stěpána Novakoviče, v nížto pojaty jsou toliko první tři kapitoly, a připsána byla Durichem Král. české Společnosti nauk.

Za svého pobytu ve Vídni vypomáhal též v cí. dvorní knihovně a sepsal katalog hebrejských spisů tamž chovaných. Když byl Vídeňský konvent pavlánský, v němž Durich našel své útočiště, roku 1796 zrušen, odebral se do svého rodiště v srpnu téhož roku a koupil tam pro svého bratrovce domek a pozemek, který upravil v zahradu. Vyčerpav tím svou peněžní úsporu žil v Turnově dosti nuzně a byl hmotně podporován Jos. Dobrovským. K přímluvě Vídeňských přátel dostalo se mu vyzvání dvorním dekretem ze dne 10. prosince 1796, zda-li by nechtěl ve svém díle »Bibliotheca slavica« pokračovati, používaje k tomu ve Vídni cí. dvorní knihovny, kdyby k jeho pensí 300 zl. mu byl poskytnut přídavek 100 zl. Ve své odpovědi ze dne 10. března 1797 prosil Durich, by směl užiti podpory při skládání spisu v Turnově, neb nasbíral za dvacet let hojně materiálu, a poukázal k tomu, že, jakmile nabude lepšího zdraví a prostředkův a ukáže-li se při jeho práci toho naléhavá potřeba, by osobně užil knihovny dvorní, vydá se na cestu do Vídně.

K vyzvání z nejvyššího dvorního úřadu podala Král. Česká Společnost nauk velmi příznivý úsudek o Durichově bibliothece slovanské a prosila, by byl spisovatel povzbuzen pokračovati v tomto díle. Následkem toho dostal Durich dne 1. června 1797 přípis, že nejvyšším rozhodnutím ze dne 30. dubna Jeho Veličenstvo ráčilo mu povoliti k jeho pensi 300 zl. přídavek roční 200 zl. z fondu studijního. Avšak i potom žil Durich v nouzi, čehož zajisté byla hlavní příčina ta, že příliš obětovně podporoval své chudé příbuzné. Přese všechno to neustával pokračovati ve svém díle, dokonal druhou část jeho r. 1800 a poslal ji do Pešti, kde však tisk díla toho hned na počátku uvázl a rukopis se ztratil.

Raněn byv mrtvicí na počátku r. 1800, nemohl Durich ani svým přátelům na jich dopisy odpovídati a zemřel dne 31. srpna roku 1802, odkázav svou korespondenci a sebraný věčný materiál v šesti svazcích Jos. Dobrovskému.

O listech Durichových zmiňuje se Dobrovský ve svém výše připomenutém nekrologu takto (na str. 40—41): »Da ich nun seine gut und schön geschriebenen Briefe literarischen Inhalts, die der Selige seit fünfzehn Jahren an mich erlassen hat, aufbewahrt habe, und mit Grunde vermuthe, dass auch andere Freunde und Gönner von ihm noch welche von seiner Hand besitzen mögen, die des Aufbewahrens werth sind; so ersuche ich hiermit geziemend die Besitzer derselben, mir selbe gefälligst mittheilen zu wollen, um davon einstens zum Besten der Liebhaber der slavischen Literatur Gebrauch machen zu können.«

Listů Dobrovského k Durichovi z let 1778—1800 zachovalo se nám 88 a listů Durichových 75. Bohužel není tato sbírka úplná, tak zejména hned první list Dobrovského byl již za živobytí Durichova pohřešován, jak z číslování Durichova těchto listů patrno. Listům těmto přičinil již r. 1792 Durich následující nápis: »Commercium epistolarum Fortunati Durich cum cl. viro Josepho Dobrovský, soc. scientiarum Bohem. membro ordinario causa illustrandae rei literariae Slavorum cum primis biblicae et ecclesiasticae. Ex anno 1778 epistolae XXXII^{ae} usque ad 24 Sept. a. 1790 a praefato J. Dobrovský ad me datae; totidem ego ad eum dedi, ad quas ille tomo septimo *novae Bibliothecae orientalis* cl. Michaelis pag. 166 provocat. Inde jam usque ad 24 Maji a. 1791 una cum praecedentibus Nro XXXVI. Porro una cum praefatis usque ad 9^{em} Maji anni 1792 No XLII^{ae}. Ego totidem ad illum dedi una cum quaestionibus slavice ad illustrandam rem literariam Slavorum, quas die 2da Maji 1792 Pragam misi, unde is die 10 ejusdem mensis iter slavo-literarium in Sveciam et Russiam instituit. Hamburgo die 15 Junii obtinui die 3 Junii datam.« Na hořejším okraji připsal Durich: »Thesaurus meus literarius omni aere mihi pretiosior.« Též se při této sbírce zachovala jedna stránka, na které počal si Durich znamenati obsah listů Dobrovského: *Summa epistolarum Dobrovskyi slavo-literalis* (epist. VI—XVI). Sbíрка listů těchto chová se nyní v knihovně Musea království Českého v oddělení rukopisném (sig. VIII. E. 16).

Podáváje u veřejnosti první díl korespondence Dobrovského, dovoluji si připomenouti, že jsem hleděl především k tomu, aby listy byly otištěny co možná věrně a správně, což bylo při listech Durichových někdy zběžně

a nesprávně psaných s velikými obtížemi spojeno; rovněž velké obtíže činil otisk značek a liter z cizích abeced vyskytujících se zejména v listech Durichových, jimiž tiskárny v Praze nejsou dosti zásobeny. V dodatku na str. 448 otištěn jest list bez označení roku ze starší doby, ve kterém pouze udán den a měsíc (29. září), rovněž i list Dobrovského ze dne 25. května 1786, který jsem našel mezi jinými dopisy teprve, když tisk tohoto dílu již značně pokročil. Pod č. 3. v dodatku konečně otištěn přípisek Dobrovského k Durichovi na zvláštním lístku, o kterém těžko zjistiti, v které době byl psán.

Jsa v poslední době stížen očním neduhem, nemohl jsem tak rychle prohlížeti korektury, jak bych si byl přál; při sestavování rejstříku, ve kterém jsou uvedena jména osobní, místní a důležitější věcná, byl mi pomocen p. Jos. Cvrček, kand. gymn. professury.

Konečně pokládám za svou povinnost vzdáti své srdečné díky pp. vysoce důstojnému univ. prof. ThDru. Jos. Pachtovi, professoru Antonínu Truhláři a archiváři musejnímu V. Schulzovi za laskavou pomoc, kterou mi při obtížných korekturách vydání tohoto ochotně prokázali.

I.

Vzájemné dopisy

Josefa Dobrovského a Fortunáta Duricha

z let 1778—1800.

I.

1778 — 23. května. Odpověď Durichova na nyní ztracený list Dobrovského ze dne 20. května, v které mimo jiné zmiňuje se o zbytku evangelia sv. Marka a o recensi Ungarova vydání Balbínovy »Bohemia docta«.

Fortunatus Dobrowskyo s. p. d.¹⁾

Gratissimae mihi fuerunt tuae literae, quas vicesima die hujus mensis accepi. Gaudeo vehementer, tibi vero gratulor de monumentis rei literariae in bibliotheca Veteroboleslaviensi inventis; atque ut porro humanitate illius humanissimi capellani uti possis, ex animo precor. Primi Truberi 5 ꝛꝛꝛꝛ ꝛꝛꝛꝛ opera Stephani Istriani Tubingae 1561 literis glagoliticis excusum summa cum gratiarum actione tibi remitto, observatis omnibus praeceptis tuis, quibus me cautum esse jussisti. Auxisti hac tua benignitate adversaria mea slavonica, immo tibi nunc debeo notitiam originis primae in Germania typographiae glagoliticis literis instructae. Sed, quod scribis, te male audire Pragae ob 10 s. Marci autographum, tantum ex te scio; si contigerit ex alio scire, non te celabo rem ullam. Mirari tamen satis nequeo ingenium nostri soli, ut etiam in odium occalluisse videantur nonnulli, dum recte sentientium meliores conatus scientes damnant. Sed tu *recordatus multum et diu cogita, argumentaque in* 15 *pectus multa institue*; tu et Pelzel noster *volutate et diu disputate*, Terentianum Philolachen industria aemulantes, quo modo id fieri possit, ut nos barbaries pestilenti quodam sidere non adflet?

Dic, quaeso! d. Pelzel salutem, meque penitus ignorare auctorem illius recensionis nuncia eidem; nec esse quidquam aliud mihi notum, nisi quod ipse P. Raphael²⁾ suspiciose existimet: vel d. Pelzel, vel te, vel P. Léopoldum 20 auctorem esse illius recensionis; ³⁾ immo nuper etiam de Scherschnikio suspicabatur. Ex me et P. Faustino⁴⁾ volebat scire auctorem, magnoque hujus notitiae desiderio eum teneri nuper observavimus: sed nos etiamsi sciremus, tantum notitiae cum illo communicaremus, ut scire desideraret magis. Quod ad P. Faustinum attinet, lubenti animo ille suscipit hanc sibi oblatam 25 provinciam; sed societatis privatae et nomine, et mutuo labore, seu collata opera; hoc enim fine ego eidem omnes meas chartas describendas tradidi jam ante annos quatuor, quas ille sua industria plurimum auxit, ordine atque

¹⁾ t. j. salutem plurimam dicit. — ²⁾ P. Raphael Ungar. — ³⁾ V »Prager Intelligenzblatt« 1778, St. 19, p. 147—148. — ⁴⁾ P. Faustinus Procházka.

serie elementorum in grandi volumine ita descripsit, ut *Bibliothecae nationalis*, ut vocant, specimen sit minime contemnendum. Itaque in oblata provincia, supplementa, quae vos putatis conscribenda, nostro consilio mutantur in *Bibliothecam*; reliquum est, ut vos mature respondeatis, num haec methodi
5 commutatio vobis placeat.

Quid nos ad recensionem istam? sic accipe: auctor recensionis videtur innuisse ex I. de officiis: »deforme etiam esse de se ipso praedicare, falsa praesertim, et cum irrisione *legentium* imitari militem gloriosum«. Rogamus, expendatis ista Praef. pag. 3. verba: »ubi de viris doctis et literatis Bohemiae
10 Balbinus agit, ampliorem restare mihi segetem arbitratus, ut qui et *scirem neminem* mihi hoc in curriculo praecurrisset, et qui simile quid scriberet praestaretque, haud fore aliquem *securus cogitarem*«. Sed plura ad te dabo per otium; et si rescivero, quid publicum, vel quid ipse P. Raphael sentiat, perscribam. Quomodo me circumvenerit P. Raphael in communicanda notitia
15 anni consularis Pitlikii et Kramarzii, alio commodiore tempore perscribam. Cura, ut valeas. Pragae, 1778. die 23. Maji.

II.

1778 — 18. června Dobrovský píše Durichovi o Ungarově vydání Balbinovy »Bohemia docta« a zejména vystupuje proti tvrzení Ungarovu stran věku překladu české bible a rozepisuje se o významu »slovanský jazyk«.

Reverende Pater!

Tu laboras, tu sudas, omni ex parte conquirendo monumenta tum slavica, quum boemica, ut tibi tandem aliquando de origine versionis boemicae certius
20 quid, quam hactenus, innotescat. Memini te ex conjectura timideque de his mecum saepius collocutum, nunc vero te aliter sentire aut majorem te assecutum certitudinem cogor credere. Non tamen credo, cum, quam cautus sis in discernenda rei veritate a conjectura, sciam optime Notam 328. in Bohemia docta ex edit. multum praestantiori P. Raphael Ungar cum legissem,
25 agnovi primo intuitu a te habere multa; multa item, quae tua esse non possunt, saltem sic proposita, quia mihi displicere; tua enim mihi non solent, praesertim a te caute dicta, displicere. Age vero, quaenam ista sunt; da mihi hanc veniam, ut, qui absum, tecum confabulari possim liberius. *Immane falsum* dicit P. R., esse: *gentem nostram ante an. 1283 translatione bibliorum boemica*
30 *caruisse*, ergo certissimum esse debet, bibliorum versionem boemicam majores nostros ante an. 1283 habuisse. At unde certum est? quia in Boemia seculo XI. ad ritum slavicum pertinentes extabant codices slavici? ubi illos constat extitisse? in monasterio Sazaviensi. Sed hi libri deleti sunt — constatne adhuc alibi aut ritum floruisse slavicum, aut codices extitisse? certe non constat —
35 *dicit* deinde esse opinionem probabilem: *latino ritui addictos Boemos antiquato ritu slavonico versionem SS. Cyrilli et Methodii ad normam latini c. reformasse*. Argumentum non leve repetit ex editis codicibus slavolatini ritus; quid hi ad Boemos? Boemine mutarunt quidquam? Immo vero constat, qui et quando hanc mutationem induxerint, qui Boemi non fuere. Balbinum recitat;

Balbino ex parte consentio in hoc nempe: quod ante annos 300 (plus, minus) adornata sit versio, quae inter vetusta Mss. reperitur. (Neque hic ex levissima conjectura legendum: *alia*.) Philonomi specimen Psalmorum adducit, — qui antiquiorem ac illa sit, quae in cod. sec. XIV. habetur, *se vidisse perhibuit* — utinam hic additum esset: integramne viderit bibliorum versionem, an Psalterium aliquod vetus, quo forte Slavones in Emaus usi sunt. Codices sec. XIV. ad finem seculi referendi sunt, partim ex iis, quae Balbinus dicit, partim ex infra dicendis, jam si Psalmi a Philonomo adducti centum annis antiquiores sint, ad annum 1283 aut circa hunc annum referri poterunt. Horum *Psalmorum* (dicit, tu dixisti potius) *dialectus antiquiora in se complectitur vocabula, quae ad literalem linguam slavonicam propius accedunt*. Idem de libello Catonis et multo magis de Chronico Dalemili affirmari licet, qui paulo ante 1283, anno nempe 1278 pugnas jam spectare solebat, ut ipse testatur, licet Chronicon ipsum ad annum 1314 usque perductum sit. Inde jam haud incongrua deduci potest conclusio: majores nostros commutatis subinde vocabulis etiam versiones commutasse. Si commutatis vocabulis versiones commutare necesse fuit, certe ex versione aliqua, quae ante eam, quam in Mss. boemicis offendimus, extiterit. Iam quis affirmare audeat ante boemicam aliam extitisse? ubi? quo teste stat assertum? ex monasterio Sazaviensi vix ullus liber relictus est, quia deleti sunt. Ergo jam XI. seculo mutatio haec facta est? quamdiu nempe extabant codices Sazavienses — a quo? quis testatur? obsecro, mi Pater, lege integram hanc notam 328 semel, atque iterum, et dic, an velis haec tua esse, ut ibi sunt proposita. Non conjecturam, non probabilem opinionem ibi legas, sed patentem rei veritatem, cujus oppositum immane falsum sit.

Jam quomodo me refutet in literis 13. Junii ad me datis, accipe, ita ille: seculo XI. ritus slavicus incorrectus perstitit apud nonnullos religiosos: *ergo* ritu slavico res divina aliquando agebatur prius, quam ille corrigeretur. Ist das eine gute Folge? (si addas in consequenti: apud nonnullos religiosos, ut magis sensus restringatur.) Weiter: Si ritu isto aliquando res divina agebatur: Ergo ad ritum illum pertinentes extabant codices slavici. Ist denn dieses auch eine gute Folge? (si et in antecedenti et in consequenti addas: apud nonnullos religiosos. Monachus Sazaviensis schreibt: libri linguae slavicae eorum deleti omnino et disperditi: ergo antequam delerentur, extabant [hic mihi addere liceat: ergo postquam delerentur, non amplius extabant] probo et prius consequens). Und auf alle diese 3 Ergo noch ein Subsumtum: Ergo in Boemia servabantur ritus slavici exemplaria ipso anno 1283 vetustiora, — adde: apud nonnullos religiosos, quae deleta postea sunt. Post pauca: aber aus den oben 3 angeführten Gründen folgt es doch: also hat es in Böhmen böhmische Bibeln in 10. seculo gegeben. Tribus laborat vitiis haec ultima conclusio: 1mo in praemissis est seculum XI. et quidem finis ejusdem, in conclusione hac ascendit ad X. 2do *boemica*: in praemissis est: *slavica*, neque seculo XI. boemica et slavica confundi debent, nisi probetur monachum Sazaviensem per slavicam linguam intelligere boemicam vulgarem, qua Boemi tunc utebantur; cujus potius contrarium, quibusdam ex rationibus, mihi probatur. 3^{io} *biblia*, in praemissis habetur: ritus slavici exemplaria, inter quae certe missalia, ritualia etc. ad exercitium ritus slavici necessaria extiterint; an vero integra biblia,

vehementer dubito; cum certum sit romanae ecclesiae addictos Slavos, qui caractere glagolitico utuntur quique missalia et similes libros impressos habent, carere integris bibliis in hanc usque diem; cur igitur monachi Saza-
 vienses integris bibliis carere non potuerint? Quis affirmare audeat, inter exem-
 5 plaria slavica necessario comprehendi biblia? — Exemplar seculi XIV. aut XV. in Emaus scriptum caractere glagolitico mihi, spero, nemo objiciet. Russi melius distinctiusque loqui solent, nunquam dicunt se habuisse versionem russicam, sed slavonicam (w slowenskym jazyku), nos quoque ridere solemus eos, qui de russica versione loquuntur. Et omnes slavonicae gentis populi dicere
 10 poterunt: Jam seculo IX. extabant biblia polonica, srbica, seu vandalica, carniolana, croatica, bosnica, servica, lithuanica, russica; si quis rideat, arrideo.

Nunc jam ad ea mihi respondendum est, quae R. P. R. tuo nomine tuisque verbis ad me perscripsit: Vis probare primum Mss. Crumlov. et Talemberg. eadem linguae dialecto perscripta esse, quam in Dalemilo legimus; deinde
 15 summum consensum esse in orthographia et formulis loquendi laud. Mss. cum Catonis libellis. Si postremum verum est, falsum est prius. Nam Catonis libellus, quem recensuit Voigtius et possidet Pelzelius, quemque nuperrime evolvi integrum attenteque relegi, longe recentior est, ut ex stylo, orthographia, characteribus scripturae colligo, (mihi que in hoc assentitur Pelzelius) quam
 20 Dalemili Chronicon; puncta super r, z etc., accentus super á, é, frequentissimi, et alia satis produnt, male hallucinatum fuisse eum, qui primae paginae libelli numeros 1304 apposuit; atramenti pallor fraudem manifestam reddit; quod advertere noluit Voigtius. Me quod attinet, vellem, aetatem mille annorum ci tribuere possem; majorem fingere, quam habeat, non licet. Ego ad
 25 initia seculi XV. refero. Discrimen styli Dalemiliani et Catonis tam manifestum est, ut legentem utrumque (sed integrum) latere non possit; Voigtium non agnosco arbitrum, lubens enim ipse experior. Quot vocabula slavica, h. e. boemica, quae cum slavicis conveniunt, nuncque obsoleta sunt, ex Dalemilo collegerim, proxime indicabo teque rogabo, ut quaedam, quae fors ex
 30 lectione vetustissimorum librorum tibi cognita sunt, mihi explices. Geschinius ultra 300 in Syllabo vocum obsoletarum exposuit; quarum aliquas, defectu cognitionis aliarum dialectorum, male intellexit. Quod objicis Dalemilum usum fuisse in Prologo pronom. *fwûg*, cum tamen Mss. laud. habeant *fwoy* etc., quod antiquius est. Recte objiceret; at Dalemilus constanter utitur forma *fwoy*,
 35 *may*, ut p. 25. v. 9., p. 27. v. 11., p. 33. v. 4 et 8, p. 57. v. 4., p. 60. v. 5., p. 74. v. 1., p. 78. v. 2., p. 94. v. 10 etc. etc.: at in Prologo habet *fwûly*. In impresso scilicet exemplari estne librarii error, fac Mss. inspicias. Catonis libellus scribit *muožeš*, semel reperi *mož* pro *může*, Dalemil constanter *mož*. Cato *stui*, Dalemil *stoy*; hic ubique habet o, ubi nos ů, et ante nos uo, e.
 40 gr. *mož*, *rože*, *wol*, *wole*, *kože*, *hroza*, *bratrow*, *žiwotow*, *mečzom*, *koňom*, *mužom*, *blaznom* etc. etc.; sed de his atque stylo Dalemiliano pluribus disseram alia occasione. Hoc interim mihi certum est, ex iis, quae perhibes de consensu Mss. laudatorum cum libello Catonis: ea nequaquam aetatem styli Dalemiliani attingere, fors Psalterium Philonomi attinget; etsi hocdem, quod
 45 probatum non est, tamen annum 1283 non excurret. Hic vero notes, velim, me non defendere: anno 1283 factam ex latina Vulgata versionem boemicam,

quae in Mss. reperitur; sed non esse factam ante 1283 constanter affirmabo. Immo: slavonica versione bibliorum a deletis Sazaviensibus libris usque ad 1283 usos fuisse Bohemos, nego pernegoque; quis enim mortalium hoc affirmare audeat? quibus indicii?

Vocabula omnino graeca in codicibus slavolatinis inveniuntur, si de missalibus ritualibusque in usum Dalmatarum vicinorumque populorum editis hoc intelligas, qui negare possum? Servo adhuc schedulam, quam mihi obtulisti, ubi vestigium LXX interpretum in genesi habetur, desumptum ex missali Venetiis impresso. Cur hoc in literis ad P. Raphaelem datis in dubium vocarim, fuit causa, quod hominem experiri vellem, cum quo mihi fuit concertatio. Et ni tu respondisses, putasne me alteri cessurum fuisse? *Lectiones graecae indolis* quod attinet, nil reprehendendum fuisset, si a te scissem dictum fuisse, cum te intelligam. At si eo sensu accipiat, quod nempe dialecti slavicae, ut loquimur, summam quandam affinitatem habeant cum graeca lingua, tum quoad terminationes, quum quoad syntaxim, adeoque vestigia graecae indolis deprehendere liceat etiam in aliis libris, qui biblici non sunt, probare non possum. Itaque praeplacet mihi, si dicatur, esse vestigia graecae versionis aut graeci textus in codicibus slavolatinis.

Slavicae gentes, quae neque slavonica versione nec boemica usi sunt, suaque caruerunt ad seculum usque XVI, XVII, sunt: Wandali, Srbjos se vocant sermone patrio. Hi non nisi quosdam ad psallendum libros evangeliorumque partes, quae singulis leguntur dominicis, impressos habent. Scripsi non admodum nuper Budissinam hocque responsum accepi: exstare versionem superiori seculo adornatam in bibliotheca Capituli, sitne eadem, cum ea, quam Protestantes initio seculi praecedentis ope bibliorum boemicorum confecerunt, nec ne, affirmare non possum. Mihi exemplar unum oblatum fuit, quod si avide inspicere velles, repetam. Deinde Slavi Silesiaci, circa Teschen, qui nec boemice, nec polonice loquuntur. Croatae denique, in quorum usum, ut nosti, Truberus seculo XVI novum testamentum vertit, Carniolani, quos caruisse biblii testatur Bohoritz, usque ad ea, quae Wittembergae impressa sunt seculo XVI; eodem tempore etiam confecta sunt, ne quis opponat extitisse in Mss. Slavi in Montanis Aquilejae, in Istria, Dalmatia, qui versione bibliorum integra carent, ita quidem, ut ritum slavicum teneant, codices varios glagolitico caractere impressos habeant, nulla tamen biblia; slavica enim versione incorrecta uti non audent; dicerem aliqua de versione polonica, sed non habeo ad manum ea, quibus opus haberem.

Slavicum idioma seculi IX et boemicum cum variis aetatibus linguae latinae comparas, comparatio haec mihi non placet, dicam inferius — cur; boemicum sermonem a slavico literaliter ceu matre profluxisse insinuas, patere me hic pluribus disserere, ut sententiam tibi meam explicem. Primum itaque omnis natio illa, quae cum slavica proprie dicta linguam affinem loquitur, compelli consuevit *slavica*. Male, quia a recentioribus id factum est, interim non multum disputo, quia diversi populi ope hujus nominis ad communem stirpem facile reducuntur. Tempore Cyrilli et post illum, adhuc tempore Nestoris Russi non appellantur Slavi, Bulgari non vocantur Slavi, Srbji non patiuntur se appellari Slavos, Bohemi non sunt vocati Slavi, sed Čzechi a Nestore,

nec Moravi, nec Poloni, nec Lithuani, nec Charvatae, nec Dalmatae etc. Soli illi, qui in Ungaria ad fines Moraviae habitarunt, praeter eos, qui inter Savum et Dravum ad hunc usque diem Slavones eorumque regio Slavonia vocatur, eodem nomine veniebant. Inde est, ut stemma nationum istarum sub nomine
 5 Slavorum nullibi in scriptoribus antiquis reperiri possit, Deus novit, quo nomine gens illa, a qua omnes enumerati populi emanarunt, compellata fuerit. Linguas, quibus utuntur hi populi, placuit appellare communi vocabulo, iterum male, slavicas. Si factum fuit, ut lingua haec a germanica aliisque, quibus usi populi alii in Europa sunt, distingueretur, non redarguo,
 10 si eo sensu sumatur, quod omnes linguae polonica, russica, boemica etc. ab illa lingua slavonica, qua populi Ungariae seculo IX usi sunt, tanquam matre profluxerint, non probo. Atque hoc nunc probandum suscipio — linguam, qua locuti Boemi seculo IX, non esse slavicam proprie dictam. Fave mihi de origine linguarum paulisper philosophanti tecum enim libens loquor.
 15 Dalemilus lingua seculi XIII, hoc est anni 1278 locutus est, eademque immo antiquiori scripsit, [antiquiora enim se Chronica legit] habes facile a Dalemili aetate ad Cyrilli tempora 400 annos, a Dalemilo ad nos 500 annos; nos itaque longius a Dalemilo distamus, quam Dalemilus a Cyrillo. Et tamen si legam Evangelia slavica, Dalemilum, conferamque linguam vulgarem, qua in
 20 pagis vicisque mere bohemicis utuntur Bohemi, intelligo, magis differre linguam Dalemili a slavica, quam nostram a Dalemiliana, quoad ea, quae substantiam alterius dialecti constituunt, ita quidem, ut boemica lingua Dalemili sit dialectus diversa a lingua slavica proprie dicta, hoc est ea, qua in confinibus Moraviae Hungariaeque locuti sunt tempore Cyrilli homines, boemica vero nostra
 25 a boemica Dalemili solum aetate differat. Monumenta enim omnia a Boemis in Bohemia, diversis aetatibus existentibus lingua patria exarata, varias linguae boemicae aetates constituunt. Non vero monumenta ab hominibus diversae nationis, in regionibus distinctis, diverso sub regimine exarata. Cumque ante
 30 Cyrillum 300 fere annis Boemi sedes suas habuerint fixas, duces suos, mores suos, nomen sibi proprium duntaxat, probabile est, et lingua eos diversos ab aliis populis communis stirpis fuisse. Unde enim rationem petes, quod post
 Cyrillum e. gr. r in ř, g in h mutarint? a climate? 300 annis jam assuevere climati. Cur nunc a Dalemilo nullum mutavimus sonum? quia eodem sub coelo constanter vivimus; unde sstsse **u** apud alios, apud nos č? Quid si Boemi non
 35 per Ungariam a Danubio, sed ut probabiliter conjicit Schleinicius, per Pommerniam ad Bojemiam venire? Dic mihi, quando et cur Boemi f sonum in quibusdam, licet paucis e. gr. *úffati* etc. pro p—slavice enim *upvati* est, assumserint; quo sono alii populi carent. Dic, quando Arabes *gimel* in *gim* mutarint, thade in tad etc. etc., Syri schin in thau? putasne tum, cum jam
 40 trecentis annis fixas sedes haberent diversamque nationem constituerent? Annon aliud discrimen est inter aetates linguae hebraeae a Moyse usque ad Malachiam, aliud item inter sorores dialectos syram, arabicam. Inter aetates linguae germanicae et dialectos ejus danicam, suevicam, hollandicam, anglicam? sic de aliis. Nonne jam clarum est, dialectos oriri tum, cum populi in
 45 alias sedes commigrant, ubi alio coelo, aqua, terra utuntur, cum diversos a prioribus mores induunt, regiminis formam mutant, cum vicinis commercia

tractant, saepe cum veteribus incolis commiscentur. Hoc nempe certum est, nec a te contra omnem philosophandi rationem vocari in dubium existimo, aetates linguae ad tempus, dialectos ad loci regionisque diversitatem pertinere. Intelligis Plauti et Ciceronis stylum non diversas prodere dialectos, sed aeta-
 tes — sive latinam linguam egredi e finibus Italiae, jam non latina manebit, 5
 ut historia hoc mire confirmat; immitte in Italiam gentem lingua, moribus
 diversam, videbis oriri aliam a priori linguam, nonne factum est? Unde mihi
 longe probabilissimum est, majorem subiisse mutationem linguam Czechorum
 ab adventu in Bohemiam usque ad Cyrillum, quam a Cyrilli tempore ad
 Dalemilum. Suntque plures rationes, ob quas mutationes ante Cyrillum feri 10
 potuerint, quae post Cyrillum difficulter oriri poterant. Non igitur mea quidem
 sententia bohemia lingua, qua nos patresque nostri diversis aetatibus
 locuti fuerunt, fixis jam in Boemia sedibus, filia linguae slavicae, qua scripsit
 Cyrillus, esse potest, sed genuina soror; eo fere modo, quo arabica non filia
 hebraeae, sed vera soror est. Nescio enim, quo fundamento asseri possit: 15
 omnes gentis universae populos jam ante Cyrillum sedibus, nomine, moribus,
 regimine distinctos, IX seculo una eademque lingua locutos fuisse, aut aliquos
 locutos fuisse, alios item non. Si postremum tibi placet, cur Boemi et non
 Poloni? etc. Fuit aliquando tempus, quo slavica gens universa uno, ut dicam,
 labio loqueretur, sed certe ante sextum seculum, dum adhuc ad mare Nigrum, 20
 aut Caspium, aut ubicunque terrarum velis, esset exiguo numero congregata,
 at cum in immensum cresceret, perque amplissimam Europae partem longe
 lateque se diffunderet, sedes hic, atque ibi figeret, in nationes non solum
 nomine, sed et lingua diversas paulatim divisa fuit. Nec existimo omnes lin-
 guas, quibus universi populi usi sunt, ita ortas, ut non ex una, alia iterum 25
 oriri potuisset, uti ex arabica orta est aethiopica. Parce celeritati scribentis,
 colloquimur enim. Philonomum, si mihi mitteres, me multum devincires. De
 bibliis boemicis, quae Dresdae servantur, de quibus Jonas Gelenius multis
 testatur, proxime tibi scribam, nuper enim d. Pelzel ad d. Pettermann scripsit.
 Spem concipio fore, ut codex ab Hohenfurt Pragam deferatur. 30

Vale meque ama; a d. Pelzel salutem.

Tuus

Dobrowsky.

Mieschitzii, die 18 Jun. 1778.

NB. P. Raphaeli, si placet, exhibere poteris has literas.

(P. S.) D. Petermann consulimus de significato vocis *bjes*, *bjesni*, *bjesnuju*, 35
 qua Cyrillus graecum *δαίμων*, *δαμονίζόμενος* interpretatur, asseverat is apud
 Slavos Ungariae usurpari de rabie seu furore canum, von tollen Hunden.
 Nos dicimus: steklej, litej pes, hoc igitur vocabulo *bjesni* Boemi videntur caru-
 isse semper, cum alias voces vere boemicas habeant, quibus idem prorsus
 exprimunt. Confer lexicon slavonicum. 40

III.

1779—8 května. Durich podává zprávu o vydání spisů E. Jeronyma z r. 1734 a o misale kostela olomouckého z r. 1488.

Wranowii, 8. Maji 1779.

Fortunatus Dobrowskyo suo s. p. d.

Gaudeo vehementer mea opera tuis desideriis satisfieri posse: inveni enim in bibliotheca nostra Wranowiensi S. Eusebii Hieronymi opera *studio ac labore Dominici Vallarsii Veronensis presbyteri opem ferentibus aliis in eadem civitate literatis viris, et praecipue Marchscipione Maffeo edita*. Veronae apud Petrum Antonium Bernum et Jacobum Vallarsium A. 1734 prodiit Tomus I. *Post Monachorum Ord. S. Benedicti e Cong. S. Mauri recensionem denuo ad Mss. Codices Romanos, Ambrosianos, Veronenses aliosque, nec non ad priores editiones castigatus; quibusdam in editis Monumentis aliisque s. doctoris lucubrationibus, seorsum tantum antea vulgatis auctus, notis et observationibus continenter illustratus*. Tomus XI continens scripta suppositicia excusus est A. 1742. *Praefationis generalis parte I^{ma} egit Vallarsius de mss. deque editis collectionibus singillatim. Parte altera exposita Hieronymianorum operum indole, de iis agitur, quae interciderunt, aut putantur interciderisse*. Parte III explicatur, quid in hac nova editione praestitum sit. Ex prima parte sequentem pericopam excerpendam et tecum communicandam arbitratus sum: »Qui Martianeam editionem errores obsident, ut de illis tantum dicam, qui universum laborem spectant, ad haec fere capita referuntur. Erasmianam editionem exscribit fere continenter, neglecta, immo saepius nec memorata Victorii industria, a quo tamen errores quam plurimos emendatos compertum est, qui denuo inscio lectore obtruduntur. Mss. exemplaria diligenter in unoquoque opere a capite ad calcem omnino non contulit, sed tantum vexatis aliquot locis in consiliuin adhibuit; fieri enim nullo modo potest, ut numquam, aut per quam raro, tot falsarum lectionum, quae veteres editiones deformant, ab iis moneretur, aut moneret ipse lectores suos: variantes vero usque adeo raras offenderet, ut multo plures in parvo libello nobis occurrerint, quam ille in praegrandi aliquo volumine adnotaverit a se repudiatas: earum dico, quarum delectus lectoris iudicio permittendus est, non quae librariorum menda sunt apertissima. Raro etiam invenias difficilia loca explicari, immo vero monitis et praefationibus, quae lucem operibus foenerentur, praeter argumenta epistolarum, quae Erasmus condidit, ferme destitui. E contrario adnotationes ipsas, quae si criticas epistolas et duo lexica nominum et locorum excipias, caeteris libris oppido paucas jejunasque adposuit plerumque falsa iudicia occupant.«

Porro quod ad librum psalmodum juxta Hebraicam veritatem, quem tu desideras, attinet, is tomo IX continetur. De illo Vallarsius in adnot. a) inquit: »Hunc librum ad quatuor vetustissimos optimaque notae codices mss. exegimus, quorum duo olim reginae Suecorum numeris praenotantur II et 1286, tertius Vaticanae ipsius Bibliothecae numerum obtinet 134, quartus atque is demum reliquis fere praestantior Cisterciensis est, olim Nonantulani ascoterii, nunc s. Crucis in Jerusalem de Urbe sub num. 104. Se quod hanc spectat

ipsam Hieron. praefationem sive epistolam ad Sophronium, alios praeterea multos ex Italiae bibliothecis in consilium adhibuimus.* Haec interim sunt, quae te scire cupiebam; ipsum vero psalmodum librum ex Vallarsii editione excerptum accipies, postquam id, quod perscriptum fuerit, ex visitatione redux Wranowium, conferre potuero cum exemplari Vallarsiano. 5

Inveni quoque in nostra bibliotheca Wranowiensi librum in folio majiori editum, ad cujus calcem more veterum, ut nosti, positum est:

Liber missalis secundum ordinem ecclesiae Olomucensis per magistrum Johannem Sensenschmidt in civitate Bambergensi impressus, ductu et expensis Petri Trachê civis Spirensis Anno Christi MCCCCLXXXVIII quarto vero nonas 10
marcii finit feliciter. Fol. CCCXXX.

Si recte tu et Pelzelius noster valetis, curate, ut porro valeatis, ego quidem valeo, festa Pentecostalia procul dubio vita comite, Viennae celebraturus: itaque si vis aliquid solatii mecum communicare, ad id tempus Viennam scribe, ego ex hac solitudine Wranowiensi plura non habeo, quae ad te scribam. Vale 15
et Pelzelium saluta.

P. S. Hanc praefationem, quam tibi mitto, tuo proposito non inutilem judico futuram. Parce celeriter scribenti et epistolam non relegenti.

IV.

1785 — 9. června. Dobrovský oznamuje Durychovi, že de Rossi si přeje, by Durich pro něho sbíral v rukopisech hebrejských Videnských varianty. Kromě toho zmiňuje se o cyrilštině a o kronice Beneše z Hořovic.

Amico suo J. Dobrowsky s. p.

Prosper te Viennam advenisse spero. Optoque, ut eo animo erga me sis 20
absens, quo semper fuisti praesens. Paucos ante dies a cl. de Rossi literas accepi, quarum pars te attinet. Verba describam ipsa, ut facilius perspicias, quid te facere velit: »Earum (lucubrationum) etiam munusculum mittam ad humanissimum Durichium, cui salutem velim dicas meo nomine gratiasque referas pro opera sua in colligendis var. lect. commodata. Ac peropportune accidit, 25
ut vir iste in heb studiis versatus Viennam brevi petiturus sit, ubi is majus mihi beneficium praestare potest, conferendo in selectis locis codices nonnullos Bibl. Caesariae in Kenn. bibliis intactos. Codices hi sunt 107, 108, 109, 110, inter externos meae collationis, quos recensitos ac descriptos ille reperiet pag. CXXXV. *Clavis Codicum.* Vellem ergo, ut dum ipse Viennae moratur, 30
quatuor hos codices in selectis locis Prophetarum posteriorum et Megilloth, quae III vol. operis mei continebuntur, conferret ac selectiores variationes adnotaret. Tres ex illis codicibus habent Haptharoth, ex quibus conferre poterit lectiones Isaiae vel Jeremiae, vel Ezech. vel minorum Prophetarum, bini habent Megilloth, postremus Esther. Illud curet, rogo, ut varias quasdam paulo gra- 35
viores lectiones habeam singulorum et ex singulis libris vel uno alterove libro decerptas, et si otium suppetet, nonnullas habeam Psalmorum ac Jobi. Codices germanici sunt, qui plures variationes continent, ac proinde nullo negotio brevique reperiet, quot ipse voluerit. Ac pro meo quidem instituto paucae

sufficiunt. Eum ergo roga meo nomine, ut velit, si potest, meis votis satisfacere, ac bene mereri de opere meo, in quo debitae illi grates reddentur. Praeter hosce quatuor cod. bina fragmenta Geneseos cum Aphtaroth, ut illic exstantia memorat Adlerus, et ex Adlero ego citato loco, quae constant fol. 170.

5 Summopere desidero, ut ex Haphtaris Prophet. posteriorum hujus codicis vel fragmenti nonnullas variationes colligat notetque, num bina diversa fragmenta diversae manus sint, uno volumine contenta, vel seorsim compacta, ut simul vel seorsim referantur. Si enim aliquot varias eorum lectiones habuero, locum iis dabo in novo Catalogo exterorum codicum, daboque in II vol., si

10 certo sciam et opportune operam suam Durichium non denegaturum. Itaque beneficium hoc illi ante discessum commenda. Quod si jam discessit, ne grave tibi sit commendare illi per literas, eum rogans, ut diligenter et quam primum ad me perscribat aut saltem certiolem faciat, mihi non defuturum. Si quae alia fragmenta in aliis bibliothecis Vindobonens. repererit non collata, vel codices, ea percurrere etiam ac selecta nonnulla variantia loca notare poterit.

15 Quibus votis, si opus est, et ego meas jungo preces; atqui tu monitoribus non indiges, qui suoapte ingenio haec studia adamasti et colis, quantum per circumstantias loci et temporis licet. Fac ergo, ut aliquid saltem praestes, quo sublevare et opem ferre possis viro occupatissimo et diligentissimo. Erit certe

20 haec laus non vulgaris, contulisse aliquid ad criticae sacrae studium, in quo excolendo tantopere desudant ingenia exterorum. Scribes certe ad virum cl. proxime, et quid possis, expones, nam velle te omnia persuasus sum, quia novi animum tuum ad omne officiorum genus paratissimum.

His confectis, velim, ut te ad prosequenda slavicae literaturae studia conferas. Smotriski Grammaticam jam teneo, multis horis tandem exquisitam et inventam; Frischii Schediasma non potui reperire; petii tamen, ut quaeratur diligentius. Grammaticam quando et per quem mitti velis, mihi significa. Quis compendium ejus latina lingua dabit aliquando? Profecto tu huic labori sub

30 jicere humeros posses, ut amplius de lingua slavica merearis. Quaecumque ad tuendum Cyrilli honorem ejusque alphabeti praerogativam et antiquitatem prae illo spurio foetu, glagoliticum puto, congerere poteris, mecum spero communicabis. Proposui enim, Cyrillici alphabeti explicationem plenissimam dare, quam 2do volumini nostrarum Dissertationum inserendam curabo. Dobnerus noster, nescio, quam laudem feret de frustra inpena opera sua in confundendo

35 Cyrillico cum Hieronymiano. Luet certe poenas, si critici gnari censuram subierit. Sed sinamus parturire montes.

D. Winarz si conveneris, cui salutem plurimam dices, meo nomine petes, ut tibi libri germanici titulum communicet, ex quo Benessius de Horzowicz Chronica, Martimiana dicta, in boh. transtulit. Voluit is mihi mittere notationes

40 suas, quas toties jam postulavi, sed nihil obtinui. Librum ipsum, si venalis est, aliquot florenorum pretio lubens redimam. Nunc saltem titulum libri posco speroque tua opera me consecuturum, quod multum exopto. Quocumque officio devincire d. Winarz potuero, id faciam.

Ad Garampium, eminentiss. cardinalem, mittam pro cl. viro de Rossi fragmentum Pragense; sed ignoro, utrum adhuc Viennae degat; facies me certiolem, quando, ut fama est, abiturus sit.

D. Zlobickyum, Schimekium aliosque omnes, quos linguae slavicae cognatio conjungit aut studium delectat, salutabis humanissime.

Pelzelius noster te bene valere vult, sui que et patriae meminisse. Faustinum tuum et meum convenire (non) potui, quia nunc ruri sum. Literas tuas, Pr(agam) diriges; solent enim ex urbe nobis mitti.

5

Fave mihi tui amantissimo, meque numero amicorum tuorum tibi conjunctissimorum adscribe.

Tuus.

Mieschiczii, die 9. Jun. 1785.

(Na 4. straně:)

Dem hochehrwürdigen Herrn

10

Fortunat Durich

Abzugeben im Paulanerkloster

zu Wien.

(Nad tím rukou Durichovou:) Praes 19. Aug. Resp. dedi Dobrowskyo 19. Aug.

V.

1785 — 19. srpna. Odpověď na list předešlý, v které zejména vyslovuje Durich ochotu vyplniti přání Dobrovského.

Amico suo dilectissimo F. Durich s. p.

Prosperere equidem Viennam die 25 Julii adveni; sed vix tribus exactis 15 diebus in lectulum detrusus ad 15 Augusti decubui, et adhuc dum foras progredi non valeo: nosti infirmitatem meam; tuli tamen patienter adversam valetudinem. Sed dum hodie primum tua epistola, quam 9 Junii ad me dedisti, ad me perfertur, dicere non possum, quam doleam, hanc jam pridem in monasterio rite extraditam, sola unius hominis negligentia latuisse. Gaudeo tamen 20 vehementer de illa a me obtenta, quae me ab adversa valetudine resurgentem magnopere recreat. Itaque quod ad cl. de Rossi attinet, ut primum extra domum progredi potero, dabo operam, ne tua opinione, de animo meo ad omne officiorum genus paratissimo, fallaris: nihil enim in studio officiorum humanitatis magis adimplere cupio, quam ut prosim utilitati publicae, cum primis 25 sacrae. Nunc mature ex te rescire vellem, an haec mora meam, quam paratissimo animo dare volo, operam non sit redditura cl. d. de Rossi minus utilem? alioquin inutilis nunquam, ut spero, futura est. Scribam certe ad virum cl. proxime, et quid mihi in hoc studiorum genere facere licuerit, implorata prius cl. d. Denis ope, et notitia de modo MS. Bibl. Caes. codicibus utendi 30 adquisita exponam.

Summas tibi habeo gratias pro tot horis exquirendae grammaticae Smotriskianae impensis; facies mihi rem gratissimam, si hanc aliquo involucro munitam dederis. Pr^{ri} Joanni Chrysostomo Hepky apud d. secretarium Nikl No. 600 ad S. Valentinum habitanti, qui per currum diligentiae illam securius 35 ad me mittet. Quaecumque ad tuam dissertationem congerere potuero, omni industria facere conabor; sed curam gere, ut ne dissensio opinionum in re literaria animorum consensioni obsit.

Ut neminem adhuc, obstante adversa valetudine, amicorum communi rei slavicae studio nobis devinctorum convenire potui, ita neque d. Winarz adhuc vidi. Sed tuo desiderio, ut primum mihi licuerit, ex animo satisfaciam; atque salutabo tuo nomine omnes.

Tu meo nomine cl. Pelzelium optime valere jube, eique refer, gratissimum mihi fuisse illud salutationis genus, quo me vult sui patriaeque meminisse; hae enim illius voluntate in spem erigor, ut ille quoque mei nunquam obliviscatur, qui et Pelzelii optimi, et lectissimae Pelzeliae, et desideratissimorum Pelzelidum jugiter memor sum. Si Pragam citius veneris, ac ego ad te literas dederō, saluta amicos cum primis cl. Ungar amicissimum atque cl. Dobner optimum meique studiosissimum caeterosque, ut nosti.

Eminentissimum Garampium audio proxima hebdomada discessurum.

Fave mihi tui amantissimo, qui optime nosti, si tempora subducere velis, te e numero amicorum mihi conjunctissimorum primum esse, quem diu meo pectori inserui, tu me tuo insertum serva et amare perge.

Vindobonae, 19 Augusti 1785.

P. S. Insignis est v. lect. cap. V. Jerem. v. 26., quam D. Hieronymus observavit, sed in nova edit. S. Mauriana, non vero in prioribus invenitur:

»Quodque nos diximus: *Insidiantes quasi aucupes* et in LXX non habetur, Aquila et Symmachus transtulerunt JASIR, *quasi rete aucupis.*»

Vide igitur, an nos nuper aliquid invenerimus heic loci, nimirum Jer. V, 26. nam more hodierno et Massorethico est ישרד cum ך non ישרד cum ך.

Iterum Vale!

(Na 4. straně:)

Dem hochwürdigen Herrn Joseph Dobrowsky zu Prag.

VI.

1785 — 7. října. Odpověď Dobrovského na list předešlý, a zpráva o Dobnerově tvrzení týkajícím se slovanského obřadu a některá přání Dobrovského.

Amico suo integerrimo J. Dobrowsky p. s.

Litterae tuae, 19 Aug. ad me datae, uti semper, ita nunc praecipue me summa affecerunt voluptate. Nam meas amissas metuebam, quae tamen serius tibi redditae sunt. Certior etiam factus de valetudine tua, quam nunc meliorem esse scio. Nuperrime ad me scripsit cl. de Rossi, volumen II. jam absolutum esse ac statim distribuendum; se ignorare nomen bibliopolae, quem excipiendis exemplaribus eminent Garampius Vindobona discedens destinavit. Addit deinde id scire procul dubio Durichium, a quo literas variasque nonnullas Viennensium codicum lectiones se accepturum sperat. Litterae datae sunt XXV Jul., post quod tempus jam ei a te scriptum fuisse non dubito.

Grammaticam Smotriskianam e thermis Carolinis redux ad P. Joannem Chrysostomum, ut volebas, dederam; qua recepta schedam literis tuis includes, quam vulgo recipisse vocamus.

Alteram nuper dissertationem praelegit cl. Dobnerus, qua evincere conatur in ecclesia Teynensi et Wyssegradensi institutum fuisse ritum slavicum; ante Methudii adventum religionem christianam non esse receptam a Bohemis, nam 14 illos duces, qui an. 845 per Ludovicum baptizati sunt, Moravos fuisse contendit; errasseque Francofuldensium Annalium compilatorem, qui Bohemos appellavit. Varia, quae olim in Annal. Hajec. asseruerat, quae in sententiam meam trahi possent, retractat expressis verbis etc. etc. Equidem non existimo eum attulisse talia, quae in sententia mea dimovere possint. Gaudeo tamen eam causam iterum assumptam, ut veri amatoribus constet, quid in utramque partem dici et afferri possit. Iudicium tuum, postquam impressa fuerit dissertatio, avide expecto.

Dominum Winarz ne graveris accedere meoque nomine petere, ut te saltem libri titulum transcribere sinat.

Vererer profecto, ne tibi molestus sim precibus meis, nisi animum tuum in me noscerem. Fac igitur et hoc amicitiae officium mihi que describendum cura Martyrologium seculi XII., quod est in cod. latino Bibliot. Caesareae inter codices hist. ecclesiast. N. L., in cuius margine Necrologium Boh. appositum est, quod Dobnerus Tom. III. Mon. hist. p. 9. edidit. Solvam lubens scribam, dummodo accurate, quod certe te juvante poterit, codicem exscribat. Necrologio non indigeo. Sufficit Martyrologium et quidem sola sanctorum nomina, omissis vitis — exceptis sanctis Boh., quorum vitas habere desidero;*) nisi tuo iudicio integer contextus describi mereatur. Certe Cyrilli et Methudii memoria in eo desideratur, cum mihi jam constet tempus, quo primum in Bohemia coli coeperint.

Quamprimum Pragam venerimus, ego et Pelzelius, dabimus operam, ut Societas bohemia scientiarum diplomate te membrum efficiat extraneum, ut saltem hoc vinculo absens nobis alligeris arctius; proponemus enim te eum esse, qui Societatem ornare possit, suisque lucubrationibus celebriorem reddere.

Cl. Ungar et Pelzelius te salutant amicissime. Cl. Dobnerum nondum conveni; nunc enim ruri commoror. Ego certe, contraria asserendo, studebo, ne vel verbulo seniculum, quem aestimo, ejusque labores et merita probo, offendam!

Vale jam meique memor sis meque amare nunquam desine.

Die 7. Octob. 1785.

Tuus

Dobrowsky.

Mieschicii.

D. Zlobiczky et d. de Schwantner velim humaniter salutes meo nomine.

*) Quamvis neque has integras, sed earum tantum initia, ut eas conferre possim cum vetustis Breviariis. Etiam historiae Alexandri initium, quod a fol. 87 in hoc cod. exaratum est, cognoscere vellem, nam, ut tibi constare puto, extat versio Boh. vitae Alexandri antiquissima, quam pariter conferre volo; sufficient autem 3, 4ve lineae.

VII.

1786 — 6. února. Odpověď Durichova na listy předcházející, zprávy ze spisu Jeronymova a Kohlova, jakož i o cyrillštině a hlcholštině.

Vinnae 6. Februarii 1786.

Amico suo integerrimo J. Dobrovskyo Fortunatus Durich s. p. d.

Objurgatus a te de silentio literarum, spero futurum, ut meam omnem culpam excuset sincera confessio cujusdam negligentiae: quum hoc ipsum
5 debuerim scribere, me tuis desideriis per id tempus satisfacere non potuisse. Primum quidem quod ad d. Winarž attinet, ubi is habitet aut quo loco eum convenire possem, ultro se inquisitum mihi spondit r. d. Josephus Werschhauser, linguae Bohemicae professor in Theresiano alias nuncupato, nunc candidatorum militiae collegio; sed operam se perdidisse in quaerendo etiam
10 heri mihi retulit. Tu si nosti, scribe, ubi locorum eum accedere possim, ut desideratum libri titulum transscribere valeam.

Martyrologium sec. XII, quod ut scripsisti, me juvante exscribendum per librarium volebas, apographum ex amicitiae officio accepisses; sed si heic praesens fuisses et exacto et ultimis duobus superioris anni mensibus, profecto pensi
15 habuisses meam alioquin infirmam valetudinem et tenuitatem pensionis ad frequentius conducendum vehiculum, quod ob ingens lutum altiori pretio solvebatur. Itaque distuli Bibliothecam Augustam accedere ea de causa, quia non mihi decorum videbatur una alterave vice venisse ob illud humanissimum incitamentum — *frequentius redito*. — Puto non adeo tibi necessarium esse laudatum apographum, ut hanc moram, quam necessitas induxit, tibi sarcire nequeam. Ne, quaeso, turpis otii atque inertiae me condemnaveris: nam ut tibi veteri necessitudine conjunctissimo amico exacti temporis aliquam rationem reddam, inter alia literarum studia, quibus tuo consilio operam do, dissertationem de eruditione Syriaca D. Hieronymi retractans et ad editionem operum
25 S. Maurianam conferens, incidi in quaedam loca, ubi s. doctor gentilis barbarique sermonis vocabula adducit in Dalmatiae Pannoniaeque provinciis usurpata, e. g. lib. VII in Isaias c. XIX. col. 183—4: »Notandum, quod pro lacunis LXX ζῶθον transtulerunt, quod genus est potionis ex frugibus aquaque confectum: et vulgo in Dalmatiae Pannoniaeque provinciis gentili barbaroque
30 sermone appellatur *Sabainum*. Hoc maxime utuntur Aegyptii, ut non puras aquas bibentibus tribuant.« Videtur mihi dignus disquisitione locus, primum quia ille vernaculus seu gentilis sermo non videtur fuisse latinus, cum barbarus appelletur; porro cujus gentis fuerit? In examine etymologico, an ad linguam slavonicam laudatum vocabulum reduci possit, videtur mihi non tantum sub
35 litera S, verum etiam sub slavonico Ѡ, ѡ, et Ѣ quaerendum; cum D. Hieronymus analogas Hebraeorum literas ש et שׁ per S expresserit. Sed de hoc alia vice plura.

Ut redeam ad meam dissertationem, nuper primum apud Kohlium Histor. cod. s. slavon. pag. 209 animadverti: »De Syriaca quoque lingua, an eam
40 scilicet calluerit Hieronymus, controversia eruditos, in primis Jacobum Triglandium et Waltonum intercedit: quorum hic quidem negat, ille vero, scilicet

Triglandius affirmat. « Adducit Kohlius rationes *Triglandii ex volumine dissertationum theologiarum et philologicarum Delphis 1728* recus. pag. 118 in dissert. *De tribus in coelo testibus* Percuperem scire, si laudatum volumen in bibliotheca Pragensi exstet, et ego illud heic non invenirem, num te interpellare ausim, an Triglandius Hieronymiana eruditionis syriacae fragmenta collegerit et recensuerit; cum Kohlius ex Triglandio rationes adducens dicat: »Tertio denique ex Hieronymi ipsius scriptis non obscure colligi posse censet.«

Ad evertenda argumenta opinionis: Hieronymianas vulgo literas esse originarios Cyrilli characteres, nihil habeo, quod tecum non communicassem, praeter illud momentum: commemini me tibi dixisse, quam velim rescire, utrum in Russia exstet aliquod monumentum glagolitico characterē scriptum; non enim possum inducere in animum, ut ita abolita fuerint omnia glagolitici characteris monumenta, ut nullum penitus inveniri possit. Sed incidi nuper in testimonium Kohlii supra laudati operis pag. 79. in adnot. (p.): »De glagolitico characterē non omnia adeo expedita et ad planum deducta esse videntur. Primum quidem origo ejus admodum incerta et obscura est. Nos etiam aliquando, ut verum fateamur, glagoliticum eundem atque cyrillicum characterem nobis finximus, ea maxime ratione inducti, quod nullum unquam librum glagolitico characterē scriptum nec ipsi in Russia vidimus, nec aliis visum accepimus. Sed aliter sentire coepimus« etc. Amicus meus, vir eruditus, Ezechiel Dejakowsky, hieromonachus monasterii Lubensis, qui in Russorum monasterio sancti montis Atho (vide Montfauconii Palaeogr. graecam) fuit, cuique characteres glagoliticos formare debui, mihi asseveravit, nullum se hujusmodi characteribus exaratum monumentum vidisse; cum tamen constet Servios, Bulgaros, Iberos et Russos in eodem monte Atho sua coenobia habuisse jam antiquitus.

Estne illa dissertatio cl. Gelasii jam typis edita? In quem modum probat, ubi, quando, et a quibus haec literarum versura facta sit? Non diffiteor antiquitus cyrillicarum quarumdam literarum figuram paulo aliam fuisse, ut apparet in alphabeto, quod Cyrillo tribuitur apud Bandurium in animadversionibus in Porphyrogen., ubi *Ѡ, Ѫ, Ѯ, Ѳ* aequivalent *Ѧ, ѧ, Ѩ*; et recentiores Russi in *politicam scripturam*, *hrazdanské písmo*, pro minusculo *tverdo* vetus, illud *Ѳ* assumerint ex antiquis MSS, ut videri potest in August. Bibl. Vindob.; haec tamen differentia exigua est, neque tangit substantiam formae, atque in paucis tantum literis, manente in reliquis eadem figura. Ad haec mendosum mihi videtur laudatum alphabetum apud Bandurium, quoad quasdam alias literas et earum nomina, velim, conferas omnia. Nisi aliud producat certioris epochae monumentum, ac sit illud Psalterium, quod Assemanus ad sec. IX finem reponit, ex quo Nicolaus scriptor an. 1222. suum codicem descripserat, habemus sane antiquiora cyrillica genuina, seu alphabeti ecclesiarum slavograecarum monumenta, ut nosti ex relatione cl. viri Polëtica apud cl. Michaelis Tom. I. Introductionis etc. pag. 448.

Sed jam epistolam complicare debeo, atque in angusta parte chartae te humanissime interpellare verbis tibi notis: Si amas, scribe obsecranti; si irasceris, iratus licet scribe. Magnum et hoc desiderii solamen habebō, si amici literas vel indignantis accipiam. Facilius enim negligentiam emendabo, quam affectum,

si me condemnaveris non meritum eo, quo semper in me ferebaris. Iterum tibi gratias ago pro Meletii Grammatica, item tibi et cl. Pelzelio pro data opera, ut Societati Bohemicae Scientiarum adscribar. Humanissime saluta optimum Pelzelium, qui, ut heri ex Werschhausero accepi, novo opere gentem nostram illustravit. Saluta quoque cl. Ungar et Dobnerum, integerrimos amicos. 5 Vale quam optime! desiderium tui cogit quidem me plura scribere; sed brevitatis chartae compellit tacere; iterum vale.

VIII.

1786 — 27. února. Odpověď Dobrovského týká se kromě jiných věcí hlavně variantů, o které žádal de Rossi, Martyrologia, cyrilštiny a hlaholštiny.

Pragae 27. Februar. 1786.

Fortunato Durichio amico suo J. D. salutem.

10 Facile merebor veniam, quod serius ad literas tuas respondeam ab eo, qui se ipsum minus diligentem confessus est. Distuli autem responsum ea de causa, quod tibi saltem aliqua ex parte satisfacere voluerim. Accipe igitur primum, quae abs te peto, deinde ea exponam, quae ex me aut per me scire desideras.

15 Primum omnium est, ut me certiozem reddas, utrum cl. de Rossi scripseris, qui te tam humaniter ad opem ferendam in collatione codicum Viennensium invitavit; utrum aliquid praestiteris, an vero te excusaveris. Deinde, utrum tibi notum sit, a quo repetendum sit II. vol. Var. lectionum. Cl. Ungar, a quo salutem plurimam tibi dicendam habeo, ill dominum canonicum de Smithmer 20 nominavit, cui commissa sint ab eminent. Garampio exemplaria. III. volumen mense Majo, ut mihi nuperrime significavit cl. de Rossi, absolvetur. Pro IV. mittam proxime ex Pragensi codice aliquas lectiones. Sum enim hac hieme fere tota in conferendis codicibus occupatus, quod quidem facilius praestare possum, cum codices ad me adferri curaverim, nec opus sit, ad Bibliothecam 25 cursitare. Aliquas tamen, vehementer et opto et peto, ut excerpas et mittas cl. de Rossi. Vol. IV. continebit Hagiographa, exceptis Megilloth, quae jam III. vol. inserta sunt.

Dn. Winarz jam non erit opus, ut investigates, nam librum ipsum hic tandem reperi. D. Joseph. Werschhausero meo gratias agas nomine pro hoc 30 humanitatis officio, quod te juvare in inquirendo d^{no} W. voluerit.

Martyrologium integrum non multum desidero, vitas tamen nostrorum Patronorum, velim, perlegas, uti otium nactus fueris mihi que, si quid praecipui continere videbuntur, notum facias. Cyrilli certe et Methudii memoria in eo desideratur, utpote quibus primum altare in Bohemia seculo XIV. fine erectum scio. 35

De *Sabaïum* quae refers, ea conferre poteris cum *Sabaia* Ammiani Marcellini apud Gesnerum et du Fresne in glossario mediae latinitatis, quorum uterque locum excitat. Mihi slavica vox non videtur, nam si fides Procopio, diligentissimo scriptori, ante sec. VI. Slavi Istrum non transierunt.

Laudo summopere diligentiam tuam in asserenda eruditione syriaca S. Hieronymi, quam in rem legere etiam poteris, quae clericus contra Hieronymi eruditionem movit dubia, quae quidem solvere conatus est Martianay; tu tamen abundantius poteris praesertim uni huic capiti de doctrina syriaca intentus. Certe egregie feceris, ubi honori tanti viri et interpretis celeberrimi honorem defenderis! 5

De literis glagoliticis quae mones, utar iis in rem meam. Nunc tu in Caes. Bibliotheca diligenter excute codices slavicos, quorum aliquos Lambecius recenset. Cl. *Dobnerus*, qui te salvum esse jubet, meque et Pelzelium, dum te membrum Societatis nostrae, cujus diploma ad R. P. Chrysostomum dedi, tibi mittendum, postulassemus, oratione sua adjuvit, dissertationem suam de literis antiquis cyrillicis tomo I. Dissertationum Societatis insertam voluit, est- que jam impressa typis, cujus exemplar in Bibl. Caes. extat. Mitterem tibi lubens, si plus uno ipse accepissem. Miror sane hominem eruditum, qui tam levibus argumentis propugnandam sumsit desperatam causam. Nicolaum scrip- 15 torem, qui exemplum e codice IX seculi transsumsit, mendacii non arguo, sed cum non expresserit, qualis ille codex fuerit, reor cyrillicum fuisse, cujus literarum formas ille non sit imitatus, verum glagoliticis substiterit. Antiquis- simum ergo monumentum lit. glagolit. exaratum est sec. XIII, quo ego lubens concedo studio excogitatum characterem glagoliticum fuisse. 20

In *Triglandii* Dissertationem jam inquisivi inquiramque porro, ut tibi et voto mihi gratificandi meo satisfaciam.

D. Pelzelius proxime tibi mittet Jesuitas doctos Bohemiae, quibus ego adjungam continuationem Literaturae bohemicae, cujus laboris jam me tacet propter moras typographi. Cl. Ungar Bibliothecae bohemicae partem aliquam, 25 quae bibliorum bohemorum integrorum recensionem continet, Literaturae adjecit adjicietque porro, donec opus integrum absolverit.

Nunc te oro postremum atque obsecro, ut si Frischii Schediasma de glagolítico characterē a dn. Zlobiczkyo acceperis mutuo, Pragam enim vix transmitti patietur, mihi brevissime contenta indices, puta characterum formas, unde 30 eas desumserit, librorum impressorum, quos nominat, indiculum additis locis et annis. Mei tamen mentionem non facies. Vale, fave meque amare perge.

P. Faustinus Chrestomathiam bohemica miscellam editurus est, quod tibi forsitan notum est.

(Na čtvrté straně:) Dem Hochehrwürdigen Herrn Fortunat Durich, Mitgliede 35 der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, Wien, abzugeben im Paulaner- kloster auf der Wieden.

Durich připsal: praes. 3. Martii.

Resp. 9.

IX.

1786 — 9 března. Durich děkuje za jmenování členem kr. české Společnosti nauk a odpovídá na poslední list Dobrovského stran variantů z hebrejských rukopisů a mimo jiné zmiňuje se opět o hlaholštině.

Viennae 9. Martii 1786.

Fortunatus amico suo integerrimo J. Dobrowskyo s. pl. d.

Citius, ac ego merui, ad literas meas respondisti; quod me ingenti gaudio affecit, visis veris absentis amici vestigiis manuque epistolae impressa, quae
5 desiderium absentiae quodam solatio levat.

Perlaturum quoque est ad me diploma Societatis Scientiarum Bohemicae, quod ego tanquam incitamentum bonorum studiorum, atque testimonium fiduciae ita suspicio, ut, quod propemodum totum vestrum est in hac honoris et laudis significatione, conatu impigro sit etiam vere meum; et nunquam
10 exspectationi vestrae desim. Itaque gratias habeo, quas possum maximas, toti almae Societati, porro tibi, cl. cl. Pelzelio et Dobnero, qui vos postulantes oratione sua adjuvit. Utinam aliquibus officiis meam animi gratitudinem vobis testatam facere possem! Velim, suscipiatis per id tempus promptam voluntatem cum votis ex animo vobis addictissimo ductis, ut salvi et incolumes utilitati
15 et honori patriae vivatis voto vestro.

Cupio ex te rescire morem receptum pro diplomate gratias agendi, titulum Societatis ejusque secretarii; item an lingua latina (cum nihil de dialecto in legibus Societatis constitutum sit) praecepto XIII. satisfacere, et eadem lingua in meis speciminibus uti possim? Sed nunc ad ea respondebo, de quibus tu
20 ex me certior vis reddi.

Utrum aliquid praestiterim in collatione codd. Vienn.

Tantum praestiti, ut mihi ad hanc collationem, qua cl. de Rossi satisfacere volo, quendam apparatus fecerim: primum quidem, quo melius atque securius codd. germanicos ab hispanicis et italicis discernerem, ex tomo VI Polygl.
25 Walt. pag. 16 adnotavi mihi indiculum et discerniculum lectionum in Haphtaribus juxta consuetudinem Germanorum et Hispanorum; et jam mense Octobri apud bibliopolam Wapplerum Lilienthalii opus, quo anno exacto usi sumus, mihi procurandum constitui, ex quo delectis paulo gravioribus varr. lect. in easdem inquirere valeam juxta desiderium cl. Rossii. Sed postquam bibliopola
30 septies desiderium meum frustrasset, necesse habeo te interpellare, primum quidem, ut ipse mecum communicare velis *citationes* locorum varr. lect. in Prophetis posterioribus et in Megilloth, in Psalmisque et Jobo; sum enim destitutus subsidiis ad hunc delectum faciendum, tu autem jam rem collectam habes, atque ad manum tibi sunt Lilienthalius et Bibl. Orient. cl. Michaelis. Alterum
35 est, ut mihi procurare velis Lilienthalii opus sumtusque a P. Chrysostomo accipias. Quaesivi etiam, a quo Viennenses codd. fuerint collati, et inveni in Walchii »Neueste Religions-Geschichte 1. Th. S. 354: *Von der Vergleichung der Handschriften der hebr. Bibel durch D. Kennicott.* — »Von denen in der kaiserlichen Bibliothek zu Wien befindlichen Handschriften erhielt Hr.
40 Kennicott in diesem Jahre (1765) gleichfalls ein Verzeichniss, welches der

berühmte kaiserliche Leibarzt und Bibliothekär, Baron von Swieten aufgesetzt hatte. Unter diesen befand sich sonderlich einer, welcher das ganze alte Testament in sich begreift und der noch nirgends in den gedruckten Verzeichnissen von dieser Bibliothek angemerkt worden, um dessen Vergleichung, so wie auch einiger anderer Handschriften Kennicott anhielt und im folgenden Jahre die verschiedenen Lesearten vom Herrn Aloysius von Sonnenfels bekam. Quod ad aliarum Vindobonensium bibliothecarum codd. attinet, nominatim PP. Augustinianorum in suburbio, (vide Kennicottianae collationis 587) jam studui mihi aditum procurare apud P. Ernestum, bibl. praefectum. De hoc codice J. Monsperger Instit. Herm. V. T. edit. 2. p. II pag. 140. ita scribit: »codex, formae regalis literisque quadratis grandioribus venuste concinnatus, huic ad calcem subjecta inveniuntur sequentia, libero oculo vixdum conspicua« :

חוק ונתחוק שלמה הספר לא יזוק לא היום ולא לעלם
 עד שיעלה החמור בסלם אשר יעקב חלם

Non mihi succensere poterit cl. Rossius, quod ad eum literas dare nequiverim, quibus certiozem eum facerem me illi omnino non defuturum, cum equidem hoc praestare voluerim velimque: sed dubia valetudine mea et acris hyberna intemperie ab aditu loci remotioris, ut est Bibliotheca Augusta, me prohibentibus, maluerim differre obsequiosam responsionem, quam promittere incertum officium aut exiguam tantum partem desideratorum implere, qui omnia me velle nosti. Quid nunc praestare velim, si bene valuero, ad cl. Rossium perscribo junctis humanissimis precibus, ut bonae mentis cunctationem non vertat vitio, sed boni consulat.

A quo II volum. Varr. lectt. repetendum habeam, gaudeo me tua opera rescivisse, gratiasque habeo cl. Ungar, veterano carissimoque amico, quem meo nomine humanissime cupio salutatum et interpellatum, ut me amare pergat, quem ego fideliter diligo; velit quoque meminisse auctorum L. L. Class., cum primis alicujus commodioris in forma 8va bonaeque edit. Plauti pro ea, quam ab eo obtentum Pragae reliqui. Quaeres etiam ex eo, an illis glossematibus in edit. N. T. bohem. 1475. collectis et tumultuarie in chartam coniectis usus fuerit?

Quod ad officia attinet tibi exhibenda in *vitis Patron. nostr.* describendis atque Frischii Schediasmate glagolitico, adhibebo omnem conatum. Videtur mihi Frischius glagoliticorum characterum formas ex Wirtenbergica Truberi editione desumsisse; ait enim Kohlius pag. 155: »Haec typographia fuit prima, e qua in Germania prodierunt libri caractere glagolitico expressi.« De caractere vero glagolitico Kohlius ex Frischii hist. ling. slav. edoctus fuit, ut ipse fatetur in not. (p) pag. 79.

In meis *adversariis* invenio excerptam vocem ex Leonhardi Thurneiseri libro inscripto: מליצה *καὶ ἐμπρεία das ist ein Onomasticum* etc. Gedruckt zu Berlin durch Nicolaum Voltzen Anno MDLXXXIII in fol. pag. 54.: »Azingrab, Zinghrab: ist ein alt Glagolisch oder Crabatish Wort — lepra alba.« Pag. 60. positus est Psalm. 148. literis cyrillicis; forma caract. žiwiete est haec ж, quae, nisi fallor, eadem est cum Truberi forma; videbo, quae sit in Frischii Schediasmate.

Occurrit mihi aliquid argumenti habens ad tuam opinionem de Nicolao scriba quidpiam ponderis. Nonne slavo-latini scribae etiam bohémica glagoliticis scripserunt, ut tu ipse ad monumentum Altovadense provocas? Nonne et hybride scripserunt? nimirum literis glagoliticis et bohémicis vel unum idemque vocabulùm exarando: Hleday we dzkach zemfkych, in MSS. Emautino. Ad haec: si glagolitici characteres essent illae genuinae literarum cyrillicarum formae, cur illae, quarum usus est apud Dalmatas et Croatas in sacris, non Cyrillo, sed Hieronymo passim ab iisdem tribuuntur? Nullus liber liturgicus MSS^{us} glagoliticus productus est e sec. XIII vel superioribus, nec aliae scripturae partes; exstant autem plura monumenta cyrillica inde ex sec. XI, ut ille codex membr. apud Assemanum continens fol. 275.

Sed jam superest, ut in angustia chartae tibi et Pelzelio gratias agam pro inquisitione in Triglandii Diss. et donis lucubrationum vestrarum. De voce *Sabaia*, quam in Gesnero jam nuper inveni, atque de aliis hujusmodi proxime plura. Habesne aliquid ex typographia Breitkopfiana slavonica, de qua in Ephemerid. Jenensibus aliquid legi? Salutem dic omnibus amicis cum primis in Bibl. regia commorantibus et convenientibus. Vale et me veterano amore dilige.

P. S. Estne tibi notum opus: Thaddaei S. R. I. Comitis de Trautmansdorf, metrop. eccl. Olomucensis canonici, imperialis collegii germ. et hung. Ticinensis alumni, de Tolerantia ecclesiastica et civili. Ad Josephum II Augustum. Ticini in typographia Petri Galeati, a. 1783. in 8 pagg. 367? ego id actu lego.

X.

(1786.) Odpověď na list Durichův, v které kromě jiných zpráv literárních a přání oznamuje Dobrovský, že studuje Vyšňobrodský rukopis bible hlaholským písmem psaný.

Jos. Dobrowsky Fortunato Durichio s.

Cum multa ad te scribere non liceat, paucis ea comprehendam, quae ex me scire cupis. Societati gratias acturus mentionem illustrissimi praesidis injicies; lingua uti poteris quacumque; in speciminibus tamen germanica. Sed haec concipere poteris latina, a me vel alio deinde transferenda. Secretarius Soc. lit. est celeb. vir Joh. Mayer, Med. D. et consil. aul., Hofrath R. Poloniae.

Lilienthalium tibi misi per P. Chrysostomum, una cum duobus opusculis; illum autem remittes, dum eo carere poteris. Codices Viennenses paucis etiam descripsit Adlerus in seiner Biblisch-kritischen Reise. Formula, quam ex cod. PP. Augustian. excitas, consueta est apponi codicibus. Apud cl. de Rossi excusavi cunctationem tuam. Vol III., ut mihi nuper scripserat, jam mense Majo absolvetur. Posteriores igitur Prophetas et Megilloth non amplius conferre, pro eo saltem, poteris, sed libros hagiographos reliquos; quamvis saltem in selectioribus locis notare var. lect. operae pretium fuerit, pro Appendice, quam vol. IV subjunget. Kennicottiana biblia suaderem consulenda. Certe Viennae alicubi extabunt. Cl. Ungar glossemata a te expectat; uti enim se iis velle mihi nuper dixerat. De classicis, quos desideras, iterum eum monebo.

Truberi libri aliquot mihi ad manus sunt. E' Frischii schemate haec scire cupio: 1. quid de antiquitate characterum glagoliticorum sentiat. 2. Quos et quot libros impressos nominet. 3. Quae manuscripta. Nunc enim describendo codici Hohenfurtensi, quem nuper cl. Dobnerus attulit, incumbo vellemque aliaqua de glagolitica lit. adferre. Manuscripta, rogo, exquire, si quae Viennae sint. Cyrillica in Bibl. Caes. esse aliquot ex Catalogis seu Commentariis Lam-
becii scio. Thurneisserus edidit tabulas omnium fere characterum, inter quos reperio etiam glagoliticum; has tabulas feliciter alteri operi illigafas nuper detexi.

Cupio summopere, ne tui obliviscaris. Narraverat mihi nuper P. Chry- stomus te fortasse rediturum Pragam. Saltem ne redeas sine pensionis tuae augmento. Age rem apud cl. Zippe, quem accedas, velim; ei referre poteris, me suasisse. Professoris vices supplevistis aliquoties, examinatore regium egisti, officiis variis in ordine religioso defunctus es, valetudine dubia et inclinata uteris, cur, quaeso, non agis, non omnem moves lapidem, ut tibi honestius vivere liceat?

Alias plura; nunc impediior. Sed scribam proxime; tu me ama, ut a me amaris.

Vale.

XI.

(1786.) Durich podává zprávu o Frischových Programmátech, o dvou rukopisech Vatikánských a j.

Fortunatus Durich Jos. Dobrowskyo suo s. p. d.

Ut tuis desideriis satisfacerem, adii Schimekium, qui te et omnes reliquos amicos humanissime salutatur et hilari promptitudine omnia, quae habet rei slavonicae collectanea, ad communicandum offert. Frischii Programmata omnia, ex exemplaribus typis editis, quae d. Zlobiczky possidet, sed alicubi manca, manu cujusdam studiosi descripta cum mihi dedisset, domum rediens et in eam inquirens Diss., quam tu desideras, non inveni. Sed illius causa cras, vel ut proxime potuero, Schimekium accedam. In primo Programme prodit Frischius, glagoliticum ex cyrillico caractere ortum esse his verbis: »Inter quas notiores sunt Polonica, Russica, Bohemica et Vendica sive Veneda. Ceterae vero plerisque adeo ignotas esse videmus, ut pauci nomina earum audiverint, pauciores characterem Slavonicum viderint, quo tot magna regna et celebres provinciae utuntur,

Cyrillicum nimirum, et qui ex eo orti sunt, *Glagoliticum et Neo-Russicum*.

De hujus characteris Slavonici sive Cyrillici origine jam aliquid in genere, plura vero de Glagolitico in specie dicam: Seculo post C. N. nono, philosophus quidam natione Graecus, religione Christianus, nomine Constantinus, primus fuit, qui linguam Slavonicam literis Graecis scribere coepit, quod alii ante eum Latinis tentarunt. Hujus conatus ipsae Slavonicae literae, etiam historia tacente, testes esse possunt. Figuram enim Graecarum literarum omnium, quas vocamus majores (minores enim tum non erant), adhuc in eis agnos-
cimus.

Quia vero Sclavonicae gentes sonos in pronuntiatione quarundam vocalium, diphthongorum et consonantium habent, quos literis Graecis non potuit exprimere Constantinus, his peculiaribus sonis novas finxit figuras.«

Sed ut primum obtinuero id, quod de glagolitico caractere scripsit
5 Frischius, absque mora perscribam ad te mittendum.

Communicavit quoque mecum Schimekius quatuor exempla apographa literis cyrillicis exscripta, duo ex cod. ruth. in 4° pergamen. Biblioth. Vaticanae sign. No. 2, olim primo; duo ex cod. ruth. in 4° Bomb. Bibl. Vatic. sign. No. 5 olim 2; in his nunquam occurrit ꙗ, sed semper ѣ, etiam ubi manifeste
10 duriter litera pronuntiari debet; figura literae ž in hunc modum ж in omnibus quatuor exemplis. Sed de hac re alias plura.

Tu interim in pectus tuum argumenta adfer, cur in glagolitico caractere pro cyrillicis ꙗ et ѣ, solum і fuerit usque ad Caramani reformationem, qui in Alphabeto suo pro ѣ posuit і et pro ꙗ Ѧ

Si Caramani Alphabetum ejusque expositionem non habes, scribe, ut tibi necessaria scitu exscribam. Communicavit quoque mecum Schimekius in forma octava majore duos tomos ad literaturam slavonicam pertinentes; primi inscriptio est: церковный словарь etc. a Petro Alexievio editum auctoritate sacrae synodi Mosquae 1773. Alterius tomi inscriptio est: дополнение къ церковному
20 словарю etc. typis ejusdem univers. Mosq. A. 1776.

Sed jam de rebus literariis plura scribere nequeo, reliquum enim est, ut tibi et cl. Pelzelio humanissime gratias agam pro literariis muneribus teque interpellem, ut perlecta epistola praesente gratiarum actoria involucrum claudas et cl. secretario extradadas. Nihil nuper respondisti ad meam quaestionem, qua
25 lingua XIII. statut. Societatis satisfacere possim; arbitror igitur, etsi statutum hoc universale sit, membra extranea non concernere. Sed fors oblitus fuisti respondere.

Dissertationem de vestigiis linguae graecae in lingua slavonica latine scriptam ad te mittam, necdum enim quidquam germanico stilo exaravi.
30 Glossenata cl. Ungar, quem humanissime saluto, ante meum discessum in chartulis ex antiquissima edit. Novi Test. boh. adnotata extradidi; non igitur illa citius illustrare possum, donec illa, id est, voces minus usitatas, rursus obtinuero.

Vale quam optime et me amare perge. Salutem meo nomine dic omnibus
35 amicis; proxime plura scribam.

(Na připojeném lístku:)

℞. Sed ante obsignatam epistolam adveniens cl. Zlobiczkyus promittit mihi usum tuae Hist. I. boh., propediem exspectans exemplar sibi a cl. Ungar promissum, cui humanissime commendari cupio. Gratias igitur tibi habeo pro
40 illo affectu et promptitudine animi.

XII.

1786 — 29 dubna. Durich podává zprávu o spise Frischově »Historia linguae Slavonicae«, a o památkách hlaholského písma ve Vídni, o Šimkových Dějinách Bosny a j.

Viennae 29. Aprilis 1786.

Fortunatus Durich suo Jos. Dobrowskyo s. p. d.

Ne illud Mostellariae Plauti ex diuturniore mora verbum — mantare — dicas me velle meopte usu ex obsoletis revocare, accessi ad cl. Zlobiczkyum, ut ab illo impetrarem, cujus exemplar integrum P. Schimekius vel non habet, vel inter suas chartas invenire non potest. Heri itaque apud Zlobiczkyum perlegi programma Frischii continens Historiam linguae slavonicae vel potius characteris glagolitici. Istius exemplaris tres priores foliorum partes in forma quarta cum literarum majuscularum et minorum speciminibus in aes incisus possidet Zlobiczkyus, reliqua ex exemplari cl. d. de Schwandtner perscribi curavit; videturque integrum programma duabus plagulis contineri. Quae tu nuper scire volebas, an responsiones ad quaestiones. — Quid de antiquitate characterum sentiat? Id, quod nos ambo; sed absque ulla demonstratione, atque sine temporis, quo character glagoliticus ex cyrillico productus fuit, designatione: tachygraphorum tamen cura tamquam sub larva in glagolitico cyrillicum latere, et istius progressum esse, substantia est omnis rei antiquae a Frischio de characteribus glagoliticis dictae. Porro scribit se in notitiam characteribus glagoliticis triplici occasione venisse: I est Oratio Dominica Mülleri, II L. Baro Johannes Ungnad, III Valvasor. Forma characterum cum primis majuscula est eadem, dicitque Frischius, quasdam literas supplevisse et emendasse a Stredowskyo male adductas. Tum quaesivisti: Quos, et quot libros impressos nominet? — Tantum quinque numerat libros in typographia Tubingana impressos, nimirum: I Nov. Test. in duabus partibus, II Postillam ex Lutheri, Melanchthonis, Brentii scriptis concinnatam, III Locos theologicos Melanchthonis eodem anno 1562 impressos, (Nov. Testamentum in vestra Major. Nostic. Bibl., nisi fallor, habetis; Kohlius quoque eisdem sub his tribus numeris citatos libros recenset pag. 155 et seq.), IV Abecedarium, V Catechismum, fors illum, quem tu ex bibliotheca capituli Vetro-Boleslaviensis tibi concessum mihi videndum dedisti, in quo etiam Symbolum vulgo Athanasii dictum me legisse memini. Demum quaesivisti: Quae MSS^{ta} Frischius nominet? Heu! nulla. Itaque praeter mox recensita, nihil in hoc schediasmate Frischius adduxit, quod tu nescias. Sub principium enim de literis cyrillicis agit et in notis quaedam ex Dubravio et Stredowskyo adfert. Expositione alphabeti succincta absolvitur opusculum. Haec igitur de glagolitica literatura ex Frischii schediasmate. Quod ad Vindobonensia ejusdem rei literariae glagoliticae monumenta attinet, interpellavi P. Schimekius, qui mihi asseveravit nullum MSS. codicem glagoliticis literis exaratum in Bibliotheca Aug. esse; sed de eadem re Zlobiczkyus a me interrogatus, respondit: in Augusta Bibliotheca in involucri libri cujusdam inventum fuisse aliquod fragmentum glagoliticum. Dabo igitur operam, ut illius notitiam humanitate custodum acquirere valeam; cujus fragmenti ut primum copiam habuero, non omittam tecum communicare. In bibliothecis Carinthiae et

Carnioliae quaedam MSS. existere ex P. Schimekio intellexi; dabo tibi plenior
 rem notitiam, postquam Zlobiczkyum de hac re interrogavero; nuper enim
 obrutus multitudine librorum ad literaturam slavonicam pertinentium, quos
 ille effusa humanitatis promptitudine e sua libraria penu continuo proferebat,
 5 non potui me satis collectum tenere ad inquirendum in ea, de quibus ex illo
 edoceri mecum constitui. Visis facile quinquaginta libris ad rem literariam
 Slavorum, cum primis grammaticam, pertinentibus, excepto Frischio et Boho-
 rizio in Horulis arcticis, nihil rei glagoliticae observavi. Sed plures adhuc
 libros laudati argumenti se habere dixit Zlobiczkyus, quorum, et jam obiter
 10 visorum, melioris notitiae adquirendae causa pro alio commodiore tempore
 copiam mihi obtulit.

P. Schimekius nunc totus est in describendis rebus gestis politicis r. Bosniae,
 quarum primam philyram typis exscriptam apud eundem jam nuper legi hac
 inscriptione: »Politische Geschichte des Königreichs Bosnien.« Duabus partibus
 15 in 8° totum opus absolvetur: prima parte continebuntur res gestae politicae,
 altera topographiae destinatur adjecta charta geographica. Priori parti etiam
 ectypa sigillorum ad res Bosnenses pertinentium inserentur: unius majoris
 sigilli inscriptionem literis cyrillicis factam legi Georgii despotae Bosniae, in qua
 litera **А** in hunc modum formata est: **Ѡ** prout me vidisse memini in quadam
 20 inscriptione romana epitaphii slavonici, quod exstat in Topographia regni
 Hungariae edita in forma quarta sub initium hujus seculi.

Caramani in alphabetum illyricum expositionem in praesentiarum ad te
 mitto junctis hisce precibus, ut illam cum dilectissimo Patre Dlabacžio, cano-
 nico Sioneo, communicare velis. Videtur mihi ex illa Caramani nova literarum
 25 punctis seu *stignatibus* (utar formula nostri Nudožerini) insignitarum auctione —
Ѡ ѡ Ѣ ѣ Ѡ ѡ Ѡ ѡ Ѡ ѡ et discrimine inter **Ѡ** et **ѡ** oriri nova epocha orthographiae glago-
 liticae; nihil enim sive in MSS, sive in editis codicibus ante Caramanum hu-
 juscemodi discriminis observavi, praeter illud signum mollioris literarum pro-
 nunciationis, quod ad discrimen inter cyrillicum **Ѡ** et **ѡ** addit Caramanus formae **Ѡ**,
 30 ut haec figura aequivaleat cyrillico **ѡ**, ista vero — **Ѡ** concordet cum **Ѡ**; etsi non
 meminerim hunc accentum eadem forma **Ѡ** Jer glagolitico in codicibus *Ante-
 Caramanianis* additum, sed literae molli forma e. g. hac — **Ѡ**.

Postquam P. Schimekius mecum communicaverit fragmentum illius Psal-
 terii a Nicolao descripti, fors quaedam majoris momenti ad literaturam glago-
 35 liticam pertinentia observare potero. Sed de his plura in posterum. Nunc ego
 tuam epistolam, quam jam nuper promisisti, magno desiderio exspecto; memi-
 neris ad omnia respondere, praesertim ad N^{um} XIII statut. Societatis.

Cl. professoris Alter propositum edendorum typis Trattnerianis omnis
 generis optimorum linguae graecae auct. class. cum interpretatione teutonica;
 40 tum etiam anecdotarum epistolarum historiam ecclesiasticam Ruthenorum
 praeclare illustrantium, tibi procul dubio jam notum erit ex officina Pragensi
 Trattneriana; alioquin tibi mitterem hujus instituti typis excusam notitiam,
 quam mihi dedit d. Werschhauserus, qui te humanissime salutat.

Antequam te abire sinam a lectione hujus meae prolixioris epistolae,
 45 quaero ex te: an tibi constet de aliqua bohemica versione C. Sallustii?

Saluta omnes amicos cum primis cl. cl. Pelzelium, Ungar, Gelasium Patrem nostrum, cum quo, spero futurum, ut in controversia mitissime agas et fortitudinem argumentorum reverentia et memoria meritorum de patria emollias. Quod et Zlobiczkyus optat. Ne quaeso mihi succenseas hanc deprecationem, tum etiam illa Quintiliani verba — ut refrigerato inventionis amore — ex persona Gelasii tua retractes. Vale quam optime, et me amare perge.

Lilienthalium proxime remittam.

XIII.

1786 — 25. května. Durich podává zprávu o některých rukopisech dvorní knihovny Vídeňské, o jich obsahu a palaeografických zvláštnostech.

Viennae 25. Maji 1786.

Fortunatus Durich suo Jos. Dobrowskyo s. p. d.

Quod ad Martyrologium MS. Bibl. Augustae Vind. sign. inter cod. hist. eccles. N. L. attinet, volebas, ut vitas nostrorum Patronorum perlegerem et res, quae mihi viderentur praecipuae, tibi notas facerem, nuper praestiti. Cyrilli certe et Methudii memoriam in eo desiderari recte opinatus es: perlustrato enim toto Martyrologio, nihil hujusmodi inveni. Ponitur equidem memoria Cyrilli episcopi octavo idus Martii post Cyprianum; sed tu nosti istum esse in Africa cum Rogato ceterisque; nihil die sequente, id est VII. idus de nostro Cyrillo.

Nullius nostrorum SS. Patronorum vitam descriptam inveni praeter Mariae Aegyptiacae prolixiorem biographiam a *lectionibus Proprii boh.* diversam. Porro paucorum vitae heic describuntur, ut Jobi, Abrahami aliorumque ad tuum institutum non pertinentium. Quae tecum communicare velut praecipua existimabam ex menss. Martio, Sept. et Octob. haec sunt:

G III. N. S̄i lucii . . .

Eodem die t̄nfl. S. Wencezlai m̄ris.

F VI. ĪD. t̄nfl. S. Viti m̄ris.

Sept.

F XVII. kl. S. Nicomedis.

ff passio ff̄e Ludmille
(alio tempore scriptum vel additum, manu tantisper, ut mihi videtur, diversa.)

XIX E III. kl. In ciuitate Praga. S̄i Wencezlai m̄rif.

Octob.

E III. N. Octaua S. Wencezlai m̄f.

Historiae Alexandri initium folio 87 in supra laudato codice est sequens:
»Alexander Magnus philippi u^o putabatur et olimphádif fili⁹ rex macedonum uicefimus quartus regñ annis XII. sex adhuc stante regno p̄farum . . .«

Chronicon eodem codice contentum incipit:

»Auguftus Cefar X^oIII^o imperii fui anno« —

[desinit anno]

Mill. clviii. Impator federicus . . .

(Fol. ultimum est 148. codexque mutilus.)

[Anno priore haec habentur: »Dux Wladislaus regia vocatione appellatus ad curiam ratifbonenfem*.]

De inventis a Cyrillo et Methudio literis, ista quoque excerpta duxi: Anno DCCCXCIIIIº. Boruoi ẽ baptisatus primº dux boemie catholicus . . .

5
hac ipsa tempestate cyrillus & methudius inuentis bulgarorum litteris verbum dī p̄dicauerunt moraucif. Eodem uº anno qº dux boemie p̄fatus boruoi ẽ baptizatus Zuatopluk p̄dictus rex moraue monachus factus ẽ i Zober. quodā cenobio panno. f; quot annif ibi uixerit posteritas certitudinem non accepit.

1) Ante octiduum misi specimen excerptarum var. lect. cl. de Rossi, non tantum ex Jobo, verum etiam ex lib. Num. II. III. IV. illas lectiones, quas ille in epistola ad Bibl. August. data 12. Aug. A. 1784 adnotavit, quamque cl. Denisius produxit, dum illum praestantissimum codicem ab Adlero N 3º inter Viennenses necdum collatos positum conferrem, qui etiam per id tempus inter
15 hebraicos Aug. Bibl. N^{um} III habet. Fui compluribus diebus intentus huic operae, ut nihil intermitterem momentorum criticorum a Lilienthalio descriptorum et Rossio; quae ad antiquitatem spectant, plurima inveni in laudato codice criteria; forma characterum videtur mihi accedere ad Casselanum. De hoc autem alias plura; neque tamen a me impetrare possum, ut de var. lect.

20 nihil scribam: Num. III, 12. pro מִבְּנֵי לֵגִי בְּכַנֵּי, quod scire desiderabat Rossius; manus autem alia in margine minori characterẽ distincto ab iis literis, quibus omissiones subinde supplementur, atque pallidiore atramento adscripsit םִיכֹּ.

Praestolor responsoriam epistolam a Rossio, quid magis velit in collatione ulteriori. Interim slavonicis MSS^{is} sum addictus singularemque experior ad

25 desiderata humanitatem tum in cl. Denisio, tum in reliquis, atque in cl. professore Altero, qui nunc codicem XXVIII Lambecianum Lib. III de Bibl. Caes. Vind. edit literis Trattnerianis, in quo I. Jo. V, 7. non habetur, atque etiam in editione non penetur.

30 Opportune accidit, ut petito codice MSS. slavonico sign. Nº CI (non 103, ut Reimannus habet) praeter adnotata Acta Apostolorum et Epistolas S^{ti} Pauli, etiam Epistolas Catholicas post Acta Apostolorum invenirem; hujus rei commonito immediate et cl. Denisio et Altero, qui cupiebat nosse, an in slavonicis codicibus haberetur, cuique in hunc usum dedi excerpta ex cl. Michaelis § 88. pag. 451. collato MSS^{to} slavonico cum codice XXVIII Lambeciano, in-

35 venimus consensus; ita enim versio slav. adornata est, de qua, ut certus reddaris mihi finem praecedentis et sequentis contextus perscribam: ДѨѨ ѡѢ
ѨСТІНА. ѨКО ТРІѢ СӨѢ СѢѢТЕЛСТОѢЮЩЕ. ДѨѨ. Ѩ ВОДѨ Ѩ КРѢВЬ. Ѩ ТРІѢ БЪ ѢДІНО СӨѢ.
ѨЩЕ СѢѢТЕЛСТВО ГЛ҃҃ЬСКО. Codex ille est chartaceus, ex libris Sebastiani Teng-

40 nagel Burani Belgae, Caes. Biblioth. curatoris, a. MDCVI — in forma octava majori, sine nota chronologica, quem in locis praecipuis conferam et curatius observabo, ut ad palaeographiam slavonicam et criticam meliora elicere possim. Antiquior isto est codex MS^{us} slavonicus sign. Nº XCVIII. (apud Reimannum pag. 785. Nº 99.), non continentur eo quatuor Evangelia, sed integrum Psalterium Davidis una cum Ps. apocrypho 151. Sequuntur Cantica V. T. et ex N. T. pars

Cantici B. Mariae V. Codex enim ad finem est mutilatus. Psalterio praefixa est praefatio: **БѢГЪ СЪСТАВЛЕНЪ БѢМЪ ШЛѢТНЬМЪ**; initium praefationis est: **Плѣньшюу двоу прѣговати по сѣбѣ . . .**

Ad palaeographiam slavonicam complura jam adnotavi nobis prius ignota; **ѣ** et **ѥ** hucusque tantum inveni Ps. **ѣ**. et **ѥ**. semel in utroque, nimirum post 5 literam majorem utrobique. Porro rarius invenio **ѡ**, novies tantum, si recte commemini in prioribus novem psalmis, et in pronomine **тѡ**, saepius, rarius in aliis vocibus inveni; pro quo **и** solet poni, ut Ps. **ѧ. грѣшнѣи**.

Figuram **ѧ** necdum inveni, identidem **ѧ** hucusque non observavi; sed **ѧ** et **ю** Item magis slavonizat haec versio Psalterii, quam editi codices, e. g. 10 Psalterium Viennense: non enim inveni tot epenthesis literarum **ѣ** et **ѥ**. Si mihi Deus vitam atque vires tribuerit, persequar hoc institutum magis in *Symbola ad palaeographiam slavonicam*. Heri profess. Alterus in eadem Bibl. Caes. servatum codicem, literis glagoliticis editum, sed sub principium et finem mutilatum, in forma duodecima maj. characteres nitidissimos habentem 15 produxit; incipit a folio **ѣ**, in quo post fragmentum Ps. 8^{vi} est inscriptio **ѣѡѡ**. **ѣ** ipseque Ps. *Confitebor tibi* etc., sed ad reditum urgebat hora; non tamen dubito esse Breviarium, fors illud Venetiis A. 1561. a Nicolao Brosich editum. De hoc aliàs, nunc etiam angustia chartae me coarctat, ut ne plura, quae habeo, scribere valeam. Si quid habes vel scis de modulis musicis antiquis nostrorum 20 majorum, scribe: abbas et princeps ad S. Blasium, pone quem sedere soleo in Musaeo, me interpellavit. Imple quoque promissionem epistolae, quam exspecto. Saluta omnes amicos; vale quam optime et me amare perge.

P. S. Inquiram in lectiones de vita SS. Cyrilli et Methudii in Brev. glagol. et proxime ad te scribam. Iterum vale et nostrum Pelzelium saluta et cl. P. 25 Jaroslaum.

XIV.

1786 — 25. června. Durich podává zprávu o zásílce Rossiho, o některých rukopisech Vídeňských a jich zvláštnostech.

Viennae, 25. Junii 1786.

Jos. Dobrowskyo suo Fortunatus Durich s. p. d.

Volebas me negligentiorum esse in mutuis amicitiae officiis exhibendis; tuam igitur voluntatem reprehende, si praesentes literae serius ad te scribuntur ab homine tuam voluntatem pensi habente. Exemplum secundi voluminis Var. lect. cl. de Rossi jam diu aderant apud bibliopolam Franciscum Haselmayer, ignorantem, ubi et quibus extradenda essent; idem quoque ignorat, an unum, an vero duo exempla cl. d. Ungar tradenda sint; sed quantum equidem ex tua die 25 Maji*) ad me data epistola conjicio; de uno exemplo 35 I et II voluminis intelligendum est, quod scribis, cum pecuniam pro duobus I et II se solvisse cl. Ungar asserat. Notum igitur fac mox laudato cl. viro et amico eundem meo nomine salutando, adesse exempla pro subscriptionibus Pragensibus, ad illum, te et P. Faustinum spectantia, quae in quem modum

*) Tento list se nám nezachoval.

Pragam deferri possint, ex vobis rescire cupio: per curram enim diligentiaeca mittere nequeo, praesertim cum cl. de Rossi adjunxerit involucrum suorum operum, quod huncce habuit inscriptionem:

Libri per il Sig. Dobrowski e F. Durich

di Praga.

5 In hoc involucro duo exempla erant: *De praecipuis causis neglectae Hebr. lit. disc. disq. elencht.*; reliquorum operum sunt singula tantum exempla — nimirum de typographia Hebraeo-Ferrariensi unum exemplar; Specimen ineditae et hexapl. bibl. vers. Syro-Estr. Apparatus Hebraeo-biblicus. Della
10 lingua propria di Christo etc. dissertazioni. Della vana aspettazione degli Ebrei Trattato. Haec singula exempla ad te spectare opinor, cum nullam epistolam adjunxerit Rossius, et solius superius laudatae disquisitionis elenchticae duo exempla involuta sint: ista igitur tuo exemplari II. vol. Var. I. adjungam. Pretium seu sumptus deportationis horum Rossianorum operum Parma Viennam
15 bibliopolae Haselmayero refudi; etiam ut volebas pro III vol. pecuniam numeravi, ut is desiderabat, et praesens Haselmayeri *Nota* fidem facit.

Quod scribis, te scire de existentibus MSS. slavici characteris Servorum, ac propterea quaeris, num Schimekius illis usus sit, nuper hujus rei causa et illarum duarum grammaticarum eundem adii. Usus est, ut mihi in
20 suo MSS^o monstravit; sed ut ipse fassus est, et ego in recensione cod. CI observavi, cursim vel *ἐπιτοχάδην*: recenset enim illum prout est apud Nesselium, quod ad contenta attinet; sed eo codice perlustrato inveni plura: nimirum septem Epistolas Canonicas post Act. Apost., ut nuper tibi significavi; qua de re Schimekium etiam monui, qui reposuit, se non posse hanc dili-
25 gentiam impendere otii defectu. Recenset quoque duo MSS. quatuor Evangeliorum in folio, sed non adducit signum literae aut numeri, et usque in praesentem diem nihil hujusmodi etiam accedente diligentia Alteri professoris invenire licuit. Breviarium glagoliticum, quod Schimekio est ignotum, nunc jam nullatenus dubito esse illud Venetiis editum a. 1561, habet enim ordinem
30 missae etc., ut Assemanus animadvertit. De stigmatibus, quod mones, vellem plenius et significantius ex te rescire, an Levacovichius omnes literas stigmatenotatas in eundem modum, ut Caramanus, habeat; an vero tantum illud stigma, quod in cyrillicis codicibus loco Ѣ et ѣ supra literas ponitur — v. g. ѣжком⁵, in Brev. Bibl. Vind. glagol. Ps. 11. ѣжмъдѣзѣмъ. Nosti, me jam
35 diu inquisivisse in exempla illis typis edita seu formis literarum, quas piaememoriae Ferdinandus II Caesar Cong. de Prop. donaverat, ad concinandum *Diss. de meritis Aug. Domus Austriacae in linguas ecclesiasticas*: facies itaque mihi rem omnino gratam, si mihi integram inscriptionem hujus Psalterii et Breviarii Levacovichiani opportuno tempore descriptam miseris,
40 locum designaveris, ubi servetur, et quaedam praecipua momenta mecum communicaveris, quae ad criticam libri recensionem pertinent; atque num praeterea alius tibi liber visus sit istis literarum formis excusus? Quod ad grammaticas attinet, monui, ut volebas, Schimekium; reposuit ille se unicum tantum illarum exemplar habere et dolere, quod tuis desideriis satisfacere
45 non possit. Ego interim meam tibi offero, quam habeo, croaticam; cum Lilienthalio illam opportuna occasione mittam. Psalterii a Nicolao descripti

exemplum conferre non possum; nuper enim Schimekius mihi copiam illius
 patenti reposuit, hoc exemplum sibi ad manum non esse. Psalmum XI^{um}
 supra laudati Psalterii ante Breviarium glagoliticum positi contuli cum Psal-
 terio cyrillicis literis exarato in cod. Aug. Bibl. N° XCVIII, cujus possessor
 fuit Michael Comnenus a. 1502. seu **МѢТА ХРИСТОВА РАФѢ**, quemque pro dalmatico
 neutiquam habere possum. In hoc pro **ѣ** ponitur **ѡ**, ut **КѢЖЕШЬ МОУЖЬ**, rarius
 supra alias literas in hunc modum protenditur **ѡССЕЛѢ**; rarissime **ѣ** ut Ps. **Ѡ**.
ВѢЗВЕСЕМОСЕ, Ps. **Ѣ**. **СѢХРАНИ**. **ѡ** tantum novies in primis novem psalmis scriptum
 observavi, alias **ѡ** ponitur illius loco; **ѡ** nunquam, sed **ѡ**; **ѡ** pro **ѡ** frequen-
 tissime. **ѡЖИШЬ** dum in glagol. **ДѡЖИ**; **ѣ** pro glag. **ѡ**. **МѢСТНИКѢ**. **ДѡЖИТЕЖЕ**, **ѡЖИ**.
ѡЖЕ. Interpolatus est quidem ille psalmus in gl. exemplari e Vulg. in illa lecti-
 one: *in corde et corde*, ubi cyrill. exemplar habet pressius etiam secundo: *et*
in corde graecam lectionem redditam; reliqua tamen cyrillica sunt. Vellem
 te Plinii more timidiorum esse in hac sententia proferenda de dalmaticis
 codd.; ego Epicharmi dictum sequar, et conferam illa fragmenta romana cum
 Tetraevangelario Mosquensi Bibl. Caes. edito a. Chr. **ѠѠѠѠ**, vestro codici
 Nostitziano in literis simillimo, sed nonnihil elegantiori. De hoc plura alias.

Si hac diligentia conatus nostros in studio palaeographiae slavonicae per-
 secuti fuerimus, accipiant populares nostri aliquid Montefalconiani; et forsitan
 et ipsi Montefalconio aliquid accedet; immo jam nuper cum profess. Altero
 deteximus; sed ego nunc tuum desiderium excitabo, ut illud ferre nequeas,
 ut eo maturius a te responsum cum quaestione obtineam: vis scire, quid
 illud sit? est C. P^{num}, est sec. IXⁱ in quatuor foliis membr. elegantissimum.
 Quod ad lit. **ѡ** attinet, arbitror illam esse medii aevi slavonici, illaque anti-
 quiorum esse **ѣ**; et vel inde conjicio gl. **ѡ**, quod ego non ut tu a **ѡ** omissa
 linea media, sed media **ѡѡ** bis posita ita derivo, sicut a **ѣ** formatum est
 glag. **ѣ**. Non soli tachygraphiae mutationem hanc adscribo; neque dissentio
 tibi, et quos laudasti, etiam sequor; sed in hunc modum, ut dicam praeci-
 pua hujus mutationis causam propemodum eandem esse, quam tu quoque,
 si recte assequor, mecum mavis, distinguendorum codicum graecarum lectio-
 num et omissionum, quas Latini mordicus vindicabant et vindicant adhuc:
 ut e. g. Act. Apost. VIII. vers. 37 et I Joh. V. v. 7., quorum neuter in
 slavonicis cyrillicis MSS. Vindob. habetur; immo quod ad istum attinet, in
 nullis, ut nosti ex Introd. Michaelis.

Gaudeo, quod nunc tibi id persuadeas de russicis codicibus, eos non
 mansisse sine omni mutatione: mihi (salvis glossematibus) dialectus Dalemiliana
 et Nov. Test. boh. 1475 multa slavonica videtur habere, quae apud Russos
 desiderantur. Plagulam adnotationum memini me in cod. Vilenensi Tetraevang.
 vidisse; inquire igitur: reddidi enim omnia, quorum usum habui. Pretium
 enim ejusmodi chartularum novi. Pecuniam, quam tuo nomine praenumeravi,
 poteris commodo tempore P. Chrysostomo reddere. Gratias tibi ago pro
 officio interpretis, quod mihi offers; utor, cum primum potuero. Vale et ami-
 cos saluta cum primis Pelzelium et Ungar, apud quem memor sis *reminiscen-*
tiae. Prof. Alterus te salutat.

XV.

1786 — 17. července. Odpověď Dobrovského na předešlý list, ke kteréž připojuje některá svá přání stran slovanských rukopisů a některé pokyny jazykozpytné.

Heinrichsgrünii, 17. Jul. 1786.

Amico suo integerrimo salutem plurimam d. Jos. Dobrowsky.

Literas tuas 25. Junii scriptas accepi Praga per nuncium, serius itaque, quam cupiebam. Quid enim desiderem magis, quam literas tuas, eruditione
 5 plenissimas? Ruri nunc quidem dego, at bonae literae, ut scis, etiam rusticantur nobiscum. Magno me obstrinxisti beneficio, quod pecuniam Haselmayero numeraveris pro III. volumine operis de Rossiani. Postquam Pragam rediero, aut responsum a cl. Ungar, cui ea de causa scribendum fuit, accepero, faciam te certio-
 10 rem, qua occasione commode transmitti possint exempla II voluminis. Ad cl. Ungar duo exempla II. voluminis, quantum memini, spectant. Primi enim voluminis exemplaria acceperat omnia. Dissertationes cl. de Rossi partim ad me, partim ad te pertinent, scripsit enim mihi quondam cl. de Rossi, se tibi offerre velle lucubrationes suas. Igitur eorum, quae bina sunt, unum exemplar tibi servabis, uti et specimen ineditae et hexapl.
 15 bibl. vers. Syro-estrangelae. Reliqua interim servabis, donec bibliothecam meam inspexero et videro, quae nondum habeam.

Placet mihi summopere tua in lustrandis codicibus slavici diligentia, quam vellem, ut adhiberet P. Schimekius, quem, jam nolim, moneas de promissis. Nam utramque grammaticam consecutus sum per bibliopolas Pragenses.
 20 Non tam invideo felicitatem tuam, quae tibi oppòrtunitate loci obtigit, quod manuscripta slavicaolvere possis, quam opto, ut et mihi aliquando tam felici esse liceat. Nunc saltem ea me delectant, quae mecum ex iis communicare soles. Plura exstare manuscripta slavica in Bibliotheca Caes. ex Reimanno certo scio, inter quae unum characteribus servicis, nescio, an non
 25 breviarium sit? scriptum ibidem legi. Utique servicos ego characteres non censeo esse diversos a cyrillicis, sed illud tamen conjicio, manuscripta slavica pleraque ex Servia, Bosnia, Dalmatia fuisse Viennam translata. Neque dubito, cod. N. XCVIII esse dalmaticum, hoc est, in iis oris slavici transdanubianis scriptum. Nam russici, qui in Polonia, Russia, Lithuania desumpti sunt, ad
 30 regulas grammaticae Smotriskianae magis accedunt. *tja, sja* utique magis slavonica sunt, veterem dialectum si intelligas, quam *te, se*, quae omnino dalmatica sunt; inde factum, ut glagol. **Δ**, quod certe ex **М** ortum est, non jam *ja* sed *e* sonet vel *je*. Sic *desjat* vetustius est quam *deset*; unde enim bohemicum *desátý* oriri potuisset, nisi *desat* olim pro *deset* usurpatum fuisset.
 35 Hos igitur omnes cod., in quibus pro *ia* scribitur *e*, dalmaticos esse judico. Codex 4. Evangeliorum, quem conferre soleo, est P. Gelasii Dobneri, quem ille nuper Pragam, nescio unde, attulerat. Breviarium Levacovichii servatur in archivo Břewnowiensi ad Pragam, praeterque illud aliud Missale recentius, quod tu Pragae ipse videras. Titulum Breviarii transscribam tibi, quam primum licuerit. Notabo praeterea omnia ad orthographiam glagolicam pertinentia, multa enim *puncta* et lineolas adhibuit Levacovichius, quae quidem

retinuit Caramanus, neglecta tamen iterum fuerunt a typographis. In illud etiam inquiras, velim, quid sibi velit **ijj** in Truberianis operibus cyrillicis, quo differat a simplici **ij**.

т et **ѣ**, quae in russicis codicibus accurate distincta sunt, in dalmaticis raro aut nunquam occurrunt, solo **ѣ** contentis; inde factum arbitror, ut in glagoliticis codicibus solum **т** pro **ѣ** adhiberetur. Quod ipsum argumento est, glagoliticam lit. et imperfectiorem esse et recentiorem multo cyrillica.

Summo desiderio afficio cognoscendi membranas illas quatuor sec. IX. neque intelligo, quid C. P^{num} sit? Constantinopolitanumne symbolum aut aliquid aliud? Tu certe sitim meam exstingues proxime.

Cl. Dobneri dissertatio me adeo non potuit a sententia mea dimovere, ut nunc fere sciam, qua occasione, quove tempore enata sit omnis glagolitica literatura. Synodus enim Spoletana damnavit Methodium, damnavit slavicos libros utpote gothicos, scis utique gothicas Ulfilianas literas e graecis desumtas similesque cyrillicis; ergo clerus libris slavicus assuetus in Dalmatia non alia ratione usum liturgiae suae obtinere potuit, quam libros transscribendo et immutando eorum characteres, ne amplius pro gothicis haberi possent. Quove facilius finem consequeretur optimum, medio non tam turpi, quam necessario et pro temporis, loci, personarum ratione apto usus est, nempe figmento illo de Hieronymo lit. glagol. auctore. Occurrebat tum locus Hieronymi in praef. Psalterii, quem de solo Psalterio intelligi debere primum cognoverunt. — Igitur non nisi Psalterium, et forsitan illud an. 1222 descriptum ex cyrillico omnium primum, glagoliticum pro Hieronymi versione venditare ausi sunt. Alias partes Script. s. praeter libros liturgicos lit. glagoliticis extare pernego. Saltem nulla ratione Hieronymo tribui possunt. Nam Psalterium linguae suae hominibus transtulisse ait Hieronymus, quem locum male intellectum a Dalmatis occasionem praebuisse figmento pervulgato de lit. Hieronym. jam monui. Nihil autem occurrit in Hieronymo, ex quo erui simile quid possit, quo defendatur, eum alios libros transtulisse linguae suae hominibus.

Nec opus fuit, summopere laborare, ut Psalterium slavicum cum Vulgata conveniat, cum constet Vulgatam ex LXX translata, quantum *) quidem ad illum librum. Quod partes Scripturae sacrae in officiis divinis recitarentur, quae magis ad LXX quam Vulgatam accedebant, non multum movit Latinos illis temporibus. Nam scis fragmentum illud ex Ecclesiastico, quod Praegae detexi, LXX versionem referre. Serius correctos codices glagoliticos scimus, et quidem Psalterium prima vice per Levacovichium, qui tamen multa ex cyrillica retinuit etiam in iis locis, quae ad Vulgatam presius reduci potuissent.

Parce festinationi meae, illudque certo teneas, cariorem te mihi futurum, quo plura amicitiae officia non tam impleveris, quam a me exegeris.

*) Animadversio mea (F. Dur.). Glagoliticis literis exaratum Psalterium a. 1222 refert versionem Hieronymi hebraicam seu ex hebr. textu latine ab Hieronymo translata (FF. Minores susceperunt). Versio autem slavonica Psalterii teste Levacovichio, quid Assemanum T. *)

*) Jak se zdá, není dopřána tato poznámka od Duricha.

Vale, quam optime. Cl. Denisium ac prof. Alterum humanissime salutes velim.

Officium vice-rectoris in generali seminario Pragensi mihi oblatum fuit. Quid putas factu opus esse? Nescio utrum ferre valeant humeri. Tu quid
5 iudicas? Juva me tuo consilio, ut facilius inclinem animum ad alterutram partem. Iterum vale.

XVI.

1786 — 7. srpna. Durich podává zprávu o některých rukopisech Vídeňských a o jich zvláštlostech.

Viennae 7. Aug. 1786.

Amico suo integerrimo s. pl. d. Fortunatus Durich.

Membranae, quas nosse vehementer cupis, sunt fragmentum codicis Evangeliorum in certa *τιμήματα* divisorum in sex foliis literis uncialibus graece
10 descripta, quae, ut in margine inferiore cujusdam folii inscriptum est: *Augerius de Busbecke Constantinopoli comparavit*. Non potest esse quidquam similis codici Nostitziano Evangeliorum slavonico, quod ad literarum formas attinet, praeter majorem elegantiam, qua istae membranae vestrum codicem praecedunt. Summa vero pretii horum sex foliorum, quod ad nostras res slavonicas
15 attinet, a me in duobus momentis reponitur; primum est, quod fuit fragmentum Constantinopoli comparatum, cujus patriarchatui addicti erant SS. Cyrillus et Methodius; alterum pertinet ad mirum consensum in ductibus literarum, cum primis in litera Beta, quae heic, aequae ac in cyrillicis est aperta e. g. *αββάτου*. Nosti Montefalconium adduxisse quaedam fragmenta sec. IX,
20 praesertim illud a Bandurio sibi oblatum; sed Beta ubique clausum est in hunc modum *β*; accentus *ὄχεταιπειρῶν* Banduriani Fragmenti, etiam in isto Busbeckiano exaratus est; continetur eo majori ex parte historia Passionis D. N. Latent haec folia sex ad calcem codicis MSS. graeci continentis Comentar. Balsamonis in Nomocan. Photii, alias No. 15, nunc. IV. A. 20. Bibl.
25 Caes. Viennensis. Interim ad tuam sitim restinguendam haec sufficiunt, utramque formam, et Buki et Vědi MSS. graecis fulciri.

Si tibi placet mea in lustrandis codd. slav. diligentia, multo magis placebit fidelis inventorum monumentorum et factarum observationum communicatio. Nuper cl. Denisius iterum meam notitiam rei liter. slavon. auxit:
30 ex Bibliotheca Windhaagiana in Caesaream illatus est codex literis cyrillicis editus in 4to, non ut in dorso exterioris compacturae scriptum est: *Psalterium Moscoviticum*, sed *Молитвенникъ*, id est Euchologion sine alio titulo, sine loco et anno editionis; sed ante a. 1667. editum esse certum est ex illa inscriptione, quae in prima pagina signaturae $\bar{\alpha}$ a. in hunc modum facta est: Ex Bibliotheca Windhaagiana a. 1667. Primum continetur eo immediate post laudatam
35 vocem Molit'vnik: *Υἱὸς ἐβλάστησεν ἐκ τοῦ κορυμβίου*, id est, ut ego conjicio, *Ἀκολυθία τῶν ἐξομολογημένων*; sequuntur tres Acoluthiae: *γ-β-ηλ ὄδελαιθε ρίσμ*. Acoluthia *εἰς ἀρχαῖον ρασοφορῶντα*; *последованиѣ малѣго ѿбраза. ѿже ѿє млиѣл*, *Ἀκολυθία τῷ μικρῷ σχήματος, ἦτοι τῷ μανδίον*. *γ-β-κѣлиεво ἢ λѣтѣскаго ѿбраза*, *Ἀκολυθία τῷ μεγάλῳ καὶ ἀγγελικῷ σχήματος*. Iam intelligis hasce Aco-

luthias tres pertinere proprie ad *Σηματολόγιον*. Sequitur officium, dum frater animam agit et in Domino obdormit. Acoluthia sepulturae majoris. Acoluthiae benedictionis olei, aquae cum aliis benedictionibus personae, statui loco, tempori congruis. Officia ordinationum omnium usque ad patriarcham cetera. Si mos ille, quem abbas Fortis pag. 85—87 descripsit, soli Dalmatiae proprius sit, codex iste Euchologii est dalmaticus: nam ritus iste continetur in eo prope finem: **Υΐη̄ κ—ηλ βράτος̄ κρόρη̄ε**, de quo alias plura; per id tempus sufficiat indicasse, praeter orationes troparion etiam Apostolum ad Corinthios et Evangelium Joannis legi: **κζκζδε ῑε̄ ω̄ῡ σκω̄η ηλ̄ ὀγγένηκε̄ σκω̄ε-
finis: ἡ̄ τ̄η̄ κ̄ ημ̄ε̄ ἡ̄ ἄζ̄η̄ κ̄ ημ̄χ̄η̄**. Nusquam apparet **λ** sed semper **η**, etiam in fine, sicut in Psalt. MSS. Terminatio verbi passivi et medii in **εε** non **σα**.
Liter. praepos. absque voc. epenth. Evangelii S. Joannis **ζ̄Υλ**. **Σ** codicis Mosc. Tetraevangl. Bibl. Caes. a me collata fuit cum lectione eadem evangelica, quae ponitur in Acoluthia **ηλ̄ ὀβρογγένη̄ε**, atque diversitas, quam heic pro quodam exemplo solam pono, haec observata: Mos. habet: **ἀρχιτροκλίνοκνι**,
Eucholog. vero **στάρκλινονκνι πυροϋ**. Mos. **женуха**, Euchol. **женецъгосе**.

Quod scribis de Breviario servicis literis exarato, jam pridem contuli: est **ὀκτώηχος** seu Octotonus. Vide Zachariae Dissert. de liturgiatarum usu; vel potius L. Allatium. Characteres sunt cyrillici, notatu digna figura literae **ч**, quae sub principium **κ**, tum vero **γ** item **ч** exarata est: nunc perspicis, unde in fragmento Pragensi figura nimirum ex **γ** cujus basis **ι** geminata **η** et superior pars ad angulos **└┘** ducta; debuit autem linea horizontalis geminari **═**, ne confunderetur cum **ш**. Neque insoliti, quid in laudato Octoicho ductus geminare, ut **κ λ** etc.

Sed nunc ad reliqua tuae nuper ad me datae epistolae necesse est, ut respondeam. Gratulor tibi ex animo precorque, ut tibi delatus honor solatio sit, dum tu aliis profuturus es, idque tui valeant ferre humeri. Eris huic loco vicinior, ubi animum inter complura millia *labiorum dormientium* poteris ad tranquillitatem componere, si te labia viventium offenderit. Saluta omnes notos, cum primis Pelzelium, nostrum Dobnerum et Ungar, cui proxime quaedam mittam ad illustrandam vitam Joannis Fortii. Vale quam optime et mature, ut primum potueris, rescribe, atque parce celerrime scribenti neque relegenti epistolam.

XVII.

1786 — 7. září. Odpověď na list Durichův, v které Dobrovský mimo jiné žádá, by Durich sbíral varianty ze slovanských rukopisů a přispíval k diplomatáři Čech a Moravy.

Mieschicii 7. Sept. 1786.

Durichio suo s. pl. J. Dobrowsky.

Mensem jam lapsum video ab eo tempore, quo, ut mature rescriberem, humanissimis mihi que semper gratissimis literis tuis commonitus fueram. Volebam nempe tibi Praga, non e rure scribere, ut aliqua ratione diligentiam tuam in communicandis observatis tuis compensarem. Sed ultra, quam speraveram, ruri commorandum fuit. Post dies tamen paucos Pragam redibo

tibique satisfaciam plenissime. Fac interim, in ordinem redigas Collectanea tua omnia literaturam praecipue glagoliticam concernentia. Cupio enim, ut opera tua praevertat Schimekii tarditatem. Occasionem commodam, qua in lucem dari queant, si optas, mihi communica; potero namque ea Promptuario
 5 lit. Boh. et Mor. inserere. Hujus partem 2^{dam} mittam proxime, cui catalogum omnium bibliorum boh. mss. inserendum judicavi, continuaturus Bibliothecam manuscriptorum boh., qua in re certe etiam opera tua, si non in augendis, certe emendandis indigebo. In plurimis te sequi debui, qui mihi et omnibus
 10 hac in parte literaturae domesticae optimo praeiveras exemplo; neque aegre feres, cum videris, me in designanda codicum quorundam aetate recessisse a judicio tuo. Scis enim, quam incerta adhuc fuerint ante tempus aliquod palaeographiae nostrae principia.

Pecuniam R. P. Chrysostomo nondum solvere mihi licuit; faciam autem, quam primum in urbem rediero. Fac, quaeso, ut Rossiana opera ad me per-
 15 ferantur; jam enim nihil curo, qua occasione sibi ea mitti velit cl. Ungar, qui mihi respondit, se scripsisse Haselmeyero bibliopolae. Immo III. vol. jam Viennam Parma delatum suspicor ex literis cl. de Rossi, quod velim P. Chrysostomo mittas, mihi tradendum.

Optarem ego vehementer, ut, cum tibi ad manus sint codices slavici
 20 et impressus codex Ostrogiensis, pro gloria linguae slavicae excerpendis lectionibus variantibus operam tuam impenderes. Partiamur hunc laborem ita, ut ego Evangelia, quia haec praesto mihi sunt, tu vero Epistolas, Actus et Apocalypsim cum Griesbachii editione N. Testam. conferamus singulaque
 25 *Lectiones slavicae N. T.* grata fuerit omnibus, qui philologiam sacram exercent. Hoc unum adhuc desideratur; nam, ut scis, ex aliis minoris momenti versionibus lect. var. excerpit Millius et Wetstenius, ac novissime Griesbachius. Intra annos duos facile hic labor absolvi posset, cujus memoria, grata omni posteritati, durabit semper. Accingere ergo quaeso et huic labori
 30 humeros submitte.

Nunc vero a te peto, ut cl. Ungar petenti satisfiat, utrum ab Utraquistis Bohemis I. Cor. X. 17. verba: *a z jednoho kalicha* textui intrusa fuerunt, ut codicem slavicum inspicias et hunc locum recenseas. Scis enim in latinis quibusdam et graecis haec verba legi; satisfiet autem nostrae curiositati, si
 35 scripseris, ea in slav. cod. non reperiri.

Quae mittenda spoponderas cl. Ungar, vitam Joannis Fortii illustrantia, mitte; gratissima profecto ei erunt.

Inquire, quaeso, in Joannis Baptistae *Palatini* artem scribendi et exarandi omnis generis characteres. Is enim primus est, qui glagoliticum alpha-
 40 betum*) in medium protulit. Compendium hujus artis italo idiomate est in bibliotheca Nostiziana, sed grande volumen, cujus meminit, nondum videre mihi licuit. Etiam in opere diplomaticae artis Mabillonii auctor iste citatur.

*) Dole po straně připsal Durich: NB. e Bindoniana typographia circa annum 1528 primum, ut equidem constat, prodiit Venetiis Alphab. glagoliticum, quod in 4ta forma excusum servat Bibl. Palat. Vindobon.

Dum Pragae morareris, ostendisti mihi locum in operibus Tertulliani, tolerantiam, ut ajunt, religionis concernentem. Hunc rogo mihi indices, citato libro et capite.

Commode mihi in mentem venit, r. p. Altero, quem salutatum cupio, servire posse *Griesbachii* Symbolas criticas ad supplendas et corrigendas variarum N. T. lectionum collectiones, quae Hallae 1785 in 8. prodire, quarum jam meminit in editione sua N. Test. Hujus enim libri ope judicium ferre poterit de cod. graecorum recensione; utrum Alexandrinam, occidentalem, an vero Constantinopolitanam, quam slavici cod. sequuntur, exhibeant.

Societas nostra lit. decreverat nuper, ut classis historicae membra omnem impendant diligentiam in colligendis, describendis et conferendis diplomatibus pro adornando juxta ordinem chronologicum *Diplomatario bohémico et moravico*, quod edendum censet, quam primum collecta monumenta tomum 4 alphabetorum in 4. complere possint. Hoc consilium etiam tu, pro benevolentia tua, adjuvabis. Facile enim fieri potest, ut tibi bibliothecas Viennenses lustranti copiarium literarum publicarum in manus veniat. Sufficiet autem hoc indicasse Societati, quae grato profecto animo officium tuum suscipiet et gratitudinem suam quavis occasione oblata tibi testatam faciet. Praecipue autem attendenda sunt antiquiora monumenta, quae Caroli IV. regimen antecedunt. In Bibl. Caesarea est volumen Tabularum publicarum Regni Boh., quod jam Balbinus citat; hoc fortassis operae pretium fuerit, diligentius lustrasse; non enim regum diplomata duntaxat quaerimus, sed cujusvis generis literas atque instrumenta publica ad historiam patriae augendam et illustrandam.

Tu, ut solebas, mihi fave meque ama. Vale.

XVIII.

1786 — 18. září. Odpověď na list předcházející, ve které mimo jiné podává zprávy o Viedeňských rukopisech a jich zvláštnostech, o vydání katalogu rukopisů knihovny Zatluské a ke konci o Fortiově spise, vydaném v Praze r. 1570.

Viennae, 18. Sept. 1786.

Dobrowskyo suo Fortunatus s. p. d.

Salvum te Pragam advenisse gaudeo, quod ex obtentis, pecunia videlicet et Promtuarii tui Bohemici et Moravici secunda parte intellexi. Gratias tibi ago tum pro munere literario, tum pro voluntate, qua mihi satisfacere cupis. Interim nihil magis a te peto, quam integrum titulum Breviarii Levacovichiani et necessaria quaedam excerpta rem bibliographicam et criticam sacram Slavorum illustrantia. Si tibi ad manum est editio Novi Testamenti Antonii Dalmatini et sociorum, literis glagoliticis Tubingae 1562 edita, compendium notitiae erit significasse, quod equidem ad rem typographicam attinet, laudati Breviarii characteres vel omnino differre vel convenire ab istis. Si quid huic glagoliticae rei literariae illustrandae mihi ignotum invenisti, quaeso, mecum communicare velis. Quidquid inter mea adversaria tibi necdum cognitum invenero, futuro mense Octobri, quo Bibliotheca Caesarea frequentationi

non patet, colligam et collectanea ad te dabo. Nunc ad tuas novissime ad me datas respondebo literas. Continuatur tibi, ut scribis, Bibliothecam MSS^{orum} bohemicorum indicio quodam in augendis MSS^{orum} istorum notitiis tibi esse possum, si »Specimen catalogi codicum manuseriptorum Bibliothecae 5 Zaluscianae« a Joanne D. A. Janozki, ejusdem bibliothecae praefecto, exhibitum, necdum legisti, in quo rari quidem MSS^{ti} codices recensentur; ut ille in 4to CCCLXXXI: »Oracula mulierum fatidicarum, in membrana nitida, literis majusculis rubeis descripta virgulisque aureis et alius generis figuris insignata.« In Bibliotheca Augusta spero me quoque nonnulla reperturum: jam enim 10 cl. Denisius mentionem pridem fecit sibi quaedam observata fuisse et visa. Quidquid et a quocunque meorum dictorum vel scriptorum recte atque vere melius fit, tantum abest, ut aegre feram, ut etiam vehementer gaudeam me in viam ab errore reductum fuisse. Palaeographiae nostrae principia necdum talia incrementa acceperunt, ut quis nostrum arbitrari possit, in hoc studio- 15 rum genere veritatem occupatam esse; accedet autem ad hanc plurimum, si pro illa simplicius egerimus, illam solum, non vero primas a nobis conceptas opiniones propugnando. Quam ob rem satis mirari non possum optimi quidem et amicissimi senis Dobneri, quem humanissime salutatum cupio, propugnatam opinionem de literis cyrillicis. Sed occasionem dedit majori conatu 20 et complurium eruditorum subsidiis ita inquirendi in literas cyrillicas, ut fidei historicae, quaestionibus slavonicis ab eruditis viris imperii rossici resolutis, plurimum accedat sententia Dobnerianae opinioni opposita. Multa heic dicenda forent; sed plura sunt, de quibus tu mavis aliquid ex me audire. Quae tu optares a me fieri, jam in quartum mensem omni conatu facio cl. cl. Matthaei 25 et Hwidii incitamento atque exemplo inductus. Praeter criticam et exegesim etiam illa adnoto, quae ad philologiam et palaeographiam slavonicam pertinent: Criticam solam etiam cl. d. professor Alter impense curat, qui tibi humanissime gratias agit teque salutatum esse vult; sed libellum a te indigitatum non tantum novit, verum etiam possidet. Is meis studiis inductus 30 nunc slavonicam versionem tam impense colit, ut quotidie aliquid inveniat praestantiam istius versionis manifestans; etiam palaeographiae curam habet; hunc ego a te dissitus tui loco habeo summeque delector et proficio illius societate. Exercitatissimus est in MSS. graecis legendis et judicandis; excussitque jam omnes codices sacrae Scripturae N. T. usque ad codicem 35 5 Auctarii Forlosiae et Kollarii MSS. et in nullo invenit illam lectionem I Corinth. X, 17: *et de uno calice*. Quod ad slavonicam, bohemicam et croaticam versionem attinet, in cod. MSS. hujus Augustae Bibliothecae Vindobonensis N. CI aequae ut in MSS. graecis non lego illa verba. Codex enim slavonicus, descriptis antecedentibus et consequentibus verbis, ut certior 40 reddaris, ita habet: **Ѡко ѣди́нь хлѣбъ, ѣди́но тѣло мно́зи ѣси́мъ. ꙗ́ко кѣси ѿ ѣди́ного хлѣба при́чѣнемсе. ви́дите ꙗ́мъ.**

Biblia Philippi de Padeřowa alias Strakiana: z gednoho chleba. a z gedno kalicha včastenstvie beřem. [in MSS non est aliter nisi *z gedno* scriptum, ne existimes me oscitanter descripsisse.] Editio Dalmatini glagoliticis aequae 45 ac cyrillicis literis excusa: **Объѣдѣнъ ѡдънъ хлѣбъ, ѡдънъ тѣло многъ ѣдимъ. ꙗко кѣси ѿ ѣдиного хлѣба причѣнемъ. видѣте ꙗмъ.** Cum heic de var. lect. agatur, inquire, quaeso, an MSS. codd.

bohemici I Corinth. VIII, 6. in similem modum legant, sicut codex laudatus slavonicus CI: ѿ є́дѣнь дѣхъ стѣ. ѿже вѣсавѣскаа. и ѿмъ вѣ нѣмъ; est $\zeta\lambda$. $\overline{\rho\lambda\phi}$.

Cl. Matthaei observavit hanc lectionem Ostrogiensi et Mosquensi editioni inesse; sed nec Wetstenius, nec Griesbachius, Michaelis in sua Introductione in N. T. et quos adhuc consulere poteram, quidquam observarunt; etiam 5 tomo VI Polyglott. Londinensium nihil invenio. S. Cyrillus Catechesi IV videtur ad hunc textum alludere, etsi illum non citet; necesse autem est ab illo lectum fuisse, cum eadem Catechesi dicat: »Oportet enim circa divina et sancta fidei mysteria ne minimum quidem absque divinis scripturis tradi« etc. Sine auctoritate codicum graecorum nunquam in slavonicum MSS. et laudatas 10 editiones assumtus fuisset: Codex enim CI. adeo graecisat, ut etiam seriem vocabulorum inversam super scriptis literis notet, e. g. I. Cor. XI, 4. $\overline{\text{К}}\overline{\text{СВОЮ}}\overline{\text{ГЛАВОУ}}$.

Inquisivi in Joannis B. *Palatini* artem scribendi; compendium hujus artis solum exstat in Bibl. Caes. in triplici exemplo, sed falleris, si putas compendium istud summam esse grandis voluminis antea editi: lege illa, quae 15 *Palatinus Alli Lettori* pag. A III. scripsit: Diede adonque à le stampe in quei tempi il mio breue Compendio, cauato dal gran volume, che per originale ampio et grande si serva appresso di me.

Alphabetum illyricum divi Hieronymi pag. E III mihi idem videtur cum illo Bandurii in notis ad Porph. et penitus ex *Palatini* Tabula desumptum; 20 item aliud autore Cyrillo. Cl. Denisius arbitratur grande volumen editum non fuisse. Locus Tertulliani, tolerantiam, ut ajunt, religionis concernens est ad *scapulam* cap. 2. alius apologetici cap. 14. utrumque adduxit Thaddaeus Comes de Trautmansdorf, cap. XI de Tolerantia ecclesiastica et civili edit. Ticinensis 1783., de qua, nisi fallor, ad te scripsi; jam vides me non fuisse pri- 25 mum, qui hunc locum observaverim.

Quod attinet ad Societatis nostrae decretam voluntatem de *Diplomatario bohemico et moravico*, clariss. Schwandtnero retuli eumque humanissime pro subsidio interpellavi, qui respondit se habere integrum volumen, in quo sint monumenta etiam talia, quae Caroli IV regimen antecedant; agendum solum- 30 modo esse de descriptione. Habet quoque complura diplomata d. pr. Zlobiczky, is vero, ut ex pr. Altero intellexi, horum editionem vult adornare; sed agam cum ipso hac de re et responsum per literas proxime dabo. Volumen Tabularum publicarum regni Bohemiae in Bibl. Caes. forte illud intelligis, quod inter codd. MSS. juris civilis No. CCXX. ol. 406. Ambros. inscriptionem 35 habet: Extractum ex Tabulario provinciali regni Boh., in quo passim Balbini manus in marginibus apparet; istius codicis auctoritatem debetis revereri, atque locum quendam tui Promptuarii emendare; de hoc alias plura.

Mallet pag. 34—35 tibi temperasses ab animadversione intra clatros po- 40 sita, cum primis — nicht aber nach dem hebräischen Texte — sunt enim vel ipsa praeposita voce — hebr. lect. hebraicae designatae, quas hodie in libro Esdrae observavi, sed critice expendendas distuli in aliud tempus; slavonicis enim rebus colligendis magis intentus sum, ut futuro mense adversaria mea digerere possim. Hoc tamen non possum quasi in via tecum non communicare, 45 biblia haec vulgo Strakiana [quae melius Žerotiniana, ab illius praestantis

voluminis erudito possessore et procul dubio usu etiam in celebri illa Fratrum editione prima] meo arbitrato ex tumultuaria tantum inspectione concepto, prae aliis codicibus MSS. bohemicis hucusque cognitis usui critico et philologico aptiora esse. Postquam augustum illud Musarum sacrarium exactis
 5 feriis autumnalibus iterum frequentare licuerit, ad leges criticae et hermeneuticae hunc sacrum codicem lustrabo et pro specimine integras quasdam partes seligam, ut familiam codicis investigare possim, an ad illam, cujus familiae est codex *Crumloviensis*, an vero ad illam, cujus est codex *Molitricis*, pertineat. Lectionem epistolae I. Petri II, 13. ex MSS.: Rzaad korunowanye
 10 krale Czeŕkeho, hodie descripsi, quam proxime tecum communicabo. Sed adhuc aliquid de codice Žerotiniano: hodie d. p. Zlobiczky post ultimum caput Exodi animadvertit a librario rubro colore adnotatum annum MCCCCXXXII et diem S. Valentini, quo is finivit descriptionem Exodi et Leviticum scribere inchoavit: praeclare! iterum aliquid subsidii ad impendium temporis tam
 15 eleganter describendo codici necessarium et designandum aut conjiciendum pretium. Hodie primum forte accidit, ut cl. Denisio, nescio cujus manuscripti causa, antiqua Missalia consulenti occurreret mihi indicare, in Bibliotheca Augusta esse editiones slavonicas Missal. Romae 1631. 4°, Venet. 1712. (an non 1706?) f., Romae 1741. 4.; petii Rom. de anno 41. et gavisus sum vehementer hanc
 20 praeclaram editionem in 4to majori praesto esse. Vellem plura hodie scribere, sed coartor temporis angustia; necesse autem habeo adnectere aliquam petitionem. Optimus Schwandtnerus cupit habere libellum quendam ad rem chronologicam pertinentem a quodam R. P. Societ. Jesu hoc seculo editum Pragae in 8°, cujus mihi cognomen excidit et nunc otium non habeo, ut
 25 inquiram; mihi videtur primam literam esse H. Facies igitur rem gratissimam et illi bono amico et mihi, si hunc libellum comparaveris alioqui, non adeo difficilem obtentu, cum in disputatione distributus fuerit. Saluta omnes amicos cum primis cl. v. v. Dobnerum, Pelzl, Ungar, cui desideratam notitiam Hortensii opusculi adnecto. Commoneas istum iterum promissorum atque mearum
 30 schedularum Glossemata e N. T. boh. 1475 excerpta continentium. Lilienthalium tibi cum gratiarum actione remitto. Parce nimium properanti; vale et me amare perge.

Joh. Fortii Hortensii Philologica et Grammatica Lat. Hebr. Pragae apud Joh. Colubrum 1570. 4. XX. E. 3... [ita cl. Denisius in suo recentissimo
 35 Catal. Hebr. libr. Bibl. Aug. Vindob.]

Latinum opusculum incipit a dedicatione Maximiliano II inscripta, ex qua sequentia excerpti: Quare ego, qui in haec postrema periculosa et scandalorum plena tempora incidi, volens in me ipso quaecunque exemplum fidelissimae
 40 subjectiois ostendere, libellum hunc meum hebraice et latine scriptum S. T. I. M. tanquam d. meo clementissimo cum mea ad divinam Majestatem pro S. T. J. M. deprecatione offero et dedico. Deprecatio haec hebraicis literis exarata incipit: הַאֱלֹהִים הַבּוֹרָא, sequitur benedictionis divinae ad verbum interpretatio facta.

Porro

»M. Joanne Fortio Hortensio Autore.

45 I. De divina visitatione nostri, qua Deus, antequam poenas meritas irroget, clementer nos ad respiscendum invitat.

- II. Brevis admonitio de tribus vocibus, quibus plerique Christiani male utuntur, videlicet his, Alleluja, Osanna, et Nozri.
- III. Explicatio intimationis hebraeae, in qua rationes quaedam ponuntur, ex quibus etiam nemine monente videre licet, quod translationes sacrorum biblicorum ex lingua hebraea in alias, ut nunc sunt, insufficientes et imperfectae sint, id est non per omnia ubique in omnibus rebus hebraicam veritatem referentes eique absolute correspondentes.
- III. Mystera quaedam sacrae Scripturae in vocibus etc. hebraicis sita aperiuntur.
- V. De nomine Dei Tetragrammato, rectene id communiter Jehoua, Jova, vel Jovem nuncupent.
- VI. De parte principali grammatices hebraeae lectionem veram et propriam ex ipsis hebraicis fontibus docente.«
- Reliqua proxime, singulariter ea, quae pertinent ad historiam typographiae hebraicae Pragensis.

XIX.

1786 — 26. září. Odpověď na předcházející list, v kterém mimo jiné podává zprávu o brevíři Levakovičově.

26. Sept. 1786.

Amico optimo s. p. Jos. Dobrowsky.

Libellum a cl. Schwandtnero petitum cl. Ungar proxime mittet; est, nisi fallor, P. Hayden Exercitatio Chronol. Glossemata tua hac eadem occasione ad te perferentur. Cl. de Rossi vol. II. nuper accepi; opusculorum adnexorum aliqua tibi remittam, cum ea jam possideam; liceatque opinari, ad te pertinere, ut Specimen Hexapl. vers. syriacae et Commentarium de typographia Ferrariensi. Magis te nunc delectabit, quod tamdiu distuli, titulus nempe Levacovichiani Breviarii, qui sic habet: »Illyrici typi a D. Ferdinando II., Rom. Imperatore, sacrae Congregation. de Propaganda fide, commemoranda liberalitate donati, *documentum maximum*, sub auspiciatissimo nomine invictissimi et potentissimi Caesaris Ferdinandi III., Rom. Imperatoris, semper Augusti etc. ad longe lateque per Europam et Asiam diffusos et Augustissimae Domui Austriacae fideles aequae atque obsequentes illyricos populos transmissum. Labore fr. Raphaelis Levacovich, Croatae, Ordinis Minor. S. Francisci de Observ., archiepiscopi Achridae seu Primae Justinianae.« Form. 4ta.

Character est paulo minor, quam Truberianus, sed huic simillimus, medius inter majorem et minorem marginalem, cui tibi ex Truberi N. Test. notus est.

Sequitur Innocentii Papae X. Bulla de an. 1648, quo anno impressum vel potius editum Missale suspicor. In hac ait s. Pont.: »Venerabili fr. Raphaeli, archiepisc. Achridae, mandavimus, ut Breviarium illyricum ante annos centum impressum recognosceret et ad formam Breviarii Romani latini nuper a praedicto Urbano praedecessore reformati in praedictam linguam slavonicam redigeret.« Quod cum praestitum ab eo sit, approbat, confirmat typisque mandari jubet Pontifex.

Sequitur Bulla eadem et titulus lingua illyrica lit. glagoliticis: »*iliričeska tipa od*« etc.

Post monita quaedam de anni partibus et Calendario adest *Methodii Tcrlecki*, episcopi Chelmenensis et Belcensis, testimonium de an. 1643, quo testatur a se cum Raph. Levacovichio institutum collationem autographi Levacovichiani et Vulgatae editionis, adhibitis vetustorum illyricae linguae Breviariorum manuscriptis et impressis exemplaribus, etiam antiquissimis, quibus ab ipso suo exordio ruthena et cuncta slavonica usa est et utitur ecclesia, qua collatione factum esse ait, ut tale redditum sit Psalterium, quale a s. Congregatione expeteretur, hoc est, ad amussim Vulgatae editioni concordans. »Nam, pergit ille, explosis nonnullis vulgaris sermonis dalmatici vocabulis, quae scriptorum licentia in vetusta illyrica Breviaria intrusa fuerant, quaeque R. P. Raphael suae translationi inseruerat, pura, quae in incorruptis apud me habebantur, slavonica eorum loco reposuimus.«

Sequitur Decretum s. Congregationis de an. 1643, de imprimendo Breviario illyrico mandatum s. Pont. referens. Deinde Levacovichii praefatiuncula illyrica, operae suae finem et rationem exponens, in qua et orthographiam veterem a se renovatam ait excusatque se, quod communi lingua non scripserit, his verbis: »Ego feci, quod mihi praeceptum fuit.«

Sequitur Calendarium et Rubricae, — haec omnia plagulas 10 replent. Psalterium ipsum seu Breviarium est plagularum *Uuuuu* et dimidia, seu paginarum **V** h. e. 900.

Commune Sanctorum plagul. a—t. seu pagin. CXLIX, 4 paginae sequentes Indicem Psalmorum exhibent.

Ego vero post collatos aliquot Psalmos deprehendi, nondum in *omnibus minutis* convenire Psalterium hoc cum Vulg., immo retinere lectiones vet. vers. slavonicae, quae manifesto ostendant Levacovichio antiquiora Psalteria glagolitica penitus concordasse cum vers. cyrillica, de qua quidem re tu dubitare non potes, cum cl. Dobneri opinionem non probes.

À puncto notatum valet *e* vel *ie*, ut **MPÀ**, mne, slav. mnja.

Š̄ linea notatum valet Jery, ut **PSZ+PŠi**, pisanych.

Ń̄ linea notatum est **o**, o magnum.

Consonantibus, post quas **l** scribi solet in cyrillicis, superponitur ' lineola acuto accentui similis, ut **ó**, **í** etc., post quas tamen etiam Jer **l** glagol. pleonastice scribitur.

ž̄ est ž̄, v psilon — scribendis nominibus propriis aptum.

ž̄, accentu gravi notatum quandoque reperio.

ž̄ valet sst seu scht — alias scz.

Verbo, omnis apparatus typographicus eo valet, ut apte scribi possit glagoliticis literis, quod solet cyrillicis distingui. Nam alphabetum hoc multo perfectius est, ut optime noris. Haec de Breviario Levacovichiano.

De *Fortii* opusculo plura ne scribas, nam mihi liber et notus et lectus est; extatque in Bibl. Prag. publica. De bibliis Strakianis, si qua monenda habes, suo tempore suppedita. A quo enim libentius me corrigi patiar?

Lect. var. I Cor. VIII. 6. in bohém. codd. non reperi, quamvis multos consuluerim; estque mera orthodoxologia in codd. slavonicis. Non satis recordor,

in quibus adhuc tibi satisfacere debeam. Literas tuas proximas cl. Ungar communicavi; vult enim in recensione Nov. Test. boh. impressorum aliqua ex his delibare, quod quidem te volente et non renitente fiet. Mone me saepius de officiis tibi impendendis, nihil enim jucundius mihi esse potest, quam amicitiam nostram mutuis officiis. Alterum, virum integerrimum, quod mei loco 5 habeas, vehementer gaudeo; hac enim re fiet, ut mei nunquam obliviscaris. Perge jam, amice optime, et indolem slav. codd. scrutare. Vides enim hanc tibi provinciam a providentia divina demandatam, cum tam rari sint nantes in gurgite vasto.

Pragenses omnes te salutant plurimum. 10

Inquire, quaeso, in N. Test. bohemica, haec enim proxime recensenda sumam. Ea de re et dn. Zlobiczkyum monitum velim, quem studiis meis favere credo, saltem vehementer cupio.

Melet. Smotrisky Grammat. Slavenskaja v kratcje sobranaja etc. Venetiis 1755. 8., quam citat Schimekius p. 54. des Handbuchs für einen Lehrer der böhm. Literatur, — percuperem habere. Stude, quaeso, ut eam nancisci possim. Iuvare te forsán d. Zlob. poterit. Arbitror ego eam esse Compendium, quod *Sovik* paraverat. Venetiis certe adhuc venum prostabit. 15

Jam me alio vocant aliarum rerum loge minus gratarum studia. Tu igitur vale mihique fave tui observantissimo. 20

XX.

1786 — 8. října. Odpověď na list předcházející s rozličnými zprávami o vydáních a rukopisech slovanských a jich zvláštnostech.

Viennae 8. Octobris 1786.

Amico optimo s. p. d. Fortunatus Durich.

Non falleris, est etenim P. Hayden opusculum chronologicum, quod cl. Schwandtnerus desiderat et cl. Ungar proxime mittendum promisit. Glossemata praestolor, sed opuscula Rossiana ne miseris; interim apud te maneat. 25 Lecto Levacovichiani Breviarii titulo facile conjicies, quantopere gavisus fuerim: nimirum ut gaudium nosti ex acquisitione rei diu et vehementer concupitae. Quod ad notitiam attinet characteris, si verba Carafae Commentar. de Germania sacra edition. Aversanae a. 1630. fol. pag. 122.: »cum non reperirentur illyricarum literarum typi, eos obtinui gratisissime a Caesare dono 30 dandos sacrae Congregat., quos Ferdinandus Primus posuerat Gretzii, ex qua civitate ad Castrum fluminis in Dalmatia, inde per mare Adriaticum ad Ancenam transmittendos curavi; integri Romam pervenerunt« — [Edition. Viennensis a. 1748. in 8° pag. 231] conferam cum verbis continuatoris hist. ecclesiast. Fleurii ad annum 1622. Tom. LVII. pag. 535. Si formas characterum Tru- 35 berianae editionis comparem cum modulis literarum Missalis Romani slavonico idiomate jussu Urbani octavi editi Romae a. 1631, cujus exemplar servatur in Bibliotheca Augusta cum aliis adhuc duobus exemplis, *Veneto* a. 1712. et Romano a. 1741, si denique expendam tuam descriptionem ad apparatus typographicum pertinentem, in qua ð = ꝛ; ǣ = ꝛ; ǣ = ꝛ etc., quamque 40

adaptationem punctorum et stigmatum in editione Rom. a. 1631 Congr. de Prop. aequae ut in Truberiana glag. lit. N. Test. adornata editione non inuenio, sed in omnibus literarum formis, etiam in lineola subinde loco i posita et 3 accentu notato, maximam similitudinem intercedere specto: non possum
 5 satis eluctari ex hoc rerum involucro, cum primis ob hanc rem, quam tuetur cl. Zlobiczkyus mihi que authenticis literis se demonstraturum promisit, Ferdinandum *Primum* [expende verba Carafae!] typos Truberianos aequae ac iisdem typis excusa exemplaria supremo jure intercipi jussisse, quod equidem
 10 de libris excusis certum est, et tu noveris ex Hermanni Fabronii Mosemanni Historia. Sed eluctabimur fortassis, postquam Zlobiczkyus ex Chartophylacio Cancellariae, nescio cujus, et Neapoli Austriae plenioram notitiam adquisiverit; interim nihil aliud conjicere possum de typis, quibus Breviarium Levacovichianum excusum est, quam id, Truberianas formas non esse, cum
 15 Levacovichius in sua praefatiuncula illyrica (quam, utinam mecum communicares!) scribat, orthographiam veterem a se renovatam, quod equidem ita dictum arbitror, ut renovationis istius nomine adjectionem punctorum et stigmatum, quibus veteri cyrillicae, immo quod ad Ѡ et Ѣ attinet, etiam
 20 ruthenicae simillima redderetur, ideo intelligam, quia nemo mihi cognitus hucusque est, qui tale alphabetum ex MSS. produxisset glagoliticis. In laterculo a te pag. tertia descripto necdum video omnem apparatus typographicum Levacovichianum eo valere, ut apte scribi possit glagoliticis literis, quod solet cyrillicis distingui: nam desidero Caramani ѡ = ī e. g. ѡѡѡѡ = ѡѡѡѡ et ѡ = ѡ in eadem voce; item accentum acutum et circumflexum, qui in
 25 Fragmento Busbequiano eandem figuram habet cum spiritu leni, sed in cyrillicis, ut nosti, ponitur in hunc modum: ѡѡѡѡ et in eundem a Caramano ѡѡѡѡ. Nunc propemodum totam reformationem a Caramano institutam ex collatione illius Missalis de anno 1741 cum Tetraevangelario Mosquensi a. 1614. intellexi ad codices ruthenicos, exceptis var. lect. graec. factam esse, atque ita refictam, ut etiam *Itacismum*, imo vestigia graecanica et ortho-
 30 graphiae, ut ѡѡѡѡѡѡ pro ѡѡѡѡѡѡ Miss. Rom. 1631. et terminationis, ut ѡѡѡѡѡѡ, pro ѡѡѡѡѡѡ, utique ex codd. ruth. reddiderit; cur in his Caramaniana adeo ruthenisent, vel iter Caramani russicum, vel Matthaei Sovik operam subodoro. Sed angustia chartae me commonet, ut me ab his eripiam, atque novarum observationum ad indolem codd. slavonicorum pertinentium rationem tibi reddam. Excussi nuper totum Catalogum MSS. Augustae Bibliothecae continentem edita exemplaria sive totius, sive partium
 35 Scripturae sacrae; excerpsti omnia, quae variis Slavorum dialectis in lucem prodierunt; peto *Psalterium illyricum* in 4to. Scrin. II. Lit. E. N. 6.; aperto libro visis primo intuitu literarum cyrillicarum formis iisdem, quas non ita pridem in Euchologio, de quo, nisi fallor, jam tibi aliquid significavi, critice observans cum MSS. Psalterio contuli, animadverto propter consensum typorum et locum editionis ad finem Psalterii, et ordinis recitandi divini officii expressum, etiam Euchologium Venetiis editum fuisse. Sed non tantum locus
 40 annusque editionis, verum etiam nobilissimus editor, atque archetypa editionis laudati Psalterii adnotata inveni. Accipe singula et primum quidem titulum seu initium primae paginae:

А
гїи носнїани. вѣко наирѣки.
Сїце: поуиінаемь вѣлѣтирь.

sequuntur ea, quae dici solent ante Psalmidiam. Tum in prima folii secundi pag.:

Єпистола господина виценца
воуковика. ѿдъстарца.

5

In hac epistola paulo post initium de patre suo ita scribit: моего шука-
ного гїа ѿца воевода вожидра Воуковика да споменїе оууиіню, et post pauca:
прво родителїи своїе исходеце ѿ племена благоустиіхъ Владавнїхъ Сербске земље —
porro circa finem: вѣко наирѣки старе кнїге писане ѿ сербске земље пошлалтеи
дїе цїапїань ил спомнїенїе старїхъ, и хвалѣ хвѣ.

10

Sequuntur Psalmi more ecclesiae graecae cum illo quoque 151 et Canticis
atque nonnullis Tropariis. Post ferias autumnales ex instituto conferam cum
MSS. Psalterio; non tantum in orthographia, verum etiam dialecto convenire
videtur mihi, quantum equidem contuli, cum MSS. Bibl. Aug., imo quod
mirum est, in eundem modum subinde excusum est. O magnum prout in 15
MSS. scriptum est, nimirum $\Theta\Theta$, identidem in cod. CI. et quod magis miran-
dum etiam illa contractio Psal. ѿ circa finem взрлѣтсе ad normam MSS^{ti}
excusa est. In hoc tamen differt, quod frequens usus sit ы in Veneta edi-
tione, rarissimus in MSS^o. Sed de hoc plura, interim noveris hoc Psalterium,
cui adnexum est Typicon, Venetiis a. 1561 praesente Vincentio [вицїенцо] 20
editum fuisse in 4°. Habes jam certam familiam trium MSS^{torum} codd. serbico-
rum et trium typis editorum.

Quantopere gaudeam, si quis meis observationibus et adversariis uti velit,
tu aequae, ac vir cl. amicissimusque Ungar, probe nosti; illum atque omnes Pra-
genses amicos humanissime saluta et commune veteris amicitiae meo nomine 25
eique meae officia et serviendi promptitudinem significa. Novi Test. bohemic
varias editiones jam procul dubio a cl. Zlobiczkyo per ejus epistolam accepistis.
De Meletianae grammaticae compendio acquirendo diligenter curabo, ut tibi
satisfacere valeam. De Strakianis imo, ut mavult cl. Schwandtnerus de Žerot-
nianis, hoc interim monendum habeo, in illis revera exstare varias lect. heb- 30
raicas in margine scriptas; quod ad familiam nostrorum codicum attinet, non
ad Crumloviensis et Talebergici, sed ad istam, cujus est codex Molitricis,
ille Žerotinianus pertinere mihi videtur. Nuper ex Catalogo libr. hebr. edit.
a cl. Denasio conscripto excerpserim editiones Pragenses sec. XVI. antiquissima
illarum est: Filii Sira Liber (סֵבֶן סִירָא) moralis. Germanice lit. rabbinicis 35
Pragae (285) 1525. 4. XX. H. 13., si reliquas nosse cupis ad illustrandam
Fortii de typographia hebr. Pragensi notitiam sub finem sui libelli datam,
scribe. Quod ad me attinet, peto humanissime, ut mecum communicare velis
notitiam adquisitae rei literariae slavonicae sive a te, sive ab aliis, quam
facile noveris mihi adhuc ignotam esse. Ad eruditos Russiae affini dī Zlo- 40
biczky dedi quasdam quaestiones slavonicas cl. Michaelis imitatus. Cura, ut
valeas meque diligas. Redde, quaeso, me certiore de tua sorte: an, quod
tibi oblatum fuit, susceperis?

Nosti defunctum d. Heidel in sua collectione librorum habuisse typis
editam Meletii Smotrisky vitam, praefixa ejusdem celeberrimi viri effigie in 45

aes incisa. Procul dubio servatur haec in bibliotheca illius clarissimi et nobilissimi viri d. de Neuberg, cujus obitu res nostrae bohemicae damnum fecerunt! nullone modo istius opusculi, in forma octava majori editi, nisi fallor, atque paucarum plagularum, usum impetrare posses et praecipua ejus
5 vitae momenta atque edita opera mecum communicare?

Hoc unum foret, quo mea collectanea multum illustrarentur, atque eo maturius in systema aliquod redigi possent. In Zaluscziana MSS^{um} Bibliotheca inveni, Meletium fuisse archiepiscopum Hieropolitanum, archimandritam Der-
manensem ord. D. Basilii Magni. Dominus parochus hujatis ecclesiae slavo-
10 graecae ad S. Barbaram possidet Grammaticae slavonicae in 8° foll. ̄. compendium absque titulo, deest enim primum fol. involucro tamen interiori in-
scriptum est: *Grammatica haec edita typis monasterii Cremencensis O. S. B. M.* Orthographia, etymologia, syntaxis et prosodia rudibus typis cyrillicarum for-
marum in ea compendiose pertractantur, et subinde deficit num. dualis gen.
15 f. Arbitror ob imperfectionem non esse compendium Grammaticae Smotriski-
anae, quod Novogrodii prodiit. Quae prodiit Oxonii a. 1696 in 8° E. Theatro Scheldonianiano, exstat in Biblioth. hujate Palatina, estque *Grammatica russica, quae continet non tantum praecipua fundamenta russicae linguae, verum etiam manu-
ductionem quandam ad grammaticam slavonicam.*

20 Saluta amicos et cura, ut valeas diligasque te impense diligentem.

XXI.

1786 — 3. listopadu. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o svém poměru k Zlobickému, podává zprávu o Lyrově rukopise v kapitulní knihovně v Praze, o hlaholských typech, o různých čteních staroslovanských písma svatého a kromě několika drobnějších zpráv zmiňuje se ke konci o svých osobních poměrech.

Mieschicii 3. Novemb. 1786.

Amico integerrimo s. p. d. Jos. Dob.

Sero accepi literas tuas; serius etiam respondi. Putaveram enim nos Pragam ituros, ubi omnia ad manus sunt, quae tu scire aves. Nunc autem
30 non nisi pauca attingam. Quod mones de Zlobiczkyi sententia, nihil me movet. Solet enim multa jactare, multa promittere, aliorum assertis, ut nuper in lit. ad cl. Ungar datis me vellicabat, derogare, quae non sunt viri boni. Equidem infensus ei non sum, non possum tamen contemptum mei aequo animo ferre. Jactabat ille nuper, me, quae de Žerotinianis bibliis adtuli, ab eo accepisse,
35 cum ne locutus cum eo fuerim de his bibliis. Ego Bibliothecam accessi, codicem lustravi, formulam finalem exscripsi, lect. var. in margine vidi, sed non incidi in eas, quibus *hebr.* praefixum erat. Quae peccavi in recensione horum bibliorum, lubens emendabo. Jamque mihi videor detexisse, unde var. lect. secundum *hebr.* textum desumtae sint. Non enim puto quemquam Bo-
40 hemorum hoc aevo hebraicam tam perfecte calluisse, ut ex originali textu translata credi possint. Dum nuper bibliothecam Capituli Prag. accessissem, in qua multa mss. sec. XIII deprehendi, incidi forte in Lyrae libellum de differentia nostrae translationis ab hebraica veritate, in quo ille per librorum

decursum omnes differentias notat. Librum hunc jam sub incunabula typographiae impressum fuisse monet Rich. Simonius et post eum Cave et Mansi.

Censeo ego a Ferdinando I., pientissimo principe, typos illyricos, de quibus dubium est, fundi curasse eum in finem, ut iisdem adminiculis, librorum nempe ope propagaretur aut firmaretur religio catholica, quibus lutheranae confess. dogmata disseminare studuit Truberus, adjutus subsidiis quorundam principum. Haec si facta sint paulo ante mortem Caesaris, ut certum puto, mansere hi typi sine usu, donec eos a Ferdinando II. obtentos mitteret Romam Caraffa. Sed nec his, ipsis nempe formis sub Ferd. I. fuis, saltim non omnibus, usos fuisse directores typographiae de Propaganda opinor; cum jam an. 1631 Missale impressum fuerit formis differentibus ab iis, quibus Breviarium Levacovichianum excusum est. *Typi illyrici — monumentum* non sic accipio, quasi eadem formae manserint, sed quod has, quamvis pro usu meliori transfusas, liberalitati debeant Ferd. II. Interim Khevenhilleri Annales Ferdinand. evolve; in his enim fortassis invenies, quo te extrices.

Praefationem illyricam Levacovichii communicabo tecum, quam primum Pragae bibliotheca mea uti licuerit. ꝛ Caramani desideras, item ꝛ — de posteriori certo affirmare possum extare in Brev. Levac, de priori mihi non satis constat; nolo enim e memoria asserere quidquam. Admitto Caramanum accuratius rem tractasse; praevisse tamen Levacovichium negari non potest.

Gratias ago pro ea voluptate, qua me afficiunt observationes tuae de codd. slav., quas tam benevole mecum talium rerum aequae curioso, ac tuis, communicas. Hoc certe Psalterium summe aestimandum est; poterisque ex eo, collato cum impresso cod. aliquo in Russia, cognoscere differentiam codicum illyricorum et russicorum.

Nuper Marcum absolvi, ubique adnotans ea, quibus editio Vilmensis 4. Evangel. a cod. ms. Dobneriano, quem dalmaticum seu serbicum esse dixi, differt. Has differentias communicabo tecum, si cupis. Nec feliciter in colligendis var. lect. progredi possem, nihi mihi ms. hic codex praesto esset. Ad graeca enim exemplaria exactas editiones russicas conjicio, et fortasse jam in describendis codicibus hac inutili diligentia monachi usi sunt, ut jam certo diffiniri non possit, quid in graecis codd. legerit Cyrillus. Exemplum, ut proferam, Lucae XXIV. 50 εἶπω omittit ms., habet autem τωῶν impressus. Quid jam hic critico faciendum? Putasne Cyrillum legisse εἶπω aut non legisse, ut non legunt C L 1. 33. Syr. Copt. vers. apud Griesbachium. Ego censeo τωῶν ab editoribus aut, si in russ. mss. adest, a descriptoribus codicum seu librariis additum fuisse; cum ex aliis locis mihi constet, Cyrillum sequi lectionem recensionis Alexandrinae, quae in praestantissimis his duobus codicibus, praecipue C continetur. In epistolis Pauli, de quibus mihi exempla non suppetunt, nisi a te data, arbitror Cyrilli versionem textum codicis A sequi, de qua tu optime judicare poteris, lectis Griesbachii praefationibus. Ejus enim editio utor, qua et tibi utendum erit. Dabo in Promptuario meo proxime descriptionem praevidiam versionis slavonicae evangeliorum, tibi prius mittendam; faciamque mentionem, si tu annuis, susceptae a nobis codicum slavicorum collationis et edendae collectionis var. lect. slav. spem faciam lectoribus. Quis enim ferat hanc negligentiam criticorum, aliarum versionum lectiones admitti omnium,

slavicae post lat. et syriac. omnium praestantissimae vix mentionem injici. Sed danda venia hominibus non Slavis; quid autem nos? Pulcherrimam hanc occasionem ipsa providentia numinis, ut credo, oblatam tu negliges? Non haec scribo, quo stimulos addam; tu enim ipse, ut scripsisti nuper, in hoc instituto
 5 jam diligenter versaris, sed quo dolorem meum leniam meque hac spe erigam, fore proxime, ut lect. slav. Sylloge emitti possit in lucem. Patere jam, ut ea tibi loca indicem, quae a te extra ordinem conferri cupio, maximi omnino momenti in critica sacra N. Test. Ea sunt, praeter I. Joh. V. 8, de quo me nuper edocuisti, quamvis scire cupiam, quid Ostrogoviensis editio habeat
 10 aut aliae, si tibi praesto sunt; Act. XX. 28. ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ aut κτίον aut ut monet Griesb., in vers. slav. utrumque conjungi. Rom. XVI. 25—27, quae post 23 versum c. XIV. leguntur.

1. Cor. X. 9. Χριστόν ne an θεόν legat; quibus in locis *Griesb.* vers. slavon. e Millio et Wetstenio laudavit. Item I. Timoth. III. 16. legitne ὁς, θεός, aut
 15 ὁ —; hic loci slavon. versio consulta non fuit. Porro Joh. VIII. 1 — pericopam de adultera, quae in impresso Vilnensi et ms. Dobn. legitur.

Editiones Prag. librorum hebraicorum desidero a te mihi perscribi omnes, sed paucissimis. Tu a me rerum slav. notitiam cupis; quid autem ego tibi ignotum esse putem? Significabo saltem, si quid novi detexero, ut ipse definias, quid a me fieri velis, cujus voluntati lubens obsecundo. De quaestionibus ad eruditos Russiae datis nuper quaedam scripsit Pragam Zlobiczkyus, nulla tui facta mentione; est enim gloriolae adeo cupidus, ut omnia fecisse velit ipse, quaecumque alii, eo nec monente, aggrediuntur.

Etiam de sorte mea certior fieri cupis. Non obvenit mihi, quod mihi
 25 obtrudere passus sum. Nam cum praeter me etiam Kodeschius propositus fuerit, qui et sacerdos est et in cura animarum laboravit, hujus meritis motus Caesar magis, quam commendatione mei, ei officium subrektoratus deferre voluit. Quae res adeo me non affligit, ut potius gaudeam, mihi otium relinqui, quo studia mea summopere indigent. Adeo me honores parum movent, dum
 30 ea mihi suppetunt, quae ad vitam honeste traducendam necessaria sunt.

Smotriskii vitam exquiram. Velim tamen, me moneas frequentius officii mei, si forte aliquod neglexero. Biblia integra slavica prostant nunc Pestini in Ung. in nundinis; curavi mihi adferri Mosquensem editionem an. 1783 in 8. 6 tomorum in charta deteriori 25 f., in meliori 35 f. Post nundinas alio
 35 solet pergere bibliopola.

NB. Quae est illa recensio bibliorum slovacicorum, Slowakische Bibel, im 17 St. S. 140 der allgem. Wiener Anzeigen? Quis illius auctor boh. certe est, cujus dialect. veterem pro slovacica habuit idiota.

Estne nota tibi versio croatica Loc. Theologic. Melancht. opera Truberi
 40 lit. glagol. impressa, quam in bibl. privata Pragae inveni, 4. anni, si recte *memini*, 1562 vel 1564?

XXII.

1786 — 9. prosince. Durich podává zprávu o vydání hebrejském Pentateuchu v Praze a některé drobnější zprávy literární.

Viennae 9. Decembr. 1786.

Amico suo integerrimo s. p. d. Fortunatus Durich.

Accipies censum tuae patientiae, qua integro jam mense exacto meam exspectas epistolam. Patere adhuc modicum, ut hoc involucro *census* utar, ut desiderium ferre nequeas. Est Pentateuchus Pragensis elegantibus typis nitide in folio editus, talis, prout illum Lilienthalius paucis verbis descripsit, usque ad controversiam de anno editionis. Sine, ut tibi referam, in quem modum illius notitiam acceperim. Cl. Denisius revisione editionum hebraicarum Scripturae sacrae jam aliquot diebus occupatus, nuper hunc codicem, qui III. C. 13. Aug. Biblioth. servatur, diligenter inspiciens, vocat me interrogando: an mihi nota sint insignia urbis Pragensis? accedo spectroque in inferiore parte encarpi ligneis formis elegantibus expressi portam civitatis apertam, superne tribus turribus erectis; vertimus hoc ultimum codicis folium conspicimusque post סכום in medio folii majori forma eandem portam, atque supra turrim galeam corona ornatam, quam duo leones tenent. Singula latera ambit inscriptio benedictionis consuetae; infernam paginae partem occupant nomina:

גרשם בר שלמה הכהן מחקק
 מרדכי בר גרשם הכהן מחקק
 שלמה בר גרשם הכהן מחקק

Primi folii pagina prior est nuda; posterior est ornata usque ad mediam partem paginae, in qua duo genii vestiti et alati tenent scutum referens manus, quarum pollices sese mutuo in extremo articulo tangunt, digiti vero bini et bini angulo remoti sunt; infra scutum M, procul dubio artificis Christiani primam sui nominis literam significans, qui artis suae egregia dedit specimina sub principium singulorum Pentateuchi librorum atque in folio ultimo. Laudati primi folii pars inferior in medio encarpi haec verba excusa habet:

נחקק פה בקק פרנא
 על ידי צעירי המחקקים
 כסוף הספר כלם בשנים
 נחקקים

In encarpo initium Deuteronomii continente iterum locus impressionis et typographorum exprimitur. Primum vocabulum unius cujusque libri Mosaici uncialibus literis varie et eleganter excusum est. Pagina primi folii continet tantum illa primi versiculi vocabula usque ad finem integra; sequentis vero folii pagina prior in duas columnas divisa in singulis viginti et unam lineam continet; initium primae columnae — והארץ, finis alterius אלהים. Etiam sub uncialibus literis vocales formatae sunt; sed lineolis, ad normam antiq. codd. e. g. ut cod. 3 Adleri Vindobon. Virgula quoque Raphe literis suis imposita est. Forma characterum ad Hispanicam accedit, immo illam refert. Nunc ad

annum controversum progrediar: pagina priore folii ultimi encarpis, ut supra relatum est, ornati, continentur primum quidem septem decim versiculi, qui ita rhythmo clauduntur, ut ultimae vocis duae ultimae literae a prioribus separatae sint. Porro relicto parvo spatio sequuntur alii octo versiculi, aequae ut
 5 priores literis rabbinicis excusi, quorum primum, secundum et quarti priorem partem heic quadratis literis perscribam:

רה נחקק פה בקק פרנא הבי
 רה בחמשת אלפים רצא ליצי

— — — — —

10

— — — — — ביום ב ט"ז כסליו

In tribus literis post vocem אלפי contineri numerum centenarios, decades, et monades, comprehendentem non dubito, esseque computum *Creationis*, sequens vocabulum ליצירה manifeste indicat: heic autem dissentit a me cl. Denisius, qui licet primam et secundam literam ר et צ esse mecum existimet,
 15 tertiam tamen putat esse מ aequivalens τϖ 40; ducit propterea talem computum ex collectis literis. Ego vero tertiam literam, cujus forma plane ר 200 congruit cum ultima in vocab. פרנא et prima in voc. אלפי, pro צ 90 primo hebr. elemento habeo elicioque numerum 291; atque מ 40 add. 240. aer. Chr. „531. Duo sunt, quae priori sententiae oppono:
 20 primum, quia duae literae decadum indices heic ponerentur, etsi sciam loco ה poni הָהּ. Reponit cl. Denisius illud etiam fieri solitum; alterum, quod ei necdum opposui, est testimonium Fortii ad finem sui opusculi impressi Pragae 1570. נרפם בשנה של לפק: »Imo Judaei ipsi, qui in
 25 hic deficiunt. Unicus enim tantum et is non admodum exercitatus invenitur.« Mihi itaque videtur res typographica Hebraeorum intra illud tempus, quod ab illa eleganti editione Pentateuchi usque ad Fortii aetatem exactum est, multum defecisse. Nunc te vix continere poteris ab interpellatione quaeresque ex me: In quem modum Pentateuchus iste est idem cum illo, quem Lilienthalius et porro Rossius produxit ad a. Ch. 1518?

Puto, id vel tibi ipsi jam videri ex historica codicis descriptione et controversis duabus literis, quarum media cum ע, tertia cum ה, et מ, ut cl. Denisio videtur, similitudinem habent: nam in laudato codice ita formatae sunt רע: nunc computa hac opinione. Utinam feriam secundam diemque ר 200
 35 15 Casleu Lilienthalius adnotasset! summa enim probabilitate ע 70 inducor, ut credam eundem esse codicem. Inquire igitur apud ה 8 Pragenses Judaeos in hunc Pentateuchum a me interim historice 278 obiter descriptum et inquire primum in nomina typographorum. 240 Desiderat etiam cl. Denisius certioris chronologiae aliquid rescire, A. C. II 518
 40 qui ad a. 1570 eum interim reduxit. Est elegantissimum typographiae Pragensis monumentum, quod critica etiam descriptione dignum est, quam in aliud tempus differo. Reliquas editiones librorum hebraicorum Pragensium ob angustiam chartae hodie perscribere nequeo; proxime autem accipies cum desideratis var. lect. slav. versionis slavonicae Evangeliorum descriptionem

praeviam, quam mittendam promisisti. Vehementer cupio legere et rescire, an aliquid de Smotriskii vita exquisiveris. Illam 17 partem der allgem. Wiener Anzeigen necdum potui obtinere et Zlobitzkyum interpellare non judico consultum esse; sed spero futurum, ut amicissimus professor Alterus mihi hujus partis procuret usum. Rogo, me certiozem reddas, quomodo tibi placeat Mosquensis editio 1783, quam tibi comparasti; volo enim mihi optimam editionem comparare. Qualia sunt argumenta cl. Dobneri ad vindicandam antiquiorem vers. bohemicam? Quid novi in rebus slavo-bohemicis detexisti? Ego quarundam rerum ad Scripturam sacram, ut de codice s. emendatius in lingua slavonica typis monasterii Nevensis edendo, nunc fors jam edito; de typographiis earumque initiis et incrementis in regno Poloniae et M. D. Lithuaniae, aliquid condidici. Estne tibi notus liber hebraeo-latinus F. Petri Metropagitae Cartusiani Pragae a. 1587. in 4 typ. Nigrini edit.?

Vale quam optime, saluta amicos omnes; mone cl. Ungar in causa libelli cl. Schwandtnero promissi et mei, si spes sit.

XXIII.

1787 — 15. ledna. Dobrovský oznamuje své vysvěcení na kněžství, odpovídá k některým dotazům, zmiňuje se o svém sporu s Dobnerem a kromě drobných zpráv literárních podává přepis Levakovičovy předmluvy k brevífi.

Pragae 15. Januar. 1787.

Durichio suo Jos. Dobrowsky.

Literas tuas 9. Dec. datas accepi, dum essem Reginohradecii, cujus loci episcopus, vir ab elegantia morum et literarum summe commendatus, me in presbyterii ordinem admisit 17. Decembris. Novitatem rei multi mirati sunt; causam vix ullus assequi potuit.

Ibidem incidi in Psalterium antiquissimum slavicum Venetiis impressum, cujus descriptionem proxime dabo; non enim chartae meae ad manus sunt.

Quod tamdiu non responderim, facile a te veniam impetrabo. Quam felicem te reputem, qui quotidie ex thesauro illo profers nova et vetera! Calculo in reducendis literis hebr. ad valorem numericum tuo accedo, quamvis ego nihil hac in re definire possim, nisi mihi in manus venerit editio haec, in quam pro cl. de Rossi diligentius inquiram. Velim autem, ut literas, de quibus controversia est, conferas cum aliis saepius iterumque post tempus aliquod; item cum iis, quae sunt in Fortii opusculo. Petri Metropagitae opusculum mihi notum est. Ante annos enim aliquot illud in Bibliotheca Clementina mihi ostendit P. Kodesch. Cl. Ungar saepius monui tulique responsum, se facturum, quae facere differt.

Die Wiener Anzeigen apud d. Zlobiczkyum quaerendae tibi sunt. Puto eum jam aequiori in me esse animo. Saltem in rebus literariis se communicaturum omnia, nuper in lit. ad cl. Ungar datis promisit. Ego certe cum laude commemorabo ejus sive diligentiam sive humanitatem. Non tamen unquam hoc feram aequo animo, si quis mihi objiciat, quae honesti viri non sunt.

Biblia slavonica integra Mosquae edita cl. Ungar pro Bibliotheca 5 to-
mulis comprehensa pretio 20 florenorum comparavi. Pro me non nisi No-
vum Testamentum in 4. cum calendario, quod mihi ob typi elegantiam et
commodam formarum magnitudinem praeplacet. Est anni 1763, constat 10 flor.
5 compactum solide. Accepi etiam catalogum librorum aliorum tam slavlicorum,
quam russicorum, qui Pestini prostare solent venum. Hunc tibi mittam, quem
tamen proxime remittes.

Dobneri argumenta sunt a mera possibilitate petita. Tenebat omnes
summa expectatio, illum novi aliquid prolaturum. Immo vero Neostadiensem
10 codicem, cujus ego formulam retuli ad seculum XIII., rejicit. Alia multa
adfert, quae mihi quidem refutatu levia videntur. Primum slavonicis Bohemos
bibliis usos, posito nimirum ritu slavico, ex his deinde confecta bohémica etc. etc.
omnia sine testibus; meram in argumentando fallaciam ubique deprehendo.
Poenitet me jam cum seniculo congrredi, utpote armis jam destituto. Sola me
15 reverentia meritorumque aestimatio cohibent, ut ne acrius in sentiendi praeter
fas libidinem coarguam. Pertinaciam ejus nullis rationum momentis infringi
posse tute noris. Sinamus illum; nosque magis veritatem quam sensa nostra
defendamus. Ego certe refelli a quovis paratus sum; sed ita refelli, ut ipse
convincar. Quid enim aliud volumus?

20 Smotriskii vitam nuper in Strahoviensi bibliotheca quaesivi; promisit
P. Adamus, bibliothecae praefectus, mihi missurum, si quid repererit. Deinde
Neubergianam bibliothecam accedam; non enim tam facilis, ut olim, nunc
accessus patet.

Observationes varias de indole vers. slav. nondum plene digessi, facturus,
25 quam primum otium superfuerit. Hic enim Pragae magis distrahor, quam
ruri. Ut tamen aliqua in re tibi satisfaciam, describam ex Breviario slav.
Levacovichii praefatiunculam, quae est ante Calendarium.

»Az Raphail Leuacouicž, blagodatiju božieiu archiepiscop | ochridski, sirecž
perwija Justiniani, i wsja Bulgarii, Serwii, Albanii, i inich mest Perwstwowatel,
30 zapowediju pre|stola apostolskago, swatojuže otcu Urbana VIII. i Innokentia X.
weli čzaisu swescžennonáčalniku poweleniem časoslow seš drew|nim slowin-
skim iazikom iz ninessnago latinskago prewedocho, i | ieliko možno byst, drewnija
čzafoslowja slowinskija s recženim | latinskim wesma sawnach, i saobrazich;
prawopisanie staro|wěczno, ne wifsfse dvě stě lět iskriwleno, paki ponowich;
35 i | prawilom drewnich slowinskich knigocžii isprawich; imniže | stichotwornoju
měroju ispisach, iako da tēmžde glasom pěti sja | wozmogut, imže pojutsja
latinski. Wěm da mnogim trudno | chojjet biti isprwa nowi seš načim pisanja
drewnago i glagolenia | niž s wremenem osladcžat chojjet, kogda obiknut iemu.
az | sotworich, iako powelěno mi byst: a udobně bēsse mně obujim iazi kom
40 nassim pisati. Knigopečzatnici mnogi omilki sotworili | sut, i w slaganii pismen,
tichže isprawlěni, i pečzatesčzii | tija wsjak ljubomudriem swoim racži isprawiti,
i boga ô mně | welegrěssnom moliti.

D. Matthaei, ut ex Orient. Bibl. cl. Michaelis intelligo, Apocalypsim slav.
contulit, ex ea var. lect. subnectens. Sed monuit recte cl. Mich. non fuisse
45 conferendam recentem editionem, sed mss. Ego enim jam Ostrogiensem edi-

tionem ad graecos cod. emendatam ex Kohlio didici. Vilmensis nostra non est immunis ab hac labe, si recte diligentiam nimis diligentem liceat sic appellare.

Quaeso, cures, ut III. volumen Rossiani operis ad me perferatur. In nundinis namque Lipsiensibus jam prostabat nuper. Mittam adhuc pro Appendice IV^{ta} vol. lectiones aliquas cl. viro, cujus laborem admiror. 5

Fac me ames, ut solebas semper tuum. Amici Pragenses te salutant.

NB. Philippum de Padeřow fuisse capitaneum castrī, praesidio Taboritarum muniti, Ostromez dicti, nuper detexi, adeoque vera biblia Taboritica esse certum est, quae inter eos conservata sunt usque ad Žerotinium. 10

XXIV.

1787 — 25. února. Dobrovský touží na to, že Durich mu nepíše, oznamuje mimo jiné, že Jiří Ribay našel staroslovanský rukopis Epištol a Skutků apoštolských, podává zprávu o Matthaiových staroslovanských variantech, o svém sbírání staroslov. variantů a o vydání staroslov. bible v Moskvě z l. 1663—1778 a Nového zákona z r. 1783.

25 Februar. 1787.

Fortunato suo Dobrowsky s.

Cum nihil responsi acceperim hactenus insolitumque silentium tuum me reddat dubium de valetudine tua, malui alteras ad te dare literas, quam diutius haerere anceps. Profecto te podagra male habet. Vellem, ut te hac peste 15 libereres. Tuo enim suavissimo literarum commercio mihi carendum est nulla mea culpa. Vinum certe austriacum arthritidem auget. Nostra, crede mihi, bohemica cerevisia non habet haec incommoda. Nolim tamen te ad nos venire, quamvis tuus ad nos adventus mihi gratissimus foret; nam quid codices illi slavici in carceribus ad haec? Quis illos benigne tractaret, quis 20 foveret, quis alloqueretur, quis consuleret te absente? Nuper amicus quidam, qui Czincotae prope Pestinum degit, Georgius Ribay nomine, ad me perscripsit, se nactum fuisse codicem slav. mss. Epistolarum et Act. apostol. seque spem habere, plures ejusmodi consequendi.

Qua de re summopere gaudeo, cum et mihi aliquando felicitas illa obtinere possit. 25

Cl. Matthaiei var. lect. e vers. slav., quae sunt in 2da Appendice ad Apocalypsim, examinavi diligentius miratusque sum hominem tanto fastu vers. veteres omnes conculcantem suisque codicibus pauculis sane, Mosquensibus triumphantem. Illud mox comperi, cum slav. linguae non satis peritum sine 30 cognitione grammaticae accuratiori rem fuisse aggressum.

Jamque omnia mihi ad manus arma sunt, quibus refutari possit. Quid enim magis ridiculum esse possit, quam slav. vers. ad Erasmi editiones exactam fuisse? Vulgatam plane aspernatur; nunc Misniae in Saxon. rectoris schol. officio fungitur. 35

De indole et usu critico vers. slav. dissertationem paro, nisi tu me praevertas quod cupio. In Evangeliiis conferendis progredior, in reliquis N. T.

libris subsidiis destituor. Hoc tamen comperi, multas esse lect. var. etiam in recentissimis editionibus, quas colligere operae pretium sit. Tu Apocalypsim praeprimis tibi conferendam sume, deinde Acta apostol.; hoc enim inter alios vir illustr. Michaelis optat, cujus tu iudicio multum tribuis.

5 Recentior editio N. T. anni 1783 Mosquae in 4°, quam possideo, habet lect. antiquiores in textu, quam integra biblia an. 1778 in 8. Typi quidem in his elegantiores sunt; sed nunc collatis multis locis praefero N. T., quod propter usum in ecclesiis non licuit tot in locis ad graeca exempl. emendare. In marginibus utraque editio easdem notas habet, quae sunt ex Mosquensi
10 editione anni 1663 in fol. Biblia an. 1778 septima vice secundum Mosquensia prima edita sunt. Ergo omnes editiones inter annum 1663 et 1778 bibliorum integrorum nulla re differunt, nisi charta, characteribus, erroribus typographicis. Textus in omnibus idem. Estque in titulo postremae editionis, eam ad exemplar Mosquense anni 1663 esse expressam. Anni 1663 igitur
15 prima Mosquensis est, 1751. 2da, 1756. 3^{tia}, 1757. 4ta, 1759. 5ta, 1766. 6ta, 1778. 7ma; 5ta et 7ma sunt in 8vo, reliquae omnes in fol. Verum N. T. major est numerus. Si quae consequi posses Kioviensia aut Suprasliensia, suaderem, haec potius tibi comparares, ut differentiam cognoscere possis. Mosquensia enim per me consulere poteris, cum ea nunc in bibliotheca univers. existent.
20 Certe Viennae praeter Ostrogiensem editionem delitescere puto et alias editiones. Ex cl. Matth. constat, Mosquae in foro venum prostare MS^{ta}, utinam unum saltem N. T. dominus Zlobiczky curaret Viennam transportari!

Omnes hae editiones in capita et versiculos, ut latinae seu graecae, divisae sunt; habent tamen et glavarum et zaczalorum notas in marginibus.
25 Quae res magno commodo in conferendis MSS. tibi esse poterit; mox enim, uno quasi intuitu zaczalo ad caput nostrum et versus reduci potest. Pestini in nundinis ad festum S. Martini prostare solent, ut jam nuper scripsi. Cum tot Psalteria Venetiis impressa sint, inquirendum nobis erunt, annon ibidem N. T. prodierit. Hoc ad exemplaria servica expressum arbitror, si quod exstat.

30 Notam bibliopolae Haselmayeri remitto, ut eam tradere possis et redimere exemplar meum. Cl. Ungar iudicat exemplaria Pragensia per dom. de Hermann, consil. gubernii, qui nunc negotia gerit apud vos, transmittenda. Tu autem facies, uti tibi visum fuerit. Pecuniam pro IV. volumine Rossiano P. Chrysostomo persolvam, quam primum III. recepero. Jam igitur vides me
35 nihil magis desiderare, quam literas tuas, quibus ut de aliis multis, ita praeprimis de valetudine tua certior reddar sive per te, si articuli jam expediti sunt, sive per alium, cujus calamum et manum saltem ore movere poteris.

Me tui observantissimum amare non desine.

Alterum et Denisium, viros clarissimos, quos sincere colo, salutatos velim.

XXV.

1787 — 26. března. Durich odpovídá na předcházející listy, podává zprávu o svých studiích staroslovanských rukopisů, o opravách staroslovanského překladu písma svatého a zakončuje svými přáními.

Viennae 26. Martii 1787.

Dobrowskyo suo Fortunatus Durich s. p. d.

Insolitum silentium meum te dubium reddebat de valetudine mea? non alia de causa, quam tibi jam per P. Chrysostomum nota, respondere nequivi, utque tuo desiderio meaeque voluntati de rebus nostris slavonicis consueta, hoc est prolixa epistola satisfacerem, usque ad hoc tempus differre debui. Doleo vehementer, me diutius a slavonicis codd. separatum fuisse, quibus cras, ut spero, reconciliabor, resumturus operam indiculi, in quo series *sacžalorum* ex latere correspondens caput et versiculum habet, adnotata etiam diversitate, quae in MSS. occurrit; e. g. Math. XXI, 11, *zacž.* —

manusc.	{ II ^a .
edit. Mosq.	{ III ^a . 2 ^{do} usque

 ad *zacž.* $\rho\phi$. In conficiendo hoc indiculo utor MSS^{to} chartaceo *quatuor Evang.* in fol., quod Johannes Petrus, dux Moldaviae, describi curavit et umbilicis ornatum dono dedit monasterio Xiropotamiensi ecclesiae ss. 40 martyrum — $\kappa\lambda\tau\theta\ \chi\mu\rho.$, de quo alias plura. Editio Mosquensis N. Test. in 4to jussu sacrae synodi est adornata a. 1725, quae, ut tu de tuis scribis, habet *glavarum et sacžalorum* notas. Hunc indiculum inseram dissertationibus et observationibus singularibus, quibus MSS. et rariores editos codices slavonicos Aug. Biblioth. Vindobonensis pro specimine palaeographiae, philologiae, criticae et hermeneuticae sacrae Slavorum, recensere atque illustrare conor. Cupis, ut te praeverti- in dissertatione de indole et usu critico vers. slav. Lubens tibi parebo, sed habeo quaedam momenta, quae adhuc magna disquisitione egent. I. Quo exemplari ecclesia Constantinopolitana utriusque s. codicis usa fuerit secul. IX, ad cujus morem procul dubio se composuerint SS. Cyrillus et Methodius? Ad hanc rem nosti verba D. Hieronymi praef. in lib. Paral., nosti adnot. edit. S. Maur. ad eundem locum: »Alexandria et Aegyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem; Constantinopolis usque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat«. Nuper hujus rei gratia Psalmos $\rho\lambda\mu$ — $\rho\mu$ contuli cum edit. Rom. et var. lect. cod. Alex. in polygl. Walt., item cum Flaminii Nobillii notis tom. 6 Walt. polygl.; proxime videbo, utrum in locis, quae observavi, eadem lectiones occurrant in MSS. Psalterio Bibl. Aug. Vind. et in editione Veneta; si eadem lectio sit in his, atque in exempl. Kurzbekiano, passim mihi videtur accedere versio slavonica ad cod. Alex., etsi et proprias lect. habeat, ut est illa cum aliis codd. graecis apud Flamin. Ps. CXXXVIII (66) *Dices.*

Nostine aliquem scriptorem, qui de rebus disciplinae circa codicem sacrum apud Graecos historice tractet? Vides, quantas difficultates superandas habeamus! Sed progrediamur ad secula nobis proximiora. Nōne tibi suboritur aliqua quaestio, cur Theophylacti praefationes in Evangelia in slavonicis editis aequae ac MSS. codd. habeantur? Nunc inquirendum, quo tempore, ubi, a quo hoc fieri coeptum? an ipse sacer codex alicujus hominis criticam diligentiam

et Eusebianam aut Hesychianam aemulationem subierit? IIⁱ. momenti disquisitio pendet ex conatibus Niconis, patriarchae Russorum, qui emendationem librorum ecclesiasticorum suscepit a. 1654 obtentis ad hoc negotium a patriarcha Constantinopolitano et ex monasteriis montis Atho 500 MSS.

5 Ab hac reformatione incipit alia epocha codd. slavon., quapropter vel in ipsa Russia sive MSS. sive editi codd. ante laudatam Niconis reformationem summopere exquiruntur. Igitur ex codd. post a. 1654 editis de indole antiquae vers. slavonicae caute judicandum est, nihilque sine collatione et critico iudicio codd. graecorum, qui in catalogis codd. MSS. Mosquensium recensentur, et
10 consensu praecedentium slavonicorum codd. tuto tenendum aut asseverandum. Ex vita Theophanis, qui Petro Magno in reformatione cleri tam regularis quam saecularis praecipuus auctor erat, sequentia ad III. momentum disquisitionis pertinentia excerpto: » S. codici bibliorum *emendatius* in lingua slavonica typis monasterii Nevensis cum tabulis aeneis edendo per multos annos cum aliis
15 theologis ecclesiae ruthenae intentus fuit; sed morbis et negotiis impeditus, tandem morte praeventus, archiepiscopis, Tverensi, Vologdensi, secundae sive inferioris Novogrodiae, archimandritae Nevensi, Stephano Kalinowskio aliisque theologis eruditis lampadem hanc tradidit.« Igitur ad indolem ut usum criticum vers. slav. cum primis observandae veniunt epochae: I. a SS. Cyrillo et
20 Methodio usque ad Theophylactum, II. a Theophylacto usque ad edit. Ostrogiensem, vel si mavis, usque ad originem typographiae apud Ruthencs; III. ab hac usque ad reformat. codd. ruth. per Niconem patriarcham; IV. a patriarcha Nicone usque ad Theophanem archiepiscopum; V. ab hoc usque ad nostra tempora. Habes specimen quoddam meum seu machinationem
25 araneolae, quod orditus sum; quin tamen tanti operis filo uterus meus sufficiat. Moram concede, ut materiam colligam et moderato ungue convenientia stamina deducere valeam ad texturam.

Sed ad angustiam chartae, in qua de aliis rebus ad te scribam arctatus, brevissime quaedam attingo. De Rossiano III. vol. nihil hucdum scio. Psalterii antiquissimi, in quod Reginae Hradecii incidisti, malletm brevem notitiam
30 a te accipere, quoad annum editionis etc., ut nosti. An aliquid de vita Meletii Smotriskii accepisti?

De natura MSS. Žerotiniani et Glossem. cum edit. 1475 convenientium, atque cum MSS. Neostadiensi consensu, item de edition. slavon. Biblioth. Aug.,
35 quod ad N. T. attinet, futura hebdomada scribam. Salutant te, quos salutatos volebas; saluta meo nomine amicos Pragenses et me tui observantissimum amare perge!

XXVI.

1787 — 4. dubna. Durich podává zprávu o spisech Novikových, o tiskárně Supraslenské a o pokrajních přispících Žerotinského rukopisu české bible.

Viennae 4. Aprilis 1787.

Dobrowskyo suo Fortun. Durich s. p. d.

40 Alterius epistolae debitum solvo, tibi notum faciens tandem post diuturnam inquisitionem in opusculi: *свѣдѣніе како составіи сѣмъ кирилъ философъ*

ἀγῶνοῦ πο ἀγῶνοῦ σλοβένσκού etc. historiam criticam me aliquid subsidii
 invenisse in recensione operis: »Повѣствователь Древностей Россійскихъ« etc.
 auctore Nicolao Nowikow, cujus I. parte sub N° IV. laudatum opusculum
 editum est. In Bibliotheca Caesarea Nowikowii *Bibliothecae veteris Rossicae*
 tantum Часть I de anno 1773 exstat, reliquae partes, ut et *Annuntiator anti-* 5
quitatum rossicarum, quod opus dicitur esse continuatio Bibliothecae veteris,
 desiderantur: igitur hoc unicum ex ipsa inscriptione: Древностей ad disquisi-
 tionem criticam habeo, supra memoratum opusculum ad Antiquitates rossicas
 pertinere. Utinam illius Nowikowiani *Annuntiatoris* exemplar Pragae invenire
 valeres! non dubito Nowikowium quaedam praemisisse ad historiam criticam 10
 pertinentium momentorum; fecerit saltem aliquam mentionem*) exempli, e quo
 suam editionem adornavit. Occasione inquisitionis in existentia in Bibliotheca
 Caesarea Nowikowii opera officiosissimus professor Alterus incidit in „Опытъ
 историческаго словаря о Россійскихъ писателяхъ“ ab eodem Nowikowio
 collectum et a. 1772. Petropoli editum in 8° min., ex quo in meum usum 15
 tuumque, si velis, excerpo notitias ad philologiam et hermeneuticam s. perti-
 nentes. Sed de hoc alias plura.

Recte quidem mones de comparandis potius exemplis Kioviensibus aut
 Suprasliensibus; sed nostine Suprasliensem typographiam, ut Daniel Hoff-
 mannus pag. 62 scripsit, *hoc seculo XVIII. efflorescere coepisse?* ex hac igitur 20
 nullam editionem ante a. 1656 reform. Niconianae (quam tamen prae omnibus
 recentioribus mallem) consequi valeo. Ad haec ex recensione cod. CCCLXXXVIII.
 in 4to codd. ruthen. MSS. biblioth. Zaluscianae disco, monasterium Supra-
 sliense esse archicoenobium ord. D. Basilii Magni, atque, ut vel ipse Hoff-
 mannus notavit, ibidem monachos sub obedientia ecclesiae Romanae habitare; 25
 quibus de causis vellem quidem etiam aliqua editionum exempla nosse ad
 eligendum; cum primis ut rescire valeam, in quem modum nobis uniti Slavo-
 Graeci in editionibus ss. voll. adornandis se gesserint: nosti enim Slavo-
 Latinos, quomodo suas editiones lect. s. Scripturae in lib. liturg. interpolaverint.
 Kiovienses editiones celebrari memini me legisse; sed necdum ullam contuli: 30
 si tibi de his aliquid observatum est, mone.

Nunc ad notas marginales MSS. Žerotiniani bibliorum bohem. Aug.
 Bibliothecae Vindob. progrediar. Triplicis generis in hoc MSS. observavi notas
 marginales, quarum una eademque manu mihi videntur duplices scriptae esse,
 aliae, quibus scriptor praeposuit duas literas: *al.* nimirum, ut ego existimo 35
 compendium vocis *aliter*, e. g. cap. XI. lib. IV. Regum v. 14. ad illa verba:
 a zwola. Spřízení. spřízení — in margine. "al. zapřífězení; quae nota
 profecto non ad varr. lect. hebr., de quibus mox dicam, sed ad diversitatem
 alicujus cod. boh. philologicam solum pertinere mihi videtur. Nam haec utraque
 vox bohemica *conjunctionem*, vox autem קשר rebellionem, si scholiastem can- 40
 nonis hebraicae veritatis in edit. div. bibl. S. Hier. Congr. S. M. sequi velis,
 significat; mihi autem idem cum Hier. est, proin distinctum genus notae
 a sequente, id est altero ab eadem manu producto, quod est varr. lectt.

*) Necdum simile exemplar bibliothecae Nostitzianae heic Viennae investigare potui;
 immo nullum, in quo sit alphabetum illud catechet.

hebr., nimirum respectu Vulg. versionis et unius ex chald. paraphr. sumtae. Tertium genus notarum marginalium, eadem, ut apparet, manu scriptoris Joannis de Praga scriptum, pertinet ad exegesin estque circumductum linea rubra. Cum his tertii generis notis convenit MSS^{um} Neostadiense et fragmentum
 5 cl. d. Zlobiczkyi membr. heic in quodam cellario repertum; fuerit itaque exemplar alicujus auctoritatis istis apographis antiquius notisque exegeticis insignitum, e quo haec tria exempla sumta sunt. Manu scriptoris v. l. hebr. subinde occurrunt notae marginales, quibus praeponitur — .ř. — e. g. l. Paralip. cap. XI.: a zabil lwa v profřed cifterny — in margine: .ř. dwa muže
 10 fylna ku podobenřtwy lwa Notis marginalibus var. l. hebr. semper praeponitur compendium: hebre. v. hebr. v. heb^r. v. heb^e. Variarum lect. ex chald. paraphr. praeposita sunt: "kaldeifřřtř magi.

Sed jam accipe specimina istarum varr. lectt.:

Deuter. XVI, 3: nebo w "řtrachu vyřel ři z egypta — in marg. heb. "chwa-
 15 tawie. Animadvertite hanc variam lect. bohemicam redditam convenire cum Exod. XII, 11, ubi Vulg. interp. melius transtulit: *festinanter*. Vide consensum utroque loco antiq. versionum. Josue II, 2: řeny "neuiřřtky — in marg. hebr. hořpodařřřke. VII, v. ultimo: vdole achor — in margine heb. achau. Hanc lectionem frustra quaesivi, nec ipse cl. Rossi quidquam heic var. lect. adnotavit;
 20 sed quia necdum satis in hanc inquisivi, nolim omnino asseverare mendosam lectionem esse et purum sphalma. VIII, 18: zdwiřni "řřtř — in m. heb. kopie. XXII, 10.: oltař "neřmiřne welikořř — in marg. hebre "welikeho wiđienie; protože zde mohl wiđien byti.

Haec interim tibi sufficiant specimina lectt. hebraicarum a Vulgata diver-
 25 sarum, quas memineris non in omnibus libris, neque tali diligentia, quae criticum sacrum decet, scriptas esse; in lib. Job nulla est adnotata, identidem in libro Psalmorum, si recte commemini. Superest, ut illam ex paraphr. chaldaica unice observatam recenseam, nimirum [III. Reg. IV. 4. illustrans] I Paralip. XVIII, 17: Ale banaias řyn ioyadow nad řřřelci a nad "řamo(ř)řřřelniķy — in marg. inferno
 30 eadem manu, qua hebr. lect. scriptae sunt: "kaldeifřřtř magi nad pracznřky.

De auctore harum adnotationum, ut et de aliis rebus ad historiam criticam laudati MS^u pertinentibus proxime plura perscribam. Urget hora, ut epistolam convolvam tibi et amicis felicissimas resurgentis Domini ferias optem. Vale et me amare perge, atque non negligas, velim, officium literarum,
 35 quibus meam sciendi aliquid de nostris rebus slavonicis cupidinem reficias.

Saluta amicos Pragenses.

XXVII.

1787 — 18. května. Dobrovský odpovídaje na list předcházející, sděluje Durichovi mimo jiné stručně obsah staroslovanského brevře, žádá, by mu Durich sdělil různá čtení z rukopisu vévody Moldavského, jakož i z Moskevského Nového Zákona, a podává některé drobnější zprávy literární.

Mieschicii prope Pragam 18. Maji 1787.

Fortunato suo p. s. Jos. Dob.

Dabis certě mihi occupatissimo veniam, quod literarum commercium abruperim, tanto tempore nihil scribens. Respiro nunc ruri, sed hic iterum de-

stituor iis subsidiis, quae ad manus esse oportet, si tibi satisfacere velim. In aliquibus saltem, quae collecta penes me sunt, tibi morem gerere potero. Laudo equidem vehementer operam tuam in recensendis codd. slav. Bibl. Aug. Vindob., verum nolim, nimis anxie inquiras in ea, quae vix ac ne vix quidem erui ac planissime explicari a quoquam poterunt. In Novo Testam. 5
cod. slav. Constantinopolitanam, quam descripsit Griesbachius, recensionem sequitur. Immo codices graecos tibi nominabo, praestantes utique et antiquissimos, cum quibus vers. slav. consentire comperi. Codex gr. Wetstenii *A* seu Alexandrinus in Evangeliiis Constantinopolitanam recensionem continet, teste Griesbachio, te observante etiam in psalmis ad eum accedere nunc didici. Quod Theophylacti praefat. praeponi soleant Evangelia in slav. cod., nihil me monet; nam et Theodori M. praefat. praejici solent more cod. graecorum, in quibus plures subinde praefat. diversorum congestae sunt. In hanc rem Millii Prolegomena in N. T. tibi legenda erunt. Non est hic eadem ratio talium praefationum, quae est in latinis cod. ab Hieronymo emendatis. Quae 15
de Niconis conatibus disserturus es, me magis curiosum reddunt. Sub hoc Nicone I. Joh. V, 8 in slav. vers. illatum fuit, quamvis sine fide codicum; nimirum ille aliquid etiam editis cod.tribuendum esse censuit. Quae de epochis textus slav. observas, summopere probo, nisi quod 1^{mam} malim a Cyrillo extendi usque ad impressum textum. Ita nempe, ut disquirendum sit, utrum 20
et in quo cod. manuscripti differant. Nam critica diligentia ab initio ad calcem usque noviter recensitum fuisse textum slav. manuscriptum vix credo; assumpta autem in textum additamenta varia e scholiis graecis uno exemplo explicabo. I. Cor. 8, 6. assumptum illud: *i iedin duch* etc., non habent cod. slav. omnes. Nam ut me nuper amicus quidam, qui ad Pestinum degit, diligens rerum 25
slavicarum collector et aestimator, in literis edocuit, codex chartac., quem possidet, non legit illud. Ergo caute etiam in iis lect. judicandum est de indole textus slav., quae codd. antiquorum fide non nituntur, sed e scholiis graecis hausta fuisse videri possint.

De III. vol. Rossiano nihil te scire scripsisti. Incuria cujusdam hominis, 30
cui cl. de Rossi negotium commiserat, factum est, ut exemplaribus nomen Garampii inscriberetur, quae licet Viennam directa fuissent, dum Tergestum pervenirent, ad Garampiam in Italiam missa sunt, quae a se remittenda Garampius nuper cl. de Rossi scripserat. De edit. Pragens. me cl. de Rossi edocuit, duas esse editiones: anni 1518 unam, alteram 1531, nullam anni 1570. Quod 35
ipsum e Maschii edit. bibl. le Long. et Seligmanniano Catalogo biblioth. Openheimerianae didici. Pragae recentiores quasdam nuper detexi, sed his tu jam non caperis, dum tibi slav. codicum copia omne tempus eripit.

De editione Psalterii Venetiis impressi, non tam antiqui, ut initio putabam, nam an. 1638 (non ut initio errore calculi credebam 1538) in 4. editi haec 40
habe: Est sine titulo Breviarium slavonicum lit. cyrill., p. 1. praefatio — ad cuius finem: *amin počesse se pisati* sie knigi v lieto *ѣхлѣ* — additurque: inveniri sacros libros (slavonicos utique) apud dominum Marcum Ginami in civit. Venetia in magno foro.

Fol. 4. initium Psalterii — fol. 110 finis, adest psalmus extra numerum 150 psalmorum, contra Goliath: *mal biech* etc. In marg. inferiori: *w lieto ѡѣхѣу. Bartol. Bartol* fuit filius *Marci*, uti e praefat. disco.

Fol. 121. *Tropare*, fol. 126 pag. versa — Praefatio alia typhotetae: Jerolim 5 zagurowik, wlastelin ot grada *Kotora*, — iže spisach w lieto ѡѣхѣу, excusat se deinde de erroribus typi.

Fol. 128—274. posledowanac totius anni a Septembr. usque ad Augustum. Charta vix mediocris.

Vocem *kondak, kondaci* peto mihi a te explicari, quam saepius deprehendi.

10 Optarem, si tibi otium fuerit, ut aliquas lect. v. e cod. chart. ducis Moldaviae mihi communicares, e. gr. additne c. III v. 20. Joh: *ὅτι πορῆὰ ἱστῖν*, quae lectio est cod. *L*, 13, 33, quos frequentissime slav. v. sequitur, praecipue cod. *L*, qui est sec. VII. scriptus, Stephani II. Si tibi ad manus est edit. Mosquensis N. T. cum notis marginalibus, peto a te conferri ea loca, in 15 quibus in margine aliquid adnotatum est. E. gr. ut e mea editione loca notem. Legitne cum textu Joh. I, 1, 2. *k bogu*, vel cum margine *u boga*?

Joh. I. v. 7. *da wsi wieru imut iemu*, vel *da wsi uwierujut cžrez nego*?

— II. v. 17. *kuplenago* vel *kupli*.

20 — — v. 18. *žalost domu twoego sniest mĩa* vel *rewnost domu twoego sniede mĩa*.

— III. v. 18. ne budet *vel* *niest*.

— — v. 33. *wierowa* *vel* *utwerdi*

— V. v. 35. *w cžas swietienija iego* *vel* *do wremene swietienii iego*.

25 — VI. v. 25. *kogda zdie byst* *vel* *kogda sjemo prissel iesi*.

— VII. v. 8. ne wzydu *vel* ne ũ wzydu.

— VIII. v. 7. *prežde* *vel* *perwyi*.

— IX. v. 12. *kto toi iest* *vel* *gdie toi iest*.

— XV. v. 22. *winy* *vel* *izwinenija*.

30 — XVIII. v. 29. *rieč* *vel* *winu*.

— XIX. v. 41. *wert* *vel* *wertograd*.

Has ego marginal. notas, si recte conjicio, Niconianae correctioni tribuo, rarius enim textum ipsum mutatum esse censeo. Hae sunt omnes notae marginales editionis 1783 N. T. Mosquensis — primo loco scripta sunt e 35 textu, 2do loco e marginibus. Judico ego has notas varii generis esse; magis tamen textum convenire cum mss. codicibus, quam margines. Vide itaque, quid tuus ille codex hic definiat. Ad alterum jam epistolae exemplar progredior.

Nowikowii quaedam opuscula sunt in catalogo russo consignata, quem 40 tibi, si cupis, mittam, sed per quem? Adferuntur libri hi Pestinum, inde, si opus sit, per bibliopolam aliquem procurare poteris ea, quae ad rem tuam faciunt. In nullo Bukwar te alphabetum catecheticum reperisse, non miror, cum auctorem harum sententiarum Cyrillum fuisse non sit verisimile. Pro lubitu suo editor, quicumque fuerit, has vocabulis seu literis alphabeti adap- 45 tavit sententias, quae ab aliis iterum neglectae fuerunt.

Ex iis, quae contuli, locis certus reddor, editionem Niconianam an. 1656 seu potius editiones recentiores non multum differre ab antiquioribus. Minutissima fere sunt, in quibus editio mea an. 1783 ab Nostitz. cod. an 1573 differt. Nuper iterum quatuor Evangel. impressum codicem Belgrado Pragam adlatum superiori seculo caro emi pretio. Est figuris ligno incisus ornatus, sine 5 anni nota et loci. Recentior paulo est Wilnensi, sed ei simillimus in textu, literis et aliis. Lubens eum tuis commodarem usibus, si tam longe non distares. Viennae, postquam plures excusseris bibliothecas, cod. quales tu quaeris, certe inuenies.

Tirnaviae editus est Catechismus slav. lit. cyrill., servatur is Pestini in 10 bibl. Universit. Haec ideo refero, ut indicem locorum, in quibus imprimuntur slavica aut impressa olim sunt, augere possis.

Slavos, etiam unitos iisdem librorum editionibus uti, quibus non uniti utuntur, nihilque in s. sc. ab iis immutatum fuisse, mihi persuasum est, interim res disquisitionem tuam omnino meretur. Pro notis marginalibus ms. 15 Žerotin., quarum examen tam diligenter instituisti, gratias ago quam maximas, quas utinam alio officii genere rependere possem. Doleo tamen eas serius ad me pervenisse, nam ea pars Promptuarii, cui eas inserere volui, jam sub praelo sudabat. Sed utique et ea tua sunt, quae d. Zlob. in literis d. Ungar miserat. Si auctorem detegere potueris, gratulabor tibi. Facile se mihi 20 offeret occasio, qua hisce tuis observationibus loco suo uti poterō. Vale jam et me amicitia tua fovere perge. Salutant te Prag. amici.

XXVIII.

1787 — 28. května. Durichova odpověď na předcházející list, v němž mimo jiné podává zprávu o některých staroslovanských tiscích, podává některá různá čtení z nich a zmiňuje se o uherském učenci Horanym a o knihách z kláštera Farrenského.

Viennae, 28. Maji 1787.

Dobrowskyo suo Fortunatus s. p. d.

Quis occupatissimo amico veniam non dederit ob intermissum aliquo 25 tempore commercium literarum? Satis subsidiorum tecum ruri habes, qui tantum roris mecum communicasti, ut hanc sitim rerum slavonicarum, quam semper sitio, abundanter reficeres. De quibus me monuisti, utar consilio tuo; sed velim credas, illud Plinii — nescio, quo modo hominem in studiis magis timor, quam fiducia decet — ingentes radices in animo meo egisse; cum 30 primis accessione illarum notitiarum, quibus adquisitis videor mihi omnino rudis et ignarus, si collectaneorum meorum, de quorum sufficiente apparatu propemodum confidebam, defectus expendam; sed operam dabo, ne quid nimis anxie agam.

In editione Psalterii Veneta, illam chronologicam expressionem, w lieto 35 $\text{ѣ} \text{XIII}$, quod ad $\text{ѣ} \text{Z}$ attinet, non intelligo; forsā $\text{ѣ} \text{A}$ scribere volebas, ut priore loco scripsisti? Etiam illam Zagurovikii $\text{ѣ} \text{XZII}$ non assequor, nisi commutatione situs $\text{ѣ} \text{Z}$, ut in hunc modum istius editio sit de a. 1627 et illa Ginami de a. 1638. Quod ad Marcum Ginamum attinet, ex Fastis Literario-

Ragusinis auctore Sebastiano Dolci Venetiis 1762 in 4to editis, in art. *Joannes Francisci de Gundula*, didici: hujus poetae illyrici psalmos piaculares versu redditos illyrico prodiisse Venetiis per Marcum Ginamum a. 1620. Multum profecto distant nostri poetae a Ragusinis et numero, et, ut mihi videtur, elegantia etiam; quod igitur nostris deest, ne putaveris linguae slavonicae generatim spectatae deesse. Vis, ut vocem *kondak*, *kondaci* tibi exponam. Quare in *Dissertatione secunda de liturgiis in rebus theologicis* usu, F. A. Zachariae pag. 410. Tom. I Thesauri theologici Josephi Gautier, inveniesque vocem: »*KONTÁKION*, sensu ecclesiastico brevis hymnus, a voce *κοντός*, sive *parvus* dictus, eo quod paucis laudes alicujus sancti vel festi complectetur. Et varia sunt *κοντάκια* pro variis sanctorum festis etc.« Non dubito, te legisse hanc vocem slavonice declinatam in Poslédovanie — *тронѣже ѿ конѣдкѣ* &c., ut ego legi in editione Veneta 1561 [*αφῆα*].

Contuli loca, ut ea ex tua editione Mosquensi adnotasti, cum editione Mosquensi N. T. anni 1786. in 4to et MSS. chart. Bibl. Caes. 356 inter recentiores codd. MSS.

Joh. I, 1. *κ' βῆ*; nulla lectione marginali; v. 2. identidem *κ' βῆ*. cod. MS. in eundem modum utroque loco; v. 7. ed. *да въ κѣрѣ ѿвѣтъ ѣмѣ*. Cod. MS. *да въ сѣ κѣрѣ ѿвѣтъ ѿмѣ*. Joh. II, 17. *въпленаго*. Cod. MS. *коϋпленаго*, v. 18. *жалость*. C. MSS. *закѣсть*. Joh. III, 18. *невъдетъ*. C. MS. identidem *невъдетъ*, v. 33. C. edit. *кѣрова*. C. MSS. post vocem *скѣдетельство* — legit — *запечѣтъ ѿко бѣ*. Joh. V, 35. *κ' υλσκ σκβτѣνѣа ѣго*. MSS. *wy že * chótěfte w' wrēmia wzradowati fia σκβτѣνѣа ѣго*; alia manus intra lineam superne supra e * ch minoribus literis et alio atramento: *невѣс*. Joh. VI, 25. *когда здѣ въсть*. MSS. identidem legit. Joh. VII, 8. c. edit. et MSS. *не взмѣдѣ*. Sed MSS. *ж* loco *в*. Joh. VIII, 7. *прѣжде* uterque cod. Joh. IX, 12. *въ тоу ѣст*. MSS. *vero гдѣ ѣ ѿнѣ*. Joh. XV, 22 *книѣ*. MSS. legit quoque *книѣ*. Joh. XVIII, 29.: *рѣчь*, MSS. quoque Joh. XIX, 41. *кѣрѣ*, MSS. quoque *кѣрѣ*. Editio Mosq., quam semper primo loco posui, nullas habet notas marginales, varr. lect.

Vides itaque, quid ille cod. MSS. heic definiat. Sed quod ad varias lectiones hujus vel 355 attinet, colliget illas cl. amantissimusque professor Alter, cujus opera in sua collectione v. lect. N. T. jam excusae sunt a pag. 969 — 1039. in f. 8va: »Variarum lectionum collectae ex codice slavonico Augustissimae Bibliothecae Caesariae Vindobonensis, qui est inter codices manuscriptos linguarum orientalium Num. CI.« Sed necdum tota collectio typis excusa est; opus illud excuditur typis Trattnerianis. In hoc viro ob assiduitatem studendi Origenem, et Plinium juniorem ob benignitatem animi suspicio. Ale! ale! geho chwála gest nad mau míru! Da veniam interjectioni, quam pudor extorsit; lecta illius x) ad Num. CI.

Pro catalogo libr. slav. et russicorum interpellavi cl. Horany, qui aliquo tempore heic commoratus est, et in Bibl. Caes. in notitias inquisivit, quibus suas *Memorias* Hungarorum et Provincialium auget et jam omnino heic edit. Nuper Pestinum ad suam stationem discessit, rediturus mense Julio. Is te humanissime salutatum cupit et rogatum, si quid notitiarum habes de Hungaris vel Provincialibus in Bohemia commorantibus, quo laudatae Memoriae

augeri possint, velis benigne communicare et ad me dirigere. Gratias egit nacta per me tui notitia, qua [ex cl. Pelzelii nostri Script. S. J.] suum opus augebit; consigna alia tua opera recentiora.

Etiam in illam editionem Tirnaviensem Catechismi se inquisiturum promisit, atque in typographias slavonicis typis instructas in Hungaria. 5

Sub finem mensis praecedentis allati sunt libri quidam ex bibliotheca aboliti anno elapso monasterii Farrensis S. Joh. Bapt. dioecesis Fori Julii Ord. Praedic. congr. B. Jacobi Salomonii; [vid. Bibl. ejusd. Ord. Tom. II., pag. XV.] inter quos nonnulli slavonici sunt literis ruthenicis, glagoliticis, serbicis, atque etiam latinis editi, quorum tibi notitiam proxime dabo; nam 10 hi adhuc omnes in interiori Musaeo sunt, necdum catalogo inserti, quorum usum optimus custos Denisius mihi immediate obtulit. Inter alia exempla τὸν Κεφαροῦλα Ζωγραφά. est unum formis in aes incisis in 12 foliis in 8° excusum ὁ Χριστοφορα Κεφαροῦλα Ζωγραφά.

Sed jam coarctor angustia temporis; vale et me amare perge. Amicos 15 saluta, lege praenuncium et recogita.

XXIX.

1787 — 24. září. Dobrovský zmiňuje se o svém příjezdě na Hradisko u Olomouce, přeje si některé zprávy, podává popis »Bukvara« v Kyjevě r. 1686 tištěného a »Azbuky« z r. 1768 a mimo jiné podává zprávu o Cyrillovi Quidenonském, spisovateli »Apologorum«.

Fortunato suo J. Dobrowsky s. p.

Die 23. Augusti incolumis perveni Hradistium. Situs loci satis amoenus, sed Olomucium non capit tales incolas, cum quibus multum conversari sum mopere expetam, unum cl. de Monse si excipias. Literae humaniores omniaque 20 alia studia fere projecta jacent. Curis domesticis continuo distineor; jamque voluptati mihi est, quod oneri esse solet. Principia grammaticae bohemicae una hora tradere soleo linguae suae amantibus; hac absoluta ad slavica progrediar. Possunt enim Moravi Cyrillo suo gloriari magis, quam nos Bohemi.

Literas tuas, quibus respondendum fuit, non teneo manibus; nondum enim 25 omnia Praga ad me pervenerunt. Literas tamen 28. Maji ad me datas habeo, quibus explicari volebas a me, quid ζ sibi velit in notatione anni ζΧΛΙΙ. 7000 utique denotat, additis 6000 annis a creatione mundi. Alteram ΑΧΖΗ (η non 15, ita non kappa) neque ego assequor, nisi legendum sit a. 1607 vel 8. A te iterum peto, ut mihi contractiones ex Officio slavico (seculi IX, ut habet titulus 30 in dorso) collectas exponas. $\overline{\text{н}}$ utique kanon, $\overline{\text{с}}$ ермо; hoc contextu $\overline{\text{н}}$ $\overline{\text{в}}$ $\overline{\text{с}}$ $\overline{\text{к}}$ $\overline{\text{р}}$ $\overline{\text{л}}$ $\overline{\text{а}}$. $\overline{\text{н}}$ $\overline{\text{в}}$ $\overline{\text{с}}$ $\overline{\text{к}}$ $\overline{\text{р}}$ $\overline{\text{л}}$ $\overline{\text{а}}$. ермо. Glas et pjesň quid sit, utique scio. Scribitur autem et $\overline{\text{и}}$ $\overline{\text{р}}$ $\overline{\text{м}}$ $\overline{\text{о}}$. Mihi namque neque libri, neque otium suppetunt, tibi certe haec jam explorata sint. MS^{tum} codicem hunc, quo antiquior vix forte in Russia extat, proxime 35 describam. Continet multas Evangeliorum et Epistolarum partes, quas cum editione Mosquensi conferam. Jamque deprehendi antiquiora vocabula in eo contineri, nec contemnendas v. lectiones.

Impatiens morae expecto opus praeclarum nostri Alteri, quod, ut audio, Zlobickyus detinet. Velim, ut mihi brevi, una cum dissertatione de l. slavica, quam alumni Poseniensis seminarii ediderunt, transmittat. Monitus fortasse faciet, quod alias differret. Cl. Horany opus, quam primum prodierit, mihi
5 vel per te vel per dn. Zlob. mitti flagito. Pretium lubens solvam. Russicorum librorum catalogum, quam primum volueris, mittere possum.

Ne tamen te vacuum dimittam gratificerque tibi, quamvis non satis pro animi mei desiderio, aliqua in re, accipe alphabetarii libelli, quem in biblioth. lycei Olomucensis detexi, descriptionem. Titulus: *Bukvar jazyka slawenskiego* etc. Kioviae in Laura Peczeriensi an. 1686 in 8. 5 plagularum, cum
10 paucis figuris ligneis.

Contenta sunt haec: 1) Bukwa seu literae alphabeti 45 minusculae, 44 majusculae.

2) Slozy seu syllabae.

15 3) Slozy pod titlami seu abbreviaturae.

4) Sententiae morales ordine alphabeti per 32 literas pertextae. Cuilibet literae 3 subjiuntur sententiae, e. gr. sub *A*: *аще czto ljubo tvorissi* etc.

Sub B: *Boga boy sja*.

Sub W: *Wiezd samago sebe*. etc. etc.

20 Ex quibus sententia tua, p. 13 Dissert. de slavo-boh. vers. minus probabilis redditur. Nam pro lubitu editorum sententiae hae subnexae sunt, non auctori Cyrillo tribuendae.

5) Preces matutinae, ante et post mensam, vespertinae.

6) Symbolum Athanasii, Decalogus, Praecepta charitatis, 7 perfectiones,
25 septem peccata capitalia, bona opera his contraria, septem opera misericordiae tam spiritualia, quam temporalia, *novem* NB. beatitudines, praecepta ecclesiae septem, notae numericae.

In alio libello, quem possideo, cujus titulus: *Azbuka cerkownaja i graždanskaja* etc. Mosquae 1768. 8. Sententiae morales e s. Scriptura desumtae 8 pa-
30 ginas implent, non tamen servato alphabeti ordine. Vides igitur, quibus mutationibus ordo in pertexendis sententiis obnoxius fuerit. Primum placuit sententias exquirere, quae etiam nomen literae exhiberent, deinde quae sonum literae, denique tales, quae neutrum.

Salutabis meo nomine humanissime cl. viros Denisium et Alterum.
35 Primum monebis, me jam in *Corrigendis* in Boh. docta Balbini p. 15, ex manuscripto Bibl. Clementinae an. 1462 exarato ostendisse Cyrillum illum, qui Apologos conscripserat, *Quidenon* alias fuisse vocatum ac poetam laureatum fuisse. Quid de hoc auctore, quem multi cum Cyrillis sanctis confuderunt, Jöcherus habeat, ipsi cognitum puto. Basiliensem episcopum eum
40 fuisse vix credo, cum inspecto fonte, quem Jöcherus laudavit, nil repererim, ita ut hic, uti alibi saepius, compilatorem hunc, alias sat diligentem, hallucinatum esse credam. Quid Denisius de eo sentiat, velim mihi perscribas. Optaremque, ut ille, post inanem conatum Meisneri, qui Holzmanni fabulas aliquot stilo elegantiori nuper reddidit, in obscurum auctorem hunc inquirat,
45 ac pro felicitate sua nobis nodum tandem solvat hactenus inextricabilem.

Si qua exciderint mihi, quae scire ex me cupis, rogo, fac me de iis certio-
riorem. Nam multum distrahor nunc in omnem partem, ut facile etiam illud
obliviscar, quod meminisse gratum mihi est. Mihi certe nihil unquam jucun-
dus esse possit, quam te mihi omni officiorum genere devincire.

Vale mihi que favere perge.

Hradistii, 24. Septembris 1787.

Characteres e manuscripto antiquo slavico, cujus supra mentionem injeci,
tibi proxime delineatos mittam. Disces ex iis, de quo quidem tu non du-
bitas, quam facile ex cyrillicis orti sint glagolitici, nam omnes majusculae
duplici ductu exaratae sunt, uti: ѿ pro ѿ etc. etc. Vale iterum.

XXX.

1787 — 16. října. Durich odpovídá na list předešlý, podává zprávu o mluvnicki
B. Maximova z roku 1723, objasňuje dvě staroslovanské skráceniny, zmiňuje se o evange-
listáfiích a lekciónáfiích, jakož i o nově nalezeném českém evangelistáfi, o rukopisném
latinském missálu z r. 1409 a připojuje ještě některé drobnější zprávy.

Viennae, 16. Octobris 1787.

J. Dobrowskyo suo Fortunatus Durich s. p. d.

Quod oneri esse solebat, jam voluptati tibi esse, loci situm amoenum
esse, linguae slavonicae amantes in tua societate esse, industria tua erudiri,
gaudeo vehementer; utinam projecta Ol. literarum humaniorum studia erigere
posses! De conversatione unica cum cl. v. de Monse tibi gratulor; velim
hunc meo nomine humanissime salutes. Prius, quam tibi ad designatarum
contractionum ex *Officio slavico* collectarum lectiones, quas desideras, re-
spondeam, puto tibi non ingrati rem futuram, si ex Compendio gram-
maticae slavonicae Theodori Maximowii in Alexandronewskiano monasterio a.
1723. in 8. edito, pag. 170. tibi notum faciam, laudato loco de ТИТАЛ (→)
Theodorum quaedam adnotasse, quae in Meletio aliisque necdum legi; ni-
mirum: „Знаменательно естъ, ꙗ, ꙗко тѣтал ꙗмѣеть ꙗногдꙋ рѣкъвоу сѣлꙋ грѣескомꙋ
ꙗрѣвъ.” ꙗ прѣѣтал.

Nosti ex Hesychio: Ἀρθρα, μέλη ἄκρα; vocabulum itaque laudatum a gram-
maticis graecis sensum scripturae pensi habentibus, et differentiam e. g. in
usu vocis literis extremis scriptae in hunc modum: Кѣъ, quando Deum verum
in substantia significat, et sine *arthro et titla*, Кѣзи, dum hominibus vel an-
gelis tribuitur, indigitare volentibus, etiam Slavi in suum usum assumserunt,
quod adhucdum observant, ut colligo ex recentioribus editionibus. Sed tu
jam mavis nosse lectionem τῶν κѣ сѣрѣ — ѣрмо vel ѣрмо. Quod ad primam
vocem attinet, in Octoicho slavonico membranaceo MSS. in forma quarta
sub principium *mutilo*, Bibl. Palatinae Vindobon. eadem compendii ratione
cum *titla* saepius occurrit; sed plerumque sine ꙗ, e. g. ксѣрѣ, minus contracte
folii 4^{ti} aversa pag. ксѣрѣꙗ; nihil ergo aliud ꙗꙗ кѣсѣрѣ significant, nisi *canonem*
anastasinum. »Singuli (inquit Leo Allatius Dissert. I. de libro, qui dicitur
ΟΚΤΩΗΧΟΣ, seu Octotonus, a Joanne Damasceno compositus) toni tres

habent canones. Primum *ἀναστάσιμος*, qui in resurrectionis dominicae, secundum *σταυροαναστάσιμος*, qui in crucis et resurrectionis, tertium, qui in Mariae virginis laudibus celebrandis, versantur. Et haec in Octoechis antiquis habebantur, in recentioribus modo additur pro singulis tonis canon^{is} &c. Vocabulo **Ἑρμῶ**, vel **Ἰρμῶ** denotatur *ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ*, liber ecclesiasticus, quo omnes Octoichi *ἑρμοί* sive cantus initiales Christi et Deiparae festivitatum totiusque anni continentur. **Ἑρμολογία** apud Assemanum etiam servata voce graeca postrema dicitur Jermoloi. Quod ad supra laudatam vocem **κερῶ** attinet, Caramanus contractionem **Ῥεζήζα** plene scribit: **Ῥεζήζα**; itaque si tui et Palatini codicis scribendi modum considerem, bohem. Wzkřiffení vel potius Wfkřiffení antiquam Slavorum dialectum cum heic, tum in consimilibus vocibus, excluso **τ** magis redolet, et Caramano assentiri non possum etiam recentiorem enunciationem cum antiquis vocibus in slavo-latinos codices inferenti. Sed de hoc plura opportuno tempore.

Utinam antiquos codices slavo-latinos invenire tibi obtingeret! MS. codicis, quo tu antiquiorem vix forte in Russia exstare putas, brevis no(t)itia me ingenti gaudio replevit; illius descriptionem avidissime exspecto, et summe desidero ex te rescire aliqua antiquiora vocabula et scribendi modum. Multae Evangeliorum et Epistolarum partes, quas MSS. in se continet, inducunt me ad opinandum, codicem hunc non ex ritu ecclesiae graecae, quae evangelica pensa seu *τιμήματα* ex peculiari libro Evangl. et *lectionem* ex libro, qui *Ἀποστολικὸν βιβλίον* vocatur, legit; quam ob rem in ordinatione lectoris pontifex tradit ei *τὸν ἀπόστολον*, quamvis in Euchologio slav. Venetiis edito subinde et *lectionem* Evang. praemissa lectione ex Apostolo inveniam. Fuit equidem in more etiam apud Latinos separatim *Evangeliarium* et *Lectionarium* habere; sed nonnunquam etiam *Lectionarium* non Epistolas solum, sed et Evangelia continebat, ut videri potest apud Schannatum in *Vindemiis literariis* pag. 8.

Quia huc deductus sum tui MSS. argumento, etiam ego tecum communicabo inter varia MSS^a ex aboliti Collegii Canon. Reg. ad S. Dorotheam bibliotheca in Palatin. Vindobon. inlatum fuisse chartaceum codicem, quem cl. Schwandtnerus existimabat homilias bohemicas continere, et ob hanc rem Bibliotheca Augusta indignum prope decrevit; opportune tamen contigit, ut illum mihi inspiciendum traderet. Sed gavisus sum *Evangeliarium* bohemicum*) esse, sub initium quidem mutilum, cujus primum folium ita incipit: W onom czaffy, kdyz budyffy: Gezyff na dwanadczte let, pogydechu . . . kdyz fye wratychu . . . hledachom. . . Pericopis evangelicis praeponitur initium latinum; v. g.: In illo tempore nuptie facte sūt ī chana galy . . . Tehdy byeffye tu ffyest frzyezuow kamennych . . . Naplnte frzyezy . . . stary swat. Haec glossemata interim tibi sufficiant. Evangeliarium integro subjungitur Expositio sine dubio ecclesiae Pragensis, ut apparet ex SS. Patronis, Procopio, Ludmilla &c. Singula vocabula latina bohemicè ad verbum redduntur ita, ut vocem latinam bohemicà sequatur. Subinde aliquid de vita adducitur; e. g. de S. Ludmilla: Haec sunt sacra solemnia Ludmille . . . que fuit uxor Borzywoy

*) Tento evangelistář vydal r. 1893 p. Ferd. Menčík (Dva evangelistáře str. 42—136.).

ducis pagani ī bohemia, quamque swatopluk rex morauie ad fidem conuertit . . . mater uero b̄ti wencellay dragmir. . . Nihil de SS. Cyrillo et Methodio.

Non ingrata quōque tibi erit notitia cod. MSS. membranacei inter theologicos Bibl. Aug. N. CCCXCVI, continentis Missale secundum ordinem ecclesiae Pragensis, ad cuius finem eadem eleganti manu minio scriptum est: Anno 5 domini M^oCCCC^o nono. finitus et scriptus p̄ manum Laurini de Clatowia. In Kalendario memoria suo loco ponitur: »Cyrilli et methudi«. Sed non possum plura ejusmodi hodie tecum communicare ob angustiam chartae, quae vix sufficiens erit, primum gratiarum actioni pro notitiis mecum communicatis, tum excusationi, ob infirmitatem, quae a prima die feriarum autumnalium 10 aliquot diebus me prohibuit a scribendo; sed nunc Dei gratia iterum bene valeo. Cl. cl. viri Denisius et Alterus te humanissime salutant; horum prior curam sumpsit inquirendi in auctorem Apologorum et in hanc rem interpellavit Basileensem bibliothecarium; Alteri vero mei opus procul dubio accepisti et jam legisti ea, quae ego; quod ad me attinet, dum legi, erubui, quia me 15 doctiorem facit, ac ego me nosse sciam. In commutanda opusculi inscriptione tua consilia sequar. Mitte Symbolam, quam promisisti et catalogum russicorum librorum. Dissertationem satago, ut Posonio accipiam. De Horany opere adhuc nihil prodiit. Proxime plura scribam, junctis var. lect. ab Altero ex cod. slav. 355 collectis, ut volebas. Vale et memineris characterum e MS. 20 antiquo slav., promissorum. Iterum vale et me, te amantem, redama. Cito scripsi, neque epistolam relegi; da veniam.

XXXI.

1787 — 21. listopadu. Dobrovský mimo jiné podává zprávu o staroslovanském rukopise XIII. století a některé menší zprávy.

21. Nov. 1787.

Fortunato suo s. pl. Jos. Dobrowsky.

Tandem nactus librum, quem beneficio p. Alteri debeo, cuius diligentiam 25 mirabitur orbis, non jam te diutius expectantem fallam. Cape codicis slav. membranacei in 4. descriptionem.

Ex asseribus et corio, quibus involutus est, saltem ad seculum XIII. referre mallet. Characterum formas ex folio adjuncto cōgnosces, quorum alterum d. Zlobickyo misi, ut tibi exhibeat delineandumque cures. In margi- 30 nibus sunt paulum minores; pluraque scribendi compendia. Constat foliis 290, duo recentioris membranae et calami, initio libri praefixa, non computando. Incipit:

Fol. 1. $\overset{\sim}{\text{н}}$ $\overset{\sim}{\text{кѣ}}$ $\overset{\sim}{\text{въ}}$ $\overset{\sim}{\text{сѣрѣ}}$ $\overset{\sim}{\text{гѣ}}$ | $\overset{\sim}{\text{ѣ}}$ $\overset{\sim}{\text{нѣ}}$ $\overset{\sim}{\text{ѣ}}$ $\overset{\sim}{\text{срѣ}}$. $\overset{\sim}{\text{Твога}}$ $\overset{\sim}{\text{повѣ}}$ | prima linea majus-
culis, secunda linea minusc. exarata, subducta sunt minio scripta. 35

Sequuntur nunc odae pluribus tropariis constantes. Primae initium est:

роукама прустѣма 1. linea
ѡперсти. бѡлѣнь . 2da »
по 3^{tia} »

NB. Non continentur ipsi *είρμοι* hoc libro, sed solum initia indicantur, 40 secundum quos sequentia troparia cani debent.

Canon 2us fol. 14 pag. versa, refert auctoris nomen: *Cusmi mnicha*:

Fol. 107 finitur canon 8us, qui dominicis diebus canitur. Dominicis enim octo absolvi canones anastasimos tibi notum puto.

Sequuntur usque ad folium 154 alii sex canones, qui diebus feriatis, uti
5 Lunae in honorem angelorum, — Sabbati die de mortuis — cani solent.

A fol. 155 vero lectiones ex epistolis et evangeliis sequuntur.

Prima: Apostol k Jewrjeem, angelom, ponedjeli, cui subjungitur lectio ex evangelio Matthaei.

NB. ot Matthaea scribitur **МАТФѢА** Russorum more. Codicem hunc in
10 templis versatum produnt cereae guttae quam plurimae.

Finiuntur lectiones fol. 238, post quas pauca kontakia sequuntur.

Fol. 241 alii canones incipiunt, ut de *Prophetis* communis, de *Patribus*, de *Sanctis* (prepodobnym), de *Martyribus*, qui est ultimus. Hujus oda 8va kontakia habet sequentia: 1. prepojasawssi sja wieroju etc.

15 2. w licje predstoifsi nebesnych syl etc.

1ma linea 3. **кто ииѣть въ ииѣ.**

2da » **страдания ти ииѣ-**

3^{tia} » **славилл. ииѣ,** post quae verba folium excisum

est, ita ut ultimus ternio non nisi tribus foliis constet.

20 Initium et finem codicis ea de causa notavi, ut ex descriptione mox possit agnosci, si quando in alias manus pervenerit.

In marginibus continentur varia, quae maximam partem minio scripta sunt. Inter quae a fol. 154 usque ad fol. 186 continetur Synaxarium, **сиѣсарь**, ita inscribitur, seu potius calendarium, nostro directorio simillimum, quamvis
25 de vita S. subinde pauca referantur. A mense Septembri incipit.

Si scire volueris, quae in reliquis marginibus latis contineantur, fac me certiolem; quamdiu enim mihi copia codicis fuerit, lubens tibi gratificabo. De textu, ut judicare possis, adscribam ex Act. Apost. c. XIX v. 8., qui maxime ab impresso deflectit:

30 W-ffed-ffe w-s-borije prostranjaffe siã po tri mjesjacje. s-tjazaia siã i prje-
piraja iaže o carstwii božii . . . ~ Est e lectione feriae secundae.

Similes vocum mutationes, quas hic advertes, jam in cod. Prag. aliis in locis deprehendi, ita, ut tota versio slavica, nisi e codicibus eruatur, a monachis depravata sit, et non possit pro genuino partu Cyrilli agnosci. De
35 mutata syntaxi slavica idem valet. Sed haec tu et melius et copiosius re-
censebis.

Cl. Altero, cui grates refunderem, si possem pares, pro benevolentia, qua munus literarium donavit, me summopere ei obstrictum esse, significabis. Gratus et cum voluptate recordabor diligentissimi viri, quoties in manus
40 codicem sumsero. Quae ego desiderem in hoc opere, indicabo alias.

De walachico caractere, quonam tempore a Slavis sumptus fuerit, docebis, ut spero, in opere tuo, quo perfecto aliquando et ego te statorem linguae slav. reverebor.

Dissert. philologica a seminarii Poson. alumnis scripta, quam nuper trans-
45 misit Zlobickyus, est juvenilis ac immaturus partus. Refutationem non meretur.

Libellum slav. russica dialecto, lit. cyrill. impressum Tirnaviae, possidet d. prof. *Polaschek* hoc titulo: *Kratkoje připadkow moralnych ili mrawnych sobranie* w Trnawie, typom akademie leta 1727 (лѣтъ) in 8vo.

NB. Cum seminarii Poson. alumni dissertationem tuam multum laudent, eaque, quae tu e Dobnero de commutatis sub Georgio rege characteribus precario sumstisti, repetant; spero, te expositurum in opere tuo, nullam mutationem unquam factam fuisse. Qua enim re differunt characteres bohemicum etiam post Georgium a latinis? Quod de Rudolpho Caesare monet Dobnerus, non de literis, quamvis ille hoc sensu rem acceperit, sed *linguae germanicae* usu intelligendum est.

Pro iis, quae ad augendum manuscriptorum bohemicorum catalogum mihi proficua erunt, gratias tibi ago quam maximas; referam etiam, quam primum mihi tam felici esse contigerit, ut etiam tua augere possim. Vale meque amare perge, ut cepisti. Vale, slavophile, meque vel hac re tibi devinctum crede.

Jam iterum avocor; parce festinanti.

(K tomuto listu přidány jsou výpisy od Dobrovského na dvou listcích, a sice počínají:)

a) 1. Pro Cl. Durichio. Luc. 24.

КЪ. КЪ ЕДИНЪ СОУБОТЬ ЗЪЛО РАМО 20

b) I. Cor. XII. 27—XIII. 8.

КРАТЫМ. ВЫ ЯЕСТЕ ТЪЛО (a končí se:)
Für Hrn. P. Fort. Durich aus dem Slawischen Codex, dessen Besitzer jetzt Hr. Bibliothekar Hanke ist. Graf Canonikus Vetter hat ihm selben überlassen, d. i. geschenkt. 25

XXXII.

1787 — 27. prosince. Durich odpovídá na list předcházející, podává mimo jiné zprávu o některých zvláštностech staroslovanských rukopisů a tisků, o životopise Meletia Smotriškého a o spisku tištěném r. 1690 od nejmenovaného člena řádu Jesuitského, který r. 1686 podnikl cestu do Moskvy.

Viennae, 27. Decembris 1787.

Dobrowskyo suo Fortunatus s. p. d.

Dabis veniam tantisper serius respondentem et gratias agenti amico, qui aliquot diebus iterum male valebat. Sed tu bene nosti meum illud turgurium imbecille! Vehementer gaudebam obtenta codicis slav. membranacei descriptione et characterum formis in duobus foliis ex laudato codice delineatis. Haec sunt, quae mihi summopere placent:

1° И, nunquam Е solum pro je, quod cum romanis exemplis codicum ab Assemano laudatorum, item cum quibusdam in Bibl. Caes. existentium convenit.

2° Indiculus contractarum literarum, sed complures harum contractionum formas non tantum in hujatibus Caes. MSS., verum etiam in editis, cum primis in Psalterio Venetiis edito, cujus tibi jam pridem notitiam dedi, iisdem plane

ductibus factas invenio: vel hisce diebus in codice MSS. Theophylacti, qui est inter theologicos XIX Caesareos nimirum codices, amicissimus Alterus hocce monogramma invenit *προφήτης* ; $\overline{\text{P}}$ vero in codd. graecis frequentissime occurrit, ut jam dubitare nemo audeat, illam literas slavonicas sive 5 cyrillicas sive glagoliticis contrahendi methodum ex codd. graecis primum repetendam esse. Vel ipse jam meam heic commuto sententiam, quod ad glagol. contractiones attinet, quas ob similitudinem latinarum ex Latio magis, quam ex Graecia originem trahere arbitrabar. Sed de hac re plura alia vice.

Porro tertium orthographiae momentum praestantissimum est M , nunquam 10 M : omnino melius, quam nunc. Heic vero dubium mihi oritur de antiquitate codicis: cum enim antiqua MSS^a, e. g. Romanum sec. XIII, etiam M carcant, et illius loco ponant H veteres scriptores, in quem modum illud MSS. tuum poterit reponi in epocham laudatam? Quaero, nec invenire possum pluribus et antiquioribus MSS. slavonicis destitutus, an Cyrillus invenerit M vel M ? an paulo 15 post inventum fuerit? an forte neglectum fuerit? ut illi minus periti auctores Psonienses facere conantur. Non tantum in tuo codice servatum fuisse, verum etiam in aliis exemplis, indicio mihi est Euchologium (*Молитвенникъ*) Venetiis typis editum, ut puto, propter similitudinem typorum cum formis Psalterii congruentium; in primo folio illius ita habetur:

20 Уиѣтъ въѣвѣтъѣи — vides consensum tui M cum ZI sed non constanter; alias enim ь et M loco ъ et tui M . Mox laudatam editionem Venetam Euchologii serbicum esse, colligo ex variis exemplis, v. g. $\text{исповѣдати се — въѣвѣдати}$.

Offers mihi tua officia ad me certiore reddendum in his, de quibus plura scire vellem, nimirum de reliquis notis marginalibus: ego mallem 25 aliquot pericopas majores, e. g. duas ex praxapostolicis lectionibus, et duas ex evangelicis, quae iudicio critico-philologico sufficere possint, mihi describi curares iisdem characteribus cyrillicis; et brevem notitiam dares illarum lectionum, quae a folio 155 ad 238 continentur.

Quod scribis, ut delineandum curem utrumque folium, non assequor 30 tuam mentem: si enim mei causa hoc fieri vis, faciam ipse; si tui causa, scribe, in quem modum; propterea interim duo illa folia servo apud me. Literarum duplicium formae, non tantum uno, ut in tuo specimine delineatae sunt, verum triplici modo, juxta modulos literarum in MSS. Caesar. membr. *Octoichum* continente habentur.

35 Nuper in cod. graeco philologico MSS. chartacco in fol. inter Caesar. LVI. majusc. lit. *Ni* saepius isthac forma: P vel P , quae apud Montefalconium et recentiores rei dipl. editores Gallos, si recte commemini, non invenitur, exaratam detexit cl. prof. Alter, Homeri MSS. cum edit. conferens, existimatis esse codicem sec. XIII., cujus folio primo inscriptum est Busbequii manu, laudatum codicem comparatum esse Constantinopoli. Habes nunc meam opinionem testimonio fulcitam: Glagoliticum P ex aperto P originem trahere. Non sunt constanter exaratae formae in laudato cod. MSS. descripta figura P ; verum P atque frequentius initium dat versui. Versionem slavonicam similia fata subiisse, quibus versio vetus latina male habita est ab 45 imperitis hominibus, recte scribis in subsidium meorum conatum; sed fac, ut tu mecum Nobili Flam. Blanchini aliorumque sectando vestigia, id slavonicae

nostrae antiquae versioni conferre possis, quod illi latinae versioni contulerunt. Specialem locum in meo opere, cui per hoc tempus a feriis autumnalibus elapsum non contemnenda subsidia accesserunt, jam assignavi. Vis scire illa literaria monumenta? Primum est vita Meletii Smotriscii auctore Jacobo Susza, episcopo Chelmensi &c. edita Romae typis Varesii a. 1666. in 4to pagg. 145. 5

Hanc totam, paucis exceptis, in meum usum descripsi ea potissimum de causa, ut illam in compendium redigam, et operum Smotriscii meliorem recensionem, dispersa enim heic omnia sunt, inquisitis in locum, annum, et naturam &c. criticis rebus, quantum possibile fuerit, faciam. Cap. II de Meletii hierographicis conatibus ita scripsit episc. Susza: »Psalterium et Novum Testamentum slavonicum, ad graecum idioma concinnans ut laboriose, sic toti genti proficue reformavit. Ipsius cura et industria typis editum cum variis officii divinis et precationibus ejusdem linguae breviarium. Adjunxit hisce lucubrationibus lexicon et grammaticam itidem slavonica. Quin imo ipse eam juventuti praelegit, uti quoque latinas artes humaniores.« Effigies Meletii 15 praefixa est pag. 13^{ae}. Notatu dignissima sunt ea, quae pertinent ad historiam ecclesiasticam Slavorum in causa Unionis tentatae circa annum 1628, cujus ille auctor fuit. Obiit Smotriscius ecclesiae nostrae unitus in monasterio Dermanensi, cujus archimandrita erat, anno 1633 die 27. Decembris. Dermanense monasterium sylvas et montes inter petrosos situm o. S. Basilii distat tribus 20 leucis Ostrogio. Incredibili gaudio me affecit hoc exemplar vitae Meletii in Bibl. Caes. Scrin. XLIII. J. 15. repertum.

Alia hujusmodi slavonica feliciter inventa, ut Anon. cujusdam, ut opinor ex praef., Bohemi et Soc. Jesu viri docti, qui anno 1686 ex Caes. Maj. resolutione et volunta(te) superior. Mosquam profectus est. Exemplar characteris 25 moscovitico-ruthenici duplicis, biblici et usualis, Nissae, typis Christophori Lertz, civitatis typographi, M. DC. XC. in 4to fol. 15, (q)orum novem tabulae in aes incisae.

Sed jam angustia chartae me urget, ut et exitum felicem anni supremos dies tradentis et felix auspiciam novi ex animo tibi precer. Vale et te impense diligentem redama. Saluta cl. virum de Monse. Salutatur te cl. Denisius 30 et praesens apographum epist. mea manu descriptae tibi mittit. Salutatur te Alter meus, etiam Zlobiczkyi.

XXXIII.

1788 — 25. ledna. Dobrovský mimo jiné zmiňuje se o Cyrillu Quidenonském a Brněnském rukopise jeho »Apologorum« z r. 1396, popírá, že by kdy býval sv. Method na Moravě, pojednává o některých hláskových zvláštlostech slovanských nářečí, podává různá čtení ze staroslovanského rukopisu ze XIII. století, a zmiňuje se o knize Pachomia Ohileviče z roku 1671.

Hradisstiti, 25. Januarii 1788.

Fortunato s. Dobrowskyus s. p.

35

Gratias referes meo nomine cl. Denisio maximas pro benevola literarum per te transcriptarum communicatione. Nuper antiquius Apologetici hujus Cyrillo inscripti exemplar in bibliotheca ecclesiae S. Jacobi, multis codicibus

abundanti, Brunae detexi, anni nempe 1396. Cyrillus nondum, uti nec in aliis recentioribus paulum manuscriptis, sanctus appellatur, quod in manuscriptis Basileensibus miror. Laureatus poeta cum fuerit, vix aetatem Petrarcae superare potest. Hoc jam evictum est, cum non esse Cyrillum nostrum slavicum, uti male opinatus est Balbinus, patriae amore abreptus nimio. Quis enim suis non faveat? sua dilaudare non cupiat?

Nec aliter se res habet cum ritu slavico in hodierna Moravia aut episcopatu Velehradensi, quem gesserit Cyrillus aut Methodius. Nuper chartam sigillo affixo (non pendenti) munitam Henrici Zdik, episc. Olom., vidi; VII. ille se episcopum nominat. Subducto calculo et Cyrillus et Methodius e catalogo episcop. Moraviae expungendi sunt. Non nego archiepiscopi Pannoniensis dioecesim pertigisse etiam ultra Danubium in aliquam partem antiquae Moraviae, sed hoc nego, in hodierna Moravia Methodium unquam fuisse aut sedem fixisse.

Miror tibi dubium oriri (ob **и**) de antiquitate codicis slavici, cum ego ob hanc rem cum valde antiquum esse censeam. Nec obest, romana exemplaria carere **и** (quamvis non omnino careant). Nam in eo, quod signatum est num. 5., cujus partem aliquam mihi quondam transumptam misisti, **сѣмѣтъ** legitur, alia exempla tu reperies. Atqui romana exempl. ruthenica dicta, sunt dalmatica, h. e. in iis regionibus scripta, in quibus jam sec. XIII usus **ѣ** et **ѥ**, seu distinctio inter eas desiit. Quid enim opus sit, **ѥ** ubique scribi, si **ѣ** nullum unquam fuerit? Desiit pariter **ѧ**, quod in e et apud nos saepius mutatum est. In Moravia nunc multa audio ad slavonicam l. antiquam magis accedentia, quam in Bohemia, uti deň, genit. dně et dña, hned', snád', aliaque multa. Plura adhuc vigent apud inter Slovacos Hungariae, uti ex Idiotico mihi a d. Ribay misso edoceor. *n* et *ň*, *t* et *ť* aliaque multa negliguntur a Dalmatis aliisque; inde discrimen illud, **ѣ** et **ѥ** inter, certe ad moderandum literarum slavicarum sonum perquam necessarium, neglectum, ab iis est; non item ab aliis.

Croatae, uti me docuit libellus: *Kratka azbukwiça i kratak kerstianski katolicžanski nauk* — inscriptus, Tyrnaviae typis academicis an. **1808** (1696 uti ego quidem censeo) editus in 8. pagg. 42. — non carent omnibus liquidis; habent enim etiam in fine vocum et syllabarum *l* et *ň* liquidum; non tamen alias. Ista ita exprimunt **ѧ**, contracto **ѧ** et **Ѩ** in unam figuram et **ѧѨ**, h. e., *ň* nostrum. Caeterum omni **ѣ** et **ѥ** caret alphabetum; alias cyrillicum. *Jambressichii* Lexicon eas figuras omnes exhibet, quam in laudato libello reperio, quarum tu ortum facile divinare poteris. **Ѥ** certe est **ѨѨ**, id est **ѧ** et **Ѩ** contractum, quo quidem rarius utuntur.

Quid ergo inferam? Croatas literas cyrillicas accomodasse pronunciationi suae. Sic quoque Dalmatae. Quo magis Austrum versus habitant populi slavici, eo magis a proprietate pronunciationis septemtrionalis recesserunt. Immo nec aetate Cyrilli Servii, quorum dialectum callebat, omnes aliorum Slavorum sonos expresserant. Nam polonicum *ś*, *ć*, *ź*, non expressit, cujus quidem ratio aliqua dari potest; nam *ś* polonicum aequivalet **ѣ** cyrillico, *ć* pol. et nostrum et aliorum *č*, **ѧѧ**, illi enim dentales amant, uti noveris; *ź* vero est cyrill. **ѣѧ** vix occurreris; sic a *noc*, *dnec* apud nos *noční* et *dnešní* derivantur; utique

c in é pol. et s in ś transire deberet. Croatae discrimen inter ch et cs h. e. pol. é et č observant, uti ab illustriss. episcopo Mandich edoctus fui Posonii; retinuerunt igitur saltem aliquid pronunciationis septemtrionalis. Aevo Cyrilli certe l ab ĺ etiam a Serviis, uti nunc a Polonis, Slovaxis et partim a Moravis distinguuntur, distincta fuisse non dubito. Nec hoc discrimen ab eo penitus neglectum fuit; nam in cod. Olomucensi e. g. **СЛАВНЪ** scribitur, quam ob causam, nisi ut **л** hic tenuius efferatur, quam si **ѣ** sequeretur. Nos Bohemos scis saltem post Fratrum editionem bibliorum l distinxisse ab ĺ. Hic in Moravia capio hoc discrimen. Alumni enim e districtu Preroviensi et e Silesia Slezáci, slavice loquentes, accuratissime haec duo elementa distinguunt. Immo est hic codex manuscriptus bibliorum in membrana, cujus orthographia in hac re differt ab omnibus aliis, quos unquam vidi, quod ĺ crassum seu clausum puncto notatum sit: fluha, flyffel, dal etc. His ego minutis delector, non tamen sine fructu. Video enim, quam multi vere slavici soni, quos antiqui sonabant, desierint esse in usu. Igitur, ut redeam ad cod. nostrum, ita existimo. Literas **ѣ** et **ѣ** a Cyrillo inventas ob discrimen durarum et mollium, ut nostri grammatici loqui solent, quas et post labiales, immo dentales locum habere posse, non tantum Russorum, sed et Soraborum pronunciatio in Lusatia nos docet. Neglecto deinde hoc discrimine solum **ѣ** apud Dalmatas aliosque mansit, ex quo glagol. **і** sine socio aut altero Jery. Hoc posito et discrimine inter i et y, ut Poloni, Russi, Moravi, ex parte et Bohemi olim saltem, constituto, necessarium fuit **и** distinguere ab alio i; nec aptius signum inveniri potuisse video, quam **и**. Cur autem nunc fere **и** scribatur, facilis ratio, quia minus impedita scriptio ductu superiori omisso. Cum enim praeter **и** aliud **и** distinctum ab eo non extiterit, scriptoribus praeplacuit **и**; nec ullum inde incommodum, quamvis origo **и** minus clara, cum **ѣ** aliud natura sua, solum nempe, exprimat, quam **ѣ**. Eadem est ratio mutationis **и** in **ѣ**, eadem **и** in **ѣ**, quod nunc Russi omisso **и** frequenter scribunt.

Characteres, quos tui causa misi, nunc remittere poteris, non enim alia delineatione opus est. Caput ultimum Lucae exscripsi et in literis ad d. Zlob. directis misi. Plura accipies, quam primum otium mihi fuerit. Si forte velis paginam integram delineatam e codice, facies me certiolem. Pulcherrimae et antiquissimae lectiones quotidie occurrunt in codice, quas noto omnes. Sed ultra medium nondum processit labor. Socium enim non habeo, qui adsit lateri. Caput Lucae elegi, quia cum Romano, apud cl. Alterum tom. 1. p. 1008, facilius collatio et utilis magis. Errores ab Altero commissos tu ipse deprehendes, e. gr. p. 1010: »i raspeschei omisso **αὐτόν**«; atqui **ί** est **αὐτόν**, quod a raspesche sejungendum fuit. Est enim **ί** frequens in codd. pro **jego**, aequivaletque nostro jej. Sic vers. 12: »nide omisso **і**«. Certe hic **и** aut **и** non **и** scriptum est in manuscripto. Sic vers. 18: emuže, non **ѣ**, ut vult Alterus, exponendum est, sed **ѣ** sine **ѣ**; nam **že** in **jemuže** pertinet ad pronominis relativi naturam; ut nos Bohemi: jechožto, jemužto, cujus, cui. Vide grammat. slav. verum hos tu naevos facile detexeris.

Lectiones in codice hoc ordine se excipiunt: Hebr. II. 2—10. Matth. XIII. 24. — Act. XIX, 1—8. Matth. XI, 2—16. Ad Philip. II, 5—11. Luc. X, 38 — fin. et XI, 27—28. 1. Cor. IV, 9—16. Marc. III, 13—19. Matth. X,

5—9. 1 Cor. I, 18—24. Marc. VIII, 34 — et IX, 1. 1 Thess. IV, 13—18. Joh. V, 24—30. 1 Cor. XV, 1—11. Matth. XXVIII. Marc. XVI, 1—8. 9 — fin. Luc. XXIV. 1—12 et 13—35 et 36 — fin. Joh. XX, 1—10, 11—18 et 19 — fin. XXI, 1—14 et 15 — fin. II. Cor. VI, 16—VII, 1. Matth. XI, 27. 5 II Tim. II, 1—10. *) Joh. XV, 17—XVI, 2. Hebr. VII, 26—VIII, 2. Joan. X, 9—16. Gal. III, 23—IV, 5. Marc. V, 24—34. Jac. V, 10—20. Luc. IV, 22—30. 1. Cor. XIV, 20—25. Matth. XXIII—1. Cor. XII, 27—XIII, 8. Matth. X. Ephes. VI, 10—18. Luc. X. Gal. IV, 4—7. Matth. II. Tit. II, 11—III, 7. Matth. III, 13. — fin. (falso inscripta Joanni). Hebr. VIII, 7—17. Luc. II, 22, 40. 10 Act. I, 1—8. Joh. I, 1—17. Act. XIV, 6—18. Joan. VII, 14—30. Act. I, 9—12. Act. II. 1—11. Joh. VII. 37—52, cui mox omissis c. VIII primis versibus seu pericopa de adultera, ut in graecis lectionibus fieri solet, 12 versus subjungitur. Matth. VI, 13 — fin.

De Smotriskii vita tandem reperta tibi gratulor, mihi vero gaudeo. Ut 15 saltem aliquid pro notitia tam praestantium monumentorum rependam tibi, habe libelli titulum et ejus contenta, quem ante paucos dies d. prof. Polaschek ad me adtulit: »Ekphonemata liturgiey greckiey, to iest: To co przy liturgiey kapłan, dyakon y chor w głos tylko spiewają: ze Mszey S. Bazylego Wielkiego y S. Jana Chryzostoma wyięte: y ięzykiem slawieńskim, a charakterem 20 polskim, z nowym wykładem na ięzyk polski na przeciwnych painach położonym: do tego z sumą rubryk teyże liturgiey, sporządzone, y do druku podane: Tudziesz, *Harmonia* albo krotkie pogodzenie różnic w obrzędach między Mszą s. rzymską a liturgią grecką: z obiasnieniem obrzędow, y dołożeniem sposobu nabożnego a pożytecznego słuchania Mssy s. tak rzymskiey iako 25 y greckiey: napisane y do druku także podane. Przez W. X. Pachomiusa Ohilewicza s. theol. doktora, zakonu s. Bazylego W. Wikarego generalnego. W Wilnie, leta 1671. 4. usque ad x. *Harmonia et expositio incipit a lit. G., missa slavonica graeci ritus ab A usque G. Initium transcribam, ut scias, quomodo Vilnae legantur slavonica.*

30 Błagosłowi Władyko.

Błahosłowenno Cárstwo otca, y syna y swiataho ducha nyni y prisno y wo wiki wikom. Amin.

Mirom Hospodu pomolim sia.

Hospodi pomiluy. E regione est polonica versio. In fine libelli sunt 35 approbationes et facultas. Facultas a Gabriele Kolenda, archiepisc. metropolitano totius Russiae, ord. S. Basilii protoarchimandrita.

Hujus vicarius auctor fuerat. Approbationes vero a 4. S. Jesu theologis, una cum literis p. provincialis S. Jesu ad auctorem.

40 Nox somnusque me gravant. Parce itaque festinanti. Vale mihique favore vere perge *Quid de Rossiano opere audis?*

Saluta Viennenses viros, clarissimos, de literis optime meritos, Denisium, Schwandtnerum, Alterum, Zlobitzkyum.

*) Hucusque perveni in conferendo codice, in quo libri, e quibus lectiones desumtae sunt, nominantur quidem, sed sine capitis indicio.

XXXIV.

1788 — v březnu. Durich sděluje své domnění o sv. Methodu a o Moravě, podává zprávu o některých rukopisech, o spisech P. Posileviče a K. Pejkiče, jakož i o staročeském zbytku »o apoštolech« ve dvorní knihovně ve Vídni.

Viennae, Martii 1788.

Dobrowskyo s. Fortunatus s. p. d.

Negas in hodierna Moravia Methodium unquam fuisse aut sedem fixisse, et hujus tuae negationis videris mihi argumentum praetexere Henrici Zdik, epis. Olomucensis, chartam authenticam. Ego (ut nosti me ad asserendum 5 vel negandum morosum esse absque argumentis cl. Ernesti probatis) in hanc opinionis partem jam pronior sum, ut dicam: Methodium, Cyrilli fratrem, in hodierna Moravia sedem episcopalem nunquam fixisse. Tota hujus persuasionis popularis ratio de hodierna Moravia ex eodem nomine orta mihi videtur, cujus et provincia est, nimirum hodierna Moravia, et quo identidem 10 civitas insignita est, in qua S. Sabas, I. archiepiscopus Pechiensis, ex duodecim per omnes paternarum ditionum districtus constitutis episcopis, duodecimum instituit. MSS., cujus copiam mihi fecit cl. Denisius, hac inscriptione insignitum: »Colloquia XIII de statu regni et religionis Serviae ab exordio ad finem, sive a seculo VII. ad XV. Auctore Francisco Xav. e L. B. de Peja- 15 csevich a Verocza, abbate infulato SS. Trinitatis de Petri Varadino, SS. Th. doctore in A. ac CC. univ. Vienn. et Graecensi, ejusdemque olim cancellario et direttore caes. regio. Opus posthumum [quod proxime edetur a possessore defuncti auctoris amico, praeposito nescio ubi in Hungaria. Auctor et modernus possessore Soc. J. fuerunt addicti.] Colloquio V^o ex MSS. servico 20 ita habet: Primus Pechiae archiepiscopus Sabas per omnes paternarum ditionum districtus ecclesiis praefecit episcopos, viros lectissimos, numero 12. Primum in Chulmia &c., 12um instituit in Moraviza in aede S. Archillii.« Le Quieno haec 12^a sedes est Moraviae in aede S. Achillei. Habes locum hodiernae provinciae synonymum. Non alibi locorum Methodium sedem epis. 25 fixisse inducor annalibus Russorum; exemplar Niconis intellige edit. Petrop. 1767: Руская летопись по Никонову списку, parte I^a pag. 28.: »Крѣпѣжъ его святаго Мѣфодіа князь Коуель постави Епископа в Испаниі во граде Мораве, еже есть Плирѣжъ; idem mox ex alio exemplo annal. identidem pag. 26, hoc solo discrimine: еже есть Плирѣжъ. Dicitur quoque in iisdem annal. Russ. de 30 Methodio: настоливу Андроникову. Sed haec omnia adhuc discussione egent; tu interim accipe pilum, quem duxi. Quod ad situm loci civitatis Moravae seu Moraviae attinet, certum est, seculo XIII fuisse in archiepiscopatu Pechiensi, qui sub Joanichio etiam jure patriarchali provehebatur. Patriarchatus autem Pechiensis fines ex Azbukwidario, aeneis formis jussu Arsenii IVⁱ (qui 35 a. 1740 egressus Pechia in ditiones Austriacas Carloviczensi aut verius Crusedolensi in Syrmio metropolitae sede proventuque donatus est] excuso, hosce fines mihi adnotavi: Архїепископа Пекскаго, всеаже Сербїи, и Колгарїи, Далмациї, Космы, злиднанаго Поморїа ѡбон^с побѣ Двина и цѣлаго Имѣрїка Патріарха. Sed tu jam de hoc patriarchatu ex Asseman. plura non ignoras. 40

Forsan adhuc memoria tenes illa verba sub finem libelli Bibl. Nostitzianae: **сказаніе &c de S. Cyrillo auctore alphab. slavonici, tempore — прѣтїѣ княза моравска. ꙗ коствелъ кнѣза влатиньска.** Mihi **Костелъ** idem cum **Кочелъ** est, nosti enim illam in nominibus propriis occurrentem diversitatem. Non est necesse,
 5 ut te moneam, quid in illa argumenti pericopa lateat.

Quod ad dubium mihi subortum ex figura **τὸν π** attinet, nolim ita accipias, ut de antiquitate codicis omnino dubitem ob hanc constantem scribendi formam a scriptore observatam; sed dubito philosophice ad assequendam veritatem: recte enim commemini istius exempli in cod. 5. Romano, nimirum
 10 **савшнать**; etiam recordor me tibi scripsisse, eandem figuram in edito Psalterio Venetiis a me repertam fuisse; sed haec sunt duo tantum singularia exempla, tuus codex primus et adhuc unicus in hoc scribendi genere, ad cuius antiquitatem asseverandam, si alia argumenta fidei historico-criticae accedant, non dubitabo id omnino propugnare, in quod ex variis causis jam in alterum
 15 annum propensior sum, antiquitatem **τὸν π** ex Cyrilli tempore repetendam. Eadem ratione fieri potuit, ut a Dalmatis sec. jam XIII usus **π** et **ϖ** seu distinctio inter illa signa desineret, qua videmus a Bosnensibus et Bulgaris illa penitus negligi; ut equidem ego in duobus opusculis editis observavi, quorum prior est: **Црквиѣ ѿ крпности дѣховни ꙗ тилесине &c. по фрл Павлѣ**
 20 **Посиловиѣ из Гламоуа, Кисковѣ Скардинскомѣ, Редл Стѣга ѿѣа фрлицешка. в Мнечне на лѡл. По Николи Печчлѣ &c.** in forma min.

In epist. nuncup. Ferdinando IV., Boh. et Hung. regi, latine inscripta auctor ita subscripsit: Datum Venetiis, die 25. Januarii 1647. Fr. Paulus Posilovich de Bosna Argentina, episcopus Scardonensis. Alterum opusculum
 25 hanc inscriptionem habet: **Зрцало истине меѣ царкве истоуне ꙗ западїе, од дом Карств Печкиѣа од ѣппроваѣ, кнѣоника пѣѣвскога. в мнечне на лѡлѣ (1716) по Николи Печчлѣ &c.** in 8° minori.

Habes itaque duos testes: priorem de Bosna Arg., alterum Christophorum Peichich, Bulgarum, utriusque opus in Caes. Bibl. servatur anno superiore
 30 ex monasterio Farrensi allatum. Minutiae, quas tu vocas, mihi gratissimae fuerunt: facis enim in literis slavonicis id, quod Quintilianus in latinis fieri praecepit l. I. 5.; pro his aequae ac pro apographo tua manu exarato summas habeo gratias: contuli illud cum editione Ostrogiensi mirorque vehementer, quod in tam paucis differant. Sed ut ad methodum scribendi Bulgarorum
 35 Bosnensiumque redeam, non omnia assequor, quae apud varios scriptores alphabeti invenio de **Ѡ, Ѡ̄, Ѡ̇, Ѡ̈, Ѡ̉, Ѡ̊, Ѡ̋**. apud Divkovichium in vita S^{ae} Catharinae et libello precatorio: **створительѣ, ѿвзвонительѣ &c.** Aliquid ex Italicorum orthographia ad rem slavonicam translata mihi olent; item videntur mihi saepius confundi **Ѡ** cum **Ѡ̇**. Tu mihi clariora produc! Habesne ex nostris
 40 bohemicis MSS^{tis} quoddam exemplum excerptum, ubi pro cyrillico **Ѡ** sit **chz**, pro **Ѡ̇** s?

zzlyſfal zzem senu plachzſucze

Dyetyetem uzzſluyucze

Quid censes de hac pericopa fragmenti membr. in 4to, quod interne
 45 tegit folium primum chartacei codicis MSS. theol. Bibl. Caes. CCCCLXV.

estque in duas columnas ex utraque parte eleganter scriptas divisum. Sed jam coarctor ad claudendam epistolam. Parce serius respondenti, male valenti ex destillatione diuturna catarrhi amico. Recipe tuos characteres; ama te sincere amantem et vale melius. De Rossiano exemplo necdum quidquam accepit bibliopola.

5

XXXV.

1788 — 1. května. Dobrovský objasňuje své stanovisko o Moravě a o době sv. Methoda, podává mimo jiné zprávu o některých hláskách jihoslovanských a o knihovně Mikulovské.

Die 1. Maji 1788.

Fortunato s. Dobrowsky s. p.

Pro transmissio opere Rossiano ago gratias petoque, ut interim pecuniam pro IV. volum. bibliopolae solvas, ne opus sit, tam longo tempore expectare IV. volumen, cujus me praecipue ob appendicem, in qua lectiones Pragensium codicum locum habebunt, desiderium tenet. Absolutis slavice poteris tu aliquando redire ad hebraica et supplere ex codd. Vindob., quae operi Rossiano deerunt. Deerunt autem certe plurima, nam ille codicum collationes integras, a capite ad calcem, non exhibet, sed obiter, quandoque deligentius, saepe non nisi in locis selectis inspectos. Neque enim unius hominis labori tanto sufficere posset. Sed jam nostra tractemus.

Etsi concedam aliquot seculis post Methodium in Moraviza sedisse episcopos, tamen auctoritate annalium a te prolatorum non moveor, ut credam ibi sedem fixam tenuisse Methodium. Regionarium enim episcopum, sine sede fixa, eum fuisse longe certius existimo. *Civitatem Moravae* non habet *Nestor*, sed tantum in *Moravia*, regionem puto, constitutum episcopum a Kozelo; praeerat autem Kozel Slavis in hodierna Slavonia et parte Croatiae, et quidem in sede seu loco S. Andronici, quem e 70 discipulis fuisse autumat. *Moravia* enim sumitur hic late pro tota Pannonia, pro slavice regionibus omnibus ad Danubium; immo pro ipsa etiam Bulgaria. Constantinus Porphyrogeneta hodiernam Slavoniam jam Moraviae regno comprehensam dixit. Sed haec non evincunt, illos de hodierna Moravia locutos fuisse. Defectu fixorum limitum, nominum generalium distinctione a specialibus neglecta, chartarum geographicarum penuria factum fuit, ut tot regiones confunderentur, maxime ab iis, qui remotiores erant. Germanici annales in his figendis certe accuratiores fuerunt. Partem antiquae Moraviae, cui Swatoplucus praeerat, respexisse Methodium ut metropolitam, nimirum episcopatum Neutriensem, recens erectum in neophita gente, non abnuo. Solum hoc urgeo, hodiernam Moraviam et partem Ungariae *semper* etiam vivente Methodio paruisse Passaviensibus seu Laureacensibus archiepiscopis, ab eo jam tempore, quo primum Moravi occidentales ad Christiana sacra accesserunt, baptizante eos Richario.

Annales, quos citas, mendosos esse vel inde patet, quod Hispaniam cum Pannonia confuderint. Pro *в неманиї* enim certe legendum est *в паннониї*. Tanta est ignorantia hominum remotius scribentium. Vides jam a nostris

40

omnia tracta fuisse ad nos, ab aliis alio. Nempe Moravia late sumpta confusa fuit cum Moravia nostra ab istis, et Moravia, regionis appellatio, non fuit distincta a civitate Morave seu Moravitzæ ab his. Ceterum mihi grata sunt, quaecumque tu mecum, sive ut assumam ut vera, sive ut discutiam ut dubia, communicas.

De Rastislao certum est, nihil ei negotii fuisse cum Methodio; Swatoplucus nominandus fuit. De Kostelo, Kozelo, Koczelo, quem Anonymus de Convers. Carant. *Hezilonec* vocat, recte sensisti.

Antiquitatem cod. slav. nostri historicis argumentis assertam cupis. Praestarem id, si indicia suppetere. Ex involucro, asseribus, compactura eum ad seculum XIII refero. Habe et illud indicium: in calendario ad 21. Septembris legitur martyr *Feodorus*, de quo inspicere, quae ad manum tibi sunt, monumenta alia. Saltem colliges, aetatem codicis esse infra tempus hujus martyris. Ex sanctorum festis, si nobis tempora satis constarent, argumentum duci posset. Sed in historia sanctorum critica vix reperies quidquam apud Russos, unde certi quid haurias. His interim contentus esto. De π antiquiori quam μ mihi nullum dubium est. De μ seu π , opposito $\tau\phi$ μ multo minus, cum usque hodie discrimen pronuntiationis horum elementorum tam manifestum sit apud Russos, Polonos, Moravos quosdam et olim et forte adhuc apud Bohemos. Ab hac pronuntiatione meridionales nunc jam deflexisse, nihil miror. Aetate Cyrilli certe adhuc viguit vigetque fortasse in pagis, montanis adhuc, quamvis a scriptoribus neglectum fuerit. Ita et sentio de α , pro quo nunc fere amant *e* etc. Nosti Slovacos *ta* pro *tě* nostro efferre, a quibusdam Bohemis *jasen* dici pro *jesen*, a Moravis *a* in omnibus femininis pro nostro tenuiori *e*, ut *nauza* pro *nauze* etc. Nosti in manuscriptis legi *jastráb* pro *jestřáb* etc.

Cl. Monse te salutatur tibi, me monitore, mittet 2^{dam} partem hist. polit. Moraviae, cui praefixa est dissert. primus in Moravia partus, quem inxissum, de antiquis Slavorum sedibus, de Croatia e Moravia egressis, cujus tu assertiones discuties meque aut refelles aut sequeris. Praestitisse, si vacasset otium, plura. Miratus es parum differre cod. nostrum ab ed. Ostrogiensi. Ego vero mihi gratulor de eo. Nam Ostrogiensis editio ad fidem cod. antiqui expressa est. Sed quae nisi per cl. Zlobickyum, certe plures differentias continerent. De singularibus lectionibus alias.

De h haec habet ex libello catechetico Tyrnaviae impresso in gratiam Croatarum.

1. sumitur pro *ch* seu ψ seu potius polonico \acute{c} , ex nostro \acute{t} orto, uti $\psi\alpha\sigma\tau\alpha$, latinis apud Jambressich literis scribitur: *chisztocha*. Discrimen autem inter *ch* et *cs* observatum fuit in vita S. Rosaliae carmine illyrico eleganti conscripta, quae Viennae prodit; me edocuit episcopus *Mandich* ad consilium regium assessor, dum an. 1784 Posonii fuissem. Alias non servatur discrimen hoc. Estque

2do h — \acute{c} blaesius, tenuius, mollius, uti ita dicam, italico *g* simillimum, inde figuram hanc *Gyerw* appellavit Jambressich. $\tau\delta\eta\mu$, alienus, lat. lit. *tugyi* scribitur, $\alpha\eta\eta\alpha$ pro *angel*, *odsutenie* pro *odsuzhenye*, est hic pro pol. *dź*—d

nempe transit in sibilantem. Maxime autem pro sibilo literae *t* accipitur. Praeter primum exemplum habe et alia: obrahenie, lat. obratenye, quod alii obrachenye scribunt; poszvehenie, poszvethe nye apud *Fambressich*. In his fere locum habet, in quibus slav. **ш** et nos Bohemi c amamus: pomoh̄ pro pomoh̄ **ш** seu pomoc, alias pomoch, plav̄sh̄u, lat. plachuchi — vides autem **h** 5 necessario differre a **ч**, nempe pro **ш** seu c nostro poni et efferri ut pol. ć. Alias ut g sibilans — in poroljenie pro: porogyenye — inde factum est, ut ante **л** scribatur **h̄** pro italico g; nam vim italici gn, gl nosti. Reliquae figurae mihi minus notae. Attendam tamen, si occurrerint. Angelus Rocca in alphab. serviano figuram **h** exhibet ultimo loco: **h̄a**—**cchia**, **cch**. In alphab. armeno 10 est **λ** tsa. Maurus Orbinus, il regno de gli slavi 1601. fol. p. 47. inter cyrillicas post **ч** ciaru (lege čarw) habet **h̄** *chieu*, neglecta nimirum subtiliori distinctione. Melius isti, qui *gyerw* appellant.

Estne tibi nota Psalterii paraphrasis illyrica versibus *exarata* Ignatii Gjorgi, abbatis Melitensis, Venetiis 1729. 4° pagg. DX. Habet literaria quaedam 15 in praefat. et ad finem indiculum vocum vulgo non usitatarum, sed in carminibus illyricis occurrentium. Excellunt enim, ut nosti, Dalmatae alios Slavos carminum elegantia et copia.

Sunt mihi alph. varia e typogr. Congre. de propag. fide circa an. 1635 edita, inter quae coptum sine anno. In hoc **ш**, sciei, Hebraeorum **שׁ**, me inducit, ut credam Cyrillo notum fuisse alphabetum coptum. Hanc enim figuram 20 assumens duas efformavit: **ш** et **ш̄**, quod postremum Russi etiam **ш̄** scribunt. Nec opus est ad hebraicas literas refugere. Ex **х** pariter, interjecta lineola **х̄** slavicum formatum mihi probabile est. Giangia, sono gi, vocatur. Monetur enim *Giangia* proferri ut j, jota hispan. ut hijo. Puto j. hisp. gallico simile, 25 non enim mihi ad manus est grammatica hispan. Veneror ego nostrum philosophum magis ac magis, quo certius mihi persuadeo, eum ob literaturae omnis generis praestantiam nomen hoc meruisse. Reliquas coptas literas e graeco sumtas, tibi notum est; quare has potius Cyrillo inspectas, quam hebraicas censeo. Neque enim hebraicum **שׁ** **שׂ** in slavonicum alph. translatum est, sed 30 armenum. Neque ullum aliud elementum.

Misi tibi catalogum librorum russicorum, quem servabis, donec eum repetiero. Cl. Zlobitzky interroga.

In Nicolsburgensi bibl. illustrissimi princ. de Lichtenstein extant cod. MS. hebraici, graeci, boh., germ., lat., aliquot *ignoti idiomatis*, quos ego lubens 35 investigabo; graecos fortasse posset, praeter Patres etiam biblia gr. ibi servantur, cl. d. Alterus, cui me commendabis, petere. Usus forte concederet illustr. princeps. Si in feriis eo venero, sumam aliquot, si concessi fuerint, mecum, ut habeam per hyemem, quae excutiam. Codices graeci, bone Deus, quanta raritas apud nos, et quam pauci, qui cimelia haec aestimare sciant. Tanto 40 tempore ibi sepulta jacent pulcherrima monumenta, quae si vini sapore delectarent palatum, jam produxisset Voigtius, qui tam longo tempore Nicolsburgi moratus est. Patres Piarum Scholarum, bone Deus, et codices in pulveribus putrescentes; quam grande peccatum. Sed jam stomachus refici vult et tempus me avocatur. Neque jam habeo, quae te moneam, nisi hoc unum 45

et semper idem, ne amantis te obliviscaris, meque redanes pergasque, ut cepisti.

T u u s.

Cl. Schwandtnero vix notum fuerit Breitkopfii opus de initiis typograph., multa enim habet de antiquitate chartae lineae. Ego ipse chartam an. 1309
5 in Bibl. Capit. Prag. vidi. Sed quam ille produxit, antiquior est.

XXXVI.

1788 — 7. září. Dobrovský zmiňuje se o své cestě do Čech, jakož i o zbytku staro-
českém »o apoštolech«, podává zprávu o Truberově žaltáři z roku 1566, o slovinských vy-
dáních evangelií a epištol z l. 1612 a 1715, o Novém zákoně z r. 1771 a některých jiných
spisech.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. plurimam.

Nescio, quid causae sit, me tamdiu expectantem nullum a te responsum
accipere. Nollem, te morbo excusares. Minus aegre ferrem, si laboribus ni-
miis occupato otium tibi deesset. Sperare enim liceret, me propediem multa
10 lecturum a te, in lucem protrusa publicam. Sed ea res me anxium tenet,
cum nesciam, utrum reciperis literas meas posteriores, utrum etiam Pericopam
slavicam, catalogum rassicum, quem per dom Zlob. miseram. Jam igitur
compensabis ista diligentia tua.

Bohemiam ingressus male habui a nimio calore itinerisque molestiis;
15 domum redii aeger vixque per tot hebdomades convalui. Bilis et hepar me
cruciabant stomachumque adhuc debilitant. Sed mittamus ista, nostra, quae
animum alant oblectentque, tractemus. Versus illos boh., quos detexisti, tuto
ad sec. XIII. referre poteris. Procopii vita ad hanc aetatem proxime accedit.
Participium in ucy post č, pro ícy istam aetatem sapit, uti alia. Si *plures*
20 versiculos communicaveris, ex Bohemario ab an. 1309 et Clenii Rozcochani
Vocabulario sec. XIV. Ernesti aevo scripto, loca conferre potero indeque
aetatem certius eruere.

In bibliotheca lycei Olomuc. extat *Psalterium* carniolicum a *Trubero*
versum, Tibingae M. D. LXVI. impressum, hoc titulo: Ta celi Psalter Da-
uidou . . . Sdai peruizh vta Slovenski jesik istolmazhen, . . . skusi *Primosha*
25 *Truberja Crainsa*. Der gantz Psalter, in die Windische Sprach zum ersten-
mal verdolmetschet vnd mit kurzen verstendigen Argumenten vnd Scholien
erklärt. V TIBINGI M. D. LXVI. in 8 minori 264 foliorum. Praefatio ger-
manica inscripta est dominis, comitibus, baronibus, civibus in Carniolia, in-
feriori Stiria et Carinthia, comitatu Görtz, Marchia Vinidorum (Windisch
30 March), Metlinga, Karsto (am Karst) et in Histria — confessioni Augustanae
addictis — labores suos pro fide christiana exponens aliaque — praefatio
slavonica seu carniolica est inscripta: *vernim Crainsom inu Slovenom* —
11 annos se impendisse ait huic versioni — se non e germanicis, (Lutheri
35 versione) sed maxime e latinis interpretibus versionem hanc adornasse. Se-
quitur dein fol. 1 usque ad 14 praefatio in *Psalterium* lingua carniolica, de
utilitate hujus libri et simil. Nimis presse, ultra quam oportuisset, sequitur

in hac versione *idioma vulgare* carniolicum, ut *du* pro *gdu* (kto), mui, tui, sui pro *moy*, *tvoj*, *svoj*, ut in aliis carniol. libris lego. Articulos *ta*, *ta*, *tu* (*t*, *ta*, *to*) et *en*, *ein*, substantivis ubique Germanorum more praeponit, quod etiam Lusatae faciunt. In Evangeliiis carniolicis ad slavonicum idioma genuinum propius acceditur, ut mox dicam.

Cumque auctor sit Truberus orthographiae carniolicae, monendum est, adhuc in illius libris imperfectam esse — 1mo, quia accentibus non signavit vocales, 2do quod *S* a *s* (*f* a *z*) et *Sh* a *sh* (*ff* a *ž*) nondum distinxerit, quod tamen serius a Bohorizhio factum et in bibliis Wittebergensibus anni 1584, quae nunc cl. *Ungar* comparavit, et hic Olomucii in bibl. lycei et Cremsirii, licet posteriora haec manca, in biblioth. archiepiscopali asservantur, aliisque libris carniolicis observatum fuit. Post acatholicorum labores et conatus sequuntur jam studia, quamvis exigua, Catholicorum.

Jussu Thomae Crönii, episcopi Labacensis, qui 30 et amplius annis in Lutheri haeresi exstirpanda laboravit, prodiit 1ma Evangeliorum et Epistolarum per decursum anni legi solitarum editio, in quam nuper in bibl. lycei incidi: Evangelia inu lystvvi na vfe nedéle, inu jmenite prasnike etc. — *s' novizh is Bukovskiga na slovénfki jesik sveftu prelosheni.* (Bukovski est latinus) M. DC. XII. 8. 136 fol. et 43 festivalium. Ultima pag. exhibentur insignia Carnioliae et infra carniolice legitur: impressum Grätzii Germanorum per Georgium Widmansteter, impensis principis et domini Thomae, Labacensis episcopi, anno Domini M. DC. XIII. Erat is 9^{mus} episcopus cognomento Crönius.

Est haec editio satis elegans, vocales accentibus notatae, literae *S* et *s*, *Sh* et *sh* distinctae, — articuli definiti, *ta*, *tu* omissi, excepto *en*, *ein* Mensch, *en* zhlovik, — ut solent in hac re imitari Germanos.

2da prodiit sub episcopo *Josepho*, uti e praefatione 3^{tiae} editionis disco; hanc tertiam possidet dn. *Polaschek*, prof. l. graecae et proxime futurus vice-rector semin. Olom. ac socius meus, eodem fere titulo, quo 1ma: Evangelia inu lystuvi na vfe nedéle etc. — *is latinskiga na slovénfki jesik sveftu prelosheni, inu s'novizh poprávleni.* Cum licentia principis et domini episcopi Francisci Caroli, 15^{ti} episcopi Labacensis (erat is e Comitibus de Kaunitz): haec habentur carniolice. Quae sequuntur latine: Labaci, formis Joan. Georgii Mayr, inelytae provinciae Carnioliae typogr. et bibliopolae, anno M. DCC. XV. 8. 416 pagg. Typographus hic, a quo habemus grammaticam carniolicam, excudit namque Bohorizhianam non nominato auctore, circa annum 1712, nisi fallor, — vidi eam in biblioth. Pragensi — librum inscripsit episcopo Francisco *Carolo* et canonicis eccles. Labacensis. Ex praemonitione ad lectorem observa: advertere — te volo vix ullum in slavonica lingua evangelium hucusque in lucem prodiisse, quod pari diligentia a plurimis, quibus scatebat, tum *idiomatis* tum orthographiae mendis, imo plurium textuum mutilatione et omissione expurgatum fuisset, quam hoc praesens; — notat dein paucula de accentu acuto et gravi, quo e insigniri solet ut tergam: *délamo*, — de sede accentus, de distinctione *f* et *s*, *fh* et *sh* — reliqua e grammatica haurienda esse monet, nuper typis evulgata. A pag. 363 adjectae sunt cationes catecheticae et catechismus.

P. *Marci*, Augustiniani, opera nóveris, uti et Gutschmanni, qui has regiones qua(m) missionarius peragravit, grammaticam. Anno 1783 vel 84 prodiit Novum Testamentum integrum jussu Herbersteinii, quod Pragae inspexi; — usi sunt duo illi viri, quibus negotium demandatum fuerat, etiam versione 5 cyrillica — originali textu etc.

Versionem slavonicam, quae Hallae prodiit, velim, ut examines; de qua nuper ad me amicus in literis suis scripserat. Titulus ei est: Nouvi zákon zdai oprvics z gr. — na fztari fzlovenszki jezik obrnjeni po Stevan Küzmicfi Surdánfzkom v Halli Saxonskoí 1771. 8. Certe a Protestantibus adornata est 10 h. versio, sed pro Russisne, an pro Illyris?

Libellus, qui nuper prodiit, usui esse poterit, ea de causa titulum tibi adscribam: Beiträge zur Lebensgeschichte des Patriarchen Nikon aus russischen Nachrichten von J. B. Riga bei Hartknoch 1788. 8. In appendice aliqua habentur de librorum liturgicorum corruptionibus. Proxime ad te 15 scribet amicus quidam meus ex Hungaria, quem tibi jam commendavi, petetque a te lexidion sacrum, quod Pragae collegisti. Sua, quae habet, slavica, est enim istarum rerum curiosus amator, lubens tecum communicabit.

Nolim obliviscaris, ut bibliopola Haselmayer mihi IV^{um} volumen Rossianum procuret. Pecuniam mittam, quando et per quem volueris. Mitterem 20 nunc, si scirem, te certo recepturum literas istas.

Dissertatiuncula mea arridetne tibi, quam tomulo II. cl. de Monse praemisit? Exemplar utique nactus es per dom. Zlob. Putasne sklo, stkló *glessum* seu succinum denotasse? Latet in latino succino — nam *s k n* et *s k l* 25 literae radicales sunt — pervenit ad Aegyptios *Sakal*, quod idem est.

Nummos Olomucii ante annos aliquot, dum in suburbio domus dn. Corvini, medici, dirueretur, repertos quatuor nuper accepi; argentei sunt imperatorum Tiberii, duorum Trajanorum et Domitiani. In Bohemia haec monumenta non habemus.

Ex Ungaria nuper dn. Cerroni, solertissimus rerum bohemicarum scrutator, attulit codicem membranaceum elegantissimum, qui praeter Caroli IV. 30 Jura boh., Herbarium, Pulkawam et Dalemilum continet.

Dn. Zlobiczkyo nominabis libellum: Versuch über die ältere Geschichte des fränkischen Kreises von Joh. Gottl. Hentze. Erstes Stück, Beyreuth 1788. 8. Slavica mera continet, praecipue pag. 45 tibi notanda erit, ob notam 35 subjectam.

Si plura specimina var. lect. e MS. slavico desideras, scribe, utrum his jam indigeas. Nam ego, nisi urgeas, multa differre solco, sum enim obrutus quandoque negotiis domesticis.

In *Joh. Hevmanni* opusculis, quae Norimbergae 1747. in 4. prodire, 40 specimen bibliothecae glotticae (sub. X, pag. 480.) extat. Praeter indicem generalem habentur etiam speciales et quidem pag. 601—609: *Index slavicus et hungaricus*. Conjunxit hung. cum slavico ex ignorantia. Sed notatu dignissima in hoc indice glottico reperies. Immo optandum esset, ut hic augeretur, corrigeretur et iterum, tuis opusculis forte, insereretur. Multa certe habet tibi 45 notissima, verum nonnulla tamen, quae mihi saltem incognita fuere. *Consultatio*

de conscribenda bibliotheca slavonica me valde curiosum reddidit, sed Parerga Goettingensia mihi non sunt praesto. Commenda me Viennensibus: cl. Denisio, Schwandtnero, Altero. Tu fac, ut valeas et vigeas meque ames.

Hradistii ad Olomucium die 7. Septemb. an. 1788.

XXXVII.

1788 — 4. listopadu. Dobrovský zmiňuje se o abecedě české z počátku XV. stol., o bibli Olomoucké a o některých pravopisných zvláštnostech jejích, o knížce Klatovského z r. 1576, podává některé jiné literární zprávy a připojuje ukázky z rukopisu Olomouckého, rukopisu Cerroniho a z bibli Kutnohorské.

Die 4. Novembris 1788. 5

Fortunato suo salutem plurimam Dobrowsky.

Quamvis tibi gratuler de messe copiosa, quae tibi obtigit in Bibl. Pal., magis tamen gaudeo de valitudine tua, quam stabilem et diuturnam fore spero ac cupio.

Alphabeto, cujus formam transscribere non gravatus es, mire delectatus 10 sum. Miror sane non nisi literarum *lidi, nás, on, pokoj* nomina e cyrillicis assumpta, cum mihi verisimillimum sit, alphabeti hujus auctores fuisse monachos Slavos in Emaus aut aliquem, qui cum iis familiarius conversatus sit. Ab iis enim bohémica fuisse tractata, cum initio sec. XV. pauci e Croatis jam superessent, nosti. Extat enim monumentum bibliorum bohém. ab iis 15 literis glagoliticis descriptorum an. 1416. Conjecturam hanc meam confirmat nomen literae i *ili*. Hoc enim croaticum est, quod ideo assumptum fuit, quia lingua bohémica caret voce, quae ab *i* puro (sine *j* praejecto) inchoaretur. Slavus Ungariae aut Moravus, si auctor fuisset, facile reperisset vocabula ab *i* incipientia, uti *istý, iný* pro *jistý, jiný*. Hoc ergo vocabulo *ili* auctores se 20 prodidere. Nec sane sumere licet, *ili* Bohemis antiquis notum fuisse, cum hujus aevi et paulo superioris monumenta non pauca supersint, in quibus certe *ili* desideres.

Hoc etiam monendum est, codices optimos non esse, etiam post hanc aetatem, exaratos ad regulas hujus alphabeti. Quisque enim scriba ortho- 25 graphiae suae auctor fuit, non facile alterius imitator. Unum tamen codicem MS. membranaceum bibliorum bibl. lycei Olomuc., qui olim ad Lip-paeos barones in Moravia pertinebat, detexi, in quo saltem discrimen inter *l* et *l̇* (appicto superne puncto fere quadrato) per omnes libros observatum est. Jam enim alias monui, Moravos quosdam pronuntiatione sola *l* et *l̇* 30 discernere, uti Polonos. Hinc factum est, ut Fratres Bohemi primi discrimen literarum *l* et *l̇* inveherent, quod a Bohemis omnibus ante Fratrum bibliorum editionem Kralicensem neglectum fuit. *s, f* et *š, ř*, in multis codd. MS. distingui omnino nosti. In hoc, de quo nunc ago, cod. etiam *d, t, n* punctis notantur ante *i*, quod et in aliis Pragensibus jam observavi. Inter *v* 35 et *h* discrimen nullum uspiam reperi; estque mera subtilitas grammaticuli istius; nam in Codd. *v* jam *u*, jam *w*, sine discrimine, valet. Quod *ch* ad finem rejecerit, non puto in hoc auctorem imitari voluisse Graecos, sed factum

id censeo, quod ei commodior locus, utpote literae compositae, assignari vix potuerit. Fecit hoc etiam *Andreas Klatowský*, civis Veteropragensis, in libello Pragae apud Melantrichum in 8. an 1578, seu ut habet pagina ultima 1577 impresso: Knížka w Českém a Německém Jazyku fložená, kterak by
 5 Čzech německy a Němec česky čijsti, pšáti y mluwiti, věti se měl. Ein Büchlein in Behemischer und deutscher Sprach, wie etc. Nam hic post z, ž fol. VIII. habet ch, post hanc alias compositas: fk, fl, ffk, ffl. Et pag. versa hujus folii alphabetum integrum iterum exhibet hoc ordine, qui ad antiquioris alph. ordinem proxime accedit: A á a be ce če cze de die dě e ef
 10 ge ha i ij ka el eł em en eñ o pe qu er eř erž f es eff eš te tě v u vw ix y zet žeř zief cha. Folii VIII pagina prima penes d exhibet d, penes m—m̃ (quod frequens est in bibliis Kuttenberg. anni 1489. uti m̃el), penes n—ñ, penes t—t̃, reliqua uti solent alias.

Vides igitur hunc morem diu in scholis retentum fuisse; utrum Klatowský hoc ordine didicerit literas, an suoapte ingenio alium elegerit, quis
 15 divinet? Natura certe id postulare videtur, quin opus sit, ad imitationem Graecorum, quorum elementa fortassis vix cognita ejus aetatis hominibus fuerunt. Tu tamen senties, quod libuerit — sunt enim judicia libera. Inter exempla prononciationis, quorum plura adfert Klatowský, non nisi *celo, didic,*
 20 *niekdy, tielo* occurrunt, quae ad nomina alphab. antiqui sive accedunt, sive prorsus cum iis conveniunt. Fol. XII pag. versa iterum literarum discrimen ordine alphabetico exhibetur, iterumque *cha* finem facit.

Discrimen inter l et ł nemo unquam clarius docuit, quam Andreas hic, ut adeo dubium non sit, et a Bohemis in prononciando observatum fuisse,
 25 quamvis in scribendo neglectum fuerit, uti fere d, ł, ñ in fine in libris impressis antiquioribus neglecta fuere nonnunquam.

Melius in altero exemplari kffil pro *xil*, nam *kffil* est idem, quod *exspiravit*. Polonorum kšzyk, sibilus, aspiratio literae apud grammaticos, kšzykam, fut. kšzykne, zifschen, gallice siffler, sibilare. Onomatopoëticum esse sonus
 30 ipse manifestat, uti fyčeti, apud Croatas *sibilo* est *pszikam, pszichim*, (lege pšykam, pšyčím). Non tamen reperio vocem kffiti in supplementis meis lexicographicis, neque kfýti.

Idiotismum *to viez* saepius me legisse memini, non occurrit tamen exemplum, quod possim adducere. Usurpari autem pro *nempe, nimirum*, h. e.
 35 certum omnino est.

Hexametri versus mihi multum placent, quod primi sint, quos detegere hactenus licuit. Nihilominus versiculis illis, quos nuper indicasti, magis trahor et delector, quia id genus scriptionis antiquissimum esse censeo, uti apud omnes gentes versus antiquitate prosam superant. Judica, quaeso, quid his
 40 versiculis describatur, nam et mihi collectio sat ampla suppetit, ut videam, num argumentum simile aut idem plane non tractetur in meis, quae collegi, fragmentis.

Quod de Cyrillo adfers, nil aliud probat, quam sec. XIV — ad finem — a nostris fuisse cultos hos Patronos, quod e lectionibus sec. XIV Breviarii
 45 Olomuc. jam mihi constabat. Innotuere nimirum nobis per Slavos, quos Ca-

rolus IV. ad Bohemiam adduxerat in monast. Slovanorum, uti nosti. Sunt autem, ut obiter moneam, lect. Olomuc. de verbo desumptae e Christanni supposititii vita S. Wenceslai, quae erroribus tota quanta scatet. Nunc alia dabo pro iis, quae tam laute apposuisti, quamvis minus exquisita.

In MS. Cerroniano membranaceo — inter alia — post jura antiqua Boh. 5 cap. XIII. Danielis, ut sit documento iudicibus, exaratum est. Contuli id cum edit. Kutenb. 1489, quia ad manus erat, et adverti, quae alias semper observare licuit:

Imperfecta tempora (formas nempe in achu, íffe) in praeterita perfecta mutata, vocabula saepe alia (synonyma) substituta, duales numeros in plurales 10 saepissime (non tamen ubique) conversos. Confer, quaeso, versiculos 36, 37, 38, 39, quos hic e Cerroniano et manuscripto lycei descripsi, cum bibliis Strakianis, ut tandem de recensionibus bohem. varii aevi certi quid definire possimus; mihi que, si otium fuerit, aliquando transmittite. Vix enim caput 15 ullum est, in quo tot plurales numeri occurrant, et quidem mascul. et femin. generis, tam in nominibus, quam verbis.

Dn. Ribay, qui rebus slavici summopere delectatur, ad te scripserat, nec tamen responsum tulit. Excusavi te ob infirmam valetudinem. Nuper ille cod. slavicum 4. Evangeliorum in biblioth. Pestinensi detexerat, de quo proxime. 20

Novum Testam. slavonicum Hallae impressum, si volueris, ad te mittet; est autem dialecto carniolica scriptum. In comitatu Simigiensi (Schömege) est Carniolorum colonia lutheranae sectae addicta. In horum usum Novum istud Testamentum confectum est. Nollem silentio haec transires in literatura tua slavica. Cl. Michaelis nuper scripsi Alterumque defendi; injuriam certe 25 fecit diligenti viro huic in aliquibus. Vide p. V^{am} Bibl. Oriental. novae. Num catalogum rassicum acceperis, iterum te quaero, quem tot ante menses cl. Zlob. transmisi. Salutatos velim viros doctissimos ac praestantissimos omnes, quorum alloquio in Bibl. Caesar. tibi frui licet. Tu mihi fave te impense amanti et vale, quam optime. Ego nunc valeo. 30

Pecuniam, quam debeo, mittam proxime.

(Na zvláštním listě přidáno:)

Danielis c. XIII. sive ut est in manuscripto lycei XIII.

V. 36. MS. lycei Olomuc.:	MS. Cerronianum:	Bibl. Kutenb.:
I večeřta fudci. Kdiž fwie chodiła posadu fama. veřla geřt tato fedwiema dieuecškama. y zavřela geřt dweřie řadoue. y puřtila precž dieuecška. [37] I přifeł kniey mladecz. geřto fie byl řkrył y ležal	Tehdy weczyeřta řtarezye. kdyz řfme řye protulowaly w řřciepnyczy fama dwa, weřfla geřt y tato ře dwyema dyewkama a zawřela geřt dweřzye wupuřtywřř dyewczye. Tehdy przyřfel geřt knyey mladecz kteryz řye byl řkrył w řřciepnyczy a hrzyeřfyl geřt řny. a	Y řzekli řu řtarezy. 35 když řme ře tulali w řřciepnicy fami. weřfla geřt tato fedwiema řamyma dieueczkoma a zawřela dweřze řřciepnice a wy- 40 puřtila dieuečky. Y přifeł k nie mladenecz. geřž byeřfeř kryty a ležal řni.

fni. [38] A kdiž fwa byla w kutie fadu. viduce ano fie neprawie d'iege. bie- žala fwa kňim. y viděla 5 fwa gie spolu ležiece. [39] a gecho fwa nemohla popafti. neb gest byl fil- nicgi než wá	wa kdyz gfwa byla w za- kuty ffczyepnycznem wy- ducze nefflechetnoft przy- byehla gfwa spolu a wy- dyela gfwa gye spolu hrzyeffyecze, a toho mlad- czye nemohla gfwa cho- pyty nebo fylnyeyffy bye- ffe nezly my	Ale my když fme byli w kutie ffciepnice widuce neprawoft biežali fme k nī a widieli fme ge spolu ležiece. A gecho zagifte nemohli fme popadnuti neb fylneyffi nas bieffe.
---	--	---

10 Versio MS. Cerroniani, utpote libera magis, vix forte e bibliis desumta est, sed adornata ab eo, vel saltim immutata, qui iudicibus exemplum malorum iudicum ante oculos ponere voluit.

Scriba Ms. I^mi seu lycei — femininorum dualem *fwie* confundit cum masculinorum exitu *fwa* — v. 36. ita etiam versu 40: kdiz fwie iala a tazala fwie pro
15 *fwa*, de viris enim sermo est. Erravit etiam scribendo dieuczka pro dieweczcie dual. fem.

Kuttenbergensis pariter mascul. dualem dieweczcoma (*oma* namque masculinorum est) non discernit a fem. in *ana*.

Magis autem et certius e vocabulis synonymis recensiones varias dignosci
20 posse, quam e terminationibus, quas facile mutare potuit scriba, quin latinum textum inspiceret, arbitror. Sic cap. cit. videndum, quommodo reddita sint — e. gr.:

v. 2. pulchram *nimis* — pieknu *welmi*, ut MS. Cerron, přielis, uti *Kutt.*, přielis MS. lycei.

25 v. 4. pomarium, fad iablkowy MS. lyc., alii ffciepnice.

v. 8. fenes, ftarosti MS. lyc., alii starcy — eod. et exarserunt — y zazžefta
fie MS. lyc., zazzhly gfu fye MS. Cerron., zapalili fe Kuttenb.

9. et euerterunt: i otwratila fta MS. lyc.

a przewratili . . . Kutt.

30 a mynuli gfu fie s fmyflem MS. Cerron.

eod. declinauerunt — oczī vhnula MS. lyc., otwratyly gfu oczy fwogy
MS. Cerr., schylili oczy fwe Kutt.

15. aliquando — nieku dobu MS. lyc. et Kutt., tehda MS. Cerron.

— aeftus, vedro — MS. lyc. et Kutt., horko MS. Cerron.

35 17. fmigmata, vmyuadla. MS. lyc., alii mydla.

v. 31. delicata nimis — přielis wytecžna a krasne twarzi MS. lyc.,
rozkoffna přielis a piekne twarzi Kutt.

v. 54 sub schino — pod trnku MS. lyc. — dubem Kutt.

Nota rem ridiculam: In MS. lycei Olom. epistola ad Galatas inscripta
40 est bohemicice: K Walachom. Recentior manus in margine: »Gal, quos hic
Bohemus nominat Walachy.«

XXXVIII.

1788 — 7. pros. Dobrovský mimo jiné zmiňuje se o slovníku latinsko-českém Rozkochaného, z něhož podává několik ukázek, jakož i o slovech koleša a koleda a připojuje některé drobnější zprávy literární.

Fortunato suo sal. pl. Dobrowsky.

Non ego te arguam, etsi non responderis singulis literis meis. Nam facile hanc veniam do debilitati virium tuarum. Reddes certo, ut promisisti, cum fenore; quamvis ego tibi plura debeam. Quid enim e musacolo meo tam angusto scribere possim, quod comparari mereatur iis, quae tu e penu 5 literaria Vindobonensi depromere soles. Nunc debitum exsolvere volui, quod ex 2 schedulis inclusis perspicies. Quod superest, dabis dn. Gelinek aut Faulhaber in usus certos. Rossianum volumen velim, ut dom. bibliopolae Hörling tradatur. Is namque libris providet domui nostrae.

Nunc describendo *Rozkochanii* lexico latino-bohemico, quod Rayhradio 10 accepi, occupor. Habet multa vocabula ficta, satis inepte formata; multa tamen, quae origines vocum boh. derivatarum illustrent. Exempla cape aliqua:

litera — cztena	geometria — zemomerna	
grammatica — flowocztena	theologia — bohomluwna	
logica — rzeczyna	metaphysica — naprzyzeczec	15
dialectica — mluwokraffa (za <i>dworzeczyna</i>)	physiognomia — przyroznama	
armonia — zwuczba	physiologia — mudrona	
musica — wodohlaff	mathematica — wtypownera	
zophistica — chytrna	magica — vcznyna	
arithmetica — poczeterna	nigromantia — czrnoknyha	20
	ethica — prawona.	

Citat auctor: Arnestum, Johannem Olomucensem. Vixit certe ad finem seculi XIVti et ipsum manuscriptum Rayhradense hanc aetatem praese fert. Constat 12 foliis in fol. Paginae singulae tres columnas continent. Initium ab aliquot distichis: 25

Accedant pueri cupientes mente beari,
Ad cognoscenda propria vocabula pauca etc. etc.

Prima vox:

Deus — buoh	sol — fluncze	
deitas — bozftwy	luna — myeffyecz	30
Diana — luna. NB. slavicum <i>luna</i> in Cyrilli versione obvium.	Jupiter — kralemocz	
lucifer — dennyczye	Mars — fmrtonoff etc.	
vesperus — zwyerzyednyczye		

Octo constat partibus, — artifices ultima continet, quae non videtur integra esse, cum folia 2 sequentia excisa sint. Finit autem folio 12 hisce vocabulis: 35

Carnifex — mafarz	emtor — vtrzycz
lanista — rzyeznyk	pupparius — lutecznyk
salista — flnarz	pannicida — krayacz
linista — platennyk	fenile — paluk

Facile 4 millia vocabul. continet. Inutilia plurima, utpote imitationes latinorum.

Jam tu inquire, in quibus editionibus Ovidii versus notabiles duo in libris Tristium inveniantur, quos editores recentiores omiserunt. Nota, quaeso, 5 librum et versus praecedentes, quibus adnexi sunt.

Gens inculta nimis vehitur, crepitante *Kolossa*.

Hoc verbo currum Scythe vocare soles.

Vide Adelungii Lexicon voce *Kalesche*. *Kolesa* in Rozcochanio est carpentum, et in aliis dialectis satis nota vox. Praecipue Slovaci Ungariae similis 10 limos currus eis rhedis, quas germanice *kalef* vocamus, habent, uti vidi, dum 1784 Posonii fuisset.

Ad Societatem nostram nuper misi dissertatiunculam de Picardis veteribus seu Adamitis, quam hic conscripsi, satis aegre, ob defectum eorum monumentorum, ex quibus excerpta habui. Si otium suppeteret majus, jam 15 tu plura a me accepisses.

Jambressich sub voce *koledo* addit *ceres*. Largus vesper similis certe est Cerealibus, quamvis putem *koledam* nostram (alias Colendam) dictam a *Kalendis*, uti du Fresne vocem hanc Kalendae explicavit. Interim, nescio quidem, 20 utrum de diis Slavorum acturus sis, opto, ut in russicis monumentis *koledam* deprehendens mihi significes, quid tu de hac voce sentias.

A dn. Zlobiczkyo literas accepi, ad quas responsum dabo quam proxime. De nummis hic inventis quaesivit, quales nam essent. Sunt argentei romani. Alii ad Wysternicium [Bystrice] inventi sunt bohemicus Wenceslai 2^{di}, quorum copia extat.

25 In libro, qui Regiomontii prodiit.: *Preussische Zehende*, extat recensio bibliorum Ostrogiensium an. 1581. et alia ad literaturam slavica spectantia. Hunc tibi pervolvendum judico.

De vers. germ. Confessionis eccles. orientalis, quam Berolini edidit *Leonhardus Frisch*, scribam proxime, si notitiam hujus vers. desideras. Ex praef. 30 cognovi, quomodo studium linguae slavicae vir hic adamaverit primum.

Valetudinem opto prosperrimam, quam velim, ut cures quam diligentissime. Me ama et me tibi vere deditum scito.

Olomucl, 7. Decemb. 1788.

XXXIX.

1788 — 18. prosince. Durich odpovídá na listy předcházející, podává zprávu o zbytku staročeském »o dvanácti apoštolech« a ukázky z něho, jakož i o slovníku latinsko-německočeském, tištěném ve Vídni r. 1513, o slově »Kalesche«, a připojuje drobnější zprávy.

Vindobonae 18. Decemb. 1788.

35

Dobrowskyo suo Fortunatus s. p.

Non tantum humanitas tua, verum etiam veterana amicitia mihi veniam dabit ad singulas tuas epistolas non respondentem: necdum enim satis confirmata valetudine amore literarum Bibliothecam Caes. adeundo conscivi mihi adversam valetudinem; sed Dei gratia jam hodie tertia dies est, ex quo

tempore illum solatii et eruditionis locum iterum accedere valeo. Tibi ergo debito literarum officio satisfactorius primum gratias habeo pro obtentis duabus schedulis 10 f., ex quorum summa 6 f. subductis reliquos r. d. Faulhaber extradam: nam bibliopolae tomum IV adferenti debui adhuc numerare 45 k. nomine vecturae pro singulis exemplaribus, quem tomum IV^{um} miror nec- 5 dum ad te perlatum fuisse per eundem virum, qui ad te tomum III^{ium} Ros- sianum pertulit: huic enim illum d. Zlobiczky jam sub medium praeteriti mensis pro transmissione interpellatus extradidit. Imposterum, si quid ad te perferendum habuero, d. bibliopolae Hörlingio tradam.

Pro Rozcochanii notitia Lexici latinó-bohemici gratiis tibi actis commu- 10 nico tecum vocabula, quorum sensum assequi non possum in illo fragmento membr. cod. CCCCLXV. inter theol. MSS. Caesarianos, cum antecedentibus et consequentibus vocabulis perscripta:

O toho cziezzarsíc zlobíc
Iemus ne zzbeklo pokobíc 15
Neb czos wzzwítýe lune*) zwiérsí *) (Dob. liute.)
Tey zzie ta zlob neprsímiérsí
Ius iezzt on gmíel suelítutowal*) *) (Dob. ž nel...)
Chtýe wzwiédýety kak zzie wzzchowal 1^a col. 1^{ae} pag.

Syllaba **КОБ**, quae in nominibus bestiarum, v. g. **КОБЕЛ** canis; **КОБЛА** equa, 20 radicalis est, po kobic idem mihi videtur, ac *juxta feritatem* ut ita dicam.

Col. altera 1^{ae} pag.

Lekarsí dozty mluwiwffe
Proty tomu. wffaks nezbowffe*) *) (Za nezbywffe.) 25
Muzzichuy gmu napoy daty

[Finis col. 2 et pag. 1.]

Rskucz. ruffilzz tyem ieho crazzu
S zzi ne dosdal zzwěho chzazzu

[1^a col. pag. secundae.]

[Heic incipit col. 2. pag. secundae, quam integram describo, ut conjec- 30 turam de argumento fragmenti formare valeas.]

Nedawffe gi ginak zztzeczi
Kazachu hi zznym useczí
Pronyes to miezzto zlatrana
Zzlowe hi dnezz. latens rana 35
Hi zzlowe tuse prsichzínu

Tayna saba. polatynu
Takese hí mífr seneca
Wyklada zzie. zzam zzie zziéca
U wíechzífi zzwathy iacub zzlowe 40

Chzinem trogie chzcty hotowe
Yus iemu pízzmo wydawa
Podle tyechto trsí chzcty prawa
Gíms zgínych iezzt wíeczí mnohem
Pyrwe sdrsewe pozwan bohem 45

Mezi wffiemí uchzennyky
 Pronefto zzlowe weliky
 Druhe smu boh byl domowít
 Hı by tyem wffdy wíceze mowít.

C O

5 Finis totius columnae seu paginae, ut equidem mihi videtur dimidiae a reliqua folii parte praecisae.

Grato animo interim accipe unam integram columnam antiquissimi linguae nostrae fragmenti, quam ob cohaesionem arbitrabar praecipuam; alias tres opportuno tempore perscribam: tu interim inquire in antiquitates philologicas, 10 quas ego jam ad hanc rem collegi, proxime tibi notas faciam. Illa slavonica syntaxis *pozwan bohem*, quae apud nos jam pridem exolevisse videtur, mihi cum primis placet.

Accipe regulam Theodori Maximow pag. ρϖ: Ѡ творітелномъ — Г. всѧ ѡмъ страдѧтелемъ значеніюмъ, ѡко: сотвори са мною. сі єсть, ѡ менѧ.

15 Sed jam simile quid pro Rozcochani Lexico latino-bohemico accipe liberalitate cl. Denisii communicatum, Leopoli ad eundem perlatum: in 4to decem folia absque custodibus et signatura in sex columnis literis gothicis excusa hac inscriptione: »Dictionarius trium linguarum, latine, teutonice, boemice potiora vocabula continens: peregrinantibus apprime utilis.« In prima 20 pag. fol. 10ⁱ ad finem: »Vienne Pannonie in edibus Hieronymi Vietoris et Joannis Singrenij Anno Dm̄. M. D. XIII.« Pag. 2. fol. 1: *de celo* — Luna mieftyk — mensis micsytz — forma zpusoba — qualitas zpusobnost — quantitas kterakoft... *De ecclesia et pertinentibus ejusdem*: horologium worlog... *De statu spirituali*: clericus žák fwiceny... *De imperatoribus*: Regina kralowa. 25 [Articulus »de judicialibus« mihi admodum placet: Citatio puohon. Executio skutkem wyplnieny. Contestatio wyfwiedczenij. Citator pohoňyk fudu. Arbiter Vbrman.] — *De armis*: Cuspis fudlitze. Lancea wofftip. Missile ffypifflic. Tricuspis krontle. Balista kuffe. Cataburta kluk. Capulus z mecže hruffka. Pugio dyka. Bombarda hauffnitze. Machina prak. — *De rusticis et pertinentibus*: 30 Vehiculum faankÿ. Mediolus pijft. Axis wos. Opex fluk & &. *De vermibus*. Numerus. finis. [NB. de ferculis et pertinet.: Discus wokrzyzn. Picanum cžize. Artocrea taykanetz.]

Quod ad versus Ovidii duos ex libris Tristium ab Adelungio laudatos ad vocem *Kaleſche* attinet, statim inquisitionis in eos curam suscepit cl. prof. 35 Alter, sed frustra: non inveniuntur hi versus in editione Jacobi Rubei elegantı et antiqua cum hac subscriptione: Nicolao Marcello duce inclyto Venetiarum MCCCCLXXIII. in folio. Non inveniuntur in MSS. membr. inter cod. philol. N^o XCIV. olim S. N. Plura exempla necdum conferre potuimus. 40 на колесницѧхъ. Psal. Ѡ. vers. 7. in MS. cod. CI Caes. Act. VIII. 28 ѡ ѡ. ita scriptum inveni: на колесницѧхъ скоѡн.

Cupio ex te rescire, quomodo studium linguae slavicae adamaverit Leonhardus Frischius, cujus mentionem nuper fecisti. Scire vellem, an aliqua collectanea habeas de cultura lini apud Slavos cum primis Bohemos; et quae vocabula rariora nota sint tibi ad hoc genus oeconomicum pertinentia. 45 *Za magnii* Raymundi Illyricae Regulas Orthographiae plus quam XX dialectorum

Venetiis per Ginamos 1639 editas frustra quaero; sed *Slatarichii* Dominici, rect. univers. Patav., Carmina Chrobotica Venetiis per Aldum 1598 in 4to eleganter edita et elegantius scripta habet Bibl. Caes. Nunc angustia chartae me monet, ut tibi felicem exitum labentis atque novi anni felix auspiciam precari non omittam cum consueta formula: cura, ut valeas, et me amare porro velis. Salutatur te prof. Alter. Proxime de his plura.

Vincentii Priboevii Oratio latina de origine et successibus Slavorum Venetiis 1532 in 4 edita exstat in Bibl. Caes.

XL.

1789 — 6. ledna. Dobrovský odpovídá na list předcházející, vysvětluje některá slova zbytku staročeského o dvanácti apoštolech, zmiňuje se o slovníku Vídeňském z roku 1513, o slově »kolesa«, o Frischově překladě katechismu ruského, o Inářství u Slovanů, podává ukázky z kapitulního Bohemaria a jiné drobnější zprávy.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Dicere non possum, quantopere mihi placuerit fragmentum illud Bibl. Caes. antiquissimum. Simillima huic est vita Alexandri boh. versibus descripta in bibl. Capituli Prag., quam describi curavi integram. Orthographia autem praecipue me attentum reddidit. In 22 duplici Germanos imitatus est; illi enim hac aetate muzz, muzzen scribebant. chz prorsus singulare est. Alias, ut nosti, circa annum 1417, uti in bibliis boh., quae hic in bibl. lycei extant, 22 duplex nostro ž aequivalet. Utinam et reliquas paginas, dum libuerit, describeres, mecum communicaturus eas. Multa vocabula nondum intelligo. Aliqua tamen, quae tu punctis notasti, explicabo.

po kobie: koba est avis species, secundum tria vocabularia antiqua, lat. *vago*, *vaco*, apud Pol. nunc kobiec, kobus, falconis species. Boh. *kobík* legitur Weleslavina in Indice boh. (pag. autem 198 legitur *kubík*)

nezbowffe videtur male scriptum, nam nullum praeteritum apud nos exit in *ol*, adeoque et nullum participium in *ow*, nisi slavacorum *bol* pro byl huc trahere velis.

O zzi mihi videtur legendum: o gfy, ita ut gfy ad doždal referatur. *dosdal* est *doždal*, dočkal, nam apud Dalemilum et Cyrillum *ždati* est expectare.

zstecki est infinitivus a zteku, ztecy, praet. zteklo superius.

usecki est *všecy*, infinitivus a žhu incendere, ardere, praet. žehl, partic. žha, inde žhář; nunc fut. žhnu, rozžhnu, rozžžal, — et zažehl, zažžen partic. passim; inde žžawy, žežawý (nunc řerawý) žihadlo, žahadlo etc. etc.

Syntaxis haec: *poswan bohem* adhuc seculo XV viguit, nam lego in Chron. boh., quod in II^{do} tomo scriptorum Pragae 1784 editorum: klaffter založen *kralem Janem* pro od krale Jana.

Placuit Dictionarii notitia, pro qua gratias refer auctori. Nescio, utrum cl. Denisius viderit Missale Olomucense Viennae impressum an. 1501 vel 1505. Si gratiam rem ei praestitero, mittam ei pro Bibl. Caesarca exemplar.

In vocabul. Viennensi 1513 errores manifesti sunt, ut pohonyk pro pohonič, citator, saepius enim c nostrum ab ignaris in k mutatur, ut in Glossario omnium linguarum, quod compilari (satis mendose) jussit Imp. Russorum; nam nostrum *otec* scriptum est russicis literis *otek*. Cl. Pelzelius
 5 60 errores se reperisse in bohemicis mihi nuper significavit. D. Ungar habet jam exemplar e Russia allatum. Doleo de hac tanta negligentia domini Pallas. *Bombarda* e vocab. Vienn. est *hauffnicze*, ut Tu scribis, esse debet *hauffnice*.

Versus Ovidio suppositi non sunt quaerendi in editionibus antiquioribus, sed in aliqua circa anno 1540—1590 aut 1660. A poeta Polono videntur fuisse compositi et cuidam editioni inserti contra codicum fidem.
 10 Nam cum Ovidius exulasset apud Getas, nihil auditum fuit de Slavis in iis regionibus. Interim placet cl. Alteri diligentia invincibilis. *Kolesam* nostris notam jam olim fuisse ex Rozkochanii Vocab. patet, nam *carpentum koleffa* habet. A Slavis et formam et nomen mutuatos Germanos, Gallos ac alios certum
 15 est; consultissimusque dn. *Windisch* Posonii consularis vir ea de re disseruit, ni fallor, im ungarischen Magazin. Priboevii opinionem de origine Slavorum cupio ex te cognoscere. Certe ille Illyrios veteres cum Slavis a Septemtrione ventibus confudit, ut solent ejus aetatis scriptores.

De L. Frischio haec accipe: Vertit is librum symbolicum Russorum
 20 oder den grössern Catechismum der Russen aus der Sclavonischen Sprache, wie sie in Russland gebräuchlich ins Teutsche übersetzt von Johann Leonhard Frisch. Frankfurt und Leipzig 1727. 4. Dedicavit librum *Alexandro Golowkin*, Caes. Russ. plenipotentiaro ministro ad aulam Borussicam. In dedicatione haec habet: »Da ich erstlich das grosse Glück gehabt, Ew. Hoch-
 25 gräfl. Excell. in Ihrer Jugend, wie auch Dero ältern Herrn Bruder, Herrn Grafen Joannes Excellenz, aufzuwarten und mit einiger Anweisung in Wissenschaften an die Hand zu gehen, hab ich bei solcher Gelegenheit den Vorzug der Sclavonischen Sprache besser erkannt, grössere Lust bekommen dieselbe zu lernen und von den geschicktesten Russen von Dero damahligen Gefehrten
 30 und Gefolge schönen Unterricht erlangt, dass ich dieses Buch bald in solcher Sprache verstehen, ja auch die Erklärung einiger Religionspunkten und Ceremonien von tüchtigen Personen der Russischen Priesterschaft selbst vernehmen können. — Hernach als ich diese Uebersetzung noch einmahl durchsehen müssen, hätte ich nicht viel darin thun können, wenn ich nicht das
 35 von dem gelehrten Herrn Theodoro Polykarpow zum Druck beförderte sclavonisch-griechisch- und lateinisches Wörterbuch zu Hülfe genommen hätte, womit Ew. Hochgräfl. Excell. mich ehemahl gnädig beschenkt.«

In praefat. ait, se omnes editiones slavicas habuisse, 1^{mam} in 4to, 2^{dam} in folio, 3^{tiam} in 8vo. Titulum sumpsit ex editione Petersburgensi an. 1722 jussu Petri Magni
 40 adornata: »Sonst hat mich zu dieser Uebersetzung eine erwünschte Gelegenheit gebracht, indem ich eine geraume Zeit mit einigen der Edelsten und Gelehrtesten von der Russischer Nation fast täglich umgehen und von den schwersten Redensarten und unbekanntem Gebräuchen sattsame Erläuterung haben können.«

Sermones Joan. Damasceni de cultu imaginum, quae in edit. slavica
 45 habentur, omisit *Frischius*. In dedicat. ait se jam ante annos 20 hanc versionem perfecisse; inde opus fuit revisione. 1727 minus 20 = 1707.

Ad lini culturam pertinentia fere neglecta a me sunt. Praeter ea, quae apud textores et florum ductrices seu netrices usitata sunt, nil unquam reperi. Linum fuisse cultum antiquissimis temporibus, in usum telarum, vocabulum *pařmo* indicio est, quod et Poloni habent. Croat. *rubje*, Leinwand, supellex lintea, *rubni tkalccz*, Leinweber, linteo-collatum cum nostris na ruby, 5 ea pars, qua tangitur indusium, *rubáš*, Todtenhemd; satis prodit, texturam lini nostris Slavis jam ante annum Christi 610 notam fuisse. *Obrus* hic in Moravia linteum tegendis mulierum scapulis et reliqua parte corporis significat, uti croaticum *obrifsach*. *Plahta* etiam Croatis nota est, inde *plaffř*; platno, platnen itidem nota sunt. Uti adjectivum *lanen*, nostrum *Iněný*. *Lnář* 10 in Boh. circulo Clatoviensi loci nomen est, a lini cultura celebris. Oleum e lini semine pressum tibi satis notum est. Colligam jam omnia eo spectantia, maxime tamen e Cyrilli versione vellem habere vocabula, uti conferri possint. Dn. *Anton*, alias sat diligens, valde inops est in referendis vocabulis artium, opificiorum culturae agrorum etc. De *vestibus* e vocabulario antiquo 15 manuscripto haec adscribo, quae mihi domestica videntur, nam ab aliis sumta, huc non pertinent. Inter haec sunt: *krzno*, trabea, *karnacz*, camisiale, de *kolcz*, golica, dubius sum, num et *kolczawa* inde dicta fuerit.

E nominibus omnis generis vestium colligi posse videtur, quod genus e lino confectum fuerit. Adscribam tibi versus aliquot e *Bohemario* an. 1309 descripto: 20

» Vestis sit *rucho*, ruby vestimenta vocantur,
Zafczyerka velamen, indumenta sit *odyewka*.
 Pannus sit *fukno*, tela *platno*, *nafyecz* estrum,
 Panniculus *ruska*, spodium tibi *oblupeny* sit.
 Praetexta *tkanyecz*, sed purpurea dicito *zlatohlav*, 25
 Trabea *plasz kralowy*, tunica *fuknye* sit.
 Tunicalia *axamyt* tibi sit.
 Camisia *kossule*, subicura dicito *kytle*.
 Palium *czapryny*, *omucze* tega, pellis *blany*,
 Sudarium *czyechel*, dic cilicium fore *zynye*, 30
 Joppa *kabat*, sit pellicium quoque *kozuch*,
 Caliga *nohavycze*, *kolcz* adromate sit.
 Clamis est *krzno*, sed *rukawycze*que ciroteca,
 Sit vanum (?) *fyrknyey*, sed *carnacz* supara vocatur. (N. c pro k)
 Braccas dic *haczc*, post soccus *plsczennycze* sit, 35
 Braccale *hacznyk*, femorale dic *byele rucho*,
 Fiet orificium *osyedle*, manica *rukaw*,
 Fimbria *podolek*, relipipium quoque *cyř*,
 Nodus sit *knofflyk*.
 Liga sit *wazek*, dic *podwazek* esse ligamen, 40
 Instita sit *pokrow*, sindo *czakun*, mitra *czepicze*, *csepeccz*
 Scarra, daren est *zatka*, laden *naramky* vocatur,
 Suppara *carnacz*, sit armilla *opleczye* dicta,
 Fascia *loktuffye*, dic peplum *slogyerz*, kuna *plenka*,
 Vittia sit *sarvoy*, sed *drmyk* sit redimiculum, 45
 Rigillum *ruficze*, post mardrix *popelicze* sit.«

Pleraque quidem ex istis e corio confecta sunt, quaedam tamen certe e lino. E textrina haec habe:

Versu 767: Textor sit *tkadlec*, *fwknokray* pannicida erit,
 Colus *przefflicze* sit, *platennyk*que linista,
 5 Tornus sit *kusel*, sed sagia fiet *obwasek*,
 770: Ast colofolium *obaflo*, girtaque *przefflen*,
 Est *wrseteno* fusum, filum *nyi*, *kudel* stupa,
 Motaxa *przadno*, turnum *skanye nyczy*, (*cz pro t*)
 Trama dic *vtck*, filatorium *nytedlnyczye*,
 10 Ansa sit *staczywa*, sed dola *rozpynadlo* fiet,
 Frixorium *trlicze*, liciatoriumque *kolowrat*,
 Radius est *czlunek*, stamen *staw*, *czyewka* pennale,
 Glomus sit *klbko*, dicas alabrum *motorwydlo*,
 Textorium *brdo*, sed dragma *potacz*, *hochle* pecten,
 15 Amseria *zemnye* sint, fusariumque *porwyssnye*,
 Pannus sit *fukno*, licium *trzapacz*, tela *platno*,
Postaw substamen, sutum *ffew*, est spola *czepy*, 780
 Contus dic *bydlo*, sed ilia *pysskowa duzffe*.
 Sartor sit *krayczy*, sutor *zffwecz*, *noze* forfex.

20 Ego quidem censeo, linum tractasse Slavos ab antiquissimis temporibus, nam *len*, *λίον*, linum, lein conveniunt. *klbko*, *klubko*, croat. *klupko*, glom-us, glm et glb *m* in *b*, vel vice versa literae ejusdem organi; *nit* collatum cum latino *neo*, netum, germ. *nat*, *Nath* sutura. Certe praeter pelles nil aliud habebant ad tegenda corpora, si linum non tractarunt. Alii serico, *gofsypio* usi; quamvis
 25 lana suppetebat, sed fabricandorum pannorum ars serius iis innotuisse videtur. Mentitusque est Cosmas noster, qui cum in Justino legisset, lini lanaeque usum ignotum Scythis, de Bohemis haec dicta putarit. Radix *predu*, *pradu* in omnibus dialectis superest, ergo certe antiquissima; *predivo* apud Croatas *linum* est. Nostrum *predeno*, *predynko*, tute nosti.

30 Vol. IV. de Rossianum nondum accepi. Sed scripserat d. Zlob. se proxime missurum. Pro Appendice, cujus forte mentio fit in vol. IV., numerabis meo nomine pecuniam, si opus sit. Volebat enim cl. de Rossi in Appendice Var. lect. in prioribus tomis praetermissas recensere. Utrum mutavit consilium, nescio.

35 Nuper ex bibliotheca Brucensi, Klosterbruck, attulit dn. Hanke Evangeliarum latinum elegantissime scriptum in membrana sec. XII, ut existimo. Praeter hoc libellum aethiopicum manuscriptum, quem putaverat esse slavicum. Inspecto eo subrisi et reddidi eum. Forte mihi tam felici esse licebit adhuc, ut aliqua slavica hic detegem, quae sepulta jacent; jacerentque fortasse seculis. Sed his ego studiis duntaxat horis subcisivis vaco, aliis continuo distentus, uti facile tibi persuadebis.

45 Warzaviae prodiit p. 1. Bibliothecae Polonicae. Hanc tibi inspiciendam puto, polonica recensenti. Dn. Zlobiczky eam sibi certo, monitus, comparabit; ego nondum vidi. In catalogo Lipsiensi titulum legi: Polnische Bibliothek. Warschau 1787. 8. 9 puto grossis constat.

Cl. Denis et Alterum humanissime salutabis. Nemo profecto magis hanc vobis fortunam, quae Bibl. Caes. visitantibus obtigit, invidet quam ego; nemo etiam hanc vobis sortem obtigisse gaudet magis.

Mihi tu fave, uti solebas semper, meque tui amantissimum scito. Vale annoquē frui hoc novo prosperrime.

Píseň kratochvilná o Jurowi báči, valachica cantilena impressa typis:

Hopša Anka srdce moga,
keď ga vmrem wfsecko twoga,
Nohawica, župica y beraní čepica.
Tobě kudelná koffula etc.

Convenit dialectus Slovacis.

Die 6. Januarii 1789.

XLI.

1789 — 3. února. Dobrovský zmiňuje se o staročeském zbytku »o apoštolech«, vykládá slovo »koba«, vybízí Duricha ku sbírání slov méně obvyklých, podává zprávu o slovanských názvech měsíců, o českých překladech biblí, o Inářství u Slovanů a jiné drobnější literární zprávy.

Olomucii 3. Februarii 1789.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s.

Recte tu quidem, meo iudicio, sentis, esse operae pretium, si edatur 15
integrum fragmentum Bibl. Caes. utpote antiquissimum. *chs* nihil croaticae orthographiae mihi redolere videtur, nam orthogr. croatica est longe recentior, qua *ch* nostro *čž* aequivalet. *chs* nihil aliud est, quam *czz*, uti e. gr. in bibl. manusc. bibl. lycei Olomuc., de quibus postea, vocabulum *czzas* (čas) scribitur. Seculo XIII *s* ita *h* scribebatur, ut sit excepto unco superiori 20
τφ h latino simillimum. Inspice, si lubet, cod. Caes. Bibl., quem e Bohemia allatum obtulit Imperatrici noster Eques Wokaunius. Est in eo Cosmae Chronicon cum interpolatione et Continuatione monachi Sazaviensis exaratum. Ibi reperies *h* illud et possem citare loca plura e diplomatibus a Dobnero editis, ubi ille pro *z* — *h* legit, quod nesciret aut saltem librarius ignoraret, 25
discrimen illud inter *h* et *h*. Hac ratione puto ex *chs* seu *chs* ortum *chs*, aequivalereque antiquo *czz* seu *čž*; antequam enim punctis notarentur *ž* et *ř* — duplicabantur, quod ipsum puncta denotare debebant. Koba tu confers cum *kow* slav.; ego non assentior, quia *b* et *w* non tam facile permutantur; exemplum, quod adfers, peregrinum est (nam *koberec* gallicum est, 30
ita et *kower*) non domesticum. *ne zsteklo po kobie* videtur hunc sensum fundere: es lief ihm nicht nach Wunsch ab; igitur koba est votum, desiderium, unde autem hic significatus et haec forma. Dicam, quod sentio. *doba*. est a *dy*, confer composita *k-dy*, quo tempore, *něk-dy*, aliquo tempore, *wž-dy* ex *wess* et *dy*, omni tempore, ex *dy* factum *doba*; noscis enim *chud-oba* 35
a *chud*, *žaloba* a *žal*, *žel* etc., ergo pari ratione ex *ky*, *kyž*, utinam, quo votum exprimimus, est *koba*, h. e., votum, desiderium, seu germanicum Wunsch. Placetne hoc? sin, videndum erit de alia expositione. Passionale boh., quod citas, certe antiquiora inter monumenta referendum est. Citatum fuisse in

Disputat. Rokyczanae et Hilarii fortasse noveris, et quidem legendam festi S. Andreae, si bene memini. Gratissimam rem praestabis mihi, si vocabula obsoleta collegeris et praecipue simplicia, aut formas minus usitatas. Sed hac in re opus esset aliqua regula, qua dirigi possemus, ne unus anxie col-
 5 ligat ea in usum alterius, quae alter jam ante collegerat. Sed nimius labor hac in re vix unquam nimius est.

De Nerone, qui scripserit, nullum novi. In Bibl. Prag. aut Metropol. non dubito similis argumenti manuscripta extare, saltem latina. Hic ego fere nudus sum, ut tecum tot armis instructo vix unquam e animo vincendi con-
 10 gredi liceat. Patiar autem libenter me omni officiorum genere vinci a te; at amicitiae sinceritate non patiar. Rursus ad nostra: Junium *čšerweneč* vocari mones in Passionali. Et hoc antiquitatem probat. Nam olim nondum Junius a Julio hac ratione, uti nunc, distinctus fuit, sed alio prorsus nomine. Sic in vocabul. Rozcochani sec. XIV. Junius est *čšrwen* et Julius *wrzejesen*,
 15 reliqua nomina cum hodiernis congruunt. Interim tamen male confusos menses Junium et Julium in Passionali puto, cum et Bohemarius ab an. 1309 canat: *May* Majus, Junius *čšrwen*, *čšrwnecz* Julius erit. Ita etiam Vocabul. antiquum aliud Bibl. Clem. Y. I. 1. n. 14., cujus copiam habeo, — Junius *čšrwen* (pro *czr-*), Julius *čšrwnecz*. Ceterum noveris bohemica nomina mensium oc-
 20 currere etiam in Pulkawa, h. e. in boh. versione Chronici latini — Pulkawa — dicti, quem ego non auctorem, sed interpretem multis rationibus probare possum.; ita ut Pulkawae opus, versio nimirum e latino exemplari auctoris ab interprete diversi, omnino bohemicum sit, non latinum. Mensis Decembris *profynecz*, non ut nunc *prafynecz*, quamvis idem omnino sit, nam nos prae
 25 et Poloni prose porcum vocant, in Continuatore Cosmae sec. XIII. reperi, sed locum citare nequeo, cum diu quaerens illum invenire non possim. Sed vix me fallit memoria. Slavica mensium nomina, quae certe antiquissima sunt, quamvis sec. X. aut XI. vix superent, plurima conveniunt cum bohemis, quae Voigtius non optime explicavit. Ex manuscripto slavico Olomuc., de
 30 quo jam alias plura scripsi, ea tibi recito: September *rjujen*, October *listopad*, November *gruden*, December *studenii*, Januarius *profinecz*, Februarius *šjecšen*, Martius *fuchii*, Aprilis *beresezol*, Maius *trawen*, Junius *izok*, Julius *čšerwen*, Augustus *zarječv*, est enim nota super ũ.

Hruden est etiam Bohemis notus; sed pro Febuario intercalari sumitur,
 35 inde in vocabul. embolismus *hruden* redditur. Conferri hic debent nomina mensium croatica et polonica. Adde *zarzwy*, scribi in Bohemario pro zaří Septembri. Item *Adar* 2 Macch. 15, 37 reddi *podiefesen* in manuscripto boh. bibl. lycei Olom. Est autem *podiefesen* in Vocabul. Rozcochani autumnus, uti *jesieň* pol., *jeszen* croat. et *carniol*.

De Lupacio Martino, pio et docto viro, quae detexisti, mihi adrident. Hoc mihi jam persuasum fuit ab eo tempore, quo manuscripta bohemica solertius excutere coepi, tres saltem fuisse praecipuas recensiones vers. boh., primam ante Hussianam, alteram post Hussum, 3^{iam} Lupacianam seu magistorum Pragensium recentiorem, ad quam excusa sunt biblia Pragensia
 45 1488 et Kutenb. 1489, quas demum omnes, paucis mutatis, sequuntur. Fratrum editio singularis est versio. Dabo tibi aliquando notas, quibus discerni possit

antiquissima recensio ab aliis recentioribus; aliquas saltem jam dedi in indiculo sat jejuno manuscriptorum. Lect. *ani pradau* exhibere omnes vers. nihil dubito, neque miror; nam vox *pradu* omnibus dialectis communis. Sed quid tu ad haec, quod in vers. boh. sint loca quaedam, pauca utique, in quibus contra latinam vers. et contra textum graecum vulgarem, consentiat vetus 5 v. bohémica cum slavica? Elicies forte boh. vers. e slavica adornatam. Hoc quidem minime placet; nec unquam effici poterit, ut reddatur vero simile; quamvis forte tu in eam inclines sententiam. Vocabula antiquiora convenire cum slavicis satis constat.

Quid tum, atqui etiam plurima hodie vulgatissima cum iis conveniunt. 10 Deinde voces obsoletae apud nos vigent apud Slovacos, Moravos, ergo non e vers. slavica censendae sunt in vers. boh. assumtae. E. gr. *bicsný, zbiesnilý* apud Slovacos usitatum est; certe etiam olim apud Bohemos, nam in manuscripto bibl. lycei an. 1417 *bics* saltem vigesies occurrere adverti, quo daem-
onium denotatur, sed tamen non omni loco, quo daemionium legitur. Sub- 15
stitutum serius jam *duch*, jam *diabel*, uti nosti. Loca pauca citabo, ut inspicere possis alia exemplaria: Marc. 1 32. daemionia — habentes, omissum est. Marc. 1, v. 34. et daemionia multa eiciebat: *gens bicchu obkliczeny biefy* et non sinebat ea loqui: *a biesom mlurwiti nedadieffe*; v. 39. daemionia: *biefy*; Marc. 3, 12. comminabatur: *przietieffe*, slav. *preti* alias. Marc. 3, 18 a dae- 20
monio vexatus fuerat: *dyablem oblowan*. Luc. 4, 33. daemionium immundum: *biesfa neczisteho* — v. 35. *byses* daemionium; v. 41. *biefouce* daemionia. Sic Psalm. 90, 6. et daemionio meridiano: a ot *biesfa* polednyeho. Jam certe desiderio teneris plura cognoscendi de bibliis istis, quae ab aliis pluribus in locis differunt. Faciam ego tibi satis, sed nunc chartae angustia prohibet. 25

De cultura lini apud Slavos quae concepisti, fac, ut meliora doceas in opere tuo, quod alii jam avide exspectant. Agriculturae studiosiores cum fuerint Slavi, etiam linum colere debuerant. Confer locum Procopii de vestitu Slavorum. Solum frigidum favet lino — Silesii, Slezáci, slavice loquentes, *přidek* et *přidka* vocant einen Spinner und Spinnerin; hic in Moravia *řádák* et *řádlák*; 30
nos, uti nosti, *řádelník*, quia formas longiores amamus. *Příze* est in circ. Preroviensi *práza*, a *pradu*, quod etiam Bohemis praeter *ředu* usitatum est.

In libro: Preufsische Zehenden. Königsberg 1740. 1. Band. 1742. II. Band. in 8. multa habentur, ad literaturam slavicam pertinentia; uti tom. 1. n. 17. »Nachricht von einer hauptren Uebersetzung des neuen Testaments in 35
crobatischer Sprache, mit glagolitischen Buchstaben gedruckt, welche auf der Königsbergischen Stadtbibliothek befindlich ist.« Idem liber est etiam in Bibl. Dresdensi Elect. n. 18. »Dan. Rederi Zustand der griechischen Kirche in Russland, Pohlen und Moscau.« II. tomo. n. 40: Historische Beschreibung der slavonischen Bibelausgabe von A. 1581. fol. n. 44: Polnische Bibelhistorie, 40
oder einige historische Nachrichten von den mancherlei Uebersetzungen der heil. Schrift in die polnische Sprache.« Fac jam tu, ut possimus brevi carere omnibus aliis commentariolis de lit. slav.

Dn. Ribay, qui est Czincotae pastor evangel., offert suum tibi Novum Testamen. novissime versum in usum slavicae coloniae comitatus Simigiensis; 45
sed nullum a te accepisse responsum mihi nuper scripsit. Fors ad te non

pervenerunt ejus literae, quem tibi commendare possum, quia et mihi favet et rebus slavici summopere delectatur. Vale et me amare perge...

Saluta Vindob. amicos omnes, quos ego observo et colo.

XLII.

1789 — 15. února. Durich podává podrobnější zprávu o staročeském zbytku »o apoštolech«, o názvosloví měsíců, o překladě Lupáčově Nového zákona a o lnářství u starých Slovanů, ke kterémuž studiu přivedla jej kronika Helmoldova.

Viennae 15. Febr. 1789.

5 Jos. Dobrowskyo suo Fortunatus Durich s. pl.

Gaudium, quod tibi ex detecto in Bibliotheca Caesar. antiquissimo literaturae nostrae slavo-bohemicae fragmento natum est, me inducit, ut observationibus philologicis et criticis illustratum publici juris facere putem; prius tamen de praecipuis observationibus te consulam et integrum fragmentum
10 tecum communicabo. Quod ad orthographiam attinet duplicis zz pro simplici f, jam ex antiquis monumentis teutonicis inde ab Ottfrido exempla anno superiore mihi collegi, qui z pro f scripsit, illiusque linguae homines etiam circa annum Domini 1440 ita scripsisse nuper in *Mithridate de differentiis
linguarum* etc. Conradi Gesneri pag. 2. fol. 40 inveni. Ex cl. Gattereri Com-
15 ment. de linguae germ. epocha diplomatica tom. II. Comm. S. Gotting. exempla quoque in eandem rem mihi excerpsi. Video quoque in nostris codicibus latinis seculi XII., ut in illo Opatovicensi, z pro f scriptum in nominibus propriis. Sed quod in fragmento isto antiquissimo duplex zz, pro simplici f, constanter scriptum sit, eadem ratione mihi factum videtur, qua Hungari
20 duas hasce literas fz, ad describendum sonum nostrae literae f, sumserunt. Illa prorsus singularis *Ѡѡ* č seu *Ѡ* cyrillici elementi scriptio per chz, quod ad priorem partem attinet, nimirum ch redolet aliquid croaticae orthographiae; sed additum z teutonicae imitationis mihi videtur.

Sed jam ad tuam vocis *po kobie* analysin progrediar. Ex contextu, qui
25 talis est:

O toho czieżzarsie zlobie

Iemus ne zzbeklo pokobie

non valeo hunc sensum elicere, si *koba* heic pro falconis specie, nobis *kobik*
v. *kubik* sumatur. Quid, si *koba* heic idem sit ac Graecorum *κακοτέχνασμα, μηχανή*?
His enim aequivalet slavonicum *кѠвъ, кѠвѠрство*. Nec obstat *Ѡ* pro *Ѡ* positum:
30 nosti enim hanc permutationem e. g. in nostro *koberec*, Slavis *кѠберѠ*; neque *koba* pro *kob*; nam in prima columna ejusdem fragmenti *zloba* et *zlob* formae occurrunt. Quod ad vocem *nesbowffe* attinet, mendum mihi cubare videtur etiam propterea, quia constanter duae syllabae ultimae in homoeoteleuto consonant; prioris autem versiculi terminatio est in *waffe*:

35 Lckarsí dozty mluwiwffe.

Sed, ne quid industriae neglexisse videar, adhuc semel MSS. diligenter examinabo. Jam inveni 64. versiculis hujus fragmenti vitia Neronis Augusti perstringi; incidi enim nuper in Passionale bohemicum Pragae 1495 in folio editum [nosti tuam recensionem — Böhmsche Literatur auf das Jahr 1779

pag. 141], ubi signaturae superioris F. Trzynaczte pag. altera, id est post vitam S. Pauli apostoli: O Nerowi czyefarzy vkrutnem takto se wypifuge. Substantia heic tota eadem est cum laudatis supra pseudorhythmis; sed in his plura inuenio: nam quod in Passionali his tantum verbis sub finem ponitur: Tu Nero przikazal, aby ten geho narod byl krmem y chowan w gednom sklepie 5
dluhe czafy; — noster rhythmographus adhuc plura addidit:

Czo rsku pak o giney zlobfe.

Sed heic medium folium internum est praecisum, cujus columna secunda in hunc modum incipit:

Nedawffe gi ginak zzteczi.

10

Reliquos versiculos tibi jam perscripsi. Itaque rogatum te vellem, si quid a nostris intra illud tempus, quod ab initio seculi XIV. usque ad finem XV. intercessit, de Nerone scriptum inuenisti, ita mecum communicare velis, ut ex te auctorem et argumentum rei scriptae rescire valeam. Ex supra laudato Passionali, quod ob glossemata linguae nostrae atque elegantem verborum 15
constructionem cum attentione legendum, atque ex causa mox dictorum etiam excerpendum mecum constitui, memoratu digniora tecum, si volueris, lubens communicabo. Vix mihi persuadere possum, id tibi otii fuisse, ut vel ejusdem mecum momenti causa, vel ob seriem mensium, qua hi positi sunt in Passionali, exemplar illud legeris: nam heic constanter per omnes Junii 20
dies *Czerwence* ponitur, et sequentis mensis Julii dies, *miefyécze Czerwona* [subinde non scripta e ut etiam alibi *Czrw* verm] appellatur. Ita die 22 Julii: Miefyecz Czerwne dne Dwaczateho druhe^o Hod fwate Marzie Magdaleny. Itaque subscriptio chronologica editionis: Ten vtery przed Swatu Marzy magdalenu. Miefyecz Cz[in fine lineae exempl. Bibl. Caes. non excusis 25
typis er v. r.]wence dne poslednieho . . . diem ultimam mensis Junii more in Passionali observato indicat. Habesne seriem mensium ex Calendario Plsnae 1489 edito, excerptam? sed nomenclatura bohemica.

Sex anni tempora majores nostri identidem ex Gen. VIII. 22 paulo alia appellatione sumere potuerunt sicut Judaei totidem vocabulis, sed iisdem: 30
¹ ⁴ ⁵ ² ³ ⁶
זרע וקציר וקר והם וקיץ והרף in distinguendis anni temporibus usi sunt, si seriem cl. Michaelis spectes. Accipe has meas observationes eo animo, quo ego tuas accipere soleo et pro nuper mecum communicatis notitiis literariis praesentes adnecto. Sed tuae ut plures sunt, ita etiam nova eruditione me magis delectant: sed fors etiam haec notitia, quam mox dabo tibi, aequae grata erit. 35

Nosti ea, quae de Martino Lupacio ad diem 20 Aprilis adnotavit Procopius Lupacius, qui Martinum a. 1468 obiisse perhibet nihilque de versione Novi Testamenti ab illo adornata memoriae prodidit; sed ista post Apocal. in cod. manuscripto chartac. in folio N^o inter codd. recentiores 2128 Bibl. Caes. totius N. Test. bohemicæ ex vers. Vulg. redditi subscriptio: Tak fe 40
fkonawa zakon | nowy a gt wykladu | knieze Martina lupacze | w nadziegi bozij wierne,ho a fwateho muze y s | ginymi pocztiwymi a | mudrymi kniezimi Bu|diz bohu chwala na wie|ky wiekow Amen |, quid prodat, jam intellexisti. Contuli quaedam loca hujus versionis Lupacianae cum principe nostra editione 1475. Matth. I, 1: Kniha vroseneho, sed. ed. princeps: *naroda*. C. IV. 6: 45

Gfyli fyn boży, ed. princ.: *acž* fyn boži gfy. Sed vers. 9. utraque: *acž* padna. [Quid autem censes de illo miro consensu cap. VI. de liliis agri III ПРАДВТЬ edit. Ostrog., ani *przadaw* ed. Lup., ani *przadaw* edit. princ., quia pericopa haec ad illam collectionem *de cultura lini apud Slavos* aliquo modo pertinet, vi-
 5 debo illam in omnibus exempl. diversarum dialectorum ejusdem nobiscum originis slavicae, quae in Bibl. Caes. servantur.] Cap. IX, 22. Lupac. tantum: wiera twa tie zdrowu wczinila; sed ed. prin. *doufaiczi* wiera twa. Ex antiquiori exemplo mihi videtur editio princeps excusa, ac sit versio Lupacii: in ista enim Lupaciana pauciores sunt archaismi; nec illa lectio singularis quam edit.
 10 princeps, cod. ms. Žerotinianus, atque mss. theologicum in exposit. Evang. S. Joann. cap. I. bohemicè perscripta, laudato cap. I. v. 14. non in praeterito perf. *habitavit*; sed in futuro: *przebywati bude* habent. Versio Lupaciana consuetam lect. in praeterito servavit; sed I. ad Cor. X, 17. cum septem codicibus latinis Biblioth. Caes., quorum unus est familiae bohemicæ [in Bohemia
 15 scriptum intelligo ab homine Bohemo], qui hanc lect. habent et *de uno calice participamus*. Codex N° L. omnibus praefatis antiquior non habet in textu hanc lect. I ad Corinthios X, sed in margine alia recentiori manu scriptam.

Sed jam cogor plura in sequentes ferias dierum Saturn. differre, quibus ad te omnino redditurus sum, quidquid tibi per moram ex occupationibus
 20 inductam literarum teneor. D. Gelinek *in concursu* pro boh. l. prof. officio obtinuit *primam classem cum eminentia*, aequè ut d. Werschauer. Sed hucusque nihil rescire potui, uter assumtus fuerit. Quod primo loco a me scribendum erat, id sub finem epistolae pono: gratiarum actionem nimirum humanissimam pro illa congerie notitiarum *de cultura lini apud Slavos* et
 25 pro omnibus reliquis notitiis literariis. Non te celabo, quid me induxerit ad hanc de cultura lini quaestionem: Helmoldi Chronic. Slavorum post ferias autumnales restituta valetudine ex proposito integrum legi; attentum me reddiderunt I. I. cap. XII. verba: *de omni Wagirorum sive Obotritorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura*
 30 *grani, et quadraginta resticuli lini*, quae duo ultima vocabula vel ideo me huic rei magis intentum reddiderunt, dum assumpto Dufresne Glossario priorem ex Helmoldo receptam et illustratam legi: *fasciculus lini reste ligatus*. Longe magis in culturam lini apud Slavos excitatus sum istis cap. XXXIX. verbis:
 35 *Porro apud Ranos non habetur moneta, nec est in comparandis rebus consuetudo numorum, sed quidquid in foro mercari volueris, panno lineo comparabis*. Visa est itaque mihi illa quaestio momenti non tantum ad rem agrariam, verum etiam ad literariam ad prime pertinentis in originibus ethnologiae Slavorum et artis chartariae. Sed jam chartam plicare debeo; vale meque amare perge. Salutem dicunt, quos salutatos volebas. Cl. Denisius gratias agit pro illa bene-
 40 volentia animi; sed Bibl. Caes. jam habet illud Missale Olom. Viennae impressum. Iterum vale!

XLIII.

1789 — 28. března. Durich zmiňuje se obšírněji o pravopisu staročeského zbytku »o apoštolech«, o slově »koba«, o slovanských jménech měsíců, o staročeských překladech písma sv., o písni české z r. 1562, o Rokycanově slovníčku a končí drobnějšími zprávami.

Vinnae 28. Martii 1789.

Jos. Dobrowskyo suo Fortunatus s. p. d.

Recte quidem tu scribis: chz nihil aliud esse, quam czz, id est modernum č = ч cyrillico; confirmatur quoque formatio τὸῦ z. Forma τὸῦ ἦ etiam sec. XI. codice Caes. inter mss. theolog. N^o DXCIII. membr. in forma 4., in quo Cantica Canticorum lingua theotisca satis eleganter scripta continentur; sed laudata literae forma superne quendam apicem habet, et inferne non est tam *sinuosa*, vel, ut ita loquar, non habet talem *isthmum*, ut tu formasti; sed in hunc modum e. g. pag. 2 folii 10. formata est: Dm uzgegozzen — in eundem modum, exceptis apicibus supernis formantur nostra zz in antiquissimo fragmento boh., saepius tamen inferior apex magis deductus est; g) autem nihil similis esse potest: sed proxime utrumque manuscriptum conferam antiquariorum diligentia, ut certior reddar in mea opinione: puto enim nostros populares Germanorum imitatores fuisse in literarum formis exarandis. Haec similitudo inter antiquiss. frag. et cod. istum intercedens, addit pondus antiquitati, quam tu mecum fragmento tribuis; jamque minus vereor asseverare XII. seculi monumentum esse, seu non esse inferioris aetatis, seculo duodecimo. Velim autem illa, quae de chz et czz tecum sentiendo scripsi, tantum de vi et potestate intelligas, non autem de origine formae scribendi ex non assecuto valore literae: nam, ut nihil dicam de praestantia antiquitatis, qua fragmentum codices separat formam τὸῦ czz referentes, non potuit forma scribendi chz ex lecto h pro z ideo oriri, quia ἦἦ gemina, gemino hh isthoc errore reddere conveniens fuisset; etsi tibi lubens concedam, alias vel a Dobnero aliisve pro z lectum h. Jam quod ad modum attinet scribendi sonum τὸῦ ч, quem nosti Slavos habere communem cum quibusdam Asiae et Europae gentibus, video mirum consensum assumtarum literarum ch in provinciis longius dissitis. Patere, ut tibi ex cl. viri Georgi Alphabeti tibetani cap. VII. N° III (?): »Plerumque etiam fit, ut idem in loquendo sit sonus vocis, licet, si vox ipsa scripto exprimatur, alia fortasse videatur. Sic ch, quod scriptum lusitanice et hispanice videris, Itali efferunt ut ante e et i, Germani vero fere ut tŕch. Idque non inutile scitu Bayerus tradidit lib. I. Gramm. sin. cap. I. num. IV.: Hinc intelligis, cur ille \mathfrak{J} , exempli gratia, ore germanico pronunciet ut tŕcha, nos vero Itali ciha«. Nosti melius ipse Anglorum scribendi modum istius soni: non scio, quam antiqua sit haec Lusitanorum, Hispanorum, Anglorum orthographiae ratio, croaticam tamen, qua ch nostro cž aequivalet, antiquissimam esse scripsit cl. Jambressich in orthographia lexico suo praefixa: De consonant. lit. C. *Tertium*: »Quando lit. c efferri debet tono duriore sive ante vocales sive post illas posita sive nonnullis consonantibus, ut l, v, etc. praeposita, tunc juxta antiquissimum Croatorum usum illi adjungi debet lit. h, cui aliquem sui tonum communicat,

et aliquem a litera h, ad modum liquescentis participat etc.; hunc ipsum tonum per se habet litera illyrica ч«. Cum vero tu scribas croaticam hanc orthographiae partem, qua ch nostro cz aequivalet, longe recentiore esse, videris mihi contra Jambressichii assertionem habere rationes, quas ex te
 5 rescire vehementer cuperem; quod si mavis, ut dicam: Fragmenti formam chz, quod ad ch attinet, croaticae orthographiae aliquid redolere, quatenus et Lusitanorum, Hispanorum atque Anglorum identidem aliquid redolere videtur, non habebis forte, quod opponas. Sed, ut ex ista rerum tenuitate, quam tamen Quintilianus grammaticis commendat, ad etymologiae rationem
 10 vocis *koba* transgrediar, mirum in modum tua interpretatione, quae mea longe melior est, me et profess. Alterum induxisti, ut pone me in Bibliotheca sedentem cl. Wille, eruditum Anglum, causa colligendarum antiquitatum peregrinantem, rogaremus: an in anglo-saxonica dialecto exstaret nostrae voci et significatui simile vocabulum? Haec equidem quaestio Altero linguae
 15 anglicae perito incidit, ad quam eruditus ille Anglus mox respondit: in Decalogo verbum ejusmodi occurrere nunc jam obsoletum: to covet, *cupere*; covetous *cupidus*. Vides, in quem modum o cum u, v cum p commutentur; nobis itaque videtur, si cum cl. Leibnicio aliisque etymologiae rationem instituire velimus, in eundem modum radicalem partem verbi *cupere*, esse in
 20 slavon. *koba*. Placetne hoc originationis genus? De commutatione literarum p cum b nihil controversiae interveniet: cum tibi *clavis mutationis elementorum* etc. Alb. Schultensii nota sit; imo probe scias grammaticae philosophicae principia; et in nostra dialecto non ignores, unde sit oppat, et mihi meliorem originationem ingenue dicturus sis *тоѡ ѡзетѣ*, et, quae nosti, nostro
 25 usu inde deductorum, si mea ex *busto* minus idonea tibi videbitur. Et historia seu antiquitates, et ea, quae grammatici heic exigunt ad etymologiae rationem, adesse videntur.

Quod ad menses Junium et Julium attinet, qui in Passionali Pragensi anni 1495 *cserwenez* et *cserwen* constanter dicuntur, omnia monumenta
 30 colligo, ut haec nostra chronologiae particula illustretur, quam noster pie memoriae Adauctus exponere incepit. Gaudeo, in manuscripto slavico Olomucensi identidem Julium appellari *cserwen*, quod utique et antiquitatis consensum firmat, qua iste mensis in Passionali *cserwen* quoque nominatur, et auctorem Passionalis a mala confusione vindicat, qui cum fuerit citatus in
 35 Disputat. Rokyczanae et Hilarii, videtur mihi apud nostros homines antiquitatis auctoritatem habuisse. De consensu cum Brunensi antiqua editione jam ad te scripsit cl. Zlobiczky. Quid mirum, si apud nostros homines non sit in mensium appellatione concordia, cum et graecorum mensium distributio alia sit secundum Gazam, alia secundum Scaligerum; sed, ut istius dis-
 40 tributio confirmata est marmoreis inscriptionibus, ita et nostra idoneis quibusdam poterit firmari monumentis; Bohemarii et quorumvis vocabulariorum, praesertim si apographa sint, non mihi videtur esse talis auctoritas, quae omne dubium tollat.

Nil gratius mihi factururus es, quam si aliquando, ut scribis, notas mihi
 45 dederis, quibus discerni possit antiquissima recensio codicis s. bohemicus ab aliis recentioribus: hoc tamen de me nolim opineris, ut de his causis, quas

adduxisti, elicere velim bohemicam vers. e slavica adornatam; foret hoc eliciendi genus contra regulas verae artis criticae. Exempla sequor illustrium et probatae auctoritatis virorum, nec tamen sine scrutinio meae rationis et sine exemplo factorum ad iudicium hermeneuticum revocato. Credisne editionem Fratrum celeberrimam ex illa Venetiis 1506. refictam, cum ista Vulgatam latinam, illa vero originarios textus referat? Et nihilominus historico monumento certum est, quid de usu Venetae editionis in adornanda nova Fratrum seniores decreverint. Credisne aliter editores Wenceslanae, sic dictae primae editionis se gessisse, ac illorum praefatio sit exarata? Fidem habeto mihi et Faustino Procházka laboris socio, dum novam editionem curaremus, certis vestigiis a nobis deprehensum, Fratrum editionem Kralicensem notis instructam ita ab illis ad novum opus usurpatam fuisse, ut nihilominus post summam in commutando adhibitam diligentiam, tamen certa vestigia manserint laudati usus. Cur igitur tibi minime placet ille meus criticus conatus, quo pro veritate simplicius ago? Scio, in quem modum ab aliarum linguarum hominibus s. codex refictus fuerit; ex haud exigua parte scio vestigia hujus refictionis in codd. glagoliticis; ad haec scio, a quibus Boriwojus cum sociis conversus fuerit ad religionem christianam, qui saltem sine *pensis Evangeliorum et Epistolarum* et sine sacerdote domum non rediverit, quod quidem indicio mihi tantum est, non vero certae probationi. Verum est, inclino in eam sententiam, etiam difficultates sentio talia vestigia investigandi in nostris codd. bohemicis, qualia supersunt vel in impressis antiquioribus glagoliticis: cum nostri codices saepius reficti fuerint ad Vulgatam lat. et ex Antehussianis exemplis nulla recensio mihi sit ad manum praeter quaedam fragmenta; sed hoc tamen non negaveris, etiam ibi, ubi nulla *vera varians lectio* gr. occurrit, sed solus consensus in modo reddendi voces graecas Slavo interpreti usitato, et in methodo nostri alicujus exemplaris antiquioris usurpata invenitur; cum primis in locis difficilioribus, tam diverse ab aliis redditis, quam diversi fuerunt interpretes; hoc, inquam, non negaveris aliquid redolere communis derivationis. Exempli causa: Si participia graeci textus non resolvantur in relativum qui — et tempus modi finiti, ut hic modus est nota characteristicam versionis Vulg. post Italam formatae, sed reddantur eodem, participio. Quid judicares? si hanc partem historiae evangelicae de muliere Samaritana Johann. IV. 11. *οὐτε ἀντήμιμα ἔχεις*, non illa verborum forma V. — *neque in quo haurias habes*; sed ut Slavus interpres reddidit, translata invenires? Tu ipse nosti, qua prudentia vetus vocabulum *δαίμων* Slavus interpres nomine *ѿѿѿѿ* reddiderit, praesertim si usus verbi *ѿѿѿѿю ѿ* spectetur, quod nil aliud, quam *insanire, furore obripi aut corripi significat*: cum igitur non vulgarem, sed melioris sensus vocem etiam MS. lycei vestri an. 1417 — nimirum *bies* saltem vigesies habeat, ubi non occurrit eadem vox, recentiore utique mutationem redolet; [quod ad nostrae familiae codd. attinet, dabo huic voci investigandae operam] ubi vero occurrit, indicat suum fontem: non enim diversi interpretes in reddendis vocibus difficilioribus adeo consentientes esse solent; Hexaplorum fragmenta nosti. Habeo loca quaedam adnotata, quae mirum in modum consentiunt cum slavonica; cur ergo in sequioribus nostris recensionibus, quod ad unum eundemque locum attinet,

tot sunt diversae interpretationes, quot sunt interpretes? Hac in diversitate
judicanda placet mihi iudicium cl. Grisbachii. — Sed heic ego tuam sen-
tentiam vehementer admiror, ut scribis: »Hoc quidem minime placet; nec
unquam effici poterit, ut reddatur vero simile.« Nonne ante rem confectam
5 rei conficiendae etiam id negare potes, quod vel nunc jam habet, ut vero
simile sit, eos, qui ante Hussum s. codicis bohemicam recensionem fecerunt,
nimirum illos, qui ante adventum Slavorum Benedictinorum in Emaus s. co-
dicis versionem bohemicam suae gentis hominibus dederunt, usos fuisse ver-
sione slavonica, quam exstare sciverunt: quia tu, ut recte memini, id a Bo-
10 hemis nostris hominibus sequiore tempore ita factum fuisse tuebaris, ut
diceres Psalmos a Matthaeo Philonomo in suo libello etymologico: Knjzka
flow čefkých etc. a. 1587. Pragae edito, literis nunc usurpatis adductos, ex
cyrillica versione solā commutatione literarum sumtos fuisse. Poterat hoc fieri,
immo te asserente factum est aliquando, cur dicis: *nec unquam effici posse,*
15 *ut reddatur vero simile?* Glagoliticos codices, id est partes Scripturae sacrae
in codicibus liturgicis et ecclesiasticis slavo-latinorum antiquioribus, nullatenus
diffiteri vales ex cyrillico fonte derivatos, subinde latina vers. V. interpolatos;
ad editionem Ostrogiensem bohemicam versionem adhibitam fuisse ex ipsa
editione scio, et vel maxime ex illa post libros Macchabb. subscriptione;
20 cur itaque nec vero simile sit, vel effici possit, ut aliquando Bohemi slavonica
versione ad condendam suam recensionem uti fuerint? Fateor, me in mea
dissert., in qua primas tantum lineas duxi, rem istam non demonstrasse;
etiam nunc tibi sincere profiteor, necdum a me talia argumenta collecta fuisse,
quibus vel ipse omnino convincar; intra sola specimina vero similioris opi-
25 nionis me contineo, non equidem quod ad totum s. codicem attinet, atque
etiam singulas N. T. partes; sed quod attinet ad s. Evangelia et reliquas
Lectiones sacras, sine quibus a SS. Cyrillo et Methodio recens ecclesiola
instituta, cum primis dux ipse novae plantationis nutritius futurus, nullatenus
diutius subsistere poterat. Latinosne codices Evangeliorum acceperunt? aut
30 nihil plane hac conversione de verbo Dei in Bohemiam allatum est? ne-
utrū mihi vero simile videtur: quia controversias de linguae slavicae in
sacris usu nosti; et nosti apud Slavos, etiam forte nostros quosdam, magis
verbi divini et doctrinae christianae, quae sine verbo divino fieri nequit, quam
baptismi inopiam fuisse. Si mihi de Bořivojo simile quid adferre posses, ut
35 ego de principe Godeschalco apud Helmoldum l. I. cap. XX. legi: »ut ser-
monem exhortationis ad populum frequenter in ecclesia ipse fecerit, ea sci-
licet, quae ab episcopis vel presbyteris *mystice* dicebantur, cupiens *slavicis*
verbis reddere planiora.« Haud obscure intelligis, principem (qui cap. prac-
cedente apud Luneburg scholaribus disciplinis eruditus dicitur) interpretem
40 egisse apud Slavos *Aldenburgenses*; apud nos autem jam antiquis temporibus
Evangelia et Epistolae slavonice legebantur. Verane putas verba Oratorum
regni nostri in consilio Basileensi? »Quatenus vestrae paternitates dignentur
permittere ad minus Evangelia, Epistolas et Symbolum in vulgari in missis
et ecclesiis eorum populo ad excitandam devotionem libertari, legi et de-
45 cantari. Nam in nostro linguagio sclavico ex indulto ecclesiae *olim ab antiquo*
in vulgari suo excrctur, etiam in regno nostro.«

Sed jam angustia chartae me commonet, ut tibi novam accessionem rei nostrae literariae, in Palat. Bibl. latitantem describam. In cod. ms. theolog. chartaceo in 4to N^o DCIV. sub principium exstat *apographum* (ut opinor), cantici epinicii in ludos circenses Pragae 1562 habitos, lingua bohemica scripti a Georgio Trniczky de Trnicze; in his primum ἀδελφον obtinuit Carolus Archidux, secundum vero Egnés Joannes Dlesko Chynsky de Wchynicz et de Woparna. Stropha 9^a sub finem canitur: bylo gich sedmdesat paru, kteriz w tom turnagi honili spolu.

Strophae sunt 23. Dualis numerus Stropha 6ta :

Potom gini w turnay fflij muzfky fe potykali 10
 Až przifflo na dwa sobie protiwna
 Tij bez litofti k fobie hnala
 Až wobadwa s koňmi na zem upadla.

Sed cod. DXCVII MS. theolog. chart. in 4to mihi magis placet.

Spicilegium quoddam vocabulorum et phrasium nostrarum a fol. 80 15
 usque ad 85 in eo continentur hac inscriptione praefixa: »Vocabula post
 magistrum Rokycanum pie memorie.« Ex hac sylloge colligitur, quam procul
 distent novelli quidam nostrae dialecti interpretes recentiores et contentiosi,
 quos tu in Promptuario perstringis. Sed Rokycana ab elegantia sermonis
 patrii commendatus meo arbitrato ita se gessit, ut velles. Accipe parvum 20
 specimen: »Redundabit in vos: budett na waff. Exiguo — nestateczne^v chu-
 demu. Student avaricie — ftogie o lakomftwie. Infixit desiderium — vprziel
 ziadoft. Non est volentis, neque currentis — nenie na tom gtō chce ani
 na tom gtō dobre fktuky czini. Qualitates — Zpuofobilofti. Ex condigno —
 Z fweho zafluzienic. Correlarium — Wybierek. Dispar exitus — nerowny 25
 konec. Teneritudo — Vfflechtloft. Illabatur — wlewa fie. Quid superest —
 czieho gefstie cziekaty.«

Porro in septem paginis in duas columnas divisus (idem de priore opus-
 culo intellige) sequuntur pluribus latinis vocabulis correspondens unum vel
 duo bohemica: 30

Specimen illorum:

Archa	} Skrzině neb truhla	Proxime cum mss. et editis codd. armenis Zamoscio in	
techa		Bibliothecam Caes. adferentur epistolae ruthenicae in uno codice	
cifta		manuscripto membr. contentae. Quanta habeo tibi perscribenda!	
scrinia		sed non possum modo omnia tibi propter angustiam chartae 35	
capfa		referre. Hoc tamen attingam: ex illo supra laudato erudito Anglo,	
capfula		qui fragmenta Rhemis servata manu sua tractavit, et anglica	
capfella		lingua notitiam ab Altero latine redditam nobiscum communi-	

cavit, esse et cyrillicis et glagoliticis literis exarata. Jam vale
 et me amare perge. 40

Nec liber: Preussische Zehenden, nec illi recentiores de rebus slavicus
 agentes, quos ad eundem monuisti, sunt in Bibl. Caes. Pro d^o Ribay jam duos
 libellos habeo. Iterum vale.

XLIV.

1789 — 3. května. Dobrovský opět zmiňuje se o pravopise staročeského zbytku »o apoštolech« a o slově »koba«, podává výklad některých slov, pojednává o názvech měsíců, o překladě staročeském písma svatého a končí drobnějšími zprávami.

Fortunato Durich, amico suo, Jos. Dobrowsky.

Utcunque se res habeat cum ratione scribendi et exprimendi τὸν *chs*, nihil jam obmonebo; modo non dicatur, in *ch* scribendo Bohemos secutos fuisse Croatas, utpote qui multo serius, quam nos, latinis literis usi sunt.
 5 Antiquissimum Croatarum usum opponit *Jambressich* recentissimo mori italico; fere, ut nos antiquissimum librum vulgo vocari audimus, qui sec. XVI. impressus sit. Hoc tamen addo *h* in codicibus latinis, uti illo Cosmac, qui Bibliothecae Caes. donatus fuit ab Equite de Wokaun, melius exprimi, quam in illo cod. theol., quem tu excitas. Deinde *chs* eo modo scribi potuisse pro
 10 *czz* judicavi, quomodo *fs* scribi solet pro *ff*, vel apud Germanos *β*, *sz*, pro *fs* seu duplici vel forti *s*. Interim quae pro *ch* adduxisti, tuam stabiliunt sententiam.

Koba, cum sit derivatum, mea opinione, et *oba* ad formam, non ad radicem pertineat, non possum slav. *koba* cum latino *cupere* comparare. *p* enim
 15 in *cup-ere* radicale est. *cu* quidem cum *ky* convenit, sed *cu* etiam in *cudo*, *cnbo*, *cutio* ac aliis habetur; nihil ergo praeter significationem *koba* cum lat. *cup-io* mihi habere videtur cognationis aut affinitatis. *b* et *p*, utpote literas ejusdem organi, permutari posse scio; sed dum slavica ignota explicare volo, non confugio ad haec aut similia praesidia; nam permutatio τὸν *b* et *p* non
 20 est ordinaria. *Oppat* est ex germ. *Abt*, in quo *b* ante *t* ut *p* pronunciat; sicuti *pant*, *pentle* ex germ. *Band*, *Bändel*, non quod *b* mutetur apud Bohemos in *p*, sed quod Germanorum *pars b* ut *p* pronuncient; unde *Pust*, *pustý* etc. non refero ad *bustum*; hoc enim est ex verbo *buro*, bussi, bustum; nec significatio satis convenit. *pust*, cum germ. *wüst*, lat. vastus jam contulit
 25 d. *Adelung* et quidem rectissime, ut ego quidem censeo. Nam *p* in *w* aut vice versa *v* in *p* mutari posse, constat; uti nostrum *wčela* ex *pčela*, apicula, ortum est. Slavicum tamen *pust* antiquius esse judico germanico *wüst* et lat. *vast-us*; quamvis non negem, exempla etiam suppetere, in quibus *w* antiquius sit, quam *p* aut *b*; *přibusný*, uti scis, certe ex *přiwusný*, conjunctus,
 30 cognatus est ortum, et *wusný*, ex *wus*, *vs*, *vsel*, croat. *vez*, vinculum, nodus etc.: *juznik* in epistola Pauli ad Philem. est in vers. cyrillica *vincus*.

Sec. XV. non nego *cžrwenec* appellatum Junium et *cžerwen* Julium. Hoc nego, hanc denominationem ab antiquitate repetendam, cum antiquiora monumenta omnia contrarium evincant. Vocabularia antiqua, non utique apographa,
 35 sed Bohemarium vere anno 1309 descriptum, quomodo spernere possis, non video. In MS^o Olomuc. slavico dicis Julium appellari *čerwen*, et tibi gratularis. Atqui *čerwen* hic non Julio, si mensium omnium series ad nostram reducatur computandi rationem, sed Junio respondebit. Hunc Poloni *czerwiec* appellant; unde Weleslawina in Sylva: *čerwen*, *měsíc letní od čerwoce*, num
 40 forte ille ad appellationem polonicam respexit? aut *čerwcc*, a *čerw* diminu-

tivum in mente habuit? Julium, *druhý měsíc letní* — *červenec* vocat, uti nos
 et ante nos jam Pulkawa, interpres chronici latini, jussu Caroli IV^{ti} collecti.
 Editionem Francisci Procházkae, quaeso inspice, sed notam b) p. 227 prius
 velim inspicias, ne fallaris. Contuli ego, si credere velis, omnia loca Pulkawae,
 in quibus nomina horum mensium occurrunt, et comperi, illi Junium esse 5
červen, Julium vero *červenec*. Hoc certum est, utrumque mensem olim
 appellatum *červen*, nimirum primum et secundum; unde ordo noster: *červen*,
červenec, quasi alter *červen*. Interim non nego primum *červen* vocatum fuisse
 parvum, alterum magnum, unde ordo in Passionali desumptus. Putavit namque
 sciolus aliquis *červenec*, h. e. secundum *červen*, non posse majorem dici; 10
 nimius etymologiae investigator. In MS^{to} Cerroniano, membranaceo, sec.
 medii XV^{ti}, in quo praeter alia multa et liber medicus: *Poklad chudých* dictus
 exaratus est, in hoc mensium nomina hoc ordine leguntur — subjunctis re-
 gulis diaeteticis: *hruden aneb leden; vnor, brzyezen, mag, duben* NB. *mag,*
duben, NB. NB. NB. *červen mensy, »červená maleho mcd pyty gest velmy* 15
nezdravo», červen veliký, NB. iterum, *červen*, sine epitheto; *srpen, sarzyg*,
 gen. *sarzyge*, (uti *kyg, kyge*), *lystopad, profynecs*. Vides tu hic erronee Majum
 praeponi Aprili, *červen malý* praeponi *červen* majori, unde alii *červenec*, se-
 cundum *červen* praeposuerunt τῷ *červen* primo, qui melius, uti ego judico,
 aliique ante me, *červen* sine epitheto dici potuit, cujus socius ejusdem no- 20
 minis, quod primum sequeretur, jure appellatus est *červenec*. Quod si a ver-
 mibus, uti sane videtur, dicti sunt hi menses, nescio, si vermium copia spec-
 tetur, quae istis mensibus gignitur, uter illorum dici debeat major; primus
 certe, numerandi rationem si spectes, Junius est, nempe *červen*; quo dato
 alter *červenec* commode appellatus est. Quis enim *červenec* prius concipiat 25
 animo, antequam *červen* innotescat? Sed tu sentias, quod velis; sunt enim
 judicia libera.

Patere etiam tu, ut dissentiam, dum versionem boh. ex cyrillica ador-
 natam aut refictam opinaris. Placet quidem modestia tua, quod nolis integra
 biblia ad hanc normam exacta fuisse, verum solum partem aliquam, lectiones 30
 nimirum evangelicas et epistolarum. Ergo concedere mihi videris, a Borzi-
 woji sociis, qui ei dati sunt, non fuisse allata integra biblia. Ego, ut verum
 fatear, adhuc dubito Borziwojum a Methodio baptizatum. Examinatis enim
 rationibus historicis, non video, quomodo id certo defendi possit. Interim
 hoc do, sed nego ritum slav. in Bohemiam, alterius episcopi dioecesi jam 35
 subjectam, introductum esse, uti nec in Moraviam hodiernam invehit potuit,
 quod haec pareret Passaviensi episcopo, et dialectus serbica non intelligen-
 batur a Moravis, quorum episcopus Wichingus contra ritum slavicum stabat
 et contra Methodium. Sed sinamus ista, utpote obscuriora. Hoc agamus,
 utrum extent vestigia vers. cyrill. in vers. bohémica, qualia e. gr. extant 40
 in editione vestra anni (18)78 et 80 ex Pragensi anni 1488, aut quae cum
 hac omnino convenit, Kutenbergensi, aut qualia extant in bibliis Fratrum
 summa diligentia ad fontem hebr. exactis ex Veneta vel potius Melantrichiana.
 Ex hac postrema sumsisse Fratres plurima, imo vocabula, si spectes, vix
 non omnia, ego quotidie convincor, dum Melantrichiana anni (15)70, Kuten- 45
 bergensia, Fratrum et vestra normalia saepius confero; mireque delector,

dum observo, a posterioribus editoribus subinde sensum a prioribus clare expressum, obscurioribus verbis redditum. Jesuitas ego hic intelligo; non eos, quibus nec datum tempus fuit, ut meliora praestarent, quae possent et vellent. Editorum omnium diligentiam dum perpendo et tamen video, vestigia plurima superesse e. gr. Pragensis editionis primae aut recensionum Antehussianarum: puto et hoc jure postulari, ut, si ex slav. vers. bohemica reficta sit, aliqua saltem vestigia, post tot vel a me solo et a te collata loca, deprehendantur. Atqui mihi saltem nihil unquam occurrit, quod me vel in eam sententiam inclinasset. Diligentiores et accuratiores, jam ante Hussum, fuisse interpretes non possum mihi persuadere. Historicis immo argumentis certum est, biblia vernacula vix lecta fuisse a quopiam. Verum tu observasti, participia graeci textus non resolvi in relativum qui, uti Vulg. interpreti solenne est; sed reddi eodem participio — eodem? quo Graecus aut Slavus reddere solet? Hoc ego fieri debuisse existimo propter linguae utriusque genium; nec adeo boh. versio in reddendis participiis cum slav. convenit, ut non omnia etiam hoc modo, uti in boh. leguntur, reddi e Vulgata lat. potuerint, e. gr. quomodo tu, Judaeus cum sis — Joh. IV., 9. reddita sunt: *kterak ty gfa židem*. Quomodo haec, quaeso, aliter reddi potuissent? Natura linguae nostrae hic participium exigit; nam et vulgus iis utitur aut saltem utebatur olim. Quomodo, ut aliud exemplum proferam, Joh. V. 2. *probatica piscina* in edit. anni 1475, principe nostra, reddi potuisset: *skuffeny rybnik*, si slav. versio unquam norma fuisset versionis boh. Refictos tu ais, codices ad latinam Vulg.: at quomodo? itane, ut singula vocabula adnumerarentur? num vero ita, ut solum sensus obscurior clarius redderetur atque errores aliorum hac ratione corrigerentur? Totum refictionis seu recensionis opus in eo situm erat, ut vocabula vocabulis substituerentur, usitiora nimirum aliis minus usitatis; flexiones vocum obsoletae expungerentur et alia similia. Non vero, ut tu sentire videris, studio summo reformatam et ad Vulgatam exactam versionem boh. Levacovichii Psalterium glagol. contuli, in aliquot psalmis, cum cyrillica — singulis versiculis, quamvis ad Vulg. mutatis, tamen semper vers. cyrillicam contineri deprehendi. Ergo quod vitari non potuit summa diligentia, quae ei commendata fuit, hoc factum fuerit casu a nostris, nemine jubente? Quis hoc sibi persuadeat? Sed urges: quid si Joh. IV, 11. *ἀντίκτα ποῦρπαδλο* vel *črpadlo* sit redditum? Respondebo redditum esse: illud, quo hauritur, — nam *čerpati* seu *črpati* est haurire; instrumentum seu vas, in quo hauritur — est *počerpadlo* seu *čerpadlo*; uti *posypadlo* a *posypati* et alia innumera. Nihil ergo video hoc in loco, quod sumtum sit e vers. slavica; uti nec in aliis, in quibus pro daemonio *bies* legitur. Nam spiritus *bies* omnibus Slavis notus fuit. Ob eadem attributa, propter quae Cyrillus daemonio substituit *bies*, nulla quidem prudentia, quantum puto, sed errore communi omnium veterum, corporum vexationes spiritibus quibusdam adscribentium, in vers. boh. *bies* positum esse existimo. Si Deus *báh*, spiritus *duch*, infernus *peklo*, coelum *nebe* reddi debuit, quin opus fuerit vers. slav., cur non daemonium *bies* verti potuisset? Quod serius pro *bies* diabolium *diabel* substituerint Bohemi, nihil miri est; nec in hoc lat. Vulg., sed potius germ. vers. et falsam opinionem, quae diabolium et daemonem confundit,

secuti sunt; germanicas vers. a nostris inspectas multis exemplis doceri potest: unum solum proferam, quo tuam stimulari velim diligentiam, ut eam, quam impendis indagandis vestigiis vers. slav., utinam non frustra, aut saltem aliquam partem impendas vers. ant. germanicis, e. gr. ei, quam habes Vindob. tempore Vences. IV. scriptam, ergo et in Bohemia sec. XIV. notam. 5
Discipuli in MS. Antehussianam recensionem continentibus semper fere redduntur boh. *mlačŝŝi*, h. e. germ. die Jünger. Parentes *starofŝty*, ex germ. Ältern; alias *otecŝ y matic*, nam *rodic* olim, uti in Pulkawa, cognatum significabat, uti hodie *rodák* apud Polonos.

Talia plura deprehendi. Versionem slavonicam innotescere potuisse 10 Bohemis per Benedictinos Sazavienses aut Emautinos non nego. Verum interpretes boh. hac versione usos nego, quia usos fuisse neque historicis, neque philologicis seu criticis rationibus evinci potest, vel si mavis, evinci potuit. Primus ego victas dabo manus, si me convinceris vel *unico exemplo*. Matthaeum Philonomum, qui abbas fuit in Emaus, exscripsisse boh. literis 15 psalmos aliquot e cod. slavico glagolitico, quem in monasterio suo adhuc tempore reperit, scripsi, et res certa est. Sed vel ideo vocabulum unicum mutatum in vers. boh. nego; imo ipsi Emautini bibl. boh. glagoliticis literis descripserunt, nihil omnino mutantes. Quid enim opus fuisset, cum honor major deferretur Vulg. latinae, quam ipsi graeco aut slavico exemplari? Cur 20 tibi non placet asserere, boh. vers. e graeco fonte adornatam? cur e slavonico? Cur tu in adornanda edit. boh. non usus fuisti vers. cyrillica? Quomodo clerus sec. XIII., aut si malis XII. vers. slavonicam vel curare poterat? aut investigare codices, — sufficebat omnino textus latinus; hunc ille reddere studuit bohemice, — uti cuique facultas et copia linguae fuerat. 25 Quod fortuito Ostrogiae exemplar boh. utique impressum repertum fuerit et inspectum, — non reddit probabile Pragenses aut Venetos editores bibl. boh. codice slavico usos fuisse; multo minus interpretes Bohemos ante Hussum; immo nec Jesuitas, post jam editam vers. slavicam. Supponis tu semper, Evangelia a Borziwoji tempore bohemice lecta, — sed supponis 30 duntaxat. Etiam Hussus credidit vers. slav. ab Hieronymo confectam. Oratores nostri fucum facere volebant patribus conc. Basiliensis, cum illi linguagium sclavicum nominarint quidem, sed intellexerint, non bohemicum, quo ante Hussum et ejus sequaces uti in ecclesiis non licebat, sed slavonicum, quo in Emaus sacra peragebantur, h. e. *etiam in regno nostro*. Rokyczana 35 deinde et missas induxit, cui hoc etiam objectum fuit ab Hilario, quod cantus bohemicos in templis resonari fecerit. Vis tibi Taboritae sacerdotis invectivas in nostros recitem, quibus ille exprobat, lectionem script. in vulgari interdici? Vis querelas Thomae de Štítny, baronis boh. circa an. 1388, quibus sacerdotes carpit, quod lectionem script. s. laicis non permittant? Sed 40 mittamus jam ista, quae tot difficultatibus involuta sunt, ut plane desperem, quidquam erui posse, quo possit controversia hac ita finiri, uti tibi placeat. Nam tu inclinas in id, quod optas; optas autem magis, quam ego sperare possim, te tam felicem futurum, ut et me in tuam trahas sententiam, quam quidem mox amplecterer, si vel *vestigia* quaedam superessent. Etiam mihi 45 magis arrident vocabula per M. Rok. collecta, quorum specimen benevole

mecum communicasti, quam epinicium illud anni 1562, in quo occurrere dualem numerum plane non miror, cum et Weleslawina hoc numero in prosa subinde utatur. Neglectum tandem ab aliis gaudeo, quod hac ratione facilius reddita fuerit inflectendi ratio, quae multos a condiscenda lingua nostra deterreret. Quid autem ego tibi referam pro tuis munusculis literariis? Cape interim aliqua, quae ex bibl. MS. lycei an. 1417, quae meo iudicio Antehusianam recensionem continent, collegi.

NB. Praefatio illa, quae non nisi in bibl. Dresdensibus, vide MS^{ta} biblia n. 15. p. 45. p. II. Promptuarii lit. mei, reperta fuit hactenus, etiam in his exstat — uti et initium Marci plane convenit. Praefationem hanc: *dawního wíeku*, — quae finit: *píšfe a řka*, ego partum interpretis Boh. quinque librorum Moysis iudico, sive is idem sit cum interprete reliquorum librorum V. Test. sive diversus. Hoc nunc non examino; tantum monere volui, hanc praefationem diligenter indagandam. Vocabula in N. Test. et Vet. frequentius obvia sic redduntur: Daemonium, *bies*, aliquando *dyabel*; parabola, *powiești*; Pharisei, *duchowniczi*; discipuli, *mlazššie*; Sadducaeii, *kaczierzi*; servus, *panoffyem* Luc. 15, 22.; scribae, *mudraczi*; sacerdos, *pop* Luc. 1, 5; sacerdotium, *popowstwie* Ibid. v. 8.; senex, *kmet* L. 1. v. 18.; sepulcrum, *rozv* Psalm. V, 11.; vanitas, *geffitnost*; testamentum, *zposobenie* III. Esdr. 9, 56.; Apocalypsis, *tayniczie*; Proverbia, *powiești*; paralyticus, *gehožto dna lamasse*; Sathanas, *dyabel* Matth. 12, 26., sed Marci 3, 22: *Sathan*; leprosus, *trudowaty* Marci 1, 40.; lepra, *trudowatyna* Ibid. v. 42.; paralyticus, *zlamany ote dny* Marci. II.; hydriae, *špichow* Luc. 2, 6.; phase, *przeštie* Deut. 16, 2.; oblatio, *offiera*; offers, *offerugefs*; filia, *dczy*; ancilla, *roba*; servus, *robotyex*; caput, *rozdiel*; evangelium, *čteny*.

Textuum aliquot versionem alias dabo. Nunc his contentus sis, — quae eo animo accipe, quo data sunt. Utique non omnia vocabula talia sunt, quae in sequioribus seu posterioribus editionibus non reperiantur. Tumultuarie ea in chartam conjeci. Tu fac delectum. Ope concordantiarum facile videre poteris, in quibus Strakiana e. gr. differant. Multa inveni ex his vocabulis in *Mammotrecto* bohemicè exposito, cujus exemplar manuscriptum in bibl. Carloviansi Pragae extabat, a me excerptum. *Mammotrecti* exemplaria latina in Bibl. Caes. exstare, non dubito; bohémica seu boh. exposita non nisi pro clero boh. confecta sunt. Tu jam vale; meque ama, ut sincere amaris a me.

Maji die 3. 1789.

XLV.

1789 — 21. května. Dobrovský zmiňuje se o některých grammatikách českých a slovanských, zejména o grammatice M. Benešovského, srovnává některá slova, podává zprávu o překladě české bible a ukázky z některých a mimo jiné ke konci též ukázku z rukopisu Cerronianského s poznámkami a varianty a na konci podává výpisky z »Desatera« rukopisu Hradeckého.

21. Maji 1789.

Fortunato Durichio s. pl. Jos. Dobrowsky.

Gratulor tibi et gaudeo mihi de detecta grammatica Benessovini. Nihil puto me ex ea profecturum; gratias tamen habeo, quod notitiam ampliorem

dederis, cum mihi ex Jo. Hevmanni *specimine bibliothecae glotticae* — et quidem ex *Indice slavico et hungarico* nota fuerit. Ita enim sub lit. B: »*Benessovini* (*Matth.*) Gramm. bohém. 8. 1577; *alia bohém. et germ.*;« postrema verba ita locata sunt, ut et altera ad nomen *Benessovini* referenda sit. Habet idem sub *G* rursus aliam, quam fortassis noscit cl. d. Zlobiczky: »Grammatica 5
vocabulary. et Catechismus bohém., germ. et lat. Prag. 1580. 8.« Solebant haec tria in juventutis scholasticae usum conjungi. Item sub *N*: »*Nicolai* (*Georg.*) Gram. boh. Prag. 8. 1569.« Num Melantrichi? Puto ex Melantrichi nomine Nicolaum depravatum fuisse. Slavonicas forte noscere aves. Habe illas: »Grammatica major sclavonica 1651. 4. acced. Mokae Maximi, Graeci, gram- 10
maticales quaestiones et specimen, quomodo sclavonica vocabula in analysi grammat. tractanda sint.«

Item »Grammatica illyrica. Romae 1604. 8. Grammat. graeco-sclavon. charact. cyrill. Leopold. 1591. 8. e typograph. fraternae societatis.

Grammatica slavonica. Vilnae 1516. 8.

15

Grammaticalia quaedam sclavonice. Ostrog. 1518. 8.

Sub *K* notatu dignissimum est: »J. P. K. Consultatio de conscribenda bibliotheca slavonica tom. I. lib. 4. Parerg. Goetting.«, quae vellem inspiceret; mihi enim Parerga haec ad manus non sunt.

Carmina Benessovini ad latinum metrum coacta non placent, cum leges 20
toni non fuerint observatae. De tono ego in grammatica speciali capite ago; 35 plagulas jam absolvi et nunc in declinationibus haereo; volui enim exhaustire omnia. De formis substantivorum tam prolixè et tamen satis concise, agendum fuit, ut quisque slavicornum vocabulorum structuram penitus perspicere possit et linguae nostrae cum aliis europaeis collatae praestantiam 25
admirari debeat. Nescio, utrum et tu de his agere velis. Detexi autem et formas antiquissimas, jam obsoletas, quarum notitia viam pandit ad radices investigandas, quas in omni fere lingua invenire liceat. E. gr. *prs*, *hlas* ad formam *s*, quod hic pronomen demonstrativum est, uti *l*, *n*, *r* et alia, retuli; ita etiam *glas*, quae alias uti radices nudaè considerari solent et possunt. 30
Hlas — demto *s* — est *h-l* seu *g-l*, confer *hlagol*, in quo *hl* radicales repetitae sunt inserta alia vocali; vides hic hebraicum קל seu *k-l* germ. Hall — Gall, gällen, Schall ex skull — rejecto sibilo kall et alia plura. Vide, si lubet magistri Fulda: Sammlung und Abstammung Germanischer Wurzelwörter — a Meuselio editam, §. VIII. k — combinatum cum *l*. Hunc ego magistrum in 35
studio linguae philosophico agnosco, quamvis et propria habeam, quae nulli debeo. Sic ego slavica tractare cupio et tractari.

Novistine mösogothica multa cum slavica convenire? Certe nihil miri, cum et latina, graeca, germanica conveniant in multis. Sic goth. *fmakka*, ficus — est *smok*; *manags*, multus, *mnog*, conspirat autem germanicum *mancher* etiam; 40
managei est multitudo; ego latinum *multus* pariter quoad syllabam *mul* (*mun*) huc traho; hauri est pruna, nostrum *hořeti*; *triu* est lignum, *dřewo*, *δένδρον*; *sa* ille, slav. *si*, nostrum *s*, in letos, leto fe, anno hoc, uti hodie pro hoc — die; *im* illis, uti Slavi et Moravi pronunciant. Verum hoc tu et Alterus melius et copiosius praestare poteritis, cum vobis praesto sint subsidia, quae ego hic, 45
uti otium, desidero.

Moravos cum nominarim, hos ego ut *archaismorum* nostrorum custodes veneror, quamvis sequendos non putem. Quis enim cultum negligat, quamvis antiquitatis vestigia non spernat?

Peto, mihi describere velis e Benessovini Grammatica declin. 2^{dam} in e.
 5 Praefatio ejus et dedicatio mihi placent. Ejus epistolas, numero duodecim, facultatem concedente archiepis. Antonio vidi saepius, et hic exemplar servatur in bibl. lycei: Epiffstoly Swateho Ignatia (Hynek enim, ut obiter moneam, Henricus est, posteriorum inadvertentia Ignatius) in 4. sine loco et anno. Plagula ultima *M* signata est. Fuit, ut adnotavi, eo tempore rector
 10 scholae ad S. Vitum in castro Pragensi; librum hunc dedicavit: vgy mému, patruo suo Wenceslao Benessowsky, parochi in Auhonětic. Aliud de Matthaeo hoc nihil scio. Nec puto alia prolaturum P. Procházkam, si consultus de eo Adversaria sua inspexerit.

Praxapostolum, qui Bibl. Caesariae illatus est, non invideo vobis. Pulchritudine enim codicum ego minus delector, quam antiquitate et situ. Nec puto
 15 tales codices consulendos, nisi curiositatis causa.

Biblia boh. vel integra plane, vel novum Testamentum, cujus exemplar antiquissimum nosti ab an. 1311 existere, conversa puto sec. XIII., medio vel ad finem. Cum enim Fridericus II. imp. an. 1236 jusserit instrumenta
 20 publica germanice conscribi, quod statutum Rudolphus 1272 confirmavit et repetiit, — isque, Fridericus, biblia in germanicum vertenda jusserit, — puto ego hoc exemplo ad simile audendum excitatos Bohemos, quos Germanorum in omni genere culturae imitatores fidos fuisse constat. Asinos autem fuisse interpretes boh. uno exemplo docebo, nisi forte hunc errorem in germ.
 25 bibliis reperias, quorum tu copiam ad manus habes in Bibl. Caes.

Ezech. 27, 5, ut facerent tibi *malum* (ex cedro nempe), — versum est: aby tobie twe *zle* vczzynyli, in manuscripto lyc. 1mo et 2do. Kutenbergensis circumscrispsit hoc modo: *drzewo wysoke prosted lodie*, quod *Melantrichus* servavit et in plur. *dřeva wysoká* mutavit. Vestrum *žežlo* nescio unde sumtum sit; huc certe non quadrat. Malum Weleslawinus *stežeň* vocat. Alias
 30 *malus* varie redditur. Sic v. 7. *na rzersabie* in manuscripto 1. et 2. et Kutenb., quamvis *řeřáb* malus non sit, sed machina quaedam ad elevanda pondera. Isai. 30, 17: quasi malus navis, *yako rzersaboue*, MS. 1. et 2. *yako drzewo korabowe Kutt.* et *Melantr.* Isai. 33, 23: sic erit malus tuus — *tak bude stanowe drzewo twe* MS. 1. ast 2^{dum} —: *tak budú stanoue. drzewo twe* scribae
 35 imperitia. *Kutenb.*: *stanowe dřewo*. *Melantr.* autem: *na lodi stoyaté dřewo twe*.

Ad discernendas recentiores recensioni vers. boh. ab antiquioribus adscribam hic duos versiculos, quos dignos censeo, ut in aliis manuscriptis investigentur et conferantur. Luc. 7, 34. legit MS. lyc. 1. seu anni 1417:
 40 *leptacz genzz pie vyno* (2^{dum} manuscriptum: *žracz a pigcze wina*) — *prziétel gefst neprawych tiezzierzow y hrzieffnykow* (2^{dum} vero: *prietel zewnikow a hrz[ieffnykow]*). Alibi pro *sewnik* legitur *zgewnik* h. e. publicanus ad literam versus, unde Kutenb., cum qua ego Pragensem an. 1488 conspirare semper reperi, *zgewnych a taynych hrzyeffnikow*. Cuique conferenti patebit, omnes
 45 recensioni inniti uni versioni, quam antiquam vocare licebit. Luc. 3, 5: *wffeliky fie uwal naplny* (MS. 2^{dum}: *wfêlike vdole bude naplnieno*) a bude

uvire (pravum) zpraveno a netrte ciefty budu rowne (MS. 2^{dum}: a budu [intelligē: pahrkbowe, quod praecedit], v vieřie [*in fide*, scribae ignorantia, qui adjectivum *wiré, pravum, curvum* non intellexit] w vpřiemne a netrte [part. pass. a třítí] ciefty rowne. *Kullen.*: *každe* vdole bude naplnieno — a budu *skřicwene wiewy prawe a ofire* budu cestami rownymi, a qua vix differt 5
Melantrichus, cujus editiones id nobis ostendunt, quod in antiquis manuscriptis factum suspicamur; nimirum textum unius versionis mutatum pro editoris lubitu. Interim tamen apparet, Melantrichum textum editionis Praegensis referre, quem ante illum editiones referunt omnes, pauculis non nisi mutatis, correctis, aut si mavis, subinde depravatis. 10

Molnari Grammaticam valachicam jam utique inspexeris; Valachos slav. characteres sec. ni fallor XV. sumsisse, ex Büschingii Geographia discere poteris. Notanda erit lit. **ц**, quam sono italico *g* ante *e* efferunt et dscha appellant. **смokinеле**, fsmokinele, e slavico *smok*, ficus, uti multa alia, derivarunt.

Salagii caput de archiepisc. Moraviensí velim legas atque perlegas; 15
habet enim ad finem fere monumenta quaedam, e quibus apparet, 30 fere annis post Methodii obitum, quem ego inter annos 881 et 887 pono, jam prohibitum in Dalmatia ritum slavicum.

Taboritarum *barditum*, ut hoc Taciti vocabulo utar, tibi dn. Zlob. legendum dederit, quem huic detexi: bíte, zabíte, žádného nežiwte, spirat 20
audaciam fanaticorum istorum et furorem. Placet tamen mihi aestrum poeticum, styli elegantia, animi fervor et alia, quae tibi certe quoque placebunt.

Num gratulari mihi ausis, nescio. Nihil enim mihi hactenus innotuit. Quidquid statuerint rerum harum arbitri, mihi non displicebit, quamvis, ut verum fatear, nihil minus cupiam, quam honores. Quietem et otium tibi in- 25
video; ego enim ita trahor in alia omnia, ut in rebus literariis vix quidquam conari mihi liceat.

Ex recensione Antehussiana habe tibi Luc. 7, 36 — ex cod. manuscripto Cerroniano, in quo post Caroli IV. Majestatem hoc fragmentum Evangelii continetur. Cod. est sec. XV. medio scriptus, sed fragm. hoc est ex antiqua 30
recensione :

Tehdy geden z duchownykow proffyefe Gyezyffye, aby í nym gyedl. An wffed w dom duchownykow, fyede za řřtol. A ¹⁾ tehdy gedna zena, ²⁾ hrzyeffnyczye, zwyedyewřřy, ze Gyezis obyeduge w ³⁾ duchownykowu domu, przynesse z byeleho mramora puffku mařřty: A řřtogyecz nazad v geho noh, 35
poczye myty řřzamy nozie geho ⁴⁾ a wlařřy fwe ⁵⁾ hlawi trzyety, ⁶⁾ y lybaffe geho nohy a mařřty mazaffe. To vzrzyew ⁷⁾ duchownyk, genz byesse geho pozwal, mluwyeffe řřam w řřfoby rzka: By byl toto prorok, owřřem by wyedyal, ⁸⁾ ktera y kteraka geřřt ⁹⁾ zena, geřřto fye geho dotyka: Nebo hrzyeffnyczye geřřt. A odpowyedyew Gyezis, weczye *k nemu*: ¹⁰⁾ Symone, mam tobye 40
nyeczó powyedyety. A on weczye: Myřřtrze, powyez. y weczye Gyezis: Dwa dluznyky byeřřta ¹¹⁾ gednomu lychewnyku: geden byeřře dluzen pyet řřt penyez ¹²⁾ a druhy pařřefat. A kdyz neymyegyeřřta, czym zaplatty, odpuffty obyema. Protoř ktoz *geho* ¹³⁾ wyecze myluge? Odpowyedyew Symon, weczye: Mny my fye, ¹⁴⁾ ze ten, *komus* ¹⁵⁾ ge wyecze odpuffřeno. A on gemu weczye: 45
prawyes rozřřudyl. A obratyw fye k zenye, weczye Symonowy: Symone,

wydys tuto zenu? wffel fem w twoy duom, nepodals my wody mym noham: Ale tato vmyla geft szamy nohi me a ffwymy wlaffy *vyterala*.¹⁶⁾ Polybenyes my nedal: Ale tato, yakz geft wefla, neprzyeřtala geft lyбаты mych noh. Olegem fy me hlawy nevmazal: Ale tato mařty vmazala geft¹⁷⁾ nohi me. 5 pronyezto, prawi tobye: odpuffteny fu *gyey*¹⁸⁾ mnozy hrzyeřfy: ze (hactenus fragmentum).

Notulis illustrabo paucis, tibi hanc Spartam exornandam relinquens. Convenit cum hoc fragm. MS. lycei 1. an. 1417, in pauculis differt, quae forte vix attingi mererentur, nisi te harum rerum curiosum scirem.

10 ¹⁾ a omittit MS. lyc. — ²⁾ addit: genzz bieffe w mieřtie obeczna. — ³⁾ inserit: ffymonowie duch — wie domye (localis in *ě* pro *u*). — ⁴⁾ h. ord.: geho nohy. — ⁵⁾ addit: s, s fwe. — ⁶⁾ vytierati. — ⁷⁾ iterum addit: ffymon. — ⁸⁾ *viediel* cultius. — ⁹⁾ addit: toto. — ¹⁰⁾ gemu. — ¹¹⁾ hoc ord.: *dwa* bieřta dluz—. — ¹²⁾ *funtov*. — ¹³⁾ toho. — ¹⁴⁾ *mnym ze ten*. — ¹⁵⁾ gemuzz. — 15 ¹⁶⁾ vtrziela. — ¹⁷⁾ h. ord.: geft umazala. — ¹⁸⁾ gie.

Ex 2do MS^{to} lycei recentiori haec duntaxat noto: y profyeře gehogeden *sakonnik*, aby gedl f nim a wfed — a ay žena, genž, (uti MS. 1. lyc. omisso tamen *obeczna*) iakz wzwiedie že G. — *stoleře* w domu zakonnika pri-nefe puffku mařti (omiss. z *byeleho nramora*). V. 41. peniez, uti fragm. groffow 20 legit *Kuttenb.* editio. Poteris jam conferre lectiones has cum Strakiano MS., edit. Prag. 1ma anni 1475 et Lupaciana recensione. Servire poterit ad illustrandum antiquum illud monum. Bibl. Caesareae, quae ex MS^{to} Scherschnickiano, in quo vita S. Procopii primum locum occupat, in usus tuos deprimam: *Defatero kazanye bosye*, rubrum, a fol. 93—118 versibus boh. exaratum est: 25

»W Zidowfkich geft knyhach pfano. ze buoh tato flowa fwemu.
wřiem lidě wiedzti dano. mluwil lidu zidowfkemu.

Nullam unquam vidi poesim bohemicam, quae tam placide incederet. Adducam aliqua ex septimo praecepto:

30	(S)edme geft kazanye bozyc. Nekradte czuzeho fbozyc. Troy lid toto przieřtupuye. Gymz fobie peklo kupuge. prwy genz czuze otgyma.	wfychny czuze otgymagy. a proto tiezky hrzıech gmagy. Knye zata woyny plodiece. achudynu tiem hubiece. etc. — — — — —
35	(107 ^a) Toho czrt upeklo pogy ma. Ten fye zly lid welmy rozmohl. Bezmale wfę dobre prziemohl. Zla knyezata izle hrabie. w(e)wody y zle lankrabie. 40 wladiky kupczy y chlapřtwo. Bıřkupi mnyřfy zakowřtwo. zle gieptıřky krzızownyczy. ak tomu zly kanownyczy. panoffyczye ywladarzy.	(110 ^a) Atı genž wzakonye chodie. Gyz take zlodieřřtwo plodie. Kdyzt zpowiedi pořluchagy. Akdyz poka nye dawagy. Kradu otmaterze dieti. vmaczechu welec z fluffietı. Maczechu wele ploditi. affwu matku zahubiti. Kazucze nak azdy fñatek.
45	wywrzıeny zpekla oha rzy.	(110 ^b) wfak kradu knieřzu defatek. Gefce kradu wıecze toho.

<p> atiech gest mnychow priemno ho. Kdyſto koho zpowiedagy. aczye taenſtwie zwiedagy. Kdyz mnychu die ktery derczye. aczuzeho fbozie ber czye. Day my dobru radu ztoho. ucz ynyl fem zleho mnoho. Deffiet fem koſtelow wybyl. Knyezy oblupil iprzibil. kradl fem przywedl iprze bigal. Zehl fem ſwu ruku wyb yal. Tot prawim otcziku myly. Byl fem kewſiey zloſti czyly. Byl gmyel diedyny fyroke. nez platil fye nykake. Czo fem otgy mal newynnym. Iztrawil zle zy wotem ſwym. Bych chtiel wſech no nawratiti. Muffyl bych ſdiet my zebraťi. (111^a) Bych chtiel take wſē platiti. Kto by gie mohl wſie wiedie ti. proto zawſe zawynenye. proffy bratr day my pokanye. Nemohut fye nycz poſtiti. any nakteru put gti. Nayutrzny wſtati nemohu. vczynyz czoz libo bohu. apaterziew*) nerad piegy. agynych modlitw neumyegy. Snadno ſynku toho zbudes. </p>	<p> acz mne poſluchati budes. My gfmny bratrzie welmy chudy. Nam gynak nycz neprzychody. ied no czoz wy pomahate. Swu almuz nu nam dawate. 5 Zbawugy tye hrziechu toho. Czoz fy kdy uczy nyl wſeho. Day my zaty hrziechy iednu. kmemu odienyczy hrziw nu. Takt czynye zli zpowiedny czy. 10 Mnohych lid̄i przieludnyczy. (111^b) wſwatem piſmye chcieze bludie. Krzy wie nazpowiedi ſudie. Sylnye prie lis zprawugycze. Snadnye hrziechow zbawugicze. 15 Czo piſmo weli przigie ti. Toho fye nechtie drzriet̄i. Zpowiednyczy znamenayte. do bre przyklady wzymayte. wy fye le karzy wzywate. 20 Hrzieſnych dus to do brzie znate. wizte zet lekarz znemo czy. Kdyz myſli wiernye ſpomoczy. Gynako nemocz ſtuden̄i. agynak nemocz czrwenu. 25 Gynak wodne tele leczy. agynako bolnyey oczy. Gyny trank kkazdey nem(o)czy Kdzi myſli wiernye ſpomoczy. Snad by uczynyl wieczfy ſtraſt. 30 </p>
--	--

Reliqua alia vice. Adverte: fragm. Bibl. Caesar. aequae continere versus
 quatuor pedum | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ |. Nostri in his rhythmis imitati
 sunt germanos poetas svecicos, ut vocamus, quorum sec. XII et XIII ingens
 copia fuit. Nobilitas enim bohema tunc morem germanicum ita sequebatur,
 ut Germani gallicum. Immo vero, si indagare velimus diligentius, omnia versa 35
 e germanico paucis forte exceptis. Miscebant illi sacra, profana, moralia, sa-
 tyrica argumenta tractabant. Dalemilus jam inter ultimos, nam post eum
 pauci admodum fuere, referendus est. Jam ante annum cl. Zlob. exhibui
 catalogum monum. antiquorum poeticorum jam ante Dalemilum editorum,
 quae beneficentia Mecaenatis in lucem protrahi possent. Lubens huic me 40
 subducerem labori. Latet certe in his monum. thesaurus linguae nostrae.
 Nosti slav. plť, caro, corpus; atqui et hoc reperi in libro medico; Pol. dicunt
 pleć, plći, de cute, teint Galli vocant; boh. *plet, plti*. Vale.

*) ew post ř pro ow. gen. plur.

XLVI.

1789 — 10. června. Durich odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o křtu knížete Bořivoje, vyvrací některé výroky Dobrovského o českém překladě písma svatého, podává žádaný výpisek z grammatiky M. Benešovského a zakončuje svůj list zprávou o překladě M. Konáče z Hodištkova »Pravidlo lidského života«.

Viennae, 10. Junii 1789.

Josepho Dobrowsky amico suo Fort. Durich s. p. d.

Nescio, quid primum ad te scribere debeam de illis rebus literariis, quibus penulam meam auxisti! Humanitas poscit primum, ut gratias habeam
 5 tibi multis negotiis occupato, et nihilominus plurima scribenti. De illis itaque rebus respondebo prius, quas illustrare et vitae nostrae ratio et praestantia earum cum primis exigunt. Nihil in praesentiarum de slavonica vet. vers. dicam, scripturus alio tempore de hac controversia, non ut mihi placeat id, in quod me praejudicio quodam inclinatum putas; sed ut simplicius agam
 10 pro veritate, quam solam inquirō. *Interim hoc das*: Borziwojum a Methodio baptizatum fuisse; dabis quoque non sine aliquo sacerdote domum redivisse. *Quis vero sibi persuadeat, sacerdotem hunc muneri docendae legis evangelicae, sine scripto Evangeliorum (lectionarii saltem) exemplari, satisfacere potuisse?* Non tam baptizmi causa, quam doctrinae verbi divini ad slavonicas gentes
 15 deducti sunt Cyrillus et Methodius: sed negas ritum slav. in regionem, alterius episcopi dioecesi jam subjectam inveni potuisse. Potesne negare in vectum aliquando fuisse in Dalmatiam et Croatiam? et tamen nosti Serblorum et Chrobatorum baptismum sub Heraclio; nosti Spalatensem dioecesim post Salonam eversam; nosti plura ad hoc institutum pertinentia. Sed nunc
 20 sinamus ista et ad singularia nostrae bohemicae versionis transeamus.

Scribis: »Diligentiores et accuratiores jam ante Hussum fuisse interpretes non possum mihi persuadere. Historicis immo argumentis certum est, biblia vernacula vix lecta fuisse a quopiam.« A quapiam vernacula Evangelia lecta fuisse testem habeo synchronum Thomam Arundel, Eboracensem archi-
 25 episcopum et regni Angliae cancellarium, qui pro concione funebri Annam, reginam Angliae, anno 1394, sororem Wenceslai, regis Boh., et Richardi II. conjugem, Westmonasterii laudavit, quod quatuor Evangelia in linguam anglicam versa [immo etiam in lingua bohemica etc., ut ex Jo. Wicliffi libello de Triplici vinculo amoris citat Joh. Huss in Replica contra Stokes] assidue
 30 meditaretur. Heic jam habes aliquod argumentum; inquire, an sit idoneum, ut non dubites, a quopiam biblia vernacula lecta fuisse. Vel integra plane vel Nov. Test. conversa putas sec. XIII. medio vel ad finem, — et iterum putas nostros homines Germanorum exemplo ad biblia vernaculo sermone reddenda excitatos, — immo, ut in priori epistola scripsisti, germanicas vers.
 35 a nostris inspectas multis exemplis edoctus es et vis, ut aliquam similis operae partem, quam slavicae vers. impendo, germ. antiq. e. gr. Wencesl. IV. temp. scriptam, Bibl. Caes. impendam: hoc equidem, quod a me fieri cupis, mihi jam pridem proposui causa illarum lectionum, quae nostris bohemis vernaculis sunt quadamtenus propriae; e. g. illa lectio Johannis I, 14: a pře-

býwati bude w nas, quam non tantum cod. SM. Žerotinianus, verum etiam MSS. quaedam exegetica boh. Bibl. Caes. et, ut nosti, edit. N. T. bohemica de a. 1475. habent; etiam in libello triviali nuper inveni, cujus inscriptionem heic tecum communico:*) »Slabikář czeský a giných náboženstwij počátkowé: 5
kterýmžto wěcem Dijtky křestianské hned z mladosti včeny býti magí M. D. XLVII. [ad calcem libelli in for. 8^a min. editi] W Proftěgowě fkrze Jana Günthera. Sub finem post preces matutinas et vespertinas in penso lect. evangel. ex Johan. I. cap.: »a přebywati bude w nas.« Non dubito lectionem hanc erroneam esse; immo certum habeo ex uno cod. lat. vers. Vulg. MSS. inter theolog. Bibl. Caes. XXIII, qui bohemicae familiae est, ob istam sub- 10
scriptionem: »Explicit liber Bible quem | scripsit Johannes filius domini | Zacharie pellificis. Cuius Noue | ciutatis Pragenfis. Et perfectit seu | compleuit feliciter. Anno | domini. Millefimo. Quadringetesimo. Quadragesimo. Tertio | Secunda feria pxima post festum Epiphaniarum domini – [Cod. est membr. in folio,] in Bohemia fuisse cod. lat., qui hanc lection. non habuit: nam lau- 15
dato loco ita scriptum inveni textum: »et hītaut i nob.« Lubens videbo, quam lect. habeat vers. germ. Wencesl. Reg.

Sed redeamus ad institutum: Si propterea dicis populares nostros Germanos in versione vernacula bibliorum imitados fuisse, quia observas etymologicas vocum translationes, v. g. *młažffī* = die Jünger, starofsty = Aeltern; 20
cur mihi adeo contradicis adferenti specimina consensus in iisdem vocabulis et in modo transferendi, in quo, quoad eundem locum, et ejusdem provinciae interpretes ita discrepant, ut nemo eorum cum altero conveniat? nonne difficilium est, ut diversarum provinciarum homines conveniant in interpretando, qui aliter transferre poterant, habentes usum aliorum verborum: nonne tibi 25
perspecti sunt interpp. Alexandrini, Aquila etc., nonne legisti egregiam dissert. Griesbachii de vers. vern. germ.? nonne scis curas syriacas cl. Michaelis et alios ad rem nostram pertinentes; ex quibus mihi collegi modum investigandi vestigia, (vestigia, necdum talia argumenta, quibus te in meam opinionem pertrahere velim), dum externa certae fidei historicae monumenta non habeo, quibus tu 30
contradicere non valeres. Possum et ego opponere: Vocabula *młažffī*, *starofsty* per id tempus erant in usu apud Bohemos; immo nescio, in quem modum hoc alterum vocabulum in testimonium citare possis, cum *сѣроста* primum quidem apud cognatas nobis gentes sit antiquissimi usus, atque polysemi, ut apud nos: non enim solos parentes, verum etiam, ut nosti, praesides atque 35
praefectos majores; minores etiam apud Russos; in Passionali bohem. ad festum cathed. S. Petri Antioch. pontificem seu episcop. significat: »w tom měftie, geftto Antiochia flowe, za Starofstu tu nayprwe na pocztywem a powyffenem ftolu ho posadili« — porro non a primaria significatione, quam *aetatem* latine dicimus; sed ab secundario significato, quo *curam* atque *solicitudinem* 40
intelligimus, deductam laudati vocabuli notionem dixerim: cum parentum omnium sine ulla exceptione proprium officium sit, curam et sollicitudinem prolis habere; aetatem vero non ita omnes ferant. Nec inducere

*) In eodem exemplario A III: »Miftr Jan Hus složil: A bude cele čeledi dano dědicitwij« etc., ut jam tecum communicavi ex MSS. Bibl. Caes.

possum in animum, quo modo interpres usu receptissimum, atque in philoso-
phico-philologico vocabulorum genere antiquissimum, seu necessarium nomen
rejicere possit et novum usurpare in versione talis libri, qui in usum omnium
popularium servire debeat; quamvis non negaverim recentiorum recensionum
5 bohemicarum curatores usos forsitan fuisse germanicis verss.

Circa illa tempora, quibus tu asseris Bohemos Germanorum exemplo
excitados fuisse ad versionem s. Scripturae vernaculam condendam, scis ex
cl. Adelungio, Germanos requisivisse, immo sumsisse a Slavis quaedam ad
cultum philologicum pertinentia; et ante Adelungium Eccardus Hist. stud.
10 etym. l. Germ. cap. XXXV. scripsit: »Extant quoque in lingua germanica
cultiori vocabula plurima, quae Slavis accepta ferenda sunt«. Nosti Joachimum
Vadianum, qui *duram olim et anhelantem illam Francorum et Alemannorum*
linguam vocavit. Sed longius a proposito discessi; redibo.

»Asinos autem fuisse [scribis] interpretes boh. uno exemplo docebo,
15 nisi forte hunc errorem in germ. bibliis reperias — in Bibl. Caes.« Contuli
prius recensionem cod. MSS. Žerotiniani, in quem modum, in omnibus locis
Script. s.: malus in navi, seu *ὁ ἰστός* reddatur. Isaiae 30, 17: yako dřewo
korabowe na wrchu hory. Ej. 33, 23: a bude fтанowe dřewo twe. Ezech.
27, 5: flup korabowy; v. 7: na flupu korabowem. Vides in Isaiae textu
20 reddito cum MSS. hocce Žerot. MSS. 1. et 2. l. Olom. excepto mendo
scribae convenire? nonne etiam animadvertis inconstantiam in reddenda
eadem voce, quam ego ex usu diversarum recensionum repeto; sed, velim,
duobus momentis sis intentus: primum quidem paulo majore patientia ex-
pendas, qua de causa Bohemus interpres *vetus* (non negabis ex laudato con-
25 sensu deductam appellationem) reddiderit: fтанowe dřewo? non alia de causa,
quam ea, quae Slavum interpretem induxit, ut verteret Is. 30, 17: **НОСТАВЪ**
НА РОСТѢ, — quid enim est aliud *ὁ ἰστός*, nisi *rectum lignum navis ab ἰστάναι*;
heic jam expende, quid magis conveniat rationi tuisque principiis, an dicere:
Bohemum interpretem usum fuisse slavonica versione; an vero graeco magis
30 textui fuisse intentum, ut etymologiam graeci vocabuli redderet? immo quam
pulchre etiam huic etymo conveniat: flup korabowy, si *rectum* lignum navis
spectes, ut mihi videatur aliquot seculis prius illam in se definitionem conti-
nere τοῦ ἰστοῦ, quam cl. Adelung dedit: »1 der Mast, ein grosser, länglich
runder, in einem Schiffe aufgerichteter Baum.« Utinam vir clarissimus majorem
35 notitiam rei literariae Slavorum habuisset! majorem subinde lucem illius origi-
nationes nobis darent. Ezech. 27, 5. Ostrog. ed.: *ἰστός ἐλατινός*, redd.:
сѣмена ѣлова. Jam quod ad nostram vocem attinet in edit. Norm. Sch. con-
stanter usurpatam, miror tuam confessionem! »Vestrum *žežlo* nescio unde
sumtum sit, cur Comenium non consuluisti, cur etiam hunc reprehendis
40 ante nos scribentem, quae *huc quadrare* existimavit,« — de navicularia —
433. — jam in malo, jam in prora: gednák na žežle, gednák na fspicy lodí.
Quidquid sentis de meliore vocabulo *malí*, hoc non moror; sed in MS.
1 et 2do Olom. Ezech. 27, 5. mendum vel scriptoris vel lectoris cubare puto,
quod ad particul. *twe* ante *sle* attinet: primum enim, *tibi* jam fuit expressum
45 per tobie, *twe* igitur in MSS. lat. legere debuisset *tuum*, quam lect. vix un-
quam invenies; igitur hoc *twe* male lectum pertinet ad integritatem — *sle*, sine

puncto diacritico τὸ ῥ, quod lect. in errorem induxit; unam vocem dividendo, et pro *zezle*, seu *žežle* (alia forma nominis, ut est flunce) legendo *tve sle*. Plura vocabula apud slavonicae originis gentes *malum* navis exprimentia nosti e. gr. apud Russos *машта* et *цорла* etc. Nec tibi ignotum est Slavos *Pomoranos*, *Balticos* et *Adriaticos* jam priore millenario Christiano rem navi- 5
 culariam etiam ad bellum tractasse, teste Helmoldo et aliis.

Nescio, quo aestu abreptus fueris, ut interpretes boh. uno exemplo, illoque controverso, inductus, acerbiori censura afficeres; qui enim sequiore loco nimirum Ezech. laudato, intelligere non poterant, quid sit *malus in navi*, 10
 cujus tamen sensum prioribus locis Isaiæ satis assequuti sunt? ad scribas et lectores, quos utique multifariam errasse nosti, et illum errorem conjicio tuorum codd. Olomuc. Sed haec interim pauca ad nostrum institutum vers. boh. pertinentia bono animo, velim, suscipias, et sicubi erravi, quaeso, in viam reduc melioribus argumentis. Jam accipe Benessovini desideratam in *e* 2^{dam} declin. 15

»In *e* secunda declinatio masc., femi. et neutrorum.

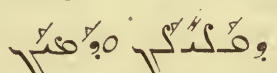
Hospita vel mater familias.«

	Sing.		Pl.	
Nom.	tato	hospodyně	tyto	hospodyně
Gen.	těto	————ně	těchto	————yň
Dat.	těto	————ni	těmto	————ňijm
Acc.	tuto	————ni	tyto	————ně
V.	o	————ně	o	————ně
Instrm.	tauto	————nij	těmito	————němi
Septimo casu	těto	————ni.	těchto	————nijch.

Neutri generis.

	S.		P.	
N.	Toto	pachole, hic puer	Tato	pacholata
G.	tohoto	————lete	těchto	————lat
D.	tomuto	————leti	těmto	————latū
Ac.	toto	————le	tato	————lata
V.	o	————le	o	————
Instr.	tjmto	————letem	těmito	————laty
Sept.	tomto	————leti	těchto	————latech.«

Reliqua rei nostrae literariae momenta juxta desiderium tuum ea, 35
 qua potero, industria illustrare studebo; nunc, velim, notitiam accipias illustris versionis, apud Orientales aequae ac apud nos celebratissimi libri:

سور و كليله Syris vero, interprete *Bud Periodevte* apud Asse-
 man. Bibl. Orient. t. III. pag. 220: , Graecis

autem *ΣΤΕΦΑΝΙΤΗΣ καὶ ΙΧΝΗΛΑΤΗΣ*. etc. etc. Nobis Bohemis ex exem- 40
 plari vers. lat. Joannis de Capua: Prawidlo Lidfkeho žiwota | Ginak Podoben-
 ftwije Starých Mudrců, z Latinfke rzeči w Cžefkau przeložene a obrácene, |
 Kterežto take Dymnowy a Kelilowy Knihy flowú. A byly nayprwe Jazykē

napsány Indckým, potom Perfkým a pak Arabfkým, potom Židowfkým a naposledy z Židowfkého w Latinfký obráceny.

W Praze v Bijleeho Lwa [Leta Božihó 5c xxviii. [In folio sign. R viii (quatern. lit. contin.) absque sign. pag. et sine cust. cum figuris.]

5 Interpres suum nomen in dedic. ita prodidit: »Mikuláš Konač z Ho-
dšifkowa Mijšto Sudij Dworfký Kraale geho milofiti etc. Měšftěnin Pražfký.«
Ex hac epist. nuncupatoria quaedam elicui ad vitam celeberrimi viri illu-
strandam Bohem. doctae pag. 236, item ad tuum indicem typographorum;
ita enim heic scribit: Když fem Prawidlo lidfkeho žiwota a tyto tíkl Kniehy —
10 et infra — z Latinfke přeložiw do Čzeške rzeči y iakýmiž takýmiž litterami
wytisk — immo post epist. nuncupatoriam, suum symbolum typogr. ex ligno
inciso expressum (quod delineari curabo et in aes incidi) cum hac subscrip-
tione addidit: W Praze v Bijleho Lwa na Owocnem Trhu Leta božihó
Tisfýcýho Pětifteho dwatcáteho ofmeho, Dwatcáteho dne Měšfyce Vnora.
15 ¶ Dobře fe měyte ktož čýšti neb pošlúchati budete.

Non dubito hanc editionem tibi notam esse ex Indice boh. librorum
prohibitorum pag. 125; raram tamen existimo, primum quidem ob mox
dictam prohibitionem, tum vero propterea, quod nemo illius versionis bohe-
micae meminerit eorum scriptorum, qui ex proposito de versionibus laudati
20 libri sapientiae Indorum egerunt; immo neque tu cl. Zlobiczkyo fidem ha-
bere volueris ex edit. libelli de a. 1516 probanti: Nicolaum Konáčž artem
typographicam exercuisse; quod tamen negare nequivisses, si tibi de hac
editione plenius constaret.

Magni aestimo hanc Nicolai versionem, qua demonstratur inter tot
25 polyglottas versiones Bohemos priores esse Italis, Gallis, Hispanis, Belgis,
atque etiam Anglis. Hanc ob rem conferam versionem nostram cum lat.
Joann. de Capua, atque omnes memorias Finitoris colligam, ut ad *polyglottas*
versiones symbolam slavo-bohemiam dare possim. Estne tibi melius nota
ejusdem Nicolai editio libri Mirmecia inscripti? habesne plures notitias,
30 quam Dobnerus, Candidus et Ungar adtulerunt? Fac me, rogo, certiozem
et vale, meque amare perge.

Salutant te omnes noti amici. Iterum vale!

NB. Alterum exempl. versionis bohemicae in Biblioth. Caes. catal. exstat,
sed non reperitur; fors tamen inveniemus.

35 Quod ad codicem Dragomirnensem attinet, utique non dubitas nos nosse
ea, quae Hieronymus atque Augustinus de pulchritudine codd. scripserunt;
utique adfeci, te, ut decet, istis non affici; etiam nobis antiquitas et situs
magis placent. Neque solius curiositatis causa recentiores codd. consulendos
puto: possunt enim referre antiqua exemplaria; et ita se res habet in hoc
40 codice, meliores lectiones subinde et antiquiores continente.

XLVII.

1789 — 17. června. Dobrovský odpovídaje Durichovi, upírá vliv slovanského překladu písma svatého na český, podává některé literární zprávy, výklady slov staročeských a 36 veršů z Desatera Hradeckého rukopisu.

Fortunato suo Josephus Dob. s.

Facile me patiar vinci a te; hoc enim amicorum est, tam praestantia earum rerum, quas tu e Bibl. Caes. depromis, quam modestia, qua animi tui sensa explicas. Profecto in te amorem veritatis suspicio, quamvis et ego eam indagem et certiora indies consequi studeam. Tu in vers. boh. vestigia 5 (utrum multa an pauca, utrum certissima an dubia, quae in utramque sumi queant, nescio) te deprehendisse asseris; ego nulla talia vestigia extare in vers. boh. fateri cogor, ita quidem, ut omnia alia in vers. boh. reperiam, quam quae originem illius e v. slav. (refictam enim fuisse scripsisti nuper) ostendunt. Si reficta fuit v. b. ad cod. lat., ergo fuit aliquando tempus, quo cum 10 latina Vulg. non conveniebat in iis locis, in quibus a Vulg. discrepat v. slavica; ergo fuit aliquando tempus, quo labor ille *refingendi* aut *reformandi* inchoatus, continuatus et perfectus fuit. Quae vero diligentia efficere potuisset, ut non plurima exstarent saltem in codd. boh. antiquioribus ad huc vestigia? Putasne homines sec. XIV. et XV. initio diligentiores fuisse, quam 15 fuerit Hussus, quem aliquid in vers. boh. praestitisse non est improbabile, quam fuerit Lupacius, quam fuerint editores bibl. Prag. 1488; cum sec. XIV. vernacula, id est bohemica biblia *vir* lecta fuerint *a quopiam*, id est, *non nisi a paucissimis*. Inter hos fuisse Balthasarum de Tettau an. 1311 et tibi et mihi ante multos jam annos constabat; ut opus non fuerit, nominare 20 Evangelia, quae lectitaverit Anna, Wenceslai soror, regina Angliae, ante annum 1394.

Si tu nolis inspectas fuisse vers. germanicas, *obiter* inspectas tantum, non hoc sensu, quo tu vers. boh. e slavica fluxisse asseris aut opinaris, a boh. interpretibus, non contradicam; cum ea vocabula, quae ad etymologiam germanicam reduci possint, fortasse in usu eo tempore fuerint 25 extra biblia, uti *starofsty*, significatu a Germanis sumto, die Ältern; quod, quamvis aetatem non ferant parentes, tamen *seniores* sint respectu prolium. *Mlažši* hoc significatu, discipuli, die Jünger, non fuit apud scriptores sec. XIII. in usu; extabat enim jam *vczenik*, *vczedlnik*, uti e fragm. boh. Bibl. 30 Caes. et manuscriptis meis certo colligō. Quomodo jam vocem *mlažši* in biblia assumtam esse declarabis, nisi interpretem aut recensorem germanicae versionis imitorem nimis diligentem sumas seu subponas? Interim alia exempla omittam, quid enim nunc refert certo scire, num Bohemi etiam germanicam versionem legerint, quamvis serius legisse *omnino* certum sit ex 35 praefatione in N. Test. Namiestii an. 1533 editum; quamvis certum sit Wencesl. II. regem inter poetas germanos relatum, cujus poema germ. extat inter eos poetas, qui sub nomine »Minnesänger«, Zürich 1758 4 prodire. Alia sunt, quae mihi majoris momenti videntur, et ad indolem vers. boh. aestimandam plus conferre. Egregie tu defendis boh. interpretem et a macula 40

ignorantiae purgare studes, verum metuo ne frustra. Nam quod ais, *tve zle*, mendum esse in utroque codice Olom., ego antiquissimam lectionem vers. boh. esse certo persuasus sum. Cura, quaeso, Pragenses antiquiores ab aliquo docto viro, uti vestro Procházka, inspicere et deprehendes hanc lectionem
 5 in aliis codd. Nec unquam, praeterquam apud compilatores lexicorum quosdam, quos ego, nisi auctoritate aliorum scriptorum nitantur, contemno, *žežlo* seu ut scribi debet *žeslo*, *malum* navis significat; sed semper et ubique *baculum* et deinde *sceptrum*. Hoc vos ipsi in manuscripto, quo usi estis, detexisse mihi videmini; nam ad Gen. c. 49, 10 in nota ** notastis *žežlo*,
 10 quod voci in textu positae *berla* respondet. Vis, tibi enumerem omnia loca, in quibus adhuc in Kuttensbergensi editione an. 1489 haec vox, pro *sceptro* posita, invenitur? Solet alias reddi metonymice *mocz*, semel *rodina*, *duostogenstwie*, alias *berla*, et quidem in libris omnibus anterioribus V. Testamenti usque ad Ezechielem, in quo c. 19, 11 et 14 *žeslo*, uti et c. 20, 37, c. 21,
 15 10, 13, Amos. 1, 5 et 8, Hab. 3, 14, Zach. 10, 11 occurrit. Pro qua voce in Melantrichianis bibliis plerumque *berla* substitutum est, ita ut in iis nec semel occurrat. Nondum in Kuttensb. editione omnia loca limam correctoris experta sunt. Utrum Slavi unquam proprium vocabulum ad designandum *malum* habuerint, nescio; ego dubito, nam generico *strom*, *strop*, *slup* uti
 20 poterant adjecto altero vocabulo ad speciem designandam, ubi opus erat. Russica *маиша* et *шорла* germanicae sunt originis, Mastbaum, Segelbaum. Nec obest *tve* ante *zle* Ezech. 27, 5, in utroque cod. Olom. positum; nam si *tve* non addidisset interpres, non potuisset *tò* neutrum *zle*, malum, exprimere, cum etiam adverbium *male* sit reddendum per *zle*. Noluit nimirum
 25 dicere, ut facerent tibi *male*, sed *malum*, credens *malum* esse neutrum ab adject. malus, cum expressam *navis* mentionem fieri non legisset. In hunc aut similes errores nunquam lapsus fuisset, si textum slavum inspexisset aut inspicere potuisset. Graecum textum ei ignotum fuisse, facile concedo, modo non asseratur ei slavicum fuisse notum. Ex iis enim vestigiis, quae
 30 hactenus mihi innotuere, istud non elicitur; secus ego probabile reddere poterò, hebraeum textum notum fuisse interpreti Bohemo, aut arabicum, syriacum, et si velis, omnes versiones.

Acerbiorem tu putas censuram, qua affeci interpretem boh. appellando asinum seu indoctum. Adferam nunc exempla, e quibus intelligi possit, fuisse
 35 et indoctum et minus attentum, et satis audacem ac sciolum. Qui *publicanum zgeruik* vertere potest, qui *probatricam piscinam skuffeny rybnik*, hunc tu doctum et quidem latine doctum dices? Benessius Optatus in vers. N. Test. an. 1533 reprehendit multa alia, uti *čtenie* pro evangelio, quae post tot castigationes priorum editorum, Pragensium magistrorum, adhuc remanserant.
 40 Matth. 3, 4. habet editio an. 1475 pro locustis *zelina*, doctene? Joh. 1, 14, quem locum tu ipse citasti, *přebyvati bude w nas, habitabit* — errorem unius aut alterius latini codicis secutus, — quia minus sedulus erat in lectionibus discernendis. Matth. 6, 30: in *clibanum mittitur*, in editione anni 1475 *w kopu bywa sklaideno*, in Kuttensb.: *w kuopu bywa složeno*, cum qua Melantr.
 45 ed. conspirat; ergo ab anno 1475 usque ad an. 1570 temeraria haec mutatio non fuit correctata. Sic etiam Luc. 12, 38 eadem verba in Kuttensb. et Melantr.

reddita sunt, de prima editione mihi non constat. Cyrillus *ици* habet, — nec puto ignorasse boh. interp. clibanum esse *pec*, sed ignorabat rem et consuetudinem Orientalium. Bohemi utique foenum non in clibanum solent mittere, sed in acervis congregare. Vides sciolum et nasutulum hominem. Haec interim sufficient. Velim tamen perpendas, utrum talis diligentia in reformanda aut refingenda vers. slavica seculis illis ignorantiae supponi possit, qualem ego serius nondum deprehendo, quamvis textus continuo mutatus fuerit in paucis. Utrum unquam ita mutari potuisset, ut non qualibet pagina vestigia vers. slavicae certissima et minime dubia et quidem plura extarent. Cui hoc unquam persuaderi poterit?

Sed Borziwoji sacerdos attulerit Evangelia slavica. Cur slavica, cur non latina aut graeca pro usu suo. Methodius namque clericos etiam latinos sibi subjectos habuit; ipse Swatoplucus et Wichinus latinis favit. Verum attulerit slavica Evangelia? quid tum? ergone conservari poterant, et non potius perdi — a clericis latinis seu germanis sacerdotibus, quos *Spitigneus* ab anno 895 traxit et pellexit in Bohemiam, qui ob id primus Boh. dux christianus effectus narratur in Annal. Germanorum. Quale fatum experti fuerint codd. slav. monast. Sazaviensis et Emautini seculis paulo clarioribus non ignoras. Manserint plane in locis quibusdam codd. slav., uti slavicae editiones extant in Polonia — ergone consequitur ad hos exactam fuisse versionem aliquam, nisi in ea reperiantur vestigia certa? Addam adhuc Act 12, 4: *quatuor quaternionibus militum* reddi in Kutenb.: *dwaczeti rytierzom* — nonne aut somnolentum aut potum vides interpretem. Cyrillus pro quaternione habet *četvericam* utique recte. *Melantr.*: *čtyřem čtvernikům* omissis militibus. Dicesne Melantrichum usum fuisse vers. cyrillica, quod *čtverník* et *četverica* ab eadem radice deriventur, uti *stanové dřewo* et *postaw a státi*. Haec utique declarari possunt facillime sine illa hypothesisi, quae tibi tantopere placet. Parce, quaeso, mihi tam parum admiranti res nostras, quamvis non spernenti. Erant ea secula, a quibus aliud expectari jure non possis. Cyrillum autem versione sua praeluxisse nostris, plane mihi impossibile videtur, vel propterea, quod in tot et tantos errores labi non potuissent. Deinde si negotium refictionis, substituendo formas nominum, verborum ac aliarum partium orationis apud Bohemos usitatarum, susceptum sumam, non video, cur non *plurima* retenta fuerint slavicae vocabula, quoad etymon seu radicem, cur opus fuit semper substituere synonyma alia, quae tamen iisdem exprimi potuissent, quibus Cyrillus expresserat, e. gr. cur *blagodat* in *blahodaň* aut simile, mutatum non fuit? cur potius a *milý* derivatum *miloft*, quia *milý někomu*, *gratus* est? Utiqve vocabulum *blagodat* repeti debuisset saepius et quodammodo civitate donari, uti alia vocabula in sacris usitata, quae profanum vulgus non novit. Quid opus fuisset castellum exprimi per *kassiel*, quid centurio per *centurio*? etc. etc. Illustrius exemplum proferam. Luc. 2, 43 Slav. legit.: *i ne rozumje Joseph i mati jeho.*, Lat. non cognoverunt *parentes ejus*, — hic loci non exigo, ut in codd. boh. lectionem slavicae reperias; Bohemus enim ob latinum textum, mutare *Joseph i mati* poterat in vocabulum, quo commode parentes exprimi possent. Atqui in usu non fuit aliud quam *otecz y matie*; cur ergo non sumsit e versu 27.

roditelé, roditelja dual. num.; putasne Bohemos non intellecturos fuisse, quid sit *roditel*; nam et verbum *roditi* et forma substantivorum in *el* satis frequens est. Et tamen etiam v. 27 *parentes starofsty* sunt, h. e. die Aeltern, Germanos imitando — in edit. an. 1475. In MS. Olom. 1.: *otecz y matie*, — resolvendo
 5 pluralem in duos singulares, — quia huic interpreti significatio vocis *starofsta*, qua parentes denotat, omnino ignota fuit; in Kuttent. *rodiczowe*, quod vocabulum vetus quidem, sed significatu alio, eo nempe, quo apud Pul-
 kawam ac alios script. antiquos *cognatum* denotat, uti *rodak* apud Polonos. Quid opus fuit, scribas nominare *mudraczi*, et non potius *knižnicy*, cum
 10 tamen *černokněžník* seu *knižník*, a *knicha* seu *kniha* — Schwarzkünstler, Schwarzbüchler — apud nostros homines in usu sit — e slavica vers. servare. *Mudrácy* adeo parum placuit posterioribus correctoribus, ut potius *zákonnicy*, Schriftgelehrte, substituerint. Sed sufficiat jam de vers. bohémica, quamvis res omnino ejus momenti sit, ut me vix cohibere possim.

15 Pro descripta declinatione nominum in *e* gratias habeo, verum ego masculina in *e* desidero. *Hospodyně* fem. et *pachole* neutrum est. Nam adverti antiquiores script. masc. in *e*, ut *Správce*, femininorum more declinare, *tím Správcy* instrum. Hanc ego declinationem e Benessovino mihi describi opto et a te peto. Videtur autem deesse, alias tu non omisisses.

20 Konaczi librum vidi in bibl. domini de Neuberg, cui alius conjunctus est: Chronicon regis Florii, anni 1519, quo tempore Johannes Šmerhowský — puto te scire, domum penes album Leonem Šmerhow vocari — typographiam possedit. Utrumque ni fallor in Dissert. de typogr. adduxi. Verba *wytiškl* sumsi pro *wytišknauti dal* — interim lubens concedo Konacziū
 25 fuisse an. 1528 possessorem typographiae istius. D. Zlob. ea de re nihil unquam perscripsit. Vanorum hominum est garrere. Boh. doct. auctam a me non habeo ad manus, quia nondum omnes libros Praga advehi curavi; ab aliquo *Nicolao* aliquot — duos — dialogos Luciani versos scio et Pragae 1507 impressos. Post Gelenium nemo magis majori cura in evulgationem
 30 boh. librorum incubuit nostro Konacziō. Symbolum typographicum idem erit, quod d. Ungar p. 152 Bibl. boh. descripsit. Omnes fere libri, qui ab imp. an. 1487 Psalt. Pragae prodierunt, in hac typogr. impressi sunt, non enim de alia constat — usque ad Paulum Severinum.

E Boh. nuper perscripsit aliquis se invenisse Missale Pilsnae 1479 im-
 35 pressum; ergo ab an. 1470 perduravit typographia Pilsnae et tamen de operibus ibi impressis non constat, nisi de paucis et quidem ad initium jam sec. XVI^{ti}.

Versiculos fragmenti a te detecti relegens, puto me tandem assecutum, quid sit suelutowal — *s* est *ž*, contracte pro *že* seu ut in MS. reperio *ež*,
 40 uti adhuc in Moraviae circ. Prerov. ad Fribergam seu Prziborium auditur — uelutowal — legendum nelutowal, itaque *že* seu *ež* nelitowal, quod non sit *misertus* aut quod non poenituerit illum. In vita S. Procopii boh. vers. scripta, ut hoc obiter moneam, *liutoštvý* legi pro *litoštvý*; pro *czos wzswitye lune swierzi* legendum puto, *czož w swietie liute* (lute non lune) *zwecři*, ita ut sit
 45 *liuta swěrř* — *liuta swěrř. s zsi* est *ž sy*, *že sy* — prima litera *s* videtur; putaveram antea esse *o*, sed ex ductibus apparet esse *s* seu nostrum *ž*: *yus* seu

guž pro *giž* frequentissime obvium in MS. meis. *Pyrwe*, alias *Prriwe* in MS. meis; *sdrsewe* — *že dřewce* — *ež dřewce*, quod prius — *druhe s mu* — h. e. *druhe ž mu*, *druhe ež* seu *že mu*; *mu* enim et *gmu*, ei — scribitur. *comowit* et *moowit*, si recte lecta sint, non intelligo. Verbum *ždāti*, ut hoc addam, non tantum in Dalemilo, sed etiam in aliis monum. antiquis reperitur. In poemate 5
seu cantione *de M. Magdalena Jesum in sepulcro quacrenti et conquerenti* semel atque iterum reperitur: *a protož u hrobu zdasse*, ideoque ad sepulcrum exspectabat — *wesdy smrti zdasse*, semper mortem exspectabat. Cum praepos. *po* semel illud reperi in *Planctu b. Virginis*, quem etiam manuscriptum meum continet: *plnym mym srrdczem zadala, a yuzt sem tuhy dozadala*. Pro *nezbowesse* 10
legendum certo *nezbywesse* — *a zbyti někoho* active; vel propterea, quod versus hac ratione quatuor pedibus constet, et rhythmus observetur.

Summopere delectatus sum notitia, quam suppeditasti de Husso auctore illius lusus: *a bude dano cele čeledi* — similem cl. de Monse, qua juvenis 15
callebat; nunc integrum recitare non amplius potuit. Vero simile est Hussum accessisse saepius mon. Emautinum. Quod Hieronymus bibl. slav. verterit, ab iisdem monachis didicerit. Ritus certe slavicus hoc in mon. observatus occassionem praebuit Husso ac aliis, quod cantus boh. in sacris invexerint, quod illis vitio versum fuit a Latinis et Germanis. Ergo novo meritorum 20
genere claret Hussus, quo patriam suam sibi devinxit! Fratres certo grato animo hoc etiam in Cantionali suo anni 1594 ad finem commemorant: *oppo- suitque* pios cantus ululatibus illis, quos facit Ausonii turba ministra lupi. Satis acerbe! Reliquos versus, quorum priores nuper acceperas, hisce perscribam:

<p>Snad by uczynyl wieczfy fraft. By kladl nemocznemu tuz maft. namdle neb nabolnyey oczy. (112^a) gizto giezweneho leczy. Takez lekarzy du chowny. daway upokany czyn rowny. Kazde lidfke zawynenye. (112^b) Czeze gmyeti rowne pokanye. Kaz fye lakomym postiti. Neczyf tym kaz czyftu byti. Kaz zlodiegy nawrat(ti). azffweho kaz fcedru bití. Kazde lidfke zawynenye. Czeze gmietí rowne pokanye. Zna menay czot písmo prawí. Zet boh tiech hrziechow nezbowí. Gieliz bude wraczeno to. Czoz gest bez prawnye otgato.</p>	<p>aty fam dobrze znamenay. Tento przyklad wfem powieday. 25 zet lekarz fpomoczy ne moz. Giezwenemu donydz wnem noz. Gieliz bude nebo strziela. wy nata zgiezweneho tiela. Toliz le karz wfelikeho. 30 Tak uleczy wfelikeho. Takt krade mnych iknyez wfaky. da wayucz fcedre otpustky. Ktoz fye wye ho paterz wlozy. Tomut tiffucz hrzie chow flozy. 35 alet bych welmy rad to mu. By fye tez stalo takemu. Zpow jednyku wfelikemu. yako kaplanu yednomu. Genz zpowiedaw przyboy nyka. 40 mnohych lidy nafflynyka. etc. etc.</p>
--	--

Omitto lepidam narrantiunculam, quae sequitur, cum chartae angustia me moneat, ut claudam epistolam, cui respondere poteris, si per otium licuerit prius, quam Vindobonam veniam. Vix enim ante medium mensem Julium discedam Olomucio.

Vale, meque amare perge -- tuaque ita defende, ut tandem veritas magis magisque et mihi probetur, quam tu inquiris. Vale iterum. Parce festinanti mihi.
Die 17. Junii 1789.

XLVIII.

1789 — 8. července. Durich podav žádané objasnění grammatické, zmiňuje se o Konáčově překladě »Pravidla života lidského«, chválí Konáčovu obratnost v tomto překladě projevenou, podává zprávy o překladech »Pravidla« do jiných jazyků o značení slova »Apologi« a projevuje radost nad brzkým přjezdem Dobrovského.

Viennae, 8 Julii 1789.

5 Josepho Dobrowskyo suo Fortun. Durich s. p. d.

Deest omnino in grammatica Benessovini declinatio nominum masculinorum in *e* desinentium, alias exemplum perscribere non omissem: nosti etiam a nostris recentissimis grammaticis eam non sub peculiari forma, sed sub forma nominum 2^{dae} decl. signate illorum, quae in *-ec* terminantur, comprehensam esse, ut a Doleschalió — Tomsa; ex antiquioribus Constantius idem fecit, referendo Saudce, Rádce, Smírce etc. ad 2^{dam} declin. pag. 34.

Recte observas, antiquiores nostros scriptores hujuscemodi nomina femininorum more declinasse: tím Spráwcy — in *hunc enim modum Luc. XII, 14.* edit. Veneta habet: Saudcý, Constant. Saudcým; sed utique tantum in numero singulari, nisi fors identidem dixerint: in genit. Sprawec, et dat. Sprawcem, sicut in literali: **отѣцъ, отцевъ**, nihil enim aliud mihi est nostra forma nominum in *ce* desinentium, nisi slavonica forma **-ецъ**, ut **творецъ**, tworce, quae mihi apud nos partem dialecti, non tantum in forma, verum etiam in declinatione constituere videtur.

20 Nuper in Konacžii vers. Directorii vitae humanae cap. II. legi: Byl geden wopice... widěl tesfarze... pospieffil wopice etc. Sed quam doleo, me obliquorum casuum formulas non invenisse.

Gratias tibi habeo cum pro Konacžii, apud piae memoriae d. de Neuberg servatae versionis notitia, tum pro reliquis rei literariae notitiis. Symbolum typographicum Konacžii longe aliud est, ac tu opinaris, ut ipse visurus es; 25 cujus visionis spe jam nunc gaudeo, gavisurus magis ipsa tui praesentia; precor itaque, ut sanus et incolumis ad nos pervenias. Nunc curam habe, ut ad vitam et merita Konacžii recensenda mecum aliquid communicare possis: volo enim ad versiones polyglottas celebratissimi libri symbolam conferre, et post conatus novissimorum scriptorum, Petri Fabiani Aurivillii, 30 Upsaliae 1780, vel Joannis Floderi, item Henrici Alb. Schultensii Lugduni Batav. 1786 editos, recensere curatius ea, quae ad historiam literariam pertinent libri, quem nostris popularibus tam bona et prudenti versione dedit. Non possum satis admirari interpretis nostri eruditionem et prudentiam, 35 a quibus illum merito Balbinus et Lupacius commendant. Tam proprie voces barbaras latinas medii aevi, et formulas loquendi a nostro cogitandi modo remotiores tam feliciter reddidit bohemice, ut mihi videar videre talem interpretem, quem Hieronymus in epistola de optima interpretandi methodo describit. Utinam ille versionem bohemice bibliorum adornasset! cum enim

nihil similius unquam legerim versioni latinae Vulgatae hac Joannis de Capua versione, qui ex Judaeo Christianus fuit, et veteri interprete latino magis *hebraissavit*; hanc tamen noster Konacžius ad mentem Hieronymianae methodi feliciter expresserit; quid putas illum facturum fuisse in versione s. codicis? Sed de hoc plura in tuo adventu.

5

Nunc accipe notitiam polyglott. vers. supra laudati libri, quod equidem ad vers. europaeas attinet, quas summam hic dabo:

Latinae: Joannis de Capua, Petri Possini e S. J., Sebast. Gottofredi Starkii, quorum hi duo postremi ex graeca, Joannes ex hebraica versione latinam dederunt interpretationem.

10

Teutonicae: Anonymi ex lat. vers. Joann. de Capua 1^a editio Ulmae 1483. in 4° maj., cujus exemplar membr. servatur in Bibl. Caes. VI. 41. Argentorati 1525. Ibid. 1539. Ibid. 1545. A. 1558. in 4° sine loco. Francof. ad Moen. 1565. in 8.

C. B. Lehmo ex vers. graeca. Lipsiae 1778. in 8°.

15

Italicae: Academicorum Peregrinorum et Anonymi, ut in Fabricii Bibl. graec. vol. X. refertur. In Bibl. Caes. A. 1588. Tridenti. Acad. Pereg.

Hispanicae: Vincentii Bratuti Ragusani. Madritti 1654. in 4to.

Gallicae: Davidis Said, Parisiis 1644. Gilberti Gaulmini ibid. 1698 ex pers. vers., Antonii Gallandi ex turcica Ali Chelebi, Parisiis 1724, quam Cardonnius 20 continuavit, ibidem 1778. 3. vol. in 8°.

Belgicae: Zacharias Heins a Schultensio refertur, et Joannes Duikerius; reficta prioris interp. versione; sed admixtione rerum alienarum Amstelae-dami 1714.

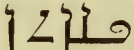

Succicae: Andreas Wilde ab Aurivillio refertur ex gallica vers. auctor. 25 Stockholmae 1745. Petrus Rubens ex turcica ibid. 1762, sed datis tantum 4. capitibus.

Anglicae: meminit Richardson in Dictionario suo pers. arab. et angl. Oxon. 1777. edito Tom. I. ad vocem **بيد باي**. Bidpai — A part of it was

translated into French, at Paris, in the year 1644; by one David Said of 30 Ispahan, from which our English version is taken. Optimus meus studiorum socius cl. Alter indigitavit.

Graecae Vulg.: Haec versio catalogo Bibl. Caes. inscripta est litera P. »Pilpai Mythologicon ethico-politicum« Viennae Aust. 1783 typis Baumeisterianis. Sed necdum signaturam habet Bibliothecae; necdum itaque inspi- 35 cere potui.

Graecam Simeonis Sethi et nostram bohemicam Konacžii jam nosti, de orientalibus in tuo adventu conferam; interim cura, ut aliquid ad recensitas verss. europ. conferre possis: fors cl. cl. editores τῆς Přejručka Učitele lidu, pag. 321 aliquid habent, quo iste indiculus augeri possit: quoscunque enim 40 legi auctores, qui successive de versionibus hujus celebratissimi libri egerunt, et quorum copiam habere potui, nunquam a lectione eorum ita vacuus abii, quin collectanea mea augerem. Itaque videntur mihi laudati editores variarum

versionum notitiam habere ob dicta: ale s mnohonáboňným přeložením, kteréž proběhla, tuze gest přetvářena — quod equidem jam legi apud plures, sed in nulla versione ita observavi, subsidio prof. Alteri, ut in illa Tridenti edita v. ital. Nostra sane versio laudem meretur ob characteres boni interpretis, et nisi
 5 vehementer fallor, vindicabit Slavo-Bohemorum literarios conatus ad ornandum sermonem patrium, et vitae humanae institutiones propagandas. Miratus nuper sum, quomodo cl. Francis. Joh. Desbillons in praef. ad Fabb. Aesopp. pag. 25 opus hoc a Simeone Setho confictum suspicari potuerit! Sed lecta praefatione Aurivillii non tantum meam admirationem, verum etiam eadem in contrarium
 10 argumenta ex orientalibus hist. lit. script. ducta inveni. Cum doctrinae methodus cum Fabb. seu Apologis conveniat Graecorum et Latinorum, nostrique homines eas sive populari dialecto reddere, sive novas fingere studuerint; rogatum te vellem, mecum communicares aliquid historiae literariae ad hoc institutum pertinentis antiquissimae. Quod ad vocem hujus rei attinet apud Syros usurpatam Josue Bar-Bahlul distinctionem facit inter parabolam, quae fit ad creaturas racionales, qualis est illa de 10 virginibus, et inter
 15 oppositam: priorem vocat , alteram . Necdum ea diligentia

simplicem vers. syriacam contuli, ut dicere audeam: ab interprete Syro hanc distinctionem semper observatam fuisse; quid tu jam de vocibus:
 20 *parabola*, *fabula*, *proverbii* etc. praesertim apud nos: *podobenství*, *pohádka* etc. observasti? Sane, vox nostra *podobenství*, id exprimit, quod habet Hieronymus capitulo VI. Quaest. Algasiae: »parabolam, hoc est similitudinem, quae ab eo vocatur, quod alteri *παράβλλεται*, hoc est, assimilatur, et quasi umbra praevium veritatis est.« Inquisitio in historiam literariam parabolarum
 25 me induxit, ut observarem omnia, quae ad methodum pertinent docendi a Salvatore nostro observatam; atque vehementer gaudebam in versione persica jam praecipua hujus rei momenta secreta esse: nemo enim interpretum orientalium parabolas (ut de his tantum loquar) literaria quadam observatione pensi habuit, ac ille. Videtur mihi res disquisitione digna; de
 30 qua, num jam aliquis ex proposito egerit, non satis scio: certe in methodo docendi Salvatoris nostri magnam partem parabolae habent, quae honesti et decori festivitatem quandam ingenuam cum simplicitate sermonis praeserferunt; quibus tamen, quod ad gustum methodi orientalium populorum attinet, ex libro *Kelila* et *Damna* historico-critice pertractato, aliquid philo-
 35 logicae illustrationis accedere possit.

Profecto in hac *dispensatione*, ut Graecorum phrasi utor, illa methodus et tempori conveniebat et humilitati, cujus etiam causa ad nos Ille venit, similis erat. Sed tu jam ad viam necessaria disponis, et pluribus officiis distentus temporis angustia coarctaris; itaque egredere domo tua sanus et
 40 ad nos veni laetus et incolumis. Vale et me amare perge!

XLIX.

1789 — 18. října. Dobrovský podává zprávu o německém rukopise Alexandreidy v Mikulově, zmiňuje se o názvech měsíců října a září, o kronice Taboritské v Rajhradě, o Antonově úmyslu vydávati Slavii, poptává se na předplatitele spisu J. B. Rossiho, zmínku činí o Visle u Ptolomea, o rukopisech českých v Lipníku, o obraze svatých s nápisy v Kroměříži.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Exspectas procul dubio literas, quibus tibi significem, me sanum incolumemque venisse Olomucium. Redii, sane, prosperrime. Nicolspurgi iterum in evolvenda manuscripta aliquod tempus impendi, uti et Rayhradii. Incidi Nicolspurgi in vitam Alexandri germanicis versibus scriptam, quae est: »per manus Johannis Man de Chreſſen anno quadringentesimo secundo ante festum Sancti Martini«, in charta axaratus, qui etiam titulum in subscriptione indidit: *gesta Alexandri magni*. Finit autem vita seu poema istud, idem plane quoad contenta cum *bohemicali Alexandro*, qui habetur in manuscripto bibl. Metrop. Prag. hisce versiculis:

»Nach der czeit gelaubet daz
daz got mensch worden waz
vber drewzehn hundert iar
und zway und funfzig fürbar
An fand Mertens nacht
ward daz puch gar volpracht
das die Rechten warhait
Chunigs Allexanders hat gesait.«

Si haec, uti videntur, de libri compositione, non descriptione, sumantur, boh. versio aut saltem imitatio hujus germanicae — non poterit inajorem aetatem ferre, quam sec. XIV^{ti} postremam partem, nimirum ab an. 1352 usque ad finem.

Nostrum jam erit statuere, postquam indies plura detecta fuerint ant. monumenta, ex quibus aetas codicum vel stili dijudicari possit. Dalemili editione aut codicibus, qui exstant sec. XV., nolim hac in re uti. Nam in eo legitur e. gr. *rsige*, Brunft der Hirsche, unde mensis *rsigen*. Atqui in Breviario Rayhrad. an. 1342. hujus mensis nomen scribitur *rsugen* — uti et alterius nomen *zarzug* — serius *zaržig*, gen. *zarige* — deinde *zarí* indeclinabile.

Rayhradii *Chronicam Taboriensem*, in qua plenissime controversiae inter Taboritas et Pragenses magistros enarrantur, mihi concedi petii et obtinui. Hanc describi curavi; continet enim plurima notatu dignissima, vix ab aliis tractata. Cochlaeus tamen hoc Chronico usus fuisse videtur. Manuscriptum est plane coevum.

Nuper dn. Anton^o Görlicio ad me literas dedit, quibus mentem suam explicuit de edenda *Slavia* h. e. de Bibliotheca slavica, ad quam symbolam quisque suam conferre possit. Proposuit autem, ut ego hanc provinciam susciperem virosque undequaque invitarem. Ast ego nunc officii mei laboribus ita obruor, ut non nisi tardissime ad amicos meos scribam. Neque etiam hic

locus est, quo facile symbolae mitti possint aut typis edi. Vienna sane locus maxime ad simile quid audendum et perficiendum opportunus est. Discute itaque et examina, quid faciendum sit. Equidem facile carere malim *Slavia*, modo tu collegeris et disposueris adversaria tua, ne vel morbus impediatur operis absolutionem aut plane te taedium capiat, tot digerendarum rerum copia obrutum. Festina itaque et noli exspectationem nostram fallere diutius.

Cl. Joh. Bern. de Rossi — in literis nuperrimis — conquestus est, sibi pecuniam, quae solvi debuerat eminentiss. Garampio, non fuisse redditam, rogatque, ut Pragenses praescriptores interrogem, cui pecuniam pro 2do et 3^{tio} volumine solverint. Nisi fallor, 2^{dum} volumen jam recepi per te. Tu utique recordaberis, cui tu et Procházka pro 2do volum. solveritis. Mihi videtur, quod cl. Ungar ex oblivione fortasse pecuniam Garampio non miserit pro secundo volumine, inde factum est, ut de Rossi pecunia hac, quam solvebamus pro 3^{tio} volumine, crediderit solvi volumen 2^{dum}, cum ante missa non fuerit. Nollem ego virum fraudari pretio ei debito. Scribe igitur, si qua tibi melius ea de re cognita sunt.

Scire vellem, utrum in manuscriptis codd. Ptolomaei *ιστιλα* (Vislam ego intelligo) scriptum sit; nam ab hoc fluvio, uti et Viadro (Odera) totius antiquae geographiae slavicae gentis ejusque sedium momenta dependent. Ante *Melam* nemo geographorum veterum *Vislae* mentionem fecit, quod nomen slavico ore prolatum et origine sua vere slavicum ad romanas aures pervenit sub Claudio, quo tempore Pomponius Mela vixerat. Ptolomaeus et caput et ostia Vistulae novit, inde nihil mirum, quod etiam *νεμεδα* noverit et inter gentes maximas numeraverit.

Postquam in usos tuos converteris ea, quae excerpta judicaveris ex manuscripto tibi relicto, tandem aliquando illud remittere poteris, curru publico, ut ajunt, auf der Diligence. Nunc interim utere, quamdiu opus fuerit.

Cl. dn. Denisium, Alterum, de Schwandtner aliosque omnes, qui mihi aut tibi favent, saluta quam humanissime.

Proxime mittam iconem *Kunwaldsky*, quam Denisio promiseram.

Lipnicii in Moravia apud PP. Piarum scholarum incidi in manuscriptum boh., quod 1mo Trium Regum res gestas et translationem continet, 2do »Křst Patryarchuov«, qui liber saltem bis editus est, ac 3^{tio} Chronicon Trojanum lingua boh. scriptum 1467. »Per me Wenczeslaum dictum   et hoc sub anno Domini etc.«

Has ego formas literarum Pragae vidi, sed non recordor amplius, quo in libello. Solent iis et alchimistae et spirituum conjuratores uti. At clavim nescio.

Restat, ut et gratias agam pro humanitate, qua me excepisti, — utinam diutius manere licuisset!

Tabulam ligno incisam nuper Cremsirii apud reverendissimum canonicum Rzikowsky vidi, quae et mysteria religionis et sanctorum imagines refert, cum inscriptionibus maximam partem slavica, — de aetate judicare non possum. Lignum est de arbore nuce turcica, *Türkischer Nußbaum* — sane pulcrum. Videntur autem mihi quaedam wallachica immixta — nec fuit tempus sufficiens, quo examinare accuratius licuisset. Characteres tamen, quia ab aliis cyrillicis differunt, aliquando delineatos tibi mittam X videtur esse —

saepissime obvium non novi; ſ utique **A**, est. Alias plura, postquam tabulam, uti mihi promissum erat, accepero examinandam.

De aliis rebus tu instrui non cupis; nisi forte de eo, num valeam. Valeo equidem et cupio, ut et tu valeas — mihi que faveas.

Olomucii die 18 Octobris 1789, qua nos hic Deum laudavimus pro victoria seu expugnatione Belgradi. 5

L.

1789 — 22. října. Durich děkuje Dobrovskému za literární zprávy posledního listu, nesouhlasí s míněním Dobrovského o německém vlivu na památky staročeské, podává některé literární zprávy a připojuje k svému listu abecedu tajného písma.

Viennae 22. Octobris 1789.

Jos. Dobrowskyo suo Fortun. Durich s. pl. d.

Nolebam sub initium suscepti majoris officii (quod utique plus temporis exigit, ac in ipso progressu jam necessarium esse putem) labores tuos impedire: 10 nunc vero a te praeventus literis, quas etiam occupatissimus ad me nihilominus dedisti, debeo tibi de necessario tempore ad laborandum aliquid subtrahere, quod harum lectioni impendas. Ut itaque significationem animi, quem in te meum diu nosti, in hac muneris administratione suscepta missam faciam, tibi primum gratias ago pro perscriptis rei literariae notitiis, quas in 15 bibliothecis, Nicolspurgi, Rayhradii et Lipnicii nactus es. Quod ad *bohemicalem Alexandrum* attinet, immo alia quoque hujusmodi vetera monumenta bohemica, cum teutonicis exemplis conferenda, recte mones. »Nostrum jam erit statuere, postquam indies plura detecta fuerint autographa monumenta, ex quibus aetas codd. vel stili dijudicari possit.« Certe sec. XV. exempl. Dalemil. scribae 20 id passim fecerint, quod se fecisse nostro seculo profitetur illius editor Procházka; hoc tamen antiquitatis meliori studio, quod rem vetustiore subinde indigitavit et praevidit monuerit. Heic tamen in statuenda aetate observandum mihi occurrit: an non Bohemi, aeque ut Teutones, illam medii aevi poetarum turbam sequuti fuerint, a quibus semilatina, ut ita dicam, 25 habemus opuscula in similiter desinentes syllabas versiculis descripta. Nosti vitam S. Adalberti etc. Post tuum Vienna discessum collatione facta tui manuscripti cum illo teutonico Palatinae Bibl., quum saepius uterer Glossario medii aevi lat. cum primis voc. Passional., Martyrol., mihi haec cogitatio suborta est ea potissimum de causa: quia MSS. teuton. Passional., quod ad 30 vitia Neronis non convenit cum antiquiss. fragm. bohem. Bibl. Palat. Vindob., quia tu bohemicalem Alexandrum ex stili indole seculo XIII. scriptum justis utique de causis existimabas; nunc vero ob chronologicam MSS. Nicolsp. causam arbitraris, non posse majorem aetatem ferre, quam XIV. postr. partem. Ad haec finge: Versionem antiquiorem teutonicam Ulmae editam 35 celeberrimi illius libri Kelila et Damna tanquam MSS. et versionem nostram posteriorem omnino illa, identidem ut MSS. an diceres? Versionem nostram ex teutonico esse desumptam exemplari, in eundem modum, sicut in hoc producto exemplo teutonico *Gestorum Alexandri magni* putas archetypum

invenisse *Alexandri bohemicalis*. Ipse vides difficultatem superandam in componenda aetate stili cum anno 1352, immo sequiore tempore; potuitne adeo stilus mutari intra exiguum temporis spatium laudati *Alexandri bohemicalis*, ut a stilo Hussi et formulis loquendi aliorum per id tempus, tam perceptibili caractere discriminis philologici distaret? Ne existimaveris, haec a me ideo dicta, ut tantum contradicam et nostros Germanorum imitatores fuisse negem: sicut enim non negaverim horum diligentia Konacžium inductum fuisse ad bohemicè reddendum *vitae humanae Directorium*; quin tamen dici possit, eum ex teutonica versione bohemicam dedisse interpretationem, quia ex latina suam fecisse manifestè profitetur et constat ex collatione exemplorum; ita ex aliquo consensu nostrorum monumentorum antiquorum cum teutonicis non facile dixerim, majores nostros ista ex teutonicis exemplaribus accepisse. Potesne asseverare auctorem tui manuscripti, quod ad vitam S. Procopii attinet, ex teutonico exemplo bohemicam fecisse? Mihi videtur ex Sazaviensí monacho, atque ad imitationem antiquarum, ut vocant, Sequentiarum (nostrorum in exponendis hymnis latinis studia nosti) primum illud tui manuscripti monumentum adornatum esse, atque ita factum, ut Germani aequè ac nostri sua ex latinis archetypis mutuati fuerint dispari ingenio atque libera translatione; unde dissensum quendam, frequentius vero consensum in illis monumentis ortum fuisse existimaverim. Velim convertas illa popularium nostrorum studia et videbis sec. XVI° Thomae Mitis et aliorum rursus ex bonis hymnis bohemicis latine factos, non tam bene, ac Juvenus, Prudentius, Sedulius, Venantius, Fortunatus etc. dederunt, quos illi supra laudati medii sequioris aevi poetae imitari voluerunt, sed gustu barbaro homoeoteleutorum.

Fors heic longius abivi? Tu me in viam meliorem reduc! nosti enim animum meum, quo simplicius pro veritate ago. Gaudeo vehementer, tua industria fieri, ut et initia et progressum in studiis rei literariae slavo-bohemicae ex analogo studio Germanorum investigare possimus.

Quod ad d. Anton propositos conatus in conferendis symbolis ad Bibliothecam slavicam attinet, adquiesco tuis consiliis atque incitamentis, ut festinem, et nolim expectationem vestram fallere diutius; quam ob rem desiderium ferre non possum patentis accessus ad Bibl. Palatinam, et mallem cras diem 3. Novembris numerare, ut etiam tuo desiderio, ea ex MSS. cod. Ptolomaei de *ιστορια* excerpti, quae tu postulas, satisfacere valeam.

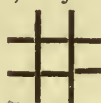
Rossiani operis Varr. lect. vol. I. Pragae ex tuis manibus accepi et tum pro illo 1° vol. accepto, tum etiam pro II° [juxta praescriptam normam praenumerationis, qua exigebatur, ut in perceptione I. voluminis immediate pro sequente volumine pecunia numeretur] decem florenos, nimirum 5 f. pro recepto et 5 f. pro consequenter percipiendi tibi numeravi d. Ungar traditos.

Quam ob rem non falleris in tua nuper ad me data epistola scribens: »Nisi fallor, 2^{dum} volumen jam recepi per te;« nam relectis tuis epistolis, quas tanquam mihi gratissimum manuscriptorum thesaurum servo et recto ordine numeratas habeo, sub No. VI. ad me Heinrichsgrünio die 17. Julii 1786 data, ita scriptum invenio: »Magno me obstrinxisti beneficio, quod pecuniam Haselmayero numeraveris pro III° (tertio) vol. operis Rossiani.« Haselmayerus enim praetendebat in II^{di} voluminis, quem ego tibi mittendum

suscipere volebam, traditione praenumerationem pro III° vol., cujus, tuo tantum nomine, cum alii Pragenses nihil mihi in commissis dederint, causam in me suscepi^o et ad finem usque perduxī. Heic habes, quod ad me et te attinet, rem liquidam. Mihi videtur, ut scribis errorem apud cl. Ungar cubare, nam jam ante tres annos hujus non perceptae per eminentissimum Garampium pecuniae cl. Rossius literas Viennam dedit ad Haselmayerum et d. can. Smitmayr, et ipse Haselmayerus ex me rescire cupiebat certiora, cui tamen defecta notitiae satisfacere non potui, quod ad reliquos Pragenses *praenumerantes* attinet. Non potest optimus Rossius fraudari justo pretio operis sui, ut scribis 2. et 3. vol., etsi putem et in hoc voluminum numero errorem cubare. 5

Tua indulgentia utar manuscripto nostrae literaturae pretiosissimo, ut plurimum potero, est enim maximus vetustioris nostri sermonis thesaurus; nec si me mors subitanea e vivis subtraheret, heic quidquam timendum habes; postquam necessaria in usus meos excerpsero, mature, ut vis per currum publicum cum gratiarum actione remittam. 10

Formae literarum, quibus Wenczeslaus scriptor Chronic. Trojan. 1467. suum cognomen involvit, nisi fallor, hujus figurae clavi nituntur:

Unde sunt: $\overset{c}{\text{J}}\overset{i}{\text{U}}\overset{m}{\text{L}}\overset{p}{\text{C}}\overset{s}{\text{O}}\overset{v}{\text{C}}\overset{v}{\text{C}}\overset{v}{\text{C}}$; sed quod ad puncta attinet, non satis recte commemini. Ante aliquot menses professor Alter in Bibl. Palatina legendum mihi monstravit librum in forma 4ta hujuscemodi, nisi fallor inter diversa cryptographiae genera etiam similium literarum formas continentem; ut primum Biblioth. adire potuero, in librum et literas inquiram; tunc enim aliis rebus occupatus librum hunc legere non potui. 20

Majori desiderio rescire cupio, data occasione et tibi opportuno tempore, formas literarum tabulae, quam reverendissimus canonicus Rzikowsky Cremsirii servat, quarum illa ab aliis cyrillicis diversa et saepissime obvia \uparrow nulla alia mihi videtur esse, nisi wallachica \blacktriangledown , sed cum lineola subtensa, in eundem ferme modum, sicut inter Runas $\Psi = M$ etiam superne clausum Φ occurrit. Vid. $\text{R}\text{N}\text{H}\text{h}$ seu danica literatura Olai Wormii cap. 8°. Et tu alioquin nosti glagol. $\text{P} = \text{P}$. 30

Runarum puncto insignitarum seu recentiorum numero septem, quibus Waldemar II. circa a. Ch. 1216 alfab. runicum auxit, heic oblata occasione, breviter tibi notum facio, identidem Hussum apud nos fecisse; de qua inventione Hussiana alias plura, in tuum usum, et cum primis ad firmandam tuam sententiam oppido felicem — Literarisches Magazin 3. St. pag. 73—74: Aus dieser kleinen Probe etc. In opusculo Hussi anno 1406: Proti knězy etc. scripto, et juxta MSS., ut ex subscriptione pag. ult. patet, impresso per Paulum in monte Oliveti *an. Domini milesimo CCCCCIX.*, est accurate expressa orthographia alfab. Hussiani, et prorsus eadem cum adhaerente manuscripto catechetico Bibl. Pal. Vindob. 40

Angustia chartae jam monet, ut te optime valere jubeam petamque a te redamari. Iterum vale.

LI.

1789 — 3. listopadu. Dobrovský mimo jiné podává zprávu o kapitulním rukopise české Alexandreidy, o přehlasování *u v i v* v této památce, o Procházkově vydání Dalemilovy kroniky, připojuje některé výklady legendy o dvanácti apoštolech a končí svůj list výkladem liter *p* a *o*, odkud vzaty byly.

Hradisstii 3. Novemb. 1789.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky. s. pl.

Me tuis summopere delectari literis, facile credes, cum nostrum uterque
iisdem trahatur studiis, quae et animos conjungere solent arctius. *Alexandri*
5 nostri *bohemicalis* archetypum me invenisse non tam asserui, quam opinatus
sum; ipseque jam antiquiorem agnosco bohemicum Alexandrum, quam
manuscriptum illud germanicum Nicolspurgense. Immo arbitror formulam
germanicam non tam ad libri consummationem seu absolutionem pertinere,
quam ad descriptionis vetustioris exemplaris tempus designandum. Unde
10 nihil obstare videtur, quo minus dicatur, etiam in hoc fabularum genere
Bohemos excitatos fuisse Germanorum exemplo, uti hos aliorum studiis.
Quamvis non desint exempla, quibus doceri potest, etiam germanicae linguae
studiosos secutos fuisse quandoque bohemia exemplaria, uti constat de
Dalemili translatione germanica duplici, rhythmica sec. XIV. et prosaica
15 Hofmanni sec. XV., quem fortasse non nisi rhythmicam versionem prae
manibus habuisse, opinari licet. Procopii vitam latinam, quam Bollandistae
ediderunt et cujus multa apographa vidi et tractavi in manuscriptis sec. XIV.
ex bohemico compilatam, seu ut praefatio quibusdam exemplaribus praefixa
habet, ex slavonico (utique bohemo-slavico) opinabatur is, qui praefationem
20 istam conscripserat. Sed omnino falsus est, nam si ex bohemico vertisset,
non potuisset — magna ex parte — retinere integras periodos et verba
eadem, quae leguntur in continuatore Cosmae Sazaviensi. Neque bohemia
vita rhythmica ex Sazaviensi confecta est, sed ex latina illa sequiore et
multum foedata fabulis, in quarum numero est et illa de canonicatu Procopii
25 in ecclesia Wissehradensi et studio seu schola linguae slavonicae celebri in
eadem ecclesia. De Rosario, quod *pateř* vocat poeta rhythmicus, non recordor,
utrum quaedam legantur in latina Procopii vita.

Quod in Dalemili opere describendo fecere scribae, hoc idem jam
factum adverto in Alexandro bohemicali, ut non dubitem exemplar biblio-
30 thecae Metropol. Pragensis sec. XIV. scriptum (ut ex characterum ductu
certo colligi potest), ex antiquiori desumptum fuisse. Exemplis paucis rem
illustrabo. Scis in fragm. Vindob. non scribi *lide*, sed *liude*; sic etiam in
Bohemario anni 1309 semper, *nunquam lide*. Atqui in Alexandro *lide*, *lidi*
scriptum est, etiam iis in locis, in quibus ipse rhythmus scribendum suaserat
35 *u pro i*. Exempla haec excerpam:

A kdyz ten wnyeczem bludy
Gyenz smyflem wfyel nawfyel lydi,

utique auctor scripserat *liudi*.

Aliud: Tu myfl magy mnozy *lyde* (utique *liude*)
Ze tak brzo zle pofudye.

(Per parenthesis hic noto, legendum *pofudě*, in 3^{tia} persona plurali, non *pofudí*, ut nunc; nam apud Moravos*) adhuc in usu est 3^{tia} plur. in *a*, *fudia*, *wida*, *pála* pro *fudí*, *widí*, *páli*, quae verba nostri jam olim [uti solent *a* in e mutare] efferebant per *e*: *sudě*, *widě*, *pále*, quod fortasse jam adverteris alias.) Haec duo exempla sunt ex praefatione. Alia depromam: Cap. 14to.

Kral vflyffaw rzyecz fwych *lydy* (liudí)

Wecze procz was smyffl wtom *bludy*.

Attamen non desunt exempla, ubi *lyud* scribitur, ita ut scriba vetustius apographum pressius his in locis expresserit.

Cap. 27., quod inscribitur: *Hic post bellum rapiuntur bona* — latinis nimirum verbis his, quae subduxi:

Iuz bye *lyud* y kony staly (quamvis hic rhythmus non exigebat;)
Gyefsto byechu bogyewaly.

Aliud cap. 28.: Vrzyew tak flechetne *lyudy*
Mylofrdye fye wnyem zbudy.

Cap. 29. inscripto: *In craftino post bellum mittit Damascus nuncios.*

Wfyeczky czoz tu byefye *lydy*
Przyedmyefsto fobu wyludy, et interjectis duobus
versiculis: Podda nafmrt ty wfy *lydy*
Zle fye to *obak* poklydy (alias *klyudy*).

Vides scribae inconstantiam: Neb yakz ty *lyudy* pobychu
Gemfye ho nakolo zbychu.

Post pauca: Czoz wtey wlasty (regione) byefye *lydy* (leg. *liudy*)
Wfyeczky podfwu mocz przypudy.

Iterum post pauca: Tu bezczifla *lyudy* zbychu
Drzyewe nez myefsta dobychu
Ten *sturm* fta zadwa myefyeczze
Neb geftye ktomu wycze.

Nota germanicam vocem, uti et *Helm*, quam etiam Dalemilus habet.

Eodem cap.: Tehdyz *lyudem* yrozkaza
Achtey fnyemy kfturmu teczy.

Iterum: On gych myffl pokornu wyda (wida)
Swymy *lyudny* vmyefsto wnyda
Wogyem dobrzye otpoczynu. Confer croaticum *voj*,
Az ponye feft nedyel mynu. exercitus.

Cap. 30. inscripto: *Hic dirigit gressus in Egyptum.*

Mnoho fto kony vwazu
Snymyz v (forte y) *lyude* zahrzazu, (confer *poňřížiti*)

Iterum: Vnyez *lyudy* fyla bywa
praecedit: Kdezto ta modla przyebywa.

*) Durich nadepsal: Slavos.

- Cap. 31: Mnoho bye *lyuda* sprostneho
Atak došty twrdeho (certe *tako*, uti alias, cum syllaba
 Eodem: Wyeczé nez ſto tyſſycz *lyudi* una deſſiciat.)
 Sobu nawoynu *wyklydy* (utique *wyklyudy*).
- 5 Cap. 33. inſcripto: *hic luna permutatur.*
 Tehdy fye wes *lyud* zamuty
 Rzka czo fye nadnamy ſkuty.
- Cap. 34.: Kral vſlyſſaw rzyecz ſwych *lyudy*
 Vzrye ze fye zle onyem *klyudy*.
- 10 Cap. 35. *Hic Aristoteles de luna exponit.*
 Ten ſtworzytel wſeho *lyuda*,
 praecedit: Nedrzte fye wtom obluda.
 Iterum: Nebo mor wſtupy *nalyudy*
 Nebo fye kde walka wzbudy.
- 15 Iterum: On vzrzyew myſſl ſwego *lyuda*
 Ze *uz* nezada *klyda* (klyuda) (*nez* aut *ius*, dubium)
 Kaza by fye *lyud* oblaczyl
 By fye opyet nerozpaczyl.

Vides jam ad finem usque a medio cap. 29no constanter scribi *lyud*,
 20 ubi initio poematis hujus epici librarius more suo seu sequioris aetatis
 saepius contra legem rhythmici *lyd* scripserat. Dalemilum sibi minime restitutum
 a nostro Procházka, non satis in his monumentis versato, doleo; nam manu-
 scripta, ex quibus equidem pauca collegi, satis ostendunt, ab eo neglectas
 fuisse lectiones antiquiores, aut in suis non repertas. Si cupis, dabo tibi
 25 exempla, quamvis multa ipse in notis adnotarit, quae textui inseri debuissent.
 Nimirum ab edito nolebat editionem suam multum differre. Perperam multa
 ab eo explicata, tu ipse jam adverteris; nec tempora praeteriti simplicis
počse, *pogie*, *tecže*, recte ab illo in futurum conversa. Sed gratiae tamen ei
 habendae pro eo, quod praestitit. Geschinium certe superavit. Patere jam,
 30 ut loca quaedam fragm. Vindob. illustrem, pro beneficio, quo illud mihi
 dedicasti. Primo versiculo nescio num *šizny* a *šizen*, sitis, aut *šizen*, fertilitas,
 deducere velis — aut alio modo reddere.

3us versiculus habet eum sensum, quo alias explicavi. Nam Dalemilus
 pag. 302. eundem sensum hisce expressit: Ti ſkut-cy nemohli gemu dobre
 35 zteczy; substitue pro dobre — pokobie et habes eundem loquendi modum.
 Versu 6 est *zwierz* gen. femin. et v. 18. gen. masc., quo putas discrimine?
 Eodem, quo nostrum *zwierz*, das Wild, ferae, collective, et *zwirze*, Thier,
 animal. *zwierz* masc. gen. est nostrum *zwirze*, quod est deminutivum a *zwirz*,
 sicut ab *ofel* — *ofle*. Cape exemplum ex Alexandro. In praefatione haec habet

- 40 Neb ſsem przednym tako maly
 Iakz przedelwem *zwyzers* vftali
 A przedſlunczem woffczyena ſwyeczka
 Neb przedmorziem myelka rzieczka.

Ad vers. 35. při *nepokogiu*: Cap. 30. legitur in Alexandro :

Gyez (gež, quod) gdyefye *lydu* obogyu (o bogi, Morav. o bogu),
Kftrafty kfmnutku knepokogy (utique olim: k nepokogyu).

Ves. 3. columnae 3^{tiae} *ŷw* legendum *yu* (uti Germani fraw olim pro frau)
nempe Moravorum more *gu*, eam, pro *gi* bohemico.

Vers. 7. hujus columnae: pro *tak* puto legendum *cak*, kak mi zly nečefe? 5
ŷ notatum denotat *j* consonantem, non *i* vocalem, unde *ŷw* necessario
legendum *ju* — *gu*; uti colum. 4. vers. 11. *yus*, *guž*, *giž*, *quam*.

Vers. ultimo: fobu pro febu, adhuc in vers. bohem. Pulkawae legitur et
in bibliis anni 1417; immo serius adhuc. Ut hoc addam ex Alexandri c. 22°:

Wfyeczky fye fkaly borzyly 10
Taky byechu krzyk *ſtworzily*,

hac significatione, faciendi, nullum adhuc alium locum notavi, quam istum.

Me cl. Denisii memorem esse, indicet imago Kunwaldsky, quam ei trades.

Figura *τὸν V* non videtur recte pingi *V* sine claudente lineola. Nam non
e graeco *V* minusculo, sed e latino *ꝛ*, *ꝛ*, *ꝛ*, efformata mihi ab auctore gla- 15
golitici alphabeti videtur. Is enim et in aliis literis latinos characteres imitatus
est uti in *ꝛ* ex *d* duplici, recto et inverso; *ꝛ* ex *L* et inverso *└┘┘└* con-
junctis *└┘* et ductibus duplicatis *└┘┘└*, addita lineola horizontali.

LII.

1789 — 5. prosince. Durich podává zprávu o jménu řeky Visly u Ptolomaea, o peni-
tentiáři, tištěném v Norimberce r. 1518, o kulturních poměrech Slovanů a Němců, a o jicho-
slovanském služebníku, tištěném v Benátkách r. 1571.

Viennae, 5. Decembr. 1789.

Dobrowskyo suo Fort. Durich s. p. d.

20

Non possum aptam clavim investigare ad reserandam cryptographiam
τὸν $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$ $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$ $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$ $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$ $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$ etiam interpellato auxilio cl. Denisii, qui tibi summas habet
gratias pro Kunwaldskyi imagine et in adjecta schedula clavim alphabeti, quo
lib. Murarii, uti solent, transmittit, ut testimonium habeas, nos indagandae
scripturae operam, etsi in irritum, dedisse. 25

Felicior fuit investigatio in lectionem Ptolomaei, quam scire volebas:
utrum in MSS. codd. *μιστολα* (Vislam tu intelligis) scriptum sit? Accipe quatuor
oculorum fidem, quorum duo et exercitatissimi sunt antiquorum graec. codd.
lectione, et uniuntur menti graecas literas optime percipienti. Itaque in codice
Caesareo membraneo maximae formae manuscripto folii 18 pag. 2, ubi 31
Sarmatiae europeae ponitur *θεΐσις*, ter occurrit nomen Vistulae scriptum per
στ — *μετὰ τὰς τοῦ οὐΐστουλα ποταμοῦ* — pag. 1. fol. 19.: *τὸν οὐΐστούλῳ* — et paulo
post — *τοῦ οὐΐστουλα* $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$.

Sed in ipsa tabula adversa pag. 64:

Εὐρώπης πίναξ Ἐννατος,

Γερμανίας μεγάλης μέρος

(et)

САРМАТІА ἢ ἘΝ ΕΥΡΩΠΗ $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$

35

Inter has tamquam limitem ponens Visulam Ptolomaeus scripsit procul dubio originaliter, ut heic habetur sine τ —

μισονλας ποταμός,

cujus origo ponitur inter eos, qui heic in tabula scribuntur —

5

Ὀμβρώνες

ἀνατοφρακτοι.

Summas tibi ago gratias pro communicatis mecum observationibus et notitiis literariis; gaudeoque vehementer de meliore opinione circa originationem eruditionis nostrorum popularium, quam ego nunc semper de fontibus Lati-
10 norum derivare malo et frequentius inde sumtam certis monumentis invenio.

Non tibi rem ingratam facturus sum specimine adducto ex foliis quinque in 4° impressis: »Nuremberge per Hieronymum Höltzel. Anno salutis nostre 1518. decima quinta mensis Januarii« (ad calcem libelli, qui hanc inscriptionem habet);

15

»Incipit Penitentiarius«

Peniteas cito peccator, cum sit miserator

Iudex: et sunt hec quinque tenenda tibi

Spes venie: cor contritum: confessio culpe.

Pena satisfaciens: et fuga nequicie.

20

Czin pokani hrziffniczie.

Poniewadzt geft milofrdny fudcze.

A tiecht piet wiecy hled zachowati.

Mieg nadziegi k bohu | a chtieg fe fpowiedati.

Skruffene frdce k tomu czin za hrzichy dofti.

25

Deinde sequitur interpretatio teutonica octo versibus reddita magisque paraphrastica, atque in hunc modum interpolatim atque dicta serie, ut latinum archetypum praecedat, dein ponatur versio bohémica, hunc vero consequatur teutonica, absolvitur opusculum, quod adhaeret libello Cochlaei de sacramentorum gratia edit. Francofurt. 1523.

30

Si ex illis gradibus facienda sit conjectura, quibus omnes gentes ad culturam ingeniorum pervenerunt, non diffiteberis Slavis illam praerogativam deberi, a quibus Teutones et agriculturam et mercaturam et pacis studia artes nimirum — didicerint, ut viri Germani nunc ingenue profitentur: notus enim tibi procul dubio est liber duobus tomis in 8° comprehensus: Friedrich
35 Christoph Jonathan Fischers Geschichte des Teutschen Handels. Hannover 1785, in quo res Slavorum complures tam egregie collectas atque illustrando nostrorum majorum ingenio et industriae aptas nusquam quaesivissem; ex isto celebri viro Johannes G. Hentze sua praecipue construxisse mihi videtur.

40

Nunc satis mirari non possum, quomodo literarum usum, (non propriis sonis coaptatarum) sed alienarum, immo omnium bonus noster Dobnerus Slavis ante Cyrillum negare potuerit, qui tamen fontes illos potiores, ex quibus suam historiam Fischerus contexuit, legit, aut fors excerpti curavit. Nolebam ego illum, ut nosti in mea dissertatione offendere, etsi rem subodoratus fuerim; ut tamen ingenue profitear, per id tempus, immo primum ante exactum annum incepti magis historiam Slavorum ad Vistulam, Salam

LIII.

1789 — 10. prosince. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o svém článku, týkajícím se nejstaršího slovanského datum v země- a dějepise, o kultuře baltických Slovanů, o vlivu německém na Čechy, o abecedě u Maura Orbína, o Schlözerově spise »Probe russischer Annalen, o spise Komulovićově »Nauk karséanski« z r. 1580, o překladě písma svatého do slovanštiny, o slově »koba«, o spisech Balbových a kromě drobnějších zpráv zakončuje svůj list popisem dřevěné desky s vyobrazeními a nápisy v Kroměříži.

Hradisstii 10. Decemb. 1789.

Fort. Durichio Jos. Dobrowsky s. pl. d.

Quod saltem semel *uisula* scriptum sit in Ptolomaei codice, quem in-
 spexistis, mire delectatus sum. Pomponium Melam legens *Visulam* ejus ex
 5 slavico Visla ortam facile conjicere poteram. Dum inquirerem in antiquiores
 geographos reperi nulli ante Melam notum flumen istud; ergo et nemini
 notos esse posse Slavorum populos, quorum regiones seu sedes ad Vistulam
 et Oderam locandae sunt. Scripsi ea de re recentissime dissertatiunculam:*)
 Ueber das erste Datum der slaw. Geographie und Geschichte, quam Soc.
 10 scient. Bohem. transmisi. Ptolomaeus primus est, qui Viadum, Viadrum
 habet, quem Oderam interpretari solent. Rescire velim, quomodo d. pr.
 Alter *ἀνατοφρακτις* interpretetur, utrum *ἀνατο* ab *ἀτος*, an ab *ἀτῶ*, *ἀνατῶ*
 deducat. Quid, si *ἀνατο φρακτοὶ* sint, ad Vislam habitantes seu Visla, graece
ἀνατο, quasi pendulo, suspenso fluvio, septi?

15 Libellus Norimb. imp. 1518 confirmat, nostros eo tempore seu ob male
 instructas typographias domi, seu ob commercium frequens multa Norimb.
 imprimenda curasse. Herbarium Joan. Czerny, quod eodem temp. prodit, nosti.

Teutonos quosdam agriculturam a Slavis didicisse non nego, quamvis
 illi ante jam agriculturam exercuerint Romanorum exemplo. Sed non valet
 20 ab uno minus culto populo Germaniae conclusio, qua evinci poscit, omnes
 omnino Germanos a Slavis haec, quae commemoras, didicisse. Nec omnino
 sequitur, omnes Slavorum populos ad eundem gradum culturae sive vitae
 civilis sive artium pervenisse, ad quem litorales illi ad mare Balticum. Maris
 accolae prius exercent ingenia, quam nomadum more viventes in sylvis et
 25 campis. Quod Fischerus habet, eadem jam docuit Schlözer in der Geschichte
 der Schiffart und des Handels.

Literis omnino usi sunt Slavi boreales ad m. B. et quidem runicis —
 ast a quo tempore, vix constare potest. Runicas literas ad Daniam pervenisse
 circa 7^{mum} sec. jam cl. Ihre in binis diss. *de Runarum antiquitate — et de*
 30 *Runarum origine* docuit. V. Schlözeri Nordische Geschichte p. 572 et seqq.,
 ubi de Runis apud Slavos p. 616 agitur. Si idola et templa Slavorum aetatem
 Cyrilli excedunt, uti videtur, etiam runicae literae earumque usus apud
 Slavos antiquior cyrillicis videtur. *Bohemos* tamen non nisi Germanorum
 imitatores fuisse, sive Germani illi germanice seu latine scripserint, mihi
 35 adhuc persuasum est, praecipue, quod poesim attinet. Quid enim opus fuisset

*) Otištěno v »Neuere Abhandlungen der k. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften«, Band I. (1791), pag. 365—370.

et rhythmum et metrum Germanis proprium boh. versibus coaptare? Perpende, quaeso, et relege, quae Germani a medio sec. XI. usque ad sec. XIV. in poesi praestiterint et desines mirari. Epocham istam — solemus vocare in hist. l. germ. der schwäbische Zeitpunkt — et die Minnesingerzeit, inter quos et Wenceslaus, rex Boh., sec. XIII. fuit. De lingua germ. legenda tibi erit 5
dissert. nostri Pelzelii — interim non nego multa a latinis sumpta; plura tamen a Germanis. Quod si vis, contendam ego tecum hac ratione, ut tibi ostendam, quae et quot vocabula originis germ. Bohemi assumerint, — deinde quae nova ad normam germanicorum formaverint, quamvis omnino 10
monumenta antiquissima illa et quasi prima pericula non exsistent amplius. Immo bohemicae l. is est character certe jam a sec. XI., quod illa germanicae magis conformata sit, quam dial. reliquae, quae iterum vicinorum commercio et consuetudine varias subierunt mutationes. Alia jam tractemus.

Alphabetum, Venetiis 1571, expressum habet etiam *Mauro Orbini*, ut jam me monuisse recordor; nimirum O I et □ (II) V et † , Z et si quae aliae 15
formae a consuetis differunt. Clausulam finalem non intelligo integram; sed satis est, si tu intelligas. Pro Dalmatis liber hic videtur impressus, cum inter b et r nullum discrimen sit, z pro r ponitur secundum dalmatam orthographiam, latinis literis consuetam u pro w.

Varia scripturae slavon. genera jam paucis explicavit cl. Schlözerus in 20
lib.: Probe russischer Annalen p. 182. Agit ille quidem de codd. slav., quibus Nestoris Chronicon continetur, sed tu fortassis etiam ista non negliges. Notatu digna certe sunt, quae vir cl. p. 185. a verbis: *die Buchstabenzüge* usque ad verba: mit jedem Jahrhunderte; et iterum de orthogr. p. 191. fere minus recte. Iterumque p. 204., 205. de antiquissimi Chronici Nestoriani codd. Nisi 25
tu haec fortasse jam pridem legisti et excerptisti.

Illud autem velim, ut curiosius pertractes, quid sibi velit Schlözerus p. 64. his verbis: die armenische Bibelübersetzung hat den Streit auf einmal entschieden, controversiam intelligit de auctore slav. vers. Hieronymo — citatque 30
nota 14. *Whiston* in der Vorrede zu Mosis Chrononensis hist. armeniaca p. 7. Subestne hic aliquid, quod ego ignorem? an solum istud ostenditur per homines suae linguae Hieronymum intelligere *latinos*.

Nuper incidi in libellum dalmaticum, cujus stylus ad slav. literalem proxime accedit. Ei titulus est: »Navch charstianschi za Slovignschi iazich. Dottrina christiana per la nazione illirica nella propria lingua« in 8. pagg. 126. 35
cum uno folio non signato. P. 3.: »Navch charstianschi za narod slovignschi sloxen po poctouanomu Gospodinu Dom Lexandru Comulouichia Canonichu, i Vlastelinu Splitschomu« et pag. 126.: Finisce la dottrina Christiana, composta per Don Alessandro di Comuli Spalatio. Fol. sequens non signatum numeris: *cecchim* (lectoribus) inscriptum est notatu dignissimum. Ait enim auctor: 40
neminem mirari debere, si reperiat in interpretatione hujus doctrinae christ. verba et voces, gouorenje i reci illi imena, quae amplius non sint in usu, sed talia, quae reperiantur in Psalterio et aliis libris Script. sacrae olim in linguam nostram (slavonicam utique) conuersis — dignum enim esse, ut talibus uteretur vocabulis, qualibus usi sint antiqui doctores nostrae linguae »a naula- 45
stito S. Hieronim chruna, cast, i dichu naroda i iazicha nafcega«, qui, uti ipse

testatur in epist. ad Sophronium, interpretatus est et tradidit (poda) *Psalterium* hominibus suae nationis »fuoiega naroda«. Exponuntur deinde voces 25 infra, uti e. gr. ischoni — in principio, nacelo — principium, obras — forma, succhiastuo — substantia, sobstuo — persona, schiezaet — evanescit, 5 v ad — ad inferos. etc. Post errata et duo disticha dalmat. »In Roma, per Francesco Zanetti. 1582. Con licentia de Superiori.«

Ergo doctiores non affirmarunt integra biblia versa fuisse ab Hieronymo, sed tantum Psalterium. Nec etiam ullibi gentium exstant biblia glagoliticis literis. Nondum eo tempore Psalterium correctum fuit secundum Vulg. 10 latinam. Immo plus dicam, rem notam fuisse, dalmaticum officium divinum, quamvis crediderint ab Hieronymo versum, non ad latina, sed graeca exemplaria fuisse expressum; ita, ut, si sermo sit de sec. XIV. et XV., non possint missalia dalmatica dici slavo-latina. Quod mihi videtur stabiliri posse ex Blondo († 1463), quem p. 123. Kohlius citat. Notanda sunt ejus verba: 15 »ex graeco in slavonicum, quod gloriosus pontifex Eugen. VII. (utique IV.) per nostras manus illis confirmavit.« Vidit nempe Blondus liturgiam slavon. latinae minus conformem adhuc aevo suo, in plerisque saltem, si non in aliis, certe in lectionibus ex S. sacra desumtis. Cum Kohlius mihi nunc ad manus sit, obiter monebo, *J. P. K. de conscribenda bibl. slav. consultationem* 20 (*Tom. 1. lib. 4. Parerg. Goetting.*), de qua alias scripseram, esse Joannis Petri Kohlii, cujus ipse in praef. nota (c) meminit. Nihil autem continet, nisi ea solum, quae fusius in introduct. pertractat, uti me per lit. dn. Anton nuper edocuit, ut jam non sit opere pretium diutius in eam inquirere.

In illyrica metaphrasi, elegantissima certe, sive Saltjer Slovinski spjevan 25 po D. Ignaziu Gjorgi, Venetiis 1729. 4to impressa, exponuntur ad finem minus usitata vocabula decem paginis, inter has tandem reperi *koba* ad illustrationem fragmenti boh. »*kobni, od kobi, d'augurio.*« Quid *augurio* sit Italis, facile rescies. Vox ergo *koba* non nisi apud auct. dalm. reperiunda — certe in lexico della Bellae et apud *P. Stulli* invenietur. Pro *po kobie*, ex 30 voto, nunc erit, secundum opinionem, suspicionem, uti suspicabatur, augurabatur — interpretandum; eodem fere sensu; et derivandum a *ky, ka, kc*, quis, quae, quod.

Si *P. Stulli*, Franciscanum, conveneris, quaeso, salutem ei a me expedias rogesque meo nomine, ut mihi exponat vocabula: *har, harnos* (charnoft), 35 *hro, haran, harnik, harli, chrabren*; quorum omnium significatus idem videtur. Nam videor mihi in his appellationem Croatarum (charwat) detexisse.

Dn. *Ribay* nullas a te literas se accepisse scripsit; facile credo, id justa de causa fieri. Nunc te rogatum velim, ut quae de Balbo hic dicturus sum, schedulae inscribas et cl. Denisio tradas pro Nobili d. de Roetzer.

40 »Vom Hier. Balbus fand ich noch nichts als: D. Hieronymi Balbi jureconsulti Itali liber continens Bohemiae et procerum ejus laudes. Praegae in officina typographica Georgii Melantrichi ab Aventino anno Domini 1560. 8.

Edidit poema hoc Laurentius Span et baroni Christophoro a Lobkowitz inscripsit, quod Th. Mitis iterum in opusc. Hassensteinianis excusum dedit.

45 Utrum autem omnes reliquas partes, quae hic leguntur, Th. Mitis ediderit, dubito. Continentur autem in opusc. hoc, quod describo. 1. H. Balbi epist.

ad Joan. de Sselenberg, quae incipit: *Si pro tuorum erga me meritorum.* —

2. Poema Balbi — Boh. de Hassenstein inscriptum:

*Miraris latia genitum tellure Boraeo
axe pati scythici frigora lenta poli.* —

3. Hier. Balbi epigramma de auro: *Aurum cuncta mouet, superi flectuntur* 5
ab auro. — 7 distychis. 4. Inscriptio in loco iudicii summi (Pragae das Landgericht) *Praemia ne justo desint, ne poena nocenti.* 4 distychis et adhortatio ad Proceres etc. octo linearum soluta oratione. «

Cl. de Rossi nuper respondit, Pragenses recte omnia solvisse, culpam esse in Garampio. Sed apud Viennenses nullum se habere amicum, qui 10
moneret et urgeret solutionem aliquot voluminum. Optarem ego, ut tu aut d. prof. Alter hoc officium exhiberetis viro de literis tam egregie merito. Verum sine licentia vestra expressa non illi audeo scribere, quod opto et a vobis spero. Literas ille, si non renuis, ad te perscribet ea de re, quibus 15
jure committet negotium suum.

Nihil fere magis me excruciat, quam quod ob labores muneris mei, non possim respondere votis dn. Antonii, qui nihil aliud optat, quam *Slaviam*. Fac tu, ut habeamus exemplar, quod inspiciamus omnes, quicumque ad lit. slavonicam suas conferre voluerint symbolas.

Per de Rossium, qui Venetiis amicos habet, slavonicos quosque libros 20
nuper Venetiis impressos consequi poteris. Tu jam vale inque ama.

Cl. Denisium, de Schwandtner, baronem de Brandau, pr. Alter salutabis pro more humanissime.

Dn. Zlobickyo dices, me ei proxime scripturum. Vale.

* * *

Tabula lignea, de qua nuper pauca, mihi tandem transmissa fuit, quam 25
utinam et tu inspiciere posses! Marginem superiorem occupant imagunculae sanctorum *novem* eadem figura delineatorum, cum inscriptionibus singulis, quarum prima est **ЕКРЕНЕ**, reliquis praeponitur **СТЫ** — in dextro margine sculptae sunt prophetarum formae *undecim*, eadem prorsus, solummodo inscriptionibus seu nominibus differentes; **ГРРОН ААРОН** primus est; in 30
margine inferiore iterum octo sanctorum imagines conspiciuntur, inter quos primus est **СТЫ ПРОКОИИГ**. In sinistro margine decem apostolorum figurae, ab aliis diversae, inter se prorsus similes, una extenta manu exhibentur. Medium tabulae occupant imaguncularum 5 series: In prima serie seu ordine quinque **ВЪВЕДЕНИЕ ВЪ ЦРКОВ** prima est — Christi nativitatem 2da repraesentat — 35
secundae seriei imaginibus itidem quinque hist. evangelica seu Christi continuatur — item 3^{tiae} seriei primis tribus, duabus postremis b. V. dormitio et nativitas depinguntur seu scalpro exprimuntur. In 4ta serie decem icones apparent, quatuor primae et ultimae totidem sanctos doctores repraesentant; mediae duae, 1ma Michaellem archangelum, 2da Petrum et Paulum. Serie 40
ultima seu quinta exhibentur quatuor sancti equis insidentes, qui ob figurae magnitudinem majus spatium requirebant, **СТЫ ОБОДОТ** inter eos primus est, Georgius secundus etc. Figura **τὸν Φ †** est phi, uti ex nomine **ΦΙΛΙΠΠ**

et aliis satis notis manifestum sit. In altera tabulae parte, quae vacua est, scripta sunt quaedam, quae duabus lineis constant, quae ego quidem lego — singulas nimirum literas, sed minime intelligo; uti nec, quae paulo supra
 5 *н а н а л т ъ з а л н*, quibus signa contractionum *Ѣ ѣ ѣ* superposita sunt, antiquiori, ut videtur, manu exarata sunt, quam illa wallachica.

Contractiones duarum literarum in unam uti *ѢИРА* etc. jam tibi notae sunt ex aliis monumentis. De aetate tabulae hujus non audeo neque possum iudicium ferre, cum me non satis exercitatum in istis lubens profitear. Antiquam esse quisque agnoscet, sed quae sec. XV. attingunt, utique nobis
 10 vetera sunt.

Characteres nunc penitius inspecti, quos scalpro tam accurate exprimere non licuit, uti alias calamo, a consuetis antiquis non differunt, nisi ruditate. C — E, G — E et sic de aliis. A longioribus lineolis pingitur.

Schurtzfleischii Dissert. olim apud d. Heidel vidi et legi. Egenolf p. II.
 15 p. 14. Historie der deutschen Sprache — ait: »Venedos scholas habuisse, in quibus runicae literae tradebantur«; additque in nota: »adducit hoc ex Adamo Bremensi Conr. Sam. Schurtzfleisch diss. de rebus slaviciis.«

Slavi in ducatu Tessinensi ab aliquot abhinc annis libellos quosdam ad usum plebis Brunnae procudi fecerunt — quales sunt: Piefň ku mfsy fwientey.
 20 W Bernie 1785. 8. 32 pagg. Ex specimine agnosces ad polonicum idioma proxime accedere, ita fere, uti slovacicum ad bohemicum.

Boże Stworco naś Panie,
 Przed tobom padamy,
 Wyflyś naše wolanie,
 25 za to cie żondamy.

Alumni sem. Hradis., quos hic alimus, asserunt tamen, in quibusdam polonicam l. fuisse expressam, utpote quam puriorem illi autumant. Sic vulgo padomy dicunt, non padamy — fs utuntur more Polonorum pro nostro ff.

Alius item libellus precatorius titulo: Modlitwy. W Bernie 1788. 12.
 30 124 pagg. Initio est expositio orat. domin., deinde symboli, litaniae aliquot, preces ad missam et aliae. Pater noster ita sonat: Oycze naś, ktorýs jeŝt w niebiesiech. Swienc ŝie imie twoje. Prżyjdź krolewŝtwo twoje. Bondź wola twoja, jako w niebie, tak y na ziemi. Chleba naŝego powŝedniego day nam dżiŝiay (quasi džen fey). A odpufe nam naŝe winy, jako y my odpufeŝczamy
 35 naŝym winnikom. A nie wodz nas na pokuŝenie. Ale nas zbaw ode zlego. Discrimen inter l et ł observant uti Poloni; fc in odpufe est pro pol. ść, vti z in wodz pro wodź — quibus stigmatibus bohemicum alphabetum caret, uti noŝti. Pro *winnikom* dicunt Poloni *winowaycom*; in reliquis convenit plene cum pol. Pater noster. Habent enim illi puriorem pol. linguam pro regula,
 40 non bohemicam. Alii Silesii ad Oppaviam ad moravicam accedunt dialectum, quamvis in pronunciando ł polonisent. Vides a Bohemis quasi per gradus perveniri ad Polonos. Et iterum per Moravos ad Slovacos, per hos ad Croatas et deinde ad Dalmatas, Servios, Russos. Quod subinde uno aliquo vocabulo ostendi potest. Ovum, *óvŝ*, Ey (Ay) slavice pronunciatum est *jaje*, uti Poloni
 45 cum diminutione *ce*, *jajce*, uti Croatae et omnes Illyri; rustice *co* pro *ce*, uti

Russi *jajco*; Bohemi vero pro j amant *ω*, wayce (weyce); Moravi, Silesii, etiam Tessenenses, Slovaci crassius *ωayco*. Non tamen semper stabunt Silesii pro Bohemis — suram nos leytká vel leytko (olim lýtká) vocamus, ita et Moravi, Slovaci — sed Moravi Silesiae viciniore, Silesii ikro, plur. ikra, Poloni et Russi *ikra* fem. gen., imo et Ungari (láb ikra), *Croatae* líftanyek et Slavones seu Illyrii líjst, quod nostro lýtká proprius est. Parce jam, si quid nimium et praeter rem.

LIV.

1790 — 15. ledna. Durich odpovídá na předešlý list, zmiňuje se o názvu řeky Visly, podává ukázky z dánské kroniky, podává zprávu o předplatitelích na spis Rossiho, o vydávání »Slavie«, pojednává o slově *koba* a kromě několika drobnějších zpráv zakončuje zprávou o svých pracích literárních.

Viennac, 15. Jan. 1790.

Josepho Dobrowskyo Fort. Durich s. pl. d.

Collectis omnibus tandem respondere possum ad singula tuae epistolae momenta. Professor Alter, (qui tibi mecum ex animo precatur, ut auspiciatum ultimae decadis hujus seculi annum sanus et incolumis producas in finem;) etsi multum intentus fuerit originationi vocis *ἀνατοφρακτις*, nihil tamen sibi videtur invenisse. Ad ipsum flumen Visulam, fors slavici sermonis forma Wyffla nuncupatum, vel, ut tu mavis, Vifla ab *ἀναφράω*, ut inde etymologiam *Anartophractorum*, quasi *pendulo, suspenso fluvio septorum*, elicias, animum intendisse, quisquis primum *ἀνατοφρακτις* nominavit, persuasum mihi videtur. Sed cum scias, in quem ambiguum modum Graeci et Latini sibilantes Hebraeorum literas scripserint, quanto magis ambiguam complurium slavonicorum sibilantium sonorum scriptionem apud eosdem admiseris? Utique in nostris antiquissimis MSS. novimus hanc ambiguitatem, de qua etiam inter nos, quod ad pronomen *из* attinet, quaestio orta est: an postrema litera sit *τὸ ζ* an vero *κ τὸ κ*? Placet mihi, crede, tuae originationis ingenium; sed probandi sunt prius omnes modi scriptionis hujus vocabuli sonis possibilibus linguae slavonicae, tandemque comparatio institui debet cum historia naturali hujus fluminis; nudae enim etymologiae frequentius nos seducunt; atque porro id deligendum, quod magis cohaeret cum historia locorum, temporum, cum dialecto et moribus Slavorum septentrionalium. Heic vero primum omnium inquirendum occurrit: quomodo vicini slavicae originis populi et paulo remotiores propria dialecto Vifulam appellent. Dedisti mihi indicium novis observationum hydrographiae slavonicae collectionibus faciendis, dum scriptores rerum slav. legam; nihil enim notitias geo- et topographicas magis perennes reddit quam flumina, quorum veteri appellatione antiquata, tenebris omnia involvuntur. Utinam Helmoldum legendo pensi habuissem omnia flumina, aliqua enim scio me adnotasse prorsus slavonicae formae et originis.

Nunc in lectione scriptorum rerum danicarum diligenter non tantum nomina fluviorum, verum etiam personarum, locorum, officiorum etc. adnoto. En specimen quoddam ex tomo I. pag. 99. edit. Hafniens. 1772. fol. Ex Petri Olai Chronic. reg. Dan. — de Haraldo Hylletam (Hölletan) in nota:

»et Sclaviam bello vicit ducesque Sclavie *Duc* et *Dal* cepit, quos propter virtutem et fortitudinem ad militiam suam recepit.« Quod ad primum nomen attinet, puto in antiquis Danorum *Vijfis* seu carminibus, quibus res gestas sui seculi complexi sunt, runice scriptum fuisse: **ꝢꝢꝢ**, *Duk*, quia neque in alphabeto septem literis punctatis a Waldemaro II., Dan. rege, aucto, characterem invenio, quo slavonicum nomen **ꝢꝢꝢ** singulis literis perscribi possit; sed tu nosti, in quem modum etiam in nostris sacris paginis lit. *χ* et *κ* commutentur. De eodem Haraldo pag. seq. nimir. 100. legi: »Habuit insuper *Vifnam* puellam de Sclavia, cum multis aliis, quam *aquiliferam* fecit.« An recte mihi videor in illo puellae nomine videre, ab isthoc ipso verbo derivatum vocabulum **ꝢꝢꝢ**, *speciosa, formosa*, etsi sciam, armorum causa eam habuisse, sicut illam *Hetham*, virginem bellatricem, cum ejus 300 sodalibus. Patere, ut adhuc unum nomen proprium adferam ex chronico Erii regis ad annum Dom. MCCXXIII. de captis Waldemaro rege ejusque filio Waldemaro tertio — »in Slaviam ducti in castrum Zverin —«. Nonne vides hac ratione scriptum nomen reddere slavicam nostram etymologiam: Zwërin, cujus etymi etiam apud nos loca dantur; illud vero teutonice scriptum Schwerin, quorsum reduces? recta ad *difficultatem*. Sed de his satis; tu cura, ut non tantum *ἀρατογραφως*, verum etiam reliquos hujus laterculi Ptolomaei illustres, quod sane Slavorum septentrionalium geographiam clariorem redderet. Utinam maturius horum inquirendis rebus tempus a nobis impensum fuisset; sed nos magno anfractu emenso tardius eo deducti sumus, unde rursus progredi, et recta studia gentis nostrae populorum nobis proximiori gradu cognatorum [Jam vides, quo loco tuam dissertationem habeam: Uiber die ältesten Sitze der Slaven in Europa*) —] prosequi debemus. Quicumque Dobneriana imposterum legerint, incident in eosdem anfractus, tu operam dederis, ut slavonicarum rerum amatores bono quodam modo praemunias, ne bonus ille senex vir alioquin de nostris rebus optime meritis offendatur, cujus ingenium nosti.

De literarum notitia apud Slavos ante Cyrillum, nunc multis argumentis omnino historica veritate sum convictus; sed per id tempus adhuc differo ad te perscribere; Bohemos tamen imitatores fuisse Germanorum, NB. a tempore nascentis rei christianae et meliores radices figentis opera S. Wenceflai; et cum primis episcopatu erecto, lubens tibi concesserim. Quod vero attinet ad carminum seu rhythmorum imitationem, nosti Slavos gentiles adhuc, seu daemoniorum cultores et diversarum stirpium, hymnos habuisse, quibus ad nostra usque tempora puellas russicas non ignaras veteris Slavorum mythologiae deos deasque in suis conventibus laudasse miratur quidam russicus scriptor. Facilius tibi admiserim Christianos Slavos septentrionales imitatores fuisse teutonicorum magistrorum, quam id factum fuisse a paganis Slavis, qui tantopere teutonicos Christianos, immo Christianos omnes aversati sunt, ut, dum Vinethae omnibus advenis templorum et pagani ritus usum concederent, negarent omnino Christianis sacrorum libertatem. Idola et templa Slavorum longe Cyrilli aetatem excedere patet ex confractis et eversis a S.

*) Monse, Versuch einer kurzgefassten politischen Landesgeschichte des Markgrafthums Mähren, Band II. (1788), pag. IX—LII.

Bonifacio idolis, nominatim Jecha (Diana Romanorum existimante Struvio dissert. II.), ex cuius nomine adhucdum in Thuringia exstat pagus cum arce *Fechaburg*. Sed clarius testimonium tibi notum est ex Ditmaro: *Dii stant manufacti, singulis nominibus insculptis,*« — qui etsi circa exitum sec. X^{mi} scripserit, tamen illam nomina insculpendi artem ipsius Ditmari temporibus 5
primum Slavos didicisse, nemo asseveraverit. Sed haec omnia etiam post Thunmanni disquisit: *Über die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten* — observationes criticas exigunt; etsi notum sit etiam islandicis scriptoribus non ignotas fuisse literas — Winda — Runir: in hoc Thunmanni indicium 10
diligentius inquiram. Sed, quo sum abductus, qui tibi ad tua momenta respondere debebam!

Itaque in causa cl. de Roffi interrogatus bibliopola Haselmayer, qui tum praenumerationem suscipiendam, tum exemplaria extradenda in commissis habebat, respondit: se rationem utriusque rei (NB quod attinet ad praenumerationem 3^{iae} et 4^{tae} partis) cl. de Roffi reddidisse; nescio itaque, in 15
quem modum cl. viro, quem ego reverenter suspicio eique omne officium, quod equidem exhibere valeo, lubens offero praestandum, negotium hoc suscipere valeam. Debet enim constare primum, quis duarum priorum partium curam habuerit Viennae et pro quot exemplis, et in quem modum Haselmayerus rem sibi commissam liquidam reddiderit. Scio jam sub meum Vien- 20
nam adventum confusionem quandam fuisse id perhibente mihi rev. d. canonico Smitmer; resque identidem Viennensis cum Pragensi in Garampii commissione involuta erit. Saluta meo nomine cl. Rossi, cui meam operam, accepta liquidioris rei informatione, lubens impendam.

Quod Nobili d. de Roetzer schedulae inscribendum volebas, d. Zlobiczky 25
tradidi sese offerenti: cl. enim Denisius ob adversam valetudinem a Bibliotheca aberat et necdum satis confirmata prohibetur adhucdum ab accessu; identidem Schwandtnerus; atque etiam ego primum nudius tertius eandem adire potui. Quae a Stullio scire volebas, en ipsiusmet schedulam!

Gratias tibi summas habeo pro rebus literariis mecum communicatis, cum 30
primis notitia votis *koba*, quam etiam in Dellabella inveni ad voc. *Augurio*, fultam auctoritate duorum poetarum; sed de significato alias plura dabo cum indiculo observationum philologico-criticarum in antiquissimis fragmentum tibi notum.

Quod ad consultationem J. P. K. de conscribenda Bibl. slav. attinet, 35
veniam dabis; oblitus sum jam pridem id ipsum tibi perscribere; et cum primis id quoque, rarissimum illum librum, de quo Kohlius praef. fol. 3^{io} sub num. III. et not. (g) scripsit, in Bibliotheca Caes. in folio spissoque volumine servari mihi que non tam propter id, quod vel ipse Kohlius *jactitat*, lectu dignum, quam ob catalogum librorum in ecclesia ruthenica lectioni 40
indultorum et prohibitorum. Ante ferias autumnales illius dispositionem seu oeconomiam legi, utiliora proxime excerpturus, ut primum clariores dies illuxerint. Utinam sub num. VI. in praef. Kohlii catalogus librorum, qui in bibliothecis Mosquensibus — slavonico idiomate consignati exstant, (Graec. enim jam habemus) editus fuisset! Quam vellem paulo pluribus verbis 45
tuam voluntatem in causa d. Antonii, qui nihil aliud optat, quam Slaviam,

explicares et illustrares id, quod nuper scripsisti: »Fac tu, ut habeamus exemplar, quod inspiciamus omnes, quicumque ad lit. slavonicam suas conferre voluerint symbolas.« Ergo vis, ut sciagraphiam quandam adumbrem conferendarum symbolarum? Cum antiquius sit, ut ille egregius rei rusticae
 5 scriptor ait, agrum facere, quam colere; nobis prius omnium erit *Slaviam* pro agro faciendo certis finibus circumscribere et more majorum nostrorum, qui optimi coloni partes egerunt, investigare naturam soli, ut jaciendo sementi aptitudinem exploremus. Etsi multa terrae spatia heic visuri simus densis sylvis opaca, ubi ager faciendus erit; tamen non dubito futurum, ut agellos
 10 jam factos, immo et cultos inveniamus. Jam nosti quorsum ista dixerim: vellem, contineremus nos intra *Slaviam* septentrionalem mari Baltico finitam, et ex parte orientali, Vistula, porro anfractu in Hungariam facto ob linguam slavo-bohemicam illis comitatibus, in quibus observante Kollario illa ut plurimum viget; dein Danubio et flumine adverso usque ad agros, quos olim in Austria,
 15 ut jam Pezsius docuit, Slavi coluerunt; ab occidente demum, quidquid slavonicarum coloniarum investigare poterimus. Satis magnum puto futurum agrum, quem illustrandae potissimum Germaniae etiam colendum susciperemus. Agellos jam factos immo et cultos intra descriptae *Slaviae* fines, nostro usui futuros, prae omnibus inquirere debemus et mutuo communicare in hunc
 20 modum, ut, si quis librum aut opusculum aut fragmentum vel inscriptionem quandam ad institutum peculiare cujusdam sodalis spectantia detegeret, quae sibi vel parum vel minus nota viderentur, illa immo etiam suas hac de re observationes cum illo communicare non gravaretur. Ad hanc symbolarum collationem, quo utilius, verius, atque perfectius conatus nostri promoveantur,
 25 mutuo conferre singuli deberemus *de desideratis ad Slaviam nostram*; e. g. ut tu ipse in tua literatura sive promptuario proponere solebas; vel ita: Egitne jam aliquis de veteri geographia Slavorum septentrionalium subsidio vet. ling. slavicae eorundem instructus, non conjecturis indulgendo, sed veris monumentis historicis innixus? Cum haec literariae rei nostrae pars inter
 30 *desiderata*, quod equidem sciam, comprehendatur, neque monumenta vetera literaturae slavicae septentrionalis ad nos pervenerint, inter praecipuos nostros labores foret *collectio nominum*, de quibus Johańnes G. Hentze in suo specimine [te mihi illum impensius commendante] egregie praefatus est a pag. 8—11. Sed estne tibi Körnerus notus in nota pag. 10 laudatus? quam cuperem
 35 illius oeconomiam nosse!

Quod ad meam symbolam attinet, nomina haec diligenter excerpo; videntur enim mihi non tantum ad communem seu universalem Slavorum linguam, ex modernarum dialectorum vocibus primitivis collectam, verum etiam ad comprobendam antiquitatem totius gentis, atque etiam singularum
 40 nationum, summe idonea et necessaria. Quam ob rem summe desidero tuam dissertationem legere, quam nuper Societati Scient. Boh. misisti. Illius veteris linguae slavonicae septentrionalis communitio mihi videtur nostra quoque *vulgari* bohémica dialecto comprehendi; quod utique pluribus exemplis comprobatur, accedente scriptorum veterum auctoritate
 45 morumque consuetudine septentrionali demonstrata, potissimum in disciplina rei rusticae, nemo amplius dubitabit, majores nostros ex Serbia

septentrionali in Bohemiam colonias duxisse primas. Ad illam dialecti nostrae proprietatem pertinere arbitror particulam copulativam *hi* in fragmento antiquissimo, quae eadem est cum wendic. *ha*, vocalibus enim, ut ipse probe nosti, non innititur. Diu jam scire cupiebam, quid proprie significet, et an in aliis dialectis usurpetur particula *inu*, quam apud nostros homines ad nauseam usque repetitam audimus: sed nuper postulato libro, quem in catal. Bibl. Caes. lit. P. legendo inveni, quique liber in 4to editus hanc inscriptionem praesert: Poštilla Slovenska, to ie Karfhanske Evangelifke Predige, vèrhu vřaki Nedelfki Evangelion řkusi Létu — Pervi Simřki Del — a. Domini M. D. LXVII. foll. CLXXIII. (ad calcem) Ratisbonae excudebat Johannes Burger. (Pag. 2 primi folii) »Literarum slavicarum appellationes«: Jmena flovenřkih puhřtabov. (Deinde:) »Litèrae latinae utcunque slavicas exprimentes a b v g d e sh ř s i ij k l m n o p r ř t ů h ô f c zh fh ê é ia ie iu.« Fol. 2. Martina Luthera — Predgovorenje. Sveti Paval — pag. 2 fol. VI. »Sebastianus Krellius — »Isvoleni řarschenik, imafh, hvala Bogu, Joanna Spangèberga kårfhansko Poštillo, v'nafh Slovenski Jesik tolmazhenò — — — Leto Orthographio Slovenskiga Pifma, řmo mi svèřtio inu s dobrim řvitom sařtopnih Bratov tako pořtavili. Inu řpomifřlili tudi na vezh nafhiga imena inu iesika Lüdy, kijr řo okuli naf, Dolence, Istriane, Vipavce etc. Kateri řkorai povřod zhifèřhi flovenřki govore, kakor mi po Kranju inu Korofřki desheli, dopolu nembřhki. Inu řo edni navaieni na to řtaro Slovensko, Hèrvatřko tèr Churilřko Pifmo.« Sed ut ad meam *inu* regrediar, accipe specimen pensi Evang.: »Perva Nedelia v' Pořtu — K unimu zhařu: Je Jesuf odpelian v' puřchavo od Duha, da bi od Hudizha ifkufhan bil, *inu* kada ře ie pořtil řtirikdefet dan *inu* řtirikdefet nozhi, ie na puřlid lazhan bil.« Nihil itaque nostrum vulgare *inu* mihi videtur, si naturam spectes, quam Hebr. ך, antiquissimi slavonismi, a quo etiam sermonem ordimur, ut Moses in libro Exodi שמות ואלה, vera particula.

Sed ut redeam ad septentrionalem naturam dialecti bohemicae, etiam illud prostheticum w, quod vel ipse Hagek non verebatur praeponere quibusdam vocibus et in vulgari sermone quotidie observamus, convenit cum dialecto wend. sept. Nunc attentior ero characteribus septen. observandis; tu si quid habes ad hanc rem praecipui momenti, vellem, mecum communicares. Tuo nomine, ob amicitiae pignus et officii, quo fungeris, analogiam, praetereaque ob alias etiam idoneas rationes paro dissertationem, si indulseris, inscribendam. Erit fors incitamento aliorum non unius argumenti: vis scire quam? De primis clericorum seminariis ex gente Slavorum ante S. Cyrillum institutis. Ut primum primam philyram editioni, quam cuperem, ipse Olomucii curare velles, idoneam descripsero, ad te mittam cum sciagraphia *illius*, quam ultra tres philyras non producam. Vel ipse vehementer gaudeo, me invenisse argumenta justa ad hanc dissertationem, qua demonstrabitur, ubi et a quibus et in quem modum slavonici clerici literis ad sacram militiam necessariis imbuti fuerint. Puto hanc dissertationem rei literariae nostrae aliquam lucem allaturam. Tu itaque rescribe, quid de hac re sentias et an tibi jam quidquam notum sit de illa Cyrillo vetustiore slavonicae gentis clericorum institutione. Salutat te plurimum Zlobiczkyus et professor Alter; mihi vero sub principium

anni veniam daturus es epistolam longiorem et properanter scriptam homini occupatissimo mittenti. Vale quam optime et me amare perge!

Quae de symbolis conferendis scripsi, raptim in chartam conjecta sunt; postquam tu responsum dederis, plura dabo meliusque coordinata et fors
5 utiliora magisque necessaria ad institutum. Iterum vale et parce epistolam non relegenti.

LV.

1790 — 19. února. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o názvech řek *Visly* a *Odry* a kromě jiných drobnějších zpráv podává zprávu o zamýšleném vydávání »Slavie«, o poměru češtiny k lužické srbštině, vykládá *hi* a *inu*, zmiňuje se o legendě sv. Prokopa v lekcionáři Olomouckém ze XIII. století a ke konci dotýká se svého sporu o sv. Cyrillovi.

19. Febr. 1790.

Fortunato Durich Jos. Dobrowsky s. p.

Pro votis non jam gratias agam, cum mihi non licuerit eo tempore
10 rescribere, quo paria reddere conveniens fuisset. Ad literarum tuarum argu-
menta paucis respondebo. Quod de Visla mones, recte mones, sed istorum
omnium ego rationem habui. *Wisla* a Polonis, Silesiis, Moravis, Slavis et
Bohemis (qui more suo etiam *Wisle* scribunt) fluvius is appellatur; quem
Germani Weifsel olim, nunc Weichsel et romanus scriptor Visulam, appellant.
15 Poloni, uti novisti, *wy* a *wi* accurate distinguunt; unde *Wyfla* scribi non
potest, neque a quopiam unquam ita scriptum reperi. Reliqua in dissertatione
mea leges, quam tibi descriptam lubens mittam, si occasio se offerret commoda.
Interim scito, hanc esse summam totius dissert.: Wisulam esse Vislam, Vislam
esse nomen slavicum; hanc vocem esse primam a slavici, quarum memoria
20 apud scriptores antiquos. Ante Pomponium nemini notam Visulam aut
Vistulam fuisse, ideoque et Slavos sive hoc sive alio nomine non potuisse
innotescere, utpote qui in terra incognita habitarent.

Nunc in *Oderam* inquiram, cujus nominis etymologia mox a fonte se
prodit, ab *odrati*; omnia enim vastat et demolitur, alveum paulisper egressa,
25 aquarum in eam se praecipitantium torrentibus aucta. Unde Polonis pro-
verbium: odra se go chyčila — de homine lacero, — který ge odrany. Ob-
odritas inde appellatos, quod trans (ob) habitarent respectu eorum, qui ad
orientalem partem Odrae mansere coloni. Multa conguessi pro *Odrae* historia,
sed ante Eginhardum nomen hoc non invenio. Scio quidem in exemplaribus
30 quibusdam (pessimis) Ptolomaei *Viadrum* legi, sed manuscripti certe non
sic legunt, sed *Viadus*, immo forte *Vidus*; unde multis visum, *r* post *d* inseri
debere, ut Viadrus Odrae similior fiat. Si tu inspicere Ptolomaeum volueris,
gratam rem mihi praestabis. Unde Ptolomaeus *Viadum* habeat seu acceperit,
prona est conjectura. Oderam, aut ut Helmodus Odoram, scribere potuisset,
35 si a Slavis nomen audiisset sive proxime sive remote.

Quae tu e scriptoribus danicis adfers et illustras, probo utique laudoque
diligentiam. Sed non est tanti, haec tam magno labore exquirere, cum non
satis antiqua sint, quae post Saxonem Grammaticum, qui saltem stili elegantia

oblectat, alii tradunt. Duk etiam esse possit *Dug*, (boh, duh) — Vinetae (seu ut alii habent iumine, *Fulinum*) graecum ignem conservatum fuisse Adamus Bremensis docet, Helmodus rem summi momenti omisit; quamvis plurima de verbo ex Adami hist. eccles. descriperit. *Ollam Vulcani* appellat Adamus. De hoc Graecorum invento vide du Gange Glossarium voce *graecus ignis*. Haec obiter, cum Vinetae mentionem feceris. Si hoc a Graecis mutuati sunt Slavi, cur non etiam literas, quarum tamen rarissimum usum (inter sacerdotes fortasse solos) facile concesseris.

Ante Cyrillum Slavos templa et idola habuisse non mihi persuaderi potest. *Fecha* non fuit Slavorum idolum, sed Germanorum. Ditmari testimonium tempus non diffinit, quo primum idolis deorum nomina inscripta fuerint. *Windo* — *runir* nihil habet cum Slavis commercii; nam *Winden* radix germanicae originis est; et plurima loca in antiquitate etiam Latinis a *Vinda Vindo* dicta sunt, — quae hic piget referre, quamvis ea studio collegerim; Vindomina, Vindobona, Vindelici etc. etc. Si Slavis cum veteribus Thracibus aliqua conjunctio fuit, plane intelligo, quomodo per commercia Graecorum fana et idola iis et nota et exemplo esse potuerint. Sed quis tali conjecturae indulgeat?

Slaviam quod attinet, mentem et animi desiderium cl. Antoni exposui. Non putavi a te perscribendam sive edendam Slaviam aut sciagraphiam ejus; sed innuere solum volui, nos opere tuo de literatura slavica ad finem perducto, habituros prae manibus librum, qui nobis instar facis esse et servire possit; unde cognoscere licebit, quaenam inter desiderata comprehendi debeant. Cum enim multa jam praestita sint ab aliis, quibus tu tua addes, facilius erit dijudicare, quae novae accessiones fieri possint. Per *Slaviam* cl. Anton intelligit Ephemerides aut Acta, quae omnia ea contineant, quae ad Slavorum historiam, linguae cognitionem referri possunt; cujus rei specimen ipse jam dederat: Erste Linien.

Körneri libellum germanicum nosco, sed nec legi meretur; notissima quaeque adfert, ut commonstret, linguae slavonicae esse aliquam utilitatem. Dn. Ribay possidet exemplar, quod obtinere potueris, si tibi placuerit.

Quid communionis arctioris lingua boh. vulg. habeat cum septemtrionali e. gr. serbica, plane non video. Bohemos ego per Kladcensem in Bohemiam penetrasse censeo, cum et Moravorum et Silesiorum slavice loquentium dialectus ad bohemicam proxime accedat. Divisos a Serbis Bohemos per montium juga et sylvarum densitates diu habitasse, donec Misnia et Lusatia dominationi Bohemorum subjiceretur, — unde factum est, ut dialectus Lusatiorum, superioris Lusatiae, a bohematica mutaretur aliqua. *Hi* in fragm. antiquo est utique nostrum *y*, non Lusatiorum *ha*, hoc enim est nostrum *a* cum aspiratione prolatum. Rustici circa Glattoiviam etiam *hudžlati* etc. efferunt, uti Croatae rursus *v*,¹ prostheticum non *o* sed *řō* u (vuzda pro uzda) praeponunt. In Bohemario an. 1309, aliis etiam vocabulis *h* praeponitur, sive vitio pronuntiationis sive scriptionis (nosti enim etiam latina *ostium*, *abominabilis*, *iisdem* scribi in codd. sec. XIII. et XIV. *hostium*, *habomin.*, *hiisdem* etc. etc.) uti: hohen pro oheñ; hochle pro wochle, quamvis hochle credam a germ. Haechel ortum, hohnyſeze pro ohniſtĕ, hohnywo pro ohniwo; hoftraw

pro ostrow, hozeh pro ožeh. Nec tamen crediderim hanc communem fuisse pronunciationem, sed vel vitiosam quorundam paucorum aut potius malam scriptionem. Ita et *hi* pro *y*. In Alexandro boemicali semper *y*, nunquam *hi* scriptum est, *inu* seu potius *i nu* divisim, cum et *nu* solum usurpetur, interjectionem, quae etiam Germanis in usu est, non pertinere ad illustrandam conjunctionem carniolicam *inu et* facile concedes, si perpenderit *inu* carniolicum esse, croaticum *ino*, (mutant enim Carnioli *o* in *u*, uti svetlu pro svetlo) *ino* vero quid aliud est quam *y* nostrum addito *no*, uti *to* et alia similia adjici solent, uti τῷ *t* (is, hic) *en* adjectum est, unde nostrum *ten*, quamvis in fem. et neutro id non factum sit. Nostrum *ano* utique ex *a* et *no* aequo modo ortum est. Tales simplicissimarum vocum compositiones in grammatica mea exponam. Utinam mihi otium majus suppeteret!

Postilla Slovenska — rarissimus certe liber est; sed ex corruptiori dialecto parum praesidii est sperandum pro reliquis purioribus, inter quas nostram bohemica antiquam referendam tu non dubitas. De prosthetico *ɔ* quod notas, non nos a Serbis, verum illi a nobis hauscrunt, cumque serius scripserint, *ɔ* frequentius scribunt quam nostri auctores, qui etiam Moravorum et Slovacorum pronunciationem et antiquorum monumentorum consuetudinem pensi habere solent. Nam haec solum de serbica, immo vero potius serbo-lusatica seu mixta — et quidem plebeculae superioris Lusatiae communi dialecto, quae singulis pagis variat, valere possunt. Inferioris Lusatiae pauciora ex bohemica habet magisque ad polonicam accedit. Kassubiorum in Pomerania dialectus, uti et omnium septemtrionalium Slavorum fere ab Odrae et Vistulae fontibus polonicae propior est, quam aliis. Immo et nos Bohemi olim ex parte polonissavimus, Brecizlaus seu Bracizlaus pro Břetislaus, et alia multa, quae nunc non urgeo; byczy pro byti in Bohemar. frequentius.

Nuper in cod. sec., ut puto, XIII. incidi, qui est PP. Dominicanorum ad S. Michaellem Olomucii olim degentium — *Lectionarium* — incidi. In hoc etiam legenda de S. Procopio novem lectionum continetur. Quantopere gavisus sum, nunc constare recentiores vitas de hoc sancto esse fictionibus plenas, quo velim referas illud studium famosum linguae slavonicae in arce Wissehrad. Nihil enim plane aliud continet antiqua legenda haec, quam compendium quoddam, retentis plerumque verbis et phrasibus, eorum, quae Sazav. monachi Cosmae adjecerat, unico miraculo excepto, de caeca quadam muliere, quod ad rem nostram prorsus non pertinet. Et sane miror Dobnerum, qui fraudem adoratus olim, nunc contra me pugnans figmentis fidem conciliare vult, ac si, quae in codd. sec. XIV. habentur figmenta, quorum in antiquioribus nequidem ulla mentio, jam fidem mereantur. Plura certe jam sec. XIV. figmenta pro historica veritate venditabantur quam seculis consequentibus.

Ad illustrandum locum *kyrmicse* in frag. vetusto valet locus apud Pulkavam p. 237.: wfem lidem na nie hlediecze (pro hlediečým). Cum *kyrmicse* — *pyrwj* scribatur in fragm., utique non inferes tunc ita pronunciatum fuisse — cum etiam apud Cosmam Zribia, Suatoplik, Dirfislav scribatur pro Serbia, — plk, drži —. Immo vero Germani plane non capiunt, quomodo syllaba carere vocali possit, ita ut *e* saltem inserendum putent, uti Croatiae

jam *e*, jam *a* scribunt in vocibus, in quibus neque *e* neque *a* auditur. Sed haec missa faciamus.

Sane miror summopere ac vehementer, unde tu conquirere potueris monumenta idonea ad probandum id, de quo dissertationem paras, mihi inscribendam. Mihi amicitiae pignore nihil carius, opera tua certe nihil gratius est; itaque lubens ac summa aviditate excipiam, quaecunque miseris, typis nostris non sat elegantibus exprimenda. Si clericorum seminaria non sint *Fuldae*, Hamburgi, Juvaviae, aut Spalatri seu Salonae quaerenda, nescio ubi terrarum quaeri possint. Habent ea, quae mihi nota sunt, aliquam speciem veri; tu vero justis argumentis rem stabilire vis — extitisse ante Cyrillum Slavorum seminaria. Audiemus te de hoc cupide. *Milosrdie* Cyrilli non esse ad normam graeci vocabuli expressum, sed ad latini *miseriordia* jam forsitan advertisti — unde, uti et ex aliis multis, certum redditur, Cyrillum jam invenisse vocabula usu recepta apud Slavos, quae sacerdotibus latinis, in Slavoniam Juvavia missis, debentur. Addam locis a me nominatis Laureacum et Pata- vium — et jam fatebor, si tu alia noveris, me plane sine omni attentione legisse monumenta vetusta, — nisi forte tu in monumenta mihi atque aliis ignota incidisti. Vale et mihi vix latine et praepropere scribenti da veniam.

LVI.

1790 — 29. května. Dobrovský diví se, že nedostává odpovědi na svůj list, podává zprávu o třech rukopisech M'kulovských, o překladu české bible Olomoucké z roku 1417 a vůbec o českých překladech písma svatého, žádá o různá čtení ze Strakovské české bible, podává několik drobnějších zpráv a některá zvláštní čtení českého překladu písma svatého.

Die 29. Maji 1790.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Nescio, quid causae sit, quod a te tanto tempore nullum responsum accipiam. Fortassis te arthritis excruciat, aut, quod magis optem, jam digerendo et redigendo in ordinem operi tuo insudas.

Dissertationem tuam, quam mittere volebas, vellem mitti per curram publicum. Curabo eam, si successerit, uti spero, Pragae imprimi; eo enim ad ferias excurram circiter 10. Julii.

Dn. Zlobicky nuper descripsi cod. boh. duos bibl. Nicolsburgensis, quam descriptionem tibi communicari volebam. Nunc reliquorum biblicorum tenuem licet notitiam cape, quam etiam communicare poteris dn. Zlobiczkyo, ut saltem hac ratione ab eo facilius obtineas descriptionem priorum.

3. Codex chart. continet partem praef. Hieronymi. Textus incipit a verbis 2^{di} cap. Genes.: »fe otdad dieli we čtyři hlavne prameny« — usque ad finem Psalterii. Est recentior sec. XV. exeunte scriptus.

4. Chartaceus in 4to an. 1470 scriptus Mezirzicii pifarzem Janem z prahy. Continet N. Test.; incipit a verbis 1^{mi} cap. Matth.: proniefti gie chtieffe tainie pufiti. — Epist. ad Laodicenses deest. Sequuntur ad finem N. Test. poftnie epiffoly, prawidlo (registrum). Marc. ult.: s pomahagieccziem pana a rzieczij potwzrugiecczim *potomnimi znamenimi*, sequentibus signis.

5. Membranaceus cod. in fol. literis majusc. auro obductis eleganter exaratus. Libros continet omnes, excepta epist. ad Laodicenses. Libri Esdrae genuini una cum apocryphis in 5 divisi sunt, uti n. 2. in lit. dn. Zlobiczkyi. Eandem divisionem in 5. libros habet codex V. Test. Dlabaczii Pragae.

5 Psalm. 50, 1.: chwalte geho w twrdosti moci geho. Ezech. 27, 5.: aby tobie tue zle učinili — ita etiam codex Nicolsburgensis 2us.

Marc. ult.: s panem pomahagicim a řeči potwruzgicim zazraki.

10 Continet, ut paucis judicium feram de antiquitate non tam codicum ipsorum, quam textus ipsius, recensionem recentiorem, eam nempe, quae in codd. medio sec. XV. scriptis reperitur.

Tot jam codd. visis, multis in locis collatis et lustratis, mihi nunc certa inhaeret sententia: cod. lycei primo ab an. 1417 antiquissimam contineri recensionem seu versionem. Nuper evolvi cod. hunc integrum et praecipue lect. var. et notas (licet paucas numero) in marginibus notavi omnes — et
15 cum altero cod. lycei paulum recentiori, antiquiori tamen, quam plurimi alii s'nt, Strakianum certe textus antiquitate superantem, contuli non indiligenter — consulto cod. lat. sec. XIV., qui fuit Ernesti, nunc in bibl. lycei ex Brunnensi Jesuitarum bibl. translato, qui notis Rabani hinc inde instructus est — et
20 deprehendi, omnium lectionum antiquarum varietatem in codd. boh. antiquissimis obviam e cod. latinorum varietate derivatam fuisse. Immo, quod mireris, hoc reperi, lectiones bohém. codd. non mox fuisse refictas ad recent. codices latinos aut editiones, sed diu, immo usque ad Melantrichi editiones harum vestigia quaedam mansisse.

Hoc etiam puto me jam deprehendisse, qui nam libri V. Test. serius
25 ac quidem ultimo versi sint; cum jam in voces inciderim, quas reddere boh. interpres aut plane nescivit aut inepte reddidit. Vestigia v. slav. nulla, plane nulla, inveni hactenus. Syriacae autem vers. posterioris locum seu lectionem eam, quae est apud Griesbachium Act. 25, 24. nota (u). Talem locum vel unicum si proferre quis posset ex vers. slav. utique concluderet,
30 vers. boh. factam ex vers. slav. Sed ego nondum concludo vers. boh. factam ex syriaca posteriore, cum constet, eadem additamenta etiam in lat. codd. reperiri, ita quidem, ut Wetstenius praecipitanter judicavit, vers. syr. corruptam fuisse secundum lat. codd.

Quod a te summopere flagito, nobisque multum proderit, in origine
35 vers. boh. investiganda, illud est, ut cod. Strakianum a cap. ad calcem usque pervolvās eosque margines perlustres, in quibus notas marg. observaveris casque notas, quae ad lect. aut vers. boh. varietatem pertinent, excerptas. NB. non eas, quae *hebre.* aut *chald.* praefixum habent, aut non nisi ex glossa ordinaria desumtae sunt. Has notas, quarum certe vix 50 erunt, si mihi
40 miseris — (solet illis *als* praemitti) me summopere obstringes mittamque tibi, si volueris, notas cod. lyc. Olom., quae quidem numero paucae sunt, verum dubia multa solvunt obscuraque illustrant. Diligentissime enim cod. hic a scriptore, qui in margg. notavit, quae imagines pingendae essent, cum latino collatus fuit, — et loca notata, in quibus a lat. discrepat. Haec ego
45 loca conferens — reperi in aliis lat. sic legi, uti boh. vers. textum expressit. Tanta ergo fuit reverentia boh. vers., ut non mox discrepantia loca a codd.

lat. his vel illis, quamvis scriptor discrimen observasset, refingerentur, ac latinis tunc exstantibus conformarentur.

E. gr. in marg. ad Act. 25, 24 notavit: »*non concordat in latina.*« Et tamen additamentum hoc etiam in cod. lyc. 2do adhuc legitur, fortasse etiam Strakiano.

Ad Ezech. 21, 20: »do Jeruzalema nayohrazenyeyfficho« notavit in marg. 5
 »*attende etc.*«; inspecto cod. altero reperi in eo legi: w Jeruzalemie naymenfi. Prior bene legit munitissimam, alter *minutissimam* male. Illud igitur *attende* in marg. indicat perpendendum esse, utrum munitissimam, an minutissimam legendum et vertendum sit. Plura de his alias.

Codex slav., cujus v. lect. excerptas tenes, uti ex Calendario colligere 10
 licet, est certe XII. seculi aut saltem initio XIII. scriptus. Nam festa serius invecta non habet, uti 28. Oct. non habet Parasceviae (an. 1239 secundum Assemannum inducti festi), 12. Decemb. S. Sabae 1250 deest. 27. Septem. Sergii 1292 deest, uti et omnia serius inducta festa, quotquot ex Assemano 15
 conferre licuit. Habet autem 16. Augusti translationem non manufactae 15
 imaginis an. 944; habet item 25. Januar. non 30, uti apud Assemannum, commemorationem S. Gregorii theologi an. 1086. Cyrilli et Methodii festum non habet, uti nec Calendaria et Missalia nostra, id est boh. et moravica ante sec. XIV., immo constat jam, quo tempore in Moravia festum istorum 20
 SS. in Moravia statutum fuerit.

Adelung in Lexico germ. lit. K. p. 1519. citat librum *Kelila und Dimne* germ. editum Ulmae an. 1483. Fortasse tibi nondum nota est haec editio vers. germanicae. Vides iterum Germanos praeisse Bohemis.

P. Alterum salutabis humanissime dicesque ei, tom. II. p. 1067. Nov. Test. lit. *GG* revera Gregorium significare, nam locus citatus exstat lib. moral. 25
 ult. c. 15., quem etiam citat de la Haye in Bibl. maxima tom. 16. p. 899., ubi epist. ad Laodicenses ex alio cod. edita est. Boh. versio hujus epist. magis convenit cum *Anselmiana* v. ibidem. In cod. lat. Ernestiano eadem epist. ad finem totius bibliae exstat, multum consonans Scoti exemplari.

Quod p. Alterus pag. X. praef. de lingua *wallica* et *wallachica* habet, 30
 aliter se habent. Nam in citato libello, uti aliis libris, qui polyglottam vers. orationis dominicae habent, erronee *wallice* pro *wallachice* positum est, quem errorem correxit quidam doctus vir in exemplari centum versionum orationis dominicae, quod possidet vicerector noster P. Pollaschek. Re melius 35
 examinata agnoscet discrimen non nisi in orthographia esse; et orationem 35
wallicam non *wallicam*, sed *wallachicam* esse. Nam *wallice* (Angli nominant *Welch, welch*). Pater est *tat*, coelum *nef*, terra *dacar*. Confer Grundriss einer Geschichte der menschlichen Sprache (auctore *Rüdiger*) p. 50. et ibidem cognatas eidem linguas. *nef* utique cum nostro *nebe* convenit, ex quo 40
 uti aliis evincitur, linguam slavicam uti et populum slavicum esse europacum 40
 et Europae aborigines — non primum sec. IV. aut V. immigrasse a Maeotide.

Hist. linguae bohemicae inseretur dissert. Societatis nostrae,* quorum tomus, qui nunc sub praelo sudat, regi nostro novo dedicabitur. Si tu cupis

*) Viz »Geschichte der böhmischen Sprache (Neuere Abhandlungen der k. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften, Band I. (1791), pag. 311—364.«

dissertat. tuam latinam reddi a me germanice, praestabo id lubentissime, sicque inseri poterit adhuc forsitan tomo huic, qui paratur.

Joci causa tibi, cum spatium suppetat, perscribam lect. quasdam vers. boh. antiquae, unam, quae ortum debet pruritui cujusdam scioli, alteram, quae
5 ignorantiae interpretis, tertiam, quae scribae somnolentiae.

Joh. 10, 41. legit cod. lyc. 1^{mus}: »zze gest yan czynyl mnohee diwy a znamenye« pro »že Jan zagifte necžinil y žadneho znamenie, uti legit cod. lycei 2^{dus}. In marg. 1^{mi} notatur: *non concordat latinus* — et tamen non mutavit secundum latinum.

10 4. Reg. 14, 9. Carduus libani misit ad cedrum — carduum — sic reddit 1^{mus} lyc. Cardínis (pro Carduus vitio scriptoris) libanfky poflal k cedrowemu drzewu, — 2^{dus} pariter: Kardus libanfky — potlacžila kardvma (1^{mus} plane Cardinila). 1^{mus}: day dczerz fwu, 2^{dus}: day dczeru fwu. — A nom. dczerz manet, dat. dceři — pro dceře, qui esset a *dcera*. Vides originem hujus
20 anomaliae.

In lyc. 1mo nihil insoliti versiculi alicujus voces bohemicæ ob difficultatem non redditas, relicto in linea spatio vacuo, e. gr. 2. Macch. 12, 15: jenž bez (vacuum), a bez prakow, sine arietibus et machinis — in marg. minori characterè »bykow«. 2^{dus} legit: bez prakow a bez beranow. Ezech. 26, 9,
15 uterque *arietes* reddit kočžky (germ. Sturmkatzen). Vides alium fuisse interpretem libri 2^{di} Macchabaeorum, quam Ezechielis, qui certe longe prius versus erat, quam Macchab. libri vertèrentur.

Ezech. 17, 22. 1^{mus} lyc.: a vezmv z wyfokcho cedra *trzi drzewa*, in marg. »ař. strzzenu« de medulla cedri sublimis, hic scribae error mansit in
25 cod. 2do, qui pariter legit: trzi drzewa pro stržena a nom. stržěň.

Vide, quaeso, quid habeat Strakianus. Perge me amare et mihi favere.

LVII.

1790 — 3. června. Durich odpovídá na předcházející list, zmiňuje se o některých vydáních a překladech spisu »Directorium vitae humanae«, o lat. passionálech Tepelských, o listech psaných Konradu Celtesovi, z nichž přepis listu Haselíny z Křitenic zasílá, podává zprávu o svých studiích ve dvorní knihovně Vídeňské a výpisky o Slovanech z cizích spisovatelů.

Viennae 3. Junii 1790.

Josepho Dobrowskyo suo Fortunatus s. pl.

Primum quidem ne tibi molestus essem; porro in hac rerum com-
30 mutatione, quid futurum sit, exspectabam: cum etenim scripseris, te adeo occupatum esse, ut nec amicis respondere valeas, mihi tamen ad te scribenti responsum dedisses etiam occupatissimus, distuli scribere. Habes causam, non adversae valetudinis, sed boni animi erga te propensionem, quo malo desideratissimis tuis literis carere, si has commode ad me dare nequeas.
35 Nunc vero summas tibi habeo gratias, dum valetudinis meae curam gerens officii me communes et mecum communicas rei nostrae literariae monumenta mirum in modum lucem adferentia historiae, quam nos excolere cupimus. Summopere delector fixa cod. illius slavonici ad XII. vel saltem initium XIII.

seculi aetate, qua illum *scriptum* putas, atque hac ratione mones vel innuere vis, quod ad lectionum indolem attinet longe antiquiorem esse. Editionis Ulmensis 1483. — ad calc. das Buch der Weisheit der alten Weisen — exemplar in membrana excusum et optime servatum est heic in Bibl. Pal. Hesterna die professor Alterus aliam a. 1501 Argent. excusam in mensa 5 d. de Sonnenbusch, scrip. bibl., conspicatus mox ad me accessit, ut eam in adversaria referrem; et ipse Sonnenbuschius ante paucos menses quandam in folio sine anno et loco typis excusam identidem germanicam edit. monstravit: praeter istas nosco adhuc duas Argentinenses a. 1525 in fol. et 1539 in fol. typis Jacobi Froelich et ejusdem typis 1545 adeoque 4. Argentinatenses edit. germ. anno 1558 in 4to sine loco. Francofurti ad Moenum 10 a. 1565 in 8. Ex graeca vero vers. germanica est Lipsiae 1778 in 8° edita. Heic itaque lubens admiserim Germanos plus egisse, cum nos unicam editionem habeamus. Sed quod ad archetypum versionis nostrae attinet, ut nosti ex inscriptione interpretis, ex latina Joannis de Capua factam fuisse, 15 ita suspicor *Passionalia* nostra ex archetypo latino facta quoque, etsi nesciam, an rhythmorum etiam imitatione: nam dum omnia ad diversum genus *Passionalium* seu Martyrologiorum apud nos pertinentia conquiro, et cl. Ungar: Versuch einer Geschichte der Bibliotheken in Böhmen (Abhandlungen der böhm. Gess. des Wiss. zu Prag. [1785]. 2. Abth.) lego pag. 238 20 in vetusto indice librorum a b. Hroznata et comparatorum: *Item duo passionalia*, pag. seq. *Passionale novum*, quam vellem! Si Pragam veniens opera cl. Ungar a Teplensibus canonicis rescire posses, an de vitiis Neronis identidem ante passionem S. Jacobi Majoris habeantur illa, quae in antiquiss. fragmento Bibl. Pal., quod a me descriptum tibi donavi; et quae sit oeconomia 25 laudatorum *Passionalium*, an rhythmico, an soluta oratione sint scripta? quam aetatem praeseferat *Passionale novum*?

Ad historiam linguae bohemicae (quam summopere desidero legere) puto spectare epistolam ad Conradum Celtem nobilissimae virginis *Hasilinae*, quam mecum benevole (ut semper solet) communicavit cl. Denisius, immo 30 totum opus, cujus haec est inscriptio: »Libri epistolarum et carminum societatis literariae ad Conradum Celtem.«

»Utinam talis essem, qualem illi me predicant.

»Malo tamen vel falso laudari, quam vere vituperari.«

Literas hasce | ab anno MCCCCXCI ad annum MDV | exaratas | ab 35 situ et oblivione tandem vindicatas | redemit | anno MDCCXC | Conr. Celtis memoriam veneratus | Mich. Denisius.«

In hoc MSS. cod. chartaceo in 4to, in quo autores 126 epist. 263 continentur, Augustini Moravi epist. sunt numero decem, Johannis Schlechtiae sunt duae, Johannis Albi a Ciconiis, civis Pragens., una, quae quidem, si 40 stylum spectaveris, ad seriem obscurorum virorum pertinet, si in rem ipsam, cum primis *chartariam* in patria nostra circa a. 1491 cultam inquisiverimus, lucem dabit. Habemus cl. Denisio ob id grates referendas, quidquid servatae rei literariae ad nos pertinentis in hoc MSS. cod. invenitur, quem ille ab oblivione suae bibliothecae vindicavit, quaque de re nostra literaria memoriae 45 prodenda quoties codicem quendam, ex perditis in Bohemia bibliothecis,

heic servatum, retractat post Gentiloti recensionem, semper ferme melius isto meretur. Illius itaque indulgentia tecum heic communico epistolam bohemicam, quae fol. 121. pag. 2 et seq. in hunc modum servata orthographia continetur:

5 Hafilina z Krzytenicz a na Kepfflaynie Doctorowy Celtifowy, Skladately, niekdy przitely memu etc. Gest prziesflowy, ze mlade sftieniatka tepu, aby wieczy tiem sftiekaly. Newim, komu gyz gest wierziti, poniewadz ty, kteryz gfu s prawczy, doctorzi, Magiftrati a Vczitele ginich a uczi ge czti a mrawy nasliedowati a take zachowawati wdiecznoft proti tiem, od kterych gfu wzaly
10 dobrodyni, a fami zachowawati zanedbawagy. Jakoz y ty, pane doctorze, fy geden takowy A wieß fam dobrze, ze gest wohifdno, kdyz kdo koho w czem uczy a fam toho zanedbawa naplniti. A protoz znam to, czoßt nyni piffy; gestlis dobrze uczinil proti mnie, bud tiem fam sudczem. Nebt kdyz gfy w Krakowie byl, ukazalat fem dobrodyni a przatelstwij wedle me moznofci,
15 yakoz pak y tebe tayno nenie etc. Wiedieti dawam, ze woneda prziffel do Krakowa miftr geden z Wiedny, ktery fie take wydawal za fkladatele; ten gest przebywal u czneho hofpodarze; y byla fem ya powolana k swaczinie k tomu iftemu hofpodarz(i). A w tom kwafu, yakoz pak gest wobyczey wzdyczky fie na nowyni ptati na czyziech lidech, hofpodarz gest byl uczinil
20 zminku a ptagicze fie miftra, czo fu za lide ty fkladatele a czym fie wobchody, Miftr odpowiediel a rzekl, ze pyffy, czoz fie kdy mezy kraly, kniezat(y), pany a mezy gynemy lidmy przijhody. A potom hofpodarz, jako neuczenny, nerozum(ie)l tiem wieczem, zadal gest toho miftra, aby gemu ukazal, yakym wobiczegem ty wieczy fkladagy; tehdy miftr wzal kniezk(y) a czetl latinie a
25 potom czefky wykladal, prawycz, ze nieiaky doctor Celtis, weliky fkladatel, kdyz gesttie w krakowie byl, gmiel nieiaku pieknu fregirzku a milu, Wo ktore Ty wieczy fkladal; gmenowal gmeno me w tiech kniezkach czastokrat A powiediel wffeczko, czoz fie kdy mezy mnu a gehu, Celtiffem, dalo, gakzto mezy tiemi, kteryz fu fie welmi milowali. Ale hofpodarz any zadny tomu
30 neporozumiel, ze to fkladanie wo mnie bylo. A tiem fie(m) byla rada. Ale nepochibug, ze fem byla welmi truchlywa a smutna a fediela fem yakozto mezy zywym uhlym, neb ta swaczyna, acz byla nedluha, zdala my fie dobrze czely rok; y protoz, pane doktorze, wieß dobrze, kdyz gfme fie rozluczyli fpolu, yak fy byl wdieczen toho dobrodieny a przatelstwy, kterezt fem pak
35 wiernie przala a ukazala, y flybils my, ze to wffeczko mam wffym dobrym użijti. Ale gynacz fie promienilo, nebt gyz za wieru newieru a za mu weliku lafku gied dawaz, kdyz tak wo mnie pijffeß, Any ty na mu cznoft any na twu fie rozpomeneß. Y profim za tebe, acz gestie ktera gifkrzyczka lafky ke mnie w tobie gest a mu czest wochnaniti chceß; neb zagifte wieß a znaß
40 muog rod wyfoky, gestto by mnie y mym przatelom k welike neczti bylo, Aby to fkladanie, kterezt wo mnie uczinil, potupil a zawrhl. Yakoz pak tu wieru wffdy k tobie gmam, ze gynacze neucziniß A na mu lafku a dobrodyni fie rozpomeneß A tu lafku, kteraz mezy nami byla a przatelstwy, aby to za wdiecznoft przijgial, gesttot fem zadnemu zywemu na tomto swietie
45 kromic tobie neukazala. Gyni lide przigiali by takowu wiecz za Wdiecznoft weliku a mlczeli by k tomu, Ale ty, czoz rozumym, ne toliko pyffeß neb

fkladaz wode mnie, ale take spywaś a na lautnie y na krzedle huflí kaześ. przeſtan, przeſtan, doctorze, toho, A myśl, czoz ſie mnie a tobie powinnowati. Dan w Crakow(i)e anno ſeculari 1500.

Quod a me fieri ſummopere flagitas multumque profuturum in origines versionis noſtræ boh. investigandas arbitraris, faciam, cum primum potuero. 5
Nunc jam ex illo piſtrino (lectione totius catalogi Palat. Bibl. typis edit. codd.) eluctatus ſum; nec me poenitet hujus laboris ſuſcepti nacta præſertim notitia tot cum primis cyrillicæ literaturæ typis editorum codicum, ut origines et progressum hoc genere characterum libros edendi multum illustrare poſſim. Etiam omnes indices MSS. codd. uſque ad collectionem Schwandtneri perlegi 10 et ultra quadringentos codd. adnotavi ex omni propemodum claſſe ſcientiarum ad Bohemiam quocunq̄ue modo pertinentes et plura ſane opuscula vel fragmenta me inventurum ſpero, poſtquam ipſos codd. tractaſſero manu mea, meisque oculis perlustraſſi fuerint; experimento enim didici, quid cl. Deniſius poſt Gentilotum obſervaverit, me ſemper hujus rei comonito, ut 15 heri in cod. theol. MSS. chart. N° 787 in 8°, in quo b. Arneſti, Iⁱ archiep. noſtri, bohemiſe duo folia ſcripta latent factæ ab eo conſtitutionis circa uſurarios, adductis etiam in eandem rem »Prawa praſſka«.

Sed, ut ad priorem tuam epistolam aliquid reſponſi dem: primum gratias ago pro communicatis mecum notiitiis ad noſtras res literarias pertinentibus et tui erga me animi ſignificatione cauſa diſſert. *de primis ex ſlavica gente clericorum ſeminariis ſeculo IX. inſtitutis. Miraris ſummopere ac vehementer, unde conquirere potuerim monumenta idonea ad probandum.* En fontes: 1 Vita S. Anfcharii a Remberto, coævo et idoneo ſcriptore, S. Anfcharii diſcipulo et in archiep. ſucceſſore ſcripta, cujus editio tomo I. Scriptor. 25 rerum danicarum mediſ aevi a Jacobo Langebek, Hafniæ 1772. fol. notis illustrata, me, ut tibi ingenuè fatear, in hanc diſſ. induxit, nota a) ad cap. XII. »Legatio ad gentes ſeptentrionales.« — Varias dein hujus vitæ legi editiones, ut mihi ad inſtitutum idonea colligerem, Acta quoque ſs. ord. S. Benedicti. Locus in meam rem *clariſſimus* eſt cap. XIV. vitæ S. Anfcharii ab 30 Remberto ſcriptæ: »Coepit quoque ex gente Danorum atque *Slavorum* nonnullos emere pueros, aliquos etiam ex captivitate redimere, quos ad ſervitium Dei educaret. Quorum quosdam hic [Hamburgi] ſecum retinuit, quosdam vero ad Cellam prædictam Turholt nutriendos poſuit. Fueruntque cum eo hic ex ſocietate veſtra (veteris Corbeiae) ſancti patres noſtri et magiſtri, 35 quorum doctrina et inſtitutione feliciter nobiſcum religionis divinae crevit opinio.« Cap. XXX.: »nonnullos pueros ex Nortmanniſ vel Sclaviſ emptos in eadem *Cella* [Turholt] cauſa diſcendi ad ſacram militiam nutriendos poſuerat.« Habes Slavos, utique clericos, habes magiſtros, quorum docendi modum investigavi in veteris Corbeiae hiſtoria et in capitul. C. Hujus rei cauſa etiam ex ſec. IX°. de *inſtitutione clericorum* libb. tres Hrabani Mauri (edit. uſus Argentor. 1511 Georgii Symler, qui in præf. jam tum noſtri aevi mores depinxit) diligenter perlegi. Item Galliae Chriſtianae tom. X^{um}. ob vet. Corbeiae notiitiã. Identidem cauſa rei liter. tom. IV^{um} Hiſtoire 40 Littéraire de la France pag. 15. et pag. 231. ſeq. Qualdonem monachum, qui in vita S. Anfcharii, de præclibatis rebus noſtris ita decinit:

»Et pater et custos Adalhardus nobilis Heros.
 Hic tuus Anfchari, bonitate magister in omni
 Exfittit, hoc dulces hausisti fonte liquores,
 Queis inrorasti Sclavos Danosque rigasti.«

5 De fide historica S. Remberti non dubitabis, quem laudat Adamus
 Bremensis lib. I. cap. 31 etc., et auctor hist. archiv. Brem. ap. Lindebr.
 p. 71. — *vitam veridico sermone* descripsisse ait. Quae S. Rembertus cap. 34.
 scripserat, haec Qualdo aliquanto clarius (vid. P. Lambec. Orig. Hamburg.
 lib. I. pag. 46) ita reddidit:

10 Sed comites habuit, fibi quos Corbeia mifit,
 Sanctorum genitrix monachorum cella beatrix;
 Hamburgensis schola queis edocta magistris,
 Crevit et ad florem perducta refudit odorem.

Post annum Domini DCCCXXXIII., quo Cella Turholtensis Anfchario
 15 concessa est testante Adamo lib. I. cap. 17., repono origines seminarii istius.

Estne tibi notus »Ludovici Cresollii Armorici e Soc. Jesu Myftagogus
 de sacrorum hominum disciplina opus varium. Lut. Parif. sumtibus Sebast.
 Cramoify a. 1629. fol. Liber II. *παραιοκνεαστικός* de dispositionibus ad ordinem
 20 hierarchicum necessariis, mihi profuit ad historiam scholarum in coenobiis
 cognoscendam, cum primis ad institutum meum vid. secul. IX. Mihi videntur:
 »Regii seminarii graeco-catholici Viennae ad Sanctam Barbaram recens
 fundati leges, atque institutiones.« [sine loco, anno, et nom. typog.] ex Cresollio
 ut plurimum derivatae. Sed jam sufficiat dixisse quaedam de illa dissertationis
 materia et argumentis, ut sperare tantum de oeconomia et elocutione valeas,
 25 si successerit.

Nunc aliquid de etymologia *Oderae* et communione linguae boh. cum
 septen. Slavis: quod ad I. attinet, vide, ne fallaris etymologia, hanc ad
Ob-odritas transferendo; quae opinio jam a. 1772. idoneo argumento
 refutata est a J. Thunmanno pag. 177.: »Ihr Name bedeutet nicht An-
 30 wohner der Oder, wie der H. V. meint, der um deswillen den Namen
 Obotriten, wie ihn alle die Schriftsteller schreiben, die von der wahren
 Aussprache hinlänglich unterrichtet sein konnten, in den weniger aukto-
 risirten Obodriten verwandelt. Vide quoque pag. sequentem de Obotritis
 in Dacia genere Slavis eorumque legationibus a. 818 etc.

35 Quod ad Ptolomaei MSS. Bibl. Caes. attinet, in tab. geogr. »*ΜΕΓΑΛΗ
 ΓΕΡΜΑΝΙΑ* (scriptum ad ostia sinistro litore tabulam aspicienti) — *ἡνιδοσ* [ῶ] —
 confirmatur itaque tua opinio auctoritate MSS^{ti}. Sed arctioris quidpiam com-
 munionis linguam habere nostram, utique vetustiore, quam equidem noscimus,
 cum septentrionalium Slavorum, cujus fragmenta in Ditnaro Merseburgensi
 40 collegi haud obscure video, si singula vocabula spectes; e. g. lib. VI. pag. 381.
 edit. Leibnit. ad locum, qui *Dobraluh* dicitur; duo hic observo: 1um nomen
 subst. *лѣтъ* more boh., quod ad ult. lit. attinet, pronunciatum utique, sicut
 Ditmarus scripsit; 2° identidem gen. f. adjectivum praefixum formae *nudae*,
 ut in fragm. antiquiss. ta zlob; vel si mavis, in utroque veterem consensum
 45 slavonicae linguae accipe. Pag. 388: »Wolmirftidi, slavonice autem *Vftuice*,

eo quod Ara et Albis fluvii hic convenient, vocata.« Vfta, ut nosti, et in cod. th. 480. leta bozieho 1414 w Vfti. — It. pag. 382.: »Saepe cum Slavis in *Wiribeni* juxta Albim positam;« pag. 386.: »ad curtem meam slavonice *Malifin* dictam. Utinam tibi constaret esse apud veteres nostros scriptores idem vocabulum, cujus Ditmarus ita lib. V. pag. 366. meminit: »in ea parte, 5 qua satellites habitant, dicti slavonice *Wethenici*;« pag. 389.: »ductores erant duo *Wethenici* ex suburbio.«

Sed jam coarctor angustia chartae ad scribendum plura; itaque superest, ut veniam des proxime suppleturo, quod moram induxit, ne tu meum responsum acciperes. Mone, quaeso, sed nulla mentione facta, unde d. Zlobiczky 10 ominari possit, me auctore id factum, mone, inquam, me accelerationis ad describenda necessaria ex tuo codice exempla; nam ex mense Octobri jam codicem tenet, ubi ego istis longioribus diebus, cum ad lucernam difficulter lucubrari possim, multa excerpere potuissem, et in illustrando fragmento progredi. Sed nosti ingenium, prudenter age et vale quam optime meque amare perge. 15

P. S. Salutat te profess. Alterus.

LVIII.

1790 — 31. července. Dobrovský odpovídá na list předcházející a kromě některých drobnějších zpráv vyslovuje svou pochybnost o užším spojení Čechů s polabskými Slovany, objasňuje některá slova v listě Durichově uvedená, žádá o navrácení svého rukopisu (t. zv. Hradeckého), zmiňuje se o služebníku r. 1554 v Benátkách tištěném, o slově »blatenský«, o zamýšleném vydávání Slavie, přeje si obdržeti nějaké místo ve dvorní knihovně, a zakončuje svůj list zprávou o grammatice kurdské a Michaelisově bibliothece východní.

Olomucii 31. Jul. 1790.

Fortunato Durichio suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Res et tempus jam urgent, ut literis tuis 3. Jun. ad me datis paucis saltem respondeam. 20

1. Indicem librorum a b. Hroznata Praemonstratensibus Teplae donatorum, uti in fragmento membranaceo Teplae asservato exaratus exstat, ipse manibus tractavi, dum eo excurrerem ante annos non multos. Libri ipsi, adeoque nec ipsa memorata Passionalia, non amplius exstant. Itaque neque per cl. Ungar notitiam ejus rei consequi poteris, quam cupis. Rhythmo 25 certe pauca Passionalia latina conscripta repereris, plura germanica a sec. XII. ita, ut nihil dubitem, nostros a Germanis versuum pangendorum rationem didicisse, quales in frag. Vindob. boh. leguntur.

2. Hasilinae epistolam, qua delectatus sum, confictam a Bohemo quopiam crediderim, tum quod Hasilinae nomen et alterum Kepstein (*kep* enim vulvam 30 denotat) appellatione sua auctoris ingenium et alia adjuncta fictionem prodant; tum, quod boh. idiomate, inter alias latinas plures, unica haec sit.

3. Gratulabor tibi et gaudebo mihi, si tu e penu tua aucta perlustratione codd. Bibl. Caes. Palat. multis suppleveris hist. l. boh., quam adumbravi, uti fragmento boh. scripto constitut. Ernesti 1^{mi}, quam tamen serius in boh. 35 conversam autumo.

4. Dissertationis tuae de primis slav. seminariis desiderio jam teneor — cum adeo felici tibi esse licuerit, detegendi loca tam clara et illustria. Similia, quamquam minus plana, reperies in libello de conversione Carantanorum, quem Salagius ex duobus codd. Caesareis tom. IV. librorum suorum de statu eccl. panonicarum inseruit. Mallem tamen, alium nunc dissertationi huic titulum praefigeres, e. gr. de primis Slavorum apostolis vel de primis Slavorum conversionibus usque ad Cyrilli adventum — vel alium atque alium; conversionemque Croatarum et Dalmatarum ante Cyrillum inchoatam attingeres. Neque ego dubito, etiam Bohemos a Caroli M. temporibus nomen Christo dedisse saltem aliquos.

5. De lectione *udoz*; inspectoque Ptolomaei codice gratias ago; ea, quae ex Thunmanno, scriptore accipiti, mones, jam perpendi; neque tanti esse autumo, ut sententiam infringere possint, quae statuit Obodritas ab Odra appellatos, cujus ego fontes his adhuc feriis lustrabo, ad illustrandum Hel- moldi seu Adami Bremensis locum de ejus origine testimonium proferentis.

6. Arctiorem communionem l. boh. cum septentrionali Slavorum habere, quam e. gr. Slovacorum in Hungaria aut Croatarum aut etiam Serviorum, antiquam dialectum horum spectando, vix unquam efficies, cum ea omnia, quae ex Ditmaro aliisque allaturus sis, non sufficient. Plerumque enim talia sunt, quae in utramque partem accipi possunt. Taceo, quod multa sint, quae male scripta non negabis, uti *Dobraluh* pro *Dobriluk* aut si mavis *Dobrilug*, *Dobriluh*, nam *luh* femininum esse non potest, cum *nullum* plane slavicum vocabulum fem. gen. desinere possit in *h*; uti nec in *ch* et *k*. Nam literae illae soni durioris masculinum genus indicant mutarique solent in affines sibilantes, dum femininum inde deducitur, uti a *trhati* — *trh* m. g., *trž* (*průtrž*, *přitrž*, etc.) fem. gen.

7. Vocabulum *Vethenici* apud nostros, quantum scio, nullibi legitur, quamvis etymologia vocis non admodum difficilis mihi videatur. *Weta* nostrum quid sit, nosti in eo adagio: *giž ge po něm weta*, actum est de eo, es ist aus mit ihm; alias *náhrada*, *odplata* — *wety*, pl. *wet*, minus usit. apud Polonos sunt cibi, qui post mensam apponuntur, *Nachtisch*; *wetować*, par pari reddere, vindicare, vindictam sumere, *odplatiti*, *nahraditi* — ex his reliquiis jam derivaveris Ditmari *Wetenikos*, tales nimirum homines, qui alios sequuntur in proclio, qui secundo seu ultimo loco sunt — tales nimirum, qui mortem ejus, ad cujus defendendum latus assistunt, vindicare solent; uno vero *satellites*, *Trabanten*, qui *vetant*, ne is, quem comitantur, laedi aut perimi possit, si quidem malis latinam vocem pro etymo assumere, cum slavicum vocabulum *Weta* nunc satis obscurum sit; Germani dicunt, sich *Wett* bauen, *Wett* machen, testante *Adelungio*. Inspice, si licet, lexicon russicum ab Academia Mosquensi philologica editum, cujus tomus 1us literas tres primas alphabeti continet, si quid praesidii inde peti possit ad explicandam vocem *Vethenici*.

8. Iterum atque iterum peto, ut mihi tandem aliquando remittas Procopii vitam seu volumen illud boh. tibi concessum feriis lapsis. Nunc enim, Pragam concessurus post abolitum seminarium, conquirendis omnis generis monumentis boh. omnem operam impendam, ut tandem possim manuscriptorum

boh. catalogum pleniorē texere, atque specimina palaeographiae illustrandae causa ex antiquioribus quibusquē dare atque edere.

9. Notumne tibi est officium divinum seu Basilii et Chrysostomi liturgia, una cum evangelii et epistolis per annum legi solitis, Venetiis 1554 in 4. typis cyrillicis edita — procurante *Božidar* (Deodato) *Wukowik*, patre Vincentii illius, qui Psalterium ibidem edidit an. 1561. Liber ille exstat in bibl. lycei Olom. titulo, uti erat catalogo Brunnae a Jesuitis inscriptus: »Missale Dalmaticum.« Lectiones ejus, contuli enim evangelia aliquot, conveniunt cum codd. servis.

10. In nota tibi notitia (сказание de S. Cyrillo) de slavonicorum librorum interpretatione — *костел* vocatur *князъ блатинскый* — quid putas, est illud *Blatinsky*? quae illa regio? Notum est Moseburgum, quae et urbs *Paludarum* a Priwina constructa, sedem fuisse archipresbyterorum Salisburgensium usque ad adventum S. Methodii — hoc castrum ad lacum Pelsonem situm docuit lib. IV. de statu eccl. pannonicae pag. 369—395 Salagijs — ejusque situm convenire *Salavario* hodierno in comitatu Saladiensi etc. etc. Lacus Pelso ab anonymo vocatur *Pelissa*, a Germ. Plattensee, ab Hungaris *Balaton*, quod est ex slavico *Blatna* vel *Blatno*, a radice *blato*. Si loci *Blatna* in Bohemia situm nosti, facile concedes mihi lacus hujus *Balaton* dicti primam et veram genuinam appellationem *Blatna*. A *Blatna* est *Blatensky* vel *Blatinsky* deductum — constat igitur, quid sit *Kněz Blatinsky* — successit enim Priwina castrum hoc exstruente *Chezil* filius, sub quo *Methodius* in Pannoniam advenerat.

11. Manuscriptum Vindob. Bibl., quod evangeliorum expositionem bohem. continet, de quo mihi olim, mihi summae aetatis, quoad textum, videtur. Ex eo tu notasti locum Joh. 2, 6: *naplnte frzyezy* (*frzyezy* — *frízek* apud Welesl. legitur). Manuscriptum lycei Olomuc. 1um habet *špichy*, unde *špišsek* hodie adhuc usitatum. Facile assequeris, quid velim; diligentiorē hujus codicis collationem.

12. Cl. dom. Anton continuo urget, ut edatur Slavia. Pragam veniens tentabo, quid possint ea in re humeri ferre; modo tu aliique nos non deseratis.

Cl. Denisio et prof. Altero me humanissime commendabis illique suggeres, me vehementer desiderare locum convenientem mihi ad Bibl. Caesaream et latus illius, quem colo et observo.

(Na lístku přiloženém k tomu listu:)

Prof. Altero forte jam innotuerit *Grammatica e vocabulario* della lingua Curda composte par P. Maurizio Garzoni. Romae 1787. 8. NB. NB. NB. az apud Curdos et *ego*, in verbis lit. *m* 1^{am} personam singul., uti apud Persas, designat. Aliis omnibus rebus convenit cum persica lingua.

De notitia vers. slav., quam cl. Michaelis misi, haec ille in praefat. partis VI. Biblioth. novae Orient. et exeget.: »Die Recensionen haben so allen Platz weggenommen, dass darüber eine mir mitgetheilte, sehr wichtige Nachricht von der slavonischen Uebersetzung des A. T., die dereinst meinen Lesern sehr angenehm sein wird, zum folgenden Theil hat verspartet werden müssen.« Tu igitur, cura, ut VII^{am} partem Bibliothecae novae Orient. legas, — ego nondum accepi; praestolor autem quotidie. In gratiam exterorum philo-

logorum et criticorum scriptam scito; tu certe ista, quae scripsi, melius nosti, sed tamen leges.

(Po straně listu str. 2. a 3. připsáno:)

Scripturus mihi ante 10. Septembris Olomucium mittes literas, — post
5 illud tempus — Pragam.

LIX.

1790 — 22. srpna. Durich odpovídá na předcházející list, podává zprávu o některých tiscích slovanských, o svém zamýšleném spise: Initia eruditionis Slavorum ante divum Cyrillum a o svých studích vůbec a zakončuje svůj dopis drobnějšími zprávami a obranou slova »Dobraluh«.

Viennae, 22. Aug. 1790.

Josepho Dobrowskyo suo Fortun. Durich s. p. d.

De tuo, ex hac rerum commutatione nato proposito, ut aboliti seminarii locum cum statione Pragensi commutaturus, conquirendis omnis generis
10 monumentis bohemicis omnem operam impendere valeas, et gaudeo et vires perficiendo operi vitaeque productionis tranquillitatem adprecor. Hoc tamen praeterea cuperem, ut plures tuo exemplo inducerentur ad linguae nostrae popularis cultum et majorum nostrorum imitationem: nunc mihi et necessarium
15 et opportunum, si unquam magis tempus videtur; immo turpe foret, si domesticae Musae negligerentur, quarum ore serenissimi tres archiduces Carolus, Alexander et Josephus jam jam loqui gestiunt magistro inducente d. Josepho Wershauser. Quidquid ex meis adversariis tuo instituto idoneum habuero, ut alias simplici animo tecum lubens communicavi, sic et porro majori, qua potero, diligentia facturus sum. Grati jam animi pro perscriptis
20 notitiis literariis significatione facta, praesertim pro liturgiae cum evangeliiis et epistolis indigitata editione Venetiis anno 1554 a Božidar Wukowik procurata, de qua cuperem quaedam nosse in contextu, si excerptisti, ad historiam literariam pertinentia cum primis rei typographicae; soleo enim ipsas formulas exscribere, quibus Slavi hanc artem et illius vocabula ad
25 institutum pertinentia exprimere solent. Ita in editione Homiliarum S. Joannis Chrysostomi, in Epistolas Paulinas a. Chr. 1623. in Laura Kiewo-Peczériensi, in folio, post indicem pag. 2 folio ꙗѣ: Тимоѣей Александровицъ, мастерь хадѣ-жестка Нехѣтнѣо — ꙗ рлзминн ѿ Прѣотѣѣна тиогрѣфѣке Стефанъ Керица, ꙗ Тимоѣѣй Петровицъ — appellantur. Ex praefationibus trium voluminum,
30 quibus laudatae homiliae continentur, multa ad rem literariam slavonicam pertinentia excerpti, mihi prius prorsus ignota; dabo exemplum ex praef. laudati vol., cui subscriptus est hieromonachus Zacharias Kopistenskij: »Krolewaja Jadwiga czytowała Bibliju Slawenskuję, a do wyrozumienja jej miała Wýklady Oczew Štych [compendii causa literis commutatis scribo] Slawenskym jazýkom, kotóryj z Biblieju czytála. Druhij prikład: za Kazimira Królja w Krakowě drukowano po Slawensku knihi wěry i naboženstwa takowoho, jakowóe my po síi dni wedluh czinu cžrwe Wschodnei zachowuemo.« In margine citatur Miechow lib. 4 c. 41. Ex his mihi videtur colligi, non tantum Psalterium Cracoviae a. 1491 editum, ut Bacmeister pag. 102: *Essai*

sur la Bibliotheque de S. Petrsbourg; adnotavit, verum etiam alios ex ritu slavo-graeco libros ibidem ab eodem Hallero editos fuisse. Egregiam licet operam dederit Kohlius colligendis monumentis slavonicis, tamen in multis cum exerrasse sapius deprehendo et errorem, quem illo praeceunte erravi, identidem agnoscens, emendare debeo. Hoc enim jam investigavi, quo factum sit, ut scriberet pag. 19. suae introductionis: »Praeter caeteros ecclesiae libros, omnes propemodum, qui ab ecclesia ruthena recepti sunt, doctores graeci, *totus Chrysostomus* — slavonico sermone — prodire.« Legerat Kohlius illum librum symbolicum ecclesiae ruthenae sub N. III. in praef. sua)(3: Kniga o wierie etc. cujusmodi liber, sed in folio editus Mosquae a. 1644, in quo, paulo post principium post canonem Scripturae sacrae Vet. et Novi Testamenti, ponuntur: *книги пророковъ ѿнѣ илшыхъ пѣстырей и оучителей вселенскихъ* — initio ducto a Dionysio Areop. servatur in Bibl. Caes. XX. R. 38; atque hoc ss. patrum catalogo inductus arbitrabatur de omnibus propemodum graecis patribus slavonice redditus. Sed, quam verum sit, neque ante annum 1766 *totum Chrysostomum* slavonice redditum fuisse, ostenditur verbis praefationis ad Homilias S. Joannis Chr. in Genesim Petropoli laudato anno in 2 tomis in folio editas dialecto paulum recedente a slavonicae linguae antiquitate, (ot dostopocztennoj slawenskaho jazyka drewnosti) — *переведенъ сѣа книга, которои еше въ переводѣ не было*. De numero autem redditorum graec. patrum: poneže chotja wesmà newelikoe čislo prawoslawných welkich hrecžeskich učitelej knih na nafs jazyk perewedeno, (o čzem kak sprawedliwo sožalět dolžno, tak možno nadějatsja, čžto so wremenem sej nedostátok nás oskorbljat nestánet) no Zlatoustaho knihi, chotja ne wsě, odnáko někotoroe čžislo na nafs Slawenskij jazyk iz dawnych wremen perewedeny. Jam ex hac observatione critica perspicis, quam lente, etsi tam assidua opera, ut vellem in juventute talem impendisse, *procedere debeam*; sed gaudeo conquistato jam non parvo symbolarum apparatu, *quo origines et progressum typographiarum slavonicarum caractere cyrillico, glagolitico et mixto* instructarum ita describere possim, ut etiam rei literariae slavonicae amatores habeant, quo delectentur in excerptis varia historiae lit. momenta illustrantibus. Sed, ut ad tuam epistolam redeam, ut mavis, faciam; opusculo titulum praefigam: *Initia eruditionis Slavorum ante divum Cyrillum* — et mutata opusculi oeconomia, quaedam commutabo et nonnulla addam cum primis ad rem literariam Slavorum idonea. Conversionem Croatarum et Dalmatarum ante Cyrillum inchoatam attigi cap. I.: De conatibus apostolicis ecclesiae romanae episcoporum sub medium seculi VII. convertendae Slavorum genti impensis. Heic initium duco a primo Spalatensium post Salonam eversam archiepiscopo Joanne Ravennate, qui primus *Serblorum et Chrobatorum* ad baptismi gratiam perducendorum curam suscepit, quae (observante cl. viro Francisco Xav. e L. Bar. de Pejacevics in colloquiis MSS. de statu regni et religionis Serviae ab exordio ad finem, sive a seculo VII. ad XV., de quo, nisi fallor, jam ante biennium tibi scripsi) cum pontificatu romano Joannis IV. conjuncta, inter annos 640 et 642, auctoritate codicis Barberini historiae Salonitanae, reponi debet. An tu quoque cum recentissimo auctore histor. univers. tom. 51, id, quod de Chrobatis Constantinus Porphy. scripsit: *καὶ ἰδιόχειρα ἐποίη-*

αὐτο —, tam arbitrarie expositurus es, ut dicas cum eodem illos, ut solent
 literarum scribendarum ignari, pacto manuscripto signum crucis adpinxisse?
 Videtur mihi textui graeco vis inferri, et hoc interpretandi genere nihil
 aptius esse ad evellendam omnem antiquitatem; neque enim vel ipse ad-
 miserim vulgo ita fuisse cognitam scribendi artem, ut nostris temporibus
 5 passim videmus: notum enim est, quid hac in re potuerint Germani aliique
 Europae populi etiam sacris christianis diutius addicti. Sed heic de prae-
 stantioribus viris Slavorum Chrobatorum procul dubio Constantinus loquitur,
 qui talia promittere poterant. Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendae
 10 gratia (a. 824) ad imperatorem legatos et *litteras* misit etc., vid. Oefelii
 Script. rerum Boj. t. II. pag. 442. Quid ipse sentias de utroque loco, rescire
 cupio, ut etiam de ista Montfauconii notitia Bibliothecae biblioth. MSS.
 novae tom. 1. — Bibliothecae romanae in indice scripturarum existentium in
 castro S. Angeli in camera thesaurarii pag. 210. sub titulo: Sequuntur in
 15 eodem sacco transmarinarum nationum: »Epistola papyracea scripta literis
 ignotis, quae *dalmaticae* videntur, ab Innocente cum sigillo aureo, quam cum
 Armeniorum fasciculo alligavimus.«

Quod ad me attinet in dandis symbolis ad Slaviam, nosti animi mei
 propensionem et liberalitatem in communicando ad usum communem sine
 20 fraude occultationis, quae mihi semper ambitione vel alio quopiam vitio
 contra humanitatis officia induci videtur; nisi prudentia suadeat aliud fieri.

Sed ubi honesti viri eadem studia virtutis amore colunt, simplicitate
 magis, quam prudentia opus est. Quam ob rem non possum te non inter-
 rogare, an tibi nota sit Synopsis operis historici, continentis antiquitates
 25 illyricas, censurae principis Jablonovii oblata per Comitem di Ragnina, quon-
 dam legatum reipublicae Ragusiensis apud imper. Russ., auctore P. Giorgi,
 abbate Melitensi, Benedictino, equite Ragusiensi? Hanc ego nuper Nova
 acta erudit. Lips. anni 1773. (edit. 1776.) pag. 135. legendo ita miratus sum,
 ut tibi exponere nequeam: plurimas enim dissertationes heic reperi scriptas,
 31 quibus concinnandis subsidia et argumenta conquiri. Plura tamen sunt anti-
 quitatum slavicarum argumenta, immo hujusmodi disquisitiones, ut mihi auctor
 assiduitate lectionis Photium superare videatur. Utinam mihi concederetur
 tantum has duas dissert. legere; tom. II. antiq. diss. XIX.: *Thracum lingua*
vetus eadem est in hodierna dalm. slavo-sarmatica. Diss. XL.: *Lingua thracica,*
 35 *quae hodie slavonica, mater est et necessaria ad antiquitates cognoscendas.* —
 Tibi forte prodesset diss. XCI.: *Nomina novantiqua Slavorum inter Albim*
et Vistulam. Diss. ultima XCIV.: *de dea Vesta*. Quia lecta synopsi Gotho-
 fredii Vockerodt consultat. II.: *de literar. studiis*, causa diss.: *de initiis*
eruditionis Slavorum legi, non possum tibi non confiteri, quantopere excitatus
 40 fuerim *ad moderatius sentiendum in studiis*, ut hoc habeam perspectius
 usuque exploratius *solidam eruditionem ignorantiae agnitionem parere, ac*
veram modestiam. Non equidem hoc dictum putes ita, ut caeco quodam
 impetu omnia Giorgi abbatis pro exploratis suscipiam, plura enim videntur
 meliori examine digna; sed quod ignoraverim majorem slavicarum rerum
 45 cum gothicis connexionem, *ut me poeniteat quaedam in diss. mea de sl. b.*
vers. dixisse. Nec jam dubito cl. Ihre commentationibus eruditus etiam

formam et vim duplicis adjectivi moesogothici *emphatici seu demonstrativi*, vim habentis arthri Graecorum $\acute{\alpha}$, η , $\tau\acute{o}$, atque *simplicis*, (quod a nostris non ita adposite per *constructum* et *absolutum* exprimitur) non tantum in lingua slavonica lit. regulariter, apud nos subinde, inveniri, verum etiam iisdem s. Scripturae exemplis confirmari. In Passionali Prag. curatius hoc proprietatis 5 linguae monumentum observari invenio; FF. subinde hanc phrasin curasse, aliquando neglexisse observavi. *Constructio* cum verbo substantivo *sola*, regulam non firmat, ut videri potest ista *Ostrog.* edit. auctoritate. Joann. IX. 1.: Видѣ ѹдѣа сѣиѹа . — Etsi cl. Meletius in *admonitione*: $\text{Ѡ Прѣлагѣлиѹхъ Оѹскѣнѣиѹхъ}$ recte adnotaverit: »Adjectiva hujusmodi (nimirum apocopata) 10 praestantiorem integrorum *energiam* in substantivis, quibus junguntur, efficiunt;« tamen ex collatione adjectivorum graecorum cum arthro constructorum et moesogothicorum, identidem apocopatōrum *seu emphaticorum* slavonicorum vim habentium, causa et origo, atque usus utriusque adjectivi melius intelliguntur. Collectanea, quae habeo, una dissertatione digeram: *De consensu linguae moeso-* 15 *gothicae cum lingua slavonica in adjectivi emphatici potestate ad exprimendam vim arthri Graecorum*. Nescio an tibi omnino perspecta sit vis $\tau\acute{o}\bar{\nu}$ ($\tau\bar{\nu}$), quod nominibus *titulo honoris*, non vero solius compendii causa superscribi solet, atque inde Τίτλα vocatur? Multum operae impendi huic subsidio *hermeneutico* consensu antiquissimarum ecclesiarum illustrando, quem inveni in codd. armenis 20 opera conjunctissimi Alterii adjutus, in *copticis*, in quibus plura rebus slavonicis illustrandis latent ac ego unquam existimassem, ad quem usum praesto sunt Fragmenta Nanianae bibliothecae ab Asemano edita, in ista etiam slavonica MSS. servari dicuntur, ut etiam Bononiae Psalterium MSS. In codice argenteo Uiphilae identidem veri Dei nomen, uti graecis, armenis, 25 copticis, slavonicis cum *titla* scribitur. Alexandrinae ecclesiae tanquam matri omnium elegantiorum scholarum istam hermeneuticae particulam debemus, quae in codd. lat. Antehieronymianis adhucdum videtur, ut sunt testimonio codd. Caesariani hujates (versionem intelligo in apographis septimi vel octavi seculi servatam), quam Hieronymus Alexandriae procul dubio a Didymo 30 didicerit, utitur enim arthro graec. in expositione, eodem modo sicut Didymus lib. de Spiritu sancto usus est, quem magistrum suum vocat. Neglectam tamen *arthri* expressionem, *quo Latini* identidem sicut Slavi et Moesogothi carent, saltem illo $\tau\acute{o}\bar{\nu}$ ($\tau\bar{\nu}$ vel —) signo, in nova vers. Hieronymi, ex ipso Hieronymi in Matth. XXI., 11. comment. colligo. Consensus illae praestan- 35 tiorum et, ut Augustini, hac in re epitheto utar, diligentiorum ecclesiarum copticae et armenae nititur antiquissimis MSS. vid. cod. I. biblioth. Coislilianae opera Monfauconii, specimen scriptionis: $\overline{\theta\acute{\epsilon}\delta}$ — $\overline{\delta\tau\bar{\nu}\acute{o}\bar{\nu}}$ — $\overline{\Pi\bar{\nu}\acute{\alpha}\theta\bar{\tau}}$, cujus codicis lectiones cum cod. Alexandrino saepissime convenire dicuntur, quemque inter praestantissimos Europae Montf. numerat. 40

Sed jam angustia chartae me commonet, ut ad reliqua tuae epistolae momenta respondeam: Summo cum gaudio legam VII. p. Bibl. Orient. Mich., ut primum illam obtinere potero; quod vero ad MSS. Evangeliorum eclogar. bohem. Bibl. Caesar. summae, ut tibi videtur aetatis, attinet, si Deus vitam produxerit, anno futuro totum describam et philologicè illustrare conabor. 45 Quia MSS. vitae S. Procopii necdum a d. Zlobiczkyo obtinui, quem ab illo

tempore, quo epistolam tuam accepi, convenire non poteram, indulgebis, ut tantisper obtento codice uti possim, et illum tibi una cum excerptis manuscriptis slavo-bibl., ut volueris, remittam. Sed scribe, quo et in quem modum epistolam ad te dirigere debeam. De manuscripto ne sis sollicitus, per currum

- 5 diligētiaē ad P. Chrysostomum Hekky N°. 600. ad S. Valentini aedem habitantem secure perferetur. Lexicon academicorum Mosquen. non est in Bibl. Caes., vellem aliquid ex te rescire de illius oeconomia et pretio, item si quid tibi de recentioribus hujus academiae operibus ad institutum meum aptioribus constat.
- Superest, ut de voce *Dobraluh* aliquid reponam: vel in hoc arctiorem
- 10 communionem cum nostra dialecto contueor. Recte quidem observas nullum plane slavicum vocabulum fem. gen. etc. (tertiaē declin., cujus *оковыѣте ѣсть ѣдѣно* (б: *именъ женскихъ*) ita ut neque apud nos ratio reddi posset, cur paradigma 3. d. *Зѣновѣдъ* sequantur nostra *cnost, čest, nemoč* — duram in fine habentia adeoque in *ъ* terminata praeter slavonicae linguae proprietatem; nisi constaret illam duram enunciationem recentiore et anomalam
- 15 esse, veteribus enim dicebatur, *čestnosť, čest, nemočъ*. — Sed numquid nosti identidem *apocopatam primae declin.* slav. casum rectum et accusativ. in sing. in MSS. antiquiss. Bibl. Caes. vers. 7.: *Tey zzie ta zlob neprsimiersi*, et in gaud. 1° Mariae: *A na fpas wfemu fwietu dan?* primae declin. esse
- 20 non est necesse, ut quid asseram, cum hoc pateat ex casibus obliquis et ex recto non apocopato: Spasa in cant. S. Adalberti. Si harmoniam requiras, nosti: *אמר* vel *אמרה*; *גיל* vel *גילה*; *דבר* vel *דברה* de terminatione heic tantum egi harmon. Itaque cum terminationem 1^{ae} d. fem. etiam quaevis dura mutationem alias ante *ъ* etc. exigens, praecedere possit, ut *чюха* etc. apocopata etiam
- 25 in duram, desinere poterit. Ceterum *zloba* vid. apud Dalemil. pag. 147. Et nostrum vocab. luka = *луга* forte dictum, ut nunc *лугъ* in usu est; igitur tam bene apud Ditmarum scriptum est *Dobraluh*, ut apud nostros vet. scriptt.: ta zlob. Non animo contradicendi, sed res nostras ea grammaticae parte, quam nobis cl. Michaelis pro specimine in Append. dedit, illustrandi, ista profero.
- 30 Vale quam optime, ego ob claudicationem jam in tertiam diem a Bibliothecae aditu prohibeor, quam ob rem mentem meam magis, quam pedem meum doleo. Numquid studia Plinii in originibus fluviorum feliciter absolvisti? Iterum vale et me amare perge.

LX.

1790 — 24. září. Dobrovský ve své odpovědi na list předcházející mimo mnohé jiné podává zprávu o služebníku r. 1554 v Benátkách tištěném, o památkách a listinách slovanských, o počátcích křesťanství u Slovanů, o opatu Jiřím, o slovanském bájesloví, o některých mluvnických zvláštnostech, o ruském akademickém slovníku, o slově »Dobralug«, a zakončuje list svůj výpiskem z předmluvy k žaltáři z r. 1720 opata Jiřého.

Gradicii 24. Sept. 1790.

35

Fortunato Durichio s. pl. d. Joseph. Dob.

In gratissimis laboribus distentus ad scribendum me proripio magis, quam accingo. Delectatus sum eruditissimis literis tuis summopere, praecipue autem, quod linguae nostrae studium omnibus commendatum velis; illustribus

nunc exemplis trium archiducum discentium czechico ore loqui (Musa Čechis dedit — ore rotundo loqui) propositis. D. Jos. Wershauser ex animo gratulor, quod ei haec provincia obtigerit. Jam et ego cogito, qua ratione possim facillimam et brevissimam methodum discendi linguam nostram edere atque archiducibus nostris dedicare. Saltem nunc juvabit monere d. Wershauser, ut Tomsiano lexico edito (fiet autem quam proxime), quod ego et praefatione et dissertatione de linguae boh. origine, natura, affinitate cum aliis linguis ornavi,*) iis legendam tradat dissertationem meam, praeter eam, quae linguae boh. historiam exponit, tomo primo dissert. novarum Soc. Boh. insertam, quem tomum Soc. Boh. scient. regi Leopoldo dedicabit, obtenta jam, ut id audeat, ab eo licentia.

Nunc jam literaria cape:

1. Liturgiam Venet. 1554 editam quod attinet, haec notatu digna sunt: titulus libri non alius apparet, quam primi folii pag. I^{ma}: **иже въ стѣхъ ѿца нашего, вѣснѣхъ великѣхъ. поученіе къ ѿрѣшѣнью** — haec enim instructio primum locum occupat.

Pag. ult. libri finiunt: **сѣкрѣщеніе се сѣ бѣтъкынѣ книгы литургіе**, quibus addidimus evangelia, epistolas etc. et plane ad finem: **въ лѣтѣ ѿ рождѣства хва, ѿ ѿѿѣдѣ. оу вѣдѣнѣх . . .** — Pag. 3^{ia} a fine: sego radi i az griesnii i m̄n̄si w ělcech **Божидарь вѣковик ѿ гѣорик похрѣщеніи**. — — (locum hunc facile rescies, si Serbos [Raitzen] Viennae consulueris). Porro: »trudo ljubznje potmach se s-stawiti **фѣрѣнѣ**. vježe byti vgodna (pag. 2da a fine) wfakomu procžitajujomu. i spifach dufse polznje knigy sie **литургіе**. Veniam deinde postulat erratorum — post ista: Powelieniem gñā božidara trudich se o fem az okaanneĭsi i m̄n̄si w inocech **ѿрѣмонѣх ѿхоніе ѿ прѣнѣ гори ѿ реке**. (NB. versus Cracoviam dicunt cerpať pro čerpat et in aliis vocibus cž efferunt ut c [ц]). Petit dein monachus iste — ut canentes liturgiam et ea utentes corrigant corrigenda et recordentur Božidarii (Theodati, si recte explico): **pojuježe pomenujte raba božija božidara, izložiwfsago тинари сѣ**. a pifawfsago blagoslowite a neklnete. Reliqua non sunt, ut ea desideres; his, puto, contentus eris. Textum et orthographiam servicam contineri in eo libro, jam tute perspicis; contuli cum codd. Vindob. ab Altero exceptis aliqua capita Johannis notavique var. lect., sed admodum paucas exigui fere momenti.

2. Ut tu recte Kohlium caecutientem corrigis, scribentem totum Chrysostomum slavonice versum et editum fuisse, ita concedendum, multa slavonice reddita, in monasteriorum bibliothecis delitescere. Audi Nestorem scribentem de Jaroslao duce ad an. 1037, sub quo mirum quantum aucta est Christianorum res: »Er verfasste selbst (Müllers Sammlung Russischer Geschichte p. 188, 3tes Stück — compendium est Theodosii seu potius Nestoris) die Kirchenordnungen, studierte Tag und Nacht, und *unterhielt viele Gelehrte*,

*) Franz Johann Tomsas Vollständiges Wörterbuch der böhmisch-deutsch- und lateinischen Sprache. Mit einer Vorrede begleitet von Herrn Rektor Joseph Dobrowský. Prag 1791. Za předmluvou následuje na str. 11—32 Jos. Dobrovského »Ueber den Ursprung und die Bildung der slawischen und insbesondere der böhmischen Sprache«.

welche ihr allerley griechische Bücher in die slavonische Sprache übersetzen mussten. Eine Menge Schreiber war beschäftigt, um dieselbe vielfach abzuschreiben. Suspicio ergo, sub eo versum fuisse Vetus Test., nam quod a Cyrillo id factum sit, nihil proditum est. De tomis aliquot hist. eccles. Baronii, quos
 5 vidisse se scripsit Kohlius, aequè dubito; quamvis Romani pontifices hoc medio fortassis allicere voluerint Graeco-Slavos, et impensis non pepercerint — dubito tamen de facto.

3. Opusculi, quod paras, inscriptio nunc placet, uti et capituli 1^{mi} summarium; *ιδιόχειρα ἐποίησαντο* cum Gebhardi ita expono, ut admittam signa sua
 10 Croatas nobiliores apposuisse, quae expositio plane arbitraria non est; nam eo seculo saepe nec episcopi Germaniae nomina sua scribere non solebant in lit. publicis, sed solum signa apponere. Pervolve, quaeso, formulas a Goldasto (Rerum alemanicarum script.) editas, uti Thaculfi et aliorum. Ita seculum ferebat, ut instrumentum scriberetur a notario; testes signa duntaxat
 15 facerent. — Atqui et medio non solent testes subscribere manu sua seu propria. Unum ego confectum instrumentum, quo se Croatae pontifici obstrinxerant, arbitror. Regem Bulgar. Omortag an. 824 ad imp. *litteras* misisse concedo, sed nego regis manu scriptas, verum notarii, quibus certe et Croatae usi sunt.

De Bohemorum conversione ante Cyrillum utique capite uno acturus es.
 20 Unde putas Bohemia sacerdotes Slavos accepit? Resp. per Ratisbonenses episcopos sumtos ex *Austria* et proxima Carinthia. Jamque nunc mirari desino, qui factum fuerit, ut vocabula ecclesiastica (multa sane) habeamus cum Carinthis, Croatis et aliis communes: milofrdí, milofrdný certe e latino misericors et germ. barmherzig orta sunt, quae Cyrillus ipse jam usu recepta
 25 mutare non ausus est. Taceo nunc alia. Possidebant praedia a Slavos culta sub Ludovico rege episcopi Ratisbonenses, et in specie *Baturicus*. Exstant in eam rem literae Ludovici; praedia haec sita erant in Austria ad fluv. Erlafam. De Slavos ad episcop. Pataviensem spectantibus non est, ut iugeram mentionem.

4. P. Giorgi, abb. Mel., dissertationes non novè hactenus, uti nec synopsis.
 30 Cum tu istas tantopere cupias legere, facile obtinere potius per d. *Ajalam*, Ragusinae reipubl. legatúm Viennae, quem P. Stulli invisere solet. Georgius abbas idem ipse est, cujus illyr. Psalterium tibi olim descripseram. Ego certe, etsi viri istius diligentiam laudem, tamen adduci non possum, ut credam,
 35 illum recte sensisse in iis, quae de Thracum lingua, quam nemo hominum novit, scripserat. Quid enim? jamne res confecta est, si dicatur: Thraeces loquebantur illyrice, illyrica lingua est slavica, ergo. — Atqui illyrica lingua vetus longe alia fuit ab ea, quam hodie Illyricum inhabitantes Slavi illyricam vocant. Illyris nomen regionis est, uti Bohemia — atqui lingua bohémica (puta
 40 czechica) non est bojica, puta Bojis propria.

Diss. XCI. de Slavorum nominibus inter Albim et Vistulam ex aliis recentioribus script. compilatam arbitror. Sed eam de dea *Vesla* cuperem legere, saltem rescire, num deam Veslam ille vocet Višlam eam, de qua fabulae leguntur in Polon. annalibus. Mythologiam slavica adhuc desideramus; habeo tamen jam collecta, quae certe nullibi impressa legas. Unde
 45

ergo? ex proverbiiis, loquendi et imprecandi formulis (gdi k diáfu) etc. etc. apud Polon. *do bisa*.

5. Cave majorem adstruas affinitatem l. slav. cum gothica, quam cum aliis dialectis l. germ. Novi ego naturam l. gothicae ex dissert. *Fuldae* lexico Adelungiano praemissa. Atqui l. germ. nostra hodierna distinguit inter adjectiva *concreta* et non *concreta*, concrescirte und unconcrescirte Adelungius vocat. Der Mann ist gross, ten muž geft velik — der grosse vel ein grosser Mann stand da — muž veliký. — Male dixit Smotrisky, majorem energiam exprimere adjectiva apocopata (germanici grammat. vocant die Adverbialform, et recte, nam locum adverbiorum explent tum, cum sola praedicatum propositionis efficiunt, copula *sum* interjecta adeoque nondum concreta cum substantivis. De his adjectivis ego cap. integro egi in grammat. mea, et, ut judico, rem exhausti. Vim arthri Graecorum exprimunt; sed quaerendum etiam est, quando arthron et quare adhibendum sit. Widě člowěka slepa Joh. 9, 1. non est exponendum: er sah einen blinden Menschen, sed — einen Menschen, der blind war, nimirum hominem vidit, non caecum hominem, sed hominem, de quo alias constabat seu de quo praedicabatur esse caecum. Veteres Germani dixissent: er sah einen Menschen blind; quales constructiones in cantilenis antiquis obviae sunt. Si dicas: vidit caecum hominem ambulare seu ambularem — hic *ambulare* praedicatur de subjecto seu homine caeco (quamvis subjectum istud una cum praedicato suo agat praedicatum propositionis compositae) nec slavice recte diceretur: widěl člowěka slepa choditi, sed widěl člow. slepého choditi. Latinos nostri serius imitati neglexerunt discrimen istud — paucis locis script. exceptis, uti: zdráva včnil, spafena.

6. Quae de *tilla* communicasti, grato accepi animo, quamvis fere subtiliter magis, quam utiliter grammatici haec excogitarint.

7. Lexicon ab academicis Mosqu. editum nondum vidi, sed recensionem ejus in der Allgem. Literaturzeitung (Jena) legi. Pragam venturus mox primam ejus partem, quae lit. az, buki, wiedi continet, procurabo mihi.

8. Jam monui dobralug male scriptum esse pro Dobrilug vel Dobirlug, uti in diplomatibus sec. 12^{mi}, 13^{tii} et 14^{ti} scribitur. Judicas tu *lug* apocopatum pro *luga*; sed hoc sustineri nequit: 1mo quia nulla dialectus *τϕ lug* aliud genus tribuit, quam mascul., 2do dato, *luga* esse femininum — dico *luga* non posse contrahi in *lug*, quia in *g* (*h*), *ch*, *k* desinere feminina non possunt. Objicis *zlob* pro *zloba*, *spas* pro *spafa* — atqui in *b* et *s* desinere possunt feminina, e. gr. *laub*, *hlaub*, quae slav. scripta requirunt *ъ* post *b*. Ita et *wes*, *os* (*wos*), *hus* etc., ubi iterum *ъ* locum habere potest, quamvis nostri grammatici crediderint *s* natura durum, quod falsum est. Nosti enim pro *se* scribi *sie* in codd. manuscriptis. Cum igitur post *h*, *ch*, *k* jeri *ъ* locum habere non possit, non possunt feminina desinere in istas consonantes, adeoque nec contrahi fem. in *a* post literas *h*, *ch*, *k*. Quisquis igitur Ditmarum descriperat, Germanus fuerit et *dobrluh* seu *dobirluh* mutavit in *dobraluh*.

9. Quid sibi velit epistola literis ignotis scripta ab Innocente, quam Montfauconius prodidit, plane nescio. Quis enim sit ille Innocens? Forte Innocentius, si pontificum unus hujus nominis, qui sigillum aureum explicabimus?

Dominum Zlobiczky continuo monebis, ut Procopii vitam reddat; tu vero uti ea poteris, quamdiu liberit; fac duntaxat, ut in manus securiores perveniat.

Utinam hunnicæ antiquæ seu avaricæ linguæ vestigia aut monumenta exstarent. Avaribus enim permixti Slavi ad Danubium habitantes permixti
 5 erant aliquot seculis. Purior certe septemtrionalis nostra et polonica perstitit. In slavonicam et croaticam etiam gothica vocabula assumpta, non dubito. Unum exemplum proferam: *diub* goth. profundum, germ. *tief*, inde croaticum *dubina*, quod vocabulum nobis septemtrionalibus plane hac significatione
 10 ignotum est. Ungari Slavos *Tot* vocant. Diocleas Slavos etiam Gothos appellat, utique quod in eas regiones commigrarint, quas antea Gothi occuparant. Quo sensu Slavi ibidem degentes etiam Illyres sunt, nimirum geographice, non genetice.

^{7^{mam}} partem Bibliothecæ Orient. cl. Michaelis meo nomine repetere poteris a bibliopola Vindobon. *Hörlingio*, mihi dein cum aliis mittendam. Nunc
 15 mihi tempore aliquo, ob negotia conficienda, Olomucii commorandum est. Diebus certe adhuc proximis quatuordecim; quo tempore, si respondere voveris, literas Olomucium dabis; postea Pragam ad domum Com. de Nostitz. Cl. Denisium, Alterum salutabis humanissime meque amabis, uti hactenus solebas.

²⁰ P. S. Ignatius Georgius, abbas Melitensis, in præf. latina Psalt. illyrici Marino Slatarichio, nobili Ragusino, consanguineo suo, inscripta et Patavii an. 1729, VI. Cal. April. subscripta hæc de studiis suis commemorat: »Quid quod tu (Marinus Slatarichius) me absentem sedulo juvas, meis momentis circumageris, meis rebus invigilas, et a curarum molestiis vindicatum in
 25 amplissimam asseris literariam libertatem? Si otium meum, et in lucubrationibus aliis edendis, aliis conscribendis imperturbata tranquillitas tibi debetur; quidni in te redeat et mei otii fructus. At enim vero quantum mihi boni, felicitatisque afferas, Marine humanissime, quod me tuo amore, solertia, diligentia fretum, securo liberoque a rebus domesticis animo vacare studiis
 30 bilioribus sinas; nedum conjici potest ex mea indole hujusmodi semp̄er vacationis percupida; verum ex loco etiam, in quo sum, eruditio- nibus opportunissimo et vel ad tantaleam (ita dixerō) τῶν φιλομαθῶν studio- sorum sitim explendam accomodato (Patavii). Caeterum mihi tot ubique illustria priscorum decorum documenta pervestiganti, egregium potissimumque
 35 semper fuit sedulo inquirere; num quid praeclarissimæ patriæ nostræ gloriosum vel certe probabile inter tot externas memorias deprehendi contineret: quandoquidem ita animatus sum, ut me studiorum meorum et literariæ operæ pretium inique inmeritoque relatam putem, nisi in patriam præcipue ejusque res et decus ac nominis incrementum mea perpetuo in remotis quoque terrarum oris collimet industria.«

LXI.

1790 — 1. října. Durich děkuje za list předcházející, schvaluje úmysl Dobrovského se-psati návod k češtině, zmiňuje se o Tomsovi a mimo jiné o slov. překladě Baronových dějin církevních, o svých studiích v knihovně dvorní, podává obsah Hartknochova díla o Prusku a zakončuje některými přáními.

Viennae 1. Octobris 1790.

Josepho Dobrowskyo s. pl. d. Fort. Durich.

In sinu meo mea gaudia gaudeo legens, brevi futurum, ut otio literario restituaris; sed heic ego te ingratisis laboribus ereptum, animo fideli atque tuam valetudinem pensi habente interpello: ut huic otio modum ponas, ne plus sis negotiosior, quam vires ferre possint. Aut enim ego ipse vires humanas necdum satis exploratas novi; vel tu illas nimium intendis: miror enim, in quem modum etiam ingratisis laboribus distentus, tot mihi gratisis rei literariae notitiis refertam epistolam perscribere valeas. Pro singulis primum gratias habere, tum vero ad eas, quae mihi iterum illustrandae videntur, simpliciter respondere, officiorum partes esse novimus. Igitur

1. Quod tu cogitas, qua ratione possis facillimam et brevissimam methodum discendi linguam nostram edere atque archiducibus nostris dedicare, id ego a te fieri jam pridem optavi, ea potissimum de causa, quia necessariis ad rem conficiendam notitiis, nimirum graecae et slavonicae veteris linguae cognitione, atque etiam orientalium ll. subsidio non es destitutus, ut nostri recentissimi grammatici; sed etiam probe nosti praecepta grammaticae philosophicae: *linguarum artificium et doctrinam* (Parisiis 1751). Melior occasio emendandae et supplendae rei grammaticae nostrae, exemplo cum primis Graecorum et Romanorum, vix unquam nostrae dabitur aetati: uti ergo velis, quaeso, tam opportuno tempore. Faciliorem discendi methodum, emendationem et antiqui moris restitutionem, atque latiore usum mihi videntur habitura, si velles ŷ seu ŕ restituere in adverbis, quando praecedens litera consonans sine commutatione mollescit seu *jotacismo* afficitur: nam ubique hoc velle inducere, etiam post literas commutatas, ut a drahý drazě, tichý tišě, vysoký wysocě, nescio, an consultum foret, quamvis mea quidem opinione optandum esset, ut nostris hominibus notius fiat, etiam $c = \text{ŋ}$; $s = \text{z}$; $f = \text{c}$, ut tu ipse opportune ad institutum observasti: »quamvis nostri grammatici crediderint f natura durum, quod falsum est,« et quod innumeras a primaeva dialecto, sine, ut hoc dicam, deflexiones induxit, non alio sane defectu, nisi debita *scientiae elementorum*, quam Quintilianus omnibus grammaticis praecipit, quaeque *exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit* l. I, 5. Nec dubito, exemplis in hanc rem inductus, commutationes illas literarum potestatis apud nostram gentem, atque orthographiae, avitae puritati sermonis crebrius obfuisse. Neque sine auctoritate loquor, quod attinet ad $\text{ŷ} = \text{ŕ}$ in adverbis ex adjectivis in ŷ prognatis: argumento enim est cod. MSS. membr. maximi folii, continens Graduale bohemicum in usum ecclesiae ^{s^{tae}} Crucis, scriptum manu viri non indocti (ut ipse colliges ex subscriptione adjecta) a. 1568, ubi punctum diacriticum non supra literam

mollescentem, sed supra *í* constanter ponitur, ut: hodně, fluffně, podobně, ftiastně, prawě. Nullus, si recte memini, nostrorum gramm. adducit causam, cur vel mollescant literae in adverbis *e v ě*; [ambigua expressio, qua utitur cl. Tomsa pag. 375] vel cur ante illud *e* sint *c, z, ſſ* ex *k, h, ch* prognatae?

5 Quid enim, quaeso, est, ošře, nisi *ошре*, ut et pozdě, nisi *поздѣ*? Sed cum ei haec opinio in describendo numero *elementorum* in mentem venerit, (Einige rechnen nur 25, weil sie *č, ř, ſſ, ž*, nicht als Stammbuchstaben, sondern nur als liquescirende von *c, r, f, z*, ansehen) ut *ř* cum originariis *x, u, w* confunderet, non poterat fieri, nisi ut ambigua quaeque ex male exposita natura

10 *elementorum* sequerentur. Nihil heic meritis optimi mihi que etiam vicinitate popularis agri conjuncti cl. Tomsae quidquam detractum velim, cujus operibus literariis cum gratiarum actione utor optoque vires et vitae diuturnitatem, ut pluribus monumentis illius patria ornetur. Sed hoc vellem, ut tuis consiliis adquiesceret et potius servandis *continua auctoritate* vetustioribus

15 bonis formulis et consuetudinibus, in scribendo, more omnium pene Slavorum operam daret, quam a recentioribus (*si quid vitiose multis insederit pro regula sermonis accipiendum*) vid. Quintil. l. I, 11) in usum transferret. Tua igitur opera spero futurum, ut ex slavonicis literalibus nostrisque antiquioribus monumentis res bohémica philologica ita illustretur, emendetur, atque

20 suppleatur, ut a Kromayero in *Filia matri obstetricante*: *בתיילדה לאם hoc est*: De usu linguae arabicae in addiscenda lingua ebraea et explicanda Scriptura sacra libell. II. Francofurti et Lipsiae a. 1707. in 4° et ab Schultensio tibi alioquin noto origines Hebr. illustratas habemus. Utinam velles clarissimum virum Hickersium imitari in conscribendo thesauro antiquitatum slavo-bohémicarum, ut in eo habeant Bohemi, quod Septemtrionales in Hickersiano possident omni aere perennius monumentum. Sed de his plura alio tempore. Summopere desidero utramque dissertationem de linguae boh. origine etc. legere, neque dubito cunctis placituras et rei novitate et monumentis.

2. In 7ma parte Bibliothecae Orient. cl. Michaelis a bibliopola Hörlingio

30 tuo nomine repetita summo cum gaudio legi, nec miror cl. viri verba in margine posita, quibus praestantiam munusculi laudat: mea opinione vellem, ab omnibus natura versionum antiquarum ita exponeretur, ut tu illam serie numerorum et dispositione perspicua proposuisti, quam ego in usum meum transferam. Sed jam erubesco legens ea, quae ad me pertinent conscius mihi,

35 et semper mecum repetens illa Plinii verba, quibus ille se nescire profiteretur, quomodo hominem in studiis magis timor quam fiducia deceat. Etsi annis jam *quatuordecim* ea, qua potui opera in haec rei literariae Slavorum incubuerim, tamen perspicio, saepius novis rei hujus literariae cognitionibus priores notitias emendari debere, quod et lubens facio, sive meapte opera

40 hoc cognoscam, sive aliorum benevolentia: conor enim meam ignorantiam nunquam ignorare. Hoc tamen arbitror ad veritatis studia simplicius excolenda pertinere, ut pondere rationum victi nobisque conscii de amore solius veritatis et libertate a prius concepto iudicio, nec facile a discussa opinione discedamus, neque novam subito concipiamus. Utroque errore

45 didici, laudata Plinii verba praesidio esse ad securius procedendum in studiis; tu vero nunc omnino rescies, properatam opinionem, quam de

tomis aliquot hist. eccles. card. Baronii dialecto slavonica redditis et Kohlio visis concepisti, longe aliam, immo oppositam esse. Inter codd. slavonicos typis excusos, qui Leopoli a. 1787 allati Palatinae Bibliothecae accesserunt, quosque ego praeterita aestate initio a praestantioribus ducto historice, atque etiam critice ex parte tractavi, N° 41ⁱ habetur illa Baronii slavonica 5 versio hac inscriptione: **Дѣ́яніа ѿрѣ́кована ѿ гра́жданскаа | ѿ Рѣ́тка Гѣ́ла на́ше** **’Иѣса Хрѣ́ста | ѿзъ лѣтоисчѣ́ній Кесара Бароні́а | Сѡбраниа | Преведѣ́ла ѿ съ нѡ́-** **скаго ѡзвѣ́ка на славе́нскій, | крои́тъ ѡ́вниѣ́ сѣрковію правосла́вною востѡ́чною** **протѣ́кностей Рѣ́мскихъ оу́ Бароні́а ѿ Свѣ́рги ѡ́брѣ́тающихся | Повелѣ́ніе е́го** **Црѣ́кво пресвѣ́тлаго вели́чества, всерѡ́ійскаго Петра́ перваго | Палеѡ́ганаа 10** **къ Црѣ́квиюремѣ́нъ гра́дѣ Москвѣ́, пѣ́ркое: Лѣ́та Гѣ́ла 447ѡ́.** in folio spissum volumen, quod est continuatio priorum vel prioris tomi: incipit enim post laudatam inscriptionem aere inciso cum parergis expressam numeratio folii 47ѡ́, et signatura quaternionis 14; desinit vero illa fol. 447ѡ́г; haec quater. рѣ́и. Historia vero hoc vol. inchoatur: **кѣ́къ седмѣ́и. — Incipit: Мазѡ́ианъ ѡ́зъ 15** **хрѣ́сти евангѣ́.** Folio 447ѡ́ pag. 2 interpres vel editor ita opus finit (indulge, ut celeritatis gratia literis nostris utar): Zdě skonczà wěk sěj wtoronadesja(t)uj, bez dwuch lět opisátel sich dějánij, slawnyj kardinal Barónij, rimskija c̣rkwke userdnyj. zařítnik a wostocznyja prawosláwnyja hlawnyj rátnik etc. Doleo vehementer priorem tomum vel tomos non fuisse allatos; hoc enim volumen, 20 quum absolute a sec. VII. incipiat, de interprete nihil discere potui: gaudeo tamen de servata inscriptione libri, ex qua Kohlius pag. 3. in not. a) illustrari potest, et autopsy illius, quoad duos tomos confirmari, quem forte (si versionem solam totius Chrysostomi spectare velimus et nomine editionis Kohlius idem; quod veteres, intelligi velit, quamvis ex connexione verborum de typo 25 editis operibus lectori sensus ingeratur) male reprehendi, ab ipsis scriptoribus russicis inductus domestica, forsitan, ignorantibus, quod et nobis haud raro contingit. Vis nosse, qua ratione errorem meum subodorem?

In colligendis notitiis MSS. codd. slavonicorum occupato tomo II° Bibliothecae biblioth. MSS. novae cl. Montfauconii pag. 1045 num. 5 inter *codices 30 slavicos* bibliothecae Coislinianae San-Germanensis, legenti: »S. Joannis Chrysostomi operum codices decem,« meus potius, quam Kohlii error mihi observabatur, quia num. 29. adcurate »Athanasii rhetoris varia et adversaria, ter et in tribus codicibus« adferuntur; ergo Chrysostomi operum codices 35 contineri, quamquam certi quid asseverare non valeam.

Quia Nestoris mentionem eodem No 2° fecisti de Jaroslao duce ad annum 1037 scribentis, sub quo versum fuisse Vetus Testamentum putas asserens: »nam quod a Cyrillo id factum sit, nihil proditum est,« videris mihi auctoritatem Nestoris non admittere, atque etiam Anon. illius, cujus 40 est in biblioth. Nosticiana: **Сказаніе &c.**, quod opusculum tomo, nisi fallor, primo veteris Bibliothecae russicae dignum censuit cl. Nowikow, et cum Nestoris dialecto vel proximiorum temporum mihi videtur congruere. Utinam

legere posses *Προδωλοκίε τῷ Πατριῳ* ili Otecznik Peczerskij, cujus I. pars a Nestore scripta est, praemissam! Tres editiones hujus operis in Palat. Bibliotheca servantur: a. 1661 in Laura Kiewo-Peczeriensi in fol., Mosquensis a. 1759, fol. Kiewo-Pecz. a. 1760 f. omnium elegantissima cum figuris aere
 5 inciso excusis. In laudata praef. identidem agitur citatis in margine fontibus, de Jaroslai meritis in procurandis versionibus slavicae ex lingua graeca factis; sed tantum abest, ut versio Vet. Test. ei tribuatur, ut potius adcurata temporum distributione quinque diversis conversionis et baptismi Russorum recensitis epochis versio sacrarum Scripturarum Cyrillo attribuat. Miror sane,
 10 unicum exemplar circa a. 1581 Vet. Test. slav. in Russia inveniri potuisse, cujus etiam nunc jacturam passos fuisse Ruthenos fertur; quum tamen supra laudatae Bibl. bibliothecarum t. II. pag. eadem 1045. sub N° 2 referatur: »*Vetus Testamentum codex unus*«. Ex monte Atho, quum plures codices bibliothecae Coislinianae adquisiti fuerint; existimaverim, etiam slavonicos
 15 ejusdem originis esse, et vel ideo pluris aestimandos, quia in monasteriis hujus sacri Montis et disciplina et literae melius quam alibi floruerunt; atque etiamnum in recentiori quodam hodaeporico hominis Rutheni, monachi laudati sacri Montis praeferantur Russias incolentibus coenobitis.

3. Quae opusculo inserenda mones, faciam; et cum Austriae (*Waioariae*
 20 Slavicae nostrae) conjungi poterunt, quorum illi jam temporibus Caroli Magni ecclesiae seu *casae Dei*, juxta *fluenta nuncupata Chremisa* ad serviendum dati sunt a Thassilone. —

4. Quo modo abbatis Giorgi et moderamine judicii aut existimationis illius dissertationum synopsis suscipiam, tu ex meis literis animadvertere
 25 poteris. Sunt tamen omnia sub examen revocanda, probanda etc. Placent summopere illa, quae de mythologicis attigisti tuopte ingenio ex proverbii aliisque formulis sagaciter collectis. Sed nostine dissertationes Christophori Hartknochii numero XIX, quibus antiquitates prussicae continentur? Ingenti gaudio me affecisti perscriptis ejusdem abbatis Georgii verbis ad Marinum
 30 Slatarichium, dum ei Psalterium illyricum inscriberet.

5. De Titla, Dobralug, affinitate l. slav. cum moeso-gothica, postquam Pragam rediveris, perscribam.

Superest, ut tibi summam illarum dissertationum Hartknochianarum perscribam, si tibi necdum notae essent, et tamen vel nunc jam illarum complexum scire cuperes, quas noveris Petri de Dusburg, ord. Teut. sacerdotis,
 35 chronicon Prussiae, Francofurti et Lipsiae sumtibus Martini Hallervordii, Jenae typis Joannis Nifi anno 1679, in 4to edito adhaerere; sunt vero:

Dissert. I. De scriptoribus historiae prussicae. II. De antiquis Prussiae populis. III. De originibus gentium prussicarum. IV. De habitu corporum
 40 prussicorum. V. De lingua veterum Prussorum modoque scribendi. VI. De locis divino cultui destinatis apud vet. Prussos. VII. De tribus vet. Prussorum diis majoribus: Percuno, Picollo et Potrimpo. VIII. De diis secundi et tertii ordinis. IX. De sacerdotibus veterum Prussorum. X. De cultu deorum apud vet. Prussos. XI. De festis vet. Prussorum diebus. XII. De nuptiis vet. Pruss. XIII. De funeribus vet. Pruss. XIV. De originibus religionis Christianae in Prussia. XV. De

oeconomia vet. Pruss. XVI. De re nummaria vet. Pruss. XVII. De jure Prussorum. XVIII. De militia vet. Pruss. XIX. De republica vet. Pruss.

Quam vellem scire, in quem modum iste consensus coaluerit, quo omnes pene Slavi ferias tantum quinque denominent more a Graecis, Syris et Latinis diverso; quare inquam feriam 3^{iam} vocent secundam, et quintam nuncupent, quam nos sextam vocamus? Antiquissimus iste consensus esse videtur, in quem jam diu inquirō; sed necdum justas causas invenire potui. Certe nedělja saltem apud Slavos, quos S. Otto convertit, instituti est Christiani, quia in praeceptis post baptismum datis s. ille apostolus neoconversis ab opere manuum servili feriandum praecepit. Si quid habes ad hoc quaestionis genus collectae notitiae, non vero similis jam a Voigtio nostro scriptae, postquam rediveris Pragam, me commone.

Sed jam complicare epistolam debeo! Vale igitur quam optime meque in tuo sinu veterano amore serva, sanus et incolumis Pragam redito; amicos et notos saluta, te vero cl. Denisius et prof. Alter humaniss. salutant. Iterum vale.

LXII.

1790 — 22. listopadu. Dobrovský odpovídá na list předcházející, povzbuzuje Duricha k rychlejšímu vydání chystaného jím spisu, zmiňuje se o vydávání »Slavie«, o staroslavských tiscích krakovských, mimo jiné o překladu písma svatého do staroslovanské, a činnosti sv. Cyrilla a Methoda vůbec, o nejstarších sídlech slovanských v Rakousích, o pokřtění Slovanů, o pojmenování dnů v týdnu, o slovanských klassicích a o svých historických pracích.

Olomucii, ubi invitus detineor adhuc, 22. Nov. 1790.

Fort. Durichio s. pl. J. Dob.

Quod tu mones de valetudine tuenda, solliciti de me amici ejusque propensi in me animi indicium est. Hoc ego consilio mihi utpote ab amico meo amante porrecto utar eo lubentius, quo gratius amicorum monita suscipere soleo. Nunc autem patere, ut et ego te interpellare ausim de opere tuo tandem aliquando conficiendo. Non quod putem, protrahendum a te ad aetatem eam, qua vires te deserent, sed quod opus sit iis manu ductione quadam, qui nunc copiosius et impensius slavica adamare occipiunt. In quam rem habeo testimonia plurima virorum eruditorum. Spero ego, quam primum licuerit, ut *Slaviae* specimen protrudatur in publicum, (urget enim quotidie opus d. Anton quamvis Germanus) prodituros ex angulis multos rei slavicae cultores. Deest autem nobis liber, qui commendari possit et debeat novitiis lectoribus, utpote qui contineat talia, quae jam Kohlius exposuerat et alia his praestantiora, meliora, plura.

1. Quod de typographia Kracoviensi in lit. anterioribus memineras, confirmari potest ex lit. d. Ribay ad me perscriptis nuperrime: »Der Bischof, ita ille, (*Bačinsky* Munkacziensis unitorum Graecorum) versicherte mich auch, dass er ein altes slaw. mit cyrill. Lettern 1491 zu Krakau gedrucktes Buch besitze, wovon er mir eine genaue Beschreibung schicken will. Dieses veranlasste mich ein anderes desgleichen zu entdecken. Es ist ein *Octoich* 1493

gedruckt, ohne den Druckort, welches die Ofner griechisch-slawische Gemeinde besitzt. So war der erste Anfang der slaw. Druckereien nicht eigentlich in Russland, und viel früher als daselbst, welches dem P. Kohl unbekannt war. « Quae conferenda sunt cum iis, quae ex praef. homiliarum S. Chrysostomi
5 1623 Kioviae adnotasti.

2. Quae tu modeste scribis de laude tibi debita merito, talia sunt, ut aliis exemplo esse possint, ignorantiam suam nondum ignorantibus. Certe quo plura indies disco, eo magis mihi conscius sum, me nihil (parum) scire; pluraque superesse, quae nondum sciam et quae addiscere coner. Sed mit-
10 tamus ista, quae fere modestius dicta sunt, quam verius.

Vellem ego, 7^{am} p. Bibl. cl. Mich. jam non Fragam, sed Cžinkotam ad d. Ribay mitti, si tibi occasio se obtulerit, cum ille aveat legere descript. vers. slav. aliisque communicare possit, qui excitandi sunt ad symbolas con-
ferendas. Quod quo citius feceris, eo magis gratum et ei et mihi futurum est.

3. Dubia mea de rebus subinde evictis nolis interpretari in pejorem
15 partem, quasi ego subvertere velim ea, quae exstruxere alii. Sed methodus haec ad certius inquirendam veritatem mihi semper maxime idonea visa est, quam summus vir Cartesius commendavit. Nec mirum, cum inter tot falso
20 asserta quotidie versemur detegamusque errorum longe majorem partem, quam cum veritate dictorum. Sic ego in omni historia dubius haereo eo consilio, ut rationum momenta semper examinanda mihi sumam etc. Utique nunc refragari non possum, quod attinet Baronii Annales slavice versos. Pronior fui jam ante in eam sententiam, quae Chrysostomi opera pleraque
25 aut praecipua fere omnia contendebat edita seu versa, ob eam etiam causam, quod Graecorum reverentia erga ss. patres et praecipue erga hunc mihi nota fuerat. Vet. Tes. versionem a Cyrillo factam omnino nego, auctoritate Nestoris, qui eam Methodio et *popis* duobus, quorum ope usus sit Meth., tribuit. Scies jam multa olim tributa uni horum ss. fratrum, quae alteri tri-
buenda erant. Sec. IX. factam admitto, post obitum Cyrilli, aut abitum, ut
30 Nestor habet. Quod ego factum censeo, jubente et inspiciente Methodio, laborantibus autem presbyteris slavicum bene callentibus. Consonat prior et antiquior vitae S. Cyrilli et Methodii scriptor apud Boll., qui »*Evangelium in eorum (Sclavorum) linguam a philosopho praedicto translatum*« nominat, nulla V. Test. facta mentione. Confirmat asserta *Thomas*, archidiac. Spala-
35 tensis, verba concilii (ante an. 1060) celebrati referens: *Dicebant enim* (patres valde indocti) *gothicas literas* a quodam *Methodio haeretico fuisse repertas* (hoc quidem male, quamvis ille utpote Pannoniae archiepiscopus eas promovendo *superduxerit* [contemserit, vilescere fecerit] latinas), qui *multa contra catholicae fidei normam in eadem sclavonica lingua mentiando conscripsit*.
40 Quamvis et hic iudicio patrum non subscribam in eo, quod haeretica fuerint scripta a Methodio, tamen illius cura, jussu, opera scripta fuisse *multa* (puta Vet. Test. et alia) non dubito. De facto enim eis constare potuit et debuit, cum de qualitate scriptorum iudicium quamquam omnino falsum tulerint. Gothos hic confundi cum Sclavis et pro iisdem habitos fuisse errore cras-
45 sissimo, ex tota *Thomae* historia clarum est, uti et hodie a Croatis confundi solent. Vide notas *P. Kermotich* in poemate; *Radost Slavonie* dicto, Viennae

1787. 8. nota *F.* obiter noto, pag. 22 hujus poematis occurrere vocem *koba* (liepe kobbi dragu i millu). Quod vero habet *Diocleas*, tempora personasque saepissime commiscens, his verbis: »Constantinus, vir sanctissimus, ordinavit presbyteros et literam lingua slavonica componens, commutavit *Evangelium Christi atque Psalterium* et omnes divinos libros Vet. et Novi Testamenti de *graeca* litera NB in slavonicam, nec non et missam eis ordinans *more Graecorum*«, NB. NB. si recte perpendantur et distribuuntur, singulis personis tribuendo sua, non mihi obsunt. Nam pro Constantino aut una cum Constantino nominandus fuit etiam Methodius; Cyrillus enim presbyteros non ordinavit. Deinde Evangelium nominat expresse et Psalterium, quia horum frequentior usus et quia *singillatim* versa et exposita. Post haec reliquos libros in genere nominat, uti et missae officium, quae ordinata sunt a Methodio, Roma redeunte cum potestate episcopi, — inde tandem (non prius) exortae Salisburgensium querelae, quod cedere ejus ritui debuerint. Acta sunt haec extra Moraviam proprie sic dictam, apud *Hexilonem*, Pannoniae ducem. Serius circa an. 874 (878) in Moravia missam ordinans (celebrans seu instituens) Svatoplucio ansam tribuit de fide (fidei ritibus) dubitandi, clericis profecto latinis, quorum copia latus Svatopluci stipabant, instigantibus remque ceu novam exaggerantibus. Ad hanc rem exstat pontif. epistola ad Svatopl. et Method., uti nosti.

Auctorem *сказаніе* non moror, omnia tribuentem Cyrillo, cum Methodii etiam meminisse oportuerit. *Inchoata* enim a Cyrillo fratre *perfecti* Methodius. Hinc patet, quo sensu *omnia* jam Cyrillo, jam *Methodio* adscribantur ab iis, qui accuratius docere noluerunt seu non potuerunt, quae partes debeantur uni, quae item alteri horum ss. fratrum in opus idem incumbentium.

4. Miraris unicum Vet. Test. exemplar circa an. 1581 inveni potuisse. Ego minus miror, cum de integro exemplari locum intelligam, qualia et nunc rara sunt. Coislanae bibl. codicem totum continere Vet. Test. valde dubito, quod vix uno cod. comprehendi potest. De codd. vet. Mosquae vide Matthaei praefat. in Apocalypsim, quam fortasse jam legeris.

5. Junge *Weytrach*, Bohemiae olim oppidum, seu locum *Svietlo* (Zwetl) per *Kamenec* (nunc Stein) Austriae cum extremis Styriae locis, facile apparebit, qua ratione ex Boh. et Moraviae partibus se Slavi in Carinthiam infuderint circa annum 570, cum Langobardos an. 568 e Pannonia in Italiam commigrantes insecuti sunt usque in loca Italiae vicina. Serius deinde factum, ut sub *Avarorum* jugo gementes, a Bavaris armis petiti coloni slavici a Danubio in interiora regionum secederent ita, ut occupantibus post excisos Avaros Bavaris regiones Danubio proximas, incolis germanicis Austria impleretur, per quam alias Carinthiae Slavi cum Bohemis cohaerebant, uti certo constat ex annalibus vetustis de Samone, Caranthanorum duce, Thuringiam cum Slavis ei conjunctis infestante. Multa ego hic de conversione Moravorum ac Avarorum dicenda haberem, quae viam pandunt Bohemorum sub Carolo M. conversioni explicandae, quae autem cum te ignorare non putem, nunc omittenda censeo. De episcopatu slavico a *Virgilio* tempore erecto, et sub S. Gebehardo, Salisburg. archiep., 1072 Gurcae renovato, lege sis vitam S. Gebehardi apud Canisium tom. III. p. 437 ex edit. Basnagii. De Abo-

tritorum conversione sub an. 780 prima, lege Pagi criticam ad h. annum n. VI. Bohemorum aliquorum conversio an. 806 seu ab hoc anno usque ad 818, quo rex Sclavorum quidam (puto ex Moravis) et quo eodem Moravi a Rinchario, epis. Patav., baptizati sunt, utpote prima, eam, quae an. 5 845 sub Lud. germ. facta est, praecesserat, uti 3^{tia} sub Borziwojo vel potius Spitigneo usque ad S. Wenceslaum subsecuta est. Cum igitur Slavorum conversiones praecipuae in Carinthia quaerendae sint, unde turmae presbyterorum alio commigrarint, mirum non est, tantam vocum ecclesiasticarum (exceptis iis, quae ad Graecorum vocabula effectae sunt) esse conspersionem.

10 Huc refer appellationes feriarum, non quidem more eccles. numerando, sed tamen facili et captui rudis populi accomodo. Cum enim die dominico a labore cessandum esset, inculcabatur hoc praeceptum populo appellatione non incongrua *nedjela*, inde reliqui dies numerati sunt, puta *prima post dominicam*, — po neděli, contracte ponděli, 2da exprimendo numerum et subintel-

15 lecto addito *po neděli* wtory, vtory, autery; 3^{tiam} more Germanorum medium hebdomadae appellando, středa (střed, fred) Mitwoche; 4^{tiam} et 5^{tiam} numerando iterum, et Sabbatum voce peregrina exprimendo. Nec puto, aliam olim dierum compellationem in usu apud gentiles fuisse priorem, hac Christianorum ritu instituta, unde factum reor, ut omnes eam libenter arriperent,

20 cum antiquior ex instituto gentili nulla fuisset. Germani gentilem servant usque adhuc. De mensibus ego aliter censeo; mutationibus lunae Slavi hebdomadas signarunt — diebus certe nondum signatis et appellatis. Quod S. Ottonem fecisse constat s. XII., hoc certe jam presbyteri a Virgilio, Salisb. archiep., missi fecisse ante an. 780 censendi sunt. Unum locum ex vita hic adducam,

25 uti tibi constet, qua ratione clericorum slavice loquentium numerus et haberi et ampliari potuerit ab omni tempore, quo Slavorum conversionibus studebant vicini iis episcopi, ut puta, Aquilegiensem, Salisburg., Laureacens. seu Pataviens., Ratisbonens., Würzburgensem, Bremensem seu Hamburgensem et serius Merseburg., Magdeburg., Halberstad. etc. etc.

30 Explicans *Otto*, Babenberg. episc., usus interprete, quamvis alias pueros slavice alloqueretur ipse, sacramenta septem et in specie tandem sacramentum ordinis, haec subjunxit *Pyrissae*, civitate seu castro Pommeraniae: »Ad ipsum tamen sacramentum, qui moribus ac scientia magis idonei sunt, invitandi potius, quam trahendi. Unde adhortor vos et invito, quia cogere non

35 deo, ut de liberis vestris ad clericatum tradatis, liberalibus studiis prius diligenter instructos, ut ipsi per vos, sicut aliae gentes, de *lingua vestra* latininitatis conscios possitis habere clericos et sacerdotes« lib. 2. c. 8.

De oblati pueris scis scripsisse Mabillonium in analectis, quales tuere Boruthi ducis filius *Cacatius* et *Chetamarus*, filius fratris Boruthi. Adde captivorum pueros saepe abductos. Exemplum oblatis pueri habemus et nos in Christanno. Si principes seculares aliarum gentium ob necessitudinem cum *Slavis* linguam eorum didicere, occasionem facile nacti, cur idem factum non putemus a clericis, quorum aliquos salutem sitivisse gentium negari non potest. Vis habere exemplum, lege Pauli, Warnefridi filii, de gestis Langobardorum l. 4 c. 46, ubi cognosces *Radoaldum* ducem »*Sclavis propria*

45 *illorum lingua*« in eorum sane perniciem loquutum fuisse, Langobardorum

cum Slavis nexum operae pretium esset diligentius examinare, quod ego quidem jam facere institui, patebit certe Slavos jam tum Langobardorum tergis insedissee, cum hi an. 525 Moraviam et Austriae loca ultra (h. e. cis) Danubium desererent et in Pannonia consedissee.

Multa sane luce indigere veterem Slavorum historiam, tute perspicis. At quis est, qui tam arduo labori se accingere velit? Otium fortassis mihi suppetet, ut possim et desiderio tuo et votis aliorum satisfacere aliquando. Nunc totus in eo sum, ut chronica vetusta excutiam, in quibus Slavorum aliqua mentio. Licuitque mihi esse tam felici, praeter Jordanem et Procopium detegendi scriptorem ejusdem sec. 6^{ti}, qui Slavorum in Thraciam irrupentium aliquot locis mentionem facit. Epocham illam, quae a Slavorum ad Danubium inferiorem sedibus in Moldavia et parte orientali Wallachiae captis usque ad Carolum M. effluerat, illustrandam mihi sumam, quam primum per otium licuerit. Collectanea jam nunc tot et tanta praesto sunt, quanta vix unquam colligi potuisse putabam. Post Caroli aevum jam omnia sunt clariora ob chronicorum copiam, gesta tanti imp. enarrantium. Sed et domestica mihi negligenda non sunt. Quam ego sentio hominis vitam esse brevem, locum angustum nimis, corpusculum grave, quando transvolare ingentia temporum et locorum spatia cupit animus!

Ad rem tuam pertinere videtur illud, quod nuper ad an. 823 in chron. *Ademari*, monachi S. Eparchii, (quod desinit an. 1029) in Labbei bibl. manusc. tom. II. p. 159. legi de *Ceadrago Abodritorum* (sic enim scribitur contra ac voluerit observasse Thunmannus) duce: »accusatus est ibi (Franconofurdi), coram imp. *Ceadragus*, dux Abodritorum, quia infidelis erat Francis, et quia vocatus ad mallum imperatoris, contempsit venire per semetipsum, sed legatos ei miserat. Tunc imperator direxit ad eum *epistolam*, ut veniret, quod ille per legatos promisit se facere citius.« Moneo hic, epistolam hanc, ut conjicio, latine scriptam fuisse, habuisse ergo Slavorum duces homines, qui latina legere et exponere possent. Idem conjicio (de Svatoplucu enim certum est) de nostro Bořiwojo, quem inter an. 874 et 882 baptizatum esse assero, nam an. 881 Method. a pontifice Romam invitatus fuit tertio, quem paruisse vocanti pontifici nullum est dubium; anno certe 890 jam Bořiwojus obiit. Probabilius igitur censeo, Bořiwojo *latinum* clericum adjunctum fuisse, quod rationes negotiorum id exegissent magis et quod etiam hi (Latini) parere jussi sint archiepisc. jubente sic pontifice. Si hist. politicam Boh. et Mor. consuleris, (non equidem ut nunc illam habemus, sed uti ex chron. et ann. erui debet,) videbis, esse rationes omnino graves, chronologiae aliter ordinandae. D. Pubitschka secutus Balbinum rem subodoratus est, quamvis rationes illius omnino leves sint, cum ego Christanni opus supposititium partum esse censeam. Si igitur tu nostra conjungere volueris cum hist. eccles. aliorum Slavorum, cave, ne sequaris duces tales, qui rem nondum acu tetigerunt. De anno *uno* aliquo concertare velle res est ridicula et magni ausus. Spatium aliquod temporis assignare omnino necessarium.

LXIII.

1791 — 25. ledna. Dobrovský oznamuje svůj návrat do Prahy, zmiňuje se o Molitvoslovci z r. 1714, a o katechismu tištěném v Tubinkách r. 1564, podává zprávu o Strahovském *Listě s nebe seslaném*, a zakončuje mimo jiné zmínkou o Zlobickém.

Die 25. Januar. 1791.

Fortunato Durichio suo sal. pl. d. Josephus Dobrowsky.

Pragam feliciter veni die Jan. prima hujus anni; neque dubito amicitiae foedus, quo jungimur, locorum distantia labefactari posse. Cum frustra ex-
5 spectaturus essem literas tuas, nisi te certiozem redderem de loco commo-
rationis meae, ideo paucis te interpellare mihi e re visum est.

Quid de me futurum sit, nondum scio, neque etiam multum angor, cum et mensa et tectum mihi sint praesto. Reliqua ipse curabo. Amicorum sa-
lutatione nondum peracta, adhuc cursitationibus multis impediior, quo minus
10 me operi alicui accingere possim. Sed haec pro oblata occasione se dabunt
satis bene.

Per transennam nunc tibi exponam ea, quibus tu unice caperis. Apud
r. d. Jos. Bartsch, presbyt. eccles., qui a multis annis librorum supellectilem
colligit variam, incidi in libellum slavicum formae 16^{tae} aut 24^{tae}. Est libellus
15 preceptorius »иѣвословецъ покседѣивный«, cum calendario, in monasterio S. Tri-
nitatis Czernjegowii an. 1714 impressus. Moneo ista solummodo ob locum
typographia instructum. Rarior est libellus in 8va forma minori croaticus
Tubingae 1564 impressus titulo: »Katehismus. iedna malahna kniga, v koi
yefzu velepotribni i korifztni Nauczi i Artikuli prave krfztianfzke Vere,
20 fz kratkim tlmatsenyem za mlade i priprofzte lyudi. I ta prava Vera od fztana
bofyega, ili bitya u szuetoj Troiczi, od szvetoga Atanafia fzlofena. Tere yedna
lipa Predica, od kripofzti i ploda prave krfztianfzke Vere, fzada naipruo iz
mnozih yazik v' hruaczki iztumatsena. V TVBINGI. M. D. L. XIII. cum figuris
ligno incisus pluribus, G plagg. seu usque ad J literam. Estque prorsus, quoad
25 contenta, idem libellus, quem lit. boh. tom. I. p. 135 descripsi. G III. (pag.
versa) Truberi sermo hanc latinam praesefert inscriptionem: Primi Truberi
sermo croatice redditus. De vocabulo fidei et de motibus seu affectibus,
quos vera fides excitat in homine super haec Christi verba: O mulier, magna
est fides tua, Matthei 15. Prodika fzvrhu ovih Ifzukurfztovih bezfid etc. (NB.
30 Prodika pro Predika). Omnes paginae libelli sunt columellis ornatae et cinctae,
säulenförmige schwarze Einfassung. Sed quod notatu maxime dignum, sunt
verba pag. 2^{dac} ante praefationem: »Regula: Bogolyubni Tstacze ovo Hrvaczko
tstenie z latinfzkimi fzlovmi pifzano, tstati budeff po obitsayu Glagolfzkich fzlov,
kako vidiff va ovom zdola pifzanom Ekfzemplu, takofze hocheff brzo fz tvoim
35 razumom naputiti i pravo po ovoi Ortografij tstati:

v s z y fz u h ch ff yu
Ѵ Ѷ Ѳ Ѯ Ѳ ѳ ѵ ѿ ѿ ѿ ѿ

»In praefatione interpretes, qui se subscripsere:« Anton Dalmatin, Sztipan Ifztrian monent lectores:

»Pritom yoffche znaite, da vfza Biblia, toye fztari i novi Tefstament, NB. ako bude Bog hotil, hoche biti Hrvaczkim Yazikom tlmatsena: i z glagolfszkimi i Latinfzkimi fzlovmi fftampana.«

Quod quidem quoad V. Testam. praestitum non est. Precantur deinde, ut errata lectores eis benevole indicent etc.

Folium membranaceum, quo librum impressum coopertum in bibliotheca Strahoviensi detexerit r. P. Dlabacz, judico esse sec. XIII aut minimum inchoantis XIV. Continet Epistolam e coelo missam (non manu hominis scriptam, uti Petrus, episcopus civitatis Galatan, juramento affirmat) de servando die dominico et decimis sine fraude persolvendis — jubenturque presbyteri legere hanc epistolam coram populo — quod illi lubentes utique fecere, secus non vertissent in sermonem bohemicum — nec multum doleo, eam non esse integram. Orthographiae et linguae specimen nunc cape:

U seu yu pro nostro *i*: wyerzyuczy — kupokanyu (Moravorum more pokania gen., pokaniu dat. et praep.), burzyu (bauři) — dawagyu (semel etiam dawagy in 3^{tia} pers. plurali) — nanebyu (nebi) — newyerzyuczy lyudye — prfzykazyu — lyudmy — nepokazyu (nepokáží 3. pers. plur.) — bozyu (boží) — trogyczyu — marzyu (Mariam, uti vulgus nostrum) — matku bozyu — lyudfku — instrum. wnedyelyu decies sic, tyffyucz lyuda — wehnutyu oka (w hnutí) — *agy*u pro *ám* in 1ma pers. praes. seu fut. — czakagyu — prawyu (prawím) — rozplozyu (rozplodím), prfzyfahagyu (alias: puftym, otworzym aperiam). *o* et *uo* pro *ú*: boh, prorokow, apofstolow, buoh, buoh iterum, buoh tertio, boh 2do, chlebuow, trona, gen. (*uo* esse antiquissimum pro *o* longo, observavi in Prophetis sec. XIV^{ti} bibl. Clement. ac alibi).

s valet *s* et *š*; *sz* valet nostrum *ſ*; *f* et *ff* nostrum *s*, *f*; *cz* nostrum *c* et *č*.

Post *r* scribitur *s*, si ante *r* sit vocalis, si *p* scribitur *sz*: prfzykazyu (pro *ř*), prfzyed bis, prfzygal — prfzygity, (nota *g* nam alias semper *gy*) prfzyfahagyu, et *f* prfyeftala gefť — (prfzygal 2do, gfta prfzyfzla dual.) trfetyeho. Post *k*, si pronunciandum sit *ř*, scribitur *rz*, uti alias: krzeft. — *Prsi* scriptum reperi in nominibus propriis: *Prfšizlaus* et *Prfšibico* in literis venditionis latine exaratis et datis MCCCIII (1303) ex archivo Frauenthalensi. Quo monito non volo illud, quod Dobnerus voluit, *ř* non fuisse sec. XIII. in usu, quamvis raro scriptum sit, sed solum hoc primo post *r* scribi coepisse *f*, saltem post *pr*, quam *rz*.

In syllabis vocali carentibus, ubi *r* vicem vocalis sustinet, inter consonam praecedentem et *r* solet *y* inseri: dopyrwe hodyny — fkyrzye quinquies sic, nakyrmyl, praeteritum omisso gefť, z myrtwych, myftyr pro mifr, naypyrwe, tyrzen (tr- žen).

Alia notatu digna sunt fere: yaz sequente *fem* (sine *g*), wy accusat., gmyety czefty, habere partem, wyeky wyekoma, na wy (pro na was), leftnye bis pro lstně, mu sine *g*, dativus.

was, genitiv vel accusat., drzewerzeczene, circellus medius super *s* — alias non conspicuus — wafzy dnye, nominat., yaz fem, 2da vice nykte pro nykto errore scribae — epistoli nota *i*, pro quo alias semper *y* — *yaz* petr, 3^{tio}, ya cum *s* (*š*); yaz petr, iterum, gedennacz pro gedenact, *fu* sine *g*, uczynyl sine gefť, sic saepius, fwyetye marzy dat. erronee pro swyetye — lazary la-

zarus, wkrzyffzen, f̄ata punctum nota pro *stiatā*, byeze, errore pro byefze — ktoy pro ktery vel kdo, uti alias in manuscriptis antiquis *y* in fine additum reperio — mu sine *g*, wffdwyzzen, elevatus — addito *gest* ante et *byl* post, tyrzen punctum ad *r* appositum quasi divisionem denotans.

5 Parce jam tam minuta prosequenti, quae quidem vix parva censebis tu, qui orthographiae omnis aevi specimina conquiris.

Vindobonensibus omnibus, praecipue viro integerrimo Denisio, diligentissimo Altero et curiosissimo Zlobickyo me commendabis. Dabitur forte occasio, ut et mihi tam felici esse contingat, nimirum ut ad Bibliothecam Pa-
10 latinam accessus et ingressus pateat.

Gebhardi historiam Venedorum pervolvi — verum non est ad gustum, multa indiscussa, plura ommissa, plurima sine ordine exposita sunt. Schlözeri *Lithuania* priori tomo, 50mo, proposita, magis placet.

Societatis nostrae Dissertationes jam praelum desuere. Praelato Stein-
15 bachio commissum fuit, ut regi offerret 1um novarum dissertationum tomum — illo nunc graviter decumbente non scimus, quid factum fuerit. Poteris commo- modo tempore interrogare Zlobiczkyum, amiculum ejus. Res illius, ob debita contracta, quibus solvendis non fuit par, jam iudicis sententia conscribuntur, utinam non plurimos mendaciis, fraude et dolo malo (falsis etiam chartis)
20 decepisset homo iste nugax et leviculus. Tota civitate personant iudicia pessima de illo et, ut scio, non falsa. Haec tibi. Tu me ama porro et fave mihi.

LXIV.

1791 — 15. března. Durich odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o svém zamýšleném nákresu, podává zprávu o některých svých filologických pozorováních, o svých nových nálezech z oboru české literatury ve dvorní knihovně Vídeňské.

Viennae 15. Martii 1791.

Josepho Dobrowskyo suo s. pl. d. Fortunatus Durich.

Pragam salvum te advenisse vehementer gaudeo! Animus fidelis amici
25 firmamento fidei nititur; nihil ergo foedus amicitiae rumpere potest: nam, si qua rumpitur, vera non fuit, virtus semper sibi constare debet. Quia nondum salutatione peracta amicorum, cursitationibus multis impeditum te esse scripseras, distuli longiori epistola amicitiae officia turbare. Nunc jam exacto mense puto te tibi restitutum, ut commode operi alicui te accingere valeas:
30 ergo etiam meas literas possis legere opportune.

Gratias ago pro notitiis slavico-literariis mecum communicatis: Catechismus ille croaticus Tubingae 1564. editus a Dalmatino una cum Truberi sermone exstat in Bibl. Caes., sed ista loci et *anni* inscriptione [NB. alius croaticus lat. lit.]: Штампа на Ѣтвѣнни. годишје — л. ф. ѡ. л. 8° min. Omnium
35 gratissima mihi fuit notitia membranae ab amico plurimum r.^{do} Dlabaczio (quem data occasione humanissime meo nomine salutatum cupio) delecta, e qua tu veterem nostram orthographiam egregie illustras, cum primis *uo* antiquissimo usu pro *o* longo, collatione aliorum MSS. Quod ad syllabas vocali carentes attinet, ubi *r* vicem vocalis sustinet, interserto *v* inter con-

sonam praecedentem et *r*: dopyrwe hodyny — puto me quid simile in Micalia legisse. Quod ad *jaz* attinet, non utique jam dubitaveris in tuo Procopio &c. MS^{to}, quod opus adhucdum servat cl. Zlobiczkyus, qui me hujus rei causa quietum esse jussit propter epistolam ad te jam datam, atque etiam propter dissertationes Societatis infelici Steinbachio commissas. 5
Legi tuam dissertationem lexico Tomsae nostri optime meriti de literis boh. praefixam. Placuit; fors mallent quidam bohemicè scriptam quoque sibi fuisse; otium quoque, ut plura, quae promittis, in lucem emittere valeas; non dubito mecum plures esse, qui cupiant. Desiderium, quo teneor, legendi tuam linguae patriae historiam auget ratio studiorum meorum, quorum 10 *sciagraphiam* tibi proxime mittam: etsi quotidie metus crescat majusque fiat semper, quod ausurus sum; tamen consilio illius, cujus heic verbis utor, (Quint.) jam quoque tuo incitamento non differam, et fructus quoscunque etiam virides, dum venia et spes est, promere conabor; si quid defuerit operi, supplebit aetas. Duo praecipua ad historiam linguae veteris et porro toti 15 Slavorum genti communis et literalis momenta inveni, horum primum est certa et fixa antiquitas verbi substantivi *ѣсмь*, quod ad *e* attinet: Optime consentis cum viris philosophiam cum studio etymologico et historico conjungentibus; et quantopere vetustioris linguae graecae et latinae notitia historiam linguae slavonicae adjuvet, tute nosti. Itaque non diffiteberis τὸ *ѣсмь* 20 esse idem cum *ѣсмь*, illud dalm., hoc liter. Apoc. I.: *ἄζ ἔσμυ ἀλφα ἢ ω*; heic equidem *u* post *c* exclusum; ibi vero cum *a* commutatum; aequale igitur et forma et significatione cum vet. Latinorum formula: *esum*, de qua Varro VIII. 57: »Sum, quod nunc dicitur, dicebatur *esum*.« Slavonica lenis aspiratio tantum abest, ut obsit, ut potius futura sit illustrationi veterum linguarum. Jam 25 quod ad aetatem certam et fixam attinet, nosti Varronem natum a. V. C. 638; diem obiisse nonagenarium; minima igitur sed certa supputatione τὸ *ѣсмь* aetatem Christi nati annis 115 superat. Nec scio ullam vocem slavonicam, quae tam certa antiquitate nitatur; quamquam non diffitear longe antiquiorem esse linguam slavonicam, vel potius srbicam cum Antis communem; 30 sed heic agitur de certis monumentis superstitionibus dialecti slavonicae aut srbicae antiquissimae. Utique Slavi sec. IX., immo neque post a. 115 ante Christi natum *ѣ* illud τῶ *sum* praefixerint; sed consensus iste cum *esum* glossemate Varroniano superiorem aetatem redolet. Affinitatem hanc etiam aliae quaedam hujus verbi substantivi formulae e. g. *бѣмъ* — *вѣмъ*; ejusdem radice 35 cum *q'ew* vel *fuo*; commutatione, ut nosti, ejusdem organi literae *ѣ* cum *q*, quod Slavi non amant, haud obscure produunt. Sed de hoc plura commodo tempore.

Alterum momentum est consensus terminationis verbi slavici in *z* cum Tzaconibus (montanis Peloponnesi) dicentibus *κατοιζῶ* pro *κατοιζῶ*, et fere semper *o* et *ω* in *u* vertentibus, quam rem cum cl. Alter, qui te humanissime salutatur, in praef. ad Homerum cl. Villoison edit. 1788. observasset, mecum benevole, ut solet, communicavit. Ipsa nomina locorum, quae laudatus Villoison recenset, Sclavochori, alias Amyclas — Kastanitza et Sitina — quo spectent, mea animadversione non egesset. Promisit praefatus Villoison grammaticam et 45 vocabularium linguae Tzaconicae; ajit hos in suis asperrimis et fere inaccessis

montibus multas antiquas voces et formas *doricas* caeteris Graecis recentioribus novas et inauditas retinuisse, quam ob rem puto slavicae linguae complura ex dialecto dorica inhaerere; qualis etiam vetustissima Slavorum vox est око. His rebus inductus sum, ut *excerptis* diffidens, ipse integra opera legerem Jordani, vulgo Jornand., Procopii Caesar. et Constantini Porph. (utinam etiam reliquos instituto meo idoneos totos legere tempus sufficeret!) causa vel maxime vocabulorum slavonicorum et historiam slavicae linguae illustrantium: nec me poenitet exacti temporis vel impensi unico vocabulo recte intelligendo, v. g. Const. Por. p. II. de A. J. cap. IX. τῶ-προαχ in vocibus: Ὀστροβορίπροαχ (II) et Βυλνηπροαχ (V) aequivalenti, vel potius eidem cum sl. прлгъ, unde Russis cataractas, пороги водяныя esse scimus. Sed, cum imperatori de voce, non scripta genuine, sed fors audita tantum, constaret; notum vero sit, quam vel nostri homines in scribenda litera g = r finem dictionis occupante exerent v. g. scribendo Bûch pro Bûh; in laudata voce χ pro γ imperatorem posuisse manifestum est: quia ipse priorem vocem (II) exponens dicit significare τὸ ῥητόν τῆ φραγμῆ, in qua si vel ipse paulum attentior fuisset observasset aspirata φ in tenuem π mutationem slavonicam, procul dubio scripsisset προαχ, quod est φραγμῆ sublata terminatione, id est *locus praeruptus*. Sed etiam de hoc errore ab imperatore commisso ita gaudeo, ut cl. Michaelis de errante Hieronymo aut 70 int.: illo enim errore haud obscure proditum habemus: quartum elementum Constantini aevo Slavos per h enunciasse. Non dubito, istam observationem etymologicam suo fundamento niti. Commutatio certe aspirata φ in tenuem π vel ex nominibus propriis Scripturae sacrae etiam apud nos certa est: unde enim Neptali? Illa jam τῆ прлгъ expositione discussa video cohaesionem utriusque significationis apud Slavos obtinentis, qua et *cataractam* et *limen* intelligimus; utrobique enim *locus praeruptus* est; sed, quod natura prius est, primariam videtur habere significationem. A cataractis *Kr-chlŕbi* seu *Ŕlŕbi* in provincia Cŕaslaviensi nuncupari vix dubitaverim duplici argumento: ψ. 41. Ṛ: въ галце хлѣтїи троїхъ; et: der Wasserfall von *Roschislap* [ŕlab] abb. Fortis p. I. p. 183, item p. 223: Riche tey yose nad *slap-riba* slavom slove. Dices, quorsum ista? quia etymologiam Pragae, quam tu studiis tuis, eidem restitutus ornaturus es, originatione ampliori illustrare possunt, si quod monumentum ad hanc rem historicum accedat: novimus enim, quam fallax sit sola etymologiae consecratio, etsi aptissima videatur. Quid, si vulgo recepta Pragae etymologia tantae sit auctoritatis, ut scimus esse illam omnem historiae nostrae priorem partem fabulis interpolatam? Fuitne aliquando sub illa rupe castris Wissehrad cataracta naturalis seu primario significato apud Facciolatum intellecta? Sed parce longius digredienti! Saltem eo dicta esse possunt, Pragam non solum *limen*, verum etiam *cataractam* posse significare.

Nostrum vetus vocabulum *duffnik* originationem graecam habere etymologice translataм ψυχάριον [дѣшеука], vid. Gloss. G. Du Cangii; — an vero aevi Graeci illo significato istam vocem usurpaverint ita, ut idem Constant. Porph. scripsit: κατὰ τὰ ζάκωνα (χακωνα), non ausim asseverare; hoc enim aperte slavicum est, observante Bandurio. Quid ergo tu sentis, cui dialecto gr. proximior sit lingua slavica? et quid tibi observatum sit in hanc rem,

collatione archaeologiae graecae cum antiqq. slavica, qua parte studiorum ego nunc occupor?

Sed nunc superest jam, ut tibi notum faciam, me scripsisse jam pridem d^o. Ribay, vellet assignare certum locum, quo ei mittere possem illam cl. Michaelis recensionem, ut eam certius et securius obtinere valeat, quam ego duos slavicos libros, quorum usum benigne mihi favere volebat; quemque ego jam pridem quoque monui, laudatos libros ad bibliopolium Trattnerianum non fuisse perlatos; nec tamen ille d. Ribay quidquam respondet usque in praesens tempus; servo itaque, ne incaute quid agam. Responde, quid me facere oporteat, cum hac in re, tum quod ad tua adversaria slavica attinet var. lect., an illa sola, cum *Procopium* non habeam, tibi remittere debeam.

Si quid ad tua studia symbolarum conferre possum, velim, jure amicitiae utaris; praesertim quod attinet ad glossemata bohemica, cum velis noster Du Gangius esse; quod omnino optandum est, ut a te fiat subsidio veter. linguarum cum primis orientalium instructo. Ut sine ~~ullo~~ specimine vetustioris nostrae literaturae praesens epistola ad te non perferatur, quaedam haec adjungam, etsi forte minora sint.

Exemplum epistolae in forma quarta adglutinatae interiori parti tabulae, qua tectus est codex MSS. chartac. theol. Bibl. Caesar. N^o DCCCCXXXIII, continens opera Wicleff, manu sec. XV scriptus; lineae lineis et apographum originali orthographiae respondent: Sluzba ma vřtawyczna, myly towarzyffy, a flyffalt fe(m), ze fye, daly buoh, dobrzye maff; tot frdecznye rad flyffal fem a za tot wzdy buoha proffy, by my fye dobrzye myel a kraffnu a bohatsu fobye pānu pogyal anebo wdowu nynye w tyto czaffy, Proto nebt fu naff ty wykleffowe pohrzyechu k kobyle podobny uczynyly. A wycze proffymt, moy myly towarzyffy, myřtze Hawle, by my take byl pylen o nyekake sluzbye gedyne, at by bylo blyz przy tobye, zet bych przy tobye rad blyzko byl a tobye posluzyl, na czemzt bych fye hodyl y twe myle. Hawel myřt f welykym noffem rad tepe zeny. (O)braczyff . . . sfoy A f tyem bud mylemu buohu poruczen y geho myle matczye. A buoh day fye dobrzye myel tak, yakozt bych ya przal. A ta gyřta twa mylelyczka f tyem fynem f twym, gakoz gyegym dopomohl, tat fye dobrzye ma y f tyem twym dycetyem; a gefyt ten fyn, daly buoh, pyekny a welmy ryczny pacholyczek, ale tebet gefte dobrzye nezna. Protoz zawytay k nam tyem spyeff a wohledaff nayprwe matku, potom syna: ^A

Martyn z turnowa

twoy sluzebnyk a twoy myly towarzyff.

An Martinus iste sit idem cum illo, qui inter auctores *cautionum* (vid. Boh. doct p. II., pag. 300 refertur »B. Martin Turnowfky«, vehementer dubitaverim; primum ob dictam pericopam contra Wicleffitas, dein ob stili vetustioris et orthographiae, cujus constantiam miror, rationem; ut si nihil argumenti causa tibi placuerit, tamen philologiae nostrae quibusdam monumentis non displiceat. Sed, quod huic servato civis mei monumento deest in praestantia argumenti, alio fragmenti literarii genere ab interitu vindicatio in cod. theolog. N^o. DCCCCXXXIV. inscripto: Pastorale Wicleffi etc. sub finem

continetur, nimirum pars libri de conflictu vitiorum et virtutum, qui tomo VI. Operr. S. Augustini edit. Paris. 1685. appendicis pag. 219 exstat, et Ambrosio Autperto, abbati, ab editoribus tribuitur, bohemicè reddita a cap. I. usque ad dimidium VI, a quodam sene ita decrepito, ut nec ambulare valuerit; 5 veritati colendae addicto, qui se ista obsequii causa ad presbyterum Bedrzi-
chonem misisse scribit, nulla temporis et loci memoria prodita. Ex illo vir-
tutum et vitiorum conflictu quaedam exempla heic excerptam: »proti bazňý
boží | gefitna chwala — Proti posluffenstwí starššim pohrzenie — Proti milo-
waňše družce nenawíft | Proti swobodnemu družce w nocží [sic erat scriptum]
10 potrefktaňí. pokutne zpřawowaňie a proti pokornemu trpeňi hňiew. Proti tí-
chofti plachoft | Proti dobremu przikladu purnoft | proti duchowniemu wesseli
swíetřka žaloft | proti dobremu czíníeníe rozmarženie žaloft a lenoft | Proti
vřtawicžnosti nevřtawicžnost | Proti nadziegi zuffanýe | Proti netbaní swieta la-
komřtvo | Proti milofrdenřtwie twrdoft | Proti newýnníe left a kradež | Proti
15 přwdie lež a leftna omluwa | Proti skrownemu gedeňi obžerřtwi | Proti skrow-
nemu truchlení neslicžne wessle | Proti ř rozumem mlčeňý | mnoho mluweňše
Proti czířtotíe řrdce, duchowníe řmilřtvo Proti milowaňí bydla nebeskeho
žadoř tohoto řwieta Radíegi řie znařř w tom, czož neyřř, než
w tom czož gřř. (Verba Script. s. in hunc modum laudat): die piřřmo: Widiel
20 řem řathana iako bleřk z nebe paduce | toczířř iako z řwatořři v pýchu.

Haec interim de novis observationibus rei liter. bohemicæ in Palat. Bibl. sub finem superioris anni factis sufficiant; reliquas futuris temporibus per epistolam tecum communicandis servo.

Estne in bibliotheca cap. Pragens. vel in regia: »Tractatus magistri 25
Cunssonis de devolutionibus non rapiendis? In Bibl. Caes. exstat in cod.
theol. MSS. N° DCCCCVII. inscripto: Hussi varia opuscula et epistolae
aliquot, folio 123—132. In biblioth. Borovanensium canonn. inveniri dicit
Balbinus B. d. p. II p. 176. Tractatus iste in MS. Caes. in 6 capitula divisus
est, videturque mihi non parvi momenti esse, cum primis justitiae atque
30 humanitatis causa. Quam vellem, *Cunso* idem esset cum Cunszicone de
Turnow, identidem canonico Pragensi, qui liter. Arnesti, Iⁱ archiep. Prag.,
(a cl. Ungar vol. 6 der Privat-Gesell. in Böhm. pag. 195 — editis) subscripsit.
Nec oberit forte agnomen de Trzebowel a Balbino in indice erect. positum,
neque in MSS. Caes. cognomen invenitur; heic enim inscriptio talis est:
35 Reverendissimo in Christo patri dno Johanni, s^{te} pragensis eccl. archiepiscopo,
apostolice sedis legato. Cunso custos et canonicus pragensis, V. P. indignus
vicarius et decretorum doctor minimus obedientiam debitam.«

Salutant te, quos tuo nomine salutavi. Vale, quam optime, et tuo Museo restitutus fruire otio philosophico, meque amare perge. Me commenda nostris 40
optimis Pélczelio, Ungar ceterisque notis. Iterum vale.

LXV.

1791 — 22. března. Dobrovský odpovídá na předcházející list, zmiňuje se o některých svých pozorováních rukopisných a filologických, o slově *Praha* a *psáti*, o Kunešovi z Třebovle, o příbuznosti jazyků, a zakončuje některými přáními a zmínkou o překladech podobenství starých mudrců.

Pragae 22. Martii 1791.

Fortunato Durichio suo s. pl. d. Josephus Dobrowsky.

Desiderio meo satisfacisti longioribus literis, varia eruditione refertis, et quod summum est, animum integerrimi amici erga me optime affecti exprimentibus. Fave nunc, ut paucis respondeam, dum nova adferre non licet. 5

1. Dlabaczii membrana (qui gavisus est summopere audiendo a me salutem) praeter *yaz* etiam semel exhibet *ya* (a ya budu), non igitur alio sensu istud *yaz*, sive hic sive in manuscripto Procopiano accipio, quam nostrum *gát*, ego, equidem. Solet *ž* euphonicum aut emphaticum in manuscriptis saepius vocibus addi, quibus nos jam non solemus adjungere, e. gr. in *Tristrami* 10 carmine épico an. 1449 descripto, quo nunc occupor, voci *že*, *zez* (lege *žež* pro nostro *žeť*). De *r* cum *i* scribendo etiam tum, cum vocalis pronuncianda non sit, monuit *Micalia* in praefatione eo casu *r* repetendum, ita ut *smrrit* scribi velit pro smart vel smert. Recentius hoc est Micaliae inventum. Aut jam Cosmas noster seu qui codices descripserunt sec. XII. et XIII., *Sribiam* 15 pro *Srbia*, *Drifimir* pro *Drsimir* (*Držimir*) scripserunt. In Procopiano manuscripto meo *r* geminari solet, sine vocali. Dissertationes Soc. nostrae, quibus inserta est *hist. l. boh.*, mittam tibi, si copiam habere non potueris Vindobonae. Pleniorem aliquando scribam, tuo judicio edoctus, quae emendanda vel latius exponenda forent. Sciagraphiam operis tui avidissime exspecto, 20 magis autem opus ipsum.

2. Momenta ad hist. l. veteris Slavorum inventa a te non possum non probare calculo meo. Semper ego nostrum *gfem* cum lat. *sum* conferre solebam, sed placet locus Varronis, quo voci *esum* sua asseritur antiquitas. Graecum *εἶμι* non dubito huc pertinere — excluso nempe *σ* pro *εσμι* — uti 25 pluralis *ἐσμέν*, *ἐστέ* documento est. Par ratio militat pro antiquitate vocis *gdu*, slavice et moravice *idu* (quo etiam *gedu* nostrum pertinet), collato imperativo *īdu* ab *εἶμι* pro *īow* vel *īω* — cum nostro *gdi* (*idi*) — est nempe ab infin. *giti* (*iti*) formatum praesens *i-ju* interjecto *d* aut commutato *j* cum *d*. Solent enim desinentia in *u* purum: *žigu* — primum *j* interjicere — deinde pro *j* 30 commutabilem literam assumere — *živuu* pro *žigu* — etc.; ita et *īdu* pro *i-u*, unde in praeterito sive verbi *gdu*, sive *gedu d* illud excidit: *šfel*, *gel*.

Confer quoque *εἶω* (*εἶω* gen. *εἶωος*, contracte *ἦωος*) cum nostro *juro* et latino *ver* et plura alia, quae hic enumerare longum foret. Alterum momentum quod attinet, gaudeo tandem exemplo aliquo hoc nunc constare, 35 nostrum *u* 1^{ae} pers., aequivalere Latinorum et Graecorum *ω*, seu potius esse homines graece loquentes, qui *u* ament pro *ω*; cujus rei suppetunt jam exempla in aliis vocibus: *volq-vult*, *volumus*, *vultis*-nostrum *kopa* et *kupa*, *Ἡρακω* pronunciationem languidam *τωῦ* u 1^{ae} pers., ut vix discernas,

utrum *o* vel *u* pronunciant: beru, litugo audias ut bero, litugo pronunciantes. Herodotus, uti Jones alii, amat *ov̄* pro *o*, non quidem in prima pers., sed in aliis vocibus, *ov̄qo;* pro *oqo;* etc. etc. Quamquam alias doricae dialectus proprietates magis exprimat lingua slavica, quantum quidem mihi hactenus ob-

5 servare licuit. Interim leges permutationum adeo variant, ut jam hanc, jam istam dialectum in slavice obtinere diligentius tibi scrutanti constare debeat.

De voce *Prag, Prah*, quae communicasti, gratissima fuere, quamvis mihi ex Schlözeri hist. septentr. jam nota. Est certe ad Pragam (fuit certe olim, antequam construerentur obstacula [gezy]) cataracta sub arce Pragensi (non

10 Wissehradensi, Wissehradum enim serius exstructum post conditam Pragam, non Pragae nomine, sed specialis urbis seu castris nomine venit, — respici hic tempora ante civ. novam conditam debent) ita quidem, ut nostris moli-

toribus constet, quot ulnis aqua decidat — infra Pragam comparatione facta cum ejus altitudine supra Pragam — (od gezů novoměstských až k gezu po-

15 říškému nebo pod ním), quod nobis an. 1784 perruptis obstaculis observare licuit. Quamvis et significatus *rov̄* Prag, sive liminis sive cataracta — est enim cataracta liminis instar — transferri commode possit ad fluviolum Bruska, Brusnicza apud Cosmam, sub arce Pragensi ruentem in Vltavae fluvium.

Alia ex Porphyrogenito observata non carent pondere suo. At ego jam

20 malim ex bibliis slavice ceu fonte haurire, quam iis, qui slavica literis pure graecis scribunt ac saepe corrumpunt, nisi forte talia liceat reperire vocabula, quae in bibliis desiderantur. Ex scriptione *πααχ* non puto tuto colligi posse, Slavos Constantini aevo lit. *r* pronunciasse ut *h*. Nam in fine syllabae, uti

25 nostrum *h*, ita et aliorum *g* asperius sonat, sive igitur Slavi pronunciarint alias (initio syllabae, ante vocalem praeprimis) *g* ut *g*, sive ut *h* nostrum, vocem *πααχ* non aliter, solam sequens pronunciationem, scribere potuit Constantinus. Slavi certe aulae Byzantinae proximiores semper *r* ut *g*, nunquam

ut *h* pronunciarint, nam utraque in sedibus jam pristinis Slavorum locum

30 habuit; uti adhuc nostro tempore usu venit. Atqui et Germani variant, in paucis nimirum vocibus: Zug uti Zuch — ziehen uti ziegen, pro gezogen — multi gezogen scribunt — quid inde colligere liceat —? adeo nimirum in literis *h*, *ch*, *g* variant gentes etc. Poloni et *g* et *h* habent; primum quidem frequentius, alterum rarius.

Ad antiquitatem *rov̄* gsem stabiliendum (seu potius formae *m*) verba in

35 *μ* Graecorum valere possunt, nam slavico more speciali Hanaci in Mor, gsu, sum, dicunt, negligentes antiquam formam in *m*.

Quantopere gaudeam, me originem vocis *pisati* detexisse, tute judicare poteris quam optime. Volo autem, conferas significatum primum vocis *ριάγω* —

40 deinde latinum *pingere*. Indagandum jam erit, an non alicubi derivata a *pisati*, uti *pisno*, *pisanie*, sumantur pro picturis.

Wenceslao 2do regi circa annum 1290 quandoque lectas fuisse missas slavicas in Auloreg. Chron. legeris — quid inde putas concludi posse?

Epistolae argumentum satis ridiculum est, quam communicasti, in qua

45 w praepositum *τϕ o* in voce: a wohledaff observaveris — epistolam hanc circa annum 1420 scriptam autumo,

Libri de conflictu virtutum et vitiorum (vulgo Augustino adscripti, sub quo titulo octies in bibl. Clementina inter manuscripta habetur) titulum bohemicum, rogo, ut tibi transcribere placeat; quo cum in Bibl. boh. manuscriptorum inserere possim; wnocží, lege wuoči (woči) *palam*. Mag. Cunssonis tractatum in Prag. bibl. regia non reperi, — in bibl. Capituli exstare non dubito — cujus mentionem fecit Balbinus etiam p. III Boh. doct. p. 149 refertque eandem inscriptionem, quam tu communicasti. Fuit is Cunsso de *Trzebowell*, uti ex serie vicariorum generalium apud Berghauerem t. I. Protom. poenit. p. 405 et 406 certo colligere poterant editores parum diligentes.

Graecis cum slavici conferendis cum nunc occuperis, latina certe jam exhauseris, cum quibus ego majorem semper convenientiam detexisse me puto. Utinam linguae thracicae vestigia exstarent plura — hanc ego inter latinam et germanicam quasi medio loco pono, ut per eam nexus slavicae cum latina explicari possit facilius. Armenam utinam aliquis — praecipue formas nominum et declinationum atque conjugationum flexiones diligentius — et cum slavica conferret! Persicae fere nullus est usus, uti nec orientalium multus. Hunnica et avarica quis hominum novit? Ungarica plurimis vocibus slavici ditata est, sed toto coelo differt a slavica. Cambro-britanica (vetustissima Europae lingua) non habet majorem affinitatem cum slavici, quam saxonica vetus et danica. Latinorum duplices verborum formas, e. gr. *video*, *widím*, et *viso*, *wisú* Hanacorum, unde imp. noster *wis*, jam fortasse observaveris. Verbis in *μ* non carent Latini, sed solum in fut. et conjunctivo locum habent: amem, doceam, legam, leges, ut legam, as — audiam, es, audiam, as. Supina Latinorum in *tu* et *tum* habent nexum cum infin. slavico *ti*. Participia praet. pass. *tus*, *atus*, *itus* — sunt nostra in *t* (bit), quibus Graeci plane carent — Germani et *en* et *et*, gestorb - en, gelieb - et, amant, uti nos.

D. Ribayi libros praestolari oportet. Adversaria slavica, si placet, trans mitte nunc Pragam ad P. Chrysostomum.

Procopium repetes a dn. Zlobiczkyo, quam primum totum descriperit. Symbolas tuas mihi humaniter oblatas, rogo, ut brevissime consignatas mittas — eas nempe, quae glossemata bohemica tangunt, notato auctore aut libro, in quo voces singulae (rariores) notasti. Frequentius obvias non nisi levissime attinges, sola *voce* perscripta, ut conferre prius possim, an non eam jam notaverim ipse. Multum me hac benevolentia tibi obstringes.

Parabolarum aut sententiarum antiquorum sapientum a Joanne de Capua in lat. l. conversarum, uti et germanicae editiones, gallicae et italicae exempla descripta habes in »Götze's Merkwürdigkeiten der Dresdner Bibliothek, in der 3ten Sammlung des 2ten Band. p. 254. numero 339, 340, 341, 342, 343. Suntque auctores, qui de versionibus et editionibus hujus libri agunt, bene multi ibi laudati.

Cupio jam, ut quam optime valeas mihique faveas. Salutem plurimam dices honestissimis et humanissimis viris, quos convenire soles in Bibl. Caes. Dn. Zlobiczkyum monere suaviter poteris, ut tandem descriptionem Procopii mei acceleret mihique scribat, cum nullas adhuc Pragae ab eo receperim literas.*)

*) Na následující stránce, prázdné, připsal si Durich některé výpisky z Ostrožské bible a filologické poznámky.

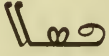
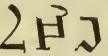

LXVI.

1791 — 21. dubna. Durich odpovídá na list předcházející, podává podrobnou zprávu o slově *pisati* ve smyslu *malovati*, zmiňuje se mimo jiné o poměru latiny k řečtině, o rukopise staroslovanském v Ambrosiánské knihovně v Miláně a o latinském nápisu tamtéž.

Viennae 21. Aprilis 1791.

Josepho Dobrowskyo suo Fortunatus Durich s. p. d.

Amicitiae officium religiosissime custodiendum studia ipsa praecipiant. Dices: me quaesito apud Plinium uti epistolae initio. Utor, sed non sine
 5 causa mox praecedentis ejusdem Plinii ad Romanum epistolae; vellem enim scire, an videris fontes *Vislae*, cujus descriptionem, si equidem proxime vidisti, ut tecum constitueras, jam videor mihi legere talem, qualem heic l. VIII, 8. Clitumni fontis dedit meus Plinius. Utinam adjacens aliquod priscum slavicae rei monumentum invenisses aut simulacrum, suo nomine *inscriptum!*
 10 Arbitror, non tantum simulacris suorum deorum Slavos nomina inscripsisse, ut *Graeci* facere solebant et Latini, et ex idolis templi Rhetrensis (vide die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten, aus dem Tempel zu Rhetra am *Tollenser-See*. Berlin [1771] in 4to) ab Andr. G. Maschio descriptis omnino constat; verum etiam vehementer gaudeo, te tibi originem vocis *pisati* detexisse, quam ego non tantum eandem et vi ac potestate, cum verbo Graecorum *γράφω* jam anno 1788 lectione *Passionalis* bohemicus Prag. 1495 f. cognitam in mea adversaria retuli, atque in hanc rem penitus intelligendam incubui ex illo tempore, conferendo eam cum Graecis, Latinis &c., sed videor quoque mihi invenisse ipsam verbi *писати* = psáti, (vetustiori, ut nostra est,
 20 enunciatione) etymologiam in *ψάω*, *ψάωω*, radicitus contentam. *Palimpsesti*, a *πάλιν* et *ψάω* dicti, notiores tibi sunt, sed tu indagandum mones: *an non alicubi derivata a pisati*, ut *pismo*, *pisanie*, sumantur pro picturis. Prius, quam excerpta, quae lib I^o historiae lit. continebuntur, tecum communicem, fors tibi non ingrata erit notitia libri, si hunc necdum nosti, ex quo ego
 25 plura, quam ex quibuscunque aliis, quod ad nostram rei antiquariae pictoriae ejusdem cum scriptoria propositionem attinet, grato animo didici; habet autem hanc inscriptionem: Über die Malerei der Alten. Ein Beitrag zur Geschichte der Kunst. Veranlasst von B. Rode. Verfasst von A. Riem. Pr. zu Berlin. Berlin 1787. Bei Friedr. Maurer. 4to maj. nitida edit. cum figg.
 30 pagg. 163. Ad rem nostram scripsit auctor laudatus pag. 81. »VI. Erste Art zu zeichnen. Linearische Malerei: 1. Selbst schon in der Etymologie des griechischen Worts, womit man Malerei ausdrückte, in dem Worte *ΓΡΑΦΕΙΝ* liegt der Ursprung der Verfahrensart bei der Zeichenkunst. Dieses Wort, welches im ältesten Style schon Schreiben bedeutet, erläutert also sehr
 35 Vieles: denn ohne die auffallendste Aenlichkeit zwischen der Schreiber- und Zeichenkunst würde die Anwendung dieses Worts auf etwas mit der Schreibe- kunst Verwandtes höchst unstatthaft sein«. Sed apposite observavit cl. Ludov. Cresollius e S. J. Mystagogi sui, edit. Paris. 1629. f. lib. II. cap. XXIV. de linguarum peritia disp. critic. sect. IV.: »Quis nescit, quin *γραφειν* et scribere et pingere significet? Neque tamen ubi ea vox reperitur, utrumlibet

уертѣнїа и ѡбразы и тѣны; fol. рѣѣ pag. 2.: но и Бѣа уертѣнїа и икѡны писанїе
 ѣмать. Jam quaero ex te: unde sit ille consensus in verbo *psáti* v. *писати*
 apud omnes praecipuos slavonicae originis populos ad exprimendum artis
 scribendi significatum? Nec Bohemi a Ruthenis, nec hi ab illis, neque a Dal-
 5 matis et sic porro nec isti a Bohemis scribere aut *pingere* didicerunt et
 tamen singuli in verbo *pisati* consentiunt; vetustissimam vocem arguit con-
 sensus antiquissimus, quem ego, antiquiore quadam origine, mihi videor
 videre in verbo et atque porro in *ψάω*; *tangere*
 enim ac *contrectare* oportet illum, qui *dolat*, *sculpsit* cestro aut viriculo, in
 10 ligno, ebore &c. Pensi igitur habitis gradibus, quos rude adhuc hominum
 ingenium fieri patiebatur, quibusque a primis in sculpendo linearum rectarum
 ductibus ad monogramma, ad monochróma, ad polychróma; item a scriptura
 kyriologica usque ad illam, quae singulos individuos vocis sonos suis cha-
 racteribus et formis elegantibus exprimit et quasi depositum reddit legentibus,
 15 perventum est ad artis perfectionem: etiam gradus vocabulorum, quibus in-
 cipiendo a simplicioribus et communibus ad perfectiores rerum appellationes
 mens hominum deducta est, observandi veniunt. Scimus, in quem modum
 unius linguae originariae idem vocabulum *externam* quandam in cognatis
 dialectis mutationem, etiam in significato contrahat: heic tamen ubique sub-
 20 stantia antiquissimae radicis *π* = atque significatus *tangendi*, *contrectandi*,
dolandi, *sculpendi*, *scribendi* atque *pingendi* vel in una dialecto ita remanet,
 ut antiquitas aequae ac vetus quaedam communio promicare videatur. Quid,
 si slavicus sermo ita perditum vel oblitteratum verbi *ψάω* significatum 2ⁱ ge-
 neris in verbo *psáti* eadem ratione custodiret, qua radicem perditam lat.
 25 *sipo*, integre servat usu verbi *syphu*? Etsi haec, quod ad vetustam radicem
 ut attinet, philologica observatio discussione adhuc egeat, atque compara-
 tione cum antiquissimis graecae linguae monumentis; tamen a veritate mihi
 videor minus esse remotus, si asseveravero: in lingua Slavorum vetustiore,
 antiquissima quaedam monimenta mihi observata esse aetatem Latinorum
 30 superantia, atque potius ex consensu cum Graecis, quam cum illis vel ideo
 repetenda, quia ipse latinus sermo a Graecis, cum primis ex dialecto aeolica,
 repeti debet. Profiteor tamen me necdum isto observationum comiteo
 provisum esse, ut calculum subducere valeam atque decernere possim alter-
 utrius partis praestantiam ponderis, quae me convincat, magis ex Latinorum
 35 quam Graecorum monumentis Slavorum philologiam repetere. Sed ita me
 in hoc genere studiorum compono, prout ille cl. L. Lanzius in suo prae-
 claro opere Aug. Caes. Leopoldo II° inscripto: Saggio di Lingua Etrusca.
 Romae 1789. in 8° 3 vol. Cum primis tom. I. p. I., ubi praecipue cap. 4. et
 seqq. necessitatem vetustioris linguae graecae, ac porro latinae, nec non va-
 40 riarum circumstantiarum extrinsecarum explicandae veteri linguae Slavorum
 in eundem modum idoneam, facta linguae etruscae cum nostra comparatione,
 intelligo, prout vir clariss. commentatus est. Graeca aequae ac latina palaeo-
 graphica, ut ex illo apud Varronem servato *esum* vel tibimet placenti appo-
 site colligo, rem nostram illustrare valent; recentioris aevi monimenta minus
 45 idonea sunt, quibus in errorem etymologicum sine historiae veritate deduci

possumus. Sed de hujus auctoris in conatus meos subsidiis bene, ut arbitror, ab hetrusca l. ad slavonicam translatis aliquid retulisse sufficiat, ut noveris, non tantum illarum, quarum tu velles linguarum comparationem cum slavonica institui, me quidpiam collationis jam tentasse, atque non contemnenda specimina invenisse; verum etiam aliarum, quarum non commeministi, indolem cum slavonica contulisse. Miror sane tibetanum Jata et nomenclatura et vi ac potestate (si substantiam spectes) convenire cum τ et κ . Cum Armenis, quos peculiare declinationis casus habemus, cum illis eadem nomenclatura eosdem habemus; etsi plures illi nimirum decem numero habeant. Recte animadvertisti diligentioris Armenorum linguae cum slavica comparationis utilitatem; sed non tantum sermo illorum, verum etiam versio, cujus heic MSS. habemus, interpretationem slavonicam adjuvat et illustrat: Alter meus nunquam intermittit me commonere occurrentis hujusmodi subsidii; mihi vero iste consensus, ut plurimum conspirans, mirum in modum placet. Sed rebus copticis slavonica magis illustrantur, ut ipse experimento didici ex cl. Woide; Assemani junioris fragmentis Nanianis; utinam »Fragmentum Evangelii S. Johannis graeco-copto-thebaicum seculi IV.« — immo illustrationem historiae eccles. Coptorum et criticae sacrae ejusdem ecclesiae, opera cl. viri Augustini Antonii Georgii, erem. Aug., a. 1789 ed. Romae 4to ad manum haberem! Sed nimium a proposito epistolae, qua tuae nuper ad me datae respondeam, amore literariae Slavorum rei secessi.

Primum itaque velim perdilectum Dlabacžium meo nomine salutatum, et literas slavo-bohemicas amantem tuis studiorum subsidiis ac methodo, quam diuturno usu comparasti, adjuves, ut cultus l. slavicae maturius promoveatur et transferatur ad plures. Desiderium legendae tuae *Historiae l. boh.* ferre non possum, neque copiam habere possum; egeo tamen et necesse habeo, nisi hiatum relinquere malim tomo I. cap. VII. »De praecipuis characteribus dialecti literalis Slavorum, quibus haec a slavo-bohemica discernitur« et mihi profuturam persuadeo. \mathcal{R} .

Sciagraphiam operis mei, quod quatuor voll. in 8° edere, cum quibusdam tabulis aeneis, mecum constitui, Deo favente, ut primum potuero, talem ad te mittam, ut primi voluminis totam substantiam animo complecti, et iudicio tuo discutere valeas, quo perfectius *fronte pumicata* opus meum prodeat. Benignitate nobilissimorum virorum, ducatus Mediolanensis nunciorum, opera cl. Denisii interpellatorum nuper obtinui ex biblioth. Ambrosiana a cl. viro Cajetano Bugato, collegii Ambrosiani doctore, desideratas duas rei liter. slavonicae notitias, quas quum in praesentiarum integras tecum communicare non possim, substantiam illarum dabo breviter descriptam.

I. Recensio codicis chartacei in folio parvo literis cyrillicis conscripti seculo XV° exeunte vel ineunte XVI. 4. Evangel. complect. cum specimine ruth. characterum, descripto Matthaei initio et fine, et identidem Joannis. Mentionem hujus codicis fecit Montfauconius Diarii Ital. part. 2. cap. 19 &c.

II. Quod ad inscriptionem slavicae attinet in ecclesia S. Gregorii, ut volebat idem Montfauconius, cl. Bugatus corrigit complures Montf. errores, duos praecipue: quod, primum, ecclesia dicenda non sit S. Gregorii, sed S. *Georgii ad Palatium*; porro: inscriptionem non esse slavicae, sed latinam, caracte-

ribus graeco-barbaris exaratam in hunc modum: † $\Upsilon\text{I}\Theta\text{H}\ \Delta\Delta\ \Pi\Omega\text{P}\Theta\Lambda\Delta\text{C}\Omega$
 $\Upsilon\text{H}\text{P}\text{N}\Theta\text{R}\text{B}^{\text{H}}\ \Upsilon\text{C}\Theta\text{A}^{\text{H}}$ (NB. NB. Glagol. P antea apertum. Superscriptum H
 ego intra lineam omisi et correxi); unde exurgit latinus versus hexameter,
 si graecis literis latinis substituas: vitę da portam deus o quęrentibus istam.

5 Adversaria tua slavica, quo certius perferantur Pragam, per curatorem
 diligentiae currus, ut primum his glossemata bohemica tuis usibus, prout
 vis, perscripta jungere potero, ne homini distinctis vicibus molestus sim, ad
 P. Chrysostomum mittam. Interim scribe, an etiam illa gloss. ex edit. princ.
 N. T. boh. excerpta describere debeam. Quid intelligis nomine vestigiorum
 10 linguae thracicae et quibus auctoritatibus?

Salutant te humanissime, quibus salutem tuo nomine dixi. Tu quoque
 optime valere jube amicos Pragenses. Reliqua, quae a me fieri vis, proxime
 perficiam. Sed jam epistolam complicare debeo. Vale et redama veteranum
 tuum amicum eique fave.

LXVII.

1791 — 23. května. Dobrovský odpovídá na list předcházející, podává odvození jména
 Visly a jiných řek, zmiňuje se o slově psátí, o poměru latiny a řečtiny, jakož i jiných
 jazyků k slovanským nářečím, o žaltáři Klementinském, o Přikrylově mluvnici brahmanské,
 o některých literách hlaholských, podává zprávu o tiscích Skorinových, o české bibli Vrati-
 slavské a končí ukázky ze žaltáře Klementinského.

Mieschicii 23. Maji 1791.

15 Fort. Durichio sal. plur. Josephus Dobrowsky.

Pulcre Plinii verbis epistolam inchoasti; mihi tamen non licuit esse tam
 felici, ut Vistulae originem viderem. Sed nunc proxime ad Albis nostrae
 fontes properabo, cum ante annum *Odrae* ortum lustraverim. Vistulae appella-
 tionem non explicavi in dissert., uti nunc illustrare possem. *Is* enim, uti *jis*
 20 et *vis*, *viz* — multis ac variis in linguis antiquis Europae aquam fluviumve
 denotat. Fluviorum certe appellationes olim erant appellativa nomina, uti *Albis*,
Albe, *Elbe* lingua veterum Germanorum nil aliud sonat, quam fluvium et qui-
 dem magnum; Dani hodie fluvium *Elve* vocant. *Is*la pariter lingua prussica
 antiqua, ut Müllerus, Petropoli prof., docuit, fluvium denotat, quamquam
 25 nondum auctoritatem habeam talem, cui refragari non liceat. *Istri* nomen
 certe ab *is*, aqua, linguae fortassis thracicae proprium, deducendum est. Sic
 et *Viserae* seu *Visurgis*, *Gizerae* nostrae ac aliorum} syllaba *is*, *vis*, *jis* in-
 choantium fluviorum. Vistulae fontes tres, qui polonicis gaudent nominibus,
 nam lingua Tessinensem ducatum inhabitantium ad polonicam proxime ac-
 30 cedit, optime expressi sunt in charta geographica majori Silesiae a Wielandio
 adornata. *Moravae*, *Moldavae*, *Vltavae* appellationes origine germanicas docebo
 alias. *Aupae* (*Opavae*) nomen appellativum est apud Lithuanos *Upė*, fluvius;
 non ab upad (aupad), ut ii fabulantur, qui minus talium rerum curiosi sunt.

Egregie tu, quod desiderabam, praestitisti illustratione vocis *pisati*, quam
 35 ego cum latino *pingere* non solum significatu, sed et origine soni *pig* (pictum
 eliso *n*), gutturali *g*, ut solet, mutata in sibillantem literam *s*, malim conferre

quam cum graeco ψάω, quamquam omnino non improbem. *Pisati* tamen antiquius esse iudico quam pšáti, ob aliarum dialectorum constantem con-
 spirationem (immo ob rusticorum ad Klattoviam *pisati* pro pšáti enunciationem)
 et ob praesens *pšízi*, pro quo Moravi quidam dicunt pšu, pšes, pše, uti iidem
 pcháti, pchal pro nostro píchati, píchal, enunciant, accelerando et contra- 5
 hendo syllabas. Multa convenire cum Graecis non abnuo, plura tamen cum
 Latinis omnino mihi persuasissimum est. Lege sis in hanc rem: »Uiber das
 Alterthum der Slaven, — et Versuch über die Aehnlichkeit der Slavischen
 Sprache mit der Sprache des alten Latiums,« quae ex *Levesque Histoire de*
Russie Berolinenses transtulerant jam an. 1783 et Promptuario suo inseru- 10
 erunt. Vide Berlinisches Magazin der Wissenschaften und Künfte. Ersten Jahr-
 gangs viertes Stück. Ibidem 1783 in 8. pagg. 56—86. Pluribus ego rem
 istam, de qua etiam Kohlius dissertationem paraverat, demonstrare possem,
 sed Gelenii nostri lexicon symphonum quoad harmoniam singularium vocum
 interim sufficere potest. Grammaticarum formarum ratio idem confirmat. 15
 Immo vero hoc jam observatum initio seculi XII. a scriptore vitae Ottonis,
 episc. Babenberg., qui Pomeranos Christi doctrina imbuat. Locum citare non
 possum, exstat autem, ni fallor, libro primo ad finem capituli (cujus? nunc
 non recordor). *Concinas* ille Pomeranorum ethnicorum templa explicat et
 deducit a lat. *concinando*, male omnino, additque slavicum sermonem multum 20
 congruere cum latino. Thunmannus *Concinas* a pol. *gonta* explicare tentat
 minus feliciter. Ego *končina* pronunciandum censeo, more Polonorum *kon*
 efferendo pro *ku*, tam *kučina*, quid sit, docere te poterit P. Stully; *kuča*
 (*kucha*) enim Illyrii *domus* est.

Latinus certe sermo, etsi a Graecis multa mutuaverit, uti nos a Germanis, 25
 tamen tota structura nominum ac verborum differt a graeco; puta, ut de
 verbis loquar, in formatione temporum etc. etc., quae Slavici multo magis
 appropinquat. Quid enim est *amavi*, *amavisti*, *amavit*, quam *amafuit*, *ama-*
fuisti, *amafuit*, ergo *ama* praeteritum simplex est — nostro *sta* etc. simile;
 et *amavit* praet. compositum nostro *stál byl* omnino congruens; idem esto 30
 iudicium de plusquamperfecto Latinorum audiveram, amaveram. Certe illi
 quo modo audierat pro audiverat, amarat pro amaverat dicere possunt ac
 solent, sic amafui, amafueram contraxere in amaveram, amavi. Coniunctivum
 in *em*, *amem*, *am*, doceam nosti nostrae formae verborum in *im*, (olim etiam
em) *am* convenire. Quid si olim et apud Slavos formae hae distinctae (ad 35
 designandos modos aut tempora) fuerunt, postea confusae, ut ex. gr. *daju*
 praesens, *dám* vero fut. notaret. Sed haec peculiari expositione indigent; hoc
 solum monebo, olim et apud nos Bohemos frequentiores fuisse formas in *u*,
ju, quam in *im*, *am*; utraque tamen in usu. In Psalterio certe antiquissimo
 in membrana eleganter scripto, nuperrime a me inter libros in cumulum 40
 congestos detecto, cuius aetas folii Dlabacziani antiquitatem superat, formas
 in *u*, *ju* semper obvias observavi.*) Non possum exprimere verbis gaudium
 meum, quod sensi, cum librum aperirem et ex literarum ductibus antiqui-

*) Durich připsal po straně: Vid. epist. 34 (v otisku 64), ubi cl. Dobr. putat esse saeculi XIII. aut inchoato XIV. illud fol. Dlabacz.

tatem conjectarem, tandemque reperirem, eum bohemicè scriptum esse. Hic tu jam scire aves, num vestigia vers. slav. saltem in hoc codice inveniantur aliquot. Ego certe loca quaedam inspiciens nihil reperi, unde conjici posse putem, alio fonte profectam versionem, quam latino, aut voces antiquatas
 5 aliunde derivandas, quam ex proprio ac nativo thesauro bohemicæ linguæ. Exscribam proxime psalmum (žalma gen. fem. dictum) unum aliquem locaque singularia omnia, quaecunque indicaveris mihi.

Utinam plures ex nostris amore studii linguæ slavicæ caperentur, utinam suam non spernerent aut negligenter! Verum tu jam vota mea in
 10 comparatione aliarum linguarum cum slavica implevisti, immo superasti. Addam tamen, fortassis quidquam ejusmodi, quod tibi cognitum non sit. *P. Przikril*, Jesuitæ, Reginohradecii mortui, Grammaticam ling. brahmanicæ Goanæ amicorum benevolentia nactus sum.*) Hanc legens observavi in formatione verborum et quibusdam aliis convenire linguam istam, alias omnino dissimillimam,
 15 slavicæ nostræ. Et quidem primum habet ista lingua casum instrumenti, qui formatur addito *na* sing., *ny* plur. Habet pronomen demonstrativum *to*, *ti*, *te*, ille, illa, illud, — format deinde præteritum in *lo*, *li*, *le* ex. gr. *soditâ*, quaero, *sodi*, quaerebam, præter. *sodilo* masc., *sodili* fem., *sodile* neutrum. Præter. perf. 2^{dum} repetit illud *lo*: *sodilalo*, *lali*, *lale*. *fsi* format 2^{dum} personam
 20 in omnibus temporibus. *Afsâ*, sum, ostendit vocalem ante *s* uti *ѣсм* efum. Litera *i* addita nominibus significat *etiam*: *Anyi*, nos etiam, *Tucai*, tibi etiam. In reliquis fere omnibus differt hæc lingua, unde satis mirum in istis convenire eam cum slavica. Nulli autem alii adeo similis est slavica, quam lithuanicæ (letticæ et prussicæ veteri), quas cum veteri dacica atque adeo
 25 thracica multam habuisse affinitatem puto. Dacicam autem seu thracicam similem fuisse latinæ ex wallachica hodierna, quæ thracicæ vestigia plurima servavit, patet clarissime. Ubi enim Thraces aut Thracum veterum reliquiae, nisi Walachorum progenies? Scis Epirotas hodiernos seu Albanos esse veterum Illyriorum propaginem eorumque linguæ vestigia servare. Idem judicandum de Walachis. Unde jam clarum est, cur Italos item et Walachos
 30 vocemus Wlachos, cur latinum idioma Croatæ et Dalmatæ *dyacski yazik* vocent. (Apud Jambressich, cum Croatarum mentio facta sit, quaere voces *pingere*, *pictura*, ad confirmandam sententiam tuam.)

Te undique collatis symbolis juvari, uti a cl. Bugati, gaudeo mihi, tibi
 35 vero gratulor. Quam vellem, ut omnes superare possem. Placuit inscriptio ea, quæ credebatur esse slavica, sed in litera *ѣ* (*ѣ*) non possum glagol. **Ѣ** nunquam certe superne aperti originem videre; *ѣ* enim majuscula **Ѣ** est, quam cyrillicum alphabetum **Ѣ** retinuit; glagolitici auctor ad latinum **Ѣ** sec. XIII. reduxit huicque conformavit, uti plures alias literas, puta **Ѣ**, dobro, **Ѣ**
 40 vel **Ѣ** pokoi etc.

Sed jam tempus urget, ut, quæ nuper edoctus sum, communicem. Francisci Skorinæ, medicinæ doctoris, operâ initio sec. XVI. prodiisse Penta-teuchum slavicum nosti — de loco (Praga in Polonia) nunc dubito. Vilnae enim eum artem typographicam exercuisse ex formulis libelli slavici, qui

*) Rukopis tento nalézâ se nyní v knihovně musejní pod sign. 4 F 17.

minutiores plures complectitur, quibus omnibus eadem fere formula subjicitur, cognovi. Ad finem libri mox describendi lego tria folia, in quibus catalogus impressorum opusculorum textitur:

1. Psalterium, cum decem canticis ex veteri et novo Testam. selectis.
2. **Уасословець**, qui varia officia complectitur. 5
3. Acathistus ad sepulcrum Domini et resurrectionem — die dominico.
4. Acathistus sancto archangelo Michaeli et omnibus coelestibus ordd.
5. Acathistus S. Joanni, praecursori et baptistae Domini, die Martis.
6. Acathistus purissimae Dei genitrici Mariae, die Mercurii.
7. Acathistus sanctis apostolis Petro et Paulo et caeteris, die Jovis. 10
8. Acathistus sancto magno thaumaturgo Nicolao.
9. Acathistus honorificae et vivificae Cruci Christi, die Veneris.
10. Acathistus dulcissimo nomini Domini nostri Jesu, die Sabbati.
11. **Шестодеиць** per totam hebdomadam.
12. **Светци краткие** — divisionem temporis continentes. 15
13. Notitia de festis, de eclipsibus lunae, solis, dierum longitudine etc.

Libello autem, e Russia Pragam allato, qui dono cujusdam popae 1730 Mosquae acceptus fuerat, continentur omnia nunc recensita praeter num. 1um et 12. et 13um; quamvis hinc inde mutila. Est autem liber usui et commodo eorum excusus, qui stationes Jerosolymis ad Mosquam obeunt. Czاسoslowecz 20 continet folia bis 28, sic enim numerantur primum 28, deinde sumto initio iterum 28, summa 56. Fol. **ѿи** legitur formula rubro colore: Dokonan jest czasosflowecz, imeja dennuju i nocnuju službu. Praceju i pilnostiju doktora Франциска Skoriny (**скоринны**) s poloczka u velikoslawnom mjestje wilenskom, anno non expresso. Post canonem de sepulcro Domini fol. **ѿ** legitur: skonan 25 jest . . . doktorom franciskom skorinú s polocka. Sequuntur acathisti per totam hebdomadam et quidem: pochwala grobu gospodnju 12 foll. non numeratorum, ad finem: *dokonan . . . praceju i pilnostiju doktora franc.* Skoriny iz slawnago grada polocka. Canon archangelom 8 foll. iterum: dokonan jest . . . pilnostiju doktora franc. Skoriny s polocka. Acathistus de archangelo Mich. 30 in marg. super. *radosti archangelom* fol. 12. non signatorum; ad finem: »*dokonan jest . . . praceju i pilnostiju doktora w lekarskich naukach, Franciska Skoriny, iz slawnago grada polocka.*« Canon de Joanne praecursore est mancus, deest enim 1um, 3^{tium} et 8^{vum} folium, quorum reliqua literis et rubro signata 35 sunt. Sequitur acathistus seu radosti de eodem 12 foll., in quorum ultimo: dokonan jest akathist . . . praceju i pilnostiju w lekarskich nawukach (**навракаѿ**) doktora Franc. Skoriny iz slawnago grada Polocka. Sequitur *canon* de b. Virg. 8 foliorum, quorum inscriptio, uti aliorum canonum columnaris minio excusa est; ad finem: dokonan jest kanon . . . wyloženy iz greczeskogo 40 na *rusky iazyk* doktorom Franciskom s polocka. Acathistus seu radosti sine rubro colore et notatione paginarum seu foliorum, uti alias, excusus est fol. 12, in cujus fine, uti et sequentium canonum et acathistorum, similis formula legitur. Post canonem 8 foll. de apostolis nihil speciale; post acathistum foll. 16. hoc speciale: uczenago muža doktora Franc. *Skorinina syna* iz slawn. grada Polocka. Canon de S. Nicolao 8 fol., acathistus seu radosti 45 12 fol. Canon de Cruce J. Ch. 8 foll., quorum aliqua desunt. Acathistus seu

pochwala de eadem una cum Passione secundum Joannem 16 foll. Canon de nomine Jesu foll. 8. Acathistus seu pochwala 16 foll. Hebdomadarium seu fsestodnewecz foll. 36., cui adnexa sunt canon pokalny — 4 foll. et canon Sabbati 4 foll. Reliqua tria folia indicem exhibent, de quo supra. In hebdomadario continentur Evangeliorum et Epistolarum partes plures, idiomate magis dalmaticis codd. proprio quam russicis. Hinc ego conjicio, Skorinam et libros et characteres Venetiis repetiisse, cum formae multum a russicis differant, qua re forte factum fuit, ut minus in acceptis haberentur libri ab eo procusi. Primus certe ille fuit extra Russiam minorem (et Cracoviam), qui libros characteribus slavice impressit. Liber hic in 8vo minori servabatur in archivo Comitum Wratislaw de Mitrowicz Pragae minoris — nunc est in manibus meis; nondum certo scio, utrum donatus an concessus mihi fuerit.

Biblia Wratislawiana, quae nunc domi servo, describam oblata occasione. Continent textum antiquum, multis in locis ab alia manu rasum et correctum, quarum correctionum ante annum 1420 rariora sunt vestigia; postea omnino plurima, ita ut usque ad an. 1475 emendationum variarum saltem epochae quatuor statui possint et debeant.

Glossemata ex edit. an. 1475 excerpta non puto describenda esse, cum ea jam apud cl. Ungar viderim et quaedam notaverim, nisi fortassis a te aucta fuissent. Rarissima solum quaeque peto mihi describi — vix enim existimo fore multa, quae nondum ipse notassem. Habebo tamen pro omnibus, quae tibi debebo, gratiam plurimam.

Ne te sine specimine aliquo vetusti Psalterii dimittam, cape versum Psalmi CL. »*Chwalte hospodina* w ieho fwatich, chwalte ho w twrdofti moci ieho; — item: chwalte gey u bubnye a w korzie, chwalte gei w frdcyu a w warchanyech«; *w frdcu* pro frdcy — in corde pro chordis — sic etiam alibi w *mořzu* pro w *moři*, uti hodieque Moravi. Sed jam vale et vive felix.

LXVIII. *)

1791 — 30. září. Durich odpovídaje na list předcházející, zmiňuje se o Klementinském žaltáři, ujímá se překladu: »zbav nás od zlého«, a formule »ve jméno«, »ve jménu«.

Viennae 30. Sept. 1791.

Josepho Dobrowsky s. p. d. Fortun. Durich.

Jam tibi te restituto et Musis slavice, exactis solemnitatibus, non ero importunus praesentibus literis, quas omnino maturius ad te dedissem, nisi me opinio de tuis occupationibus cohibuisset, ut ne scriberem. Primum itaque gratias tibi habeo maximas pro communicatis mecum notitiis literariis bohemicis et slavice; cum primis gaudeo vehementer tibi gratulor de Psalterio illo antiquissimo bohémico membraneo, a situ, oblivione et fortassis etiam ab interitu vindicato. Nihil equidem slavice vers. vestigiorum, loca quaedam inspiciens, reperisti, unde conjicere possis, alio fonte profectam versionem, quam latino; aut voces antiquatas aliunde derivandas, quam ex

*) K tomuto listu připsal Dobrovský: Nicht abgeschickt worden.

proprio ac nativo thesauro bohemicae linguae. Postquam ipse majori diligentia per otium (nam inspectis tantum quibusdam locis illud te asseverare posse opinaris) codicem retractaveris, atque non tantum vocibus, verum etiam formulis loquendi, quae a nostris quibusdam scriptoribus, immo et a temetipso erroris redarguuntur, cum slavicae vers. exemplis ex archetypo graeco (vel maxime tunc, quando graeca lectio diversa constructione nititur, et vim quandam in se continet in Posthieronymiana recensione s. codicis non expressam) translatis, mutuo collatis; cuperem dein et ego aliquot selectos psalmos philologico-critice per singula, ut ipse Hieronymus volebat, considerare. Subinde tu quaedam vides mihi non visa; subinde vel te approbante observavi ego aliquid tibi non observatum, quod tuam summam diligentiam vel effugit vel tu observatione dignum non reputabas. Scio te meis non satis exploratis observationibus ad meliora monimenta inductum contentione sciendi; et me identidem tuis scio in hunc modum profecisse; an vero in conatibus hujus versionis slavo-bohemicae melius cognoscendae, quos solius veritatis causa jam ex anno 1778 nobiscum communicamus, temetipso nuper occasionem praebente.

Dissert. Geschichte der böhmischen Sprache § 6. pag. 326: »Bei diesen Umständen darf man sich nicht wundern, wenn die *Böhmen* täglich wider den Syntax beten: *zbaw nás od zlého*, libera nos a malo, wo sie sonst das verbum *zbawiti* nie mit der Präposition *od* gebrauchen. Ihre ersten Lehrer sahen ihr *Latein*, aus Mangel hinlänglicher Sprachkunde, für ein Muster an, nach welchem sich jede andere Sprache bequemen müsste.« An, inquam, te heic mihi occasionem praebente, vestigium quoddam antiqui nexus versionis slavicae cum bohemica recentiore olim reficta invenerim, Matthaei XXVIII, 19 et quibusdam huic loco similibus exemplis, ut I. Cor. I, 13—15 collatis cum locis omnibus, quibus in vers. Posthieronymiana constans formula semper occurrit: in nomine; sed in archetypo graeco: *εις τὸ ὄνομα*; Marci vero XVI, 17: *ἐν τῷ ὀνοματί μου*, in slav. identidem: *ко ѿма* — (in argenteo cochleari b. Helenae alias Olgae, quo s. eucharistiam sumebat) in edit. Ostrog.: *въ ѿма*, quod ad locum Matth. attinet, sed Marci laudato loco: *ѿменемъ моѿмъ*. Tuam heic non jam dubito, postquam omnia in hanc rem argumenta mea perlegeris, futuram opinionem aliam, quam viri ingenui, qui rei tam illustratae et patienti reluctari non possit. Sed prius meam observationem in id, quo mihi occasionem praebuisti ea, qua semper consuevimus, simplicitate mentis, tecum communicabo. Videris mihi, ut ipse confessus es in illa diss., quae lexico bohem. praefixa est, tantum otii non habuisse, ut formulam: *zbaw nás od* et naturam verbi *zbawiti*, cum formula unanimi in vetustissimis cod. cyrillicis et glagoliticis: *ѿзбави насъ ѿ . . . збѣ+ѿз р+зи ѿ . . .* atque cum usu laudati verbi slavonico aliis Scripturae locis conferre valeres; ita enim minime fieri potuisset, ut erroris solos Bohemos vel soloecismi Slavum interpretem, cum primis Ruthenos hac forma utentes redargueres: nam ista loquendi formula similis est illis, quas nonnulli in Vulgata vers. latina damnant, quae tamen a doctis viris Alberico Gentili, Filesaco, Augustino Maria de Monte idoneis auctoritatibus vindicantur. Jobi V. 20: *ἠύσεται σε ἐκ θανάτου*, Slavus vertit: *ѿзбавитѣ ѿ смѣрти*. Identidem Tob. XII, 9: *ἐκ θανάτου ἕσεται*, *ѿ смѣрти*

ἰζβακλάετ'. Sapiens. XVI, 8: ἰβο τῷ ἐσθ ἰζβακλάετ ὦ βσάκογο σῶλ. In omnibus
 his locis vers. boh. loco ἰζβακῆτῃ utitur verbis wyfwoboditi, wytrhnauti. Sed
 quod ad naturam verbi ἰζβακῆτῃ = zbawiti attinet, ex collatione plurium lo-
 corum colligo: propriam illius significationem esse: *educere*, loco dominicae
 5 Orationis, ubi proxime praecessit: *et ne nos inducas in tentationem*, maxime
 congruam; atque, si mavis adhuc etymologiae proximius accedere: pro verbo
educere substituam: praepos. e v. ex, *et agere, gerere, tractare*, quod Slavo
 interpreti graeci verbi: εἰσφέρω naturam scienti, ob elegantiam oppositae
 significatiōnis placuisse videtur; nam Baruch II, 14: καὶ ἐξέλω ἡμᾶς, — Vulg.
 10 l.: *et educ nos* vertit: ἰ ἰζβακῆτῃ насъ. Plura in hunc usum collegi; sed tibi ista
 sufficiant, ut mecum non ambigas: zbaw nás od — formam esse loquendi
 antiquissimam non presbyterorum latinorum, a quibus Rutheni fidem Chri-
 stianam non didicerunt, neque Scripturae sacrae versionem in acceptis habent,
 sed universae Slavorum gentis ingenio coaptatam in eundem prope modum,
 15 sicut recte dicimus: zdrżowati fe od złého vel złého. Usu tamen magis lau-
 datum verbum *zbawiti* slavicum est, ut supra monui, quam bohemicum; sed
 ut fieri solet, ut formulae quotidiani usus atque continui celebratissimique,
 ut est Oratio dominica, commutationi minus expositae sint, *zbawiti* heic non
 tam facile cum alio verbo, quam aliis locis comitari potuit, immo etiam
 20 vetustior slavica syntaxis servata est, etsi vulgari sermone idem verbum cura
 praepos. *od* non construeretur. Non succensebis mihi slavo-bohemicam for-
 mulam ab errore vindicanti: nam L. Aelium literis ornatissimum in te re-
 spicio gratissimusque est mihi error tuus, quo ego ad notitiam diu desideratam
 melius deductus sum, quam alia quacunq̄ ratione vocabulorum scitissima.
 25 Itaque tua hac § 6. observatione recordatus loci similis, quo cl. vir Georgius
 Constantius Limae l. boh. pag. 5. et seq. antiquissimum morem, in quo, post
 tot secula, nihilominus varios et pertinacissimos novatorum et antiquitatum
 corruptorum effugit conatus formula slavo-bohemica signationis S. Crucis,
 ita emendare satagebat, ut nec animadverteret, unde ista diversitas formularum
 30 *we gmeno* et *we gmenu* apud nos in antiquissimis exemplaribus bibl. et quoti-
 dianu usu prioris formae usurpatus accusativus cum praep. *we* ortum ducat;
 nec idonea exempla critica e s. Scriptura, neque e scripto profanis rationem
 ad vindicandum attulerit; incepti omni conatu investigare in causas diversi-
 tatis et primum contuli omnia loca graeci contextus ubi τὸ ὄνομα occurrit;
 35 versionem slavonicam ed. Ostrog. consului; hermeneutice expendi accitis
 criticis sacris, e quorum numero Grotium cum primis in cap. XXVIII, 19
 Matth. et Cameronem in I. Cor. X, 2 velim perlegas.

Tandem inquisivi in vers. Antehieronymianam et gavisus sum lecto Tertull.
 loco de baptismo cap. XIII. edit. Pamel.: »Lex enim tinguendi imposita est,
 40 et forma praescripta. Ite (inquit), docete nationes, tinguentes eas in nomen
 Patris et Filii et Spiritus sancti.« Discrimen hoc in reddendo archetypo graeco:
 εἰς τὸ ὄνομα, ἐν τῷ ὀνόματι — accurate observatum est in vers. Antehieron.,
 in vers. slav. et Fratres Boh. identidem vim diverse locutionis intelligentes,
 priorem formulam: *we gmeno*, secundam: *we gmenu* — reddiderunt, sed non
 45 adeo constanti observatione, nisi aliud in exemplari viderint, vel oscitantia
 editoris factum sit. In principe N. T. edit. boh., quod ad illa loca classica

attinet: Matth. XXVIII, 19 habetur: we gmie otcze, — I. Cor. I, 13, 15: we gmeno Pawlowo... we gmeno mé. Sed I. Cor. X, 2, ubi Slav. et FF.: εἰς τὸν Μωϋσῆν, — redd. **оу моуѣса** — w Mogżiffe. Edit. princ. jam est interp. vers. Hier. in Moyse — w Moyżieffowi. At vero Marci XVI, 17: ἐν τῷ ὀνόματι μου — quod Slav. recte atque FF. habent: **Именемъ моимъ**, we gménu mém — 5 ed. princ. *)

LXIX.

1791 — 15. října. Durich mimo jiné podává zprávu o rukopise Hayrenbachově, odporuje tvrzení Dobrovského, že překlad: »zbav nás od zlého« jest chybný, jakož i tvrzení Konstancovu strany »we gmeno«, zmiňuje se o slově *psáti*, podává rozvrh svého zamýšleného díla a zakončuje zprávou o dvorní knihovně Vídeňské.

Viennae 15. Octobr. 1791.

Josepho Dobrowsky suo Fortun. Durich s. p. d.

Exactis solemnitatibus et te Musis slavici tibi que restituto praesentibus literis minus importunus ero, quas omnino maturius ad te dedissem, nisi me 10 opinio de tuis occupationibus concepta cohibuisset a scribendo. Nec frustra opinabar, nuper publicis ephemeridibus edoctus, quid praesente rege nostro senaculum academicum ingresso praelegeris: dissertationem meo iudicio dignam memoratu, quae possit gentem slavicam in vinculo societatis humanae, quo maxime homines conjunguntur, diutius adhuc, quam *annis quinquaginta* fovere. 15

Utinam tibi ad manus fuisset MSS. dissertatio germanica: »*Slaven in Oesterreich*; eine diplomatische Abhandlung«, cujus auctor est cl. Hayrenbach, custos Bibl. Pal. Vindobon. a. 1779, quamque ego nunc in usum meum lego et indulgentia cl. Denisii, qui procul dubio in locum defuncti Schwandtneri succedet, summo cum gaudio relego, atque locorum diplomaticorum usum 20 eundem admiror, quae mihi ante annos quatuor collegi, paucis exceptis, a cl. viro ex MSS. ineditis, cum primis isto ex tabul. Cremifan. monast. prolato: »tres hobas dominicales juxta rivum *Scalaha* in comitatu Arbonis, quas prius duo *Slavi* Wartman et Saxo nuncupati tenuerunt« ex MSS. liter. donat. Arnulfi imp. an. 888. Snelperoni abb. datis. § XXº: »nur kurz 25 gefasste Sätze, aber richtig erwiesene Sätze sind es, was von dieser diplomatischen Abhandlung der Universalgeschichte zu statten kommen kann:

I. Schon von den Zeiten des grossen fränkischen Feldzuges her finden wir *Slaven in Oesterreich*. II. Sowohl *diesseits*, als jenseits *der Donau*. III. Im Lande *ob der Ens* waren sie noch vor der Errichtung der Ostmark. IV. Die 30 Slaven waren bei uns so zahlreich, dass sie noch im X. Jahrhundert als eine der zwo Hauptnationen (Baiern und Slaven) in Oesterreich betrachtet werden. V. Sie lebten da *nicht* etwa nur als Knechte der Deutschen, VI. sondern sie waren eben so wie die Deutschen zum Theil *freie*, VII. *eigentlich begüterte Insassen*, VIII. und genossen die Rechte und Freiheiten der Deut- 35 schen Landleute. Bis hierher reicht die historische Gewissheit. Unsere Sätze sind diplomatisch erwiesen... nachdem nun die Hauptsache versichert ist,

*) List tento nebyl dopsán.

mag eine zweite Verwendung über die Annalenprobe versucht werden.« Habes igitur heic totius dissertationis summam, quae in Bibl. Palat. servatur, cujus author ingenui hominis solam veritatem amantis officium implevit, nullo praejudicio suae teutonicae gentis abreptus.

5 Sed prius tibi pro tot literariis muneribus gratias habere debebam, quibus me per d. profess. Werschhauserum donasti; necque scio, in quem modum singula demereri possim, qui me inopem esse novi; nisi rursus literariis obsequiis et, si Dominus vitam produxerit facultatesque concesserit; libellis meis *historiam literariam l. slav. literalis continentibus*, de cujus prae-
10 cipuis quibusdam momentis, iis vel maxime, quorum eadem notitiae ratio in unam opinionem veritati consentaneam nos usque in praesentem diem inducere non potuit, tecum, ut veteranos amicos decet, sincere conferre conveniens esse puto. Subinde tu quaedam vides mihi ignota; subinde temetipso approbante observavi ego aliquid tibi non visum, aut quod tuam summam
15 diligentiam vel effugit vel tua observatione dignum non arbitraberis. An in conatibus in versionis slavo-bohemicae naturam ac indolem, cum primis originem cognoscendam impensis, jamque ex a. 1778 mutuo communicatis, sequens observatio, cui tu nuper occasionem praebuisti (dissert. »Geschichte der böhmischen Sprache« §. 6. pag. 326: zbaw nás od zlého —) meliorem locum
20 sit adquisitura et lucem prioribus datura, non satis scio. Vestigium tamen ejusmodi, quale in quadam ad me data epistola desiderabas, immo magis criticum et illustrius mihi invenisse videor, quo nexus versionis slavicae cum bohemica, non minus quam cum graeco textu slavicae versionis nexus comprobatur et philologia nostra ab erroribus vindicatur.

25 Itaque Matth. XXVIII, 19 formulam nostram antiquissimam: *we gměno* — quam, aequae ut tu ejusdem Matth. VI, 13 illam: *zbaw nás od* — vitiosae locutionis contra syntaxin Constantius Limae suae pag. 5 seq. redarguebat, critice, philologice, atque hermeneutice, ea, qua potui diligentia, examinavi: primum omnia loca similia conferendo, ut I. Cor. I, 13—15 etc. diligenter
30 observavi, ubi in archetypo graeco ponitur: *εις τὸ ὄνομα*, ut supra laudato Matth. loco, et ubi: *ἐν τῷ ὀνόματι*, ut Marci XVI, 17 etc., animadverti in vers. Posthieronymiana constantem sine discrimine formulam: *in nomine*; immo nec ipsum Hieronymum hujus diversitatis in bibl. divina rationem habuisse. Inquisivi in Antehieronymianam v. lat. et inveni apud *Tertullianum* de baptismo
35 cap. XIII, edit. Pamel.: »Lex enim tinguendi imposita est et forma praescripta. Ite (inquit), docete nationes, tinguentes eas *in nomen* Patris et Filii et Spiritus sancti.« Contuli antiquissima exemplaria slavonica utriusque characteris cyrillici et glagolitici, in quibus formula signationis s. crucis occurrit, item adhibui ad universum examen criticum edit. slavon. bibl. Ostrog. et
40 inveni: *εις τὸ ὄνομα* redditum Matth. XXVIII, 19: *ѣтъ ѱма* — identidem in cochleari Olgaе, primae Rossiarum principis Christianae, quam ex Constantino Porph. nosti: *ко ѱма* — in glagol. antiq., ut in *Asbukvar* Bindoniano opera cl. Lambecii in Bibl. Pal. servato: *ѡ+ ѡма*, identid. in missali Rom. slavon. Romae MDCXXXI, in nostra principe edit. boh. N. T.: *we gmie*. — FF.
45 boh. vim diversae locutionis intelligentes exigente contextu graeco jam: *we gměno* = *εις τὸ ὄνομα*; et *we gměnu* = *ἐν τῷ ὀνόματι* passim reddiderunt

quod alterum Slavus Ostrogiensis instrumentali casu reddit: **именемъ моимъ**. Edit. boh. princ.: we gmeno — non assecuto sensu, sed vet. vers. slav. commutata. Act. vero XIX. v. 3 et 5 primum ex Vulg. l.: W czem ste *fe* tehdy *krstili*. a oni weczechu w Janowie kržtu — commutando slav.: **къ утѣ оубо кртістеса**, (heic tamen observanda vetus passivi slavonici cum reciproco nostro seu *medio* slav. = Graecis non confundendo formula) pro qua FF. boh.: načež tedy pokřtění gste? — vers. 5. autem servata ratione tex. slav.: **къ ѿма ѿ ѿца** = we gmeno pana gežiffe = *εις τὸ ὄνομα* (*var. l. vid.*). Editores principis edit. non miror, sed Constantium, qui, si solos FF. cum graeco textu contulisset, ratio non tantum discriminis, verum etiam criticae causae meliores illis, quas laudato Limae suae loco adduxit, in promptu fuissent: neque existimaverim eum in illa persuasione fuisse, praepositionem *we* cum accusativo casu construi non posse, quum dicat: »si quidem praepositio *we* hoc loco (spectata vers. lat.: in nomine) regit casum localem«: nam alibi, dum v. g. commutatio quaedam et transitus in aliam rem aut modum vel locum significatur etc., recte cum accus. construitur eodem plane modo, ut in literali l. Slavorum. Neklan w Lučko *fe* vwazal. Dal. cap. 21; **къ свидѣтельство ѿмъ** — Matth. X, 18; w zbrog oděni stáli. Judd. XVIII, 16. Igitur spectata formula accusativi tum veteris *we gmie* = **къ ѿма**, tum recentioris *we gmeno*. non potuit haec constructio ex latinis codicibus fluere, quin codd. boh., quos habemus, Vulg. Hieronymianam redolent, etsi, ut vidisti, Act. XIX interpolatam: nam Hieronymus nunquam posuit formulam *in nomen*, sed *in nomine*; et tamen nos adhuc post correctionem a Constantio inductam nihilominus publice in ecclesia dicimus: *we gmeno*, et universa Slavorum gens: **ко** vel **къ ѿма** et **ѿ** aut **ѿ+** **ѿѿѿѿ**, non **къ ѿмену** *we gmeni*, qualiter procul dubio vertissent τὸ: *in nomine* presbyteri latini: nam si Dalemili temporibus passim vetus slav. declinatio observabatur, e. g. in recto ⁴*gmie* cap. 1, 2, 13 etc. in Gen. *gmene* cap. 16, tanto magis sec. IX. aut X., proin temetipso iudice laudati presbyteri potius ad literam vertissent: *we gmeni*, — nam *ve gménu* est longe recentius tam heic quam in gen. *gména*, recti *gméno*. Quam, quaeso, adferes rationem: cur Act. XIX edit. princeps habeat: w Moyžieffowi pokržtieni fu; — sed I. Cor. I, 13 et seq.: we gmeno Pawlowo kržtieni ste, — Act. IV. 7. w kterem gmenu to ste wy vczinili?

Exemplaria antiqua hujus edit. princ. auctores vel auctorem ante se habuisse omnino certum et exploratum est mihi rationibus idoneis; immo ex quibusdam locis tale quoddam exemplar illum respexisse invenio, ut etiam **ѿма**, quum *honoris* (**надописаніе гесту**) *superscriptio* est, ab eodem pensi haberetur; in syntaxi quoque slavonica et idiotismis non peregrinum, sed proprietatis dialecti suae omnino gnarum fuisse istis formulis comprobatum habeo: nemohli fu odolati mudrofti. — Chtieffe *fe* zprawiti lidu. — K Czye- farzi *fe* odmluwam. — Wyboy cžniech proti niemu etc. etc. Viderit itaque in suo antiquiori MSS^o. cod. [nihil heic definire volo, fueritne Slav. purus, an Slavo-Boh.] jam *we gmie*, jam etiam *we gménu* [immo *we gmeni*], nec valens eluctari solo contextu Vulg. lat. vers. ubique form. in nomine — ponentis, non arbitratur se ab officio interpretis aut editoris recessurum, si

alterutram formulam poneret, quia veteres Slavo-Bohemi identidem fecerunt. Quam pauci sunt nostrorum popularium, qui vel nunc recte distinguere norint, ubi praep. *we* cum accusativo sit construenda, nec miror pluribus locis in edit. princ. positum *we gmie*, *we gmeno*, quia praecipuis locis, ut

5 Matth., Act., I. Cor. X putabat edit. Vulg. interp. form. *in nomine* — in antiqq. recens. popul. antiquitate et auctoritate niti. Accedebat quotidianus *signationis* (ut Tertulliani vocabulo utar) usus *we gmie* (sequiori tempore *we gmeno*) *Otce* — cum Ruthenis conveniens et cum reliquis Slavis a Cyrillo et Methodio instructis primis christianae fidei rudimentis, ut est illud laudatum

10 signaculum et Oratio dominica, cujus tu illam particulam: *zbaw nás od = ѱзбави насъ ѿ = збави насъ рати ѿ* — pag. 326 ita quotidiani contra syntaxim erroris redarguis, ut id, quod tantopere sub finem §. 4^{ti} [*ohne Rücksicht auf den serbisch-slawonischen Kirchendialekt — weil sich der Einfluss des letztern auf die erstere historisch nicht erweisen lässt.*] *negas*; heic neces-

15 sario admittere, consensu omnium Slavorum dialecto literali utentium, debeas: esse quendam huncque antiquissimum istius dialecti in bohemicam influxum, usque in praesentem diem apud nos superstitem in antiquissimis christianarum institutionum formulis; immo diplomatice certus est laudatus *influxus*: »quanto ex vestri presentia et monasterii vestri . . . conspicimus et boemice nostre

20 lingue decore *amplioris* claritatis honoribus decorari* lit. Karoli IV^{ti} apud cl. Pelzl No. XCIII. Sed jam ante Karolum IV. Bohemi dicebant cum Slavis laudatis: *we gmie otce* — *zbaw nás ot* — igitur antiquissimis temporibus, non a latinis presbyt. priorem formulam discere potuerunt, quae spectato textu graeco, non latino, vere slavonica est; altera vero te iudice non est

25 bohemicae syntaxi conveniens, ergo est serbico-literalis et glagolitica. Immo etiam auctoritate plurium a me collatorum locorum verbum *ѱзбавити* magis, *usu* utriusque cod. s. slavonici et bohemicum est, quam bohemicum, construiturque omnibus locis, quae quidem ego per otium conferre potui, cum praep. ѿ, ut Jobi V, 20: *ѱзбавиѿта ѿ смрти*. Tob. XII, 9: *ѿ смрти ѱзбавлестъ*.

30 Sap. XVI, 8: *ѱко ты еси ѱзбавленъ ѿ всакогo зла*. Nostri codd., quos consului, utuntur verbo *wyfwoboditi*, *wytrhnanti* loco *izbavititi*. Velim, etiam naturam et indolem *тоѿ ѱзбавити* consideres, quam intelliges considerato contextu Baruch II, 14: *ѱ ѱзбави насъ себе рѱди; και εξελου̅ η̅μα̅ς̅ ενεκε̅ν σου*. Lat. V.: »et

35 *educ* nos propter te«. Compositum esse verbum nosti; nosti etiam *взвлюса* — his omnibus spectatis non minus intelliges verbi laudati naturam, quam illud verbum Alcibiadis ab A. Gellio redditum l. I. c. 17: *domo non exigeret*. Elegantia itaque oppositae significationis placuit Slavo interpreti: *ѱзбави насъ ѿ*, qui prius oravit: *не ꙗжеди насъ во.* (ѿ)

Sed quod ad vim formularum *εις τὸ ὄνομα* et *ἐν τῷ ὀνόματι* attinet atque

40 usum hermeneuticum, quaeso, legas H. Grotium et Cameronem in criticis sacris supra laudatis locis Scripturae. — Valla non intellexit: *in una Sabbatorum* pro in unam *εις*, — quamvis prius dixerit: »*εις τὸ ὄνομα* — qui casus aliquid diversum facit.«

Jam scio, quo modo factum sit, ut in Passionali bohem. non tantum

45 scribere, verum etiam pingere verbo *ps̄ati* exprimeretur, et complures slavonicae phrases verbaque et nomina in vulgaribus libris non usurpata (neque

enim tu laudatum pfáti, etsi multa MSS. boh. legeris, nosti prius, quam ad me scriberes commonendo ad investigandum) elegantiaeque slavonicae literalis dialecti reperiantur posliminio reductae: »Take y mnichu toho umieni z Seneže dobyl, aby čechy tomu včili« = »In scribendis libris *legendarum* et cantus nobilis linguae slavonice« infra: »vulgaris slavonici«. — lit. Caroli IV. 5
No. CCCXLIII. nonne cohaerent?

(Na zvláštním lístku připsal Durich:)

(☐) Quoniam nosti, verba: *liberare* et *privare* ita esse diversa, ut sunt ὁλοκαυ et ἰσσεπέω invicem distincta, collatis s. Scripturae locis invenies: verbo ἰ-*zbawiti* cum gen. c. a nostris constructo significatum τοῦ *privare* reddi; 10
sed in slav. v. *prioris* verbi naturam exprimi, quod duobus classicis locis comprobatur Ps. 141. v. 7: ἰΖΒΑΚУ МЛ ѿ ГОНАЦИУХЪ МЛ, boh.: Wyfwobod mne od sliagicych mne. Ps. 83, 13 (sl. v. 11): ГДЪ НЕ ЛИШИТЬ, boh.: Hospodin: Nezbawjť — nec scio, an unquam alibi in vers. boh. usum verbi *zbawiti*, quo verbum *liberare* reddatur, aut in slav. v. ἰЗБАВИТИ, quod alicubi *privare* signi- 15
ficet, sis inventurus; tantoque minus in nostra vers. constructionem cum praep. *od*: igitur habes duo vestigiorum monimenta antiquissima slavonica apud nos in significato ac usu verbi ἰЗБАВИТИ, et in constructione: nam quod ad usum attinet, neque in loco paral. II Tim. IV, 18: »Liberavit [ὁλοκαυ] me Dominus ab omni opere malo« — verbo laudato usi sunt FF. boh., 20
sed reddiderunt: A wyfwobodjť. — Quare ergo zbaw nas od — mansit Matth. VI, 13? quia contra usum tam antiquum, universalem, quotidianum et irremissum, non valet conatus, ut tu ipse exempla nosti, etiam summa auctoritate pollentium novatorum.

Non eam ob rem talem, ut vides, diligentiam impendi, ut tibi resisterem 25
in contrariam opinionem contendenti; sed historiae nostrae ecclesasticae causa et animo commonstrandī, quam sit ling. lit. slav. comparatio cum nostra dialecto necessaria et quantum prodesse valeat veritati eruendae et firmandae. Scis, quantopere Protestantes doctores, praecipue *Michaelis*, version. syriacam *latinissantis* indolis insimulaverint et quid nunc ab eis scriptum sit: igitur si 30
quid in laudatis duobus vestigiis Matth. VI, 13 et XXVIII, 19 in nostris boh. codd. slavo-graecissantis indolis aptius inveni, tibi occasionem praebenti ex animo adscribo; si quid minus aptum tibi videtur, mone, ut vel emendare vel illustrare possim. Jam hoc mecum, Deo favente, constitui, ut toto historiae lit. opere in quinque volumina in 8^a forma distributo: I^o introductionem in 35
hist. singulis quatuor reliquis singulos libros describam, quorum II° liber I^{us} indolem et propagationem, III^{io} liber II fata et cultores, IV. lib. III rem bibliothecariam et usum, V^o l. IV^{us} apparatus et specimina linguae liter. Slavorum in se contineant. Sciagraphiam introductionis una cum reliquis reculis per curram diligentiae, ut primum d. Ricželius assumere potuerit, ad 40
P. Chrysostomum mittam; in septemdecim philyris typis elegantibus meisque sumtibus et amicorum hanc introductionem, pro tentamine futuri operis universi, sub principium futuri anni dare volo, visurus, in quem modum exemplaria ementur a slavophilis intellecto totius historiae conspectu, ut vel inceptum opus prosecui aut ab incepto desistere sine damno valeam. Plura, quod ad 45
hanc rem attinet, proxime perscribam. In Bibliotheca promotio, ut mihi cl.

Denisius dixit, fiet successione graduum, atque hac ratione locus ultimus *officialis*, ut vocant, seu promi condi librorum tantum assumptione novi cuiusdam subjecti supplebitur.

Salutat te cl. Denisius, prof. Alter omnesque noti etiam, qui mecum sunt, et, ut optime valeas, mecum bene precantur. Vale iterum meque amare perge amicosque saluta.

LXX.

1791 — 23. října. Dobrovský odpovídá na list předcházející, žádá o doplňky k Tomsovu slovníku, odpovídá na výtky o větě »zbav nás od zlého« a »ve jméno«, zmiňuje se o českém překladě písma svatého, o překladě žaltáře Klementinského, o Vramcově postille a končí list drobnějšími zprávami.

Mieschicii 23. Octob. 1791.

Fortunato Durichio Jos. Dob. s. p. d.

Cum jam calamum arripere vellem diuturnique silentii causam percontari, subito exhibitae mihi sunt literae tuae, quibus perlectis avide gavisus sum de valetudine tua prospera non minus, quam de proposito, propediem edendae introductionis in hist. lit. slavicae literaturae. Sciagraphiam praestolabor, et, si tempus suppetit, supplementa quoque ad lexicon bohemicum Tomsae, quod defectu hoc laborat, ut multa in eo desiderentur vocabula, uti omnes fere, qui iudicio hac in re pollent, conqueruntur. Rogo autem, etiam tui commodi causa, ut non nisi indiculum vocum a te collectarum seu ordine alphabetico digestum seu sine ordine, ad me transmittas prius, quam a te postea plenius de hoc vel illo vocabulo edoceri petam. Nec volo, ut obsoletorum majorem habeas rationem, quam eorum, quae in scriptis aureae aetatis occurrunt et etiamnum usurpantur, dummodo sint ejusmodi, quae in Tomsiano lexico vel plane omissa sunt vel minus accurate exposita.

Dissertatiunculam tuam de formulis *ve gmeno* et *zbav nás od* eo animo legi, quo scripta est; non enim ego minus veritati eruendae et amplectendae studeo, quam te id facere mihi persuasum est. Lubens igitur largior vocem *zbaviti* duplici significato accipi, ut et *liberare* et *privare* eadem voce exprimitur; do etiam, *zbaviti od zleho* non esse contra syntaxim slavicae adeoque neque contra bohemicam ita, ut in nova editione dissert. seu hist. l. boh., quam paro, iudicium meum emendaturus sim. Immo vero concedo, formulam hanc Bohemos accepisse ab iis sacerdotibus, qui eandem hauserunt a Carinthiis ante Cyrilli tempora; ita, ut non Cyrillo primum tribuenda sit, cum certe ab episcopis suis slavicae Carinthii atque adeo et alii Slavi precessionem hanc didicere, uti alia exempla suppetunt, quae me inducunt, ut contendam, alias quoque voces ad res sacras exprimentas a latinis presbyteris inductas et formatas Cyrillum reperisse et servasse.

Sed hoc vellem etiam mihi ostendi, vocem aliquam (unicam etiam, ne nimium exigere videar) a Cyrillo ad originem graecam effectam pervenisse ad Bohemos et apud eos servatam, qualis esset *srjebroljubci* pro *avari* latino; — NB. ab eo autem tempore, quo *vulgo* putantur ritus slavici aut literae slavicae invecta fuisse in Bohemiam; nam de uno alteroque vocabulo

ab Emautinis Slavis sec. XIV. arrepto non est mihi vehemens contentio. Nam exempla mihi videor invenisse ejus rei; sed adeo pauca, adeo parvi momenti, ut dici ac defendi non possit, boh. linguam ope slavicae fuisse ex-cultam eo modo, quo per latinam aut germanicam aut culta aut deformata fuit. Vox *zbawiti* originis slavicae omnibus dialectis communis est pervenitque a nobis ad Srbos, migrantibus iis e Septemtrione ultra Danubium sec. VII. Simplex est *bawiti*, quod est factitivum verbi býti, inde composita *zbawiti* (cf. *zbýti*), *zabawiti* etc. Tali igitur voce communis originis slavicae, quamvis ob locorum temporumque rationem diversam diversi subinde usus, nihil evinci potest in ea causa, in qua nos versamur. Si enim voce *zbawiti*, *liberare*, uti poterat interpres illius formulae et construere recte, ut tu defendis et ego nunc non nego, discrimen significatus duplicis pensitans, cum praepos. *od*, quid aliud evincere vis, quam *zbawiti od* esse syntaxim slavicam. Hoc etiam concedo, usum hujus vocis apud nos exolevisse jam, significatu *liberare*, et interpretes Bohemos maluisse uti voce *wyřwoboditi*, quamvis non desperem, me locum extra biblia reperturum, quo et hunc significatum stabilire possim. Hoc quoque certum est, in antiquissimis boh. l. monumentis, qualia sunt. poemata varia ante Carolum IV. scripta, quae ego diligentius nunc conquiro, syntaxim vere slavicam reperiri, h. e. talem, quam slav. linguae genius exigit; non cam, quae latinorum et germanicorum librorum lectione et versione serius adoptata fuit, ita ut nihil mirer, in monumentis vetustioribus codd. non hanc recentem a sec. jam XIV. inductam, sed illam veram puram et genuinam slavicam, quae non inventa a Cyrillo fuit, neque a Serbiis efficta, sed ab iis una cum lingua a nobis (salva varietate dialectus) hausta inque libros invecta.

Alterum momentum, ut tu ipse jam monuisti, nempe formula *we gmeno* (*we gmě*) adeo non convenit graeco *εις τὸ ὄνομα* — et *ἐν τῷ ὀνόματι*, ut nostri Bohemi ubique fere, nulla hujus discriminis habita ratione — *we gmeno* trans-tulerint. Res est oppido subtilior, quam solidior. Hieronymus, non ignarus duplicis formulae graecae, ubique *in nomine* reddidit — Bohemus, ignarus omnino hujus discriminis ubique *we gmeno*, sequens genium linguae suae et sensum latinae ambiguae formulae hunc, quem interpretes exponere solent; valet enim *in nomine* idem, quod *in nomen*, per *nomen*; igitur sicut medio aevo *in honore* sancti aedificabantur ecclesiae (ita saepissime lego pro in honorem) ita et in nomine accipietur pro *in nomen*, in oder auf den Nahmen. Jesuitae stricte latinum non tam sensu quam casu (uti saepius nolentes Melantrichi emendatiori editioni acquiescere) secuti sunt: *we gměnu*, quos noluit corrigere doctiss. *Procházka* retinens illorum *we gměnu*, utpote vix dignos reprehensione, cum res probe intellecta eodem recidat, sive *we gměno*, sive *we gměnu* dicatur. Quid enim non assequatur sensum hujus locutionis: meo nomine hoc fac, na mé gměno, w mé gměno, w mém gměnu to uděleg — atqui pro varia constructione hoc vel illo modo reddi potest. Si mihi sup-peteret codex Ernestinus lat. in bibl. Olom. studio loca citata inspicerem, sicubi non legatur nota (habet enim in margine notulas Rabani etc.), exhibens sensum *τὸν in nomine*. Hic loci nihil ad manus habeo, praeter codicem boh. PP. Franciscanorum ad řives, continentem Nov. Test. boh. recensio-

mediae — non antiquissimae, uti nec recentissimae. In hoc codice ubique τὸ
in nomine Jesu — *in nomine Domini* — redditur we gmeno — uti Act. 2, 38.
 Act. 4, 10, 18. Act. 10, 48. Act. 19 v. 5. I Cor. 1, 13, 15. — Binis duntaxat
 vicibus gmenū — Act. 4, 7 praecedat autem hic: w které moci — (pro kterau
 5 mocý) sequens igitur neb w kterém gmenu, aut in *quo* nomine — alio casu
 reddi non poterat; item Act. 4, 17: we gmenu *tom*, in nomine *hoc* — cum
 hic additum sit *hoc* — nam alias, ubicunque *in nomine* absolute ponitur,
 sine *quo*, sine *hoc* — semper redditum est we gmeno, nulla habita ratione
 illius apud Graecos discriminis. Formulae illae: *in quo* Act. 19, 3 et *in Jo-*
 10 *hannis baptisate* v. 5. — *in Moysē* — ubi τὸ *nomen* non legitur, ad latinum
 expressae sunt, cum commode etiam hoc casu reddi poterant; v. 30 skrže
 gmeno, per nomen — vellem scire, quid hic Slavus et Graecus legat; de-
 stituor enim hic exemplaribus. Presbyteri latini, qui interpretati sunt formulam
 crucis ante Cyrillum, recte interpretati sunt: we gmeno, sensum Latini *in*
 15 *nomine* assecuti, non casum exprimentes — atqui et Graeci se signant: ἐν τῷ
 ὀνόματι et non εἰς τὸ ὄνομα. Nihil igitur praesidii habes in his duabus formulis,
 quas doctissime illustrasti meque meliora quoad *šbarviti od* edocuiſti, sed
 non est observatio haec tanti, ut mox a Cyrillo repeti debeat, cum aliae
 rationes praesto sunt, quibus explicari possint.

20 Rogo, velim perpendas, rem prorsus impossibilem, uti in hist. vers. boh.,
 quam paro, singulos fere secundum varias manuscriptorum recensiones libros
 recensendos commonstrabo, ut non, si ex vers. slavica orta sit bohemica,
 vestigia talia reperire liceat, quibus res decerni possit. Nunc autem et var.
 lect. omnes bohemicae sunt tales, quales in lat. codd. reperias; voces tales,
 25 quae vel cummunes sint omnibus dialectis vel e latinis effictae; nunquam
 tales, quales Cyrillus ad graeca efformavit; e. gr. Act. 4 v. 31: a naplnieni
 fu wffiezalni *ducha fwateho*, legit MS. Franc. ac alia — *spiritu sancto* hic alio
 casu redditum est. Cur hoc? forte slavicum textum expressit? Minime, etiamsi
 forte conveniret; sed syntaxim slavicam secutus est interpres. Rec.: duchem
 30 fwatým, uti Procházká, exprimunt latinizante syntaxi. — Eadem est ratio
 formulae: přigde fudit (non fuditi, uti nunc male) živých y mrtvých — quam
 formulam sine ratione reprehendit Constantius. Act. 18, 27 legunt manuscripta
 boh.: Když geft chtiel giti do achaie (Antyochie *Franc.* erronee) napominat
 (NB. supinum bohemicum, non infinitivum) bratrow, pfala fta učedlnikom —
 35 legit proinde: *exhortari* fratres pro *exhortati*, cumque hac ratione nomina-
 tivus pro verbo scripserunt, hoc versu deſset, respexit ad Priscillam et
 Aquilam v. 26 construxitque in duali, referens actionem scribendi ad duas
 personas hasce. Tali aliquo loco, ubi sensum Latini non est assecutus Bo-
 hemus, aut ita assecutus est, ut conjectura verisimilis esse possit, graecum
 40 aut slavicum textum ab eo inspectum, vellem mihi ostenderes, de quo inter
 nos controversia est. Innumeros errores jam detexi, qui nullo modo oriri
 potuissent, si vel inspexisset Bohemus unam aliquam versionem melioris notae.

Cape pauca exempla ex Psalterio antiquissimo, de quo nuper locum
 unum protuli, quod ego pro b. Agnete aut alia moniali confectum puto.
 45 Lingua est antiquissima, sec. XIII sine dubio; pro *i* nostro ubique, ubi id
 alii Slavi amant, *u*: *liud* pro lid etc. Primae personae verborum in fm ubi-

que *iu*: *wratiu* pro *wratim*; dualis numeri ubique habita ratio — Latinum presse sequitur ita, ut ambigua latina infeliciter reddiderit saepius, quam oportuisset; ignorantissimum hominem, confessarium Minoritam puta, fuisse, tu ipse statues, si vel ista, quae adferam, expenderis. Ps. 104, 30: in pencentralibus regum ipsorum, neuproydienych kralow gich — vides hic legisse 5
interpretem: impenetralibus — impenetratis. Ps. 26, 6: hostiam vociferationis, *obiet hlaffonoffiuciu*; sic Ps. 32, 3: in vociferationibus, w hlaffonoffiech. Ps. 51, 4: novacula acuta, obnowatedlnycie oftra. P. 54, 5: formido mortis, ztwarzenie fmrti. P. 73, 16: fabricatus es auroram, ti fi *škowal zorzie*. P. 75, 8 et 92 2: ex tunc, *otted*. Ps. 36, 21: mutuabitur peccator, *onyemye hrfiefnyk* — a *mutus*. 10
Ps. 61, 10: in stateris, w stawiech. P. 67, 7: unius moris, gedne hodiny: eod. v. 15: reges super eam, wlasti budes nad *nyu* (ni) — latina syntaxi, uti saepius etc. etc. Ps. 83, 6: beatus vir, cujus est auxilium abs te, blahoflaweny muz, ichoz iest pomocz *bez tebe* — abs pro absque etc. etc. Excerpsi ego omnia loca, quae ad criticam et vers. boh. indolem cognoscendam 15
pertinent, labore non parvo et certus sum, interpretem hunc primum certe omnium nihil nisi latinum codicem, neque hunc optimae notae, prae oculis ac manibus habuisse; gaudeoque me detexisse tandem vers. talem, ex qua reliquae recensiones fluxerunt, ita nempe, ut admittere velim, si vestigia deprehendero, correctores hujus Psalterii inspexisse sec. XIV. Emautinum 20
codicem slavicum — ante hoc tempus omnia latinum sonant. Obiter si quis codicem hunc inspexisset et animadvertisset Psalm. 22, 4 legi: *zezł twoy*, baculus tuus, jam conclamasset, codicem slavizare. Atqui slavizat eo nempe sensu, quo lingua bohemica necessario slavizat, utpote lingua slavica. Quid enim, si *boh*, si *duch*, si *ruka*, *noha* bohemica sunt et slavica, cur *zezł* et 25
zezlo non possint esse bohemica et slavica. De vocibus abstractum denotantibus seriusque formatis aliter sentio, qualis est *legislator*, quam noster Ps. 9, 21: *nofficz zakona*: Ps. 83, 8: *zakonnnyk* interpretatus est. Unam vocem proferam adhuc, antiquiorem versione Cyrilli, qua egregie illustratur locus anonymi de convers. Carantanorum et annalium vetustorum, in quibus 30
eadem sed corrupta, uti *dovina* pro *devina* in Fuldensibus. In anonymo laudato occurrit vox *carmula*, *carinula*, pro seditione — *orta carmula* etc. Hanc vocem esse pure slavica, ad Germanos tandem propagatam asserere non dubito, tum quod apud Russos *kramola* et in boh. Psalterio eadem vox *kramola* Ps. 106, 40 occurrat, qua latinum *contentio* (nunc contemptio) 35
interpretatus est Bohemus. Lect. quidem *contentio*, quam expressit Boh., non est praeferenda hodiernae, sed habetur in codd. latinis. Vocabula saepe contrahuntur, ut *lzati* pro *lízati* — sicut *pfáti* nostrum pro *pišati*, quod tamen vulgus in pagis amat. In Psalt. semel duntaxat *pišano* Ps. 101 scriptum est. 40

Lustrans bibliothecam Lobkovicianam, quae Rudnicia est, incidi in Postillam croaticam, cujus titulum adscribam: Postilla na vřze leto po nedelne dni vezda z nouich szpraulena szlouenzkim iezikom po Antolu Vramcze, Sz. P. doctore i Czirkue Varafdinzke P. — dedicatus liber Petro Herefsinczi, almae ecclesiae Zagrabien. antistiti. Stampano v szlobodnom kralevom varasu 45
Varafdine po Iuane Manliufe MDLXXXVI. in 4°.

Praelectio *) coram rege nostro fuit exilis declamatiuncula, quae tamen Bohemis placuit. Delineavi brevissime fidelitatem ac obsequia gentis slavicae domui Austr. praestita ostendique ad oculum, hanc auctam conservatamque per gentes slavicas. Nunc amici praelo subjicere volunt, nec possum refragari.

5 Fluminis olim inclyti, Taciti temporibus tantum auditi, fontes tandem vidi et miratus sum; praeter montem Krkonossium et Planuram reliquae appellationes germanicae sunt, uti hodierni incolae. Patriam tuam vidi et tui recordatus sum. Alias plura.

LXXI.

1792 — 14. března. Dobrovský podává zprávu o své zamýšlené cestě do Švédska a Ruska a mimo jiné krátké zprávy zmiňuje se o svém zvláštním vydání »Geschichte der böhm. Sprache und Literatur« a o Polláškově Písmě sv. Nového zákona.

14. Martii 1792.

10 Josephus Dobrowsky Durichio suo s. pl. d.

Nescio, utrum jam mentionem in proxime ad te datis literis aliquam fecerim itineris, quod suscepturus sum tum in Sueviam, exquirendorum monumentorum historicorum a patria nostra ablatorum causa, tum in Russiam, ad illustrandam historiam et literaturam universae gentis slavicae. Ne igitur te
15 lateat consilium meum, his te et certiozem reddere et obtestari volui, ut, si quae capita Sciagraphiae tuae, quam praestolabor, ope mea illustrari possint, mihi ea notare velis usque ad finem Aprilis. Initio enim Maji proficiscemur. Jam mihi non vacat, alia agere, quam necessaria ad iter subsidia undique colligere. Vellem igitur praepremis rescire ex te, num Procopii vitam rece-
20 peris a d. prof. Zlobiczkyo; jam enim, si minus, cogar ipse repetere minus humaniter. Deinde collectanea var. lect. slav., quae servas, num mihi transmittere possis; propositum enim habeo, codd. inspicere et conferre. Procopii Vitam servare tu (non alius) poteris usque ad reditum meum. Sed Adversaria mea mitte, quam primum licuerit. Alia quaecumque sive tu sive *Alterus*
25 sive quisquam eruditorum Vindobonensium mihi injungere si voluerit, faciam, ut officio meo non desim. Saluta nomine meo cl. Denisium omnesque mihi tuisque studiis faventes.

Historiam bohemicae linguae,**) quam seorsim paro jamque prelo subjeci, accipies post aliquot hebdomades per P. Chrysostomum. Auxi eam multis
30 capitibus, initio et fine; neque adhuc omnia exhausisse mihi conscius sum. Judicium tuum gratus audiam. Deerant enim mihi multa, cum primum eam delinearem Olomucii.

Voluissem negotium colligendarum symbolarum seu subsidiorum, quibus editio operis tui juvanda sit, suscipere, nisi ratio itineris impediret. P. Dlabacz,
35 qui te colit, lubens id negotii sumet. Narravit mihi is ex literis tuis, te *sla-*

*) Ueber die *Anhänglichkeit und Ergebenheit der slavischen Völker* an das Erzhaus *Oesterreich*. Vorgelesen den 25. Sept. 1791 im Saale der königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften in Gegenwart des *Kaisers Leopold II.* 4°. Prag 1791.

***) *Geschichte der Böhmischen Sprache und Literatur*. Prag 1791. 8° str. (IV) 219 (I).

vici nominis originem a rad. *sakal*, ut *Sclavi* rectius dicantur quam *Slavi*, repetere. Utrum serio ita sentias, nescio. Opinionum campus patet quam latissime; hoc autem certum teneo *Sclavorum* corruptum esse vocabulum, neque aliunde quam a *slowo* seu *slawa*, seu *slowu* repetendam vocabuli et appellationis generalis originem esse. Sentiat quisque, quod vult — P. Faustinum nuper fassum, se jam in eam inclinare sententiam, quae vers. boh. nihil habere communis originis cum slavica, lubens audivi. Is enim nunc, uti noris, notis Vet. Test. inspergendis et textui limando totum se dedit. Biblia haec illustrata notationibus parat Schola normalis, ad usum nostrorum hominum. Novi Test. versionem recentissimam liberiolem et paraphrasticam nuper in lucem emisit d. *Pollaschek*, quondam Olomucii subrektor meus, vir diligentissimus. Moravismis refertam tu dolebis. Is enim *Prziborii* in Moravia natus et educatus abnegare maternam linguam omnino vix potuit. Credo d. *Zlobickyum* jam habere exemplar, Brunae enim lucem aspexit. Indies hic exemplaria praestolor.

Non dubito, quin literas et oratiunculam germanicam coram Caesare defuncto recitatam acceperis. Sed tu nunc occupatior scribere distulisti. Quare opus fuit, te monere, ne me omnino vacuum dimitteres, ut saltem itineris difficultates jucundissima recordatione conjunctionis nostrae et studiorum nostrorum lenire possim. Vale jam quam optime meque ama, ut semper solebas.

LXXII.

1792 — 17. března. Durich odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o Hradeckém rukopise, podává podrobnou zprávu o prvním odstavci svého úvodu ke spisu »Bibliotheca slavica«, a zakončuje mimo jiné zmínkou o spise Schmidtově: Ward das Christenthum in Böhmen von Methud nach den Grundsätzen der griechischen oder lateinischen Kirche eingeführet?

Viennae 17. Martii 1792.

Josepho Dobrowsky Fort. Durich s. p. d.

Quod primum nosse cupis: vitam Procopii a d. prof. Zlobiczkyo me necdum recepisse ita te certiore reddo, ut tamen in futura illius operis repetitione interpellatum te velim, ne quid offendiculi hujus rei causa in me recidat; quum mihi jam eo tempore, quo primum tibi scripseram necdum usui meo impetrare potuisse praefatum MSS., tantisper indignatus fuerit, causatus circa usum diuturniorem nihil difficultatis esse, quum rem hanc tecum jam confecerit; vellem proin patientiam habere. Tu igitur in repetendo velim proprio motu agas, etiamsi laudato MSS., quod tamen summopere cupiebam, in his rerum circumstantiis amplius uti, ne tu tam pretioso thesauro diutius careas, omnino desperem. Itaque per curram diligentiae, ut vocant, ut primum d. Riczel huc rediverit, ad P. Chrysostomum mittam tua collectanea varr. lect. slavon. et, quidquid de MSS. vitae Procopii ordinaveris, sancte observabo.

Opportune accidit, ut tuam hodierna die obtinerem epistolam et in hodierna rerum novarum plagula tui futuri itineris literarii cum J. Comite de

Sternberg notitia daretur. Gaudeo igitur vehementer de communicato mecum tuo tam illustri ornandae universae Slavorum gentis consilio; eoque magis in sinu meo gaudeo tibi gratias ago pro illa animi tui promptitudine, qua mihi officia literaria promittis, quibus omnino complura meae Sciagraphiae capita ita poteris illustrare, ut maximum lumen tuis conatibus, qui semper tuo nomine gaudebunt, sint adquisitura. Praecipua igitur momenta, quae ad literaturam slavo-cyrillicam attinent, (nam in Glagolitica ex Tredjakowskii Раговоръ объ ортографіи старинной и новой, Petropoli 1748 in 8° maj. pagg. 460 hospites adhuc esse intelligo) in similem modum adnotata, ut sunt QQ. cl. Michaelis tibi notae, fasciculo addam tuorum Adversariorum.

Sed, essetne consultum Sciagraphiam totius operis mei, quam paratam habeo et mox dicto fasciculo adjungam, duobus vel tribus exemplis descriptam eo fine ad te mittere, ut ea cum eruditis viris in Russia cum primis communicando cognoscere valeas, an spem concipere possim plurium distrahendorum exemplarium; cognita nimirum erga Sciagraphiam animi propensione vel magis reperto quodam literaturae communis amico et promotore. Sed veniam dabis prius te interpellanti veterano fidelissimoque tuo amico, nolenti sine tuo iudicio typis edere novam opinionem vetustissimis monumentis historiae nostrae, immo et tuis conatibus innixam. Patere, ut prius introductionis cap. I, § 1. pericopam, qua meae opinionis quaerendae rationes proponuntur, perscribam: Quum antiquiora sint apud illos pacis quam belli studia 7), et ipsi in densis et aditu difficillimis locis, sparsim et rare positus vilibusque tuguriis 8) habitare gauderent; nescio, quam ob causam *gloriosi* a populari vocabulo *slava* nuncupari vellent in humilibus casis, qui in uribus Asiae et Europae *Sclavani* vel *Sclavi* constanter antiquissimis temporibus appellabantur 9). Num alio ingenii more nominari voluit natio haec universa, quam divisa in varias stirpes? Haec ipsa etymologiae ratio ductis a diversitate locorum et situ diversis nominibus familiarum sclavonicarum 10) induxit duos diligentiores rerum nostrarum investigatores Josephos, Heyrenbachium et Dobrowskyum, ut Jordanis auctoritate, de ingenio *Sclavatorum* topographico in re onomastica usurpato, chorographice atque historice expensa, ille maluerit nomen *Slavorum* literis Σκ — sive Sc — sub initium perscribere, monens: controversam laudati nominis orthographiam adhuc dignam esse, quae diligentius examinetur; iste operam se perdidisse asserat in Luciana 11) orthographia *slavonici* nominis topographicum etymon investigando. 12) Non dubito Heyrenbachium, Bibl. Palat. custodem, qui res sclavano-austriacas diplomaticae primus 13) illustravit, veterem *Sclavonorum* nominis orthographiam vindicando, suae disser. diplom § X° innuere voluisse antiquum ac celebre *Burgum* — ut hoc medii aevi vocabulo utar — Austriae inferioris *Scala* nuncupatum, atque *rivum Scalaha in comitatu Arbonis* de-currentem. Sed, cum viro fidei historicae tenaci defuerit auctoritas veteris cujuscumque scriptoris, qui vocabulo integre perscripto SCALAVANOS memoriae prodidit; maluit ille productis rei melius investigandae monumentis commonere futuros scriptores sclavonicos, quam asseverare aliquid citra diplomaticae disser. institutum. Notius profecto est, quam ut ego heic comprobare studeam, quantum rei historicae obsint plus justo nominum etymo-

logiis innixae scriptorum rationes: felicior itaque aliis hac in re mihi videtur fuisse Heyrenbachius, quod Joannis Lucii sententiam de causis *Slavorum* nominis a Graecis et Latinis eponthesi lit. *k.* aut *c.* perscripti, minime sequutus, ad laudati nominis originationem, ex ingenio *Sclavatorum* a Jordane descripto, et fide monumentorum repetendam, propius accesserit; atque *Sclavorum* in Austria popularium conditionem ingenuam 14) fuisse, contra eos, qui non nisi servos et mancipia in hoc nomine vident, antiquissimis asseruerit Austriae diplomatibus. 15) Jam isto Heyrenbachii historico conatu Nestor crypt. Kiowiensium monachus illustrari potest, qui *Slavos* antiquitus *Noricos* fuisse nuncupatos perhibuit; si quidem is noverat, quid *Noricorum* nomine sua aetate comprehenderetur: hoc enim sensu Sclavani intelligerentur meridionalis ripae Danubii accolae, de quorum transitu in hanc regionem apud scrip. hist. Bysant. spectatis temporibus Heraclii imperium antecedentibus, nihil memoriae proditum occurrit. Sed, quia Lucianae *slavici* nominis orthographiae causas publici propemodum saporis factas esse novi, pace omnium Lucii sectatorum dicam: virum hunc praeclare de rebus *slavicis* meritum palaeographico errore veram originationis literam radicalem in *Sclavatorum* nomine primum omnium perdidisse. Inanis enim est ratio, literam *k.* vel *c.* interpositam fuisse a Graecis et Latinis, qui *SL pronuntiandi usum non habeant*; gentes quippe usum hujus enuntiationis habentes, tamen sine consonante *k.* *Sklavos* non nominant; immo nec ante Jordanem et Procopium centum, et quod excurrit, annis prius Armeni nominarunt 16). (Necesse habeo heic tibi praesentis notae auctoritatem adferre, de qua pluribus alibi agitur: »Thracia Dalmatiae, ad orientem versus euntibus, finitima est. Complectitur Thracia regiones minores quinque, unamque maximam, in qua sunt *Scalavorum* (Մկալաւացւոց) genera viginti et quinque. In quorum locum venerunt Gothi. Habet montes et fluvios et urbes et insulas et paludes et metropolim felicem Constantinopolim« — ita Moses Chorenensis geographiae suae edit. Londinens. a Whistoniis curatae a. 1736. 4. pag 347. Armenam constructionem reddente prof. Alter, ut minus dubites. Memineris autem Armenis usum esse junctarum vel sub principium lit. ՄԼ = Sl. ցւոց est terminatio gen. plur. nomin. gent., ut in gramm. armen. cl. Schröderi videre potes, qui tempus quoque descripsit, quo Moses Chor. floruit. Fratres Whistonii intercedente inter an. 431 et 451 aetate Mosen scripsisse propugnans. Erat is unus ex interp. Armen.) Et nonne? in Junonali sacra mensa Herculanensium legitur L. SLABIIS. [L. Slabius]. Veteres quoque una literarum serie distincta vocabula scribentes, an difficulter, desinentem in S, et ab L inchoatam, dictiones istas *cantici Arvalium ENOSLASES (nos lares)* 17) enuntiauerunt?

Haec interim ex § 1. tecum communicata sufficiant. Ut ad rem propius accedam, ex consequentibus §§ rationes contraham, quo minus tibi molestum accidat, et intelligas, quo sensu tibi referendum erat, me a Skala, cujus utique rad. est օր, sicut tu *hora* radicem nosti.

Slavorum vel potius *Sclavorum* originem monumentis historicis et moribus majorum nostrorum fulcitam deducere conatus fuerim, quin tamen superciliose illam velim tueri. Itaque pro fundamento mearum rationum pono:

1um Vetustissimam orthographiam Graecorum, Latinorum, *Germanorum et Slavorum* latine scribentium, nominis laudati esse non nisi *k.* vel *c.* inter lit. *S* et *l*, Hebr., Syros, Chald., Arabes, Persas non aliter nisi per *p̄* nostrum nomen scripsisse. Armenorum orthographiam mox descripsi. *Slavorum* do-
 5 mesticam enunciationem quingentis minimum annis illa omnium reliquarum gentium juniorem esse non diffiteberis.

2um Mos erat Slavis, ut nosti, nomina *per varias familias et loca* mutare: nosti quid quaesiveris!

3um Jordanis melius Saxii editione Palat. sec. XII. exempl. MSS. membr.
 10 No. 237. locum nostrum classicum ita descriptum continet: »Introrfus illi dacia est ad corone speciem arduis alpibus emunita! iuxta quorum finistrum latius quod in aquilonem uergit et ab ortu uistule fluminis per immensa spacia uumidarum natio populosa confedit! quorum nomina licet nunc per uarias familias et loca mutantur principaliter tamen sclauani et antef nominantur!
 15 sclauani a ciuitate nouietunense et lacu, qui appellatur murfanus. usque ad danastrum et in boream uistulatenus commorantur!« — ergo iuxta sinistrum latus Alpium emunitarum consederunt hi, qui principaliter *Sclauani* nominantur.

4um Hos vetustior Jordane scriptor *Scalauanos* appellat; *Alpinos* dixerim
 20 celebrato nomine, a *Skala*, quod postea contractum fuit in *Sklauanos*, *Slauos*; nosti illustres familias in Bohemia, Polonia, Silesia, immo antiquitus in Austria de Scala; Budiboy de Sclalicze nobili familia ducatus Silesiae subscripsit cuidam diplomati ut testis a. 1262. Mutarunt saepius majores nostri nomina, nec diffitebor majores nostros maluisse jam sub IX seculum domesticam
 25 nuncupationem tuae originationis, [velim hoc tantum parte aliqua intelligas] sed sensu Dubravii, *Slavorum* quum *Slavorum* ob abusum hujus nominis apud allophylos; et hoc (quod ad grammat. attinet) auctoritate Passionalis boh. 1494: Zatrubi *slowensky* (*ὀηματικος*); quid igitur prohibet, ne identidem *Slouen* vel *Slawan* vel *Slouan* dicatur *absolute*, sive *apocopate* a *slowný*
 30 *ὀηματικός*. In hunc itaque modum summam capitum introductionis meae per id tempus, quo adhuc Pragae mansurus es, tecum communicabo praesertim, quod attinet ad nostram veterem controversiam: non enim unam tantum vocem, qualem tu a me proferendam requirebas, in MSS^o illo antiquissimo Evangeluario bohem., cujus nonnulla *tmimata* seu pensa integre descripsi
 35 omniaque glossemata et, quae ad rem philologicam nostram cum primis pertinent, ea, qua potui diligentia excerpserim, etiam, immo maxime tibi profutura. Negotium colligendarum symbolarum seu subsidiarum, quibus operis mei editio adjuuari possit, amicissimum d. Dlabacžium, quem ego impense colo, lubenter suscepturum gaudeo vehementer. Pro notitia praesentium studiorum,
 40 quibus P. Faustinus occupatur, gratias tibi ago; nihil enim mihi notum erat, nec scio, an ipsi gratae forent epistolae meae, quem tamen ego veterano affectu in sinu meo complector et gaudeo ab illo talia illustrandae rei patriae studia excoli, quem novi felici ingenio et ad eruditionem accedente industria praeditum.

45 Sed, quod ad d. Pollaschek opus attinet, ut opinaberis, doleo, etsi opus ipsum necdum viderim. Pro illo opusculo coram Caesare lecto gratias ago

majorique desiderio praestolabor auctiorem tuam histor. l. b. Estne tibi nota disquisitio: Historische Untersuchung der Frage: Ward das Christenthum in Böhmen von Methud nach den Grundsätzen der griechischen oder lateinischen Kirche eingeführet? Von Christ. Samuel Schmidt, Pfarrer zu Königshayn. Leipzig bei Kummer 1789. 92 S. 8°. Vid. Allgemeine deutsche Bibliothek, des hundertesten Bandes erstes Stück. Berl. S. 174—176. Quam cupere- 5
rem, si mihi eam per id tempus procurare posses pretio impensae a P. Chrysostomo repetendo, qui eam tuae historiae adjungeret. Non te vacuum dimittam, quum tibi tam jucunda sit recordatio conjunctionis nostrae et studiorum nostrorum; atque compendiosum viaticum literarium brevissime de- 10
scribam, ut vivae manus vestigiis ad mei recordationem crebrius inducaris. Vale quam optime, et proxime alias literas daturum ama, ut semper solebas; nec tamen voluntate respondendi tibi breve jam et tuis sarcinulis literario itineri magis necessariis tempus excurrans, mihi impendere velis, donec summam responsoriae epistolae breviter dare valueris. Iterum vale. 15

LXXIII.

1792 — 26. března. Durich brání své mínění o vlivu staroslovanského překladu písma svatého na český překlad a přivádí příklady.

Viennae 26. Martii 1792.

Dobrowskyo suo dilectissimo Fort. s. p. d.

Servo fidem praesentibusque, ut equidem possum tibi satisfacio: primum summas tibi habeo gratias pro usu Adversar., quae cum omnibus schedulis remitto, ratus nullam defuturam, postquam lustraveris. Menses e MSS. illo 20
slav. a te collectos in usum meum descripsi et differentias codd. illyricorum et russicorum, quas equidem ipse collectas habeo; sed tanto magis laetor, quanto major est in compluribus observationum consensus; quamvis opiner, has tuas *Notas generales* specimen primum esse hujus instituti, ut et voces slavicas: *ad normam graecorum* confectas. Ad has quod attinet, quia vel 25
unicam a me exigebas, cujusmodi **srebrolubci** Vulg. *avari*, ex MSS. slavo-boh. producendam, en tibi ex penso Evangeliarum: *Estote misericordes sicut* — cod. Palat 3130: *lyczyomyrnyku*. Matth. XV, 7: *lyczyomyrnyczy* = **лицемери**. Sed in evangel. Luc. XIII, 15: *ypokryty kazdy waff* — (var. l. g.) **лицемере**
пождо влсь. Vocabulum hoc a Cyrillo ad originem graecam, quod ad vim 30
et potestatem vocis attinet, effectum esse, negare vix poteris, nisi vel ipsum **frjebroljubci** antiquius Cyrillo et omnibus Slavis commune (quod tamen vocabulum nostro sensu magis ad Evangelium pertinet) asseverare volueris. Nam et illud scripturarum vocabulum est, quod nec latinus interpret reddidit, et nostri codd. boh. identidem servant: *Pokrytcy*. Nosti ex ingenio Graecorum hominem significare, qui personam aliquam in fabula sustinet, id est *personatum* hominem seu histrionem, qui *faciem metitur*, imo mentitur; et ad sacratiores scripturas translatum, *simulatores* significat, qui, ut Matth. VI, 16 habemus: *ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα κ. τ. λ.* et ut Arabs reddidit: *atras praebent facies suas, immutant eas*. Miraculi adinstar mihi esset, in hac 40

voce reddenda, tam verus, proximus, concinnus, graeco fonte cadens et ex vers. lat., in qua non redditur latine, vox laudata minime repetendus, Bohemi alicujus interpretis consensus cum illa vers. Cyrilli. Tute nosti, quum sint dispares versiones diversorum interp. vel in obvio sensu reddendo. Cur, 5 quaeso, interpolator Evangelii slavo-bohemici Lucae XIII, 15 non est usus illo slavo-literali voce, quam duobus aliis locis servavit? quare non reddidit: geden každý z was in Vulg. enim est, ut equidem nostri sequiores codd. habent *unusquisque* geden každý etymologice — cur heic *každy waff* = 10 *каждо вастъ*. — Sed *лицемѣре* vel *lyczomyernyku*, ut supra, non conveniebat cum textu Vulg. *hypocritae*, quam ob rem potius vel ipsum Vulgatae nomen et casum bohem. infl. dedit: *ypokryty*. Non possum heic alia momenta, quae mihi adnotavi ad hanc vocem ex lex. Pambonis Beryndae, qui col. 15 *рп̄: лицепрѣимникъ, лицемѣръ* voces ecclesiast. seu scripturarum exponit, heic perscribere, quia tibi expediendarum rerum tempore coarctor. Sed unam adhuc vocem et alteram adscribam brevissime, quas in Evangelio inveni: semel *druhynofst*, sed alia vice dydymus — nebo zradye wy naffonmyech = 20 *преддѣтъ во кы насонны*. Adnecto heic promissam mei operis Sciagraphiam, quaeso, velis sincere tuam mentem atque iudicium proferre et breviter mecum communicare.

Proxime plura, quae tecum conferre debeo, communicabo. Vale quam optime et redama te impense diligentem et parce velocissime scribenti neque epistolam relegenti amico sincero.

LXXIV.

1792 — 3. dubna. Dobrovský zmiňuje se o listu svém k Zlobickému, o nákresu Durichově, o Schmidtově spisu a vyvrací tvrzení Durichovo, že by jméno Slovanů mělo býti odvozeno od slova »škála«.

Prague 3. April. 1792.

Fortunato Durichio Jos. D. s. p. d.

25 Hodie ad Zlobickyum dedi literas humanissime scriptas; neque tibi quid offensionis metuendum est. Manuscriptum tibi traditum conserva, nam tua custodia satis tutum manebit; nisi forte alia via aut mittere velet aut plane adhuc retinere.

Si quaestiones ad illustrandam Slavorum literaturam miseris opportunas, 30 carere Sciagraphia potero; nam quod censes pluribus exemplaribus expressam ostendere aliis, non multum juvabit propositum, nisi malis Sciagraphiam typis editam in publicum diffundere ante, quam edendo integro operi te accingas. Interim uno Sciagraphiae exemplari vellem, ut me dones ante discessum meum.

35 *Schmidtii* opusculum mihi est ad manus, volebam enim refutare auctorem, qui fere Hagecii auctoritate nititur; sed non putavi esse operae pretium — dabo igitur libellum P. Chrysostomo.

Gaudebo, me rationibus a te productis victum, quod controversiam de origine vers. boh. vel saltem lectionum evangelicarum attinet. Psalterium

antiquum, cujus nuper fragmenta recitavi, certo originem talem non agnoscit; idem de aliis bibliorum partibus valet.

Etymologiam Sclavorum a scala plane non possum probare, non quod olim aliam dederim; mallet enim etiam nullam dedisse; quid enim commodi adfert etymologica nominis investigatio? Sed illud continuo sustinebo, pronunciationem slavici nominis veram et genuinam esse nostram domesticam, *omnibus* plane Slavorum populis communem, sive *Slowakos* sive *Slavanos* sive *Slowince*, *Slowinac* sive *Slowanos* enuncient. Unde, quaeso, tanta nominis (quoad *Slaw* et *Slow* seu radicem nominis) consensus? Nec caret auctoritate antiquitatis, ut eam non possis *Lucianam* nominare. Nestoris certe annales hic maxime respiciendi sunt, quod slavice scripserit. Graecos ac latinos scriptores nihil hic curo; nam in *Vislae* nomine scribendo, adeo variant, ut appareat, illos concursum *sl* noluisse exprimere. Inscriptio vetus, quam producis, annon contracta est? nam nomen ullum latinum a *sl* incipere vix docebis.

Demus etiam a *Skala* nominatos *Scalatos*, *Scalnatos*, *Scalowos*, *Scalnos* (etiam, quamvis a communi adjectivorum formatione deflectat derivatio, *Scalawane*), quommodo, quaeso, factum est, ut *a* primae syllabae radicalis extruderetur a slavice loquentibus — oportuisset contractum inde oriri *Skalwane* et non *Sclawane*. Scis enim, quam constanter Slavi retineant vocales *a* vel *o* in syllabis radicalibus.

Auctoritatem Mosis Chorenensis objicis mihi. Quid inde lucrī. Antiquitatem ejus non nego interim, sed geographiam ejus (quoad hanc [et certe alias partes] descriptionem, si recte interpretor *Serviae* et *Bosniae*) interpolatam ex graecis auctoribus miror te non advertisse, cum Slavos ante Gothos habitasse ibi, aut suo jam tempore (431—451) commigrasse Slavos in Illyricum referat, quae omnia non nisi de sexto aut septimo seculo dici poterant. Quare *Sclavanos* interposita vocali a *Scalavanos* maluerit dicere, corrumpendo iterum jam a Graecis corruptum nomen, reperies fortasse, si investigare volueris. Si Armenus ex ore Slavorum nomen accepisset et non e lectione graecorum scriptorum, profecto is nomen nostrum recte expressisset. Oportuisset sane editores Mosis Chor. acutiores fuisse, utne geographiae partes omnes ejusdem censerentur esse aetatis, cujus est auctor primus operis inchoati, dein continuati ab aliis et interpolati. Aliis exemplis possem illustrare opinionem meam. Sed tu ipse jam perspicies, quibus rationibus elevari possit auctoritas geogr. armenice scriptae. Mihi locus iste ignotus non fuit, quamvis originalem scriptionem nunquam inspexerim. Cf. Schlözeri Probe Russ. Annalen p. 54. notam 5: »Doch alle diese Stellen brauchen künftig eine nähere Beleuchtung.« Illi Graeci (ϑ) certe, qui $\sigma\theta\lambda\alpha\beta$ — scripsere pro $\sigma\kappa\lambda\alpha\beta$ — magis accesserunt ad veram pronunciationem, cur receptam $\sigma\kappa\lambda\alpha\beta$ non retinuerint, illud in causa est, quod observassent, $\sigma\kappa\lambda\alpha\beta$ differere a *slaw*; conati igitur sunt alia scriptione reddere verum nomen. Multi sunt praeterea populi, qui puram pronunciationem $\tau\omicron\upsilon$ Slav, uti Angli, Saxones infer., Dani, etc. retinent.

Nescio, utrum uni alicui e gente nostra persuasurus sis, veram enunciationem nominis, cui inuitur originationis tua, e Mose Chorenensi repetendam

esse. At defendat quisque, quod sentit, sunt enim judicia libera. Optarem tamen, vel historiae slavicae causa, ut Mos. Chorenensis locum illustrares potius et ostenderes, non posse eum de aetate hac intelligi, quo facto ipsa etiam etymologiae ratio concidet.

5 Tuus. — Vale jam et me ama, absentem etiam.

LXXV.

1792 — 9. dubna. Durich mimo jiné slibuje, že úvod k svému spisu »Bibliotheca slavica« poněkud změní, brání Mojžíše Chorenenského a pojmenování Slovanů »Sklavani, Sclavi« proti Dobrovskému a zakončuje svůj list některými přáními.

Viennae 9. Aprilis 1792.

Josepho Dobrowskyo suo Fort. Durich s. p. d.

Quod ad Sciagraphiam operis mei attinet, jam haec una cum *Adversariis* tuis ad P. Chrysostomum perlata est, ut hesternae die ex eodem, qui singula
10 Pragae pertulit, intellexi, obtenta per eundem amicissimi Dlabaczi epistola et munusculo literario ipsius nuper boh. nostris rebus illustrandis edito, quem, si prius conveneris ac ego scripsero, velim te interpellatum, ut meo interim nomine gratias ei habeas meque excuses differentem epistolam occupationis causa in opportuni temporis spatium, quo ei ad *magistri Hanussii* meam quo-
15 que symbolam inscriptionis bohemicae *Hrussticzensis* campanae conferre possim de anno 1492. Dignus sane foret *Hanussius* biographia identidem ut *Hieronymus de Praga*, qui cum cives Pragenses fuerint, ex fastis civium Pragensium, quia tempus exercitae artis tenemus, idoneae notitiae a Dlabaczio conquiri et artis metalla fundendi a nostris hominibus cultae, ab illo illustrari
20 possent.

Sed ad te regressus, rogo, velis ad P. Chrysostomum digredi in Bibliothecam iturus vel mitte ad eundem, qui supra memorata *Adversaria* ad te perferat. Sciagraphiam seu conspectum totius operis typis are intendo sub initium introductionis, quae vol. I^o continebitur. Sed illam sub initium aliqua-
25 liter mutabo tui causa opinionesque praecipuas, ne quid in hac introductione desit, una cum Mosis Chorenensis loco, ut equidem potuero, illustrato, ita proferam, ut lector seligere valeat, quod ei veritati proximius videbitur; non ut ei quidquam importune a me obtrudatur. Mosis Chorenensis geographiam interpolatam esse, quod ad voces armenas recentioris aevi substitutas aliis
30 antiquioribus attinet, ex thesauro l. armen. didici; sed etiam de vindiciis auctoritatis tibi constare debet. Promisit Johannes Sorab, monachus Armenus in conventu Veneto Megitarensum, ubi duo codd. MSS. recentiores quidem, sed ex antiquis exemp. sumti, servantur, descriptorum M. Choren. laudatum locum et prof. Alterio missurum; sed necdum misit. Tu fors omnes codd.
35 interpolatos arbitraris et praecipue nostrum locum. Nescio, an eam diligentiam per otium adhibere potueris, ut asseverare valeas: non posse eum de aetate hac intelligi tuis rationibus inductus. Sed recte conditionem praemissi: si *recte interpretor Serviae et Bosniae*. Primum quidem meminisse debes, te vehementer falli, si credas ea, quae de Getis et Slavis, de transitu Danubii

a Slavis facta, de antiquissimis Slavorum sedibus unde migrationes primae contigerint, passim in historiae nostrae recentioribus scriptoribus propugnantur, tanquam senatus consulta literaria habeas. Singula enim momenta egent meliori discussione, et quod ad primum momentum attinet, nosti novos Göttingensium conatus (Göttingische Anzeig. 198 Stück: Vorlesung am 19. Nov. d. H. Gatterer); de altero Kol. in Amoenit. J. Hung. aliquid agere incepit; sed felicius *Heyrenbachius* in MSS., qui et tertium momentum hac ratione attigit eoque suspiciendus, quo ad Nestoris annales, quos recte respiciendos hic mones et ego quoque maxime respicio, quum slavice scripserit, immo de suis hominibus plura melius nosse potuerit. Itaque locum ex edit. Petropol. typis Academ. scient. 1767 года, Библиот. російск. историч. Часть I. Nestoris juxta exemplar Regiomontan. de pag. 6. sumtum expende primum »По мнозѣхъ же временехъ еѣли еуть Словене по Дунаевѣ, гдѣ есть Угорская земля, и Болгарская земля; и отъ тѣхъ Словенъ разыдошаъ по земли, и прозвашаъ имени своими, гдѣ еѣдши на какомъ мѣстѣ.«

Hos autem Slavos in contextu praecedente Noricos nuncupatos ait: » нарицаеми Норици, иже еуть Словене.« Moses Chorenen. scripsit ex Pappo, Alexandrino philosopho, qui Theodosii Magni temporibus vixisse a Suida (in *Θέων* et *Παππο*.) traditur, cujus imperium incidit in a. Chr. 379—395. Pappi illius *Χωρογράφειαν οὐζιτικὴν* lingua armena reddidit Moses Chorenen.; locus de quo controversia est, ita legitur: »Complectitur Thracia regiones minores quinque, *ιναμque maximam*, in qua sunt *Scavorum* [Ушшшшшшшш] genera viginti et quinque. In quorum locum venerunt Gothi etc.« Ad hunc locum intelligendum memineris dictorum Strabonis lib. 7. pag. 294. — Proinde Graeci Getas existimaverunt esse thraciam gentem. Hi Getae ad utramque ripam Istri accolebant, Mysi, ipsi quoque Thracae, (et paulo post) nam etiamnum permixtae sunt istae et bastarnicae gentes Thracibus, magis quidem iis, qui extra, sed iis tamen quoque, qui intra Istrum accolunt.«; p. 303: »Equidem nostra aetate Helius Catus ex trans Istrum sitis partibus a Getis, quae gens eodem cum Thracibus sermone utitur, in Thraciam 1000 hominum traduxit: qui nunc ibi habitant, et Mysi appellantur, sive antea aliter appellati.« (Memento, in quem modum me aliquando monueris epistola XXXV. *) mei ex tuo thesauri, commercii epist.: »Utinam linguae thracicae vestigia exstarent plura, — hanc ego inter latinam et germanicam quasi medio loco pono, ut per eam nexus slavicae cum latina explicari possit facilius.« Nunc itaque non miraberis, quibus de causis ille anonymus presbyter, Caramani adversarius, cyrillicum sermonem barbarum, *geto-thracio-graecum* appellaverit.) Dices: cur istas de Thracibus memorias Strabonis coacervaverim? ad tuam conditionem: *si recte interpretor Serviae et Bosniae* — ego vero, si recte interpretor, adhuc ultra Danubium vel potius Istrum me contineo: по Дунаевѣ etc., ut supra, rogans, ut memor sis latissime patentis Thracum nominis et memineris, etiam Posidonium Europaeos, id est Thracae, vocare; et hoc equidem, ut tibi satisfaciam; caetera tu ipse nosti, ubi *Gothi* antiquissimis temporibus *in loca* Scavorum venerint; quamvis, ut jam supra monui, de

*) Viz zde list LXV. (ze dne 22. března 1791) str. 191.

transitu Danubii res egeat magna illustratione. Lege cap. 50 Porph. de Peloponnesi thematis Sclavis — et expende ista verba: »Et omnes quidem Sclavos reliquosque thematis Peloponnesi *nondum subjectos* vicit ac subjugavit.« Qui sunt illi *Sclabifiani* irruentes, quorum adventum imperator veritus est, ne
 5 Sclavis conjuncti omnino cum themate Peloponnesi exuerent? Quid apud Villoison Proleg. XLIX. *Sclavochori*?

Crede mihi, nimium properamus, neque refrigerato inventionis amore, diligentius repetimus opiniones nostras, sed vitioso quodam anchinae studio crudas adhuc proferimus in forum, quas domum relatas recoquere cogimur.
 10 Ne mihi quid recoquendum obtrudatur, malo morosum lectorem mearum regularum agere et veterum consensui, non tantum allophylosum omnium, Graecorum, Latinorum, Armenorum, Arabum, Persarum, Chaldaeorum, Hebraeorum, quod ad *k*. lit. in *Slavorum* nomine perscribendam attinet, ex monumentis certis, diplomaticis etiam atque antiquissimis prolato adhaerere
 15 (NB. quod ad tempora superioris millenarii attinet, immo usque ad sec. IX progressum, quo jam causae legitimae commutationis habentur, tantoque magis Nestoris aetate, cujus auctoritatem veneror, nec unquam ultra haec tempora *Sclavos* appellabo, sed *Slavos* NB. domestico vocabulo, quia de hac re certior historice reddor) verum etiam domesticorum, ut nosti, e seculo
 20 quidem undecimo subinde. Sed rarius etiam in diplom. observante Heyrenbachio [rei diplom. in hac Vindobon. univ. prof., rerum slav. studiosissimo, ut ita dicam, sed praemature mortuo] sine *k*. Fratres autem horti viridis in editione Firmiani Lactantii de a. 1476, quae servatur in Bibl. Palat. No. VI, 16 in membranis excusa, hanc subscriptionem dederunt: »Per fratres
 25 presbiteros et clericos congregationis domus viridis orti ad sanctum Michaellem in opido Rostockceñ. ptium inferioris Slavie.« *Lucianam* itaque non tam orthographiam, sicut causam ab eo, quia antiquiorem nescio auctorem, qui haec dixerit, insertae lit. *k* in *Slavorum* nomine prolatam, appellavi. Nestoris auctoritatem mihi notam esse poteras ominari, quem ego in originariis
 30 exemplis lego, praesertim in Regiomontana recensione, quam supra laudavi. Quodsi alium antiquiorem Slavum produxeris, non verebor mutare opinionem meam, etiamsi latine scriptum nomen proferatur sine *k*, ex quo enim tempore inconstantiam probaveris, tuae observationi ex nomine *Vislae* ductae lubens adhaerebo; quum sciam, quid ad te hujus nominis causa scripserim et mihi
 35 duae *Vislae* notae sint, quarum altera Porphyrogenito omnino *Visla* est, quum is scribat: »Venit autem posteritas proconsulis et patricii Michaelis Βουσεβυτζη, Zachlumorum principis filii, a non baptizatis accolis fluvius Βισλας, quod et Διτζικη.«

Nescio, an tibi locus notus sit Porph., quem mihi, totum Porph. legendo,
 40 ex p. II. cap. 33 excerpti, tu vero tantum de una gentium nostrarum *Visla* loquutus fueris. Nosti *Духество*, *ferocitatem*. Quod scribis: Mosis Chor. locum tibi ignotum non fuisse ex cl. Schlözeri Probe R. A. p. 54. licet originalem scriptionem nunquam inspexeris, utique egi, quod vir iste faciendum monebat, et conatus sum illustrando Mosis Chor. loco omnia observare, quae historicae
 45 fidei addictum hominem decent. Scio la Crozium Mosis auctoritatem variis modis impugnantem; sed Schroederi vindiciae sunt mihi potiores. Non habeo

tantum otii, ut in alia loca Mosis inquiram, an sint interpolata; sed laudatum locum nostrum, ut jam supra monui, tuis de causis interpolatum esse, necdum perspicio; quae enim heic animadvertenda erat diligenter, ut equidem potui, tamquam alienus lector essem, cum aliis antiquis scriptoribus contuli et Thracum causa Strabonem legi multaque usibus meis idonea inveni: si tu quaedam ex aliis auctoribus ad linguam thracicam pertinentia collegisti, cuperem, velles mihi tantum auctores indigitare. Pulchrum vocabulum nuper in annalibus Francorum inveni, quo Bulgari a. 824 aequae forsitan, sicut Abotriti suos legatos appellabant: *Praedenecenti*, quod (an Prednečetni? vel *преднечетни*, melius a *цѣню* aestimo) cum Hesychie vocabulo *Προτιμονενοι* etymologice convenire videtur; vide vocem *πρόβυς* illustratam; sed tuum quoque iudicium exspectabo, gavisus tamen sum illa voce reperta, quae mihi deerat ad vocabula antiqua officiorum apud Slavos; vellem tuam opinionem nosse, in quem modum illud praecipuum nomen officii literis cyrillicis scriberes; Zupanus, Zuppanus, Jupanus &c. diverse in diversis auctoribus perscriptum: an optime scriberetur *жупанъ*? et quid sit *Žápa*, quae Stranskium *nascentem prima vidit*? Non arbitrabar me tale spicilegium in mea Adversaria relaturum superioris millenarii vocum slavonicarum. Porro, quod dubitas ea de causa futurum, ut nulli persuadeam gentis nostrae slavicae homini, quia Mosis Chor. locum de actate hac non posse intelligi asseveras, quo facto ipsam etiam etymologiae rationem concidere ais, scire non videris mihi, quod ad auctoritatem Mosis attinet, alicui cognatae gentis viro persuadendam, securum omnino esse me: lege Bibliothecae rossicae supra laudatae t. I^o. Предисловіе, раздѣл. II. § 10. pag. 29: оно доказывається и тѣмъ, что Моисей, Армянской писатель, прежде всѣхъ упомянулъ о имени Славянъ. Me itaque jam praecesserunt viri, qui *demonstratione* hac usi sunt, quibus aequae illa etymologia lecto originario vocabulo: *прежде всѣхъ*, Mosis Chor. (*Skala-waczucz*) in oculos *Skala* incidisset, simul pensi habitis rationibus tibi non ignotis, immo in inquirendo observatis, praesertim Jordanis: *arduus alpinus* emunita, juxta quorum sinistrum latus — per immensa spatia Winidarum natio populosa consedit.* — A *Skala* nuncupatio praecipuae civitatis antiquissimae in Slavia austriaca et familiarum tum heic, tum in Bohemia, Silesia, Polonia &c., quas numeratas habeo, ut universam gentem antiquitus non puduerit a *Skala* nuncupari, Skalavanos, non repugnante etymologia ipsi historiae, neque adjectivorum formationi: nam a *díra* recte dico: *děrawý*, a *tma*, *tmawý*, *lafka*, *lafkawý*; NB. a *krew*, *krwawý*, cur non succedente tempore, a *fkala*, (*fkalawý*) *fklawý* (sicut contra tuam Dubravii reprehensionem grammaticam, inveni in Passionali nostro: *zatrubi* — *slowensky* = *ὀρηματικός* de S. Michaele. Memento, quid scripseris § IV.: wie soll ich es aus dem Worte Slowo — herausbringen, dass Slowan ein *redender* sey? Quamvis ab analogia seculi XVIII. ad analogiam primorum temporum, quibus haec formari cepit, sciam te nolle argumentari; haec autem dicta suscipias eo fine, ut tuo iudicio, quod ad Dubravium attinet et meam, commutati Sclavonorum nominis cum *Slovanorum*, quatenus hoc historice per Nestorem nobis innotuit et nostrorum majorum ore traditum est, opinionem conformem monumentis certis innixam. Inscriptio vetus contracta non est:

nam veteres non ita contrahebant inscriptiones, ut opinaris, et quando contrahere ⁺ inceperunt, vel jungebant literas: ut HERMIAS, vel intra scribebant: **EDCAV**, vel sub finem abrumpebant, ut nosti: et Christiani ponebant *titulum* supra vocem contractam, quam ita, ut tu factum putas, contrahebant. Et
 5 nonne barbaras multas voces et Graeci et Latini iisdem literis perscripserunt? numquid Mirchondus, Abulpheda aliisque Latinis aut Graecis se institutis con-
 formarunt scribendo **صقلبي**, aliis **س** pro **ص** ponentibus, **סקאלניא**
 et **סקאלבא**. Armeni tam vehementer consonantes coacervant sine vocalibus, ut
 nesciam, in quem modum dicere valeas Armenum *a* vocalem interposuisse,
 10 quorum multa sunt nostra et, quod praecipuum est, in numero et natura
 7tem casuum decl. [non enim proprie plures suscipiendi sunt] etiam appella-
 tione eorundem nobiscum, ut nihil dicam de antiquissima finium vel com-
 mercii qualiscunque vicinitate.

Sed jam complicare epistolam debeo et, ne tibi molestus sim, summa
 15 desideriorum meorum puncta notabo: 1. Quamdiu iter facturi sitis et quo
 tempore et quorsum ad te epistolam dare possem, an Mosquam visuri sitis?
 2. Quid censeas de mea Sciagraphia et de quibus me commonere necessario
 velis, quum te absente I vol. saltem edere intendam? 3. Quum QQ. slavicae
 paulo aliae sint, omnes tamen philologicae et historico-literariae tuo usui
 20 profuturae, quas e Sciagraphia elicere nequaquam potes, cum sint singulares,
 ut illa de Bibl. slav. edit., quam Theophanes adornare volebat &c. illas
 paulum illustratas, ne cogaris inquirere diutius, destitutus libris necessariis
 in via, perscribo, et sub finem hujus mensis, ut primum potuero mittere, certo
 accipies. 4. Vellem te interpellare, si posses in Russia pro meo usu integra
 25 biblia slavonica bonae alicujus editionis mihi procurare, caractere non adeo
 minuto et nitidiore excusa. Vale, proxime aliam epistolam dabo.

LXXVI.

1792 — 13. dubna. Dobrovský odpovídá na předcházející list, táže se Duricha na vydání spisu »Bibliotheca slavica«, odporuje Durichově domněnce o jménu »Sclavani«, pokládá, že slovo licoměrník jest německého původu, zmiňuje se o slově *každý* a odporuje Durichovi strany vlivu slovanského na český překlad písma sv.

Pragae, 13. April. 1792.

Fortunato Durichio J. Dobrowsky.

Sciagraphiam operis tui, una cum chartis tibi olim concessis, accepi per
 30 r. P. Chrysostomum. Possem ante abitum curare, ut Sciagr. typis hic excudatur, eo solum consilio, ut hinc inde distribui possit. Vellem tamen, ut facultatem dares, pauca immutandi, qualia sunt: *inchoata* pro adornata vel plane sine addita voce ulla; *universae gentis* judicavit aliquis postponendum **τῶ** *dialecti*, cum non gentis bibliotheca sit, sed dialecti gentis uni-
 35 versae. Pretium tomulorum tu statuere poteris in ephemeridibus literariis aut *novis*. Scire autem cuperem, quanto pretio unum volumen constabit, ut saltem instruere interrogantes possim; tum etiam, utrum omnia volumina

praelo parata sint, ob breviorē vel longiorē moram in edendis continuo tomulis.

Si forte sententiam tuam mutare velles, cuperem, ut §. ille de origine nominis Sclavorum aliter exprimeretur. Non dubito, te reperturum locum in graeco scriptore de *Illyriis* ante Gothos agentem, quo in loco Armenus male substituit *Sclavos*, uti alii Henetorum vocabulo falsi sunt; nisi forte tu plane sentias, slavīcam gentem ante Justiniani tempora revera consedis in Illyrico aut Norico. Nestoris ignorantiam facile excuso. Pelzelio et Procházcae exposui novam tuam opinionem de *Skalavis*, — subrisere ii et nihil aliud, quam *Slavos* aut *Slovanos* amplecti volunt. *Nicephorus* profecto cur scriptionem vetustiorē $\sigma\lambda$ mutare voluit in $\sigma\theta\lambda$ -, nisi quod iudicaret hanc magis accedere ad slavīcum *sla* quam illam $\sigma\lambda$, quam origine sua gothicā pronunciationem referre ego quidem censeo.

Si tamen in sententia arrepta perstare velis, nihil morabor et faciam excudi omnia, uti a te concepta sunt. Patieris certe, ut vel ego auctoritatem Armeni elevem et reliquas rationes omnes eximīnem aliisque nostram scriptionem et pronunciationem propugnem, loco suo et tempore dato. Sed satis de his. Nunc veterem controversiam attingamus.

Nostrum *licoměrník* ex slavico sumtum putas, uti hoc ex graeco fonte deductum, quoad sensum. Sed pace tua dicam, vocem hanc, cujus etymologiam saepius tentavi, plane non esse slavīcam, sed origine sua germanicā; nam hodiernum *Gleissner* veteres varie efferebant, primum omisso praefixo *g* leissner — pro *ei* antiqui *i* amabant, habes jam *lissner*; alii pro gleissen dicunt gleimen (olim gleissmen), habes *lissmer* — effer jam ore slavico et agnosces *licemjer* esse originis germanicae. Confer Adelungii Lexicon voce *gleissen*; Notkeri *glizeme*, splendor — Isidori *chilihsamo*, simulatio. Ergo vocem hanc Slavi a Germanis ante Cyrillum sumserunt; uti ipsum *gleich* in *lihh* mutarent Carantani; vide *Marci* lexicon carniolicum.

Každý antiquius est ipso Cyrillo et gedenkaždý imitatione Latini unusquisque effictum. P. *Procházka* plurimis in locis nunc pro gedenkaždý substituit každý, quid tum? Si constructionem každo wás in boh. vers. legerem, mirarer utique. *Dydymum* quomodo reddiderit (vere) Cyrillus, nescimus, cum codd. variant. Bohemus suum druhynoft effingere potuit, sola Hieronymi vocum hebraicarum expositione adjutus; nihil opus habens graeco fonte.

Vocem *našsonmyech* miror, cum vocem hanc in aliis monumentis antiquis certe sic scriptam non invenerim. Sed, quaeso, inspicere semel atque iterum *o* post *š*, utrum non sit *e*, quod subinde vix differt ab *o* in manuscriptis. Quodsi *našenněch* legendum sit, nihil res habet difficultatis, cum nostrum *sněm* olim *senm*, saltem in obliquis *senmu* pro *sněmu* efferrī potuerit; nam polonicum *seym* quid est aliud quam *senm*, mutato *n* in *y*, uti solet quandoque. Cum casum Boh. non servārit, nec puto vocem e slavico fonte sumsisse, etiamsi *sonm* vere scripsisset.

Supponamus ante Cyrillum extitisse Evangelia slavica pro usu clericorum ad Slavos Moravos, Bohemos Laureaco missorum, — quid difficultatis habet, si dicamus, pauculas voces ecclesiasticas, nobis et cyrillianae versionī communes, pervenisse ante Cyrillum ad nos per germanos praedicatores, cum

alia vestigia nos destituant, quibus boh. vers. ex slavica ortam ostendi possit. Vale jam et nihil tribue alii alicui affectui, quam meo in te amori.

(10 circiter Maji abituri sumus).

(Na zvláštním lístku psáno:)

- 5 Primo intuitu vix agnosces in voce *licomier* originem germanicam; sed collatis dialectis res evidenter ostendi potest. Sueci habent verbum *lisma* (lismen) et *lismare* (limer), quis non videat slavicum *licoměr*? De aliis vocibus ecclesiasticis a Germanis immediate sumtis (mediate a Latinis), nihil addam.

LXXVII.

1792 — 16. dubna. Dobrovský podává zprávu o směru své cesty, zmiňuje se o Durichově spisu »Bibliotheca slavica«, připojuje některá přání o něm a pojednává o pojmenování Slovanů.

16. April. 1792.

- 10 Fortunato Durichio suo Josephus Dobrowsky.

De iis, quae scire desideras, sic habe: iter nostrum prosequemur per menses facile sex a 10 Maji incipiendo, Stokholmiam primum, dein Petropolim, Mosquam tendemus et, si per metas Tatarorum licuerit, lustrabimus Caucasi incolas Tschechos? Literas tu a me accipies iis ex locis, ubi diutius 15 commorabimur, quibus notum tibi faciam, qua ratione tuae ad me dari possint literae.

De Sciagraphia quid sentiam, jam nuper scripsi. Mallem tamen in titulo exprimi post vocem Bibliotheca — *slavica*, uti habemus Bibl. arabicam, hebraicam etc., ita ut integer titulus legatur: Bibliotheca slavica, antiquissimae 20 dialecti communis et ecclesiasticae universae Slavorum gentis. Caput primum introductionis, velim, ut paullum immutes. Versus Passionalis nescio cur pseudorhythmicos appelles. Alia omnia, uti totius operis adumbratio mihi placet quam optime. Immo hoc quoque probo, velle te protrudere in publicum introductionem, ne lectores Sciagraphiae taedium concipiant ob longiorem 25 moram aut plane de edendo opere (uti Schimekiano) plane desperent. Quae-stiones slavicas, quas mittere cogitas, grato animo et ad inquirendum parato accipiam gaudeboque, si tibi satisfacere potuero. Dabo quoque operam, ut slav. bibliorum exemplaria acquiram et ad patriam nostram referam. Dla-bacchio legi pauca illa, quae eum scire volebas.

30 Spectus operis utique initio introductionis ponendus est et lectorum obtutui objiciendus; sed ego in media plagula seorsum excudendum puto, ut commodius et latius spargi notitia de concepto opere possit. Deinde consulerem, ne tu impensas feras, sed negotium sub conditionibus committas bibliopolae cuidam. Sed haec tu fortassis jam examinaveris.

35 Pelzelius haesitavit paulum, dum c. VIII. de duplici dialecto slavo-bohemica legeret; ipse ego metuo, ne forte exempla accumules, quae in vulgi sermone pariter frequentari consuevere. Novi ego ex Moravia dialectorum vulgarium etiam diversitatem. Eidem appellatio nostrae dialecti, qua slavo-bohemicae, non placet. Fere idem sentio, nam potius bohemo-slavica

dicenda esset aut simpliciter bohemica. Verum haec minutiora sunt, quam ut tecum contendere velim. Majoris momenti sunt, quae de Slavorum sedibus et nominis appellatione monuisti. Ultra Danubium Slavos habitasse ante s. VI. mihi non possum persuadere. Quae de Norico habet Nestor, uti quae de Illyrico, ab ignoratione geographiae et antiquioris historiae certo profecta sunt. Quae de Scalavanis Moses Chor. habet, fere cum iis conveniunt, quae de *Alanis* lib. X Strabo refert; ipsis nimirum 26 esse linguas. Sed de loco mihi suspecto deque auctore incertae aetatis nolim pluribus disputare. De scriptione sola nominis hic agitur. Quis, quaeso, ambigat, in Byzantinis legens Slavos *ασθλαβυς* scriptos, scriptionem ad genium linguae graecae accomodatam? Similiter sentiendum erit de *Scalavanis*; nam videndum erit, utrum Armeni consonantes has *s, k, l* continua serie conjungere soleant. De Germanis quibusdam (nam Dani, Sueci, Angli *sl* amant, pro quo Germani superiores malunt *schl*) et Graecis ac Latinis cuilibet insipienti eorum lexica patet, nec opus est, ea de causa, dubias (quoad scriptionem) inscriptions huc adducere. De Thracum lingua ita omnia confusa sunt, ut nihil certi inde elici possit, quia Thracum nomen nimis late patebat olim, quo tamen diversissimae nationes comprehendebantur. *Pizzagalli*, abbas Italus, Pragam nuper veniens, dissertatiunculam obtulit mihi de Thracibus eorumque lingua, quae non nisi notissima repetit. Vocem *σαραπει* ex Ammonii scholiastice tibi notam suppono. Reliqua sunt fere talia, qualia tu ipse adduxisti ex Strabone etc. Porphyrogeniti locum facile conciliari posse cum Procopii aliorumque narrationibus mihi saltem videtur. Video jam te hypotheses sequi longe alias, aut potius de rebus, quae in lucem assertae sunt, iterum dubitare. Quis investigationibus curiosorum statuatur finem aut modum? Magis me angit te eo inclinare, ut putes scriptionem *Slavonarum* praeferendam *Slavis*. Russis alia etiam persuadebis, uti Lomonosow nescio quae de gente slavica initio hist. suae agens, persuasit; gaudent enim illi antiquitate, uti illustres familiae, suspecta etiam. *Skalník* (aviculam nosti,) si quis eandem avem putet, quam nos *slawik* dicimus, ridendum se nobis praerberet, quia radices *slav* et *skal* constanter distinguimus.

Schlesios dum Germani pronunciant, eos corrigere solemus nos, qui slavice scribimus, quia *Slezanos* a *Slezy* pronunciamus — ita de aliis judicandum est. Germanum quis curat, dum *Slowakum*, hodiernum etiam, *Schlowak* — nominat? Stritteri tom. II. p. 71: Nicephorus *σλαβηνα* (sine *k*) *πληθη* scripsit; in Paulo Wanefrido lib. 6. c. 24. *Slavos* (edit. Lugdun. an. 1677. Bibl. maximae patrum) scribi in adversariis meis notatum lego. Tu dices librorum, incuria hoc factum fuisse, ego veram lectionem aliquibus saltem locis servatam asseram, quis rem dirimet? Frustra in scriptoribus exteris veram lectionem quaerimus, non quod inveniri non possit, sed quod rem superfluum putem alibi quaerere, quod domi habeamus. De etymologiae ratione non jam disputabo, quamvis *skala* non montes, sed petram denotet, cum primum illud de syllaba *sla* aut *skala* dubium removendum sit. Ex voce *slowensky* in Passionali reperto nondum sequitur, *Slovan* esse loquentem. Nam *slowensky* neutraliter accipiendum est, non active, a *slowu*. Nec ego s. IV monens, *Slovan* non esse loquentem, quatenus opponitur muto (Njemec) opinione illorum, qui talia

asserunt, impugnavi Dubravium. Dubravii opinionem ego ipse probo, hoc solum discrimine, quod ego non de lingua (nam ille *slovo* pro lingua accipit) sed de singularibus appellationibus tribuum vocem *Slovan* usurpatam velim. Antequam enim nomina praecipua et propria haberent gentes nostrae, *Slavane* dici non poterant. An nominibus locorum additum idem est atque *ak*,
 5 ut Slezan, Slezak — ego *Slovan* a *slowy* vel *slawy* appellatione regionum slavicarum derivatum puto; et provincias ac regiones proprias dici potuisse *slowy* n. plur. vel *slawy*, quatenus ignotis, exteris regionibus oppositae, non erant ἀρώνναι, ἀνωρύμασαι, et ἀνορύμασαι obscurae, ignobiles. Slownfká kra-
 10 gína quid sit meo sensu, jam vides. Si Dùbravii etymologia placet, quatenus *Slovanos*, quasi *ιδιογλώσσους, ὁμογλώττους, ὁμογράφους* dici voluit, nihil abnuo, quamquam in voce *Slovan* illud ὁμο et *idio* non possim subintelligi. *Forsterus* voce *slawa* tribum denotari dixit, at cujus auctoritate? Et tamen per vocem *slowo*, subintelligendo *fwoge, wlastní*, distingui tribus potuisse, negari
 15 non potest; ita ut ὁμοφύλους se Slavi nominare potuerint, uti peregrinos Graeci ἀλλοφύλους vocant. Sed quid opus est, crambem recoquere? Quocumque inclines, mihi perinde est, modo barbaram ac exteram scriptionem domesticae non praeferas. Porphyrogeniti *βισλαβ* non novi; ejus aevo jam rectius scribi poterat, cum slavica quotidie audiret. Utrum *σλαβηνης* scripserit,
 20 nescimus, nam exemplaria, quae supersunt, certe orthographiam veterem non retinere in omnibus. Vivae vocis oraculo in his, quae universa gens confirmare possit, standum est. Župan recte legi omnino certum est. *Zápy* dicitur locus, ubi Stranskyus natus est, non *Žáp*, i. e. z non ž.

LXXVIII.

1792 — 21. dubna. Durich podává zprávu o změně úvodu k svému dílu »Bibliotheca slavica«, zmiňuje se o ceně díla svého, které odporučuje, zemře-li, péči Dobrovského, vyvrací některé výtky a končí svůj list drobnějšími zprávami.

Viennae 21. Aprilis 1792.

Josepho Dobrowsky Fort. Durich s. p. d.

25 Jam ex meis nuper ad te datis literis intellexisti, in quem modum commutare velim illud *introductionis* in Biblioth. slav. cap. I., etsi aliquot phylaras munde descriptas antiquare necesse sit, ut voluntati tuae obsequar. Formulam igitur commutationis hanc accipe: Caput I. Slavicae originis populorum nomen commune variis rei historicae monumentis illustratur et a servilibus notis,
 30 abusu veteris orthographiae *Sclavorum* maxime inductis, gens eorundem atque dialectus illa cum primis vindicatur, quam literalem vocant.

Hac ratione spero futurum, ut nemo tam facile offendatur, prout neque ego offendor, dum quidam amicorum subrident audita opinione mea, quam ex historicis monumentis antiquissimis non violenta et inani etymologia, sed
 35 sponte comparatis Slavorum rebus natam duxi; non ut laureolam in mustacco quaeram, sed gentis nostrae amore, dum alii veteris orthographiae consensum etiam apud nostros homines propagatum antiquitus certis monumentis tuentur, alii, ex nostris etiam, identidem citant authores, qui *Sclavorum* nomen

servilibus notis compungunt, ut fecit ille tibi utique notus Aur. Bullae *expositor*, ad quem nihilominus nobis iratum et literaturae nostrae minus gnarum hominem lectores remittuntur.

Velim salutem plurimam dicas cl. cl. amicis et, quod ad eorum voluntatem attinet, nihil aliud, quam *Slavos* aut *Slovianos* amplectendi, istis verbis viri illustris B. A. Kerceselich de Corbavia respondeas: »Decreta legum publica, nummi veteres, *Sclavoniam* scribendam evincunt, ut ubivis scriberetur; culpa igitur carere possum, dum orthographiam publicae auctoritatis ac fidei antefero privatae cujusvis argutiae ac argumentationi.« Nosti vel ipsum Adelungium (voc. der Slave) Kerceselichii rationes pensi habuisse. Sed quod ad me attinet, malo me gentili consuetudini conformare ex illo tempore, ex quo id historice audere possum, quum sciam, commutando nomini rationes non defuisse circa seculum IX excusso servili jugo, de quo Constantinum Porph. scribentem noscis, et ex illo tempore unius linguae, adeoque unius gentis, simili cum aliis quibusdam gentibus studio, communitio, identidem ut hospitalitas culta fuerit; atque nostris majoribus linguam et gentem eodem vocabulo exprimentibus quid nam placuerit, novimus, etiamsi Dalemilus Libussae docenti non tribuisset:

Kde geden gazyk, tu geho fláwa.

Jam quod attinet ad verbum: *inchoata*, ideo factum est, ut concordaret cum illis Columellae verbis scalpro in tabula etiam in scenam productis: *est antiquius facere agrum quam colere*. Sed nihil deerit ex animo, quo illud concepi, si plane omittatur vox illa et mea Pliniana verecundia: *nescio, quo modo* &c. tamen agnosceretur, quum nolo agrum hunc, quem annis *jam octodecim* facio pro culto haberi, quippe qui didici meam ignorantiam non ignorare et sciam in hoc maxime studii genere, me magis timorem, quam fiduciam decere. *Universae gentis* voces *ῥῶ dialecti* praepositae non possunt inducere lectorem in animadversam opinionem, nisi vox dialecti separetur, cui ego voces *universae gentis* existimabam praeponendas propter exigentiam, ut nosti, quare alius paulo sit sensus, si dicas: *Romanus civis sum*, et dum ais: *civis Romanus sum*. Sed prudenter mihi videtur judicasse, quisquis hanc vocum seriem observavit: posset enim truncari inscriptio operis et postea prorsus ita intelligi; sed nolo, ut in hunc modum alicui emptori male imponatur, itaque hac ratione muto:

Bibliotheca universae Slavorum genti communis dialecti antiquissimae et literalis. [Sed vide jam mox adversa pag.*]

Tomulorum pretium necdum omnino statuere possum propter literarum glagolitarum formas, quibus vol. II° et V^{to} vel maxime utor, quasque necdum fusas habeo; atque etiam cyrillicarum formarum causa moram producere cogor, donec natio illyrica contractum iniverit cum typographo de Kurtzbeck, a quo privilegium super hos typos, quod ille habet, cupit redimere: quam ob rem consuluit mihi quidam amicus, vellem adhuc exspectare. Glagoliticae formae literarum in epithalamio Parmensi mihi placent, fors etiam tibi non displicent. Jam perspicias ob varias diversarum literarum non tantum slavonicarum, verum etiam exoticarum formas pretium augeri debere, immo tabularum quoque aeneis formis excusarum causa; sed curam habebo, ut totius operis pretium 10 florenorum summam non transcendat, etsi curare velim,

ut in bona charta et nitidis characteribus formaque octava et arte cultioris typographiae apud d. Alberti opus totum excudatur intra *tres annos*, Deo auspice. Si vero ante hoc triennium exactum opus hoc typis ad finem usque perductum non fuerit causa mortis meae vel tam adversae valetudinis, ut
 5 laudatum opus perficere non valeam, tu meos sudores, si ita loqui licet, pensi habebis et non tantum singulorum annorum *Adversaria in ternionibus* ordinis et memoriae causa diversis linguarum alphabetis distincta et ex anno 1786 usque ad ultimum diem meae futurae frequentationis colligenda, verum etiam omnia reliqua huc pertinentia domi in chartam conjuncta *Adversaria* curabis,
 10 ne pereant, sed usui sint alicui, maxime operi perficiendo; ipse nosti nec frigus nec aestum, praecipue illos ingentes pulveres pectori perniciosissimos me a quotidiano aditu Biblioth. Palat. non prohibuisse, ut saltem industria societati humanae prodesse valeam, dum ingenio minus possum. Ex illa Sciagraphia operis, quam ex omnibus Adversariis meis collegi ac in ordinem
 15 redegī, cujus et ampliorem aliam habeo, in qua librorum capita in §§^{os} divisa eorundem summam continent et citantur loca *Adversariorum* et *collectaneorum* meorum, ubi argumenta, descriptiones prolixiores &c. habentur, etsi prelo singula volumina parata non sint, tamen jam percipis necessariam et praecipuam rem adesse. Ut ne omnia volumina munde, atque prelo pararem, prohibuit
 20 opera, quam adhuc impendo melius illustrando operi et frequentius muto, *refrigeratoque inventionis amore* diligentius repetitos commentariolos tanquam lector perpendo. Sed quum tantopere efflagitentur, protrudam eos in publicum, etsi adhucdum crudi mihi videantur, *fronte* necdum *pumicata*. Ego agrum faciam, tu coles; quam ob rem omnem conatum adhibeo, ne tuis opinionibus,
 25 dum valeo, contrarius sim; patriam ornem sine dispendio veritatis et fidei historicae.

*) Sed nunc ad me perferuntur tuae literae dd. 16. Aprilis, quibus perlectis malo, hunc titulum Sciagraphiae praefigas, quem in istis perscripsisti, eam ob causam, ut similem aliis gentibus inscriptionem habeamus: »Bibliotheca
 30 slavica, antiquissimae dialecti communis et ecclesiasticae universae Slavorum gentis.«

Quod attinet ad cl. Pelzelii haesitationem, attinet cap. VIII de duplici dialecto slavo-bohemica, (jam commuta et scribe: *bohemo-slavica*) nihil aliud exponere volo ista secretionē, nisi quod in omnibus propemodum antiquioribus
 35 linguis observarunt philologi nimirum paulo diversum usum linguae, qua in scribendo utimur et alium in communi atque populari conversatione, quod sermonis genus apud Romanos *lingua rustica* vocabatur. Neque diffiteberis apud praecipuas Slavorum gentes, praesertim si variarum stirpium rationem habueris, jam plus jamque minus diversitatis observari: nosti Slavos Russiarum
 40 varios, nosti, quomodo Novogradenses a nobis minus dialecto sua remoti fuerint, nosti alios, nosis quoque nostros populares et, ut rem paucis absolvam, compara laudatam diversitatem apud Schröderum in Thesauro l. armenicae cum lingua nostra, (quod ad hanc NB. diversitatem philologicam attinet) et cl. Pelzelio haesitationem eximes tuque minus metues, ne forte exempla
 45 accumulem, quae in vulgi sermone pariter frequentari consuevere. Negligere hanc philologiae nostrae partem nequeo pluribus de causis, quarum praecipua

est, ut obviam eamus corruptoribus linguae nostrae literalis, qui nec analogiam linguae nostrae observant, neque in sermone vulgi discernere valentes, quid proprium purumque sit, quid barbarum et corruptum, barbara libertate utuntur et impigros conatus majorum nostrorum: kde geden gazyk, tam geho sláwa — pessumdant: nosti, quid ipse in tuo Promptuario reprehendas, gaudeo- 5 que vehementer in cl. Pelzelii opere novo historico id observari, quod jam diu desiderabam fieri a nostris. Ille slavonismus, quem majores nostri, tam eleganter perspicuitati et sono studentes, observarunt in usu absoluti et constructi adjectivi nominis, nonne a vulgi sermone abest jam, immo et passim a literali? nonne in vulgari sermone confunditur infinitivus cum supino? quotus quisque 10 est, ut singula observet, quae ad formas declinationum pertinent, ita, ut corruptiones in grammaticis nostris pro regulis assumtae fuerint aliquando? in constructione paucissimi observant, quid propositio negativa exigat: igitur suprema quaedam capita in hac philologiae parte observasse necessarium omnino fuerit; exemplorum accumulatio, quam tu metuis, omnino contra 15 meum institutum est. Nolo enim neque possum idiotismos illos aut quamcunque aliam diversitatem in diversis provinciis etiam tibi observatam describere, solum hoc mecum constitui pertractare, quod ad illustrandam linguam slavicam literalem attinet et quid communionis quidve diversitatis habeat dialectus nostra cum illa literali comparata, quidque nostri homines et alii 20 eadem dialecto utentes subsidii habeant ad communem slav. dialectum cognoscendam &c. Quod nos dolemus ab antiquis factum non fuisse, ut quis observasset discrimen inter linguam *rusticam romanam* et inter literalem, id a nobis, quod ad nostrum sermonem attinet, faciendum est, quia posteritati scribimus. Sed de his jam satis; nunc ex cl. prof. Alter audi testimonium, 25 quod ad nostram veterem controversiam attinet: examinata perscriptione vocis: naffonmyech et collatis vocalibus *e* et *o*, quae omnino saepius, quod ad ductus attinet, minus accuratum lectorem fallere possent, heic loci omnino vocalis *o* est comparata cum mox praecedente *o* in voce: *chovayte se*; quantum vero ego scripturam assequi possum, laudata vox ita perscripta est: 30 *naffonmyech*. Initium Evangelii: *Ecce ego mitto vos = Es ya wy sly*. Tu in utraque voce: *druhynoft et naffonmyech* a meis argumentis eximenda, *quid effingi, quid efferrí potuerit*, opponis; ego *quid factum sit*, tale, quod requirebas vel unum exemplum. Sed nunc jam tempus non admittit, ut plures omnino consensus adferam, quales equidem inter nostros ab Hussi temporibus invenire potui 35 script. vers. boh., illud tamen constructionis genus epist. dd. 13 Apr.: »Si constructionem: *každo was* in boh. vers. legerem, mirarer utique;« mireris etiam heic: *slynyeyffy geho — horssyech sebe*, item *pravda waffe = justitia* vestra, ut nosti in cyrillica ita reddi: et quid ille tam accuratus in elegantiss slavonicis lit. ling. consensus, quem neque Russi, nec Dalmatae, nec Croatae 40 caeterique observant; immo, ut dixi, nec apud nostros ita aequalis erat. Deinde supponis: »ante Cyrillum exstitisse Evangelia slavica pro usu clericorum ad Slavos Moravos, Bohemos *Laureaco* missorum.« *Vivilo*, Laureacensis archiep., everso Laureaco pridem ante Cyrillum, fuit enim consecratus a. 731., Passavium sedem transtulit; reliquas vicissitudines hujus sedis non attingam: huic 45 Passav. sedi suberant Austriaei usque ad primum episcopum *Leonem*, in sede

Vindobon. a. 1480. 7. Septembris constitutum; jam perpende, quid hujus Passaviensis episcopatus Wenzlab Radpekch, civis Claustro-Neoburgensis suae teutonicae versioni anno MCCCC und Im LVII pensorum evangel. et epist. praemiserit in praefat. cod. MSS. No CCXXXVII. Bibl. Pal.: Mein
 5 Anweiger hat ir selber gwiffen darczu betwungen das si vncz an diefen Zeit gefwigñ find dawider zerndñ das ich die Heiligñ ewvangeli zu déwtſch pracht han &c., ex quibus et consequentibus verbis sole clarius est, clericos Passaviensis episc. nullam versionem teutonicam ante medium sec. XV. habuisse, immo summe contradixisse huic versioni; in quem igitur modum
 10 Laureacenses vers. slavica habuissent, ut ex illa Cyrillus, praecipue illud *licomèrník* mutuari potuisset aliasque voces ecclesiasticas; quum tibi vel maxime hujus rei causa, quod *Scripturam* s. slavice reddiderint et hacce lingua in sacris us(i) fuerint, in Cyrillum et Methodium persecutionis turbas ab iisdem et vicinis aliis clericis excitatas fuisse non ignores. Nec ulla hujusmodi Evan-
 15 geliaria abbas princeps S. Blasii antiqua teutonice alibi invenire potuit: ego tamen tibi demonstrabo a nostris potius hominibus teutonice compluribus annis ante Radpechium in patria nostra factum fuisse, ut pensa epist. pro sing. dominicis teutonice in membrana describerentur, ex cod. inter recentiores, qui Bibl. Palat. accesserunt N. 1637. ex bibl. civica Vindob. octoginta mem-
 20 branorum folii minoris NB. in margine lato folii primi *balneatrix* (giž máte na tom došti wiernosti). Sed quorsum perveni?

Necesse est, ut tibi omnino committam, quid facere velis, quod ad Sciagraphiam attinet, ut eam distribuere valeas eo fine, ut scripsisti; verum tamen si nomen meum adposueris, simpliciter Fortunatum Durich scribe et
 25 omitte Cicronis textum. In patria mallet amicis tantum dares, quibus tibi visum fuerit, ut moneant, si quid adhuc commutatum velint; foris tuo arbitrio utere et quum primum ex alienis terris scripseris ad me, spem distrahendi exemplaria significare poteris. Sumtus editionis poteris a r. P. Chrysostomo repetere et apud illum quaedam tantum exemplaria deponere, qui tibi etiam
 30 4 fl. et 30 extradet, quos heri apud me d. Zlobiczky numeravit pro apographo fabulae Romanensis bohemicae de a. 1449, quod r. P. Chrysostomo petit, ut extradatas una cum 2. edit. tuae Histor. l. boh. Non habuit is otium tibi scribendi, quapropter me interpellavit, ut etiam hunc titulum libri ad te perscriberem: Bemerkungen über Russland in Rückſicht auf Wiſſenſchaft, Kunst,
 35 Religion und andere merkwürdige Verhältniſſe, 1er Theil 8°. Erfurt 1788 bei Georg Adam Keyfer (sine nomine auctoris); in hac parte notavit Zlob. pagg. 77. 82, 93, 155, 171 tuo usui profuturas. Secundam partem non attulit, dicens in illa de rebus religionis agi. Attulit quoque tuum MSS. desideratum: Procop &c., quod servo; sed quomodo vis a me custoditum; an tibi remissum
 40 vis haberi a Zlobiczky? Adhuc semel ad te dabo literas, si tibi non sum molestus, quibuscum Quaestiones mittam; dein quicquid breviter adnotare volueris, tui vel mei causa poteris ante discessum ad P. Chrysostomum mittere. Vale quam optime, quotidie memor ero tui et illustrissimi veri Comitum ad
 45 Iterum vale!

LXXIX.

1792 — 2. května. Durich přeje Dobrovskému k jeho cestě všeho dobrého a projevuje mu všeliká svá přání, jakož i jiných přátel.

Viennae 2. Maji 1792.

Josepho Dobrowskyo suo integerrimo amico.

Decima die hujus mensis iter literarium ad praecipuas Septentrionis partes slavicae eruditionis causa facturo Fortunatus Durich felicitatem, incolumitatem, salutem plurimam dicit et optatum rebus bene peractis in patriam reditum ex animo precatur, etiam ill^{mo} Comiti!

Ad haec summe propensi in te animi mei vota, quid aliud tibi pro viaticulo, ut hoc Apul. vocabulo utar, mittere valeo, quam ipsiusmet animi mei jugem praesentiam, cujus te istae *Quaestiones slavicae* saepius commonebunt, inno melius vivi quadamtenus manu mea exarati literarum ductus. Plures poteram colligere; sed neque necessarium putabam augere illarum numerum isto genere, quod tibi alioqui notum, et ad inquirendum in animi proposito esse reor, neque sex mensium spatio iter absolvendum plures quaestiones admittat, quibus liceat amicum longe majoribus curis intentum ad minores seducere, et subripere tempus pretiosissimum. Quamdiu adhuc Pragae commoraturus es, impense rogo, ut, quemadmodum in praeterita epistola te jam interpellavi, velis breviter adnotare, quid *commutandum* vel quid a me *observandum praecipue* velles in I^o volumine operis mei, quod te absente, ut equidem spero, saltem ex parte quadam typis exscribetur.

Nonne tibi illud vocabulum, quo legati Obotritorum vocabantur (Predecenti), placet? quid de illo sentias, paucis mone.

Professor Alter felicissimum iter tibi precatur et humanissime te interpellat, postquam Mosquam veneris, velles interrogare, quo pretio vendantur *biblia Georgiana* (quae in suburbio Mosquensi hoc seculo edita sunt) et in quem modum exemplar adquiri possit. In Bibliotheca hacce Palatina nullum exemplar habetur, quapropter quaesivi ex d. custode Sensel, qui etsi nunc curam novorum comparandorum librorum non habeat, tamen circa pretium nullam difficultatem futuram asseruit, si exemplar compararetur; sed nolo tibi molestus esse, p. Alter sufficit desiderati cod. s. Georgiani pretium nosse et modum obtinendi.

Ego, quod Mosquae a te observandum desidero, *pro memoria* inter QQ. adscribam.

Quum, ut nosti, more veterum Graecorum et Latinorum imagines slavicae inscriptiones habeant, e quibus multa elici possunt ad orthographiam pertinentia, praecipue ex antiquioribus, humanissime te interpellō, ut antiquissimarum ruthenicarum imaginum curam habeas. Nūdius tertius benignitate d. Bartsch imaginearum figurarum curae in Bibl. Pal. praepositi descripsi mihi ex imagine slavonica picta in tabula lignea varias inscriptiones, quotiescunque *scriptor*, qui elegantissime lit. majores et minores formavit, *Fery* pinxit, hac forma usus est: $\overline{\text{Ѣ}}$, e. g. $\overline{\text{вѣнѣхъ}}$, in fine observa solum $\overline{\text{Ѣ}}$ $\overline{\text{вѣнѣхъ}}$; utitur $\overline{\text{Ѣ}}$ in voce $\overline{\text{вѣнѣхъ}}$. Titla non utitur in voce $\overline{\text{вѣнѣхъ}}$. Mihi profecto usus $\overline{\text{Ѣ}}$ nunquam

observatus est, ut equidem memini; vellem igitur, quod ad *primam* quaestionem philologicam ex palaeographia attinet, in russicis MSS. his duobus punctis in *m* attenderes.

Etiam quod ad sphragisticam attinet, quum antiquissimi Russorum legati aureis, mercatores (qui hospites nuncupabantur) argenteis sigillis usi fuerint, ut colligo ex Nestore, ubi de pace inter Russos et Graecos ineunda agebatur, memoriae tuae commendo.

Biblia integra slavonica bonae alicujus editionis, cum quod ad recensionem versionis attinet, tum quoad typum, ne adeo minutus sit, quo libri plerumque in charta nequiore editi vix legi possunt, ut jam te interpellavi et compromisisti, quaeso, procurare non intermittas.

In absentia tua, ut ad me scripseras, r. d. Dlabacž, si quid negotii literarii habuero, spero equidem futurum, ut desiderio meo et precibus satisficiat; sed, si per hocce tempus tuae commorationis eum conveneris, meo nomine humanissime salutatum factae promissionis commone meaque studia illi commenda. Cl. Pölzel nimium mihi occupatus esse videtur, quo minus eum interpellare ausim, quem humanissime saluto. Dominus Zlobiczky tibi felicissimum iter precatur et rogat, velles supremo directori scholarum normalium in Russia d. aul. consiliario de Jankowitsch, veterano suo amico et condiscipulo, salutem plurimam dicere. Si vero Petropoli huc Viennam scribere velis, involucrum inscribas dirigendum ad d. Petrum Putz, officialem in der geheimen Ziffer-Kanzeley zu Wien, et in domo legati nostri huc mittendum deponas.

Si Sciagraphiam meam typis excudi curasti, assumtis tecum exemplis et tuo arbitratu distributis, poteris mihi Petropoli, cognitis virorum eruditorum de meis conatibus judiciis, notitiam dare, qualem numerum exemplorum excudi posse censes, quia te scripturum, postquam diutius alicubi subsistere valueritis, nuper promiseras. Quaeso, vel Petropoli vel Mosquae inquiras in b. Olgae, primae principis Christianae, certiore locum sepulturae, non enim possum ista combinare, quae de sepulturae illius loco a scriptoribus russicis narrantur et quod tibi per epistolam notum feci de cochleari illius sacris usibus destinato, quod in sepulcro istius b. inventum in Nowograd a scriptoribus germ. asseritur.

Sed jam nolo pluribus tibi molestus esse. Cura, ut valeas, felix e patria progredere fideli angelico comitatu, felix ubique extra patriam esto, et integra valetudine magnis ad cultum et ornamentum rei literariae slavicae collectis monimentis felicissime cum ill^{mo} d. Comite in patriam redito! In amplexum tui pronus ex animo te osculor. Vale iterumque vale!

LXXX.

1792 — 9. května. Dobrovský odpovídá k některým dotazům Durichovým, mimo jiné odporuje jemu strany pojmenování Slovanů a vlivu staroslovanského na český překlad písma svatého a zakončuje list drobnějšími zprávami.

Die 9. Maji 1792.

Fort. Durichio integerrimo amico J. D. s.

Vota tua, cum ex animo profecta sint, mihi certe sunt gratissima. Recreabo animum quaestionibus a te missis manue tua exaratis, itineris incommodis

variis exagitatus, memorque ero amicitiae tuae et consuetudinis nostrae, inter nationes barbaras obmutescens.

Superest, ut pauca moneam, quae responsi loco habere velis, rogo. Tibi, uti p. Altero satisfacere impensius studebo.

Predeneentos scio gentem in Annal. Fuld. sic nominatam, sed locus, quo planum sit, vocem appellative accipi, pro legatis, mihi ignotus est. Si *přednicy* enuncientur, primores erunt, qui legationis munere fungi consueverunt; non potest itaque *n* in syllaba *nec* omitti, quamvis in *cen* abundet.

Conspectus tui exemplaria fere 300 P. Chrysostomus mittet, distribuenda pro libitu; mihi servavi tot, quot sufficere mihi existimavi. Aliquibus et hic Pragae quaedam dedi eo fine, quem tute significasti mihi.

Video jam, quod veterem (veram, genuinam) Slavorum orthographiam attinet, me nihil proficere, cum tu dubiam et suspectam scriptionem rectae pronuntiationi totius gentis (quae profecto nunquam in mutationem nominis generalem conspirare poterat) praeferre malis, neque pensi habeas scriptionem Byzantinorum quorundam $\sigma\theta$ per σ et θ pro σ et ν , ubi $\sigma\theta\lambda\alpha$ proxime accedit ad nostrum *sla*. Kercselichii responso ego quidem minime acquiesco, cum certum sit *decreta* legum et nummos intelligi ex aevo, quo jam pronuntiatione *rov slav* (te ipso consentiente) viguit inter Slavos. Deinde falsum est, scriptionem *sla* esse privatae argutiae et argumentationis, cum auctoritate slavice loquentium nitatur; ubi scriptio *rov slav* unius notarii latini aut graeci errore orta censi debet. Nummi certe nostri et diplomata, quod orthographiam attinet, tot mendis abundant, ut, si ea nunc enumerare possem, nunquam ad auctoritatem nummorum aut diplomatum, nisi et orthographicos errores omnes, etiam in latinis vocibus, defendere malis, provocare velles.

A servilibus notis vindicare vis nomen Slavorum — recte quidem; sed commutati nominis rationes adferre, quas poteris? Nam et *Slave* apud Anglos, Suecos etc. servum significat, ut *Slave* apud Germanos superiores (Oberdeutschen). Quorum pronuntiationi debetur Schlavonien, Sklavonien. Eadem est ratio oris graeci et latini, peregrina omnia detorquentis. Angli latine scribentes, uti ex chronicis eorum loca adnotavi, Sclavi scribunt, anglice loquentes et scribentes omisso sane *c*; uti et Saxones (Niedersachsen), quibuscum antiqua fuit Slavis consuetudo seu proximitas. Sed tu *sclav* praefers, ut *scalav* explicare possis; — ubi, quaeso, exempla sumes, quibus ostendi possit, *scal* in *sclav* contrahi? Vocales certe *a* in radicibus contrahi non solent, neque possunt; uti nec *e*, ut falsa sit et eorum derivatio nominis Slavorum, qui illud a *sclo* deducere volunt. Sed jam finem faciam huic controversiae, sperans fore, ut, examinando singula, quae monui in literis pluribus, maxime vero attendendo, ne petitione principii laboret hypothesis, eo adducaris, ut pronuntiationem slavicam veram, genuinam credas etiam esse vetustissimam, verum male expressam ab iis, qui primum nomen hoc literis consignarunt.

Formas lit. glagol. chalybeas vidi ante annos multos apud d. Schimekium, quas, cum iis nunc carere possit, levi pretio redimere poteris, (Stempel). Glagol. lit. formae optima mihi quidem videntur, quas habet typographia romana. Parmenses, quas mihi quondam miserat cl. de Rossi, non placent.

Labores ac sudores tuos tanti ego aestimo, quanti nemo alius; neque patiar, ut iis literatus orbis fraudetur. Malo tamen omnia perfici a te; alia me occupabunt.

Nondum ego convictus sum, vestigia vers. slavicae cyrill. reperiri in vers.
 5 boh. Si tu hoc asserere velis, rogo, ita facias, ne alii rem quasi confectam putent. Vocabula enim, quae hactenus citasti, talia sunt, qualibus ante Cyrillum usos oportuit Slavos, h. e. communia. Neque me turbat vocalium quorundam consensus, uti in voce *sonm* pro *snēm* aut *senm*; nam nos vulgo adhuc *o* amamus pro *e*: *w čom*, *we wššom*, *w ňom* pro *w čem*, *we wššem*, *w něm*;
 10 de *u* pro *i* apud antiquos, notum tibi est. Macocha nostrum vulgare conferri debet cum *macecha*, *polodne* ante portas Prag. audio quotidie pro *poledne*, alia nunc celeriter scribenti non occurrunt. Vox *prawda* utrumque significat, justitiam (etiam apud profanos scriptores nostros) et veritatem, cum illud justum sit, quod verum sensu suo.

15 Constructionem *každý wás* non miror, utpote qualis in nostris obvia, sed *každo* mirarer utique; sed cum slavonicus idiotismus sit, nondum sequeretur Bohemos, siquidem hoc modo construerent, uti construunt: *pět jich bylo*, hanc formulam mutuatos e cyrill. vers. Dixi jam et iterum repeto, vocem talem non reperiri in boh. vers., quam a Cyrillo ad etymologiam graecam
 20 effectam constet, qualis est *bezzakonie*, *áropia* et infinita alia.

Si tu nolis vocem *licoměr* (germanicae originis sine omni dubio) desuntam ex evangeliiis slaviciis — nam et hoc largirer potius — certe ex interpretatione orali clericorum sive Salisburgensium sive Laureacensium (seu Pataviensium, unus enim est episcop.) ad Slavos illos propagatam admittes. Nam ante
 25 Cyrillum exstitisse clericorum ad Slavos instruendos destinatorum seminaria tu ipse monueras. *Milosrdic* e. gr. ab iisdem secundum etymologiam latinam misericordia aut germ. Barmherzigkeit confictum est ante Cyrillum, sic de aliis judicandum erit.

Histor. de l. boh. duo exemplaria dedi P. Chrysostomo tibi mittenda,
 30 quorum unum trades d. Zlobiczky, cui, uti et amicis aliis Vindob. me commendabis; tertium exemplar addam pro p. Altero. Formulam: *zbaw nás od zlého* iterum reprehendi, postquam viginti locis inspectis in Dalem. hist. ac aliis reperissem, verbum *zbawiti* sive privandi sive liberandi significatu accipiatur, casum genitivum praeter accusat. personae regere; ut ita *zbawiti* ot
 35 vel in Cyrillo sit suspecta syntaxis.

Marburgi libros slav. exstare ex *Hirschings* Beschreibung ciniger Bibliotheken Deutschlands cognosces.

Vale jam et absentem amicum eo favore prosequere, quo solebas in patria commorantem. Si Petropoli diutius mihi liceret morari, non spernerem
 40 condiciones mihi oblatas. Verum tamen malo pro patria laborare pensione minori contentus — redibo igitur certissime, nisi corpus extra patriam exanime relinquere cogar.

✓ *Herderi* (Ideen zur Philosophie der Menschheit) vol. IV. descriptionem slavicae gentis tibi legendam commendo; operae pretium esset, si eam latine
 45 redditam insereres operi tuo integram.

Vale iterumque vale et Stokholmia a me praestolare literas. Procopii vitam ita serva, ut eam nemini tradas, nisi forte mittere malis Pragam d. Pelzelio interim tradendam.

LXXXI.

1792 — 27. května. Dobrovský podává zprávy o slovanských tiscích nalézajících se v Gottingách, Gothě, v Erfurtě, v Tubingách a Hamburce, obzvláště o tiscích jihoslovanských a mimo jiné o Griesbachovi a jeho různých čteních.

Göttingae 27. Maji 1792.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky.

5

In Göttingensi bibliotheca, quae libris exotica lingua scriptis abundat, haec slavonica (bohemica non recitabo) reperi:

1. Psalterium slavonicum (secundum titulum: nowyĩ zawiet — s psaltirem) an. 1777 in 4. in Lavra Peczeriensi; deest igitur Novum Testamentum, quamvis titulus adsit, nescio, quo casu aut errore.

10

2. Novum Testam. croaticum 1562. 4. Tubingae, lit. glagoliticis; pars 1ma tantum.

3. Svetiga Pavla lystwi, h tim effeseriem etc. cum germanica praefatione Primi Truberi, qui librum matronis et viduis in Carniolia, Styria inferiori et Carinthia dedicat — subscripto mense Januario loco *Derendingen* nomine suo — Tubingae in 4. 1567. lit. latinis et in margine germanicis, vulgo *Schwabach*; priorum epistolarum Paulinarum loquitur P. Trub. in praefatione — verum ea pars hic non reperitur. Windische Sprache est ei *Slovenski Jesyk*; dialectus est carniolica.

15

4. Biblia slavonica Mosquae an. 1771 fol. impressa; item Ostrogiensia an. 1581.

20

NB. Gothae Mosquensia an. 1663 reperi in bibliotheca ducali.

5. Ta drugi deil noviga Testamenta. V Tubingi MDLXXXII. in 8; — (in fine MDLXXXI.) druguzh pregledan — »zum andern übersehen«. Cum calendario carniolico. De bibliis et versionibus slavonicis aliqua digna lectu (tibi tamen procul dubio nota) occurrunt in Braunschweigischen Anzeigen 1748 56ten Stück p. 1126.

25

6. Fausti Verantii Lexicon quinque nobilissimarum Europae linguarum — atque alia notiora non perscribam — Venetiis 1595. 4.

7. Biblia carniolica. Witeberg. 1584. fol.

30

NB. Pars prima seu quinque libri Moysis Lublini (in Polonia) fol. 1578 impressa in *Gothana* bibliotheca habentur.

Erfurti mihi ostensum est volumen in 8. in membrana, in quo lat. Vulgata minutissimis characteribus scripta legitur, de quo traditio est, id *Husso*, dum ad rogam duceretur, ereptum a satellite. Translatum fuit in bibliothecam publ. universitatis cum aliis libris, quos ei donaverat praepositus Mogunt. *Boineburg*, locum tenens Erfurti.

35

Schlözerus aliique multum gavisı sunt viso conspectu tuo Bibliothecae slavicae. Optat ille, ut de singulis etiam dialectis agatur, quod utique futurum esse asserui.

40

Apud Jer. Dav. Reuss, hist. lit. professorem Göttingensem, orationem inveni hoc titulo: »*Christiani Henrici Hasii* Commentatio de lingua Carnorum et Illyricorum slavonica castioribus nostratium sacris initiata, in primis de Augustanae Confessionis versione eadem dialecto exarata. Jenae (datum prooemii Roslaviae ad Ilmam prope Apoldam 1759. in 4. pagg. 28. In prooemio ait, se conspexisse in biblioth. ducali Vinariensi vers. slavonicam Augustanae Confessionis — auctores se evoluisse [nobis omnino notos]) Dresseri Ungnadsche Chronik, Pregizeri Suevia et Wertembergiam sacram — in animo erat, succinctas annotationes ad hanc orationem exarare, quarum editionem distulit, cum ex Ungaria edoceretur literis, fore, ut commentatio doctorum aliquot studiis compilanda ad eum mitteretur, »quae ea doceret, quae de eventu conaminum Truberianorum in Servia, Bosnia, Slavonia etc. et de lingua ipsa versionis, cujus partes quasdam cum versione mea latina transmiseram, eram sciscitatus. A pag. 1—16 tractat de Slavorum nomine, sedibus, conversione, Cyrilli conatibus et similibus, quae in vulgus nota sunt, a p. 16 de Primo Trubero ejusque conatibus Lutheri dogmata qua voce qua libris promulgandi.« Hac mente de nova quadam verba slavonica scribendi ratione iniit consilia felixque fuit inventor, qui primus vernaculum sermonem latinis aequipollentibus literis consignandum doceret. — Tum primum anno scilicet MDLIII. et sequentibus lingua Carnorum slavonica sacris nostris castioribus initiata est, atque typis conscripta inservivit Evangelii cognitioni — Catechismum Lutheri, novi foed. oracula, locos communes theol. a Melancht. conscriptos, collectionem sacrorum Lutheri sermonum (Postillam) a Trubero slavonice versa latinis literis esse edita, scriptores harum rerum sunt auctores, p. 18, 19. De Joanne Ungnadio a Sonnek, ejusque notitia Truberi, de typographia slavonica p. 20, 21. operi se accinxit *Georgius Gruppenbachius*, typogr. Tubingensis — adventant Antonius Dalmata atque Stephanus Consul Histrianus — principes, qui opus juvarunt p. 21. Maximiliano II. Imp. an. 1561 glagoliticis literis editus catechismus (NB. primitiae slavonicae in Germania typographiae) dicatus p. 22. eodem anno etiam cyrillica editio eidem Imp. dedicata — de Nov. Testam. 1562. lit. slavonicis (non exprimit quibus?) p. 22. de Confess. August. versione an. 1562 edita lit. cyrulicis Hassorum principi inscripta p. 22, 23 »paraphrasticam dixeris versionem« Joannem quendam Mandel typographum Truberus Labacum adduxit p. 23. de proscriptis Lutheri sacris etc., quae alibi fere melius exarata jam legeris.

Nunc accipe catalogum librorum slavonic., quos servat bibliotheca univers. Tubingensis, — ex notis d. *Reuss*, olim ad bibl. Tubing. socii.

D. Reuss novit Denisius noster.

T. 98. in 4. »articuli oli Deili« per Primum Truberum Carniolanum, germ. drey christliche Konfessionen, nämlich Augspurgische, Wirtenbergische und Sächsische — — aus latein und teutsch in diss *Windisch* Buch zusammen gezogen, — v Tubingi 1562. lat. lit. carniol.

T. 99. in 4. *востия*, — kurze Auslegung über die Sonntags- und der für — nebensten Fest-Evangelia — in crobotischer Sprach mit Cirulischen Buchstaben getruckt, Tubingae, *МФГГ.* Praefat. 1563, subscripti P. Trub., Ant. Dalm., Steph. Consul Histr.

T. 100. in 4. — — — — (nam slavonica non possunt [a Germanis] legi). Kurze Auslegung — in crobatischer Sprach mit crobatischen Buchstaben, sub praefat. 1562, idem liber, qui prior, sed lit. glagoliticis.

T. 101. in 4. — — die fürnempsten Hauptartikel christlicher Lehre (lingua croatica, lit. glagol.), ad finem praefat. datum: Laybach am 20. Jul. 5 1562., subscripti omnes tres.

T. 102. in 4. — die fürnempsten Hauptartikel christlicher Lehre aus der lateinischen, teutschen und windischen Sprach in die crobatische jetzundt zum erstenmal verdollmetscht und mit cyrulischen Buchstaben getruckt; idem liber, qui prior, lit. cyrill. 10

T. 103. in 4. — — — der erst halb Theil des newen Testaments — in die crobatische Sprach verdollmetscht und mit glagolitischen Buchstaben getruckt. (In praefatione quaedam historica de religione et moribus Croatarum) non notatur in notis ms. d. Reuss annus.

T. 104. in 4. — der ander halb Theil des newen Testaments; lit. glagol. 15

T. 105. in 4. — der erst halb Theil des newen Testaments; lit. cyrillicis. Tubingae αϕϑϛ; eodem vol. etiam 2da pars continetur.

T. 94. Abecedarium und der gantze Catechismus, one Auslegung in der crobatischen Sprach. 1½ Bogen in kl. 8 Tubing. 1561; lit., quibus? puto ego glagoliticis. 20

T. 93. Geistliche Lieder in der windischen Sprach sampst andern zugehanen Psalmen. Tubing. 1563, kl. 8, 205 Seiten.

T. 95. — — Beneficium Christi (quid hoc?) alles auch die Jahrzahl (vermuthlich 1561) crobatisch. 11 Bogen L. kl. 8.

T. 96. — — der Catechismus mit kurzen Auslegungen, Symbolum Athanasii und eine Predigt von der Kraft — — — in der crobatischen Sprach; datum Tubing. 1 Mart. 1561. 7 Bogen G. kl. 8. lit. puto glagoliticis; est idem libellus, quem in lit. boh. descripsi.

T. 97. — — — Catechismus mit Auslegung in der syruischen Sprach — — — dedicat. Maxim.; am Ende: Tubingen am XXV^{ten} Octob. 1561. Primus Truber, 30 Crainer. 5 Bogen weniger ein Blatt machen den Catechismus aus, dann folgt Primi Truberi sermo *cirulice* redditus: de vocabulo fidei 2½ Bogen in kl. 8. (idem lib. cum priore, sed lit. cyrill, ut ego judico).

In der Bibliothek des Colleg. illustris zu Tübingen sind folgende: Ta celi catechismus, eni psalmi — — od P. Truberia, S. Krellia inu od drugih 35 sloshene, tetryzh popraulene inu populshane. Der ganz Catechismus, etliche Psalmen und christl. Gesäng — — in der windischen Sprach zum drittenmal corrigiert und gemehrt. Tubing. 1574 in 8. 174 Seiten. Angebunden: 1. Try duhouske peiffni, — cum quibusdam psalmis et canticis od *Furia Dalmatina* inu *Fansha Shwageria* tolmaghene. Etliche geistliche Gesäng zuvor nicht 40 gedruckt. V Tibingi. 1575. in 8. 2 Bogen, lit. lat., uti prior, cui annexus est: 2. Ta perui Psalm — der erste Psalm Davids mit dreyen Auslegungen, zum Trost der betrübten Christen, so von Türken und Papisten verfolgt werden, in Gesangweiss gestellt. 1579 in 8. 6 Blatt mit lat. Lettern. 3. Ta celi catechismus. »Catechismus mit des Herrn Johannis Brentzii kurzen Auslegung, in 45 windischer und teutscher Sprach zusammengetruckt«. U Tibingi 1567. Mit

einer deutschen Zuschrift an Herrn Jobsten von Ballenberg zum Gallenstein etc., 2 Bogen in 8.

Catechismus v slouenskim Jefiku — cum quibusdam precationibus, 12 Bogen und ein Blatt in 12. 1555 sine notatione loci.

5 Haec ex notis dom. Reuss brevissime contraxi, quin tamen omiserim quidquam, quod tu scire cuperes. Omnino in contexendo catalogo opusculorum a Trubero et sociis editorum te longe breviorē oportebit esse.

De Novo Testam. carniolico nuper edito legeris *Allgem. Lit. Zeitung* an. 1788 Num. 241^a. pag. 72.

10 De rationibus et computu editorum librorum (annis 61, 62, 63) per Primum Truberum proxime.

In einer Schublade im Kabinete N° 18 apud facult. philosophicam praeter catalogos bibliothecae Grepianae et universitatis Tubingae reperitur in fol. sequens descriptio, quam integram descriptam possidet dom. Jer. Dav. Reuss,

15 Göttingae professor: »Beschreibung, was für windische, crobatische, cirulische und welsche Bücher getruckt, verschickt, verkauft und verschenkt worden in den Jahren 1561, 1562, 1563.« Sub finem indicis specialis subscripti sunt *Hanns Ungnad, Ant. Dalmata, Steph. Consul, Philipp Gugger*. Datum Tübingen am St. Georgen den 23 Tag Aprilis Anno 64.

20 »Verzeichnuss, was für windisch, crobatisch, cirulisch ynd welsche Bücher getruckt worden.« Hic solum enumerantur impressi, non addito, ubi aut per quem distracti sint.

Erstlich hat man getruckt crobatisch Probzettl, daräuf alle crobatische Alphabet, gross und klein, sambt dem Vater unser

25 und dem 1. Capitel Pauli zu den Römern, auch den 117 Psalm 200 Expl.

Item cirulische Probzettl, darauf alle cirulische Alphabet sambt dem Vater unser und dem 117 Psalm 300 »

Item crobatische Tafel Plettlin oder Abecedaria 2000 »

Item cirulische auch 2000 »

30 Item crobatische Catechismi, mit der Auslegung und einer Predigt vom rechten Glauben an Christum 2000 »

Item cirulische Catechismi auch mit der Auslegung und vorge- nannter Predigt 2000 »

Item das neu Testament, der erste Theil mit crobatischen Buch- staben 2000 »

— der ander Theil 1000 »

Mit cirulischen Buchstaben 1000 »

Item die Loci communes crobatisch 1000 »

Item die L. com. mit cirulischen Buchstaben 1000 »

40 Item die Augspurgisch Confession, in windischer oder crainerischer Sprach mit lateinischen Buchst. 1000 »

Item die Augspurgisch Confession mit crobatischen Buchstaben 1000 »

Item die Augspurg. Confession mit cirulischen Buchstab. . . . 1000 »

Item die Augspurgische Confession in welscher oder italienischer

45 Sprache mit lateinischen Buchstaben 1000 »

Item die Apologia der Augspurgischen Confession wälsch . . . 500 »

Item die Postill, welche Herr Primus Truber vor der Zeit in crainerischer Sprach trucken lassen, mit crobatischen Buchstaben	1000	Expl.	
Item dieselbige Postill auch mit cirulischen Buchstaben	500	»	
Item der klein Catechismus Lutheri auch in welscher Sprach	1000	»	5
Crainerische Psalmlieder	1000	»	
Beneficium Christi mit crobatischen Buchstaben	500	»	
Ain schöne Predig vom Hagel mit cirulischen Buchstaben	1000	»	
Catechismus Lutheri <i>crobatish mit lateinischen</i> Buchstab.	400	»	
Die Augspurgisch Confession crobatish mit lateinischen Buchstaben	400	»	10
Der ain und fünfzig Psalm miserere mei Deus und der 130 Psalm de profundis, sambt der Auslegung Lutheri in welscher Sprach	500	»	
Jetz truckt man die Wirtembergische Kirchenordnung crobatish mit glagolitischen und lateinischen Buchstaben, jeder Sort	400	800	» 15
und den Methodum Wigandi welsch	500	»	
Hinfüran wird man trucken die Apologiam crobatish mit glagolitischen und lateinischen Buchstaben.			
Item die Hauspostill Lutheri crobatish mit glagolitischen und lateinischen Buchstaben und welsch. 20			
Item alle Propheten ehe man mit der ganzen Bibel aufkommbt, folgendt die ganze Bibel in gemelten Sprachen.			
Die 4 Evangelisten und die Apostelgeschicht, auch die Postill und locos communes hat Herr Primus zuvor und nit (non) in diesen Kosten trucken lassen. 25			
Promittunt ante hunc indicem, se rationem expensarum pecuniarum, quando videbitur, reddituros.			
In priore indice singulorum librorum distributio annotatur hoc modo, ut unico exemplo tibi clarum fiat: <i>crobatische Probzedl etc.</i>			
Seind getruckt	200	Expl.	30
Davon hiebei (adjacens)	1	Expl.	
Diese sind zu Nürnberg getruckt und von dannen hatt die als pald Herr Steffan auf Laibach, Wien und andere Orth verschickht und allenthalb die erste Prob ausgetheilt, damit die besehen, ob der Truckh gerecht.			
<i>Cirulische Probzedl etc.</i> Seind getruckt	300	Expl	35
davon hiebei	1	»	
diese sind zu Urach getruckt und wie die vorigen als die erste Prob zu Wien, Laibach, Croatien und andere Orth verschickt, damit man die allenthalb sehen lassen, ob der Truck gerecht.			
Von diesen seind die Kön. Maj. auch den Chur — und Fürsten die ymb 40 (um) Hilf ersucht inn die 20 Exemplar geschickt worden.			
Die andern alle an obgemelte Orth und von dannen weiter.			
Ultimo loco: Augspurgische Confession chrobatish mit lat. Buchst.			
Seind getruckt	400	Expl	
davon hiebei	1	»	45

(NB. unum.)

	Nicola Büchler, Bürgern zu Villach, seind geschickt, von dannen weiter zu fürdern	78 Expl.
	Mehr ihme Büchler	280 »
	Latus	358 Expl.
5	So viel seind deren verschickt und noch zu Urach	41 »
	Summa Summarum aller getruckhten windischen, crobatischen, cirulischen ynnnd welschen Bücher	25300 »
	Von welchen laut dieser Raittung verschickt, verkauft ynnnd verschennckht worden	17036 »
10	ligen also noch zu Urach, welche zue rechter Gelegenheit auch verschickt sollen werden	8264 »
	Additur, haec exemplaria fuisse seruata, ut praesto essent, si priora, quae missa sunt, abolerentur aut comburentur.	

Sequuntur jam literae seu copiarium literarum hoc in negotio scriptarum
 15 ad Maximil. II, ad electores aliosque principes, ad status Carnioliae, eorumque
 responsa. E. gr. 1ma est Joan. Ungnadii ad Maximil., dum ei Catechismus
 croaticus mitteretur, dd. Urach, 12. April. an. 61. Responsum Maximiliani,
 quo Ambrosio Frölich (is Viennae distrahebat exempl. et pecunias colligebat)
 tradi jubet 400 f. rhenenses, ad promovendum tam salutare opus — cum
 20 etiam N. Test. edituros se dixerint, promittit Maximil. se ampliora facturum
 dd. Viennae 5. Maji an. 61; adsunt et testimonia doctorum quorundam
 presbyterorum e gente croatica, qui Truberi et sociorum labores probant
 ac laudant. Nomine statuum scribit Jodocus de Gallenberg ad Ungnadium
 dd. 10 Jul. 62 Labaco — de novis mittendis interpretibus seu potius typi
 25 moderatoribus. Sunt hae lit. omnes in foliis 84 perscriptae.*)

Contenta earum hinc inde dispersa leguntur; ego vix tantum otii nactus
 sum, quantum requirebatur, ut saltem haec pauca delibarem.

D. Griesbachius, Jenensis professor, editionem novam parans N. Testam.,
 uti vult ea farragine lectionum var., quas collegit e MSS. Vindob. amicus
 30 noster Alterus. Verum queritur ille, sibi certo non constare, num in locis,
 in quibus e codd. nulla lectio notata fuit, omnes omnino Vindob. conspirent
 cum eo, quem totum typis exscribi curavit Alterus. Hanc in rem velim, ut
 impendas aliquam operam, lecto prius iudicio de Alteri Nov. Test. in Jenensi
 literaturae nuncio anni 1788 N. 149, ubi lectiones singulares certe illius cod.
 35 notantur, qui textum Alteri constituit. Quaeritur jam, num reliqui codd. hic
 consentiant omnino omnes aut unus alterve dissentiat. Mei causa rogo, inve-
 stigas, experimento vel cum tribus primis exemplis facto et me facias certio-
 rem. Literas dare poteris Stokholmiam addito *Poste restante*. Ipse enim vides, certo
 sumi non posse, nisi prius res decidatur, ibi omnino non differre codd. Vindob.
 40 reliquos, ubi nulla lect. var. ab Altero adducta fuit. Judico te intelligere, in
 quo dubium Griesbachii versetur. Curabo, ut pluribus saltem locis slav. versio
 ceu testis lectionum citetur, etiamsi integram omnino collationem instituere

*) Otištěny v »Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur
 der Südslaven in den J. 1559—1565.« Gesammelt und herausgegeben von Ivan Kostrenčić.
 Wien 1874.

haud liceat. Discutias, velim, num, quae dicturus es de duplici *dialecto* bohemica, capi non possint de *stylo*. Videtur enim mihi nomine dialecti non venire discrimen modicum illud, quod inter stylum cultiorum et doctiorum hominum et inter plebis sermonem intercedit. Sed haec, tu videris, ut apte explices, non enim metuo, ut falsa dicas, sed fere angor, ne male intelligaris. 5

Hamburgi 3. Jun. In bibliotheca civica Hamburgensi ad gymnasium reperi biblia variis linguis edita, inter quae slavonica Ostrogiensis et Mosquensis de an. $\overline{\text{зрок}}$ fol., carniolica Vittebergae 1584 fol. habentur. Novum Testam. slavon. et Psalterium non notavi, cum aetate non emineant; vendica (Lusatorum dialecto) alia atque alia. Alias bibliothecas excutiam locis suis; 10 nunc te amicosque Vindobonenses omnes optime valere jubeo. Stokholmiae praestolabor, si tibi visum fuerit, literas a te. Jam vale. —

In Lüneburgensi ducatu ea loca lustrare volui, in quibus slavica verba audiebantur hoc adhuc seculo. Sed de via nimium deflectendum fuisset. Interim inspectis chartis geographicis loca slavicae appellationis notavi. Vale 15 iterumque vale.

LXXXII.

1792 — 24. června. Durich raduje se, že obdržel od Dobrovského z cesty list, podává zprávu o svých nových nálezech ve dvorní knihovně ve Vídni, zmiňuje se o užívání staroslovanštiny v Čechách, o evangelistáři a českém překladě hymnů, o Griesbachovi a různých čteních, projevuje svá přání a i jiných a zakončuje list svůj drobnými zprávami.

Vindob. 24. Junii 1792.

Jos. Dobrowskyo suo Fort. Durich s. p. d. et felicem itineris liter. progressum ex animo precatur.

Facis pro veteri amicitiae consuetudine, dum etiam in itinere constitutus 20 longam epistolam notitiis slavo-literariis refertam perscribis. Summopere gaudebam visis tuae manus vestigiis vivis in illa inscriptione ad me datae epistolae, cognitis a longe: ergo vivit amicus fidelis et promissionem literarum praevenit! Etiam tu pro illa tua literaria notitiarum communione extra patriam adeo liberali, *novam* omnino reconditae memoriae, ad res nostras bohemo-slavicas cum primis pertinentem accipe *apocalypsim*: codice MSS. Palat. hujus Bibl. inter philologicos latinos CLXXXVII olim 118, qui membraneus est, in 4to foliisque 124 constat, seculi XIII aut ineuntis decimi quarti, observante cl. Gentiloto, in quo praeter alia a folio 11 continetur syntagma variarum epistolarum — *regum praesertim Bohemiae* — recensente Gentiloto 30 suarum recens. MSS. tomo XIV, pag. 187: »Tricesima secunda fol. 23, pag. 2. regis Boemiae epistola ad episcopum quendam, ut fratribus ordinis minorum lingua slavica utentibus adesse velit, nec patiatur eos ab iis, qui germanice loquuntur, opprimi. Initium: *Cum sit indecens ac in nostrum et regni nostri atque linguae slavicae crescat praedudicium et grauamen, ut tam in Bohemia quam 35 in Polonia fratres ordinis Minorum suae linguae oppressionibus diversis sic grauentur, quod mysteriis Deo placitis uix uacare possunt etc.* Wenceslai quarti regis Bohemiae, hanc epistolam esse indicio est illa erga fratres Minores animi propensio ac benevolentia, ut tibi constat, quibus iste Wenceslaus

rex ecclesiam in Revich — *pro remedio anime sue hospitali et fratribus sancti Francisci liberaliter contulit, — ne dicti fratres in ecclesia illa impedimentum aliquod patiantur* (ut in epistola seu praecepto, 40^a ibidem observavit Gentilotus; etsi, ut nostros scriptores contuli, altum sit silentium de illo ritu slavonico ff. Minorum et ecclesia in Revich). Epistola 41^a ibid.

Princeps commendat sorori fratres Minores nationis Polonicae. Initium: *Rumor insolitus &c., cum a vestris progenitoribus sanguinis polonici et bohemici traxeritis originem &c. favendo partem theutonicorum Bohem̄ et Polon̄ fratres excōicatos esse dicitis &c.* Sed jam tibi ista sufficiant, ut Evangeliarium bohemo-slavici Bibl. Palat. Vindob. chronologica nota eadem manu sub finem exarata — ∞ c'c — fz — (rubr. atram.) illustrari possit; tu vero, his rebus circa usum linguae slavicae *fratrum Minorum Bohem̄ et Polon̄* nunc revelatis, longe aliter, quam pag. 86 et sq. Geschichte d. böhm. Sprache secundis curis edidisti, profiteri necesse habeas, praesertim quod ad haec verba attinet: »Slawische Messen von fremden Priestern gelesen wurden«, cum rex Wenceslaus I, regum nostrorum IV^{us}, dicat: *Cum sit indecens &c.*, ut supra. Non tamen omnino infeliciter opinatus es pag. 87, etsi nunc rebus nostris philologicis major lux accedat.

Dum fata linguae slavicae in Illyrico ex scriptoribus Dalm. Croatisque inde a Gregorio epis. Nonensi IV°, cui christiana procuratio totius gentis chrobaticae commissa fuit, comparo nunc cum fati ejusdem linguae in Bohemia, haud parvam similitudinem invenio *hujus linguae oppressionum*; hoc tantum discrimine, quod apud nos majores fuerint illae *oppressiones* et longe minor propagatio; sed ut nunc diffiteri certis testimoniis (a d. Procopio incipiam) non potes, nullum fuit seculum usque ad Ferdinandum II., quo saltem aliqualis usus, etsi longe minor quam in Illyrico, tamen identidem viguerit in Bohemia, maxime sec. XIII, ut tibi ex cod. CLXXXVII demonstro. Ad hanc fratrum minorum boh. cum chrobaticis comparisonem, quaeso, memineris illius missalis glagolitici Prag. bibl. regiae de a. 1528 typis Bindoni &c.

30 **РѢФЬ-УСѢД Р-У-СѢД МѢСѢДШ-ПѢРѢД**, ot reda seraphixa swětaho Francziska konwentowali — nosti quam sit interpolatum recentioribus vocibus; praesertim loco **Ѣ. &c.** quid igitur mirum, si in Evangeliarium slavo-boh. idem factum sit. Nosti querelas abbatis Pastritii apud Assemanum longe majores; ego miror tot slavonismos literales servatos fuisse in Evangeliarium; hoc enim

35 nullatenus negare potes: observatione dignum esse, quando interpretes ejusdem linguae, et nullatenus dialecto quadam discrepantes, totidem verbis et eorum complexu convenient, quum vel nostrorum habeam loca quaedam adnotata, ubi tot sunt modi interpretandi, quot exempla versionis: ad haec nosti cl. Griesbachii dissert. in *Repertorio* B. et illud omnibus hermeneutis

40 notissimum: si aequè instructis interpretibus liber tradatur eadem lingua reddendus, futurum, ut diversae obtineantur versiones: unde igitur hoc argues dēductum, cur tot versiculi etiam in difficilioribus locis Evangeliarium cum antiqua vers. slav. convenient et ibi plane commutationem praeseferant, ubi varietas est lectionis Vulg. lat. a textu graeco recedentis; cur ditologumena

45 in Evangeliarium habeantur, sicut in missali Bindoniano? cur jam veteris vocabuli slavo-literalis, jam bohemici usurpatio? et cum monogrammaticis **и** na-

turam noveris illiusque apud nostros et veteres et recentiores non ubique eandem fuisse, sed aliam in participiis, aliam in nominibus locorum &c., cur in Evangeliiario *constanter* ubique $\Psi = \text{ffcz}$, et non $= \text{шт}$ interpres aut librarius reddiderit? an omnino certum sit magis slavicum usum esse $\text{шт} = \Psi$, an vero illum russ. $\text{шт} = \text{ш}$? Jam ex illo τὸ Ψ diverse a Bohemis nostris enunciatum et nihilominus in Evangeliiario una ratione *constanter* perscripto, conijcere potes, me omnino discussisse ad normam cl. Schultensii Origin. Hebr. ling. l. I, p. II, quae dicturus sum de duplici dialecto bohem. ejusque vario distinctis temporibus cum lingua Slavorum literali nexu: si etenim habeam justam rationem varietatum pertinentium 1° ad sonos et pronuntiandi modum, 2° ad verba et significationes, 3° ad constructionem et quasdam formas loquendi, et 4° *maxime* ad accentum; vides me summam habere earum rerum, quae ad *externam et accidentalem*, non vero ad *internam et substantialem* variationem linguae pertinent, majorem tamen ista varietatem, quae dialectus nuncupari possit, omnino generant, quam ut diversitas styli vocari possit. Ut ne male intelligar, operam dabo, ut ne falsa dicam, non metuis; ut apte explicem tuis monitis, obtemperabo et cl. Folietae modum in usum meum transferam. Nescio, an illa explicatio hymnorum breviarii veteris latina cum interpretatione aut potius *versione bohemica* vetustiore ipsa explicatione (nam expositor versionem bohemiam alio vocabulo bohemico recentiore illustrat e. g.: excursus usque ad inferos = a geho wybyeh az do doleyffych, toff do pekla) ab iisdem fratribus minoribus, qui utique et hanc officii divini partem slavice persolverint, originem trahat; adhaeret enim Evangeliiario et distincta mihi videtur esse ab illis exemplis pag. 126. N° 19. tuae Histor., quia non sequentias missalis, sed hymnos breviarii antiquos, initio ducto ab illo: Veni redemptor gencium, ostende partum virginis — sed identidem verbum ex verbo reddendo explicat.

Quid de singulis momentis sentias, breviter commone. Nunc quod ad cl. Griesbachii momentum attinet, sic accipe: Ipse amicus noster Alterus lecta recensione N° 149. Allgem. Liter. Zeit. lectiones singulares notatas a Griesb. col. 630 harum Ephemerid. nimirum Matth. c. 1, 16 — usque c. 12, 40 summa industria et attentione iterum contulit cum cod. MSS. 23^{io} et in hunc modum, ubi humani aliquid, quod etiam diligentissimis collatoribus contigit, passus est, ita ingenue confitendo in sua adversaria etiam retulit: *Matth. 1, 16. τὸν ἄνδρα μαρίας* (haec est lectio codicis); τὸν omissum in editione Vindobon. *Matth. 6, 32. lect. cod. οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος* — in edit. Vindob. οἶδεν γὰρ ὁ οὐράνιος. *Matth. 7, 1. lect. cod. κληρεε*. Edit. Vind. κληρηε. Quae Matth. 12, 40. deesse adnotantur in lect. sing. Griesb., omnino desunt etiam in cod. MS. 23^{io} laudato; in reliquis lect. sing. edit. Vindob. consentit cum cod. MSS. Quod autem attinet ad *Matth. 3, 11. lect. edit. Vindobon.*, e qua colū. Ephem. 633 ita Griesbachius argumentatur: Es müssten zum Beyspiel diese Codd. alle vier Matth. 3, 11. gerade so wie der Viener Text: ἐγὼ δὲ βαπτίζω, welches sonst gar nirgends vorkommt, statt ἐ. μὲν β. lesen. Diess ist so gut als unmöglich — hoc inquam loco MSS. cod. 23. habet ἐγὼ δὲ βαπτίζω μᾶς — omissio ἐ. Confitetur identidem, quod ad reliquos cod. Vindobon. a se collatos attinet, amicus noster diligentiam omnem adhibuisse adnotando tantum varias lectio-

nes, quando dissentiunt; quum igitur dubium illud suboritur: an tali loco cum codice 23. conformiter omnino sint exarati, facile ex speciminibus non adcuratae collationis fragilitate humana factum fuisse aut fieri potuisse colliges, id ipsum in codd. reliquorum collatione, quod heic in cod. 23. contigisse jam perspicias; sed ego cod. reliquos conferre non potui absente cl. Denisio, qui mihi ante suum discessum illam ad describendum (data prius ab ill^{mo} bibliothecario facultate; sed ut Heyrenbachii memoria fiat, utpote auctoris) dissertationem tradidit, quam illo absente, aequae ut alia MSS. obtinere nequivissem.

Commonitum quoque te vult Alterus causa bibliorum Georgianorum Mosquae edit., non ut exemplar quodpiam compares, sed tantum in pretium et modum obtinendi indagare velis. Si Vilnam veneritis, humanissime te interpellat Christianus Engel Leutschovia-Hungarus (auctor Commentationis de republica militari seu comparationis Lacedaemoniorum, Cretensium et Cosacorum, Gottingae 1790 in 4to), ut inquiras apud PP. Piarum Schol. in MSS. Michaelis Bruti, secretarii Stephani Báthory Poloniae regis, rerum gestarum sui temporis, quae in exempl. Bibl. Vindob. et per Hungariam sparsis ab initio mancae sunt, Vilnae vero integrae asservari dicuntur, quarum copiam excell. d. C. Samuel Teleki, cancellarius aul. Transsilv., desiderat et gratissimo animo omnes expensas refunderet, si qua ratione id fieri posse rescires.

Impense te prae omnibus interpello, ut Mosquae in bibl. patriarchali vel sicubi locorum *supremi et medii* aevi, nimirum ex primis ritus slavici temporibus usque ad sec. XVI., vel maxime usque ad sec. XIII. codd. e singulis seculis tantum particulam quandam 10 circiter linearum describi cures meis impensis e selectis tuo arbitrato codd. vel, si tantum fieri non posset, ex duobus antiquissimis aut uno saltem cura, ut obtinere possim specimen quoddam ad vol. V. cap. XXV. ornandum. Quale, quaeso, est illud genus characterum, quibus Berynda in suo Lex. rarius usus est, praesertim columna **Ѣ. БѢДѢНЦЕ: ГЛАВЪ. et ibid. БѢДѢНЦА — ЦОБЪЛ.**

Nosti Pontanum discrimen facere inter idioma bohemicum et slavonicum lib. 3° Boh. Piae in Friderico epis. Prag. in hunc modum: »Quia tamen Fridericus neque bohemicum neque slavonicum callebat idioma, parum in hoc officio profecit« — cur ergo de S. Adalberto scribens ait: »quam ob causam (*promissionis non futurae ariditatis &c.*) diebus singulis antiphona ad tumbam sancti Adalberti post vespervas a scholasticis slavonica lingua decantatur.« Quae est ista antiphona? estne distincta ab *hymno*: Hospodine pomiluy ny? Cur in Evangeliariorum ditolegomenon occurrit in hac voce *mir* a pokoy, quam tu heic p. 60. Hist. l. boh. alio significato, nempe *mundi* jam diu obsoletum asseruisti?

Quare in illa solemni introductione 1249 Venceslai regis Iⁱ, ut tu recte p. 61 observasti, decantati hymni Hospod. memoria fiat, ad Hist. ling. slavicae et fratres Minores etiam singulariter pertinere observavi in nostro scriptore domestico; eorum enim singulariter memoria fit. Heic jam tecum propemodum consentio, collatis observationibus tuis orthographicis in dipl. Vratislai pag. 63. &c. cum chrobotico scribendi antiquo modo et Srborum nobis vicinorum antiquorum, ad doctorr. ecclesiae occidentalis antiquissimum

genus nostrae orthographiae pertinere, praesertim cum primi episcopi nostri ex allophylis delecti slavonicae linguae periti, Helicardus slavonico sermone commendatior, Deodatus vero eodem idiomate cunctis acceptior dicatur.

Quos salutato volebas, impensius te salutant et felicem itineris literarii progressum ex animo precantur summoque desiderio reditum magno literario thesauro rerum nobis ignotarum illustrem ac felicissimum exspectant. Spero futurum, ut aliquod tempusculum etiam brevissimae epistolae Petropoli scribendae tibi subtrahas, quo ego ad te literas porro dare debeam. Amicissimus Ribay petiit a me exemplum QQ. illarum slavicarum, quas ad te dedi; sed cum tantum summa capita illarum habeam, promisi melius me has descripturum et subjuncturum dissertationi: *de itineribus in Russiam causa rei literariae Slavorum tertium institutis*, nimirum 1um auspiciis Leopoldi I, 2^{dum} Benedicti XIV. et 3^{ium} Soc. Scient. Bohem.

Mone igitur, si quid necessarium hac in re tibi visum fuerit. Vale! Vale! una cum ill^o. socio itineris! Valet! Valet!

LXXXIII.*)

1792 — 20. července. Dobrovský oznamuje svůj příjezd do Stokholmu, podává zprávu o tak zvaném rukopise »codex giganteus«, odpovídá na list Durichův a vyvrací některá jeho tvrzení v předešlém listě vyslovená, a podává zprávu o svých nálezech.

Stockholmiae 20 Jul. 1792.

Fort. Durichio suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Votis tuis, utpote ex animo profectis, hucusque annuit Optimus Maximus. Pelagus enim secundis trajecimus ventis et longo itinere terra emenso tandem Holmiam sospites pervenimus Primum et ante omnia egi, ut pateret ad bibliothecam regiam accessus. Sed heu, quantum exhorui, dum viderem omnes libros loco motos, cum restaurando aedificio nunc occupentur homines. Benevolentia tamen unius hominis factum est, ut exquirerentur libri, quos postulassem, quamquam non omnes inveniri possent. Cosmae Chronico in membrana sec. XIII scripto impendi primis diebus conferendo operamprehendique Freherum habuisse istius apographum Pragae scriptum, dum codex iste giganteus adhuc Pragae apud Brevnovienses servaretur, quem tandem Königsmarkius huc transmisit cum aliis manubiis. Multa hic codex continet alia, ad nos non pertinentia — notavi tamen diligenter omnia, quia dignum censeo descriptione latiori, quam ea sit, quam Celsio debemus. Calendarium Benedictinorum antiquissimum cum necrologio descripsi integrum, nec satis scio nunc, ubinam codex exaratus sit. Conjicio quidem esse opus Opatovicensium ex quibusdam indicis. Methodii et Cyrilli nomen ac festum in eo non legitur, uti nec in calend. sec. XIV, ante adductos Pragam Slavos. Scriptio nominum priorum bohemicorum talis est, qualem circa an. 1240 in diplomatibus legimus. Pauca revera occurrunt nomina a sanctis petita, pleraque sunt domestica, propria, quae l. boh. illustrandae servire poterunt. Sed tu ad singula momenta lit tuarum me respondere vis. Habe itaque.

*) Durich připsal: Obtinui diē 10 Augusti.

Lit. Wenc. I. regis Boh. placent, quamvis nondum videam, utrum, praeter usum boh. linguae sive domi sive in templo, qualis et hodie conceditur, inferri ex iis possit, etiam missas in vulg. lectas fuisse. Etiam inter teutonicos et bohemos fratres Benedict. Kladrubii rixae erant initio fundati monasterii, at non propter lectionem missae, sed ob odia, quae usus linguarum diversarum parere solet. Novi ego ipse Patrem ad S. Jacobum Pragae, qui, quod formulam: *Corpus* domini nostri J. Ch. proferret bohemice, a reliquis fratribus Hussita nominatus est. Dabo interim, hos fratres boh. et polon. sub Wenceslao non fuisse oppressos penitus et cohibitos — illud certe factum esse oportet rege ceu defensore defuncto. Nam Ottakarus multum favit Teutonicis, ita ut de suburbio Pragensi pelleret Bohemos Vide contin. Cosm. ad an. 1257. Sub Wenceslao certe II. nihil istorum rituum superfuit amplius, cum illi sacerdotes, quorum missas l. slav. audiverat subinde (occasione nimirum data) rex iste, revera fuerint extranei, uti et Graeci, quod ipse contextus narrationis in chronico Auloreg. suadet. Nec video, qua ratione tu ex detectis historiae novis subsidiis illustrare velis formulam chronolog. Evangelii bohemici, cum examinatis ductibus deprehensurus ipsum (sic) sis, illud an. 1402 scriptum esse. ∞ mille significare nullum est dubium, at DC (studio hic lineam superiorem produxi, quae in codice tenuior esse videtur) esse idem ac DC, hoc est, CCCC facile a te impetrabo — fz non aliter mihi saltem explicandum videtur, quam 2do. Nec scio, utrum codex ille chartaceus sit, an membranaceus; si primum, facile concedes, non posse referri ad aetatem illam, quae ei assignanda foret, C^s lecto ut C i. e. centum. Hoc interim largior, a minoribus fratribus profectas primas versiones boh. *e latino*, uti de Psalterio certus sum; et tu te convincere posses ex Evangelio, si animus non inclinaret in aliam sententiam. Novi quidem interpolationes codicum illyricorum, sed non est par ratio vers. boh. atque illorum. Levacovichii psalmos plures, studio summo ad Vulg. reformatos contuli cum cyrillica vers. et tamen in singulis fere vestigia certa inveni, quae in boh. vers. nondum detecta sunt. Taceo de vocibus singularibus, quas immutasse plane nulla ratio suadebat. Paucissimae illae constructiones slavicae, quas in Evangel. tuo reperisti, sunt omnino slavicae, h. e. ad syntaxim slavonicam (ergo et bohemicam) factae, uti et millenae voces Slavis et nobis communes sunt. Vellem ego, si codicem unquam videre liceret et tecum conferre, ostendere, plures omnino esse discrepantias, praesertim in vocibus synonymicis, quas mutare opus non fuisset, h. e. quas Bohemi plane intellexissent, si nemo immutasset. Sed tu de his melius iudicare potes, quam ego, cui non nisi quaedam loca ex Evang. laudato cognita sunt, qualia ego in profanis scriptis, poëticis praesertim, offendere soleo. Var. lect. graecam contra codd. lat. nec unquam adhuc mihi indicasti, et cur opus fuisset eo tempore, quo cod. lat. negligenter inspiciebantur, tam accuratum, immo scrupulosum esse interpretem, quam nec Levacovichius fuerit, cui hoc districte mandatum fuit? Cur ditolegumena habeantur in Evangelio, scire cupis. Ideo, quia mos fuit primi vel primorum interpretum aut posteriorum glossatorum, explicare omnia planius, quem usum etiam in Vet. Test. observavi, ita tamen, ut id iis omnino locis etiam fiat, quos ex vers. slav. sumtos dici non potest. In Psalterio ad nauseam

usque id observavi, praecipue vero in omnibus codd. aetate Hussi scriptorum, insertis etiam commentariis longioribus. Ad quam aetatem cum pertineat cod. Vindob., clarum est, cur vetus vox slavo-literalis, ut tu eam appellas, immo bohémica, alia voce itidem bohém. explicetur aut frustra addatur aliquid, cujus ratio valida etiam nulla sit. Quam multa enim non offendas ubique, reprehendenda? Si tu mihi plura loca indicasses, jam omnino facta collatione cum aliis codd. judicare de iis possem melius. Usus *ščz* aut *ščz* pro *ш* tam necessarius fuit, uti *cz* pro *ч*. Antiqui enim ita efferebant, uti et hodie Moravi. Immo in diplomate Spitignei, in Necrologio benedictino jam *Scepan* conformiter pronuntiationi (nihil respiciendo scriptionem hujus nominis in vers. slav.) scriptum scito; hujus vocis enunciationem si a Graecis aut Slavis hausissent Bohemi, *st* et scribere et enunciare debuissent. Sed cum ii a Germanis *St* (*Scht*) audirent huncque sonum suo proprio exprimerent, factum est, ut non *šte* — uti in *stelu*, *starý*, sed uti in *šťědrý* etc. pronuntiarent. Idem fere est de *s* ante *p* in *špaček*, *špalek*, *škoda*, *škopek* et aliis vocibus originis germanicae. Vellem deinde certis indicibus cognoscere, voces slavicas literales, quae non sint aut fuerint bohémicae et vice versa. Secus enim in his iudicium omne incertum erit.

Quantum memini, videor mihi etiam hymnos brev. explicatos in manuscriptis nostris detexisse, sed non habeo hic notas meas. Ego appellavi, uti titulus manuscripti n. 19. p. 126 Hist. l. boh. habebat, quamvis totum evolverim. Sed de his domi plura dare potero. Solent autem similia pensa non solum additis boh. vocibus explicari, sed etiam latinis, e. gr. ad inferos i. e. infernum, quae boh. reddita ita sonabunt, ut tu perscripsisti, quin iudicandum sit vocem: *do doleyšich* esse antiquiorem illa altera *tošš* seu *točšš do pekla*.

Grates summas habeo pro lect. var. gr. accuratius collatis; non fiet tamen satis cl. Griesb., nisi saltem in locis notatis conferantur reliqui codd., quos omnes ita consentire sibi persuadere non potuit. Optimum fore iudico, si Alterus ipse hunc laborem resumeret et Griesb. certiore faceret, cum hic in adornanda nova edit. nunc quoad codd. Vindob. dubius haereat. Utinam Alterus, cui lubens ego praestabo omnia, meliorem operis oeconomiam pensi habuisset. Iudico, uti ipse expertus sum, dum opere hoc uti volebam. Heyrenbachii utique honorifica mentio fiet. Si tuis usibus aptiorem censes dissert., nos eam tibi non invidemus. Etiam dn. *Engel* satisfacere studebo (at nonne iudicandum fuisset, a quo loco exempl. nota incipiant), tibi autem praeprimis, utpote cum iisdem ego studiis delecter. Proxime Upsaliam pergam et Sparvenfeldii manuscripta lustrabo. In *Repertorio Benzeliano* (Stockholmiae 1791. in 8.) a J. Henr. *Liden* edito, duas Pastricii epistolas ad Sparvenfeldium p. 151, 153 notatas invenies. Servatur thesaurus epistol. Benzelianus Lindkioepingae, quo viso hasce literas originales italice scriptas legi. Fit in iis *Ludolfi* et librorum slavico-rum (nobis notissimorum) mentio. Si meliora continuissent, eas omnino descripsissem. Comenii item ad Joann. *Matthiae* episc. Stregnensem quatuor, sed istis tu nunc non delectaris. *Lundae* in Suecia, praeter bibl. slav. an. 1663 fol. vidi Evangelia manuscripta slav. (orthogr. illyrica) et impressa Leopoli cura fraternitatis Stauro-pigium an. 1791, aliud exemplar postremi libri Leop. impressi Linkioepingae. Et, ut

nunc certus sum, ipse domi habeo exemplar, cujus initium et finis deest. Non multi ego aestimo hanc editionem, quia textus ad gr. codd. recent. correctus est, e. gr. Matth. III. v. 11. καὶ πρὸς omittunt MS. slav. Prag. et impressum meum Mosquense N. Test., item MS. Lundense — legitur autem
 5 *ognem* in *Leopol.*, uti in bibl. Mosquens. an. 1778. Unum adhuc exemplum adducam: C. III. v. 4. ἀροῖδε; varie exponitur, in MS. Prag. *wrffie* (кромѣ), in ed. meo *pružie*, ita etiam MS. Lundense, *akridy* autem legit *Leopoliensis*. Quid jam istorum antiquius? Lundae servatur etiam MS. slav. in 4. recentius:
 10 *χρονογράφ* (*Chronograph* scribendum fuit) dictus, qui historiam regum et imperatorum orbis continet.

Hamburgi multi slavonici libri in bibl. publ. gymnasii habentur (unus libellus Venetiis lit. multum a solitis discrepantibus serius in manus venit, cum jam abeundum esset), inter quos est *Bukwar iazika slauenska* (lit. cyrill.) 3 et 1/2 plagg. w Lwowie w drukarnie Michaila Sliozki an. 1831 in 8.;
 15 in hoc continetur etiam notum tibi: »*Skazanie kako sostawi sw. Kyril* etc.«, post quod sequuntur orationes aliquot. In *John Erichsen* recensione manuscriptorum bibliothecae r. Hafniensis (ling. danica an. 1786 in 8. edita) p. 73. notatur: *Temleri* Dictionarium slavonicum autographum, pagg. 1103. Ejusdem *collectanea* autographa et inter haec sub c): etyma slavonica investiganda.
 20 Lexicon pervolvi, immo auctoris aliud manuscriptum, quod habuit haeres, emi 4 aureis et miratus sum hominis exteri diligentiam et linguae nostrae peritiam. *Etyma* non nisi quibusdam nominibus locorum et personarum constant, rhapsodice in chartam conjectis. Lexicon lubens tibi communicarem, si scirem, qua ratione id fieri posset De *Temlero* notavi omnia. At forsitan
 25 tibi notus est ex scripta dissert. *de vestigiis* (om Spor danice) harmoniae inter illyricam et celticam linguam in septemtrionalibus et reliquis dialectis, quae ab ambabus originem habent, repertis, quae exstat parte XII. Comment. reg. scient. societatis Havniensis p. 101, quam ego vix puto germ. redditam. † 1780. 24. Maji. Habuit ille pulcherrimum librorum ad lit. slavica pertinentium apparatus, cujus pars in biblioth. regiam venit. Ex catalogo librorum
 30 impresso notavi quaedam opuscula; inter haec multa sunt Venetiis a Srbis et Bulgaris impressa, ex quibus ille voces pro lexico adornando collegit. Sed tu forte haec noveris, quamvis fere dubitem Alias plura.

Non possum tibi perscribere omnia occupatus nunc in bibl. regia. Indi-
 35 cabis autem proximis literis Petropolim dandis, quae praec aliis cognoscere velis. Si enim tibi satisfecero uni, putabo me itineris molestias non frustra tulisse. Multa enim his in locis non sunt ad palatum *Huetii* querelas fortasse nosti. Caro venduntur omnia, utinam haec essent ad usum nobis, melioribus assuetis. Sed restat, ut quaedam momenta epist. tuae attingam, quae in separata
 40 charta adjecisti. *Pontani*, minus accurati scriptoris auctoritatem plane non respicio. Per antiphonam illam omnino intelligit hymnum S Adalb. Sed quae illi slavon. lingua est, alibi bohemicam appellat. *Mir* utique distinctum est a *pokoy*, uti pax a quite. Cur ditolegomenon occurrat in Evangel., jam supra dixi; pleonasmum amabant Bohemi: *smiriti se* utique bohemicum est, ergo
 45 et *mír* bohemicum est, uti et *pokoy*. In solemnī introductione Wenc. r. I. an.

1249, ubi deductus est ad eccles. S. Francisci, fit quidem ff. minorum mentio, non autem cantici *Hospod*. At dum in arce exciperetur (alia vice), a clero cantabatur quidem hymnus iste, sed non aderant ff. minores. Moneo haec, ut saltem fontem adhuc semel inspicias. Immo hymnus hic decantabatur in arce Prag., antequam ff. minores venirent in Bohemiam. Cosmae enim *Krleff* nihil aliud est, quam nostrum *Hospodin* etc. Gaudeo te jam eo inclinare, ut admittas, occidentalis eccl. doctoribus antiquam nostram orthograph. deberi. Immo vero omnia debentur. Quae de *Helicardo* scribis, vide, ne Pontanus te induxerit. Nam in Cosma de Ekkardo (Helicardo) nihil istorum dicitur. De Ditmaro et Tegdago res certa est. Moneo haec, ne tu tempus perdas legendis istius modi auctoribus. Addam curiosum aliquid. In cod. giganteo prima pag. ante omnia, alphabeta hebraicum, graecum, latinum majusc. lit. manu coeva scriptum est. In membrana agglutinata additur alphabetum *Skavorum* (Skavorum ital. more), et in alia rursus *Ruthenorum* serius addita sunt. Scripta vero jubente abbate *Diviffio*, (nescio nunc, quando D. vixerit).

Potestas lit. glagol. bohemicis et literis, et bohemicis scriptis supra nominibus declaratur: az, buky, widi, glagole, dobro etc., infra *glagol: Opat Diviff kazal pifati azbukownik*, supra singulas has voces: Abbas Divissius mandavit scribere hoc azbukuidarium. Lit glagol. sunt multo pulchriores, quam ruthenicae, inter quas sunt quaedam glagoliticae, post **||** nempe **HP** — post **†** (NB sic in MS.) ultimo loco **∪**. Vale.

Implebo et hanc paginam. *Hamburgi*, cum de libris *slav.* mentionem fecerim, addendum et illud: Mosquensia an. 1663 et Ostrog. 1581 biblia servantur in bibl. publ. *Lundae* Ol. O. Celsius, episc. Lundensis habet lexicon slavonicum in fol. chart. MS. hoc. titulo: Lexicon latino-schlavonicum auctore Theodoro Ignatio de Gordon cum filiis, Mosqua secum in Sueciam traduxit magist. Andreas Soderman, pastor in Ekeby, et O. C. (Celsio) dono dedit an. 1731. fol. O. Celsius fuit pater hodierni episc. Ol. O. Celsii. In hoc lexico latinae voces ordine alphabetico dispositae explicantur slavice (non russice) et per prima aliquot folia etiam suecice, probabilius a Sodermano. Aboae in Finlandia aliud lexicon servatur, quod eo perveniens lustrabo. In bibliothecae Thotianae (qui Havniae vixerat) catalogo tom. I. p. I. (p. 226) in 8. sequentes notantur libri ad liter. carniolicam pertinentes: N. 4598. Jo. Habermanni *Preces* croatice per Jo. Fulzhak u Lublani ap. Jo. Mandelz 1579. 2. Catechismus et hymni eccles. croatice per *P. Truberum*, ib. eod. 3. Salomonis Proverbia croatice ib. 1580 def. in fine. Scis ibidem impressos V lib. Moysis carniolice an. 1578. Nunc jam revisione bibliorum Boczkonis, filii regis Georgii, quae hic exstant duobus tomis in fol., occupor; continet hoc exemplar recensionem non antiquam, sed recentiore. Ubique fere, in V. Test. praeprimis, inscitiam prodidere interpretes nostri. Illud Genesis — serpens callidior — had horczyffj quis ferat? et non continuo hominem istum asinum esse dicat? Tale aliquod exemplum vellem in N. Testam. mihi indicari, ubi vocis boh. usurpatio non vera, ex ambiguitate graeci textus et non latini explicari debeat. Upsalia redux amicorum aliquis indicavit mihi Sparvenfeldii imaginem pictam servari ibidem, quae, uti nec alia, nondum aeri incisa sit. Curabo, ut accuratam delineationem tibi mittere possim. In cod. grandi Prag.

in Nov. Test. ad finem epistolarum Paulinarum, quae ultimo loco sunt, epist. ad Laodicenses legitur. NB. Textus I. Joh. 5, 8. incorruptus, omissis testibus coelestibus. Verum prologus ille, de quo lector monetur de ratione h. loci, habetur initio epist. Canoniarum. Hac ratione posset, si praesto essent exemplaria de an. circiter 1240, in boh. versione vers. 8. desiderari, quin inde concludendum foret, hanc omissionem slav. originis esse. At plerique codd. nostri sequuntur cod. lat. sec. XIII., qui secundum Thomam non legunt, *et tres unum* sunt, post testes terrestres. Jam Lobkoviciana biblia de an. 1479 et 1480 huc translata examinanda mihi sumsi, quibus absolutis labores hicce meos finiendos arbitrator. Vale. Amicis omnibus salutem plurimam. Vale. Valet.

LXXXIV.

1792 — 14. září. Durich projevuje svou radost z obdrženého listu a zprávy o hlaholské a ruské abecedě psané asi v letech 1360—1366 k rozkazu opata Diviše, zmiňuje se o Janu Holešovském, o hlaholském a cyrillském písmě, o názvu Slovanů, o bratřích minoritech Čechů a Poláků a končí některými přáními. Na lístku zvláštním podává ukázkou z českého evangelistáře, zmiňuje se o jeho letopočtu a o výkladě písní církevních.

Vindobonae 14. Septembris 1792.

Fortun. Durich Josepho Dobrowsky suo integerrimo amico s. p. d.

Quantum gavisus sumus omnes obtentis literis tuis Stockholmiae datis 20 Julii, primum quidem de tua incolumitate, tum de itineris literarii progressu et acquisitione optatarum notitiarum rei nostrae, cum primis cod. illius gigantei, in quo Cosmae chronicon &c. Sed illud curiosum, quod perscripsisti de isto cod. nimirum membrana agglutinata, in qua alphab. glagol. et ruth. jussu Divissi, abbatis Bržewnow., descripta continentur, in praesens institutum gratissimum est. Statim in vitam et res gestas hujus praeclari viri diligenter inquisivi: itaque in historia dicti monasterii Bržewn. a Magnoaldo Ziegelbauero Coloniae 1740 f. edita, quidquid de illo Dionysio I^o, in serie abb. XXII., qui exactis sex annis in officio abb. obiit a. 1366, colligere potui, singula in collect. hujus anni duern. **U** 17mo retuli, ut scias, si mors editionem praeveniat. Dionysius II. obiit 1409, cui illa literaria merita adscribi non possunt, sed Dion. I^o, de quo Magnoaldus cap. XI. pag. 159: »Excelluit inter alios Dionysius, rerum divinarum scientia nulli secundus, atque a. 1360 in abbatem electus.« Itaque membrana alphabetum seu Azbukuidarium (o felix memoria *тоѡ азбуковнак!*) continens inter annos 1360 et 1366 reponi debet. Dionysius I, ut Magnoaldus laudato cap. pag. 161 ex volum. 10 Erection. lit. 10 edoctus, refert ea, quae Adalbertus de Ericino donatis monast. Brzew. suis libris praestitit, praecipuus rei librariae promotor fuit, ut alii hujus monasterii monachi antiquariorum more codices transcriberent, alii proprio Marte elucubrarent. Itaque, tuis conatibus felicissimis jam scimus, qui factum sit, ut Johannes Holeschovinus, quem anonymum Brzewnowiensem Magnoaldus dicit, a. 1397 expositionem *cantici* S. Adalberto attributi ita scribere potuerit, ut cum literis slavicis instructum fuisse nemo negaverit, quum hae in eodem monasterio jussione abbatis Dionysii ante annos circiter 30 tanta diligentia

describerentur; immo Johannes monachus Dionysio I° facile coevus esse potuerit. Profecto multum illustrationis illo Azbukownik Brzewnowiensi accedit Historiae tuae ling. et literat. boh. meisque conatibus illustrandis plurimum; et ut breviter notem, vel ipsa observatiuncula, quam scripsisti: »Literae glagol. sunt multo pulchriores, quam ruthenicae, *inter quas sunt quaedam glagoliticae*: post **||** nempe **∪** — post **⦿** (ut in MS.) ultimo loco **⦿**.« multum mihi prodest, immo tibi proderit tantisper ad assentiendum, ut aliis argumentis historicis inductus, tuam veterem commutes opinionem de auctoribus monachis alph. glagl., quam adoptasti totidem verbis eruditi ceteroquin viri, sed hanc in rem sola opinione inducti; quum tamen tu contra meas observationes historicas rigidior sis (ut equidem non indignor, quia his exactionibus proficio) monumentorum historicorum exactor, et nescio, an meopte studio, an vero tuis oppositionibus animo satisfaciendi magis proficiam. Ex argumentis, quibus inducaris in sententiam, utrumque alphabetum *slavicum* (velim intelligas, *prout in usum Slavorum compactum est*) S. S. Cyrillo et Methodio coevum esse et sententiam cl. comitis Grubissichii, quod ad *hoc momentum* attinet, historicis rationibus omnino fulciri — pag. 75. dissert. — sed si duplicem scribendi formam et usum ita circumscribas, ut (saltem sub principium aevi cyrillici et methodiani) non diversitas usus ex duplici ritu ecclesiarum graecae nimirum et latinae pendeat, sed diversitate slavonarum, in quibus jam graecae, jam Runae, quendam usum apud eruditiores obtinebant. Nam quo minus haec diversitas ex diversitate ritus repeti possit, obstat ille iudicio Caramani et Assemani omnium antiquissimus codex Vaticanus inter utriusque literaturae codices literis glagoliticis in membranis 275 exaratus opinione Assemani sec. XI., in quo lectiones evangelicae per anni circulum juxta ritum *ecclesiae graecae* ordine *typici* Graecor. continentur subjuncto Kalend. SS. a mense Septembri ad finem Augusti; in quo nulla memoria SS. Cyrilli et Methodii nullumque festum, nisi quod seculum XI sua institutione antecedit. Igitur literae glagolit. hominibus ritui graeco etiam addictis serviebant, quemadmodum cyrillicae latino ritui addictis: immo celeberrimus ille codex Remensis, ut ex viro clss. Anglo d. White accepi, qui eum vidit et in manibus habuit, et cyrillico et glagolitico scriptus est. In manuscripto Bibl. Vindob. inter graecos codd. N° CLXXI Glossarium graecum continente sub principium mutilo, quod Augerius de Busbecke comparavit Constantinopoli, in superscriptis vocabulis slavice in foliis 15. saepius loco **κ** cyrillic. occurrit glagol **⦿**; NB. constanter **⦿**, loco **⦿**, quod, ni fallor, jam tibi indicavi. Superiore forma **⦿** formae Azbuk. Brzewnov. **⦿**, simile est, quod omnino et serie antiquissima consensu utriusque alphabeti est: Ja seu **⦿** erecto latere sinistro formatum. Cuperem autem ex te nosse seriem lit. utriusque alph. Divissiani, praesertim an illo contineantur: **⦿**, **⦿** v. **⦿**, **⦿** aut **⦿**, item **⦿**, certe **⦿** quod ultimo loco exstare debet, jam scripsisti **∪** positum esse, de **⦿**, **⦿**, **⦿**, **⦿**, **⦿** non sum adeo sollicitus putoque sequius inductos fuisse hos characteres in alph. cyrillicum.

Jam ut redeam ad institutum, necesse est deleas pag. 37 notam *) Hist. l. boh.: »Dieser Psalter (Nicołai cl. de a. 1222) ist das älteste Buch mit Hieronymischen Lettern«; neque a. 1060, sola opinione inductus, pro initio

spatii inter a. 1222, quo tanquam aetate hujus literariae versurae necessaria, statuere vales, quia, *primum*, cod. ille antiquiss. sec. XI. attingit, non vero post medium seculi XI (1060) scriptus est: nullum enim festum continet, quod sec. XI° institutum est; *secundo*, literarum commutatio non fuit neces-
 5 saria, immo fuisset magis periculosa, quia glagol. literae sonis gothicis communes, identidem conveniunt cum runo-gothicis, praesertim ѣ cum Ψ runo-rhetr. apud Masch; literae autem, de quibus maxime disceptare convenisset, id est de slaviceis ш , п , ѣ aut ѣ = ѣ fragm. Prag. ѣ = ѣ , monogramma Aetalorum apud Montf., unde ѣ = ѣ ; ѣ = ѣ Divissiano, quantum quaeso differunt? praesertim monogramma illud cum primis Cyrilli philosophiam pro-
 10 dens шп ex ш et п compositum, quorum etiam elementorum slavonica veteri enunciatione vim habet et apud nos cum primis in vocibus loci significatum habentibus formae — шѣ = шѣ , ѣ ; qua ratione omnibus Slavis non convenientibus in enunciatione laudato monogrammate consuluit Cyrillus; fors ducta
 15 ratione a duplicibus literis Graecorum, quarum non omnes vim assequuntur, neque enim solius compendii causa inventae sunt. Sed longius discessi!

Summas tibi habeo gratias pro omni commonitione literaria, praecipue illa, quae ad originationem vocabuli communis genti nostrae universae pertinet: nam nova inquisitione, atque necessaria, in quem modum antiquissimi et sec.
 20 nostro vetustiores Slavi populari lingua se se compellaverint, diligentius instituta, inveni: a mari Adriatico usque ad magnum Novogrod et ab Albi usque
 ad Pontum Euxinum se se Slowanos, Slowieninos, Slowakos compellasse; immo ex nostris longe ante Dubravium fuisse virum, tibi commendatum notumque, Pulkavam *sic dictum*, qui sub principium chron. dicit: ѣ unum
 25 idioma *slowanicum*, quod corrupto vocabulo *slawonicum* dicitur, sumsit initium, de quo gentes ejusdem idiomatis *Slowani* sunt vocati: in lingua eorum enim *Slowo* &c. Hinc eleganter Palmotta cecinit: Na slovijnski jezik, koí, | od Adrie mora rédom, | s vukolíku zémľju svojí, | do *puccinem rásne lèddom*;
 шѣшѣ , profunditas, vorago.

In hunc modum collegi supra memorato Slavoniorum tractu auctoritates domesticorum scriptorum idoneorum, quod equidem adhucdum desiderabatur, atque miro consensu inveni, populari usu *Slawinos*, ducta a Latinis enunciatione, commutato nimirum o cum a , recentiori aevo nuncupatos. Non tamen inficior, Slawos a slawa nuncupationem meritos subinde ob illud apud Dalemilum: Kde geden gazyk, tu geho fláwa; neque enim una gens recte dici potest, nisi unius linguae vinculo. Ciceronem nosti.

Avitum unius linguae apud gentem nostram studium rem ipsam confirmat; igitur in usum meum utar illa Pulkavae auctoritate, communi omnium populari eaque antiquiori enunciatione fulcita tuamque, quod ad grammaticam
 40 originationem attinet diss., pericopam praecipuam tuebor: Slavos vel potius *Slowanos*, *nuncupatos* seu *dictos* a dictione i. e. *sermone* uno.

Quod ad fratres Minores Bohemos et Polonos, attinet, excussi tres tomos annalium FF. minorum post Waddingum nova opera Josephi Mariae Fonseca ab Eborae Romae tomis 19 in f. eleganter editorum ex a. 1731. a t.
 45 II—IV, in quibus ad institutum meum nonnulla inveni, praecipue illud ad

an. 1237 ex Pragensi civitate Cracoviam Minores vocatos fuisse unamque provinciam fuisse *Boemiae et Poloniae*, ut ex inscriptione sigilli patet; igitur non ex Polonia in Bohemiam, sed ex Bohemia in Poloniam FF. Minores usum ling. slav. intulerunt, ob quem postea excommunicati sunt, ut ex epist. 41. MSS. illius Vindob. *m̄gri ac d̄ni Boguslay*, cujus initium: »Rumor insolitus« — favendo partem theutonicorum fratrum (nosti technas hujus teutonici ord. et fata in Boh. nosti ex Hartknochio magist. ord., qui vel loqui slavice prohibuit in Slavia inferiori populares) »bohem̄ et polon̄ fratres excōicatos esse dicitis. — Combina haec cum gestis in comitiis ord. a. 1249. Metis celebratis — »in iisque severius, ut res poscebat, animadversum, ait Wadding, in eos fuisse, qui ritum et substantiam officii divini praeter instituti professas regulas approbatam et receptam consuetudinem variare studuerunt.«

Non igitur contendo, quamdiu ritus ille perseveraverit; sed dic mihi, quaeso, quis est ille episcopus, cui rex Boemiae Fratres Bohemos et Polonos ord. Minorum commendat? »ne sue linguae oppressionibus diversis sic graventur, quod miffr̄is Deo placitis uix vacare possunt«, et ad quem episcopum scripsit Innocentius IV: »Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Sclavonia est litera specialis, quam illius terrae clerici se habere a B. Hieronymo asserentes eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde ut illis efficiaris conformis et terrae consuetudinem, in qua existis episcopus, imiteris, celebrandi divina secundum praedictam literam a nobis licentiam postulasti. Nos igitur, attendentes, quod sermo rei et non est res sermoni subjecta, licentiam tibi in illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observantur praemissa — concedimus«. Ann. indict. conv. cum 1248, igitur cum Wenceslai I, regis B., temp., qui obiit 1253 et regnavit 24 annis. Cur, quaeso, Farlatus non est ausus nominare episcopum, sicut eum Raynaldus vocat: Scemensem; cur scribit t. III. p. 143: »quare sive unus e Dalmatia sive aliquis alius ex alia Slavorum provincia episcopus fuerit, cui Innocentius id licentiae attribuit &c.«, non enim excussis omnibus libris, quos equidem consulere potui, geographiae episcopalis, ut Breviario Labbei, opusculo gallico: *La Geographie des Legendes* &c. Paris, in 8. a. 1743 novae edit. invenire potui *Scemensem* epis. Si ausim conjecturam tibi proponere ob consensum rerum et temporis: *Scemensis* ep. est Boemensis, nam etiam in nostris MSS. antiquis, ut in Necrologii Chotikowiensis membrana: Bendl — Sita — Bodislaw.

Sed jam indicabo, quae prae aliis cognoscere velim: Indiculum nonne habes? Igitur selige, quae putas, summe necessaria, si nequeas in singula momenta inquirere. Codicis autem *sacri slav.* procurandi prae omnibus memineris, nisi Mosquae meliorem consilio aliorum editionem procurandam existimaveris. Amici omnes et noti te salutant et felicem itineris progressum ac reditum precantur. Proxime aliam adhuc ad te dabo epistolam subsidio legationis, ut Zlobiczky promisit, ne impensas habeas. P. Alter illud onus collationis suscipere non potest. Heic adnecto majus specimen Evangelicarii illius. Vale! Vale! Te amplector, vale et sanus redito.

(Připojeno na zvláštním lístku:)

In illo t. d. i. d. s. Ecce ego mitto vos sicut. **W** (meo ductu in MS. rubr.) Onom czyaffy. Powyedyel. Gezyff. mladczym fwym. Ez ya wy fly yako owczye

mezy wlky. Budte proto mudrzy jako hadowe a fproftny jako holube. Ale chowayte fe ot lydy nebo zradye wy naffonmyech*) a y modlach byczowaty budu wy wffwych a budete wedeny przyed krale a fudczye promye fwyedczftwye gym a lydu A kdyz wy proradye nerodte myfflyty czo neb kako by
 5 mluwyl. Nebo wem dadye wten czyaff czo budete mluwyty. Nebo neyfte wy gez mluwyete. Ale duch otczye waffyeho genz**) v waff fmluwy A take zradye bratr bratra a otecz fyna y wftanu fynowe protyw rodynye a wfmrtyc ge y budete w nenawyft wffyem prome gmye. Ale kto wftawyczen bude doffkonczyenye ten fpafen bude.

10 Quod fcripsifti de chronologia DC ex duplici D hujus fragmenti in toto Evangeliaro conftanter fervati, vides, quod conjectura ftineri non poffit et nonne in hunc modum annus foret MDC — id eft 1600; nescio enim quomodo ut tu fcribis: »efse idem ac DC hoc eft CCCC«. De fz ne dubites, fufcepta NB. chronologia archetypy ∞ CC, — non vero hujus interpolati exemplaris, quod
 15 omnino ad tempora Caroli IVⁱ pertinet, ut inveni ex adhaerente expositione hymnorum. Num quid nofti Balbini locum in vita b. Arnefti de codice hymnorum bohemicorum et latinorum modulif musicis *antiquis* infignitorum? Laudavit hunc princeps abbas Gerbertus in fuo opere praeclaro de musica facra. Jam combina haec omnia et animadvertite, cur in fequioribus MSS.,
 20 in quibus expositio habetur bohemicorum antiquorum vocabulorum, identidem bohémica recentior. Sed hoc plura alias, poftquam convenerimus. Vale iterum et me veterano amore profequere, ut ego te diligo. Quaefo, fignifica, quid eruditiores Ruforum de meo confpectu Bibl. flav. fentiant et quid magis defiderent.

LXXXV.

1792 — 9. října. Dobrovský zmiňuje se o své cestě a o evangelistáři Vídeňském, podává zprávu o hlaholské abecedě Divišově, o zvláftnostech pravopisných v rukopifech Petrohradských, o staroslovanských grammatikách a mimo jiné o bibli Skorinově, z níž podává ukázku, o svých nálezech v Petrohradě a v Upsale, o ruských učencích, o příbuznosti maďarftiny k finftině a o ruském akcentě.

25

Petropoli 9. Oct. 1792.

Fortunato Durichio Jos. Dobrowsky fal. plurimam.

Optassem ego, ut literas tuas diebus aliquot prius accepissem. Pluribus enim respondere potuissem, quod nunc non nisi paucis et praepropere fieri potest. Jam enim de abitu cogito. Mosqua Kiowiam pergam, inde Leopolim
 30 etc. Habeo tibi gratias pro misso longiori specimine bohém. ex Evangeliaro. Putavi illud antiquius esse, quam nunc sentire possum. Est certe .sec. XIV. etiam quoad linguam et vocabula. Nec mihi otium suppetit, ut illud conferam cum aliis; serviet tamen alio tempore.

35 Tu nosse seriem cupis Alphabeti volente Devisio (in monasterio Slavorum Pragae, ut ego iudico) in membranula separata scripto — Brewnovi-

*) Za ftenmyech.

**) Genz alias fequenter gez. In penso: Erat Deus eiciens demonium: »femel tantum heic, et nunquam alias in 119 pensis tot enim numero universim, — wyhna byeffy.

In bibliotheca Nevensi, quam, nisi eam nominasset *Bellermann*, prof. nunc Erfurtensis, in observat.: Bemerkungen über Russland, nunquam accessissem, nihil plane ad lit. slavicae pertinens (NB. neque unum codicem biblicum impressum integrum inveni, praeter sermones Chrysostomi). Nescio, quomodo
5 exteri huc commigrantes laudare possint ea, quae nullibi negliguntur magis, quam hicce. Igitur Mosquam mihi properandum est.

Joannis Holesch. cognitionem linguae slavicae pertenuem fuisse, utpote qui Slavos in Emaus audierit aliquot vicibus sacra canentes, vel ipse commentarius ejus innuere videtur. Tys spafa *wseho mira* non fuit reddendum
10 (ex sensu Adalberti) salvator *totius* mundi, sed *Salvator mundi* simpliciter. Non enim *mir* se solo mundum significat, nisi serius, sed cum *wes* conjunctum, nimirum *wesmir*, universum, tota mensura, collatum cum nostro *wesměs*, russ. *wesma*. Prima vice observavi hoc in cod. Olomucensi; putavi autem esse lect. variantem. Verum nunc, cum e duobus codd. MS^{is} sec. XIV. lect.
15 var. colligerem, constanter *wesmir*, *wsego mira*, *wscmu miru* reperi, quamvis in eo cod., qui est paulo recentior, saepius etiam sine *wes* reperiatur. Immo et in impressis tibi possum excitare loca, in quibus *wesmir* relictum fuit, quamvis in graeco τὸ *wes* non exprimitur. Poterisque certo etiam hac observatione judicare de antiquitate codicis alicujus. Discrimen illud inter **ⲙⲡ**
20 et **ⲙⲓⲣ** arbitrarium est et sequioris orthographiae.

Lubens omnino delerem, ut vel sic commonitionibus tuis morem geram, ea, quae de Nicolai Psalterio aut universim de aetate lit. glag. scripseram, dummodo convinci possem de antiquitate illius glagolitici codicis, quem tu nominasti. Nicolai formula certe ob nimias asseverationes suspecta est,
25 quantum attinet ad codicem, ex quo ille transsumsit. Sed monachos aut otiosum et curiosum hominem aliquem, ad fucum faciendum popularibus suis, auctorem esse alphabeti, et pro Hieronymi invento venditatum, constanter propugnabo, etsi de aetate non adeo sim sollicitus. Vix tamen mihi persuadere possem, ultra initium sec. X ascendere ejus aetatem. Cyrillo plane
30 coaevum esse, qui probabis? Videris tu mihi innuere, Cyrillum *omnium* Slavorum rationem habuisse, dum conderet alphabetum.

Vide, ne nimium sit, quod defendis. *ſſcz* certe apud nos antiquius esse quam *ſſ'*, nullum dubium est; apud plures gentes slavicas hucusque **ⲙ** non aliter, quam *ſč* pronunciatur, quomodo ergo dicere potes slavonicam enunciationem veterem vim habere elementorum **ⲙ** et **ⲧ**. Et **ⲙ** quomodo ex **ⲙ** et **ⲧ**
35 compositum est (**ⲧⲙ**)? Atqui **ⲙ** ex **ⲙ** et **ⲧ** (**ⲙ**, vel **ⲧ**) compositum est meo iudicio aut potius ex alphabeto coptico una cum nomine sumtum. Scemensis (mihi obversatur animo Skiemensis vel Seemensis) episcopus quis sit, quaerendum erit. At conjecturam tuam, qua legendum putas Boemensis, omnes alii probare poterunt prius, quam ego, qui eadem contentione, qua tu ubique defendere et in Bohemiam invehere conaris, ritum slavicum e Bohemia proscribere soleo. Gaudeo multum a Sclavis te migrasse ad Slavos vel potius Slowanos. Vellem tamen, etiam *Slavorum*, respiciendo Nestoris auctoritatem atque aliorum, rationem haberes. Utramque ego pronunciationem vetustissimam censeo, — quid enim differunt *grad*, *grod*, *blagoslowiti*, *blahoslawiti*,
45 nisi varietate pronunciationis, at tamen nativae, propriae, privatae; ita sentio

de vocibus Slawan et Slowan — linguam, quam grammaticus hic slawensky iazyk appellat, alius slowensky nominat, recte uterque. Deinde cuperem, ut ostenderes, qua ratione Slowan seu Slawan formatum sit ceu gentile a regionis seu regionum *slawy*, *slowy* (uti Čechy, Pomory, Slezy, etc.) appellatione; w slowech, w slawech, meo iudicio, idem est, ac in terris *nostratibus*, *notis*, *nominatis*, in quibus noster sermo obtinet, quas nostris patriis *appellationibus* insignitas distinguimus, novimus. Peregrinum omne *čud* et *njemec*.

Aboae plura servantur impressa volumina pariter ac manuscripta slavica. Haec fere politica recentioris aevi continent, illa liturgica complectuntur. Novum Testamentum cum Psalmis (qui tamen in exemplari desunt) Vilnae 10 1623, 8. memoratu dignum propterea, quod in titulo legatur: nowo wo mnozie z grečzeskago tšpaniem innokow (monasterii S. Spiritus) isprawlenii. NB. Caputum distinctio usitata apud latinos et graecos impressos. »Lexikon latinskij s' Kalepina preložēn na slowenskij« in 8. satis spissum volumen. Grammaticam Theodori Maximow jam nominavi. Petropoli vidi grammaticam w *Kremjanci* 15 roku 1638.8. impressam pessimo typo; estne tibi nota? Si non, dabo tibi descriptionem. Nolo enim chartam implere rebus tibi forsitan jam notis.

In libro periodico: »*Utrennij swiet*« Septembri I. parte (Petropoli 1777.8.) pag. 55. N. IV legitur inscriptio: »o pismenach slaveno-rofsijskich i tšpennij knig w Rofsii«. Certe et tu allicereris hac inscriptione ad legendum, uti ego. 20 Sed cape contenta. Ignotum esse, ait, fuerintne literae ullae (načertanē) in usu apud gentes septentrionales ante *Wladimiri* tempora. Slavis an. 855 a Michaelē imp. missas literas — a Cyrillo et Methodio libros versos etc. Sub Joanne Basilewicz impressa fuisse primum Acta apostolorum Mosquae — en totius dissert. summam. Nobilis d. *Puschkin*, qui omnia patria colligit eo zelo, quem 25 in Neubergio nostro mirati sumus, non novit aliud antiquius opus in *Russia* impressum. Sed et Franc. Skorinae me meminisse oportet. Praefixit is bibliis slavonicis titulum **БІБЛІЯ РѢСКА** | wyložena doktorom | Franciskom skorinoju | iz slawnago grada pollocka, bogu ko čti i | ljudem pospolitym | k dobromu naučeniju. | In encarpō supra scutum vacuum — infra solis et lunae facies 30 conjuncta in uno, signum T in altero scuto; pag. 2da imago Creatoris — angelorum pugna — fol. 5. Praefatio d. Franc. Sk. de Polock in integra biblia russicae linguae; libri Novi Test. hic recensentur eo ordine, quo in Vulg. latina leguntur. Summaria se apposuisse »o sych knigach wseja biwlii« pro parvitate intellectus sui etc. Propositum igitur habuit, integra biblia edendi. 35 Clausula post librum Geneseos, cum qua reliquae singulis libris subjunctae fere conveniunt: powěleniem i pilnostiju učenogo muža, w lekarskich naukach doktora Franciska Skoriny s polocka. U welikom meste Prazskom. Po le-tech — — 1519. (in 4to); ante Exodum | uti et alios libros: | — — knigi — — zupolne wyloženy na rusky jazyk doktorom etc. Singulis libris praefatio 40 specialis praemittitur. Post Exodum: w slawnom welikom meste prazskom: Characteres sunt simillimi Venetis seu iidem prorsus, quos tibi libellum ab eo impressum recensendo descripsi. — Majusculae sunt rectangulis inclusae, varie ornatae. Pro ѣ saepe contractio ⁵ (^u) (ⁿ), non duo puncta, ut Bacmeisterus dixit, uno verbo *jerok*; pro ѣ saepissime simplex ѣ post consonas, ut vulgo 45 Russi: wera, mesto, chleb, delo, (pro ДѢЛО) etc. ѣ rarius pro u (ѣ): naučenie.

In praefatione vox *mowiti* Polonum pro lit. Lingua slavica non semper pura, sed ad russicam (Russiae albae) accedens. Bibliis slavonicis manuscriptis certe usus fuit, sed textum ad Vulgatae lat. fidem recensuit atque recenter interpretatus est; accentus acuti rariores. Cap. 3. Geneseos: zmižaže bje chitrjeiši
 5 wsech zwerēi zemli ichže sotwori gđ bog. onaže reče k žene počto zapowědal
 wam bog neesti ot kažnogo drewa raiskogo. i reče žena ko zmii ot plodu dřew
 eže sut (сѣтъ) w rai esmy, toliko ot plodu drewa eže est posredy raju, zapowěda
 nam bog neiasti i ni dotykati sã ego da nepomrěmo. togda reče zmija k žene
 nikako smertiju umrete, westi ubo bog iako w kotoryž kogda deň esti
 10 budete ot nego otowrut sã oči waše i budete iako bogowě wediãwpe dobro
 i zlo. Chartarii signum nullum. Pragam judico polonicam judicari. Non jam
 miror, quod exemplar bibliorum integrum, dum Ostrogiensis editio pararetur,
 inveniri non potuerit. Nam excussis MS^{is} libris bibliothecae academicae non
 15 alia reperi, quam Evangelistaria, Evangelia quatuor, Apostolum, (nec unum
 exemplar Apocalypsis); nullum librum V. Test. praeter Psalterium. Con-
 ferendo exemplaria vetustiora cum textu impresso mutationes plurimas (non
 omnino semper felicissimas) subiisse vers. slavicae deprehendi, adeo quidem,
 ut dubitem, restitui posse versionem cyrillicam puram seu quoad textum seu
 quoad linguam. Lectiones jam inde a sec. XIV substitutae codicum graecorum
 20 recentiorum; lingua mirum quantum foedata, synonymorum infinitam varie-
 tatem e. gr. Joh. 4, 6: Kladãz, istočnik, studenec (πηγή) etc. etc. non attin-
 gendo. Supinorum neglectum, quem tamen nostrae editiones bohemicae an-
 tiquiores retinuerunt, doleo, uti Joh. 4 7: počret *al.* počert (wody), ubi
 impressus *počerpati* legit, v. 15. počerpat, počrpat pro—ati. Hoc tamen cum
 25 voluptate observavi, textum impressum non semper codicum juniorum muta-
 tiones sequi, quamquam hoc frequentissimum sit, sed quandoque antiquorum
 fide roborari. Maxime displicet, dum syntaxim slavicae neglexerunt anxii
 correctores e. gr. Joh. 4, 27 duo MS^{ta} antiqua legunt: *niktože nereče*, ubi in
 impresso *ne* ommittitur etc. etc. Sed non est locus hic examinandi vitia
 30 vers. slavicae, ut eam habemus typis editam. Ipsa editio prima ad fidem
 codd. recentiorum excusa fuit. De his et similibus alias; nam vers. slav. de-
 scriptionem ampliorem paro.

Upsalae plures servantur libri slavonici a Sparwenfeldio et Bergio biblio-
 thecae donati, quorum indiculum confecit Michael *Groeningius*, translator
 35 regius (auctor *grammaticae* russicae pro Suecis) anno jam 1753. 5. Jul.,
 quem integrum descripsissem, si et anni et loca impressionis accurate fuissent
 apposita. Ex Sparwenfeldianis praecipuos nominabo (NB. imaginem viri re-
 perire non potui):

1. Otca i ieromonacha Symeona polockogo *Slownik polono-slawensky* —
 40 fragmentum ab *A* usque ad *miscurka*; polonica lit. lat. scripta, slavice lit.
 cyrill. explicantur. fol.

2. Lexicon slaveno-latinum (manu Sparwenfeldii scriptum); additum:
 relié a Moscow 16. Decemb. 1584. Ex hoc, ut apparet, IV. voll. auctiora
 adornata sunt. Non magnum ego pretium huic labori seu potius rudimento
 45 statuo. Est enim simplex vocabulorum magno intervallo separatorum collectio
 cum latina interpretatione, quo fere nunc jam carere possumus. *Temleri* opus

multum praestat; est enim ex operibus slavice scriptis collectum. Sparwenfeldii opus certe nil aliud est, quam inversus Calepinus.

3. Lexicon latino-slaveno-germanicum, fol. 1. vol. germanica non nisi usque ad vocem calcifraga.

4. Lexicon slaveno-latinski (supra manu Sparwenfeldii: »le Calepinus 5 renversé tout entier — — d'une methode inconnue) αχιε, 1686 fol. 1 vol.

5. Grammatica in 4to Mosquae anno 3^{tio} Alexii Michael. impressa; pag. versa legitur titulus grammaticae slav. (Smotriskianae 1619) — — quae de verbo ad verbum a Sparw. versa est latine et marginibus hujus impressi exemplaris apposita. Haec grammatica in 4. foll. $\overline{\text{M}}\overline{\text{A}}$ non videtur tam accurata, 10 uti Smotriskiana, quae causa fuisse videtur, quod Sparw. latinam vers. gramm. Smotriskianae cum hac conjunxerit, ad eam supplendam et illustrandam.

6. Elementa linguae slaveno-russicae (Mosquae 1667) latine reddita a Sparwenfeldio Holmiae 1704. in Januario. Versio scripta est in charta singulis foliis exempl. impressi inserta. 8. ms. 15

7. Epicteti enchiridion a Sparwenf. slavon. versum an. 1710 in eod. Cebetis tabula — — 1710 in 8. ms.

8. Seneca christianus (typis Dragonelli an. 1658) versus Stokholmiae 1702.8. N. 7. et 8. lit. slavon.

9. (Nectarii [1662]) *ὁρθόδοξος ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλ. ἀνατολικῆς*; in 8. foliis huic exemplari impresso insertis slavicum textum adscripsit Sparwenfeld Mosquae an. 1685. (num etiam verterit?) 20

10. Codex MS^{tus} Evangeliorum in charta. fol.

11. Quatuor Evangelia Mosquae 1657 sub Nicone patriarcha cum capitum et versuum divisione vulgo recepta, fol. 25

12. Beryndae Lexicon slav. russ. in Kutein. monast. 1653. 4. Expositio vocabulorum biblicorum seu nominum priorum.

13. *Strykowski* 3. voll. e polonico (Regiomontii 1582) in slavonicum conversa Mosquae (sed a quo?).

Praeter hos Upsalae servatur Katechismus lit. cyrill. in 8. minor. 1561 30 Tubingae a Primo Trubero Maximil. regi Bohem. dedicatus — germ. titulo: Catechismus mit Auslegung in der *syruischen* Sprach. Eundem lit. glagol. in lit. boh. recensui.

Bergiani (Nicolai Bergii) fere liturgici sunt argumenti, qui integrum scribium implent, quos recensere non vacavit. Bibliothecarius Aurivillius, vir 35 humanissimus, plur. sal. dicit cl. Denisio, pro quo mihi quaedam munuscula lit. tradidit.

Ex Sparwenfeld. libris est quoque »Constructio sive strues tritemiana, cujus hae sunt principaliores utilitates, qui nullum unquam idiomatis bohemicum calluit verbum, per eam in momento scribet convenienter bohemicum, quantum 40 volet.« Auctore Raphaelē *Muisch*; ad fin. Junii 1618 (vel 1628). Mirum artificium, sed ut mihi videtur, nullius utilitatis; libellus MS^{tus} duos digitos crassus in 8vo.

Quaeris postremum ex me, quid eruditiores Russi sentiant de opere, quod paras. Ut verum dicam, non potui altero jam mense urbem percur- 45

sitans *eruditos* Russos istarum rerum amantes reperire. Interim spe delector, me reperturum Mosquae viros, qui slavonicarum antiquitatum curiosiores sint. Placuit quidem conspectus operis metropolitae hujati, quin tamen mihi significare potuerit, quid amplius desideret. Placuit quoque archiepiscopo
 5 Mohilewensi, eccles. nostrae, qui opus de Taurica tribus partibus constans gallico sermone congegessit, in quo quaedam de Chazaris (non slavicae originis) adferuntur. Russi nativi nihil, nisi vulgarem suam legunt, atque scribunt — minus curiosi aliarum rerum — romanenses historias vertunt et vendunt, solidiora fere fastidiunt. Nowikovium doleo nunc carceribus detineri,
 10 quod apud eum reperti essent libri prohibiti. Nobiles, qui Mosquae degunt, fere hujus ingenii sunt, ut aulae imperatoriae minus faveant. Horum suasu, ajunt, Nowikovium inductum fuisse, ut ederet vertique curaret libellos minus placentes auribus hominum aulae servientium.

Hungarorum originem mihi detexisse videor, examinando dialectos linguae
 15 finnicae, praecipue Permensium, qui se *Komi* appellant. Sed his tu non delectaris, nunc saltem non occuparis. Quos, putas, melius intelligi a me, Russosne an Polonos? Polonos. Russorum pronuntiatio, praecipue accentus perturbat audientem Bohemum, qui clarius omnia profert et prolata distinctius audire consuevit. Taceo, usurpari vocabula nobis plane ignota. Nunc jam literas
 20 finire cogor, ob frigus cubilis mei. Auram asperiosem sine incommodo non fero. Aureae enim venae fluxum promovit, immo excitavit primum aeris asperitas. Proxime Petropoli discedam. Tu vero vale quam optime.

LXXXVI.

1793 — 4. února. Dobrovský zmiňuje se o svém pobytě v Moskvě, podává zprávu o zaslaných Durichovi knihách, o své zpáteční cestě, o bibliothekách Varšavských a o Skorinovi.

Olomucii, die 4. Februarii 1793.

Fortunato Durichio amico integerrimo s. pl. Josephus Dobrowsky redux.

25 Nescio, utrum literas Petropoli scriptas obtinueris. De hac re proximis lit. me facies certiozem.

Petropoli mense Octobri medio Mosquam festinavi. Ibidem facultatem impetravi synodalem bibliothecam lustrandi. Specimina quaedam e codd. antiquis misi hodie per aurigam *Franz Stephan* bei der weissen Rose in der
 30 Leopoldstadt — per eundem obtinebis:

1mo Biblia georgiana, quae usui p. Alteri concedit professor quidam Mosquensis; postea pretio notabili dividenda; si Bibliotheca Caesarea solvere velit 25 aureos, faciam, ut Vindobonae manere possint; secus mit-tenda erunt duci Würtenbergi. Si prius (ante annum) Mosquam venissem,
 35 licuisset ea emere apud bibliopolam Rudigerum, apud quem exemplar unicum 10 rublis prostabat, quod nunc in bibliothecam Comitum *Buturlin* illatum est.

2do Biblia slavica, 3^{tium} edita post correctionem, typis claris — editiones aliae non possent tibi esse usui — Kioviensem in folio recentissimam ob caritatem (30 rubli exigebantur) Mosquae emere non potui, sperans adhuc Kio-

vium me venturum. Sed multae causae iter aliud suadebant. Praefationem illam historicam in exemplaribus in 8vo non reperies.

3. Quatuor evangelia in charta scripta initio seculi XVI., in quibus α et κ saepius confusa invenies. Haec servabis apud te, commoda occasione mittenda Ribayo, uti et libellos duos parvulimos in 24 aut 32mo lingua 5
suecica tnum, alterum fennica impressos.

4. *Opyt trudow**) tuo usui ad tempus destinavi, reddenda mihi iterum.

His adjacent: excerpta e grammatica slavica, quam in bibliotheca typographica inveni, satis curiosa. Auctor fuit Servus.

Opuscula Upsaliae impressa cl. Denisio mittit *Aurivillius* junior, vir 10
humanissimus. Sed ad rem tuam pertinebit dissertatio de libro *Dimne*, cujus usum facile impetrabis ab amico. Librum hunc, ut obiter notem, pulcherrime scriptum in charta lingua georgiana cum figuris coloratis in folio vidi apud principem quendam georgianum. Alios libros in Georgia impressos apud 15
episcopos georgianos, quos Mosquae visitavi.

Mosqua abii 7. Januarii recta tendens per Danaprum, Njemen, Bug, Vi-
stulam ad urbem regalem Varsaviam. Adiens bibliothecam Zalusk. manu-
scripta boh. et slav. inspicere volui, sed frustra quaerebantur. Dolebant
bibliothecae praefecti sortem bibliothecae variam. Notavi tamen quaedam
opuscula slavicis dialectis impressa. Sed de his alias; cum tibi ad quaestiones 20
tuas ordine respondebo.

In regia bibliotheca nihil erat notandum. Cl. vir abbas Albertrandi,
bibliothecarius regius et canonicus, regi exhibuit et praelegit conspectum
operis tui. Bonam ille concepit ideam de hoc opere. De Skorina multa sci-
scitatus sum; nihil ille de hoc viro invenire potuit. De Praga seu impressio- 25
nis loco multis argumentis mihi persuasit, non posse intelligi Pragam ad
Vistulae ripam e regione Varsaviae — ergo Praga nostra intelligenda erit.
Libros Regum vidi in bibliotheca archivi Mosquae, item in typographia syno-
dali — librum Actuum apostol. descripsit protopopulus Alexius, auctor lexic-
ecclesiastici, in *Opyt trudow*. In alios (NB. non omnes) libros praefationes in 30
bibliis manuscriptis biblioth. synodalis ad finem collectas reperi, ut inde con-
jicere saltem liceat, quinam libri editi fuerint. Cl. *Barsow*, professor Mosquensis,
qui nuper obiit, asserere solebat, integra biblia russica Skoriniana extare.

LXXXVII.

1793 — 16. února. Durich raduje se z návratu Dobrovského, podává zprávu o zaslaných
jemu knihách, jakož i o knihách vydaných Skorinou v Praze a o Časoslovci Krakovském.

Viennae, die 16. Febr. 1793.

Josepho Dobrowsky, amico suo integerrimo, feliciter ex itinere literario 35
slavonico Pragam redeunti Fortunatus Durich s. p. d.

Intimo cordis affectu et summo gaudio te feliciter redeuntem am-
plector! — subsiste paulisper ipseque ad affectum redi, quo velles aequalem
amicum identidem in patriam redeuntem salutare.

*) Durich nadepsal: Specimen difficultatum.

Die 9^a Febr. omnia et singula, ut adnotasti, per illum Olomucensem aurigam obtinui, atque singula opuscula cl. Denisio pertinentia in manus extradidi, qui de tuo, una cum omnibus tibi notis amicis Vindobonensibus summopere gaudens adventu, impense gratias agit, ego plurimum, non minus prof. Alter. Quod ad biblia georgiana attinet, nudius tertius, nimirum prima die post ferias, quum prius fieri non potuerit, perlato codice s. laudato in Bibliothecam Caes. cl. Denisius una cum celebri hac editione accessit praefect. Bibl. V. S. et ut codex Bib. Caes., quo fors tota Germania caret, adscriberetur, propositis rationibus ex recensione cl. Eichhorn: Von der Georgischen Bibelübersetzung pag. 153 — Allgemeine Bibliothek der biblischen Literatur. Leipzig 1787. 1. B., quibus et suas addidit, redux hoc responsi tulit, etsi necessitatem libri omni modo vindicare conatus fuerit: man soll *handeln*, quod verbum indigne tulit custos S.— et cl. Denisius repetiit admirans: handeln. *Si viginti nummis aureis vendi possit, hoc pretio ut codex*
 10 *ematur.*

Nunc itaque rescribe, quid facere debeam; sed prof. Alter humanissime te interpellat pro usu hujus codicis, quem ille prof. Mosquensis humanissimus ei concessit. Nunc meo nomine summas tibi habeo gratias pro codice slav. bibl., qui *spiritus et vita* est mei museoli; sed pretium omnium impensarum
 20 accipe a r. P. Joanne Chr. et quidquid tibi debeo, (ad impensas quoque vehiculi animum reflecte) tibi de meo peculio vindica.

Omni diligentia conabor mature excerpere illa monumenta literaria, quorum usum mihi concedis, quaeque mihi plurimum servient, praesertim τὸν Опытъ Трудовъ pars 1. et 6. atque etiam gramm. MSS. et specimina
 25 charact. singul. Non possum hodie ad singula momenta tuae mihi gratissimae epistolae consueto more respondere et illa tecum communicare, quae mihi recenter investigare licuit; hoc solum noveris: Scorinianas editiones complurium partium sacri codicis mihi diplomatica certitudine jam innotuisse, ut, quod tu exceptis Libris Regum, frustra in partibus Russiae quaesiveras, id
 30 ego tecum ad desiderii tui satietatem communicare valeam, sed paulisper patientiam habe; coarctor enim praesentia mei ex fratre nepotis, qui nuper ad me adveniens de longinquo et accelerato itinere infirmabatur; sed jam hodie melius valet, quem ut primum vehiculo ad redeundum Pragam promovero, ad scribendum accedam tibi que satisfacere plenius conabor.

Ribayus nuper ad me dedit literas notitiasque slav. episcopi Mun. Bac-
 35 žinskii aliasque mecum communicavit, qui desiderio tuarum epist. ferebatur; ad hunc identidem de tuo reditu perscribam. Unum exemplar tuae Historiae ling. boh. habere desiderat. *Pragam* nostram esse locum editionis complurium partium s. cod. Scorin. illa subscriptio Libr. Regum: *Выдана — въ великомъ*
 40 *месте Празскомъ certum est.* Jam superest, ut te interpellem: velis in fastis medicae Facultatis decanorum inquirere, an Francisci Scorinae: *и павкахъ и клерѣстке ѿучела. ѿ великомъ месте II* — memoriam circa annum 1518 — praecedentia nimirum vel consequentia tempora decani fecerint?

Scorinae memoriam et operum ab illo editorum a Bacmeistero primum
 45 factam fuisse magno errore scribitur p. 6ta Опытъ Трудовъ, nam ex Simonis Starovolscii opere inscripto »Scriptorum polonicorum *Іскаровѣ*, Francof.

1625 in 4to in margine ad N. XXXIX: »Anno 1430 multos in Moschovia parachr. typogr. sacrae Scripturae libros in *sclavonicam* ab illo [Joanne Glogoviensi] translatos vidimus, impressos vero Cracoviae sumptibus Jo. Haller, civis Cracov., qui omnes suas facultates in hoc ipsum contulerat, ut literae meliores diversis excussae linguis et characteribus spargerentur in usum 5 Septemtrionalium. Similiter lustravimus libros doctore Francisco Scorina Polocense interprete Pragaе excusos.

Nunc mihi constat etiam de **Уасословець — Докончана бѣсна книга оу великомъ градѣ оу Краковѣ. при державѣ великаго корола полскаго Казимира. и докончана бѣ иерархинѣ краковъскимъ швайнполтомъ, Фѣоль. изъ племенъ пемского родоу. Фрликъ. и скончашася по боженемъ нарощеннемъ дѣ съть. дскаць-дскаць и ѿ лето. (1491.)** 10

Sed jam vale et requiesce tanto itinere peracto; saluta omnes amicos, salutant te omnes noti etiam hujus monasterii; iterum vale!

Ignosce, quod omnino serius ad te perveniat haecce epistola adclusa, 15 quam ad te mea cum epistola mittere debebam, sed accelerando quum ad te Petropolim literas darem, oblivione factum est, ut eam non includerem. Vere itaque respondere poteris ad te sero pervenisse, quia et mea Petropolim ad te serius pervenit, tegesque meam oblivionem, ne amicus indignetur.

LXXXVIII.

1793 — 21. března. Dobrovský děkuje za přání k šťastnému návratu, odpovídá k otázkám Durichovým z oboru palaeografického a literárního, zejména podává zprávu o ruských grammatikách, slovnících, o historii literatury, o překladu Homerově, o knihovnách na hoře Athos, a mimo jiné oznamuje svá desiderata, zmiňuje se o jazyku koptském, o Skorinovi a rukopisech synodální knihovny v Moskvě a končí drobnějšími zprávami.

Die 21. Martii 1793. 20

Fort. Durich Jos. Dobrowsky s. pl.

Primum est, ut tibi gratias agam, uti et omnibus, qui de felici reditu mihi gratulati sunt, pro affectu illo sincero, quo me licet absens redeuntem excepisti. Deinde te monitum velim, ut tu ipse mihi indices, quibus de rebus amplio- 25 rem notitiam a me cupias. Nam tam multa sunt, quae in chartas conjeceram, ut tempus mihi non suppetat modo omnia in ordinem redigendi; nisi forte malles, meis uti schedis, vix legibilibus. Nunc tamen ad quaest. palaeographicas ordine sed brevissime respondebo, exspectaturus a te, ut iterum alias atque alias quaestiones ingeras.

1. Nullane harum figurarum **Ѡ**, **ѡ** vel **Ѣ**. — — Resp. Reperiuntur sane, 30 uti et omnes reliquae, puta **Ѡ**, **ѡ** ꝛ ꝛ (ꝛ fere excipiendum est) in manuscriptis codicibus antiquissimis, in inscriptionibus, in nummis, campanis, sigillis, vasis et vestibis sacris, librorum tegumentis ex argenteis aut alterius metalli laminis etc. etc. Tredjakowskii auctoritas nulla est, utpote qui deliret et multa asserat sine fundamento ullo. **Δ** ego ex **Ѡ** seu **ѡ** ortum puto, non ex **ꝛ**; nam figura 35 **Ѡ** recentior est. **ѡ** non ex **Ѣ**, nam et haec figura pro **ꝛ** recentior est; neque **Ѣ** ex **Ѣ**, nam et haec figura pro **Ѡ** recentissima est, sed potius ex **Ѡ** la-

tino. Certe auctor alphab. glagol. ad latinarum lit. figuras saepius respexerat, uti in ꝛ formando pre ꝛ. Confer, si placet, lit. Hetruscarum figuras et reperiens < pro ꝛ etc.

ꝛ vocalis vice fungi seu fulcrum vocalis non scriptae esse, in codd. reperi, 5 sed vix credo a Cyrilli institutione hoc ortum, sed a scribis russicis, qui cum eo loco ꝛ saepius offendissent, quo loco illi o pronunciant aut e, accidit eorum incuria, ut etiam quandoque ꝛ scriberent, ubi vocalis exprimenda fuit; e. gr. in instrumentalis terminatione om seu em (ѠмѠ).

2do. An ꝛ semper et ꝛ nunquam. — Resp. utrumque in antiquiss. codd. 10 inveniri et quidem ꝛ initio vocum et syllabarum post vocalem, ꝛ autem post consonam. Hoc regulariter observavi. Exceptiones raro occurrerunt. Par ratio cum ꝛ et ꝛ; primum initio vocum et syllabarum post vocalem, alterum post consonam scribitur. In nummis nulla salus, nam antiquissimi nummi multo recentiores sunt codd. manuscriptis. Non enim nummos lit. slaviciis 15 signabant ante sec. XIV, de qua re vide Bacmeisterum de bibliotheca academica — et das neue Petersburger Journal. Vidi ego nummos, qui in Academiae nummophylacio servantur, omnes et nihil memoria dignum ad illustrandam palaeographiam observavi, quod non in codd. observassem.

3to. In archivo Mosquensi servantur diplomata a sec. XIII cum sigillis 20 plumbeis, — in iis eadem observavi, quae in aliis manuscriptis. Diplomata varia edidit Nowikow in Bibl. antiqua et d. Stritterus in Prodolženie seu Continuatione hujus Bibliothecae, quae Academiae sumtibus prodit Petropoli.

4to. De modo scribendi Varaeorum. — Resp. nihil detectum hactenus esse. Ego existimo eos aut non usos literis aut Runas incidisse lapidibus, 25 uti Scandinaviae gentes.

5to. Gramotam sudebnajam edidit nuperrime tertium procurator synodi generalis *Mussin Pusskin* Comes, qui omnium monasteriorum catalogos inspexit et chronica Petropolim adferri fecit, e manuscripto antiquissimo, quod vidi. Sed multa jam russica vocabula in ea continentur, uti *golova*, sic in 30 manuscripto scriptum ipse vidi, pro *glava*. Mittam tibi hanc editionem, quam primum obtinero libros meos, quos Petropoli reliqui. Nihil enim recularum literarum hucusque obtinui, nisi pauca ea, quae Mosqua in trahis una mecum advexi.

De slavico libro legum Methodios nihil omnino sciunt Russi, neque 35 talem unquam exstitisse, qualem Diocleas finxerat, arbitror; nisi forte ille de Nomokanone, quem Russi *kormčaja kniga* vocant, audierit et talem etiam apud Croatas exstitisse crediderit aut opinatus fuerit. Istius sane libri exstant antiqua exemplaria, uti et recentissimae editiones, et re et stylo multum differentes ab antiquis. Praeter canones conciliorum etiam ducum statuta in iis 40 leguntur.

6to. Karionis Istomin Bukwar inspexi (duo tantum exemplaria utpote rarissima vidi) et characteres examinavi; sed nihil, nisi codd. recentiorum implicatos illos oblongos ductus, qui initio Evangeliorum in titulis legi solent, observavi — amant enim Russi hos ductus praecipue in inscriptionibus turrium, 45 aedium, velorum sepulchralium etc. De hoc rarissimo libro etiam in gallico auctore, qui de libris raris agit, *Bure* nomine, honorificam mentionem reperiens.

II. *Ex hist. literaria.*

α) Primum grammaticum credunt Smotriskium; nec ipse potui quidquam invenire, quod eo antiquius foret. Neque Sparwenfeldio alia nota fuit, quam Smotriskiana et sequior Mosquensis in 4. anno 3^{tio} Alexii Michaelowicz edita, h. e. an. 1648. Hujus ultima exemplaria 60 servantur in typographica aula Mosquae; nullis tamen precibus obtinere exemplar potui, quia e bibliotheca synodali eo illata fuere ante annos aliquot, ut ibidem servarentur. Hujus editionis marginibus adscripsit Sparwenfeld. versionem latinam grammaticae Smotriskianae. — Hafniae duo exemplaria vidi atque alibi. De brevissima illa *w Kremānci* in 8. 1638 edita, item de ea, quam *Laurentius Zizanius* composuerat, quae ambae Russis vix notae sunt, jam tibi scripseram quondam. Smotriskianam scis Mosquae hoc seculo bis editam anno 1701 et 1721 sine auct. nomine. *Theodori Maximow* grammat. slavon. in monast. Newskyano 1723 in 8. impressam possum pluribus describere aut, si mavis, tibi mittere, nam exemplar unum Mosquae, sed lacerum, emi.

Praeter eam, cujus tibi terniones aliquot miseram, *Bĕlikii*, alias duas manuscriptas vidi: unam Petropoli apud Com. Alex. Mussin Pusskin hoc titulo: *τεχνολογία* — interrogationibus et responsionibus constans, et in qua sectionum seu capitum series secundum alphabetum numericum ab α—ι digeritur; an. 1725. foll. 213 in folio. Capite ultimo de soloecismo agit. Aliud nihil speciale in ea observavi. Estque hoc opus quasi finis laborum a Russis vulgarem suam jam praeferebant ad linguam slavonicam illustrandam susceptorum. Nuperrime tamen *Eugenius* quidam pro alumnis academiae militaris Petropoli libellum grammaticum edidit, quem ego exspecto. Altera grammatica (seculo 17mo scripta, uti conjecerat *Skiada*, catalogorum confector) exstat in bibliotheca nunc synodali quondam typographica, libri enim ex typographica bibliotheca in synodalem translati numeros antiquos adhuc habent — in 4to. Dividitur in 4 partes: orthogr., etymol., synt. et prosodiam. In orthographia 40 numerantur literae, ubi et de prosodia seu signis pronuntiationis. Canon orthographicus novus de *α* sic sonat: *α* ljudie serbstii upotreblajut w mĕsto *io* i *υ* w Slowānechže sostoitsā točiju w paschalnom ustrojenii. In 2da parte seu etymologica de declinatione nominum etc. Declinationes sunt 10, quarum ultima: usta, ustna ili ustnĕ et sani.

Syntaxis non est integra, nam manuscriptum desinit in regulae 6^{tae} (pravilo 5) de pronomine explicatione verbis his: priupodobnenie wtoroč. Nihil speciale continet, sed aut copia alicujus grammat. impressae aut compendium esse videtur.

γ) Lexicum antiquissimum, respondente Dom. Kamensky, cui quaesita quaedam Mosquae communicavi et Petro Alexio protopopo, auctore Lexici ecclesiastici, quod Societati lit. Mosquensi debetur, est Beryndae edit Kioviensis an. 1627 in 4. 2da editio prodiit in monasterio *Kuteinensi* an. 1653, omissis quibusdam, uti mihi investiganti constat. Characteres illos ignotos nemo novit Mosquae; Petropoli uni ex academicis schedulam reliqui; sed responsum nullum tuli. Nunc Petrus Alexius novam editionem Lexici ecclesiast. parat, in quo vocabula in supplementis adducta suis in locis inserentur; auctius vix prodierit, cum non nisi paucissima ab auctore correctae sint.

δ) Post Nowikowium nihil praestitum est in hist. lit. praeter Bibliothecam russicam Bacmeisteri. Prodiit tamen Mosquae 1784. in 4. Opyt istoričeskago słowara o swätých mužach rossiiskych, ubi et quidam e literatis in numero sanctorum leguntur.

ε) Homerus slavonice redditus non est; sed solum pars aliqua russice. Inter libros slavonicos manuscriptos in catalogo biblioth. typographicae num. 75 *Ovidius* nominatur, qui liber non adest amplius.

ζ) De libris et bibliothecis slav. in monte Athos, quamvis monachos plures interrogassem, nihil rescire potui. Incidi tamen ipse in aliquot codd. slav. e monte Athos per Arsenium allatos in Russiam magnam.

Ad grammaticas adhuc spectare videtur libellus in biblioth. typogr. inter manuscriptos slavonicos in 8. num. 1: Ritorika et *Bukownik* pisana (w) Jaroslavlě powolskom 7128 h. e. 1620, in quo alphabeti expositio — cum literarum ductibus truncatis, scissis, varie inflexis ad formanda alphabeta cryptographica. — Sed nugas ejusmodi neglexi et contempsi.

Restat, ut num. III. QQ. ex hierographia respondeam. Proxime id fieri poterit. Nunc paucis tecum agam de iis, quae differre non licet.

Codex bibl. georgianus vendi non potest alio pretio, quam statuto aureorum 25. Carius vendi poterit in Germania — immo hic Pragae quidam majus pretium obtulit. Bibliothecae Vindobonensi inferri illum cupiebam propter p. Alterum, non ob aliam causam.

Codex slavicus tibi missus 8 rublis constat; sed nolo mihi pecuniam numeres, ut potius rogem, velis hoc munere contentus esse, cum meliora et cariora non habeam. Si tamen me juvare volueris quibusdam libellis, quorum curatio tibi Vindobonae facilius erit, quam mihi Pragae, facies rem mihi gratissimam. Tales sunt e. gr. alphabeta indica aut alia exotica, quae Romae prodierunt; praeprimis »*Sidharubam* seu gramm. *samscrdamica*«, Romae 1790. Auctor est Fr. Paulinus a S. Bartholomaeo, Carmelita. Dissert. de diis Indorum orientalium — neque auctorem novi, neque locum editionis — mirum ego in nominibus deorum indicorum et slavicorum consensum nuper detexi. *Lorenzo Hervas* Catalogo delle lingue Cesenae 1785. 4°. Ejusdem aritmetica delle nazioni — Ibid. Ejusdem Origine, formazione, meccanismo ed armonia degli idiomi — Ibid. *Tuki* aut Didymi grammat. coptica, prior Romae, altera Parmae, et similia ad cognoscendas linguas exoticas minus notas. Ex p. Altero quaeres, utrum coptica lingua majorem affinitatem (praescindendo a vocibus graecis serius assumtis) habeat cum semiticis, quam cum japheticis seu europaeis: graeca, latina, germ., slav. h. e. num structura linguae, quoad suffixa, verborum tempora, declinationes accedat ad europaeas aut orientales et quibus rebus ceu caractere proprio differat ab utrisque?

NB. Specimina, quae misi, non sunt specimina characterum, sed styli seu linguae, orthographiae, non ductuum. Hi enim non multum differunt inter se.

Scorinae memoriae placuerunt, sed doleo nos carere libris vetustis facultatis medicae — non possum igitur tibi satisfacere. Typos certe Venetiis comparavit — inde Pragam videtur commeasse, a rege Poloniae adjutus, ut autumo, ut libri impressi facilius ad Poloniam vehi possint. Quos libros ego conjiciam ab eo editos, quamvis haud quaquam visos, — mox dicam. In

biblii slavon. integris manuscriptis, olim monasterii S. Trinitatis seu Sergii ad Mosquam, nunc bibliothecae synodalis, ad finem leguntur varii prologi a descriptore collecti. Post apocalypsim legitur: Praefatio in biblia russica — in biblia generalis, deinde in sing. libros Moysis speciales — mox ego agnovi Skorinae praefationes esse, quamvis nomen ejus non exprimitur. — Sequuntur deinde praefationes in Ecclesiasticum et in Jesu Sirach, in Proverbia, in Jobum, in libros Salomonis Cantica Canticorum, Ecclesiasten — in 4 libros Regum universim et in sing. libros — in Jesu Naue seu Josue, in Judicum, Ruth, Judith, Esther, Sapientiae libros, in Psalterium. In Acta apostol., in epistolam catholicam Jacobi; ad Romanos — Hebraeos. Evangelia ab eo edita vix probare poteris, cum anno 1512 in Ugrowlachia curante gospodaro *Basaraba* prodierint. Videturque rex Poloniae munificentia sua supplere voluisse pro subditorum suorum solatio, quod *Basaraba* non potuit. Supposito nempe has praefationes ex bibliis russicis impressis descriptas esse, sequitur has partes ab eo editas. In codice biblioth. synodalis num. 470 manuscripto chart. legitur itidem praefatio Skorinae in libros Regum cum aliquot capitibus, quam ex impresso descriptam omnino certum est.

De Skorina memorias communicare mihi volebat canonicus Albertrandi Varsaviae, qui conspectum operis tui regi se praelecturum spondebat; sed dum accessissem eum secunda vice, nihil se invenisse respondit.

Nob. dno. Guldener de Lobes interim salutem dices, quoad ei satisfacere potuero. Attendi certe ubique et semper, ubi quidquam rei lit. augendae innotescere poterat. *Končina* apud Ottonis biographum quid sit, nunc certius scio. *Koncc*, monente Strittero, in chronicis russicis vocabantur civitatum sectiones seu partes — inde *končina*, aedes coetui apta in tali parte seu sectione, deducendum est. Ad elevandos mala coeptione ortos Skalavanos tuos, immo armenici scriptoris potius, non jam tuos, velim advertas, a Turcis scribi et pronuciari terram Sclavorum (*آرض صقالبة*); igitur Sclavi *Tsakalabi*. Uti igitur Turca, auctor de mirabil. mundi a Podesta p. 108. gramm. turcicae citatus inter S et k interposuit vocalem *fatha*; ita Armenus inter sk et l ad facilitandam pronuciationem, invecto nimirum a Graecis k inter S et l

Nostine Joannis Glogoviensis versionem et editiones hujus vers. Hallerianas? Ego quidem nihil oculis usurpavi istorum, quamvis alias sequioris aevi versiones viderim manuscriptos quorundam librorum. Jam vale et me amare perge. — Glossarium slavicum quale istud, quod Viennae prodit?

LXXXIX.

1793 — 28. března. Durich vyslovuje svou ochotu zaslati Dobrovskému výměnou žádané knihy, zmiňuje se o rozpravě o bozích Indických, podává zprávu o koptském a egyptském jazyku, zmiňuje se o tiskaři Št. Novakoviči a o archimandritu Raiči, žádá o příspěvky ke svému dílu »Bibliotheca slavica« a podává o něm zprávu.

Viennae, 28. Martii 1793.

Josepho Dobrowsky suo Fort. Durich s. pl. d.

Sedibus tuis Pragensibus, immo Musis te incolumem peracto longiori itinere tandem restitutum gaudent omnes mecum, qui profectum et incre-

menta rei literariae amant; ego cum primis, qui non tantum hanc ob causam, verum ob alia quam plurima mihi collata beneficia tibi majoribus officiis sum devinctus. Nihil illo munere totius sacri codicis slavonici Mosquae tertium editi a. ⲁⲩⲏⲛⲟⲩ mihi gratius est, et mea quoque aestimatione meliora et cariora non habebas munera, quorum istud omnino pretiosius sit. Cum igitur nolis, ut tibi pecunia pretii impensi numeretur, libellos ad cognoscendas linguas exoticas, non solum tuis inscriptionibus designatos, verum quoscunque alios hujus commatis obtinere omni conatu satagam. Grammaticae *Sidharubae* auctor mihi notissimus est a pluribus annis, quem oppugnavi universam theologiam Pragae defendentem, a quo commercium epistolare Chinense mihi dono datum iterum donavi regiae bibliothecae Pragensi; si apud bibliopolas hujates venalem non invenero, per Patrem Isidorum ejusdem P. Paulini a S. Bartholom. Carmel. Instit. socium heic commorantem tibi procurare studebo.

Quod ad diss. de diis Indorum orientalium attinet, ut primum Bibliotheca post ferias paschales aperietur, inquiram in auctoris nomen et locum editionis, atque omni studio apud bibliopolas investigabo, ut eam comparare valeam, quo magis mihi ille consensus in nominibus deorum indicorum et slavlicorum admirationi est, antiquitatem summam redolens antiquissimarum sedium gentis nostrae; nisi forte sequiori commercio ille consensus adscribendus sit in **Slavia inferiori** (nunc inferiori Saxonia), ut haec adhuc sub finem sec. XV. in libris typis excusis scribebatur. Nosti urbes a negotiatione celebratas, aequae ac cultu idolorum.

Cum professore Altero communicabo tua desideria, copticae linguae proprietatem et comparisonem cum semiticis et japheticis attinentia: vix tamen spero, ut tibi, quod ad semiticas attinet, singulatim hebraeam, satisfacere valeat; quum observem hujus linguae studio eum minus teneri, quippe qui Armenorum, Graecorum maxime, atque Slavorum linguas colat. Sed possum mea opinione falli, et utinam fallar!

Quod si meis quibusdam excerptis ex Christiani Scholtz Grammatica Aegyptiaca utriusque dialecti, quam brevavit, illustravit, edidit Carol. Godofr. Woide Oxonii e typographeo Clarendiano 1778 4to maj., ex fragmentis bibliothecae Naniae a Mingarellio atque Assemano in fasciculis editis; item ex commercio epistolari Lacroziano descriptis et cum lingua slavica a me collatis velis uti, lubens tecum communicabo. Interim haec specimina accipe: 1°, vocabula, nam singulares sonos linguae copticae tute nosti nostra cum lingua communes, quaedam ejusdem prope literarum complexus inveni atque significatus: e. g. Ⲯⲉⲣⲓ, filia (nosti slav. дѣрѣ); sed, cur non eadem ratione ejusdem originationis ad *filium* designandum utimur voce ut illi, Ⲯⲉⲣⲓ usurpant? pensa vocabuli antiquitatem philosophicam; atque etiam alterius nostrae vocis sonum et significatum ⲗⲟⲩ *hrom* cum illa copt. Ⲫⲣⲟⲩⲛⲉ, ejusdem nobiscum soni et significatus. Particulae **Ⲫⲉ** consensum plane admiror, praesertim cum bohemicae dialecti consuetudine comparatum II. Tim. II, 33: **Ⲫⲉ** ⲔⲣⲰⲛⲉ ⲨⲮⲉ; Frat.: *že plodí fwáry*; ubi slavonica Mosq.: ⲛⲃⲟⲩ ⲣⲁⲫⲁⲛⲟⲩ ⲱⲩⲣⲏ. Exodi X, 29: **Ⲫⲉ** ⲔⲔⲗⲟⲩ **Ⲫⲉ** etc. Vid. Scholtzii § 162. —

Conjunctio ab initio commatis aut responsionis saepissime ponitur, ut nota allegationis aut declarationis. Aequivalet graec. *ὅτι*, item aliquando *εἰ*, ut Psal. XIII, 2. In fine positum significat *ἐν*. Expende nostros idiotismos: *Že ne*; *že to mám*; *yakž' fy mluwil* etc. Confer verbum $\lambda\epsilon\zeta\zeta$ lingere cum nostro *lížu*; expende nomen Mariae scribi $\mu\alpha\rho\iota\zeta\epsilon\mu$, quem ad modum 5 apud nos dicitur Marza; immo quis crederet apud Coptos identidem, ut apud nos ex archiepiscopo sit arczybiskup, ita apud illos $\alpha\rho\psi\mu\alpha\lambda\mu\alpha\rho\iota\theta\epsilon$ dici lit. X in ψ mutatione; nec offenderis $\tau\phi$ *cz* et ψ , qui nosti literarum ejusdem organi variationem, etiam apud nos in participio fieri solitam, μ in *cz* transcuntis. Sed tu magis desideras *structuram linguae copticae quoad* 10 *suffixa, verborum tempora declinationesque nosse, num illa accedat ad europaeas aut orientales et quibus rebus ceu caractere proprio differat ab utrisque?* Infixa sunt pronomina inseparabilia, quae inter articulum nominis et nomen ipsum inseruntur et cum substantivo praecedenti in genere conveniunt. In singulari masculino articulus Π , in faem. Υ (NB. Aegyptii genus neutrum 15 non habent, etiam duali N^o carent); in plur. Π , in utraque dialecto semper adhibetur $\beta\epsilon\lambda$ *oculus*.

$\Pi\alpha$ $\beta\epsilon\lambda$, oculus meus.

$\Pi\epsilon$ —, oculi mei.

$\Pi\epsilon\eta$ —, oculus noster.

20

$\Pi\epsilon\eta$ —, oculi nostri.

Conjunctio tantum est unica. Hiphilica exprimitur per verbum $\theta\rho\epsilon$ et $\theta\rho\omicron$ *facere* cum suis affixis.

Animadvertite: $\theta\rho\epsilon\kappa$ *facit te* (puto in κ latere semiticum γ). Forma passiva ab activa non differt terminatione, sed e sensu et circumstantiis determinanda est; hac in re japheticae linguae Slavorum v. g. similior est, qui formam diversam non habemus, sed pronom. $\epsilon\alpha$ determinamus. S. Hieronymus praef. in regulam S. Pachomii (observante auctore fascic. I. Aegyptiorum codd. reliqq. biblioth. Nanianae pag. LXXXII.): »Simplicitatem Aegyptii sermonis imitati sumus.« 30

»Verum, prosequitur Mingarellius, haec lingua, ut libere dicam, quod sentio, non modo simplex mihi videtur, sed etiam rudiuscula. Hebraica quoque simplex est, sed sublimi quadam, nobili et eleganti simplicitate, si de illa tamen sermo sit, qua sacri libri conscripti sunt. Aegyptia vero insuavis, stridula, compositis quidem vocabulis abundans, inops tamen potius 35 quam copiosa ideoque ambiguis vocibus ac locutionibus referta, multoque minus in summa elegans meoque quidem iudicio est, quam illa, qua populus servitute ab Aegyptiis oppressus loquebatur.« Quae porro addit Mingarellius de lingua aegypt. dicens: »Graeca ipsa verba, quae adsciscit, videntur saepe quasi purpureus pannus plebejae ac lacerae vesti adsutus. Eadem vero 40 Aegyptii saepe numero sive auctores sive librarii, memphitici praesertim, depravant corrumpuntque. Passim itaque in eorum libris invenias: $\kappa\tau\beta\omega\tau\omicron\epsilon$

exempli gratia pro ΚΙΒΩΤΟΣ, ΞΡΥΕΤ&ΛΟC pro ΚΡΥΕΤ&ΛΛΟC — et alia innumerabilia;« ista inquam, quae Mingarellius vitio vertit, etiam nostrae slavonicae versioni, immo interpretibus Alexandrinis vitio vertere debuisset, quorum oeconomiam ex lingua hebraea sacras Scripturas reddendi sequuti
 5 sunt Aegyptii et istorum rem literariam ab alphabeto usque ad superscriptam *Titalam* (Ⲛ) (de qua Didymus Caecus primus ante Hieronymum suum discipulum egit) imitati sunt Cyrillus et Methodius. Pluribus argumentis hanc rem comprobata habeo, et tu jam vel ipse parvis exemplis induci poteris, ut idem mecum sentias. In literarum formis ductus earum nosti causa palaeo-
 10 graphiae observare: confer igitur Ⲥ aegypt. cum illyrico et ruthenico, Ⲥ aegypt. cum illyr. Ⲛ, et me tacente non dubito futurum, ut illyricis istis duobus characteribus palaeographiam cyrillicam adscribas, ut ego plane tecum consentio antiquius esse Ⲛ τϕ Ⲛ, quam priorem etiam in editis formam invenio.

Vehementer itaque gaudeo te rei copticae literariae studio teneri, sine
 15 quo slavica res biblica illustrari non potest; sed doleo illud illustre opus cl. Georgii Augustiniani Romae editum et a Göttingensibus jam pridem recensitum pro Bibliotheca Caes. comparatum non esse (ale wzdychnaut mohu!).

Opportune accidit, ut, dum hanc epistolae partem scribo, ad me veniret prof. Alter, cui tuam epistolam legendam dedi, cum primis quae ad illum
 20 causa Georgiani cod. s. et collationis l. aegypt. cum semitic. et japhetic. pertinebant eumque humanissime interpellavi, si quid nosset, ubi et apud quem bibliopolam desideratos a te libellos acquirere valerem. Lecto indiculo sponte se obtulit, grammaticam Didymi, quam ex editione Parmensi nitida possidet, tibi dono daturum, quam ego proxima occasione cum aliis quibus-
 25 dam tum ad linguam malabaricam pertinentibus tabulis, quas possideo, tum speciminibus novorum characterum slavonicorum typographiae d. Stephani Nowakowicz, agentis aulici et typographi hujatis illyrici, qui jus illud a defuncto d. de Kurzbek emit et ante aliquot dies haec specimina characterum perfecit, atque glagoliticis identidem elegantes diligentia et arte Mansfeldiana
 30 incidi curabit, apud quem opus meum excudetur. His speciminibus adjungam conspectum historiae Johannis Raicz, archimandritae monast. S. Archangeli Kowilae, hac inscriptione insignitae: **Исторія хрѣбрныхъ славѣнскихъ народокъ а найнѣхѣ Бѣлгаръ, Сѣрбовъ и Хѣrvatокъ etc.**

Jam quod ad prof. Alterum attinet: primum tibi summas habet gratias
 35 pro illa benignitate et affectu, quo biblia georgiana in Biblioth. Caes. inferri ejus potissimum causa cupiebas, et pro usu, pro quo te proxime per epistolam interpellabit, atque de restituendo codice illo, ut primum Bibliotheca post ferias aperietur, perscribet; servatur enim in Museo custodum. Notitias linguae copticae tales, quales tu postulas, tecum communicare non valere
 40 ingenue confessus est, quippe qui tantum causa Novi Test. aliquid ante aliquot annos in chartam conjecerit, ex quo tempore haec studia minus quam armena, graeca, slavica etc. tractavit; sed quaecunque inter adversaria collegerit, opportuno tempore retractaturum et ad te missurum promisit.

Summopore delector tuis responsionibus ad meas QQ. slav. cum primis,
 45 quae ad palaeogr. attinent, quia his praecipue nunc ego. Quod de Tredja-

kowskyo observasti, idem mihi jam tum cogitabam, quum illius opus legerem. Quum velis, ut ipse tibi innuam, quibus de rebus amplio-rem notitiam a te desiderem, nec tamen tibi tempus suppetat multitudinem adversariorum in ordinem redigendi, neque ego tibi molestus esse velim, si memoria teneas, quid ad volum. I. seu introductionem in Bibl. slav. specialiter rei mihi ignotae et tibi primum in itinere cognitae subsidii conferre posset, interim breviter mecum communica vel commune, quod ad alias alio pertinentes attinet, differ in tempus magis opportunum, nisi malles tuas schedas subinde mecum communicare; illas tamen, ut promisisti responsiones N° III. ad QQ. hiero-graphicas, quando fieri poterit, a te cum primis exspectabo.

De hac re cum d^o Nowakowicz primum constitui, ut ante volumen primum ea forma libri et artis typographicae elegantia singillatim excudatur opusculum lectioni Bibliothecae I. volumini necessarium: *cyrillicae, glagoliticae* atque *bohemicae* Slavorum literaturae analogia, causae et praestantia in usum communem breviter propositae, quo facilius diversitas legendi libros et intel- ligendi difficultas superentur. Analogiam hujus triplicis literaturae in aes inci- di scalpro Mansfeldiano curabit d. Nowakowicz, quia glagoliticis lit. formis adhuc non sumus instructi. Versio literalis slav. mei conspectus Bibl. slavicae facta a secretario principis Galicizini est in censura et proxime apud eundem typographum typis exscribetur una cum originario latino et ephemeridibus serbicus adjungetur. Vult ille typographus, etiam lingua slavica literali ut prodeat Bibliotheca mea; sed primum necesse est, ut mihi Deus vires concedat vitamque eo usque producat, ut opus perficere valeam. Cum in opus- culo laudato agam de antiquitate ac ratione sonorum linguae slavicae sive graecis sive latinis literis ante Cyrillum perscriptorum, non possum omittere certio- rem te reddere a me inventum esse id, quod tu pag. 2 Geschichte der b. Sp. und Literatur, factum fuisse a Procopio Caes. istis verbis desiderabas: »hätte er uns nur einige Dutzende von diesen barbarischen Wörtern mitgetheilt« etc. Omnino non tantum nomen istud: *Σκλαβηροι*, verum etiam alia complura tam constantis formae slavicae, ut dubitare nequeas. Certe non legisti ejus de aedificiis Justiniani imp. libros sex; praecipue lib. IV. cap. I. — nimirum talia sunt (opera Justiniani), qualia postulat fluminis Istri vicinitas et consequens inde necessitas ob imminentes illis partibus *Barbaros* etc. — vim faciunt gentes tauricae scythicaeque, Sclaveni — cap. IV., in quo textitur catalogus castellorum, num illa nomina: *Δολεβιν, Πετριζην, Ζδεβριν; Βισδινα, Βελεδινα, Ρεσιδινα, Βασσιδινα; Ααβυτζα; Ροτῦν; Βιδζω*, et ut alia complura isto aliisque capitibus comprehensa ommittam, certe ista cap. VI.: *Ζεργης, Ζάνες*, omnium vero, quod mihi maxime placet, propter formam nominum locorum in — *ημε, ΣΜΟΡΝΗΣΤΕ* memoratu et tuo omniumque Slavorum desiderio digna sunt.

Nunc jam, ut primum potueris, rescribe, in quem modum te aptius vindicare possim a dictis: »allein ausser dem Namen der Slaven — ist bei ihm kein anderes slavisches Wort zu finden.« Fors tantum illius verum opus de bello gothico existimabas, usus praeceuntium scriptorum excerptis; sed ego, ut jam tibi scripsi, excerptis non ita inducor ad negandum, quam ad asse- vandum a Borkio instructus — »difficilius quaedam negantur« etc. Sed jam

vale quam optime meque tibi gaudiosum Alleluja canentium tempus adprecantem veterana consuetudine ama! Salutant te omnes amici et noti domesticae etiam nostrae familiae.

XC.

1793 — 7. dubna. Dobrovský odpovídá Durichovi na dotazy o staroslovanských vydáních písma sv. na Rusi, o ruském překladě písma sv., o konkordancích, památkách slovanských, privilegiích školních, o tiskárnách, o překladech sv. otců, o seznamu zapovězených knih a mimo jiné zmiňuje se o svých excerptech z rukopisů slovanských a o etymologii místních jmen a řek.

Die 7. Aprilis 1793.

5 Josephus Dobrowsky Fortunato Durich amico integerrimo s.

Quaestionibus ex hierographia jam respondere festino. Verum ad quasdam, uti

A) de Pentateucho Franc. Scorinae me respondisse memini. Attingam igitur duntaxat eas, quarum mentio nulla facta est, ut saltem monere possis, 10 ubi et qua de re ampliolem notitiam desideras.

B) Cl. Schereri memorias non satis certas jam alias dixi. Theophanis opera exigua fuisse videtur, verum aliorum laboribus correctata sunt biblia Mosq. anni 1663 eo modo, quo ea imprimi voluit Petrus I. Cujus laboris specimina, immo totus labor VIII. tomis constans (excepto Novo Testamento) exstat in bibliotheca synodali Mosquae. Si tibi libuerit conferre primum 15 duntaxat caput Geneseos edit. Mosq. antiquae cum ed. tua, atque aliis ab anno 1751, quo anno tertium correctata prodire biblia integra, impressis, mox apparebit, quot faciliora vocabula substituta sint antiquis etc. Mutationes, quoad textum, indicatas leges in praefat. historica edit. tuae. Verum antequam prodirent biblia sic emendata, uti ea synodus 1751 Elisabethae obtulit, 20 coepta fuerant imprimi iisdem omnino literis, novis omnino, eadem forma, iisdem aeneis tabulis, sed alia methodo; nempe voces e. gr. *iskoni* in textu relictatae erant, infra vero Nota a) notabatur: w načale, et sic omnibus in locis usque ad Esdram (si recte memini cap. 16). Hanc editionem, quae 25 nunquam prodit, cujus tamen exemplaria duo vidi, (unum servatur in typographia synodali Mosquensi), indicare voluit ceu imperfectum opus cl. Scherer. Tibi certe ea methodo edita biblia placuissent uti et mihi, sed fuisset ea res offensioni legentibus, praecipue Razkolnicis, qui jam loca tot indicata haberent, in quibus corruptata essent, eorum iudicio (vere etiam meo), biblia. Immo et 30 hoc volebant alii, ut textus slavicus antiquus in una columna excuderetur, in altera vero russica, ut hac ratione lectores juvarentur, quod adhucdum fieri optat metropolita Mosquensis Plato.

B) Narravit mihi proto-popa *Alexius*, auctor lex. slavici, Mosquae a Tredjakowskyo quaedam specimina vers. vulgaris russicae oblata synodo, sed fuisse 35 reprobata. Immo ne quidem hoc concessum fuit typographo Petropol. Weidbrechtio, ut excuderentur biblia slavonica literis civilibus (*graždanskymi*). Iam enim praeferunt characteres profanos, utpote nitidiores, sacris, uti fit in aliis, quamvis sacri argumenti, libris a privatis auctoribus editis. Stylo in trans-

ferendis patribus, commentariis biblicis nunc fere utuntur medio, temperato nimirum e slavonico puro et vulgari. Hoc Theophanis sermonibus sacris vitio tribuitur, quod nimium affectaverit purum slavonismum. Petri Magni molimina e praefat. bibliorum aliqua ex parte cognosces. Vidi ego ipse opus bibliorum N. Test. hollandice impressum in una columna Hagae an. 1717, 5 in altera slavonice typis monast. Nevensis an. 1718 in bibliotheca academica Petropoli. Additur in catalogo hujus bibl.: eodem modo impressum Vet. Test., sed sine textu slavico. Sed haec exemplaria disjecta et pessumdata sunt, cum hollandica versione, uti ego existimo, offenderentur Russi. Ex ipsa hist. editioni 1751 et omnibus posteribus, quae ex ista fluxerunt, 10 cognosces, quam parum Petrus proficere potuerit, Russis nimirum non ex animo probantibus intentionem imperatoris. Volebat ille, cum non succederet conamen primum, corrigi biblia, e Vulgata, Hebraeo etc. Polyglottis differentias notari et sic edi, sed haec Russis, non omnino criticae artis peritis, difficiliora visa sunt et periculi plena. Nihil igitur post tantam annorum seriem 15 effectum est aliud, quam vocabulorum recentiorum in locis bene multis substitutiones et paucae quoad textum mutationes susceptae; hujus rei causa legitur in titulo: *ispravlena*. Notandum tamen in Nov. Test. pauciora loca mutata — et in Nov. Test. separatim edito legi adhuc plurimis in locis textum antiquum, quod saepius observavi conferendo editionem Nov. Test. an. 1783 20 Mosquensem meam, cum bibliis integris an. 1778 et 1759.

I) Concordantiae totius s. codicis editae nondum sunt. Optant autem, Alexio narrante, Russi, ut prodirent aliquando, usui futurae curatis et aliis. Exiguo pretio comparantur, quas ego emi, excepta una parte, cujus nulla amplius prostant exemplaria. 25

(Mosquae.) De auctore illius notitiae seu narrationis de origine alphabeti cyrillici, quem recedit Nowikowius, nihil omnino comperire mihi licuit. In bibl. synodali Mosq. duo exemplaria manuscripta in catalogo inveni. Unum Num. 237, qui nunc non adest, quia *otoslan*, h. e. missus Petropolim. Continet autem *alfabit* seu lexicon vocum peregrinarum in s. Scriptura — ad cujus finem: 30 o prestawlenii štago Kirila učitelã slawenskomu jazyku an. 6377 (Ch. 869), die 14. Februarii. Alterum Num. 628. titulo noto: Skazanie kako sostawi sw. Kirill filosof azbuku po jazyku slawensku i knigi prewede ot grečeskych na slawensky jazyk. Praecedunt et sequuntur alia: Chronologica solum excerpsti: post septimum concilium an. **ММ**, sub Michaele rege Graec. et 35 matre Theodora — Boris duce Bulgariae — Rastiç duce Maraviae — Kostelã duce *Blatinska* anno a m. creat. **ѠѢѢ** (6363, Chr. 855); finitque hisce verbis: Sutže i inii otwěti iaže inědě rečem a nynie njest wrjemã. Takow jest razum, bratie, bog darowal slowãnom, jemuže slawa, čest etc.

2do. Utique in bibl. patriarchali, nunc synodali, exstant monumenta anti- 40 quitatis slavicae tot ac tanta, ut nullibi locorum plura exstare credam. Mittam tibi catalogum in compendium a me redactum.

§. De privilegiis scholarum Stauropigiae hoc solum monebo, a Petri Magni temporibus monasteriorum privilegia fere abolita. Nec satis scio, quae tu privilegia indicare velis et de qua Stauropigiae (plura sunt enim Stauropigialnia monasteria) inscriptione loquaris. Academia latino-graeco-slavena in 45

monasterio Ikonospasky habet inscriptionem recentem russicis characteribus: Moskowskaja akademija w 1677 godu zawedenaja.

2. Typographiae Mosquensis historiam, jussu superiorum, contexuit d. Alexander Naumow, qui ab an. 1790 typographiae synodali praeest. Etiam
 5 hanc tibi mittere ad tempus potero. 1728 unita fuit typogr. Newskyani monast. cum Mosquensi typographica. A seniculo humanissimo *Parthenio*, episc. Smolenskii, graeci ritus, didici monasterii Kuteinensis situm prope *Orssam*, urbem Mohilewensis eparchiae — e monasterio hoc translata fuit typographia ad monasterium Iwerense (iwerskoy prope Walday), inde ad Nevense s. Trinitatis monasterium. Ipseque ego observavi ab eo tempore, quo desinunt impressiones Kuteinensis — Iverenses incipere. Hoc addam, *Petrum Timofectw syn Mstislawec*, qui cum Iwano Fedorowicz institutor et director operarum fuit in typographia ducali, e qua prodiit 1563—1564 Apostolus, quem vidi
 10 in typogr. synodali, eundem esse, qui *Vilnae* Tetraevangelium impressit an. 1575, uti fortasse lecta notitia ad finem jam nosti. Anno 1596—1597 iterum Apostolus Mosquae prodiit, qui *Tetr* in subscriptione appellatur. Haec appellatio multum exercet Russos, ut qui eam explicare non valeant. D. Naumow *тетръ* vocem graecam esse putat, quasi editio quarta designari debeat. Sed relinquam tibi rem dirimendam, antequam opinionem meam explicem.
 20 Quid Tetraevangelion sit, novisti; eadem voce *tetr* integrum Apostolum designant, excepta Apocalypsi. Si Apostolus *tetr* Apocalypsim contineret, possemus dicere, a quatuor apostoli partibus 1. Act. apost. 2. Canon. epist. 3. Pauli epist. 4. Apocal. hanc denominationem ortam fuisse. Sed vides hoc non posse sustineri. Quid igitur censes? Praeter synodalem typographiam
 25 optime instructam, praecipue edendis libris sacris probante synodo destinata, nominari meretur Nowikowii seu academica universitatis Mosquensis, e qua curante Nowikowio plurima egregia opuscula prodire. Sed viri hujus literati fata nosti. Petropoli synodalis minus bene instructa est, in qua solum minora opuscula imprimi solent. Academicam multum ornavit princeps faemina
 30 *Daschkow*. Typi enim sunt elegantissimi, sed civiles solum. Omnium commendatione celebratur Kiowiensis, quam doleo me videre non potuisse. Vidi tamen opera ibi impressa, quae carius venduntur, quam alia. Biblia tamen non sunt alia, quam antigrapha editionis 1751 Mosq. 2^{dae}.

1. Versiones ss. patrum quod attinet, reique ecclesiasticae codices jam
 35 quaedam monui in speciminibus tibi missis. Reliqua e catalogo bibl. synod. manuscriptorum cognosces.

7. Librorum prohibitorum catalogum in Kamen wěry exstare negavit *Alexius*; nec indagavi alias, quamvis librum tractaverim. Si tamen scire velis, quinam eorum slavice versi sint aut non sint, sufficet eos nominare;
 40 vix enim credo, exstare librum ullum slavonicum, quem non e catalogis notaverim.

Olgae cochleare omnino repertum fuit, sed cujus Olgae? ambiguum. Exstat quidem dissert. latina *Eugeni*, episc. Crimmensis, quam d. Theod. Bause, prof. Mosquen., mihi ostendit, de Olgae baptismo, sed altum de his
 45 silentium. Haec si non sufficiant tibi, opus erit, ut me commoneas frequentibus literis.

De Copticis quae communicasti, grata mihi fuere, quamvis multa jam mihi nota. Poterit certe mihi satisfacere Alterus in *Copticis* et Armeniacis, quam primum quaesita mea ei misero, e. gr. quaero ego, utrum lingua NN. praepositiones praeponat, an vero postponat? Habeatne tria genera? Cum praepositionibus num componantur verba uti apud Graecos, Latinos, Germanos, Slavos. Speciminis causa, peto, interim brevissime respondeat mihi secundum characteres linguae slavicae, uti eos a pag. 14—a. b. c. d. etc. et pag. 6. num. 1. 2.—7. explicavi.

Didymi Taurinens. grammaticam habet bibl. academica nostra. Sed non recusabo oblatam a d. Altero, qui bibliis Georgianis anno integro uti poterit pro lubitu. Neque enim de emtore multum sollicitus sum, cum res non urgeat. Vehementer gaudeo de iis, quae de typographia illyrica melius instruenda per d. Nowakowić scripsisti — annon si unquam plenius lexicon illyricum ederetur, vellet emere aut dato pignore mutuo accipere lexicon Temleri, quod adtuli. Cupio enim quacumque re juvare Slavorum commoda. Immo optarem ego, ut episcopi illyrici tandem aliquando expergiscerentur et Novum saltem Testamentum correctius (quoad linguam et textum), sequendo manuscripta antiqua servica, ederent typis Vindobonensibus, ne opus haberent, libros semi-russicos magno pretio emere. Huic rei medelam poterit industria d. Nowakowić adferre. Ego nunc excerpta e codd. slavici in ordinem redigo pro nova editione Griesbachii. Habebunt jam critici subsidia nova e vers. hactenus neglecta. Alteri diligentiam quamvis admirer, tamen subinde dubium mihi suboritur, dum non invenio in ejus farragine lect. var., quae in aliis codd. slav. occurrunt, e. gr. Matth. V, 47. slavici mei, etiam editi legunt *ἐθνικοί* (iazycnicy). — Alterus nihil notavit, quasi Vindob. codd. ambo legerent *τελῶναι*. Mallem ego eum in aliis minutioribus grammaticis minus diligentem fuisse. Quaeso, fac inspicias, unum saltem cod. Vindob.

Procopii librum de aedif. Justiniani novi, quamvis non nisi excerpta legerim, aliqua etiam notaverim. Dubia mihi omnia e nominibus propriis petita etyma slavonica. Cum enim non nisi certa adferre voluerim et diu quaesiverim, omnino negare potui, quod tu te reperisse gaudes. Si castella a Slavis exstructa essent, facile sumere liceret, quod postulas. At alii etiam Barbari, quorum linguas non novimus, occasionem vocabulis his dare potuerunt. Doleßin et *Σμορμιστε* fortasse slavica sunt; quamvis nesciam, cur slavice appellare voluerit a se constructa castella Justinianus. Terminatio in *va* (ina) pluribus linguis communis est. *Avarica* quis novit? Ergo incerta haec omnia. Nuper iterum etymologias slavicas venatus est d. Anton, de antiquis sedibus Slavorum, in — nescio quo nomine insignito — periodico opere. Sed ego sine indignatione legere non potui. Immo *Vislae* nomen forte non est slavicum, quoad significatum *τοῦ vis*; nam *vize* apud Ungaros, vese apud Fennos aqua est. — Igitur *Visla*, prussice *isla*, monente Müllero, fluvius. Ita et *Visera*, *Ister* etymo suo, *Vis*, *is*, idem quod fluvius. Sed cujus gentis appellatione prima. Deus novit (bog znajet), ita Russi ignorantiam suam excusant. Vale.

XCI.

1793 — 21. dubna. Durich zmiňuje se o své nemoci, podává zprávu o Maximovi Řeku a jeho grammatice, jakož i o jiných staroslovanských grammatikách, vybízí Dobrovského k studiu staroslovanštiny, podává mimo jiné zprávu o nových typech slovanských, jakož i o vydání svého díla »Bibliotheca slavica«.

Viennae, 21 Aprilis 1793.

Josepho Dobrowsky amico suo integerrimo Fortunatus Durich s. p. d.

Hesterna die primum de lectulo consurrexi, quo novem diebus tenebar, non valens aliquot aliis prioribus diebus adversam valetudinem superare; 5 fractis itaque viribus, quantum valeo, dabo literarum, tanto majori animo, quanto imbecilliores sunt manus ad scribendum. Satisfacis meis QQ. slaviciis, ut tibi satis exponere nequeam, in quem modum ista a te fieri potuisse admirer, qui tam breve spatium temporis habueris! Felicitate igitur mira mihi obtingit, ut, ubi tu apud Russos QQ. quibusdam solvendis nihil ido- 10 neum invenire potueras, nunc ego ipse quidquam tecum communicare valeam. Itaque quod ad QQ. ex hist. literaria α) attinet, mihi diu jam inquirenti et dispersas notitias colligenti adscitoque examine critico comparanti, quod ad primas grammaticae Slavorum literalis institutiones jure pertineat, nihil antiquius hucusque licuit invenire, quam sit opus illius viri gente Graeci, 15 nomine Maximi, instituto monachi montis Athos monasterii Batopedae, quem superiores monasteriorum laudati Montis a magno duce Basilio Iwanowicz literis interpellati, ut virum in Russiam mitterent, qui hujus ecclesiae libros ecclesiasticos in meliorem ordinem redigeret, hunc Maximum operi suscipiendo aptum et linguae slavicae gnarum elegerunt. Is itaque ex dicto Monte 20 Mosquam anno 1513 (mundi 7021) feliciter adveniens consedit in monasterio Czudowiensi (de hoc monasterio si qua habes, mecum comunica!) ista opera sibi commendata a Balaamo metropolita, ut libros ecclesiasticos ab erroribus et formulis interpretationum, quae cum graeco contextu minus conveniebant, diligenter repurgaret. Hoc labore suscepto tandem Maximus a. 1521 *Psal-* 25 *terii* cum expositione novam versionem confecit, atque etiam *slavonicam grammaticam* edidit. Ita Johann. Bacmeisterus in prima appendice ad vitam patriarchae Niconis (Beiträge zur Lebensgeschichte des Patriar. Nikon, aus russischen Nachrichten. Riga 1788. 8°).

Si res gestae ab adventu Maximi ex anno 1513 usque ad annum 1521 30 pensi habeantur, quo labor critico-philologicus jam egregia parte confectus dicitur, et inquiratur, quae sit illa grammatica slavica Maximi, monachi Batopedani, ubi et quo anno primum edita fuerit? haud difficulter colligitur primum: laudati viri opus grammaticum esse illud ipsum, quod *grammaticae majori slavonicae* a. 1651. in 4to editae adhaeret hac inscriptione: »Mokae 35 Maximi, Graeci, grammaticales quaestiones et specimen, quomodo slavonica vocabula in analysi grammat. tractanda sint.« Nec alius mihi videtur esse iste Maximus ab illo Batopedae monasterii Athonitani monacho; nec ista editio prima est; sed posterior illis, quarum mentio fit nomine *grammaticarum slavicarum* in bibliotheca Bodlejana vid. tit. *Sclavonia v. Preces* — unius

quidem *Vilnae* 1516 in 8° editae; alterius a. 1518 *Ostrog*. Utriusque sane editio convenit cum illo tempore, quod Maximus Batopedanus monachus Mosquae emendandis codicibus impendit. Videor mihi jam tenere: et primum grammaticum slavicum et antiquissimas grammaticae editiones, atque etiam veram operis grammatici inscriptionem. Sed, quo magis de veritate constet, 5 interpellavi cl. virum doctorem Holmes, Anglum, Oxoniae profess. poes., ut bibliothecae Bodlejanae laudatarum grammaticarum inscriptiones paulo melius describi curet, quo primi nostri grammatici opus cum orbe erudito clarius communicare valeamus. Sed illud jam certum est Maximum monachum Athonitanum esse centum annis antiquiorem grammaticum Meletio Smotriscio, 10 archiep. Hierapol., cujus prima editio mihi videtur esse illa, quam ego posideo: *МѢТЯ АѢОІ*. Vilnae 8°. Cur illius Maximi memoria apud Russos neglecta fuerit, ut nec tu ipse potueris quidquam invenire, quod Smotriscio antiquius foret, reliqua fata Maximi Russis crassos errores in libris eorum ecclesiasticis passim tunc occurrentes publice objicientis et propterea in exilium missi, facile produnt. Haec sit interim eorum, quae ad antiquiorem Meletio grammaticum pertinent. Nuper excel. metropolita Carlowitzensis Meletii grammaticam ante paucos annos in Ribnik editam mihi promisit; postquam ejus exemplar obtinero, tibi mittam. Is te humanissime salutatum interpellat, 20 ut literaturae cyrillicae apud gentem nostram sis promotor, quo magis nostri homines huic asvescant in incrementum rei literariae communis. Nosti ipse tua vota pag. 38. G. d. B. Sprache: Hätten die Böhmen — et pag. 40: Hätte der König Wratislaw — nunc nihil desideratur, quam quod facile fieri potest, consensus eruditorum in rem literariam cyrillicam seu literalis linguae culturam. Itaque cum ipse noveris, quid ad cultum linguae nostrae patriae conferre possit illius literaturae cyrillicae studium, conatus eosdem et desideria cognatorum nobis proximiori gradu Serborum tanto majori molimine promovere studebis, qui Augusto Leopoldo demonstrasti Slavorum animi domui austriacae adhaerentis propensionem.

Barbariem *aliorum* Slavorum satis graphice mihi descripsisti; erit itaque 30 majori Domus laudatae honori, si Slavi omnes Austriacae monarchiae in meliorem literaturam consenserint. Quod si adjuveris, facies aliquid apud nos Callistrati simile; vid. Concordiam naturae et scripturae cap. VIII.

Pro specimine tibi mitto exempla novorum typorum cyrill. typographiae cl. viri de Nowacowicz, qui meum totum opus suscepit suis impensis nitide 35 edendum, et a me interpellatus, omnia praestare promisit, quae ad operis omni arte perfectioris editionem pertinent: nimio enim illius tenentur desiderio Serbii, quo factum est, ut literali dialecto reddita mea Sciagraphia typis edita fuerit et postquam opus ipsum prodierit, identidem laudata dialecto redditum volunt, ut excudatur. 40

Glagoliticorum characterum moduli scalpro Mansfeldiano incidentur, et quidquid aere inciso in opere fuerit expressum, illius opera fiet. Ne igitur amici succenseant morae, pensi habentes apparatus necessarium, quo perfectius integrum successive prodeat opus. Sed ut primum vires collegero hac infirmitate fractas, ut jam nuper cum eodem Nowacowiczio contuli, excudatur primum opusculum, quod complures desiderant vel maxime metropol. 45

Stratimirowicz ūrget: »Literaturae Slavorum cyrillicae, glagoliticae et bohemicae analogia atque praestantia.« H̄de gedin gazyk, tam geho sláwa...
 ꙗꙗ — ѿ, ꙗꙗ — —) Dalem. Dicunt enim hoc necessarium esse, quia primum
 5 vol. II° prodibunt alphabeta slavica, quorum tamen vel ad 1ⁱ vol. lectionem
 cognitio pertinet; nullum tamen exstet opusculum, quo quis de triplici illa
 literatura simul edoceri valeat. Hoc opusculum tali forma prodibit, qua deinceps
 omnia voll. excudentur, eritque specimen futuri contractus inter me et
 typographum, de quo postea te certiozem reddam. Nunc age, et, ut primum
 potueris, mitte alphabetum Divissii abbatis cum literis bohemicis, ut scripsisti,
 10 collatum, nisi forte tu ipse edere velis, qua ratione ad tuam editionem lectores
 provocarem, in quem modum sec. XIV. Bohemi analogiam literaturae
 cyrillicae servare studuerint literis latinis utentes.

Vale quam optime, non enim possum jam scribere ob nervorum debilitatem.
 Suscipe grato animo, quae ad te mitto; postquam res constitutas,
 15 quas heic emere non possum, aliunde Roma nimirum et Venetiis obtinero,
 satisfaciam tibi, ut decet, omni modo possibili. Vale iterum, prof. Alter te
 salutat. Saluta amicos!

Si non habes Niconis patriarchae vitam, ego eam nuper emi et, si volueris, tecum communicabo. Plura deinceps, cum melius scribere potuero.

XCII.

1793 — I. května. Dobrovský podává zprávu o Ćudově klášteřu v Moskvě, o rukopise sv. Alexeje a jiných rukopisech tohoto klášteřa, o Maximu Řeku, o klášteřu sv. Trojice a knihovně tamější, o staroslovanských tiscích a rukopisech na Rusi a jiné drobné zprávy.

20

Pragae, 1. Maji 1793.

Fortunato Durich amico integerrimo, veterano s. pl. d. Josephus Dobrowsky.

Ex membrana singulari infra alphabetum latinum agglutinata in codice giganteo Holmiensi (olim Braunowiensis, postea Brzewnow. monast., scripto vero, ut nunc ex Necrologio colligo, in monasterio Podlažicensi, districtus
 25 Chrudimensis, prope Chrast et Rossitz) solummodo haec notavi: az, buky, widi, glagole, dobro, geft, zzywyte, zelo, zemla, yzze, i, ge, kako, ludy, myflyte, naff, on, pokoy, rczy, slowo, trdo (sine w), urt, frt, chyr, ot fftya, ci, czrw, ffa, ger, yat, yus Praeter nomina literarum supra figuras literarum scripta appositus est valor literis bohemicis a penes ꙗ, b penes ѿ etc., uti
 30 initia nominum satis produnt. Penes zelo ꙗꙗ autem num. 8, penes ger seu I titl hoc modo

ger
titl I

. Penes yat:

ya
Δ

. Penes yus: yu ꙗ. Valor numericus infra literarum figuras notatus est sub ot — 700, sub fftya — 800. Utrum 900 sub ci, an sub ya scriptum sit, non habeo notatum. Credo autem ci, alias certe notassem. Valorem ꙗꙗ ꙗꙗ numericum = 800 etiam in cyrillicis
 35 codd. inveni et ꙗꙗ ꙗꙗ = 900, quod ipse Sciada, qui catalogum bibliothecae typographicae ante annum 1730 confecit, non ignoravit, quoad ꙗꙗ, reducens aetatem mundi ad Christi aeram. Figuram myflyte alteram bis enim scribitur, notavi ꙗꙗ ꙗꙗ. ꙗꙗ omnino clausum est tenui linea. Aliud quidquam, quo differet alphabetum, non adnotavi. Infra alphabetum scriptum est literis glagoliticis:

1 2 3 4
Opat diviⁱⁱⁱ kazal pis-
5 6 7
-ati az Bukownak.

1 2 3 4
Abbas Divissius mandavit scribe-
5 6 7
-re hoc azbukividarium.

Latina singulis vocibus sunt superne apposita.

In alia minori membranula: *Alphabetum Rutenorum*; hoc ordine: **А В К Г Ж Є З С Т І ІІ Р Р̄ Л М Н О П Р С Т ѿ ѿ X 22 Ъ Ч У Ш Ъ Я Ю** 5
Infra lit. cyrillicis: opat **Дивинъ**. Vides et in alphabeto desiderari **iii** et hic pro **iii** scriptum **и**. Vides Divissii ignorantiam in exarandis genuinis ductibus cyrillicis. Eadem ignorantia laboravit Bohemus ille, qui in tomo bibliorum 2do, qui an. 1416 literis glagoliticis exaratus ab Emautinis et an. 1541 in consilio (w radě) h. e. praetorio locatus fuit, literis glagoliticis rudi manu scriptis, 10 numero 32, bohemicè subdidit: glaholeczsky pismo, moskewsky litery folio 1mo, alias vacuo.

Czudow monasterium in ea urbis parte, quae *Kreml* appellatur, et in qua praeter palatium ducum, domum patriarchalem, nunc synodalem, non nisi 15 dua monasteria sita sunt, a S. Alexio, metropolita totius Russiae, an. 6874 (Ch. 1366) fundatum, a *čuda archistratiga Michaila* ita appellatum est. Est illud ab an. 1744, concedente imperatrice Elisabetha cathedrale archiepiscopi Mosquensis, cujus aulam et conclavia lustravi. In aula seu triclinio spectantur metropolitaram plurimorum Mosquensium imagines ad vivum depictae. Sepultus in ecclesia h. monasterii S. Alexius, cujus sepulcrum visitavi. Deductus 20 ad Ryznicam, locum, in quo vestes, vasa, libros sacris destinatos conservare solent, mihi ostendi petii illud exemplar Nov. Testamenti, quod propriis manibus descripsisse Alexius dicitur. Meretur sane, etsi ad curandos infirmos non amplius deportetur, ut diligenter et religiose asservetur. Unicus est enim is liber hujus seculi, qui integrum N. Test. una cum Apocalypsi, in tenui 25 membrana, forma maj. 8va descriptum contineat. Hic Alexius, ut biographus ejus (vide *Služba*, Mosq. 1760 in 4°, solent enim officia de sanctis separatim imprimi) monuit, graece doctus, quod rarum, Novum Test. convertisse e graeco in slavicum dicitur, quod ego de nova recensione intelligo. Servatur in eodem Czudow, in quo literis ab archiepiscopo Platone provisus omnia spectavi, 30 testamentum in charta scriptum ejusdem Alexii. Inter libros in armario sepositos impressos et manuscriptos, chartaceos sec. XV et XVI plerosque, nihil inveni, quod notatu dignum esset, praeter Psalterium in charta laenigata (qualis turcica esse solet) in 4. latinum, sed literis *slavonicis* scriptum. Nam vitas sanctorum, Joan. Climaci, Chrysostomi quaedam opera, commen- 35 tarium in Jobum, 16 Prophetas a minoribus incipiendo, quorum alterum exemplar, duo enim adsunt, in Isaia desinit, — atque alia ubique fere invenias. Recentiorum quorundam impressorum nullam rationem habui, titulis celerrime tantum inspectis. Nec bibliothecae nomen meretur cumulus librorum hic locatorum; negliguntur enim adeo (excepto N. Test. Alexii, quem meliori 40 loco servant), ut nemo pulveres dejiciat. Hoc in monasterio, utpote domui patriarchali proximo vixisse Maximum Graecum non abnuo; quamvis Russi dicant vixisse (longius certe) in monast. S. Trinitatis Sergiano, 64 werstis Mosqua dissitum. Hic enim sepultus est, de cujus tumulo in descriptione

Laurae Sergianae (Mosquae 1790) p. 14 haec leguntur: »A pri sei cerkwě w osobliwoy časowně (oratorio) nachoditsã grob učenago Maksima Greka, znamenitago swoimi prewodami i sočinenijami muža.« Monuerat me protopopa Alexius (auctor lexici slav.) in hoc Sergiano monasterio Maximi Graeci cura emendata opera reperiri, quem etiam quaerenti mihi primum dixit in Russia grammaticum. Ab aliis dum alia quaererem de eo, non est mihi satisfactum. Igitur ad monasterium excurri trahis celerrime vectus; prima die lustravi quosdam codices jussu archiepiscopi Platonis, qui utpote archimandrita hic residet (dum Mosquae est, in Czudow), allatos; ad vesperam in cubili rectoris seminarii catalogum bibliothecae percurri adnotavique praeter alia praeprimis: Grammaticam slavicam Maximi Graeci MS. in 4to, Maximi Graeci Psalterium, cujus exemplar elegantissime scriptum fol. grandi servatur etiam in bibliotheca synodali; Maximi Graeci opera varia, Psalterium slaveno-graecum, sed etiam graeca lit. slavicus scripta sunt, duo exemplaria; iterum Psalt. slaveno-graeco-polonicum, recentioris longe aetatis. Summo mane bibliothecam adii et ad candelarum lumen coepi lustrare codd. Sed proh dolor! nullum librum numeris signatum (in catalogo enim numeri appositi erant) inveni, adeo ut diu quaerendus esset, quem postulavi librum. Plurimos tamen inveni, sed, quod maxime cupiebam, grammaticam Maximi invenire non potui. Ego certe culpa careo, dum tibi satisfacere in multis non possum. Utinam ad archiepiscopum scriberes, cui fortassis unum volumen operis tui dicare posses: posset, ut credo, inveniri haec grammatica. At ego eandem esse cum illa anni 1651 in 4to ab aliis edoctus sum; nam quaestiones illas easdem esse censeo cum Dialogo Maximi, quem tibi ad usus tuos per P. Chrysostomum mittam. Adjiciam autem et specimina typorum Mosquensium, ut ea d. Novakowicz exhibere possis. Typi, quibus conspectus impressus est, summopere, ut verum fatear, mihi non placent; nec possum explicare literis illud, quod in iis desidero. Grammaticarum slavicarum ex. bibl. Bodlejana anni impressionis mihi suspecti sunt. Quo enim exemplaria omnia devenissent? Cum enim nec Psalteria nec Evangelia iis in locis eo tempore imprimerentur, quis credat, grammaticas fuisse editas. Emendationes margini hinc inde appositas in bibliis integris manuscriptis, quorum unum exemplar an. 6066 (Chr. 1558.) jussu ducis Joannis Basiljewicz scriptum est, alterum sine anni nota olim fuit monasterii Sergiani SS. Trinitatis (Troice vulgo), utrumque nunc servatur in bibliotheca synodali Mosquae, credo ego a Maximo profectas. Istorum bibliorum unum exemplar, credo autem primum, Ostrogium missum fuit. Tertium exemplar bibliorum, cujus mentionem fecit *Polctica* apud Michaelis in *Introduct.* in *N. Test.*, quod adhuc sigillo synodi munitum esset, cum ante paucos annos Mosquam mitteretur Petropoli, in bibliotheca synodali conservandum, tractavi quidem manibus, sed copia mihi saepius petenti concessa non fuit, ut sigillis solutis inspicere possem. Sed occurrit, non potuisse corrigi haec biblia a Maximo propterea, quod in utroque exemplari legatur *w soborě* Apoc. I. 1. pro *w skorě, ěv rāγei*. Vel ex hoc loco potes judicare de indole bibliorum et errorum, quibus scatebant. Legitur tamen *w skorě* in iis codd., qui Andreae Caesariensis Commentarium in Apocal. continent, quorum plura exemplaria servantur in monast. *Troice*. Sed biblia manuscripta post Maximum scripta

sunt; potuit igitur etiam ex correctis bibliorum partibus textus describi et recenter corrumpi.

Heyrenbachii dissert. cura, etiam nostris impensis, describi pro Societatis Boh. Commentariis, uti promiseras. Vetenikorum occurrit nuper explicatio, quos ex Ditmaro notasti olim; *Więta* in *Ruhigi* lexico lituanico est Ort, Stäte; Więtininkas (slavice pronunciatum *Wętenik*) Verweser, Stadthalter. Nonne satisfaciet haec expositio? Vides, unde saepe vocum significatus peti debeat obsoletarum. E Lithuanicis multa notavi ad etymologiam slavicam e. gr. tėtiwa, quis explicet etymon? In Lithuanico est *temptiwa*, eodem significato — occurrit mox latinum tendo, tentus, quia *tėtiwa* tenditur. 5 10

Pro munusculo p. Alteri gratias habeo maximas. Pro iis, quae tu misisti, mittam alia, quam primum intellexero, quae tibi magis placebunt. Excell. metrop. Carlowiczensi me commendabis significabisque, me quidem pro viribus promoturum res slavicas ac praecipue literaturam cyrillicam, quamvis de successu fere desperem. Nostri enim, qui maxime deberent linguis slavicis incumbere, patrium sermonem contemnunt aut negligunt. Russi suum jam slavico puriori ita praeferunt, ut quidam e puristis (ut ita dicam) in libris russicis Slavica pura ferre nolint vertuntque ex. gr. Theophani Procopowicz vitio, quod in sermonibus suis, quamquam sacris, Slavica miscuerit cum Russicis. Optarem ego vellemque juvare operam illorum, qui huic labori se accingerent, ut Serbi episcopi saltem Nov. Test. editionem slavicam puriorem adornarent, rejectis vocabulis russicis utpote barbaris minusque intelligibilibus, ratione regionum et populorum australium et substitutis slavicis purioribus, quae in antiquis, minus corruptis manuscriptis exemplaribus, reperiuntur, ita ut ratio habeatur etiam syntaxeos genuinae, immo ipsius longe melioris textus, quem Russi a seculo XIV. emendare volentes e codd. plerumque recentioribus graecis reddiderunt quidem talem, qui exemplaribus graecis vulgo receptis conveniat magis; non vero talem, qualem e penna Cyrilli aut Methodii fluxisse antiqua manuscripta satis manifeste produnt. Reperi sane in antiquis manuscriptis multis in locis textum emendatiorem, magis consonum cum manuscriptis graecis optimae notae, cum vers. antiquis, immo cum vers. latina Antehieronymiana. Atqui Serbi nunc utuntur libris biblicis in Russia male emendatis ac impressis. Cur ipsi collatis manuscriptis, quorum copia certe in monasteriis quibusvis latet, nolint procudere textum, qui russo-slavico praeferendus sit. Possem consignare centena vocabula, quae a Russis substituta sunt, ejectis aliis, quae certe a Serbis intelligerentur melius, quam recens assumpta. Literatura slavica a Serbis commigravit in Russiam; nunc eam jam semibarbaram in Septemtrione effectam amplectuntur Serbi, nihil solliciti de emendatione librorum a Russis corruptorum. Incredibile dictu est, quantas mutationes subierit textus biblicus a sec. XIV praecipue, tantis ignorantiae crassissimae vestigiis relictis, ut nisi ipsemet oculis meis usurpassem, nunquam credere potuissem. Optarem igitur, ut saltem, si pro usu communi meliora sectari non jam liceret, antiquissima manuscripta conferrentur et ex iis textus slavicus ederetur in usum philologorum eum in modum, quo Germani Ulfilae, Otfridi versionibus gloriantur et proficiunt, quoties etymologica tractant. Utinam ista possem explicare latius, — sed fient 15 20 25 30 35 40 45

fortassis ista, si otium nactus fuero historiam textus slavici conscribendi. Quod enim de infinita interpretum latinorum varietate dixit Augustinus, hoc ego potiore jure de slavicis codd. in Russia visis et tractatis ausim pronunciare. Eadem est ratio editionum. Editores enim e. gr. Vilnenses, emendantes
 5 vers. slavicam ad textum graecum an 1623, judicarunt omnino textum graecum editum, ut vulgo legebatur, emendatione non indigere. Jam nunc, collatis tot per orbem universum dispersis exemplaribus, aliter judicandum est apparebitque ex iis lectionibus slavicis, quas in nova editione gr. textus Griesbachius laudabit, multa loca emendatione non indiguisse, quae tamen
 10 correctae, id est bona intentione corruptae sunt. Ex recentissimis manuscriptis, quale etiam illud est, quod manibus tenes, a me pro Ribayo missum, (nunc autem non amplius ei mittendum, sed mihi quam primum remittendum; pluribus enim opus habeo in consignandis var. lect. exemplaribus), editiones primas manasse, extra dubium est. Etiam si ad manus habuissent codd. anti-
 15 quos editores e. gr. Ostrogienses, tamen nec uti voluissent iis, quod nollent multum differere textum suum a textu recepto. Occurrit hic, quod jam tu fortassis observaveris, male *Poeticam* existimasse, Ostrogienses habuisse exemplar Wladimiri temporibus scriptum, nam in praefatione non de aetate exemplaris sui, sed versionis slavicae in genere locuti sunt.

20 Rudimenta coptica sufficiunt mihi; video enim Coptos nihil fere cum japheticis linguis habere commune, spectato linguae totius ingenio. Hoc unum quaeres ex Altero, num Copti habeant verba composita ex praepositionibus more Graecorum, Lat., Slav., Germanorum: ire, exire adire, perire etc., num vero singulis radicibus utantur ad notiones tales exprimendas, more Hebraeo-
 25 rum, apud quos alio verbo simplici dicitur: *intrare*, alio iterum *exire*.

Deprehendi enim diu quaerens characteres linguarum, in hac re summum et praecipuum inter semiticas et japheticas discrimen. Asiaticae hoc differunt, quod postpositionibus loco praepositionum utantur. Mihi enim divisio in japhet., semiticas, chamiticas insufficiens videtur ad linguarum differ-
 30 rentias explicandas. Qui ab una omnes derivant, plane delirant!

Parce festinanti neque relegenti literas. Manuscriptam Procop. vitam a me petiit d. Tomsa, si potes, eam remitte.

XCIII.

1793 — 7. května. Durich oznamuje, že dvorní knihovna ve Vídni koupila bibli gruzínskou, zmiňuje se o hlaholské abecedě, podává zprávu o Maximu Řekovi, o Heyrenbachově rozpravě, o sbírání slov z písma sv., zmiňuje se o slově *vštenici* a končí mimo jiné zmínkou o stolici jazyka českého při universitě Pražské.

Viennae, 7. Maji 1793.

Josepho Dobrowsky amico suo integerrimo, veterano Fortunatus Durich s. p. d.

35 Dum valetudine necdum confirmata Bibliothecam Palatinam adire non valeo, petit a me prof. Alter, ut illam partem epistolae tuae, in qua nuper scripseras: exemplar illud bibl. Georgianorum infra pretium viginti quinque aureorum vendi non posse, quod tu dicto pretio cupiebas laudatae Biblio-

thecae causa studiorum prof. Alter inferri. Nescio, in quem modum actum sit me absente, ut tamen de illo pretio emptionis praefectus B. cum custodibus convenerit; nam prof. Alter me accedens, responsi loco pecuniam attulit et 112 f. 30 x. numeravit chartamque signatam una cum praesenti pecunia a custode Stratmanno datam exhibuit, in qua numeratae pecuniae et acceptae pro illo bibl. Georgianorum exemplo a Bibl. Caes. empto testimonium scribere debui. Non mihi fuit grata haec venditio sine ulla interposita responsione, quia scripseras esse quendam Pragae, qui velit plus numerare; ideo dubitabam a prof. Alter pecuniam numeratam suscipere, ne fors offenderis: sed interpellanti tuo amico, cujus causa librum Bibl. Caes. destinabas, cessi, pecuniam accepi, quam tibi nunc per heic adclusam schedam cambialem reddo, sperans futurum, ut nihil contra voluntatem tuam egerim. Itaque accedas velim laudatum mercatorem d. Cajetanum Witha et acceptatae schedae cambialis notitiam, ut primum poteris, mihi redde.

Summas tibi habeo gratias pro communicatis mecum rei liter. slav. notitiis: et quod ad potestatem literarum glagoliticarum cum lit. boh. collatarum attinet, miror ambiguitatem $\text{z} = \text{g}$ et $\text{z} = \text{gest}$, quia scribis, uti initia nominum satis produnt. *Trdo* (sine w) non miror; nam in *Postilla Slovenska* — Ratisbonae excudebat Johannes Burger 1567 in 4to Bibl. Caes., ubi lit. slav. appellationes habentur, laudata lit. *t* appellatur *têrdo* (sine w). Quod sequens nomen urt signasti, utique est, quod ad nomen attinet, idem cum Caramani sive Caraman , potestate z seu z in alphabeto Vinidorum 1555, gedruckt in Sybenburgen durch Jernei Skuryaniz — vta vocatur. Figuram M alteram M non puto solitariam vel in plena scriptioe usurpatam fuisse, sed solum in contractionibus, e. g. M — M — M — zemla, muž, mucženik.

In monasterio *Čžudov* describendo mirum in modum me adjuvisti, nec possum satis admirari tuam ingentem industriam et exiguo temporis spatio tantam notitiarum slavicarum collectionem! vixisse posteriori tempore Maximum Graecum in monasterio S. Trinitatis Sergiano 64. verstitis Mosqua dissito Russi recte videntur asseverare; nam Bacmeisterus pag. 163 Vitae patriarch. Niconis de Maximo scripsit: »und er wurde als ein Ketzer — in ein entlegenes Kloster ins Elend geschickt.«*) Quantum equidem ex subjecta*) nota Bacmeisteri colligo et ex te vel istis adhuc temporibus illorum hominum barbarie didici, simile quid Maximus cum nostris PP. Cyrillo et Methodio passus est; Dialogum itaque Maximi avide exspectabo cum speciminibus typorum Mosquensium; utinam tantisper innueres, quid in literis Nowakowiczianis desideres, quin possis illud literis explicare.

Quod ad grammaticas slavicas bibl. Bodlejanae attinet, videbimus, quid rei sit, postquam doctor Holmes jam interpellatus responsum dederit.

Heyrenbachii dissertationem curabo describi, ut primum post ferias Bibliothecam accedere potuero, necdum enim longius progredi ob debilitatem valeo. Opportune adhuc scripsisti de MSS. non jam Ribayo, cui hoc per cl. Horany, qui te humanissime salutatur, mittere volebam, sed tibi reddendo; itaque prout desideras una cum MSS. tuo bohem. sec. XIV. membr. per d. Ricžl, cond. currus diligentiae, ut primum is officium hoc mihi praestare

potuerit, ad te dirigam, quo securius tibi tam pretiosum rei nostrae monumentum reddatur.

Utinam collecta vocabula typis ederetis sub nomine symbolarum ad perfectius quoddam lexicon slavonicum; in hunc enim modum subsidia prius
 5 colligi debent et singillatim edi a pluribus collectoribus. Possemus inter nos studia partiri, e. g. unum alterumve librum, nempe 4. libros Regum ego assumerem et cum lexico cl. Tomsae, quem utpote veteranum amicum et
 vicinitate agri civem meum humanissime salutatum cupio, diligenter conferrem vocabulaque deficientia adnotarem illius mori me conformando, vel neces-
 10 saria, quae mihi viderentur addendo ex bibliis slavicae ubique in hanc rem collatis. Observavi sane, nisi me mea industria fefellit, ex uno cap. Exodi XXVI. vocabula 12 colligi posse, quae in lexico illius non invenio; nimirum 1° přefukowany v. 1°, 2° koltra, 3° postawecz, 4° oštření v. 6, 5° přikrytí v. 11,
 6° wydražení Vulg. = incastratura »duae incastraturae« δύο ἀγκυρώσεις; sl. дѣл
 15 закромца (ил краакъ), 7° v. v. 15. 17. aliisque dfka, dfky, dfku; defk, dfkami, w dfkách; tam celebre vocabulum *dfky zemsky*; 8° fwlak v. 26 vectis, μοχλός 70. J. sl. верел, pl. gen. верей; 9° zdržování v. eod., 10° opažení tabulatum v. 29. (10.) colum. lex. 876. *Slitownice* suppl. 2° *propitiatorium*; certe etymologia non satis apte reddita secundario significato, pro qua voce melius sl. v.
 20 заквеса = καταπέτασμα, *operimentum*. 11° zastřenj = דַּסָּף; sl. закромъ = ἐπισπαστρον meliori sensu quam Vulg. *tentorium*; sed quaeso animadvertas, cur boh. v. puto FF., ad manus enim non habeo illorum edit., reddiderint zastřenj = דַּסָּף? Vides non exiguum numerum ex uno cap. Script. s. collectum. Sed observo pulcherrima quaeque vocabula in lex. desiderari ut: *Sled*, unde
 25 *šlidím*, vestigium, investigo, maxime *šledopis* ab ἵχνος, σκῆδη etc. *ichnographia*; profecto latius patet *šled* quam *štopa*, qua inepte quis uteretur reddendo: *vestigium manus*, *štopa ruky*; anne manibus gradimur? (*štupugi*[u]) et nonne *štupadlo* pedum scabellum est? melius itaque dixerim: *rukofled*, *šled ruky*, *šled ručný*. Nolim, ita rem accipias, ut aliquid tuae opinionis confessioni sub
 30 initium praefationis subtraham; etiam ego hanc praerogativam ei dederim, quamvis optaverim Thamiana probae auctoritatis vocabula non omittenda, quale est *čtena*, quo longe melius sensum *litterae* illius assequimur, quae proprie *legitur*; unde nostrum čitati et počitati, υἱσλο, numerus coeleste signum (въ υἱσλο лѣвоко MSS. Calend. Bibl. Caes.) quaeso, expendantur et
 35 conferantur cum praeclare dictis in libro: *Concordia Scripturae et naturae*; expendatur quoque hebr. דַּסָּף etc. et Aegyptiorum formae lit. epistolographicae apud W. Büttnerum. *Lecta* igitur proprie sunt numerata = *scčšěna* aneb scžiflena; ergo *čštena*, ratione, antiquitate, auctoritate et consuetudine (Princip. ed. Nov. T.) nititur. Vocab. řepice: »dwě čeffky naplnugi gednu
 40 řepicy; čtyry řepice dělagi čtwrcy« etc. Barnerus *Knihy Hospodářské* d. 2. p. 331. Alio significato edit. princ. ut nosti. Heic te interpellatum volo, ut exemplar Barneri mihi procurare velis oblata occasione. Cuperem vocem *srub* ex Nestore identidem illustratam, ut Hagekus noster scripsit: »aby baudy lefnij opufice sruby etc. fol. III. Hrad z srubuow hlinau oblepenych fol. VI.
 45 Sed necesse est, ut tibi gratias agam pro illustratione vocis apud Dittmarum bis occurrentis: *ductores* erant duo *Vethenici* — lib. VI. — in ea parte,

promotionis theologicae nuper edidi notisque illustravi.*) Exemplaria hic accipis duo, unum, si placuerit, trades d. Zlobiczkyo.

Literas Varssavia datas et inter alias, quas in ordinem redegi, Zlobiczkyanas inventam tibi fortassis usui esse poterunt. Indagavi ipse quoque in
5 codd. slavonicos, sed idem fere responsum accepi. Servabis eas aut dom. Zlobiczkyo reddes.

Dno. Nowakowicz, quam primum accesseris, nomine meo salutem dices et gratias ages pro missis novis serbice scriptis. Character est certe elegantissimus; verum lingua corrupta magis, quam purior russica atque aliae dialecti.
10 Praeterita in *o* pro *l* summopere displicent, *woym* pro *swoimi* non placet, *kralicom* instrum. faemininus, atque alia sexcenta vocabula turcica, germanica, quae tamen magis tolero, quam si auctor finxisset nova. Commendant se nova haec brevitate et argumento; futilibus enim locus dari non potest. Desunt mihi numeri aliquot praecipue ex iis foliis, quae adtulit d. Ribayus —
15 nihil tamen opus est, ut mihi mittantur. Ob linguae enim solius cognitionem ea quandoque lego et cum voluptate relego. Si pretium solvendum est aut saltem expensae postae, monebis.

Dno. *Engel*, auctori dissert. de origine Ungarorum (nescio, cur Hungaros ille scribat) salutem plurimam expedies a me. Occasione data mittam ei, si
20 placuerint, notationes quasdam; in summa rei me consentientem habet — methodumque triplicem, qua investavit originem gentis suae, vehementer probo. Si laudem ungaricorum scriptorum audire velit ex ore Angli, legendum ei commendo *Gibbon's* Geschichte des Verfalls des röm. Reichs; vers. german. tom. 15. (Lips. 1793) a pag. 280 cap. LV. nota 18 et seqq. Non vacat plura
25 nunc scribere. Vale.

Riegerus et Noë edunt nunc scriptum periodicum: für Böhmen von Böhmen. — Optarem, ut saltem unum aliquod continuationem mereretur, cum tot jam similia coepta fuerint ac brevi iterum finita. Reddita aliquando pace sperare licet, etiam literarum amorem reviviscere posse. Nunc omnium
30 ora caedibus resonant ac politicis nugis.

Cl. Alterum, Denisium aliosque, quos a me aestimari scis, saluta.

XCV.

1793 — 16. září. Durich odpovídá na předcházející list, chválí Heyrenbacha a podává zprávu o jeho rozpravě, o přípravách svých k vydání »Bibliotheca slavica« a končí poděkováním za zasláný život arcibiskupa Jana.

Viennae, 16. Septembris 1793.

Josepho Dobrowsky amico suo integerrimo Fortunatus Durich s. p. d.

Epistolaris tui mecum commercii omni auro mihi gratioris ultima episto-
35 stola N° XLIX. signata est, quam die 1. Maji anni currentis dedisti, et MS. S. Procopii vitam causa d. Tomsae, remittendam volebas; ad illam responsum a me tibi datum fuisse, atque etiam pro obtentis perutilibus schedis tuis

*) *Vita Joannis de Fenczenstein*, archiepiscopi Pragensis tertii, olim episcopi Misniensis. Ex manuscripto Rokycanensi coevo nunc primum edita notisque illustrata, Pragae 1793, 8°.

aliisque exemplis editis gratias egisse, ideo commemini, quia vitam Procopii MS., me tibi missurum per d. conductorem currus diligentiae, ut primum ille assumere potuerit, promisi, ut omnino factum est, adjuncto codice MSS. slavonico alias Ribayo assignato, item partibus: 2da et 3^{ia} Опытъ трудовъ, quem fasciculum ad te perlatum fuisse non dubito, quin nihil moneas, ut tibi vita Procopii remittatur. Sollicitus tamen eram vehementer de omnino obtento venerandae antiquitatis monimento prae omnibus reliquis. Epistolam huic fasciculo nullam adjeci, quia tuum responsum praestolabar et, quod neque ultimo fasciculo, dissertationem Heyrenbachii continenti ullam addiderim, causa est, quod ista die, qua illam d. Leon integre perscripsit et haec a me collata fuit cum originali, praeter omnem spem adhuc me accesserit virgo Pragensis, cui apographum diss. secure committere potui ad P. Chrysost. referendum, quae, quod a te *doctae sane et solidae deductae* diss. iudicium meruerit, mihi primum, quod illam tibi commendaverim, deinde toti Slavorum genti, quod in Heyrenbachio tam ingenuum vindicem ex Germanis (erat enim Bojus natione) nacta sit, gratulor. Nihil ex illa, nisi paucissimis verbis, ubi omnino necesse fuerat, ut vol. I. cap. I. §. 5. ita inscripto: »*Ingenuitas Slavorum augg. imperat. caesar. auctoritate ac diplomatum fide comprobata;*« et §. 6: »*Allophylorum nostri aevi scriptorum illustrium, cum primis Germanorum studia et humanitas in Slavorum nomine ab injuriis vindicando;* — ita excerpti, ut sub finem prioris §. scriberem: — *paucis tantum verbis innuo: peculiarem enim dissertationem minime suspecti de studio partium auctoris Joh. Heyrenbachii S. J. Biblioth. Palat. Vindob. custodis, impetrata facultate Societas regia scientiarum bohemica suis Commentariis insertam e MSS. laudatae Bibliothecae publici juris faciet gratique animi causa ejusdem cl. auctoris memoriam posteritate tradet.* Ad hanc conquirendam ipse animum adjeci, atque in edita, pauciora MSS. diligenter inquisivi, ut aequae merear de Heyrenbachio, sicut ille, at longe eruditiori opera de Slavis meritis est; sed cum laborem hunc ob crebras infirmitates hoc anno meos labores intercipientes, de quibus rogavi P. Chrysostomum, ut te notiosem redderet, accedentibus feriis ex die 31 Aug. non potui omnino perficere, etsi ex vol. IV° Recensionum Bibl. Pal. Schwandtnerianarum, quo pag. 545. Heyrenbachianorum MSS. fasciculorum recensio inchoatur, triginta propemodum fasciculos distinctis numeris a Schwandtnero recensitos ex N° 311. cod. MSS. usque ad finem inclusive N° 1982 collegerim, inter quos N° 1937. sunt: »*Dissertationes* duae, una de antiqua Marchia bohemica Austriae septentrionalis, quae ferme elaborata est, in VII plagulis. Deutsch. Altera de antiqua Marchia vindonica Styriae. In schedis confuse sparsis cum typicis scutis ducum Styriae« — ita Schwandt. Sed quia inter hos fasciculos, collectiones et adversaria, non vero ipsius Heyrenbachii propria opera recensentur, quamvis et haec industria, praesertim quod ad collectionem variorum diplomatum sec. VII, VIII—X, XI, XII propria ipsius manu descriptorum *operosissime*, ut Schwandt. dicit, summam laudem mereatur, adnectam recensionem fascicul., prout illam in mea adversaria A E. X. retuli, ut scias locum, si me mors subitanea occuparet: non enim scio meliorem mei sudoris heredem, quam te meum integerrimum atque talem, qui istis adversariis uti noverit et velit.

D. Leonis, officialis Bibl., qui equidem a me suscipere nihil volebat descriptionis causa, non potui operam non demereri; sed tu nihil apud Societatem de refusione ingesseris; illius enim et tui vel maxime amore utinam plura et majora praestare valerem. Ille meum officium supplevit, quum ego
 5 nequiverim, ut tuae voluntati aliorumque desiderio citius satisfacere valeam I^l voluminis Biblioth. slavicae traditione ad id typis exscribendum, cujus specimen nudius tertius nobil. viro Stephano de Novakovicz dedi et proxime recipiam, die vero 21. hujus mensis contractum inibo futurae editionis illius impensis adornandae in hunc, quantum circumstantiae admittent, modum
 10 formae atque elegantiae typograph., ut sunt C. Julii Caes. opera, excusa Londini M. Rithie et J. Sammelo industria a. M. DCC. XC. in 8°. maj. Ut primum specimen excusum obtinuero, illud tibi mittam et facti contractus rationem perscribam: nihil enim te latere volo meorum conatuum, quippe talium, quorum tua est quoque magna portio et major, si a te posthumis schedis perfectio
 15 accedere deberet, ut equidem petenti mihi non renuebas. Laudato nobili typographo ea, quae denuntianda volebas, retuli et tuo nomine gratias egi: nihil pretii solvendum; plura in sequenti epistola perscribam.

D. Engel per id tempus non possum convenire. Dissertationis illius aut colloquii, in quo Passionale bohemicum ab auctoritate laudari asseverasti,
 20 non habeo exemplar; exscribe igitur locum, quo habeo necesse. Sed jam complicare epistolam necesse est et sub finem, quod in principio faciendum erat, gratias ago pro exemplo Vitae archiep. Joannis; et Zlobitzkyus, cui alterum extradidi, identidem mecum humanissime agit. Saluta amicos et, quos tu salutatos volebas, salutabo in reditu eorum. Vale quam optime et plura,
 25 ut promisi, a me exspecta intermissi commercii supplementa, ut primum potuero. Iterum vale et celeriter scribenti nec relegenti epistolam parce!

Roma necdum obtinui desiderata linguarum exoticarum grammatica monumenta; sed noveris me tui studiosum esse tali simplicitate mentis, quae decet
pares amicos ad vitam beatiorum reddendam.

XCVI.

1793 — 26. září. Dobrovský zmiňuje se o odpovědi na svůj dopis ze dne 1. května, o názvech dní v týdnu, o zaslaných jemu knihách, o rozpravě Heyrenbachově, slibuje, že se ujme literární pozůstalosti Durichovy, žádá pro Pelzla o přepis Husovy abecedy, připomíná Hilariovu disputaci s Rokycanou a mimo jiné zmiňuje se o vytištění českých sklonění pro Pelzla a jeho posluchače, o Alterových různých čteních a o překladu staroslovanském písma svatého.

30

Pragae, 26. Septem. 1793.

Fort. Durich amico veterano Jos. Dobrowsky s. pl. d.

Nescio, utrum bene memineris ad postremas literas meas, te responsum dedisse. Sed non moneo istud, quasi officio humanitatis defuisses, occupationibus tuis id tribuo. Qua die mensis literas ante abitum meum Praga dederim,
 35 non recordor. Si 1. Maji id factum, oportet in literis fieri mentionem de appellatione dierum úterý, čtvrtek, pátek consentiente cum nominibus dierum indicis. Scis enim úterý, id est, secundam diem hebdomadis, non esse feriam

ecclesiasticam; nam feria III, V, VI non potuit reddi per 2^{dam}, 4^{lam} et 5^{tam}, de qua re memini te mihi olim scripsisse.

Duas partes Опытъ трудовъ omnino obtinui, uti et manuscriptam Procopii vitam et reliqua, quae in lit. 16. Sept. datis nominasti, significassemque statim, haec pervenisse ad me, nisi responsum a te praestolatus fuisset, ut una eademque epistola complecti omnia possem. 5

Heyrenbachii memorias si communicare volueris, rem gratissimam Societati praestabis. Iudico equidem pauca de eo monenda, saltem in nota dissertationi illius subjicienda. Num dissert. de antiqua Marchia bohemica dignam typis censeas, me, quaeso, edoce; posset enim cuidam tomo dissert. nostrarum inseri commode. Nostra enim tangit. 10

Tibi autem et vitam longaevam et vires perficiendo operi, cui tot annis insudasti, pares ex animo precor, quamvis me digesturum reliqua, si mors, quod absit, praematura te nobis eriperet, spondeo, ut saltem hac ratione amicitiae officiis satisfaciam. 15

Cl. Pelzelius te humanissime compellat, ut ei alphabetum ab Husso reductum: a bude dáno etc. aut ex libello abcdario, Prostannae edito, aut ex manuscriptis, de quibus tu me in literis quondam, quas nunc aliquot diebus frustra quaero, edocuisti. Cum enim Olomucio Pragae res meas transvehere curarem, factum est, ut literae quaedam, quas nolebam, comburerentur. Quod fatum num expertae sint duae illae, quas frustra quaesivi, adhuc ignoro, quamquam id metuum. 20

Passionalis bohemicus mentionem fieri in disputatione Hilarii cum Rokyczana an. 1465, quam post Canisii binas editiones lect. antiqu. iterum Pragae 1775 in 8. typis excudi fecit Adauct. Voigt, — iudico iis in locis, quos nunc exscribo: »Postquam Rokyczanus allegabat *Sanctorale* de sancto Andrea apostolo, quod communicasset populum corpore et sanguine Domini sub utraque specie, dixit Kržižanowsky in faciem coram rege et regno et restitit, quod non esset ibi scriptum *sub utraque* specie. Contra Rokyczanus, quod esset; ille vice versa, quod non.« p. 65. et pag. 76. »In fine autem cum petitem fuisset a partibus, ut *liber Sanctoralis* legeretur et doctor Kržižanowsky instaret asserendo: ibi non esse positum *sub utraque specie*, lectus est ille passus de sancto Andrea, ubi dicit: Ego immaculati agni corpus et sanguinem populis trado.« 25

Verum hic duo supposui: primum librum Sanctorale dictum esse vitas SS., deinde exemplar allatum fuisse bohemicum. Disputatio quidem bohemicè habita est; sed utrum liber allatus lingua boh. scriptus fuerit, dubium manet. 35

Vocem *domowit*, ut hoc ratione Passionalis rhythmi addam, invenies Matth. 13, 32. Bibl. slav., ubi *οικοδόμοισα*, domowit člowěk redditur.

Ad hist. Serviae editionem, si fortasse ob defectum subscriptionum retardaretur, volo etiam conferre pretium unius exemplaris. Quaeso igitur, ut pecuniam hanc numeres ei, qui curam ejus rei habet, mox tibi per me apud P. Chrisostomum refundendam, quam primum monueris factum fuisse, quod flagito. 40

Typum declinationum bohemicarum (pro usu d. Pelzel et ejus auditorum) digessi et d. Pelzel typis edidit, quem, si nondum recepisti, servabis; alias dno. Zlobiczky trades.

Parce jam festinationi, nam alias adhuc literas scribendas tempus monet.

5 Vale et fave mihi.

E Lucae Evangelio lect. codd. slavicornum proxime mittam Griesbachio. Altero, quamvis ejus diligentiam admirer semper, tamen etiam indignor, quod res nihili notaverit diligentissime, alias maj. momenti non tetigerit, ut multis exemplis docere possem. E. gr. Luc. II, 22; *jesu* exposuit per *αὐτῆς* hancque lectionem notavit, cum tamen *αὐτῶν* notandum fuisset; *jesu* enim dualis numeri genitivus est. Hallucinationes alias nunc praetereo. Mittam tamen tibi aliquando, nunc enim iis vix indiges, notas meas, quarum ope codicum descriptionem dare poteris meliorem. Sed et schedas communicabo plures, quibus nunc ipse ego indigeo. Descriptionem slav. vers. generalem multis in locis emendandam sumam, e. gr. monendum erit praecipuis: codd. slav. antiquissimos habere lectiones latinorum codd., qui Antehieronymianam vers. continent; has ejectas omnes in junioribus ad graeca exemplaria medii aevi refictis. Hinc quaeritur: Annon ante Cyrillum Evangeliorum versio slav. exstiterit e lat. codd? aut annon Cyrillus etiam (praeter Graecos) lat. codd. habuerit, quos subinde secutus sit? Sed haec exemplis illustrari debent, quae tempore suo adducam. Vale.

XCVII.

1793 — 13. října. Durich opět zmiňuje se o Heyrenbachově rozpravě, přeje si svůj spis, o kterém podává zprávu, věnovati kr. české učené společnosti a přeje si o tom Dobrovského mínění, podává přepis Husovy abecedy s dodatky, zmiňuje se o Ondř. Klatovském, o staroslovanském překladě písma svatého a končí zmínkou o pojmenování dní v týdnu.

Viennae, 13. Octobr. 1793.

Jos. Dobrowsky amico suo veterano Fort. Durich s. p. d.

Maturius responsum dedissem ad tuam nuper ad me datam epistolam, nisi fuisset necessarium prius in res illas penitus inquirere, quibus tibi et cl. Pelzel ad amussim satisfacere cupiebam.

Dissertationem de antiqua Marchia bohemica videtur mihi Heyrenbachius, quantum equidem mihi nunc ex schedis illius constat, atque intelligere valeo ex illarum collatione, non absolvisse in talem modum, quo eam de Slavís in Austria typis exscribendam in MSS. reliquit; immo illam prius animo conceptam interim seposuisse videtur, ut hanc perficeret aut fortassis aliis rationibus inductus ad finem illam priorem diss. non deduxit; quapropter Schwandtnerus in recensione non adposuit eam typis paratam esse, quem ad modum adnotavit ad istam, cujus exemplar ad te misi. Nollem ego, neque tu id committeres, ut quidquam in lucem prodeat, cui ultimam emendationis lineam auctor adposuisse dubitatur: nec illi dissertationi tanta insunt rerum nostrarum momenta; quidquid vero notatu dignius est, alia opportuna

occasione tecum communicabo tantoque magis satagam tibi et Societati debitum praestare officium, quanto tenerius te diligo et Societatem veneror.

Hujus et dilectionis et venerationis ut testimonium habeas, propositum animi, quod pridem concepi, tecum communico, nimirum: Opus illud meum, atque magna parte tuum quoque vel magis tuum, si mors absolutionem editionis praeveniat, Societati volo inscribere et hujus rei causa typographum interpellavi, ut mihi hanc animi gratitudinem contestandam indulgeret; nec ille contradixit, sed lubens mihi hoc meo nomine faciendum concessit. Vides igitur me patriis fontibus quadam ratione similem esse, qui uno alveo collecti, uno in veteres Slavonias ostio influunt: ita ego vobiscum cujuscunque industriae, quum ingenio non praestem, specimina viginti propemodum annorum communicare vestroque nomini inscribere jam constitui; nisi forte quidquam obstat, quo minus id facere mihi liceat, qua in re tuum erit, ut me instruas; nosti enim simplicitatem animi et facile tibi persuadebis, id a me grata mente fieri, quum haberem, quibus hoc lucri gratia quidam inscriptum volebant. Ego Baconis de Verulamio consilium sequor et in te primum, Pelzelio atque omnibus sociis et amicitiam et eruditionem suspicio. Nec plura de hoc negotio expediendo perscribere necessarium puto; tute nosti melius, qui ordo, cum primis propter nobilitatis gradus, servari debeat, meque hujus ordinis aut observantiae causa commonebis et suscepto meae gratitudinis officio instrues, in quem modum inscriptio aut epistola nuncupatoria, cui insignia Societatis juxta ectypon majoris sigilli in aes incisa praefigere volo, formari debeat; vel quid tu maxime scriptum desiderares. An dignum sit opus vestri nominis inscriptione, tu optime judicare poteris; qua vero forma exteriori proditurum sit, etsi doleam adhucdum emendatum et perfectum specimen exempli excusum non esse, propter novos typos majuscularum literarum, qui omnes etiam minoribus comprehensis, novi funduntur; textus autem moduli praesentes jam fusi, ut arbitror, non displicebunt, tum etiam forma columnarum, excepta inscriptione paginarum argumentum continente, quae contrahi debet, ut majoribus formis excudi possit. Alia, quae heic ad perfectionem artis typographicae desiderantur et orthographiae constantiam, emendabuntur; est enim rude et primum specimen; nec illa scenographia in aes incisa heic expressa est, ad quam illa solum Horatii verba adponentur: *ita verborum vetus interit aetas*; contextum ego typographo dedi, fingendae scenographiae causa. Si quid adhuc emendandum putas, rogo, velis me commonere. Nuper nobilis ille typographus mihi asseveravit 700 f. a se impensos in varietatem characterum. Contractum necdum literis descriptum habeo; sed promisit nuper ad me perferendum proxime; obtentum fideliter tecum communicabo. Sed jam cl. Pelzelio satisfaciam, necesse est.

Ex codice MSS. theologico N° CCCCLXXX olim 312 chartaceo, non una manu scripto fol. 356. ad finem mutilo, seculi 15. varia opuscula continente, ut M. Procopii de communione parvulorum.

A folii 74. pag. aversa, qua primum perscriptum est alphabetum boemicum, dein vero catechismus bohemicus, sub cujus finem ista subscriptio eadem manu exarata est: »An: en leta bozieho 1414 w uřtí den řwatyč mučedlníkůw jana a pawla.«

»A b c ċ ḋ ḋ e f g h i y k l l̇ m n n* o p q r ṙ ṡ ṡ ṫ v̇ u̇ w x z ż ch«.

*) NB. Sine puncto aut stigm.

A bude cele čeledi dano diedictwie ey faraň genz hofpodin ili y kral lidi lakan mnoho nas niekdy on pokoy. rad řadem fluzil flechetny tak tieľefny
5 vkażaw velikoft wfobie xil zany žiwotem chtie genz geft konec y počatek pozehnany na vvičky.

(Alia, ut mihi videtur, manus superscripsit quasdam illustrationes ut super) faraň kryftus kniez — super Hofpodin pan — super ili owfem — super lidi wfech — super lakan y od diabla y od kniež. — pokoy proto ze
10 nam dawa pokoy — řadem čnoftnie — fluzil každemu — — — flechetny t. čtnoſtny — tieľefny t. gfa — vkażaw fwymi ſkutky — velikofti bozſtnie y clowiectnie — xil t. kdyz geft vmrzal — chtie t. ny ſpafiti — konec pronz gfu wfeccky wieci — počatek od nieho fu wfeczky wieci.«

Ut de antiquitate sermonis Catechismi ejusque indole conjici possit,
15 haec adjungo excerpta: »W cierkwi ſwate trie fu ſwieti ſlawowe: manzeľſky, wdowſky a panenſky a cztwrtý zmietencow a zmietenic, ale giž kagicich.

Pjet geft achow tieľefnych, t. zrak, fluch, wonienie, chut a dotknuti a tak ciely w achu člowiek moz hřeſiti zrakem, fluchem, wonienim, chuti a dotknutim.

20 Sedm geft poſwatnych wieci: prwa geft kreſt, druha biřmowanie, trieti manzeľſtwie, cztwrtá kniežſtwie, pata kanie, ſeſta ſwatoft tiela bozieho, ſedma poſlednie oleiowanie.

O hrieſe.

Hriech geft nedoſtatek ctnoſti, Ctnoſt geft milowanie řadu, (Řad božie
25 zpoffobenie; protož ktož miluge řad od boha wyđany, ten geft ctnoſtny, a ktož nemiluge řadu, ten geft hrieſny, tak ze neb ſmrtdelnie hřeſi neb wfednie.

(Sub finem post laudatam chronologiae et loci subscriptionem sunt descripti jam noti versus hexametri antiquissimi: Pro čtýri přičiny bywa muži poznańie ženy etc.; ad finem minio scriptum est:

30 Čeſt, ctnoſt, řtud, bazeń ktož ma, neńie blažen.

Andream Klatowſky, quod ad ch attinet, in libello apud Melantrichum in 8° a. 1578 edito, identidem in fine alphabeti posuisse, epistola XIX ante quinquennium scripsisti, et monuisti: discrimen inter l et ł neminem unquam illo Andrea melius docuisse.

35 Summas habeo gratias pro communicatis mecum notitiis literariis et oblatiſ in uſum ſchediſ tuiſ; ſed poſtquam illa�, quaſ habeo, in ſuccum et languinem traduxero, te humaniſſime interpellabo remiſſiſ prioribuſ.

Alia, quae per me fieri volebas, ad amuſſim perficiam.

Antehieronymianam versionem in antiquiſſimiſ codd. ſlavonicis contineri,
40 quum ſubinde obſerwaſſem in Act. Apoſt., hujus convenientiae cauſam apud me reponeram in conſenſum optimorum archetyporum verſ. ſlav. antiq., cum originali cod. verſ. Antehieronymianae; immo hoc mihi perſuadeo, Cyrillum et Methodium conſuluiſſe lat. verſ. De hoc autem aliaſ plura conferemus.

45 De feriarum ſlavonicarum appellationibuſ nihil ſcriptum a te habeo in hunc modum, ut mones; ſed arbitror ego in opinionem inductuſ Aſſemani

expositione tom ult. sub finem Kal. eccl. v. diversitate modi appellationis dominicarum et rationis numerandi apud Grr. et Latt. Sed hac ratione utique *dies lunae* esset feria 1^a, et has ferias consequens dominica foret index peractae hebdomadae. Sed jam vale quam optime et saluta amicos.

XCVIII.

1793 — 26. října Dobrovský zmiňuje se o věnování Durichova spisu kr. české učené společnosti, poučuje, jakým způsobem se to má státi, rozepisuje se o pojmenování Slovanů a dní v týdnu, o Husově abecedě, o svém seznamu staroslovanských rukopisů a o své sbírce různých čtení z písma svatého.

Mieschicii die 26. Oct. 1793. 5

Fortunato Durich amico suo J. Dobrowsky s. pl.

Commode accidit, ut, quod cupiebas, Soc. Scient. exponere possem animi tui propositum. Inscriptionem igitur operis tui tot annorum lucubrationibus elaborati, atque eo jam perducti, ut de eo typis exscribendo sollicitus sis, gratanter omnes suscipiunt. Typorum forma mihi placet. De aliis ornamentis non possum modo judicare. Meo quidem iudicio opus Societati inscribi posset sine epistola nuncupatoria, sed stilo lapidari, brevissime commemorando, te id facere amore patriae et veneratione erga homines, qui ad ornandam eam studia sua consecrant, et grati animi contestandi causa. Ordo in serie nominum nullus observandus est alius, quam is, quem in Commentariis proxime editis legere potes. Solum id monendum, Comitum de Sternberg inter membra Societatis ordinaria ultimo loco ponendum. Nam, ut credo, extraordinariorum nomina non appones, quamvis optem, ut tu te subscribas tamquam membrum Soc. Aliud nihil monendum restat. Modestiam tuam laudarunt omnes; fac igitur et tu, ne quid committas, quo modestia sociorum offendi possit.

In specimine transmissio nihil est, quod emendandum putem, nisi forte illud, quod plures male intellexisse cognovi: *abusu veteris orthographiae Sclavorum*; cum orthographia sit recta scriptio, facile quis induci posset, *Sclavorum* rectam esse scriptionem. Mallet igitur: *mala scriptione Sclavorum* vel *non recta* scriptione, aut quid simile hic reponi. Alterum, quod nescio, num subsistere possit, est **СЛОВЕН**, in nomin. singul. Qua auctoritate id scribis? gentilia enim non desinunt in **ЕН**, sed *an* aut *in* (*Rusyn* apud Dalemilum, *Serblin* etc.). In derivatis quidem et nominativo plur. *an* mutatur in *эн*, *ен*: Slowan, plur. Slowené, slowensky — Dalemilus id constanter observat: Miffňan, Miffňéné, sed accusat. casu Miffňany; ita Polan, Polené, Polany. Sic quoque in derivatis, wogensky pro wogansky, ab obsoleto wogan (a quo Moravi dicunt woganka, boh. wogačka); atque etiam slowensky pro slowansky recte dicitur, quin sit rectus fingendus in *ен*: Slowen. Malim igitur omitti **СЛОВЕН**, et addi **СЛАВАН** — et pro Slowen scribi Slawan vel Slawán. Nam apud Nestorem *Slawáne* leguntur, non Slowáne. Nisi forte tu olim jam, uti nunc apud Russos, ut *e* pronunciatum putes. Apud nos quidem *a* jam in *a*, jam in *ě* deflectit, pět, patdesat, pátý, patero. Sed tuum erit, haec

dijudicare et de iis statuere. Qua intentione ista monuerim, novisti utique. Annon a per ã aut â aut ae aut quocunque alio modo melius exprimi possit, quam per *ja*? Sed haec tu jam examinaveris; a Bohemorum et Polonorum scribendi ratione *ja* (etiam post consonam) non abhorret.

5 Doleo unam epistolam meam perditam fuisse seu ad te non pervenisse. Monui in ea de *Fata* Indorum aliqua, de Georgiani alphabeti nominibus cum slavicis quadam ratione congruentibus. De dierum nominibus apud Indos, qui plane congruunt cum *úterý, čtvrtek, pátek — středa* enim Germanorum imitatione nata est; sobota cum religionis christianae initiis (uti neděle et
10 hanc consequens dies pondělí, collato germanico Feyertag, est enim *fejern* proprie a labore cessare). Sed de his tempore suo me commonere poteris. Vestigia appellationum Latinis ac Germanis, Gallis, Anglis communium a planetarum seu deorum nominibus non nisi apud Venedos Lunenburgenses reperi: *peren den*, Donnerstag, i. e. perun den etc.

15 Alphabeti descriptione Pelzelio rem praestitisti gratissimam, pro qua ille gratias plurimas agit.

Adnotare lubet pauca: *nás* utique legendum *nás* (noster seu nostra pax), ut sit sententia: *náff někdy on pokog*, quod ipsum expositio confirmat, proto *že nám dáwá pokog*. Cum *ili* exponantur per *owffem* patet ili non
20 fuisse Bohemis notum, sed aliud de assumptum. Literam x utique vocabulo bohémico (nisi detorto) explicare auctor alphabeti non potuit, uti alias jam monui. Pro *bozftnie*, *clowiectnie* legendum haud dubie *bozftuie*, *clowěctuie* (*u* non *n*). Í cum puncto in bibliis bohemicis Olomucens., in 2do exemplari paulo juniore, scribitur iis in locis, ubi natura pronunciationis exigit: *šlowo*,
25 *šluha*. Video expositionem ipsam alphabeti non esse auctoris, sed alterius etiam ex eo, quod *chtie* exponatur t. ny *sfafyti*. Atqui *chtie* sine addito explicari potest *lubens*, *volens*. Sententias ego sic ordino, ut prima finiatur voce *dědictwie*, secunda *mnoho*, quae tamen ceu periodus includit alteram, (*genz hofp. ili y kral lidí*); tertia voce *pokog*, quamvis haec cohaereat cum se-
30 quenti quarta, voce *flechety* terminata; quinta voce *w fobě*; sexta demum voce *chtě*. Magis placuisset mihi, si de sententiis colligandis nihil cogitans auctor, singulas literas singulis brevibus nominibus compellasset, imitando Cyrillum. *Děd* ego posuissem pro *dědictwí*, *tělo* pro *tělestny* etc. Sed aliis alia placent. Sunt utique, qui in alphabeto cyrillico institutionem paganismi viderint; alii alia; ego simplices in eo compellationes, non connectendas, ut sententia prodeat, sed singillatim enunciandas censeo. Sed quid ista tibi? Voce *achow*, *w achu*, sic enim scripsisti, multum excruciar; non enim potui etymon exsculper. Tandem occurrit, vocem hanc aut male scriptam aut non bene lectam, et substitui debere *cichow*, *w cichu* (*čich* generaliter sum-
40 mendo pro omni sensu).

Qui discrimen inter l et ł recte docuerit, Klatowskyum dixi, cui addendus erit *Petrus Gzel*. Monendum hic editionem institutionis a Klatowskyo adornatae primam circa an. 1534 (e memoria scribo) prodiisse, quam possidet d. Ribay; hinc illi discrimen inter l et ł magis notum esse poterat. *Olego-*
45 *wanie*, imitando Germanorum *Oelung*, ortum est etc. etc.

Cum nuper Johannem absolvissem redigendo lectiones var. pro editione *Griesbachii*, codicum catalogum opus erat conficere. Sed excrevit paulo amplius, quam ut inseri possit praefationi ejus operis. Tu forte eo uti poteris, nisi fortasse singulare opus magis a me exspectes. Externum ego codicum habitum non describo, sed magis textus tenorem. Ne vacua pagina remaneat, cum quae scribam nunc, non occurrant, codicum (apud me 5, 6, 7), descriptionem pro specimine tibi communicabo, ut monere possis, si quae desideres, amplioribus verbis exponenda.

5. Codex quatuor Evangeliorum, Bibliothecae Caes. Vind. Num. CCCLVI. ejusdem, si recte conjicio, aetatis et provinciae, cum sequenti.

6. Codex 4 Evangel. Bibl. Caes. Vind. Num. CCCLV., quem Joan. Petrus, dux Moldaviae, monast. Xiropot. donavit an. 1535.

Utriusque lect. var. collegit Fr. C. *Alterus* vol. I. N. Test. p. 1122—1194. Contuli lect. ab Altero notatas denuo cum textu slavico et graeco recepto. Alterus enim utrumque cod. cum graeco Vindob., qui multis in locis a recepto differt, contulerat. Sed neque hac ratione certus esse poteram de lectionibus singulorum codicum, cum *saepius* lectiones citentur ex uno, tacente altero, et quidem iis in locis, in quibus utrumque consentire invicem existimo. Resecui illa omnia, quae ad lectionis varietatem minime pertinent et quae Alterus aut male legerat aut male interpretatus est. Ad posteriorem textus slavici recensionem uterque codex pertinet, praecipue habita ratione vocum et phrasium slavicarum, quamvis lectiones quasdam, paucissimas tamen, a cod. 7. et editis discrepantes, alteruter exhibeat. Peculiares lectiones, utriusque communes hae fere sunt: Joh. 5, 44. τῶν ἀνθρώπων pro ἀλλήλων Joh. 8, 4. ταύτην εἶρομεν pro αὐτή ἢ γυνή κατελήφθη. Formulam, qua lectio inchoatur, uterque subinde textui male inserit. Vide Marc. 6, 55, cap. 10, 32, adde Matth. 12, 9, ubi tamen tacet 6. Aliam, qua lectio finitur, Matth. 25, 30, quam tamen retinent 7. et editi, recte rescant cum aliis antiquioribus (3. et 4 apud me). Ex his aliisque locis apparet codicem utrumque ex uno aliquo exemplari Moldaviensi derivari. Lectiones singulares, quas habet 6. (tacente 5. nisi fortasse tamen cum 6 consentiat) haec notari merentur: Matth. 25, 26: σκληρὸς εἰμι θεοῦ pro θεοῦ. Marci 6, 3: τοῦ τέκτονος υἱὸς καὶ pro ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς — ; uti et ea, quam habet 5^{tus} (tacente 6to, nisi et is consentiat) Joh. 20, 13 addendo: ἀπὸ τοῦ μνημείου. Cum antiquioribus enim his in locis conveniunt. De omissionum vitiis, quorum alteruter, praecipue 5. habet non pauca, nihil moneo.

7. Codex 4 Evangel. (est is, quem pro d. Ribay destinaveram) in charta in fol. sec. XVI. initio scriptus. Continet recensionem postremam, quam primi ex editis (uti Vilmensis 1575) in omnibus fere sequuntur. Additamenta in eo, uti aliis junioribus, jam nulla habentur, quae non agnoscant etiam editi, a quibus tamen omissionibus paucis differt. Matth. 5, 27: τοῖς ἀρχαίοις; Luc. 7, 31: εἶπε δὲ κύριος (formula lectionibus praemissa), Luc. 17. versus 36 integer, quae in codice desunt, restituta leguntur in editis. Aliae differentiae leviores sunt, quam ut notari mereantur. Addit Joh. 1, 16, καὶ ante χάριν cum editis, quod in codicibus aliis, fere omnibus, quos inspexi, omissum est. Joh. 1, 7. legit *fenu* i. e. αὐτῷ pro δι' αὐτοῦ, quem locum sic corruptum, et codices, exceptis tamen antiquissimis, et editiones omnes exhibent.

Antiquissimi enim instrumentali casu num. sing. reddunt *δι' αὐτοῦ* per *im* (confer v. 10, ubi *δι' αὐτοῦ* omnes reddunt *tjem*), quod sciolus quidam putans esse dativum plur. mutavit in singularem *jemu*, contra sensum originalis textus. In bibliis postremae emendationis recte in margine appositum
5 est: črez nego.

Plura ejusmodi loca, in quibus vitia librariorum incorrecta adhuc etiam in novissimis editionibus manserunt, notata habeo, de quibus fortasse alias plura. Vale et me ama. Saluta Vindobonenses amicos.

XCIX.

1794 — 9. května. Dobrovský zmiňuje se o své cestě do Italie, o slovinštině, o dvou staroslovanských rukopisech v knihovně sv. Marka v Benátkách a o řecko-illyrské tiskárně tamtéž.

9. Maji 1794.

10 Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Adeo nobis properandum fuit in itinere italico, ut nec te, nec alios de loco commorationis meae certiores facere potuerim. Redii jam nunc ex Italiae finibus, obstabant enim negotia illust. familiae, quo minus ulterius progredi nobis licuerit, mense Aprili. Laybaci d. *Kumerdey* visitare volui, sed eum
15 domi non reperi. Carniolos aegre admodum intellexi — illi asserebant a se facilius intelligi Russos, quam Bohemos. Hoc semper miratus sum, quod illyrica l. ad russicam propius accedat, quam bohemicam, cum tamen Constantinus Servos e regionibus *Boici* adventasse perhibeat. Sed quis novit, quot et quales migrationes gentis slavicae populorum fuerint? Plurima in
20 historia veteri incognita nobis sunt, unde fit, ut facta illa, quae novimus, non cohaereant omnino. Dalmatas ad litus seu potius in mari adriatico, eo loco, quo Venetias naves adventant, excubias agere Venetosque gloriari milite Dalmato, satis tibi notum est.

In bibliotheca S. Marci abbas *Morelli*, hoc tempore bibliothecarius, nar-
25 ravit mihi, dissertationem *Dolcii* refutatam fuisse ab aliquo *Zanetti* paucis pagellis. Sed videre non potui libellum. Idem *Morelli* codd. servianos, uti vocantur, mihi exhibuit duos, unum in charta in fol. satis recentem, lectiones Evangeliorum et officium festorum continentem; alterum in membrana in 8. sec. XV, ut existimo. Hunc pro temporis angustia diligenter satis lustravi.
30 Continet etiam Apocalypsim, quod rarum, mox post Evangelium Joannis et reliquos libros N. T. paucis exceptis; in fine enim mancus est. Codices ejusmodi quam rari sint, novisti. Non nisi duos inveni in tot Russiae bibliothecis, qui integrum Novum Test. continerent: unum bibliothecae synodalis Mosquae in charta in 8, in quo tamen Apocalypsis deest; alterum monasterii
35 Czudow, manu metropolitae Alexii scriptus sec. XIV. in membrana in 8, quo languidos curare solebant monachi, ob hanc virtutem religiosius asservatus.

In plateae slavonicae (riva de Schiavoni) vicinia Venetiis est typographia graeco-illyrica (slaveno-grečeskaa), cujus possessorem Dimitrium Theodosiew adii. Excussi oculos et quosdam ibidem impressos usibus tuis aptos coemi,

quos per P. Chrysostomum mittam aliquando. Typos glagoliticos elegantes certe videbis in libello precatorio, quo characterum genere nulli amplius libri imprimuntur ob emtorum defectum et fortasse propterea, quod typis et literis glagoliticis utentes Romanae ecclesiae addicti sint.

Habet Dimitrius ille Graecus natione sorores duas Viennae dixitque mihi, se scripturum Viennam, et si quos coemere libros illyricos ibidem impressos posset, curaturum.

Jam finire epistolam cogor. Vale. Saluta amicos Vindobonenses omnes.

C.

1794 — 13. května. Durich raduje se ze šťastného návratu Dobrovského z Vlach, zmiňuje se o hlaholštině a žádaných knihách, o Raičově spise, o hlaholských literách a pravopise a zakončuje svůj list zprávou o rukopisech nalézajících se v uherských klášteřích.

Viennae, 13. Maji 1794.

Josepho Dobrowsky suo veterano amico s. pl. Fort. Durich.

10

Gaudeo vehementer de tuo felici ex Italiae finibus reditu, sed etiam doleo, quod institutum iter perficere non potueris. Profecto multum optimarum quarumque notitiarum ad rem literariam Slavorum illustrandam pertinentium nobis imperfecto itinere subtractum est: ego cum primis literaturae glagoliticae sperabam futurum, ut tua opera lumen accederet lustratis potissimum Dalmatiae praecipuis civitatibus, maxime ubi ritus adhucdum slavonicus viget et seminaria clericorum exstant. Sed nescio, qua opinione rei contra spem eventurae correptus sum lecta tuae epistolae pericopa, — quo characterum genere (glagol.) nulli amplius libri imprimuntur, ob emtorum defectum: — illud tamen, quod adjecisti — et fortasse propterea, quod typis et literis glagoliticis utentes Romanae ecclesiae addicti sint, — tantisper timorem meum excussit; ea quoque ratione, quod Dimitrius Graecus vix eo sit animo comparatus, ut nostrae ecclesiae addictorum peculiarem communis linguae literaturam promovere velit.

15

20

Nescio, in quem modum tua in me studia, beneficentiam officiaque singularis amicitiae demereri potero: sum enim tibi adhucdum debito necdum integre soluto, causa Mosquensis edit. bibl., obstrictus; nihil enim eorum opusculorum, quae postulabas, adhuc obtinui; sed in partem majorem refusionis illius pretii bibl. cum typographo meo egi, quod attinet ad opus Raiczianum, cujus primum volumen brevi typis elegantibus forma 8^a excusum, praefixa ejusdem effigie, prodibit; tu velim scribas, qua formula praenumerantium numero inseri velis. Si nihil omnino desideratorum opusculorum obtinere valero, reliquum pretium, quod impendisti, cum gratiarum actione reddam.

25

30

Quos Venetiis usibus meis coemisti libros, horum pretium meo nomine a meo dilectissimo Chrysostomo repete, prius quam sub initium futuri mensis ille pensionem ad me mittat; et illum interim libellum precatorium ad me perferendum trade; necdum enim glagoliticae literarum formae, quarum ego tuo consilio exempla ex Romanis descripsi, sunt excisae: quia hae in II. vol.

35

primum necessariae erunt, quamvis maluerim jam incisas. Illae formae Carama-
 nianae $\dot{\Delta}$, $\dot{\text{S}}$, praeter istas $\dot{\Delta}$, $\dot{\text{S}}$ et easdem omni puncto destitutas cum cyrillicis
 т , ї ; et а , и convenientes, in alphabeto romano cyrillicis literis analogo
 non habentur; sed illas invenio in Missali Romae a. 1741. 4. opera Cara-
 5 mani edito. Cum de usu atque causa hujus peculiaris discriminis a Caramano
 in literaturam glagoliticam inducti ex illustratione alphabeti edoceri non
 possem, ad collationem ejusmodi locorum, in quibus illae literae $\dot{\Delta}$, $\dot{\text{S}}$ a Cara-
 mano ponuntur, cum editione Ostrogensi bibl. et cum Romanae editionis de
 anno 1631. 4. Missali Rom. glagolitico me contuli, ut meis observationibus
 10 aliquid causae illius atque usus diacritici signi investigarem. Collatione facta
 videor mihi rationem hanc invenisse et primum quidem quod attinet ad $\dot{\Delta}$:
 ista orationis dominicae particula — ХВЪУУУУУУ УМЪ — edit. Rom. 1631. a Cara-
 mano in edit. 1741. scripta est: $\text{ХВ\dot{\Delta}УУУУ\dot{\Delta} УМ\dot{\Delta}}$ — in edit. Ostrog. — $\text{С\dot{Т}И\dot{Т}С\dot{А}$
 $\text{ИИ\dot{А}}$. Quia Caramanus non poterat popularem usum enunciationis dalmaticae,
 15 quam nos cum Dalmatis (quod equidem ad istam partem attinet, а , in pro-
 nomine $\text{с\dot{а}}$, per e alias ie [jie] pronuntiandi) eandem habemus, ita ruthenicis
 codicibus coaptare, sicut in restitutione antiquorum vocabulorum commu-
 tationem instituere facilius poterat: tentavit nihilominus orthographiae resti-
 tutionem forma literae $\Delta = \text{а}$, sed adjecto signo ' diacritico ad potestatem
 20 $\text{т\dot{о}в ѣ}$ translatae, ut distinctio sit $\dot{\Delta} = \text{т}$, ad potestatem soni je pertinentis,
 cujus j puncto superno, illius vero privatio apostropho convenienter signetur
 $\dot{\Delta}$, velut quodam subtractae *vocalis* indicio. Manet itaque in hac recentiori,
 ut ego arbitror a Caramano introducta in glagoliticam literaturam ortho-
 graphia, veteris enunciationis ruthenicae monumentum, et recentior pronun-
 25 ciatio novo indicio signatur. Similiter, quod attinet ad $\dot{\text{S}}$, nosti codices glagol.
 superiorum seculorum Latinorum more η enunciandi habere $\text{+М\dot{С}Р}$ pro Cara-
 mani $\text{+М\dot{С}Р\dot{І}}$; quum itaque ista enunciatio usu nimium confirmata sit, Cara-
 manus ruthenicae consuetudini omnia adaptare cupiens etiam heic reforma-
 tionem instituit, fors ut demonstraret, quo fonte glagoliticae res deducantur.
 30 Facile intelligis, cur haec ad te scribam; nimirum desiderio sciendi, quid tu
 sentias et in quem modum ego me gerere debeam, ut apte formentur charac-
 teres glagolitici, quibus specimina etiam recentissimorum codicum impri-
 mantur, et cognoscatur indoles restitutae, saltem parte majori, glagoliticae
 literaturae suis fontibus. Tum etiam, ut ex te resciam, qua ratione possit
 35 perfectior analogia institui nostri modi scribendi nostram dialectum literis
 cyrillicis, non equidem eo animo, ut aliquid mutatum velim in orthographia
 nostra bohemica; sed quia vellem in gratiam cognatarum gentium et no-
 strorum popularium quaedam specimina cap. VIII. vol. Iⁱ edere literis cyril-
 licis, at servata enunciationis nostrae orthographia tali ratione, ut nec vim
 40 inseram consuetudini nostrae, nec sim obscurus assuetis literaturae cyrillicae.
 Sed heic patior difficultatem in compluribus literis nostro usui recte coap-
 tandis tunc, quando nostra dialectus ab enunciatione slavonica literali recedit.
 Nosti а cyrillicum, quam in aequali potestate a nobis enunciatur, maxime in
 declinationibus post illas consonantes, quarum characteres proprios non
 45 habemus; et quanta difficultas lateat tum in hac ratione iterum slavonice
 reddenda, ubi causa soni proprii nos dura necessitate inducimur *non jeratas*

vocales seu illam diphthongum duram $y = \mathfrak{u}$ scribere. Sed huic forte necessitati facilius subvenire valemus, quam perscribendae diphthongo *au*, ut haec manifesta reddatur, quando nascitur ex *oy* et dum aequivalet slav. *ю*; sed ne confundatur cum illa potestate, quam apud nos in verbis potissimum habet, ut *смю = sli*. Incidit mihi illum sonum *au* alias aequalem \mathfrak{z} reformato seu in usum nostrum parum inflexo ductu literae \mathfrak{a} (velim diligenter attendas causae, cur etiam in antiquioribus MS. boh. Bibl. Vindob., etsi rarius omnino *au* inveniatur, scripta diphth. et quam ob rem Berinda notaverit *мѣдрость* literali, *мз* — vero vulgari usu scribi) in \mathfrak{z} ; quia licet putem \mathfrak{a} tantum hac ratione differre ab *ю*, quod in monogramma magis contractum sit, velut $\mathfrak{a} = \mathfrak{a}$ et $\mathfrak{z} = \mathfrak{z}$; sicut et Meletius alphabetum recensuit: $\mathfrak{z} \text{ с } \mathfrak{a} \mathfrak{u} \mathfrak{u} \mathfrak{z}$ \mathfrak{z} , $\mathfrak{u} \mathfrak{u} \mathfrak{u} \mathfrak{z}$, $\mathfrak{a} \mathfrak{u} \mathfrak{u} \mathfrak{a}$ — tamen aliquid discriminis interesse, etiam temetipso observante, heic latere puto. Profer itaque iudicium tuum; nihil enim novi, atque non satis discussi etiam illustrandis rebus nostris idonei moliri volo.

Jam superest, ut tibi gratias agam pro novis notitiis, quas mecum communicasti; et, ut similem tibi notitiarum vicem reddam, accipe interim codd. MS^{rum} antiquiorum in visitatione regia monasteriorum slavo-graeci ritus in Hungaria non unitorum anno 1772 ex die 6 Julii et sequent. investigatorum brevem descriptionem ex copia hujus visitationis peractae die 15. Julii subscriptae 1772 excerptam. Quaestio 2^a in visitatione fuit: *In quibus illic praesistentia manuscripta consistant?*

In monasterio *Šišatovac*, — quod dicitur a. 1520 super antiqua fundamenta restauratum: *Liber Evangeliorum hic in v. monasterio Šišatovac sub igumeno Theophilo 1560 anno scriptus.*

2^{dus} Liber Actorum et Epistolarum apostolorum in pargameno scriptus in patriarchatu Pekienſi regnante Stephano tertio Uross cognominato rege Serborum ex mandato Nicodaemi archiepiscopi per hieromonachum Damianum conscriptus 1314.

Hujus codicis quaedam specimina describi et ea, quae ad criticas observationes codd. MS. pertinent, mihi expetam ab excell. d. metropolita. Tu, velim, pericopas designes, quarum contextum cum primis describendum optares.

*7. Acta et Epistolae apostolorum in monte *Athos* conscriptae a. 1670.

Etsi junior codex sit, propter loci praestantiam, ubi antiquissimi codices servantur, adnotavi.

In monasterio Fazak:

1. Duo libri Evangeliorum, ex quibus 1us Szegedini per Georgium in districtu Bacsienſi archiepiscopum et metropolitam Szegediensem a. 1581 conscriptus, 2^{dus} conscriptus in possessione Borcsa medio Semliniensis presbyteri Petri nomine 1567 anno.

In monasterio Oppovo:

5.us Libri Evangeliorum, primus ex ipsis sine dato, argento tamen obductus a. 1630, in Oppovo. Secundus aequae Evangeliorum sine dato a. 1657 argento obductus in Oppovo typo veteri illyrico editus. Tertius aequae sine dato.

10us liber, jus canonicum in se comprehendens, scriptus in Jast Mol-daviae metropoli, per Damianum Grammaticum a. Dⁿⁱ 1495.

Sed jam interpellare te debeo, ut hanc adnexam chartam velis cl. d. Pelzelio extradere, cujus desiderio necdum satisfacere potui, ut ipse ex mea responsione intelliges.

Omnes amici Vindobonenses te humanissime salutant. Mei vol. 1ⁱ lit. G. 5 machinis exscribitur lenteque opus promovetur, ut eo citius Raiczianum vol. 1 prodeat prius promissum; quo excuso typographicae machinae occupabuntur meo vol. 1°, ut mense Sept. absolvatur.

Vale, saluta amicos et me, tuum veteranum amicum, dilige.

Cl.

1794 — 12. června. Dobrovský odpovídá na předcházející list, zmiňuje se o díle Durichově, o hláholštině a cyrillštině, o vydáních staroslovanských, o užívání cyrillských písmen v češtině, o českém a staroslovanském pravopise, vykládá některá slova a podává seznam rukopisů staroslovanských, z kterých si výpisky učinil.

Miessicii prope Pragam 12. Jun. 1794.

10 Fortunato Durich amico suo integerrimo s. pl. d.

Noli esse sollicitus de refundendo pretio bibliorum. Haec enim tibi a me donata sunt. Mone, quid solveris aut mihi solvendum sit pro vol. primo operis Raicziani? Satis erit, si inter praenumerantes nomen meum ponatur ita, ut aliud non addatur, quam *presbyter Pragae*. Libellos, quos proxime 15 per P. Chrysostomum obtinebis, servare poteris praeter *promptuarium servicum*, quod, postquam contenta videris et examinaveris, iterum remittes.

Proxime lustrabo libros, quos nuper Petropoli obtinui ac ibidem ante annos duos reliqueram. Si quid tibi ignotum judicavero, significabo tibi, uti soleo.

20 Gaudeo enim summopere progredi jam opus tuum; metu nunc solutus, ne imperfectum aut prorsus non inchoatum relinquatur. Tibique gratulor de partu ingenii tui ex umbris scrinii in lucem tandem aliquando protracti. Jam illud Horatii scrupulosius observasti: *nonum* etc. Sed jam studebo, ut responso ad quaesita tua tibi satisfaciam.

25 Recte observasti discrimen illud literarum glagolitarum a Caramano punctis diacriticis notatarum. Sed ego glagoliticae literaturae monumenta quaeque edi posse arbitror sine his punctis. Malletque, ut ostenderes, quam inutilis labor fuerit Caramani, qui reducere seu conformem reddere conabatur literaturam glagoliticam russo-cyrillicae, a qua jam a primo instituto 30 semper discrepabat. Nam si alphabetum glagoliticum accuratius conferas cum cyrillico, videbis *auctorem* ipsum, quisquis fuerit, studio voluisse pronunciationem dalmaticam praeferre alteri illique ceu fundamento superstruere alphabeti conformationem. Cum enim et discrimen inter τ et ι neglexerit, patet eo tempore vixisse auctorem alph., quo jam discrimen istud in Dalmatia 35 saltem exolevit. Immo vero et codices cyrillici ad Danubium scripti jam commutant frequentius vocales et ι fere semper (saltem ad finem vocabulorum), in quibus Russi jam τ , jam ι adhibent et constanter usurpant. Nec credo in restituendis vocabulis antiquis feliciorum fuisse Caramanum. Nam

si perpendas codd. in Russia sec. XIV ac praecipue XV jam recentiora continere vocabula eliminatis antiquis proprie slavica substituta, qualia putas arripuisse Caramanum?

Utinam uti posses excerptis meis in Russia collectis, vix legibiliter scriptis, videres sane, si quidem tibi in promptu sunt vocabula a Caramano substituta, quam vera sint, quae opinor. Nam certi necdum affirmare quidquam audeo, cum indicem vocabulorum a Caram. substitutorum non habeam. Codicum certe antiquissimam recensionem ratione linguae (nam de textu nunc sermo non est) continentium tanta est raritas, immo et tam exigua aestimatio, ut eos nemo fere, nisi qui felici auspicio et ferreo labore eo penetret, legere possit aut velit. Editores primi nec inspexerunt quidem codicem antiquiorem, nam presse (correctis paucis hinc inde locis corruptioribus) recensionem omnium postremam in manuscriptis sequuntur, jam semi-russicam, tam ratione vocum, quam formarum grammaticarum, cujus rei exempla varia connotavi in adversariis meis. Eodem igitur jure, quo Russi aut quarumcunque provinciarum monachi vocabula magis nota substituerunt antiquis et formas inflexionum recentiores obsoletis, auctor alphabeti et totius literaturae glagoliticae omnia coaptare voluit pronunciationi suae; hoc enim intendebat, ut linguam suam consignaret literis ingeniose effectis, atque hac ratione populares suos a graeco-slavis magis retraheret. Credoque fabulam de Hieronymo esse alphabeto ipso coevam studioque sparsam.

In dialecto nostra bohem. literis cyrillicis exprimenda optarem ita te gereres, ut magis studeres nostram pronunciationem accurate reddere, quam cyrillicae orthographiae conformare, e. gr. si localis casus *dusse* occurreret; mallet scribi: дѡше (aut si boh. aut. *duffie* exprimendum sit, дѡштѣ) quam десѣ. Deset potius scriberem: десѣт, quam десат, et monerem potius in notis haec, qua ratione scribantur et pronuncientur in slavico puro, ne obscurus sis lit. cyrillicae assuetis. Atqui ipsa slavica jam differunt, quos jam sequeris eosne, qui ѡадо, an eos, qui ѡадо aut ѡѣдо scribunt. Nostrum *gĭfti*, moravice *gĕfti*, si cyrillico omnia conformare velis, ѡѣтѣ scribendum esset; sed pronunciatio nostra hic negligi non potest, si nostra exhibere velis potius, quam peregrina. Moravi et Slovaci multa possent facilius exprimere, conformiter orthogr. cyrillicae, quam nos. Sed haec est natura dialectuum.

Discrimen inter *i* et *y*, cum post *c*, *f*, *s* et *č*, *ff*, *š* prorsus arbitrarium sit, scrupulose non erit observandum. Nam e. gr. *y* in plur. kozy aequivalet τѡ ѡ; non vero *y* in plur. nebozý (post ѡ etiam in nominat. ѡ habent nunc cyrillici libri, olim ѡ; quam cyrillicam orthographiam tu observare intendis?) His ergo in casibus substitui posse ѡ arbitror. Diphthongus *au* ego redderem per ѡ cum accentu notaremque pronunciationem antiquam, quam servant Slovaci, Moravi, nimirum ú longum, protractum — et hodiernam proprie bohemiam, cujus quaedam indicia jam sec. XIV occurrunt. Neque hic opus est discrimine ullo, sive nascatur ex оѡ seu ѡ, sive ex оѡ, ut *fylau* instrumentalis. Discrimen inter ѡ (sic etiam efformatur in mss.) et ѡ a *Berinda* observatum omni caret fundamento. Meletii observatio ѡ, ѡ ili ѡ, ѡ ili ѡ, ѡ ili ѡ hunc sensum solum admittit. quod unum aequivaleat alteri, (quamvis et hoc falsum sit de ѡ et ѡ), non vero quod ѡ ortum sit ex contractione τѡѡ

1 et ε; nam Ϛ revera ex armenico alphabeto sumtum est. De Ϛ ex ϛ orto non
 disputo. Sed ϛ ex Ϛ ortum omnino falsum est. Nam primo Ϛ non aequi-
 valet τϥ ϛ, quamvis hoc dixerit Meletius. Ego ad codices provoco. Est in
 monasterio Resurrectionis (wozkresenskoj) prope Mosquam, *nova Jerusalem*
 5 dicto, Evangelistarium antiquissimum (sec. minimum XIII) membraneum in
 majori folio, donatus monasterio a Nicone patriarcha. In hoc scribitur fre-
 quentissime ϛ: ϛϛϛϛ etc. etc., ergo ϛ aequivalet τϥ ϛ, non Ϛ. In eodem
 frequenter scribitur NB: ϛ h. e. 1 et ϛ linea transversa conjunctum (uti 1
 et ϛ in ϛ): ϛϛϛ, glagolju; ϛϛϛ, iuže, quam ϛ, ju, eam. Exempla haec notata
 10 habeo cum nota: ϛ frequenter, sed et Ϛ non raro. Habes igitur rationem,
 unde appellatio τϥ ϛ. Habet et alia prorsus singularia hic codex. Ergo Ϛ
 ex 1 et o ortum existimo, primum fortasse ad eas voces exprimendas ad-
 hibitum, in quibus sonus jo audiebatur magis quam ju, e. gr. Ϛϛϛϛ, confer
 nostrum gonák; atque non nisi serius τϥ ϛ substitutum, quia figura ejus fa-
 15 cilius pingebatur et quod voces jam paucae essent, in quibus sonus jo non
 jam in sonum ju deflexisset. Figurae ϛ potestas prorsus ignota fuisse videtur
 librariis; continuo enim confunditur cum ϛ, h. e. ϛ reperies eo loco, quo
 scribendum fuit ϛ et vice versa, quod ego primum observavi in cod. char-
 taceo, sec. XVI initio scripto, quem ego inter codd. in Actis et Epistolis
 20 pro cl. Griesbachii nova editione critica N. Test. N. 7. posui. Deinde in alio
 chartaceo quatuor Evangeliorum, quem hiero-monachus Russus Athanasius
 quidam an. 1430 in monte Athos emit, qui nunc in monasterio Resur-
 rectionis servatur. Tandem in cod. inter a me collatos N. 5, h. e. Ribayano,
 ac in Vindobonensi ab Altero collato et male lecto saepius ob confusionem
 25 τϥ ϛ et ϛ, qui apud me est N. 8. Meletius quidem sic concludebat, ε pro
 ϛ compendii causa scribitur, ergo ϛ, cujus veram potestatem certe ignorabat,
 pro Ϛ; neque ϛ appellari deberet jus, nam hoc nomen primitus fuit figurae
 ϛ, uti ε male jest appellasset Cyrillus, si non in locum graeci ε substituisset
 sonum slavicum je et figuram ϛ; atque haec ratio est, quod vocales graecas
 30 puras ad finem rejecerit, inter quas et ε occurrit, non utique sine ratione,
 cum slavicam appellationem dare non posset. Quae enim est vox slavica,
 quae ab e puro incipiat? Cur lineola transversa opus fuerit, in 1 et ϛ, 1 et ε
 connectendis, facile quisque assequitur, qui potestatem graeci ια in ιατρός,
 ιε in ιερός etc. novit. Si homo latinus alphabetum instituisset pro Slavis,
 35 ια et ιε et ιυ divisim scribere potuisset, cum Latini ια in janua, ιε in jeci,
 ιυ in judex, conjunctim enuncient. Mone, si qua displiceant, aut magis fir-
 mata velis.

Inter libros a te consignatos, quorum quidem aliqui nominari vix me-
 rentur, maxime placuit liber Actorum et Epistolarum an. 1314. Hunc si mihi
 40 conferre liceret, non taederet sane laboris alias ingratisissimi. Recensebo tibi
 epistolam 1^{mam} ad Timotheum aut Judae, ut comparatio pro usibus tuis fa-
 cilis institui possit. Immo optandum esset, ut e codice hoc atque aliis hujus
 aetatis restitueretur textus slavicus saltem pro Slavis ad ripas Danubii, ne
 illi opus haberent coemere libros semi-russicos, quorum omnia vocabula
 45 insertis innumeris o distorta sunt. Sed quis hominum divumque res slavicas
 curat aut colit? Ego hanc quoque voluptatem capio ex collatis veteribus

membranis, quod subinde offendam vocem, qua antiquitates nostrae illustrari possunt, e. gr.

1. *Kramola*, quam quidem vocem etiam Bohemi olim usurpabant. D. prof. *Mederer* nuper edidit antiquissimas *Bajuariorum* leges e cod. antiquo bibliothecae Ingolstadiensis. Explicavit ille felicissime voces obsoletas germanicae 5
 originis, sed in hac voce explicanda haesit ei aqua. Interpellavit ille me, dum Ingolstadii mense Januario diebus tribus commoratus essem, an non esset ✓
 slavicae originis. Respondi esse, atque explicavi. Tu certe alia monumenta legeris, ut anonymum de Convers. Carantanorum apud Freherum aut Salagium, in quibus vox eadem occurrit, paulo corrupta; sed de legibus istis 10
 te monere volui, ut inspiceres, quas Vindob. exstare aut prostare non dubito.

2. *syřište*, quae vox in cod. slav. apud me Num. 3, synodali Mosquensi, typographico olim N. 10 (e quo habes specimina) et quidem 1. Tim. 5. 23. 15
 occurrit, ubi alii legunt *stomach*. Nostrum igitur *žaludek* a forma ventriculi sumpta ceu glandula, notum non fuit interpreti. Sed quid *syřiště* sit apud nos, 15
 nosti; *ventriculos* vitulorum sumi ob acrimoniam ad lac coagulandum norunt ancillulae nostrae aequae atque Walachi in Moravia, qui *brynzam* conficiunt. Vides igitur, quamvis ego ineptum interpretem non laudem, etiam hoc modo rem Slavorum oeconomicam illustrari posse. Promam aliud adhuc exemplum.

3. *Swātba* est in cod. apud me Num. 5 *ἁγιασμός* I. Cor. 1, 30 in editis 20
oswāpenie, iterum in cod. I. Thess. 4 v. 3 et 7, ubi editi habent *swātost*. An aptius explicari possit *sacer* atque sollemnis nuptiarum ritus *swatba* (nunc swadba) dictus? *swat* certe seu *staroswat* persona sacra huic ritui olim destinata erat, quam nunc sacerdotes christiani sustinent. Si quis a polonico *swatać*, 25
 conjungere, deducere malit vocem *swatba*, uti a honiti honba etc., concedam ego illud, sed verbum *swatać* a functione *roŭ swat* repetam, et iterum notio rei *sacrae* suberit. Nunc quasi aliud agendo, invenisse mihi videor, solutionem quaestionis mihi a te olim propositae.

4. *Wět*, finge radicem esse, e qua orta sint vocabula composita: *zawět*, *přiwět* (Ostrog. *привѣтъ*) propositum II. Tim. 3, 10; *přiwěten* Tit. 3. 2. in 30
 cod. slav. Vindob. *ἐπιεικείς*, quod ibidem addito *krotkom* (Ostrog. edit. *πο τήχομη ή κροτκομη*), in ed. *tichim* explicatur; *otwět*, *otwěpati*, *otwěten* Rom. 2, 1. Adde nostrum *přiwětiwý*, atque *wece* inquit. Nota etiam graecum *ἀσπνδέτως* Rom. 1. 31. in cod. slav. apud me 5. reddi: *newětochranitelā*, in 35
 editis *nepřimiritelny* (Ostrog. *непримирителе-*); Vulg. incompositos habet. Iterum vocem *ἄσπονδοι*, Vulg. sine *pace*, slavice reddi in cod. 5. *newětochranitele*, 35
 in ed. *nepřimiritelny* (absque foedere *неклаткохранители*); adde tandem notissimum *swět* compositum ex *s* et *wět*; nam simplex *свѣтъ*, lux et comp. *свѣтъ* origine differunt, facile assequeris significatum primitivi *wět*, nostro *wece* convenire atque inde vocem *vetenici* apud Ditmarum aptissime expli- 40
 cabis. Occurrit adhuc ubique obvium *obětowanie*, slav. promissio, comp. ex *ob* et *wětowanie*, excidit nimirum *w* hic, uti in obratiti, obleci etc. Fuere igitur *vetenici*, qui de pace, foedere tractabant, sponsores ac fidejussores; řečníci bohemicie dicerentur. Si mavis *consiliatores*, quasi *swětnici*, non renuo; 45
 proprie tamen *locutores*, qui datis verbis atque promissis negotia pacis atque belli tractabant, proponebant.

Indiculum eorum codd., quos in Actis et Epist. contuli aut inspexi, communicare volui tibi, ut monere possis, si qua desiderares amplius.

1. Lectionarium Olomucense Hankianum; idem in Evangeliiis n. 1. antiquiorem sane codicem non vidi in Russiae bibliothecis.

5 2. Codex membraneus in fol. an. 1220, biblioth. synodalis Mosquae num. 6. Continet epistolas Pauli ad Rom., Cor., Gal. et Ephes. usque ad cap. IV. v. 4. cum amplissimo commentario.

3. Apostolus sive lectionarium ex Actis et Epist., codex membran. in 4. olim biblioth. typograph. num. 10, nunc synodalis Mosquae.

10 4. Apostolus seu lectionarium ex Actis et Epist., codex membran. in 4. biblioth. olim typograph. num. 24, nunc in synodali, scriptus an. 1307. Omnes isti continent recensionem antiquissimam.

5. Apostolus integer, continens Acta, Epist. Paulinas et catholicas, sec. XV. codex chartaceus in fol. d. Georgii Ribay, pastoris Czinkotae in
15 Ungaria. Continet recensionem mediam inter antiquam et postremam.

6. Novum Testamentum, excepta Apocalypsi, in charta in 8. num. 620 biblioth. synodalis.

7. Apostolus integer in charta in 4. biblioth. academicae Petropoli, quem codicem b. Bacmeisterus in descriptione biblioth. academ. (Petersburger
20 Journal, 3. Band; S. 110). Hic, uti n. 6, postremam recensionem continet, eam nimirum, quam excusam dederunt primi editores, paucis omnino mutatis.

8. Codex Bibliothecae Caes. Vindobonensis num. CI. continens Acta, Epistolas catholicas et Paulinas, cujus lectiones cl. Alterus vol. II. Nov. Test. p. 968—1039 collectas edidit, alibique sparsim, uti Act. 7, 14, 20. p. 692,
25 cap. 20, 23. p. 699, cap. 27, 40. p. 703 ex eodem codice notavit, quarum ne quidem in syllabo generali lect. var. fit mentio. Quoad textum eum *nire* consentire cum cod. theol. graeco Bibliothecae Caes. num. 300 scripsit quidem cl. Alterus p. 451. At certe mendum cubat in numero, cum ne quidem versus 28. cap. 20 Act. exempli causa citatus, in cod. 300 sic legatur, ut

30 consentire possit cum cod. slavonico, ut dissensum in aliis locis taceam. Scribendum autem fuit num. 37 pro 300. Istius enim codicis lectiones a p. 689 relatae non solum versu citato, sed aliis quoque in locis omnino conspirant cum cod. slavonico, e quo lectiones saepius ibidem ab Altero, ad utriusque consensum ostendendum, adducuntur. Recensionem textus sla-

35 vici codex iste continet *mediam*, eandem prorsus, novas emendationes et vocum aliquarum substitutiones, si excipias, quae habetur in cod. 5, quem etiam aetate sua attingere videtur. Nam et in vitiis consentiunt, ex antiquiori exemplari derivatis. I. Cor. 2, 2. uterque legit *widđti* pro *wěđđti*, quod vitium in margine hujus codicis emendatum est. Ibid. v. 5. *h* uterque omittit. I. Cor.

40 1, 11 ambo omittunt vocem *Χλόης*, cap. 13, 11 omittunt *ὡς ρήπιος ἐσθρόων*, II. Cor. 9, 6 *ταῦτο δέ*, Gal. 4, 17 male legerunt *ἐκκλησίας* pro *ἐκκλείσαι*, Act. 20, 14 *ἡμεν* legerunt pro *συνέβαλεν ἡμῖν*. Conveniunt quoque in peculiaribus lectionibus, uti Act. 25, 16 *ἴδοι* pro *ἔχοι* legendo etc. Habet tamen codex hic quasdam lectiones singulares, vitia, omissiones et additamenta sibi propria.

45 Lectiones singulares vide Act. 12, 25, ubi *eis* *Ἀντιοχίαν* legit, non alii. Act. 16, 17, ubi *τῷ Σίλα* pro *ἡμῖν* habet. Act. 18, 25, ubi *Ἰησοῦ* pro *τοῦ κυρίου* legit.

Vitia sunt: Rom. 2, 11. *licemerie* pro na lica zrenie, uti 5 habet. Nec emendator in margine solito more vocem *προσωποληψία* reddidit per licoprietie. Nam *προσωποληψία* alias lica vel licu obinowenie, uti Coloss. 3, 25 ac alibi reddi solet. Rom. 8, 11. 15, 16 (budete pro budet), II. Cor. 8, 10. c. 9, 4. *wam* pro *wy*. Huc refer quasdam omissiones, uti II. Cor. 7, 4, Philip. 1, v. 11, 14, 26, Act. 7, 27, II. Tim. 4, 18 etc. etc. Nova additamenta, quibus a 5. differt, praecipua haec fere sunt: Act. 7, 3 videtur addere: *καὶ ἐκ τῶ οὐνο τῷ πατρὶ σὺ*, cum haec in ed. Vindob. legantur, nec *Alterus* moneat, ista abesse in Cod. slav. I. Cor. 8, 6. glossema illud: *i jedin' duch* etc. (NB pro *imže* legendum w němže, *ἐν ᾧ*) jam textui insertum habet, quod non nisi in codd. junioribus et editis legitur. Carent eo alii antiquiores, quos quidem inspexi omnes, uti 2. 5. 10.

II. Cor. 5, 5 addit: *καὶ χρίσας ἡμᾶς*, non 5, neque alii. Alia additamenta minutiora, uti Act. 9, 27, ubi *κρηίω*, 10, 48, ubi *Ἰησοῦ*, 11, 16, ubi *ἔτι*, 12, 20, ubi *πάντα*, adduntur, praetereo. Emendator codicis, qui in marginibus lectiones seu interpretamenta notavit, videtur habuisse ad manum cod. graecum, vide Act. 15, 5. et Jacob. 3, 6. Si sumas codicem, e quo hicce descriptus fuit, jam notis marginalibus instructum fuisse, facile consequeris, quomodo factum fuerit, ut jam additamenta haberet in textu, quae in aliis slav. codd. desiderantur. Nondum enim recensionem mediam in hoc cod. ex integro reformatam, sed non nisi in paucis mutatam deprehendo, quod maxime ex vocabulis in margine rejectis apparet. Nam quod hic in margine legit, 5^{tus} *plerumque* adhuc in textu servat.

E. gr. *Colos.* 1, 25 *ustroim*, hic habet in margine, 5^{tus} in textu. 2, 8. *kradowodā* (servat enim *α*, ubi Vind. *ε* scribit), 5^{tus} in textu, hic in marg. *wode*, cum in textu *wod* (in *kradowod*) legatur. Cap. eod. v. 14. učenmi 5. in textu, pro qua voce in textu Vindob. substituit *weljenmi*; v. 17. *hredupim* (*grādupim*) 5. in textu. V. 18. Vind. in marg. *wěra* et *blagočestie*, quibus *θρησκεία*, hoc loco *služba* in slav., explicatur, uti alibi in textu. Cap. 4, 2 požidaite 5. in textu, v. 17. *skončajessi* 5. in textu; *swrssi* recentius est, uti *dowerssi* editorum. I. Tim. 1, 19. Vind. in marg. *pogruzi* (subaudi *pogruziš sa*), 5^{tus} adhuc in textu. Cap. 2, 2 Vind. in marg. *čistotě*, 5. in textu; v. 6. *swěděníju* dativo casu uterque in textu; sed emendator in marg. casum immutavit *swěděníe*, *τὸ μαρτύριον*, sic pro *w wrjemena swoja*, emendavit *wrěmenmi swoimi*. V. 8 *chojmu* 5 in textu, cap. 3. *newosaždeni* uterque in textu, in marg. *krjenu* interpretamentum, v. 11. *semas*, *čestiwam* noviter substitutum *τῷ čistěma* ?? 5^{tus} in textu *čistam*. 4, 6. skazajā 5^{tus} in textu, v. 7. *γυμναζε*, *poučaiže*. Vind. in marg. *obučai* 5^{tus} in textu. *obnaži* enim et *obnaženie* est servilis graeci etymi imitatio. 5, 4. *prosnich* 5. in textu v. 13. consentiunt Vind. et 5. in textu. Est ergo vox in margine *bezčini* nova interpretatio seu graeci seu slavici vocabuli; v. 17. vox in marg. nova interpretatio; v. 18. pro *zausišsi* legit 5. *obrtišsi*, cum editis; v. 19. pro *swajennika* legit 5^{tus} cum 3. *poča*, graecum in marg. *prezwitera* assumerunt editi. 6. 6. convenit 5. cum textu Vindob. Notandum autem, emendationes seu novas expositiones Vindob. cod. non fuisse probatas iis (fortasse nec innotuere), qui postremam recensionem, qualis est in 6, 7, adornarunt. Nam non nisi paucae cum novo re-

censionis postremae textu consentiunt. A casu enim hoc dependebat, quod emendationes aliorum publicam nanciscerentur auctoritatem.

Sed jam ultra fines progressus mihi videor. Monebo solum, cod. Vind. non ferre aetatem illam, quam ei Alterus tribuit.

5 9. Apostolus seu lectionarium ex Act. et Epist., codex membr. in fol. monasterii Resurrectionis prope Mosquam.

10. Codex Nov. Test. Alexii metropolitae; idem, qui in Evang. num. 10.

11. Nov. Test. bibliothecae S. Marci Venetiis. Continet recensionem mediam, paullo tamen recentiore, quam 5.

10 Alia in aliud tempus differo. Urget enim nuncius Pragae abiturus. Vale, saluta perhumaniter omnes, qui me salutatum volebant. Deus tibi et sanitatem et vires conservet, atque augeat. Habere multa adhuc, quae tecum communicare vellem, sed tu indica, quae nunc prae aliis malis. Pro *au* bohemico posse scribi *oy* divisim et pro *u* brevi & contractum, nunc incidit, 15 ne novis figuris opus sit. Sed ad tollendam in his omnem ambiguitatem, observationibus opus erit. Vale et me amare perge.

Parce festinanti, nec epistolam relegenti.

CII.

1794 — 10. července. Dobrovský podává různá čtení z rukopisů staroslovanských, některé doklady ke slovu *větenik*, názvy několika jihoslovanských spisů a zakončuje svůj list výkladem některých slovanských slov.

Fortunato Durichio Jos. Dobrowsky s. pl.

20 Cum laudabiliter nunc editione vol. I. occuperis, non possum exigere, ut singulis literis meis vicem reddas, sed, si tibi gratum intellexero, scribam ego saepius ad te, non expectato responso tuo. Igitur nunc Jacobi epistolam recensebo, ad dijudicandam codicum differentiam et respective eorum anti-
quitatem et praecipue hunc in finem, ut cum codice in monast. Šišatovac
25 comparatio facilius institui possit. Scis jam n. 3 designari cod. Mosq. olim typographicum n. 10. et num. 5 denotari Ribayanum.

Cap. I. v. 2. ὅταν πειρασμοῖς, jedo w *strp-tych* 3. iskumenia 5., quae sequuntur: wpadaete — usque *jako* inclusive male omittuntur in 3 codices antiquissimos semper vitiosiores deprehendi.

30 3. sdělowajete terpěniem 3. NB. frequens error, ubi post τ tertiae personae pro τ scribitur ε, ex quo fluxit alter, ut *terpěnie* mutaretur in instrumentalem, cum *iskumenie*, quod praecedit, pro accusativo caperetur.

4. ὁλόκληροι, otinud' (otnud) isplneni 3. wsecěli 5. editi.

35 ἐν μηδενί, ni iedinom', 3. ni w iedinom, 5. ni w čemžc } editi.
ničimžc }

λειπόμενοι, nedostatěni 3. limeni 5. ed.

v. 5. λείπεται, nedostatě-n jest 3. limen 5. ed.

ἄπλως, prosto, 3. et 5. w kupě ed.

40 μὴ ὀνειδίζοντας, nepojemlju 3. neponamaju 5.

6. μηδὲν διακρινόμενος, nerazmyslājmi errore 3. sumnāsā 5. ed.
7. λήψεται, wzmēt 3. priémlet 5. priimet ed.
eod. ἐκείτος, t'' (τῷ) 3. on 5. ed.
8. δῆψυχος, dwomyslň 3. dwojedufsen 5. ed.
ἐν πάσαις τ. ὁδοῖς, w wsę puti 3. in sing. — plur. 5. ed. 5
10. ὡς, aky 3. jako 5. jakože ed.
11. οὕτω, takože 3. tako 5. sice ed.
13. da negit niktože (λεγέτω) 3. da glet 5. ed. omissio *ne* ob praecedens niktože, sed *ne* ante verbum exigit slavonica syntaxis.
— ἀπειραστός ἐστι κακῶν, něst iskusnik zlobam 3. — iskusitel 10
zlym 5. ed.
14. ἐπιθυμίας, pomysla 3. pochoti 5. ed.
15. ἀποτελεσθεῖσα, skončan 3. skončawsā 5. sodčian ed.
17. τῶν φώτων, swētilom 3. swētom 5. ed.
— τροπῆς ἀποσκίασμα, ukloňnik stēnā 3. přelōženiju osēnenie 5. 15
stēň ed.
18. κτισμάτων, twarem 3. ot s-zdānii 5. sozdāniem ed.
19. ταχύς, brz 3. skor 5. ed.
— βραδύς, a medlen 3. i muden 5. i kosen ed.
βραδύς 2^{dum}, pozden 3. muden 5. kosen ed. 20
21. ἔμφρον, istinnoje 3. istoe 5. wsazdennoe ed.
23. ἀκροατής, poslumatel 3. poslumnik 5. slyumatel ed.
— τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, lice swoę w zrcālě byti (esse)?
3. lice bytiā swoęgo ed.
24. ἀπελήλυθε, otinude 3. an errore? otide ed. (5^{tus} zaby erronee). 25
26. μὴ χαλιναγωγῶν, newztāzaja 3. neobuzdawaā 5. i neobuzdawačt ed.
— μάταιος ἢ θρησκεία, suja wěra 3. swētna w. 5. ed. (al. ed. do-
brodētel) (incidit mihi obsoleta vox bohémica *geffitnyj*,
geffutnyj).
Ex 2do, 3., 4. cap. pauca notavi. 30
- Cap. II. 3. ὡς, aky 3. v cap. 1, 10.
14. τί τὸ ὄφελος, kii uspěch 3. kaja polza 5. ed.
19. φρίσσουσιν, trāsutsā 3. užasajutsā 5. trepejut ed.
20. ὃ ἄνθρωπε νερέ, o now člowěče (καιρέ) 3. o člow. sujetne 5. ed.
25. ἀγγέλους, wěstniki 3. schodniki 5. ed. (κατασκοπόους). 35
- III. 1. μεῖζον κρίμα, bolni grěch 3. bolii gr. 5. wāppee Mosq. ed. 1663
bolšee osuždenie ed. mirum τὸ κρίμα tam frequenter reddi
per *grěch*, an ratio hujus in significatu primitivo τοῦ sla-
vici grěch?
5. μέγала ἀρχεῖ, čajetsā 3. ?? chwalātsā 5. ed.
eod. ἡλίαν ἕλην, kilka drwa 3. koliku weπ 5. i kol' welici
weπi ed. (al. weliki).
6. μέλεσιν ἢ μῶν, wamnich 3. solus. al. namich.
— τροχὸν τ. γενέσεως) koleko — 3. kolo. 5. ed. okolo twary
nasseā ed. quidam. 45
7. ἐναλίων, moreskiich, 3. ryb 5. ed.

- Cap. IV. 6. λέγει, gñt *solomon* 3. solus.
 12. ὁ νομοθέτης, ustawnik zakonu 3. zakonodawec 5. (11 i. e. Venetus). zakonopoložnik ed.
 — ὁς κρίνεις, iže sudimi 3. sol. alii ὁ κρίνων.
 5 14. ἡ ζῶη ὑμῶν — nama 3. et 8. al. *wafsa*.
 Ex cap. 5to notabo solum ex Olomucensi Cod. num. 1. quaedam a v. 10.—20, hanc enim pericopam ille continet.
- V. 10. ἐπόδειγμα, přitčju 1. obraz alii nimirum 5. 7. ed.
 — κακοπαθείας, strastii 1. zlostrastiju 5. 7. zlostradania ed. conjungit autem cum strastii immediate terpěňju et omittit postea καὶ τῆς μακροθυμίας 1.
 10 11. πολύσπλαγχνός, přěmilostiw i ἡedr. 1.
 mnogomilostiw jest a ἡedr 7. sic etiam 5., sed pro a habet *i* ante ἡedr.; ed. addunt gđ post jest.
 15 12. πρὸ πάντων, *wsego* in singul. 1. solus. Slavonismus.
 — τινά, kotoeroju 1. kojeju 7. ed.
 — ἦτω δέ ὑμῶν, da budet *slovo* wame 1. budižc *wam* 5. ed.
 — ἐπὶ κρίσιν, w osužěnje 1. w liceměrie *alii*.
 13. κακοπαθεῖ, aἡε στραžet 1. zlostraždet*li* alii.
 — εὐθυμεῖ, dobrodum'stwujet — blagodum . . . *li* alii.
 20 14. προσβυτέρους, popy 1. 5. 7. Mosc. 1663. preswytery ed.
 — αὐτόν, *i*, uti alias frequentissime, 1. jeho alii.
 15 15. τῆς πίστεως, wěrnago (τοῦ πιστοῦ) 1. cf. v. 16 wěry alii.
 — ἐγερεῖ, cjeliti i 1. wzdwignet jeho 5. ed.
 25 — ἀφεθήσεται, otdadjatsā 1. otpustātsā ed. otpustitsā (grěch) 7. 5.
 16. ispowědaite že 1. pro že alii *ubo*.
 (ἐξομολογεῖσθε)
 ἀλλήλοις, sebe 1. drug drugu 5. 7. ed.
 τὰ παραπτώματα, grěchy 1. grěmnia 5. ed. 7.
 30 εὐχεσθε, molitwu djeiete (legendum dēite) 1. molite sā *alii*.
 ἰαθῆτε, da iscělějet (omisso ε post τ) 1. vitium hoc frequens in antiquis codd., jako da iscělěte *alii*.
 ἐνεργουμένη, pospěwajumisā 1. pospěm^estwujema *alii*.
 17. ὁμοιοπαθείς, podoben *errore* 1. podobostrasten *alii*.
 35 20. πλάνης, zakonozablužěňia 1. zabluž — *alii*.

Ex his jam seligere poteris, quae tibi ad palatum erunt. Vellem autem, etiam loca sequentia inspicere curares.

- a) Act. 19, 7. num legat ἦλθεν, priide, pro ἦθελεν — quod vitium nasci debuit ex vitioso cod. graeco. Slavicae enim voces hic confundi non potuerunt.
 40 b) Act. 20, 14. num συνέβαλεν ἡμῖν reddat *běchom*, quasi duntaxat ἦμεν legisset.
 c) Act. 20, 25. utrum τὸ εὐαγγέλιον, an τὴν βασιλείαν legat. Miror enim tot codd. a me inspectos hoc loco glossema recepisse in textum.
 d) Gal. 4, 17. num legat ἐκκλησίαι nominat. plur., an ἐκκλεῖσαι, otlučiti, 45 infinitivum verbi. Lectionem ἐκκλησίαι vix ullus codex graecus habet et tamen slavici fere omnes.

In genere observavi non solum textum in Actis et Epist. pejorem habuisse prae manibus Slavorum interpretem, sed etiam egregie hallucinatum fuisse, ita, ut is omnino distingui debeat ab interprete Evangeliorum. Sed de his forte alias.

Addam hic aliqua ad vocis *rwetenik* aut *rwětnik* significatum determinandum et confirmandum. *Della Bellae* Lexicon, editionis recentissimae Ragusinae, dum evolvi, in has voces incidi:

Vjetovati, suffragari, vide sub *ballotare*.

vjetovagne, suffragatio, v. ballotamento.

vjechati, colloqui, v. abbastarsi, 2do consultationem inire et deliberare v. consiglio..

vjechje, consilium, v. consiglio,

vjechnik, consiliarius, v. consiglière, idem ac *světnik*.

vjechniza, consilii aula, v. consiglio.

Composita: *uvjet*, idem ac *ugovor*, *rok*, v. accordarsi. 15

uvjet, foedus, v. confederarsi.

uvjetni, *uvjetovni*, *uvjetovnik*, v. confederato.

uvjetovati, v. ibid.

savjet, votum.

odvjetnik, v. fautore, advocatus v. avvocato. 20

odvjetniza, advocatrix, de b. Virg.

odvjetovan, v. difeso.

odvjetovagne, v. difesa.

odvjetovati, v. difendere.

Omnia redeunt facillime ad primum *rwětniati* significatum, quem nos in obsoleto *wece* servamus. Facile jam statues de munere satellitum eorum, quos nominavit Ditmarus. Cum *rwěstnik* et nostro *nárwěstí* nolim confundere *wětnik* seu *wěchnik*, nam primum a *rwěst*, inde *swěst*, conscientia, *powěst* etc. et haec omnia a verbo *wěděti* derivari, tu optime nosti. Non licet enim etyma vocum, etsi affinia, confundere, ubi derivationis ratio dispar. 25

Addam in editione Ragusina anni 1785 tom. II. latinum vocum indicem omissum, orthographiam P. Georgii Benedictini antiquae substitutam, multa correctā et addita fuisse. In fine dedicationis ad excelsum senatum reipublicae Ragusinae *Carlo Antonio Occhi* subscriptus est. Est is operis editor et impressor. Auctorum index auctus est pariter ac correctus, sed haec tu fortasse jam nosti. 30

Venetis nunc rarius illyrici libri (lit. lat.) imprimuntur, certe etiam hanc ob causam, quod Ragusae typographia exstet. In catalogo libr. lat. et itolorum seminarii Patavini et Thomae Bettinelli (Venetiis 1791) nihil illyricorum reperitur, nisi duntaxat *Giorgi* P. Ignazio, i centocinquanta Salmi di Davide transportati in lingua illyrica. 4. Ven. 1749. L. 6. (Valet autem lira 12 X nostros). 35

Item: Vita di S. Maria Maddalena in lingua illirica scritta dal P. Ignazio Giorgi Benedittino. 4. ivi. L. 4.

Ragusae opera quaedam viri hujus nunc i. e. 1785 imprimuntur, uti video ex catalogo auctorum Lexico della Bellae praemissorum. 45

In catalogo *Francisci* ex Nicolao *Pezzana* Venet. 1794. p. 110:

»libri in lingua illirica« seorsim notantur sequentes:

»*Filomena*, istoria 8. 10 (10 solidis).

»*Marchi*, discorsi sopra tutte le feste dell' anno. 4. 4 (4 liris).

5 »*da Plamovo* dilettazione spirituale per ben vivere etc. 8. figur. 3.

»Versi sopra le pene dell' inferno 8. 8:10.

In aliis recentibus catalogis nihil reperi. Confer cum his indicem, qui vocabulario tibi jam misso subnectitur.

Pandam tibi, cum charta patiat et tibi non displiceat, sententiam meam
10 de vocibus quibusdam ad artem scribendi pertinentibus. De significato *pisati*
jam convenimus. *Knigy*, quod in plur. frequentatur in antiquis codd., [omnes
enim res, quae habent duo latera, in plur. solent usurpari apud Slavos, — *dweře*,
hausle, *wrata*, *brány* (occa) etc. etc.] de volumine proprie dicto non potest
15 peregrinam ac fortasse per Hunnos et Avars ex Asia ad Slavos delatam.
King enim apud Sinenses librum denotat. *Bukva* origine aut imitatione a Ger-
manis sumta est, Buch, Buchstabe. Pro *ῥόμματα* subinde vocem *knigy* re-
peri, non *bukwy*.

Črnilo, černidlo, Latinorum atramentum aut Graec. *μέλαν* exprimit.
20 Ingaust nostrum ab Italis mercatoribus Pragam allatum fuit: inchiostro.
Nostrum rafige, rafika a graphio sumtum est. 2. Tim 4, 13 membranas cod.
3. reddidit kožnicju (in recto kožnica), sed addit *wemmaruny*, ut sensum
assequi possint lectores. Vix enim credo vocem kožnica ita determinati
25 significatus fuisse, ut non de alia pelle accipi potuisset. Kožnyã et kožanyã,
primum habet 5. 2^{dum} editi, ad idem redit. Dalemili bělpuch e boh. et ger-
manico compositum mihi videtur. 2 Joh. v. 12 *chartiã* est graecum, sed vi-
dentur Russi intellexisse per *chartam* membranas; nam adjectivum *chariteiný*
de codd. membranaceis accipiunt. *κάλamos* 3. Joh. v. 13. *trst* redditur. Non
30 dubito, quin calamo vere tali usi fuerint scribe aliqui eo tempore, quo
epist. Paulinae in slavicum versae fuerunt. Apud nos certe nullus antiquorum
trst habet pro pero, quod non nisi de pluma avium parari potest. Nos ergo
magis Germanorum Feder expressimus. *Glagoly* proprie apud Slavos certa
verba sunt, slowa nos diceremus; supponitur hic, Slavos jam vocibus singulis
35 nominasse sonos alphabeti, antequam appellari potuissent literae *glagoly*; unde
glagoliticum alphabetum est alphabeticum alphabetum aut verbis expressum
abecedarium. Non enim arbitror *glagoliticum* alphabetum dictum fuisse a 3ta
litera *glagol*, quis enim diceret *bukvizam* dictam a 2da litera *buky*, sed a *glagoly*
i. e. verbis seu literis. Hinc recte, spectata appellatione ipsa, non usu, di-
cuntur etiam cyrillicae literae *glagoliticum* alphabetum. *Bumaga* Russorum
40 usurpatur quidem nunc de charta linea, sed olim certe *gossypina* utebantur
Tatari, a quibus Russi nomen hoc sumserunt. *Bumaga* enim *gossypium* est.
Alexandrinam chartam, quam appellant Russi, simillimam deprehendi nostrae
regali, sed unde appellationem hauserint, (nisi forte a graecis mercatoribus
ejusmodi merces Alexandriam advehentibus) nescio. Vale.

45 Mieschitzii, 10. Jul. 1794.

De *Heyrenbachio*, rogo, velis nos instruere, ubi natus fuerit, quo anno obierit, quae munia gesserit, sed paucissimis tantum.*)

CIII.

1794 — 15. července. Durich odpovídá na dva listy předcházející, zmiňuje se o slově »větenici«, o slovech, označujících čtení a psaní, o runách, o gotské abecedě, podává krátkou zprávu o Heyrenbachovi a o nově koupených knihách.

Viennae, 15. Julii 1794.

Josepho Dobrowsky suo veterano amico Fortun. Durich s. p. d.

Quid gratius mihi esse potest tuis epistolis? His enim non tantum erudior, 5
verum etiam delector, verae amicitiae affectibus, atque muneribus, quae mutuo
officio demereri non valeo. Sed tu ipse agnoscis, immo remittis non valenti
per id tempus singulis tuis epistolis eadem ratione vicem reddere. Itaque
una epistola duabus tuis respondeo et primum grates habeo pro muneribus
literariis slavonicis, quae rite obtinui mihi que gratissima sunt, dummodo 10
possem tibi quoque quidquam grati munusculi mittere. Promptuarium illud
serbicum, postquam singula excerpsero, quae mihi in legendo notavi, cum
gratiarum actione remittam, adjunctis aliis libris, ut equidem potuero.

Interim tuam benignitatem humanissime interpello, ut patientiam habeas 15
et supports imbecillitatem meam, dum rebus tuis diutius utor, quia suf-
ficiens non sum singulis rebus in mea adversaria peculiariter referendis, sed
vindictandi temporis causa juxta seriem argumenti his utor, ne bis cogar de-
scribere ea, quae sunt magis producta. Profecto vellem ad apicem servare
omne officium in hoc beneficiorum usu, si mihi vires sufficerent; sed novi
tuae amicitiae in me sincerum affectum, quo mihi non succensebis illum 20
diuturniorem usum tui literarii MSS^{ti} et typis editi apparatus. Jam quod
attinet ad illas notitias illustrandae voci apud Ditmarum bis existenti *Wethe-
nici* omnino idoneas, tibi gratias ago; opportune accidit, ut illis, quas prio-
ribus literis ad me scripsisti, uti potuerim, magisque placuit tua observatio
ex ЗАВѢТЬ ducta, quam meae priores observationes, quas rejeci et te laudato 25
tuam adoptavi. Sed ut recte mones in epistola posteriori, ita me rebus his
comparatis, intra ВѢТЬ continui; et expensa vocis *satelles*, qua Ditmarus in
slavonico nomine reddendo utitur, potestate latina; maxime cum idem Dit-
marus altero loco *Wëtenicos ductores* appellet et historico et etymologico
argumento inductus *pacis ministros* vel, ut ille rom. ser. ait, *pacis — ri-* 30
gidos custodes exposui. Id cum jam typis excudatur, non possum tuis ex-
positionibus reliquis augere; sed erit alibi opportunus locus, quo illis utar.

Itidem tibi gratias ago pro diligenter impenso studio in collectionem
vocabulorum slavonicorum ad artem scribendi pertinentium gaudeoque vehe-
menter, quod conveniamus in observationibus illis, quibus reperiendis ante 35
biennium operam dedi. Illud autem *King*, quo Sinenses librum appellant,
mihi ignotum fuit; sed quod attinet ad *literae* slavonicam appellationem, qua

* Za tím na osmé stránce připsána jest adresa Durichova.

velut notiori utitur ille anonymus scriptor slavonicus: **сказаніе како состави
ѣ киѣ.**, cujus haec sunt verba: **оуѣаѣиисѣ бѣкѣам. тѣ естѣ стативѣка.** Nescio, quo
fonte ductum sit nomen **СТАТИВѢКА**, operam enim perdidī, qua mihimet ipsi
satisfaciam: nam licet aliqua similitudo vocis interveniat in denominatione
5 fundamenti *Runarum*, quod *Staf* Bïörnero pag. 84. dicitur; tamen omnia
momenta necdum collecta videor mihi habere, quibus iste consensus fulciatur;
quamquam vel ipse Wormus cap. 3. in hanc sententiam propendeat *Runas*
Slavis attribuens. Mihi certe in illa descriptione anonymi Slavi sub princi-
pium videor videre *Runas* Slavorum, si recte omnia vocabula spectentur
10 et conferantur cum illis formis literarum in idolis Rhethrensibus: **иѠ ѡЕРТАММ
и ПАРЕЗАНЬММ ѡПТАХЪ и РАДЪХЪ**, quam pericopam si conferas cum formis Ru-
narum slavonicarum: e. g. **У, Ꙗ, ꙗ** *lineis et incisuris incisionibus* nihil
similius videbis, inter quas **У** non tam cum *Runa* Wormii, quam cum illa
abbatis Barthelemy lit. **9 Beth** et glagol. **Б**; item slavo-run. **Ꙗ** cum glagol. **9**
15 conferre malim.

Migrationes e *Slavia inferiori* in Illyricum non sunt ignotae, quamquam
de hac parte historiae nihil definire adhuc velim.

Non possum satis mirari illud duplex alphabetum gothicarum gentium,
Ulphilanum nempe, cum quo convenit cyrillicum in pluribus formis spectato
20 codice rescripto et argenteo, runicum, magis vero runo-slavicum, cum quo,
exceptis slavicis, convenit glagolit. Velim etiam pensi habeas nomen *lineae*
slavonicum **ѡЕРТА**, nec non partem illam aratri adhuc superstitem apud nos
čertadlo *buris* NB. et mentem reflectas ad syriacam vocem **𐤀𐤃𐤁** *emph.*, qua
apex literae, item *linea* significatur. Slavos veteres inter Syros vixisse sub-
25 inde et Arabes nosti. Nihil tamen insolenter dictum velim; illud tamen *lineae*
slavonicum nomen in arte scribendi, quae plura vocabula ab aratro duxit,
antiquum et omnino conveniens esse videtur. Considera, quaeso, proverbium
antiquum Bremensium: *se het noch een blad uis dem Aasbooke*, id est: *anti-*
quos mores continet, in cujus expositione, quam se torserit *Oberlinus* et neque
30 Joh. Georg. Scherzsius aliquid certioris illustrationis adferre potuerit, vide
Glossarii germanici medii aevi a Scherzio editi Argentorati 1781. f. tom. I col.
1 voc. *Aasbook*, quae profecto nil aliud significat, nisi illud celebre alpha-
betum slavonicum, vel demonstra Germanos antiquiores Bremensibus Slavis
alphabetum habuisse atque eadem ratione cum Slavis appellasse. Itaque ad
35 vetus illud alphabetum runo-slavicum, quod aliquam similitudinem in quibus-
dam literis habet cum Phoeniciis abb. Barthelemy, pertinet illa vox *Aasbooke*.

Quod ad numerum pluralem attinet, quo exprimitur nomen singularis
numeri — *liber* Matth. I. 1. *Knihy* etc. optime observasti; et nostri majores
hanc servarunt consuetudinem teste Evangeliařio bohi. Vindobonensi, quem
40 numerum Ostrogensis editio jam non habet legens: **Книга**. Pro *literis* etiam
sumi hoc vocabulum inveni Danielis I, edit. Ostrog.: **и ꙖЛОУЊИТИ Ѧ КНИГАМ
и ꙖЗЫКЪ ХЛАДѢНСЪХЪ**. Spectatis originibus literarum, id est formarum, quae primum
intellectui ac sensui magis totius vocis percipiendo serviebant, et quia postea,
majori profectu facto, inventi sunt characteres custodiendis singularibus sonis
45 admirabili et divina propemodum arte, ut equidem tu probe nosti; sed ut
inde pretium nostrae vocis *čtena*, qua versio nostra princeps utitur, repetere

mecum possis, ex *concordia naturae* et *Scripturae* animadverto et moneo: compara pertinentia ad artem scribendi et legendi verba: pifati et čitati (proprie atque primario, ut ego arbitror, *numerare*), reflecte animum ad formas singulorum sonorum originarias et historiam hujus artis; porro ex-
pende, quam vim historiae artis scribendi analogam habeat nostrum voca- 5
bulum *čtena* imprimis, quam proprium loquendi modum subministret volenti describere illam indolem characterum, qui leguntur seu depositum enuntia-
tionis servant, ut legi possint; et procul dubio perspicies, male a nostris quibusdam negligi laudatum vocabulum ejusque philosophiam. Quid itaque
nunc de pretio illius sentias, cuperem ex te rescire. Vocabulum *Cislbog* idolo 10
inscriptum, quod lunam falcatam habet, et Maschius exponere non potuit, omnino slavicum est et *signorum deum* **УНСАББОГЪ** significat; nam *signum* quodque coeleste, in Brontologio MS. slavico Vindobonensi **ГРОМОВНИКЪ**, vocatur **УНСЛО**. *Signandi* ergo et *numerandi* temporis veteres Slavi penitus ignari non fuerunt. Et, si quod monumentum ex Maschianis ad historiam 15
Slavorum illustrandam valet, illud lunae signum magis mihi placet.

Quae de Heyrenbachio scire cupis, ut paucissimis id fieri postulas, ita accipe: Josephus Benedictus Heyrenbach natus est 24. Maji a. 1742 Ettalae in Bavaria. Absolutis humanioribus studiis Cremisani in Austria, Societ. J. ingressus est Viennae 1756. Dissoluta Societate fuit primus professor rei 20
diplomaticae in univ. Vindob. a. 1774, ut ex programm praelect. academ. a 4. Novembr. 1774 usque ad 7. Sept. 1775 deduco, in quo se custodem Biblioth. Caes. jam nominavit. Quaedam opuscula illius typis edita sunt, longe plura in MSS. reliquit, quae in Bibl. Caes. servantur quaeque J. Georg. Schwandt-
nerus, Bibl. Caes. custos, suarum recensionum MSS. codd. Bibl. Caes. vol. II. 25
recensuit a num. 1928 et seq. Mortuus est Viennae 19. Aprilis a. 1779.

Ex libris post obitum censoris librorum Szekeres emi librum inscriptum: **Краткое рѣководство къ чтеню книгъ ветх. и нов. Зав.** Ambrosii epis. Sěw-
skensis, Mosquae **ЛѢВО** in 4to, putans me hujusce modi aliquid empturum, qualis est Instituto interp. N. T. Ernesti; sed nihil nisi compendium Scripturae 30
s. continet; si quid igitur nosti melioris rei ruthenicae in hoc genere studiorum, me certiozem redde, ut de illorum studio hermeneutico aliquid resciam.

Vale et celeriter scribenti da veniam teque impense diligentem tuo sinu fove. Iterum vale.

CIV.

1794 — 10. srpna. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o slově větenci, kniha, statikva, o runách, o slovech označujících psaní a čtení, podává zprávu o abecedě a pravopise v staroslovanských rukopisech, o bohoslovecké literatuře a ducho-
venstvu na Rusi, o různostech slovanských nářečí a jich rozdělení a zakončuje doporu-
čením S. F. Blandova, kupce z Petrohradu.

Miessičii, 10. Aug. 1794. 35

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Quod tenue quodvis officii genus inter beneficia connumereres, teneri gratique animi tui argumentum est. Ego certe devincire te mihi vellem magis

magisque, quin tamen tu de reddenda vice anxie sollicitus sis. Meis utere, quamdiu placuerit, omnibus et, si quid amplius desideres, significa.

Recte profecto Wetenikos *pacis ministros* exposuisti, quamvis ea solum ratione pacis (foederis, pacti, promissi) custodes sint, quod *τω̄ uvjet* (umluwa) auctores sint *paciscendo* et servando. Adde nostrum *obět*, primo significatu *promissum* apud *della Bella*, quod etiam illustrando Procopii loco de Slavorum victimis aptum erit. Quod diis promittitur, vovetur, atque redditur, apud nos *obět* est, a praepos. *ob* et *uvjet*, eliso in compositione, uti solet, w. Olim *obět* a *obiti* (zabiti) deducebam, sed jam nunc video, *i* originarium in *bíti*, partic. bit, non solere mutari in ě. Neque enim de victimis proprie *obět* sumitur, sed de omni oblatione.

Apud Sinenses libros quosdam *king* vocari certum est, utrum autem librum in genere sic appellent, nondum satis mihi constat. Videoque apud *della Bellam kniga* in sing. significare *literam* (Brief) schedulam, chartam, scriptum, eine Schrift, folium libri, chartae, unde magis credo, *knigam* idem esse origine ac Latinorum *librum*, de pellicula atque membranula sumendo, unde *knihy* apud laniones nostros; inde quoque plur. *knigy* de collectione membranarum seu libro, quatenus pluribus foliis constat. *Kvjer*, pergamena, apud *della Bellam*, peregrinum videtur; *opniza*, de qualibet membrana, uti et diaphragmate sumi, dubium non est a *pnu*, *pnauti*. *Statikwa* non videtur ad vocem *Staf* (Stab) expressa, neque enim antiquam vocem esse existimo, sed magis ad graecum *στοιχείον*, elementum, a *stati*. Sic in bibliis *στοιχεία* Coloss. 2, 8, 20 habet MS. Ribayanum *s-stawlenia*, 2 Petr. 3, 12. *s-stawy* (aliis fere in locis graecum retinuit. Hebr. 1, 3. *ὑπόστασις*, ubi editi graecam vocem legunt, iterum 5 seu Rib. *s-staw* et 3, 14. *sostaw* etiam editi. Eodem modo *statikwa* a *stati* imitando graecum *στοιχείον* deductum puto.

Si *Runae* non etiam in Hispania repertae fuissent (vide Schlözerum tom. 31. hist. univers. seu Nordische Gesch.) atque adeo ab omnibus fere populis praeter Graecos atque Latinos (Hetruscorum literae habent certe similitudinem cum Runis, quae quid aliud sunt, quam usu depravatae graecae latinaeve?) usitatae fuissent, varie apud alios atque alios deformatae, crederem facile, a Slavis transisse ad Scandinavos. Sed hauserunt alia (uti *Fuli*, cujus memoriam adhuc in Calendariis servant Sveci ac Dani *Fuldag*, cultum) a Scandinavis Slavi. (*Fulii* hasta apud Ottonis biographum quid sit, certe novisti.) Nihil tamen obstat, quin *Runa*, de appellatione hac istarum literarum nunc loquor, slavicae originis sit, a *ryti* (an olim ruti?) deducta. Sed in hoc amplo conjecturarum campo quis certi quid definire audeat? Num voce *ѣрѣа* (nostrum *čara*) Runas significare voluerit Anonymus ille, an solum imperfectum res notandi usum (uti mulieres in portis [⊕ ○ ||||] strias et circellos pingere solent, quae usum scribendi non norunt) denotare voluerit, quis definiat. Neque ego inter glagoliticās (certissime ingeniose effectas) et Runas tantam similitudinem agnosco, ut *ꝛ* cum *ꝥ* conferre audeam; *ꝛ* enim cyrillicum *o* est, erectum et in angulos rectos formatum, aut *Ꝛ*, quod inversum est *ꝥ*, cui valorem *o* tribuit pro arbitrio auctor, nam valorem *u*, quem designavit (*ꝥ*) apice apposito, etiam alias habere solet: *ꝥꝥꝥꝥ* pro *ꝥꝥꝥꝥꝥꝥ*; et in omnibus fere vocibus latinis, quae diphthongo *au*: augustus, scribuntur. *čer-*

tadlo, non buris, sed *vomer* est, a scindendo, germ. Pflugschar (buris enim est socha, kleč); *čerta* magis incisura, stria est, quam linea. Videturque, cum addat *hadachu*, in mente habuisse magos, čarodějnící ob id apud nos dictos, quorum characteres hic innuere voluit. Habentque magi, arte scribendi etiam minime periti apud incultos populos, hunc morem, ut nosti. Quid Syri et aratri partes ad artem scribendi apud Slavos illustrandam valeant, non video, quamquam haec insolenter dicta non velis. Latinorum *exarare* non a figura alicujus partis *aratri*, sed a generali voce *arandi*, findendi scindendique ductum est. Nostri *pisati* primum significatum frustra indagavi; nam pro *pingere* et *scribere* sumtum, certe translatum est.

Graecum *γράφω* utroque significato aequè translatum est, quod tamen cum italico *graffiare* collatum idem erit, ac latinum *scribere* (confer *škrabati*, scabere). Cum *pěsk*, *písek* si conferas *pisati*, orientalium Indorum praecipue morem, in arena prima scribendi elementa docentium liceret arguere. Sed in *pisati* *i* nunquam (in derivatis) in *ě* transit videturque magis ad Latinorum *pingere*, *pinxi* (eliso *n*) referendum, cujus etymon facilius indagari poterit a pangere, compingere. Sequeturque, etiam olim in sculptoria usitatum. Vox certe *pisati*, significato scribendi, *Cyrilli* aetatem superat; num etiam nomen *aasbook*, Bremensium, ut scribis, proverbio conservatum, lis esse possit. Jamque fere inducor, etsi de inscriptionum runo-slavicarum aetate minime constet, ante *Cyrillum* *azbukam* aliquam imperfectam, Slavis aliisque populis septemtrionalibus communem et usu et appellatione saltem primarum duarum literarum exstitisse, unde et Germanorum *Buch*, *Buchstabe* et nostrum *azbukviča* deduci potuerit. Tertium ordine elementum profecto aliud fuerit, quam *wjedi*, uti et quartum *glagol*, cum graeci alphabeti seriem, prout res patiebatur, retinere voluerit studio *Cyrillus* noster; *az*, quatenus *ego* significat, pluribus populis commune est mirorque apud omnes nunc Slavos exolevisse. Dabis certe veniam conanti mihi rem illustrare difficillimam. Tu meliora profer, si potueris. Volui tamen sensa mea tibi exponere. Neque credo, nos longius distare. *čitati*, *čísti* primario signif. *numerare* fortassis cum Latinorum *recito* conferri possit; legere, lesen eodem redit. Itali pro *litteras colligere* dicunt uno vocabulo *compitare*. Graeci jam longius abiere aliam notionem substituendo. ספר hebraeum nostra illustrabit. Pretium nostro *čtena* quale statuam, noscere cupis? exiguum, primum quod recens sit, sec. XIV. formatum, quod seculum novorum, oblivione feliciter deletorum, vocabulorum supra modum ferax erat. Deinde, quod etymon non verum latinae vocis *literae* a legendo exprimere studuerit primus illius auctor. Est enim *čtena*, quasi *lecta*, subaudi *litera*; qua quidem voce ingenium hominis Bohemi mediocriter latine docti arguere poteris. Sed ad artem legendi Slavorum antiquorum illustrandam vix aptam reperies. Estque nostrum *čtenář*, quod alii Slavi respuunt, magis a verbali *čtení* deductum, quam a neglecto *čtena*. Praefero *ego* quidem slavicum *pismā* *γράφω*, nostro *čtena* et *čitatel* nostro *čtenář*. Neque enim alias a verbali substantiva actorum (personarum agentium) deduci solent; *počitář* melius formatum est. Quis ferat *kazanář* a *kázaní* aut *psanář* a *psaní*? *čtář* a *čtu* dici oportuit, aut *četník*. Sed vitia usus consecrat atque protegit. Ad scribendi artem idoneam addam vocem *pečat*.

Adelungius germ. *Petschaft* inde deduxit, nescio num recte. *pečat* quidem originem habere potest slavica, si a reciproco *peku se*, quod in bibl. slav. legitur, derivetur, unde nostrum *pečce*, slav. *pečal*; eritque *pečat* signaculum rei, cum cura custoditae, et *pečatiti*, signare hoc sensu, inde etiam
 5 ad typographica translatum *imprimere*, cudere, de nummis quoque. Sed occurrit italicum *impeciare*, picem illinere, picare. Elige jam, quod magis arridet. Ego ad slavicum etymon inclino, cum *impeciare* de literarum et diplomatum sigillatione non usurpetur et vox *Petschaft* apud Germanos duntaxat, qui
 10 plura a Slav. mutuarunt, in usu sit, ac vice versa, uti vocem *lismer* (Gleissner) velim hic advertas, Dalmatas servasse (s) in *lisimir* (pro liceměr) apud della Bellam sub *ipocrita*, *ipocrisia* etc.

Ad azbukam redeo. Quamvis Cyrillus connectere non intenderit vocabula, quae literis indidit, ad sententias exprimendas, tamen non abnuam, si quis contenderit, saltem eam sententiam, quam reddunt tria vocabula
 15 prima, az buky wědi, *alphabetum scito*, volendo ac consulto expressisse. De hymno *Azbukownik* (Pjenije *azbukownik* inscripto, inter alios, quos Μεθήμων (μεθήμεων) appellant, in codice sec., ut arbitror, XII apud comitem *Alexium Mussin Pusskin*, procuratorem generalem s. synodi, cui antiquissimos codd. historicos ex omnibus monasteriis conquirendi cura demandata fuit, quique
 20 *jura russica* antiqua emendatius edidit, olim jam aliqua monui. Nunc sericem literarum et vocum initialium exponam.

1. az, 2. burā, 3. w noꝑi, 4. grječownu, 5. desnicju, 6. jegda, 7. žitije, 8. zjelo, 9. izbawi, 10. jako, 11. hic versus incipit: geŏny mā izbawi wěčnyja, NB. γάρμα Graecorum, 12. kownik (ΔΙΑΒΟΛΩ), 13. lowça, 14. Mytarju,
 25 15. noꝑju, 16. ŏči (NB. figuram τὸ ὦ), 17. prosteri, 18. rucje, 19. swjedy, 20. trepetom, 21. oꝑostas (ὀπισθοστασις), 22. φarisjeiewy, 23. χέrowimskuju, 24. ŏ preswataja, 25. çarju, 26. činom, 27. mestwija. Hic jam desinit sententiarum alphabeti ordine se insequentium series; difficilium enim fuisset etiam reliquas alphabeti slavon. literas hac ratione connectere.

30 De ꝛ nuper cum ageremus, oblitus sum tibi communicare observata e cod. Ribayano sec. XV, qui, quod ōꝑ, ꝛ et io attinet, has regulas sequitur: In syllaba radicali post consonam in quibusdam ꝛ, in aliis oꝑ seu ꝛ scribitur, et quidem ꝛ in sequentibus, quae confusim enumero: trud, ruka, budu, rugati, put, wnutr, lukawo, razlučiti, otlučiti, mudrost, skudelnik, muž, wskuju,
 35 subota, kupina, nedug, zub, otstupiti et aliis compositis ex stupiti, muka et derivatis mučiti, pučina (adria), glubina, sud (judicium), nužda saepius (rarius per ꝛ), wsudu (hic editi scribunt io), oboudu, ottudu (non autem tu), otnud (ed. otnjud per io), muden (tardus), chudog, otkudu, s-sud (vas), smuꝑati, oružie, mꝛditi (etiam per oꝑ), tužd (etiam per oꝑ); oꝑ autem in sequentibus:
 40 pustiti, sluch, poslússnik, pluti, wnussiti, drug, luna, ochuždati, kuriti, sumněti, duch, dussa, iskusiti, suetno, chuliti, služiti, w kupě, luče, slučiti, iskupiti, wzbuždati, pogubiti, razdrussiti, stud, skrussenic, tune, razum, truditi, burā, ssun.

2. Initio vocum ꝛ in seq.: ugel (angulus), uzy, užnik, uzilique, uža (funes)
 45 Act. 27, 32, utroba et uzyk pro iazyk, confunditur enim hic *constanter* ꝛ cum ꝛ, uti alibi rarius. Pro io seu io non nisi in ŏ (eam), et ŏže (quam),

unde ab aliquibus ꝛ creditum valere io, quod falsum est. oꝝ autem in sequ.: ud, usta, upowati, udob, utro, ucho, ubo, u, uže, učiti, uzda, um, nedozuměni et omnibus compositis ex praepos. u: umalil etc. In fine particularum indeclinabilium ꝛ in sequ.: nu (sed), protiꝛu, net-čiu (non solum) wnezaaru, wynu (áeti); in aliis oꝝ: tu, među. In flexionibus nominum, ꝛ in accusativo 5 semper: slawu, bratiu, swou (swoju, post vocalem enim jota subintelligitur); in instrumentali semper: slawou, čestiu (minime io uti in editis). In dativo vero semper oꝝ, aut si genitivus habeat ꝛ, io: malu i weliku, dat. mascul. mečio, korablío; io quoque in vocativo: ѿꝛío; uti in duali: dwoio, neio, očio, seio, oboio. In flexionibus vèrborum ꝛ semper in 1ma persona singulari: položu, budu, pou (poju); in 3^{tia} persona plurali: běču (erronee etiam saepe in imperfectis exeuntibus in ꝛꝛ ꝛꝛꝛ pro ꝛꝛꝛ): budut, obetꝛaut, (editi post vocalem habent io); in participiis in ꝛꝛꝛ semper; in infinitivis in nuti. Etiam in priat constanter, sed hic pro priat (ꝛ confusum cum ꝛ).

io autem semper scribitur initio non nisi in: ioꝛ (auster), ioꝛ et derivatis, 15 uti ionec, ionossa; et post consonam radicalium: ljubiti, ljud, bljusti, čjudo, čjuditi, čjuwstwo, ključim; adde woioat (io in medio). Rarius in dativo neutrorum post i observavi ꝛ pro io: spasenĩs. Vides ex his omnibus varium toò ꝛ in radicalibus usum, in terminatione casuum et flexionibus verborum constantem; neque ꝛ valere io, nisi post vocales, ubi compendii causa ꝛ pro 20 ꝛ, uti ꝛ pro ꝛ et e pro ie scribitur, cum inter vocales duas jota subintelligi possit et debeat. Sic prwaa in MSS. pro prwaja, h. e. pro a, pro ꝛ. Addam illud ex manuscripto Ribayano. In sequentibus (rarissime tamen): muž, bludniča, sud, trubnomu, tužde; ꝛ scribi pro ꝛ, quod ego negligentiae scribarum tribuo. Secus in vocibus, quas Bohemi sine vocali efferunt: plk etc. Hic enim 25 antiquam consuetudinem rectius observant.

ꝛ alias uti fere in codd. australibus seu meridionalibus cum ꝛ confunditur in fine: ranь pro ranь (ranní). Pro ꝛꝛ aut ꝛꝛꝛ contrahitur aut ꝛꝛꝛꝛ male scribitur; ꝛꝛꝛꝛꝛ semper pro ꝛꝛꝛꝛꝛ.

Haec fere est orthographia aliorum sec. XV. etiam eorum, qui in 30 monte Athos scripti sunt. Minutiora non persequar. Tono quoque differt ab editis: chodatai in MS. tonum habet in prima, in secunda editi, stwóriwy in MS. in prima, sotworíwy, cum vox creverit ob intrusum o, in penultima; chránite sã MS. in prima, editi chraníte sã in secunda. Notavi accentus hos studio, cum alias vix occurrant. Neque memini me codices vidisse, in quibus 35 accentus (pauca si vocabula excipias) appositi sint, ut adeo in bibliis slavicis accentus pronunciationi russicae accommodatos credam.

Explicatio tua nominis čislbog (si quidem recte sic legatur vocabulum) placuit. Utinam eadem felicitate mihi explicare possis Ditmari Luvarasici aut secundum Dresd. cod. Suararici. Pro notitiis Heyrenbachium concernentibus 40 gratias habeo. Opus enim erit monere lectores, quis fuerit. Tale aliquid, qualis sit Ernesti interpres, desideras scire, num apud Slavos existat? Eheu! in desertis tu cultos homines quaeris! Apollos tamen quidam, olim rector Academiae Mosquensis, quem salutare volebam, nunc episcopus..., aliquarum epistolarum Paulinarum expositiones edidit, quas vidi, Mosquae; sed annum 45 nunc nescio. Inspiciendi sunt mihi prius catalogi librorum. Habent autem,

uti nosti, antiquos patrum commentarios in Scripturam. Expositiones vocum hebraicarum in bibliis occurrentium. Theologiam dogmaticam in usum praelectionum latinam asportavi mecum. Omnia alia studia negliguntur. In monasterio tamen *Troice*, ubi seminarium puerorum est, inveni literarum hebraicarum doctorem, puerum Judaeum 12 aut 14 annorum nuper baptizatum, qui hebraica cantare et legere novit. Si tu monachorum et poporum ignorantiam nosses, exclamares certe signando te cruce: *Gospodi pomilui*. Exuti nunc bonis monachi 15 rublorum stipendia merentur annue, qui vix coëmendo pani nigerrimo sufficiunt.

- 10 Alia nunc prosequamur: §. 4. hist. l. boh. utinam evellere possem melioraque, quae nunc imprimis video, substituere. Procopium dividere gentem Slavorum in *Antas* et *Slavinos* nosti. De appellatione *σπόροι*, quod illustrari possit ex *spor*, a, o, parcus, et *Antarum*, quo nomine omnes populi regionum superiorum ultra Pontum Euxinum Graecis veniebant, (Germani dixissent
- 15 Hochländer, omnes enim fluvii inde in Pontum defluunt) non hic nunc disputo; sed de divisionis illius fundamento. Si recte Procopius habet, cur non in lingua slavica generatim sumta tales notas deprehendere liceat, quales in l. germanica, ut discrimen, uti inter germanicam superiorem et inferiorem, statui possit constans atque notabile. Videorque mihi deprehendisse tale aliquid
- 20 etiam in l. slav. Igitur linguae discrimina *antiquiora* haec notavi. Amant alii *raz* in compositione verborum, alii constanter *roz*; isti *iz* seorsim et in compositione, hi *z* et *wy*; isti particulam *da* et *niz* in compositione, quas hi ignorant; isti epentheticum *l* post labiales: *zemlã*, *ljublju* etc., hi epentheticum *d* ante *l* post vocalem: *modliti*, *prawidlo*, pro *moliti*, *prawilo*; isti
- 25 densius *ш* in femininis: *нош*, *мош* aut *noch*, *moch*, hi tenuius *c*: *moc*, *noc* etc. Isti dentales *z* et *ž* pro aspiratione *h* seu *g*: *svjesda* (zwězda) pro *hwězda*; *c* pro *k*: *cwět* pro *kwět*. Isti in 3ta persona singul. et plur. praes. et futuri retinent *t*, quod non norunt hi aut nunquam noverunt. Taceo voces singulares uti *istok* pro *wychod* aut *wzchod* usurpatas ab istis, pro quibus aliis
- 30 plane utuntur hi. Addam toni diversitatem notabilem, ita ut constanti lege, in bisyllabis et trisyllabis certe, occupet primam vocis syllabam apud hos, locum variet apud istos, ut etiam ultimam syllabam afficere possit in bisyllabis. Liceat appellare dialectum istorum orientalem, horum occidentalem aut, si mavis, istorum meridionalem, horum septentrionalem (nam sensu Procopii quam anticam quamve slavnicam appellem, nondum scio). Ad orientalem referes russicam et serbicam; ad occidentalem polonicam et bohemicam.
- 35 Aliarum omnium habitum facile ex his quatuor generibus explicabis. Primum igitur, quam id fieri possit, explicandi erunt characteres cuivis horum quatuor generum peculiares et quidem tales, qui sint vetustiores quibusvis corruptionibus recentioribus. Distinguendum igitur erit idioma Serborum vetus a recentiori illyrico, si placet appellatio, corrupto ac foedato. His ita discussis, videndum erit, utrum dentur dialectus intermediae, quae ad utramque classem ex parte referri possint. Croatica certe cum utraque classe conveniet ex
- 40 parte. Slovacorum idioma bohemicum cum polonico connectet; habebit etiam, quae proprie croatica sint. Medium illud, quo russicum cum serbico connecti arctius debeat, ex parte quidem interiit, cum aliae lingua diversae

nationes eos dividant; ukrainica tamen hujus medii retinet vestigia. Quomodo haec cum historia cohaereant, nunc non curo. Curabo autem, si rem expenderis dubiaque exposueris. Unice nunc *notis* illis generalibus velim ut attendas aliasque similes addas aut istis alias meliores substituas. Intelliges profecto, unde veniat, quod *Carnioli*, quos equidem interpellavi, a se Mosquitas melius intelligi asseruerent. Igitur nunc sic dialectus slavicas dispartiar. 5

Classis *A* (appellatio generalis). Classis *B* (appellatio generalis).

1. *Serbicum*. 2. *Russicum*. 3. *Polonicum*. 4. *Bohemicum*.

a) Dialectus mixtae (seu mediae) ex utraque classe }
 b) Dialectus mixtae ex generibus classis A. } 5. 10
 c) Dialectus mixtae ex generibus classis B. }

Sed haec omnia tu accuratius examinabis statuesque de iis pro arbitrio tuo aut pro ratione, uti cognoveris.

D. Samuelem Frider. *Blandow*, mercatorem Petropolitanum, qui me humanissime peregrinantem exceperat, tibi summopere commendo. Monebo illum per literas, ut te ipse accedat; interim si tu hominem l. russicae peritum ac humanissimum prius convenire velles et ad Bibliothecam Palatinam deducere, rem mihi gratissimam praestares. Apud d. Joh. Mich. nobilem de *Grosser* rescies, ubi commoretur. Dom. *Zlobiczkyo* pariter eum commendabo, cujus opera, optarem, ut innotesceret dom. de *Retzer*, editori operum anglicorum auct. Est enim amicus ille meus l. angl. apprime peritus. Proxime per literas apud alios agam, ut ei eam benevolentiam exhibeant, quam ille mihi impendit. Per te saltem d. *Denisio* nostro commendari poterit. 15 20

CV.

1794 — 15. listopadu. Durich podává zprávu o návštěvě Blandově, děkuje za předcházející dopisy, podává doklady k některým slovům, zmiňuje se o runách a hlaholské a cyrilské abecedě, o Ruské Pravdě a o Výkladě práva země české Ondřeje z Dubě.

Viennae, 15. November. 1794.

Jos. Dobrowsky suo integerrimo amico Fortunatus s. pl. 25

Hodie d. Samuel Frider. *Blandow*, qui te peregrinantem humanissime Petropoli exceperat, me accessit comite d. prof. *Zlobiczkyo*, cui, ut mense Augusto volueras, itidemque cl. *Denisio*, statim sequente obtenta epistola die, impense tam praestantem amicum commendavi. Ego verò ad inquirendum cursorem minoris, ut vocant, *postae* immediate conduxì, quo citius atque certius d. *Blandow* investigarem; sed frustra, ut tibi procul dubio d. canonicus *Ungar* jam retulit, quem hujus curae certiore feci, quemque humanissime nomine meo salutatum cupio. Is me atque *Zlobickyum* ea spe confirmabat, futurum, ut expectati amici virique summe egregii omnino fruamur, quam primum advenerit. Dum itaque diutius dies diem trudit in hac expectatione, fit tandem, ut d. *Denisius* die 11 hujus mensis me jam praesente Bibliothecam intrans me certiore reddat de adventu praefati d. *Blandow*, qua ejus annunciatione vehementer gavisus, maxime quia hac ipsa die, ut *Denisius* a *Zlobiczkyo* pridie audivit, isto comite hospes gratissimus Biblio- 30 35

thecam accedere voluit: quapropter placuit mihi sollicitudo Denisii expressa his verbis, *ut d. Dobrowsky satisfaciamus*. Sed hac die expectatione frustrati sequente die Zlobiczkyo eum in Bibliothecam inducente Denisius nobiscum gavisus est, maxime, quod germanice amicus loqueretur. Itaque comitante
 5 nos quoque professore Altero (cl. Denisium enim adversa valetudo impedi-
 bat) Bibliothecam ingressi, quaecumque visu digna arbitrabamur et no-
 vimus, amico ostendimus usque ad *horam conclusi*, nimirum duodecimam.
 Certe pro temporis angustia non potuimus singula ostendere, praesertim
 quum non solo visu, verum etiam iudicio et intellectu d. Blandow monimenta
 10 literaria intuitus fuerit. Profecto gaudebam vehementius in ejus persona illud
 discrimen a me cognitum, quod in novissima editione praeclari operis:
 Правда Руская или Законы великихъ князей Ярослава Владимировича —
 typis s. synodi reg. 1792. 4. inter negotiatores russicos ponitur, quorum illi
 honoratiores dicuntur *гости*, alii mercibus tantum patriis suppeditandis ad-
 15 dicti communi nomine *купцы*. Hoc discrimen ex antiquis legibus, immo
 relationibus Constantini Porph., ubi is de b. Olgae comitatu mercatorum
 russ. aulam imp. Constantinopol. accedentis egit, noster Blandow meretur.
 Dum is apud me esset, monente Zlobiczkyo, ut ei mea quoque monimenta
 literaria ostenderem, primum produxi tuum commercium epistolarum, quod
 20 maximi pretii habeo, dignum visu tanti amici, qui te humanissime Petropoli
 exceperat. Utinam viro huic quodpiam specimen hujus benevolentiae, quam
 ille tibi exhibuit, mihi liceret eidem exhibere! Quum ei molestus esse nolim
 accessu meo, ignarus, ne fors importuno tempore veniam, promisit ille mihi
 notitiam daturum, quo tempore cum convenire possim; postea perscribam
 25 ad te reliqua ex illius colloquio solatia. Mirabar eum quoque Mosis Chore-
 nensis non ignarum esse, nam dum antiquissimae memoriae Russorum atque
 denominatae vocis antiquissimae russicae [ejusdem cum Slavis] apud Mosem
 Choron. in descriptione Europae n. 21. pag. 345. relatae mentionem in hunc
 modum fecissem: »ad -- flumen Danubium pertinet, quod ab Russis *josa*
 30 appellatur; [и рѣ Зоси Дунаѣ] seu verbum ex verbo reddendo: quod
 est *юза* Russorum — statim ille subjunxit, sibi hanc editionem fratrum
 Whistonionum notam esse et domestica re libraria contineri.

Sed jam superest, ut tibi gratias agam pro notitiis literariis mense
 Augusto mecum communicatis, pro quibus pridem oportebat gratias agere
 35 et officium epistolare demereri; sed impeditum te novi morte ill^m tui bene-
 factoris et, cum nihil certi de adventu d. Blandow perscribere valerem, ex-
 spectabam datae spei singulis diebus eventum. Itaque grata cum primis mihi
 fuit primaria significatio vocis *обѣт* ex della Bella producta, illustrando Pro-
 copii loco de Slavorum victimis apta. Quod veteres Slavi, Procopio testante,
 40 *Deo voventes*, rem promissam, ut arbitraris, *обѣт* vocaverint, vocabulo, quo
promissum Deo etiam in lingua slav. lit.: *обѣтъ, обѣтъице утѣ обѣтъ*, dicitur,
 facile inducor et puto commune nomen fuisse rei Deo promissae, aptum
 etiam significatui *sacrificii incruenti*, quale apud eos praecedere solebat
 prius, quam *hostia* vel *victima* жертва dici potuerit, ut mihi videor id colli-
 45 gere ex Constantini Porph. p. II. de adm. imp. cap. IX. de Russis olim

in lintribus venientibus: »Hoc autem transmissio loco ad S. Gregorii insulam appellunt, ubi propter ingentem quercum sacrificia obeunt viventesque aves immolant, circum autem sagittas, alii vero panes et carnes aut alia, prout cuique suppetit, id enim in more habent. Sortes item mittunt de avibus; num edere, an occidere, an vivas illas dimittere debeant.« Non dubito, quin tu mecum voces: **жрѣніе, жрѣцъ, жертва** ceterasque hujusmodi a verbo **жрѣ** = žeru deducas, quod paganis majoribus nostris procul dubio in usu fuerit, quarum alteram sacrificulos dicturi merito et nos Bohemi possemus usurpare; nisi **свацрѣнникъ**, swęczenik tibi videretur faciliior vox intellectu.

Quod ad Runas ex monumentis Maschii excerptas attinet, Schlözeri observationes et de Runis retractationes, quas annis abhinc duobus iterum contuli, non mihi adeo profuerunt, sicut propria investigatio collationi aliorum alphabetorum innixa et diversi generis Runarum comparatio etiam punctis insignitarum; sed antiquius aliquid prae Danorum et Suecorum Runis redolent Obotritorum Runae, et cum tibi antiquissima Phoenicia inverso situ **Ϡ** non possit non convenire cum majuscula glagolitica **Р**, ut haec vel in Bindoniano Missali Pragensi mihi visa est; velim conferas primum quidem obotritice scriptum nomen **ΥΔΥ** cum glagol. **ЦДЖ**, prius tamen memineris **Х** apertam majusculam nihil aliud esse quam clausam lit. **Х**, atque illos circumflexos apices **Ѧ** non ad substantiam characteris, sed ad institutum inventoris (cui tu ingeniosam certissime fictionem attribuis) conferas; deinde profitearis, an prorsus nihil similitudinis inter Slavo-Runas (duae namque priores literae cum Runis communibus comparari nequeunt) intercedat. Nec ego diffiteor, immo propugno alphabetum glagoliticum ex cyrillico ita refictum esse, ut quibusdam apicibus deinceps positus aut geminatis regula formationis characterum potissimum in angulis rectis constituatur, formulis potissimum ad conjungendas compendio scribendi literas, ut in Etruscis videmus, frequenter inductis, servatis nihilominus veteris alphabeti nonnullis characteribus, aliis tamen additis, qui omnino desiderabantur. Profecto antiquius elementum **Ϡ** frag. Prag. ex **Υ** formatum non negabis et **Ϡ** ex **Π**; atque **Ϡ** ex **Π**; **Π** nullatenus differt. Sed de his saepius jam egimus.

Quod ad vocem *čertadlo* = **чертало** attinet, hanc nescio, cur nolis nomine *buris* vel potius primaria et etymologica significatione *instrumenti, quo lineae fiunt*, intellectam. Comenius enim XXXII de Agricultura 391. edit. 1669. 4: »culter cum bure (*huri*) inditō vomere proscindit sulcos — krogidlo s čertadlem a nasazenau na ně radlicy wykroguge brázdy«; porro nec kleč est buris, sed stivam illo nomine Tomsa quoque Comenium sequutus intellexit; **σοχλ** est **ρλλο**, quamquam si originationem spectes, ut jam dixi, **чертало** collatum cum verbo **чертю, павертало, чертл, чертїца**, nihil aliud primario indiget, quam instrumentum, quo linea, heic vero sulcus ducitur seu opëram arantis coloni, apud Slavos illustrandam, comparo cum arte scribendi; quum hoc ante me fecerit cl. Ihre, Gothorum scripturam illustrans. Quid Syriaca ad nostras res slavonicas conferre possint, non tam mirum tibi sit, quam si asseverassem Slavica Syriacis lucem subinde adferre, hoc tamen potes ex homine Syrō discere in lexico Castelli; nosti Waltoni Pro-

legomena quam optime, ubi de Arabicis loquens Slavorum meminit et vellem ex te rescire, num *Ἰβρα* apud Constantinum Porph. supra laudato loco, *oppida* nimirum, cum voce עיר aut ע in *Ⲁ* mutato comparari possint. Quod pretium voci *čtena* exiguum statuas, propter subjunctas rationes, non miror: arbitraris enim hanc ingenio hominis Bohemi mediocriter latine docti fictam fuisse; sed 5 noveris hanc vocem non solis Bohemis iisque celebrioribus et magnam auctoritatem consecutis; (intelligo editores N. Test. princ. edit., atque Passion. bohemi, quo certe propria et elegantissima slavinitas bohema continetur in verbis singulis et constructionibus) verum etiam alteri Slavorum majori populo placuisse; Russi enim illa itidem utuntur, sicut vocabulo *тыпъ*, apud 10 nos jam antiquato: *ΥΤΕΝΑ* enim utitur auctor vers. Epicteti. Ceterum quisquis auctor fuit hujus vocis, qua signum, quod legitur (*litera* enim desiderato significatui, atque etiam *γράφμα* minime sufficit; quam ob rem Chinensium characteres nullatenus nostro vocabulo *ΥΤΕΝΗ* possumus insignire) denominate 15 significatur; qualia sunt omnia elementa literarum alphabetaria ad similitudinem phoeniciarum individuus vocum sonis velut deposito servandis, atque *numeratis* idonea. Ego in hac voce *čtena* plus ingenii et naturae video, quam in Latinorum *litera* quidam observaverint, ex *litura* deducentes; et prudenter mihi videtur sacra Scriptura dici בקרא a *lectione* syr. קרינה; cur nobis *čtena*, 20 y a čtení singularia lectionis elementa minus apte dicantur? Non ut tibi contradicam, haec ita minute tracto; sed ut pro veritate invenienda simplicius agatur: tuis enim observationibus frequenter proficio et gratias ago impense pro illa Slavorum linguae prima divisione philologica ex Procopii discrimine in *Antas* et *Slavinos* deducta, quam ego eadem ratione sequor, et omnino Procopii 25 expressionem sequutus Antarum dialectus (ob verba Procopii lib. IV cap. 4: *Utteriora ad septentrionem habent Antarum populi infiniti*) russicam majori parte vocavi; et omnino in russicis nominibus cataractarum Borysthenis in illa voce *Βαρυσορος* legi debet *Κρασηρορος*, ubi jam vides russicae dialecti characterem praecipuum; nec mireris jam Constantini aevo, immo ante ipsum 30 fortassis Russos *порогъ* loco *прагъ* dixisse; quum in cod. *Правда* Ruskaja голова, борода hisque nonnulla similia legam, quae tamen leges Novogrodensibus statim sub initium sec. XI datae sunt. Has ego nunc filologice comparo cum legibus Przemysli longe quidem serius ab Andrea de Dube perscriptis, in quibus tantum vestigia quaedam antiquitatis servata sunt; plura tamen ex 35 MS. ipso nostrae philologiae illustrandae possunt excerpti utilia, quam Balbinus rebus ipsis magis intentus deprompserit. Cl. noster Pelzel, quem humanissime saluto, libri posthumi de magistratibus pag. 26 verbis: »Est codex MS. *vetustissimus* in Caes. Bibl. Vienn.« et 27. de eodem: »Codex MS. *grandis* ex Ambrosianae (Ambrasianae) arcis Bibliothecae (Num. 400 notatus), quo 40 jura et leges veteris Bohemiae continentur« — Balbini inductus, noverit jam non esse alium, quam chartaceum in 4to fol. 188 nunc inter cod. MSS. juris civilis N^o CCXLVI., olim Ambras. 400. signatum, quem nunc lego repetita lectione, ut voces juris slavonici russici comparem, quae multis in locis conveniunt ad apicem cum nostris; ut non tantum amici desideriiis, quod ad 45 orthographiam attinet, satisfaciam, verum etiam utilia quaedam non designata perscribam. Vale jam amicorum optime; reliqua postquam nostrum d. Blandow

convenero, perscribam. Vale iterum et saluta amicos, et parce celeriter scribenti. Salutatur te tuus amicus Blandow, Denisius et reliqui.

CVI.

1795—14. ledna. Dobrovský omlouvá své dlouhé mlčení, zmiňuje se o slovech *joza*, *žertva*, o runách a původu toho slova; objasňuje slovo *čertadlo* a *čena*, zmiňuje se o textech, o Pravdě ruské, o Danielu Printzovi, o biskupu Appolonovi, o české prosodii, a mimo jiné o sbírce ruských přísloví.

D. 14. Januar. 1795.

Fortunato Durichio suo Jos. Dobrowsky s.

Omnia humanitatis officia d. Blandow exhibita beneficiorum loco apud 5
me sunt gratiasque tibi habeo, quod me de rebus eum spectantibus certior
rem reddideris. Dabis etiam veniam, de longiori silentio me ipsum accu-
santi. Erant, uti accidere solet, impedimenta varia. Sed et nunc magis indicare
volui, me tui memorem, quam res momenti alicujus ad te accuratius per-
scribere. Animus enim a curis mihi non satis vacuus et, ut verum fatear, non 10
satis alacris ad vincendam inertiam et acediam. At quid ista commemoro?

IO3a Russorum magis finnicum mihi videtur quam slavicum, et certe
Constantini russica non sunt slavica. *Žertva* utique tecum a žru derivo, sed
videtur mihi antiquior significatus subesse, pungendi ac mactandi.

Quaecumque de Runis dicturus es, certe erunt talia, ut nihil omnino certi 15
definire ac statuere possis aut velis. Mihi hoc plane non arridet, inventorem
glagolitici alphabeti habuisse Runarum notitiam. Admitto tamen Obotritorum
et septemtrionalium Slavorum (uti et Danorum, Svecorum) Runas a Fennis
Russiam inhabitantibus profectas. Ex lingua enim lapponica et fennica *Runarum*
nunc originem repeto. *Runa* enim idem est ac *rudn*; *rudn* autem sermo, 20
rudnet dicere, loqui; *rund*, artificium, *rundok* sapiens, sagax, et haec apud
Lappones. Apud Fennos vero: *Runo* est carmen, versus; *runonicka*, poeta;
runoilen, carmen componere, canere; *runotaito*, poesis, suec. skaldekonst;
Ipsumque suecicum *runstaf*, bacillum, cui calendarium incisum est, alias etiam
rijmstaf a lapponico *Rim*, calendarium ejusmodi, fenn. rijmis, rijmispuu (*puu* 25
lignum est) derivatum credo. Sed abstrusiora sunt ista. *Čertadlo* nostrum
idem est, ut ex usu didici, ac *krogidlo*, *kragák*, das Pflugmesser, das Sech,
utique a scindendo; maleque Tomsa per *radlice* explicavit. *Buris* vocabulum
vario sensu accipitur, nec satis constat, quae pars aratri lignea hoc nomine
appellata sit. Neque alio fine hoc monere volui, quam ut caveas, ne voca- 30
bulum certi significatus dubia voce reddas. Comenii auctoritatem, distinguentis
čertadlo a *krogidlo*, ad reddenda latina *culter*, *buris*, nihil moror. Plura enim
sunt, quae ille confudit. Sed ego nondum video, quid aratri partes ad scri-
bendi artem illustrandam valere possint, nisi hoc solo, quod sulcorum *incisio*
et linearum *incisio* ad scindendi notionem referantur, uti latinum *arare* primo 35
significatu et exarare (litteras) comparari inter se possunt. $\gamma\acute{\epsilon}\rho\alpha$ Constantini
pace mea comparet, qui volet, cum $\epsilon\dot{\iota}\rho$, sed num $\gamma\acute{\epsilon}\rho\alpha$ slavicum sit, quis
definiet?

De voce *čtena* non disputabo, dicam solummodo, a *Rozkochanio*, homine satis obscuro, sed in id intento, ut nova vocabula suoapte ingenio procuderet, (Pohlii egregius magister!) effictam primum esse. Sectione illa, qua de artibus agit, haec habet: litera *cztena*, grammatica *slowocztena*; ad cognoscendum
 5 hominis luxurians ingenium addam pauca: philosophia *mudromyla*, scriptoria (ars) *pysnara!!* mechanica chlapisturna, alchimia *czstna* (an *čistna?*), arithmetica *poczeterna*, musica *wodohlas*: *musam* enim *wodna* appellavit; rhetorica *mluwokrasa*, logica *rzeczyna*. Sed eheu jam satis est. Bohemarius nondum *čtenam* novit. Nam versu 866: Scriptor sit *pysarz*, litera *slowa*, creda *creta*. |
 10 Est *calamare kalamarz*, sed *saccus myech*. | Est *calamus pero*, *graphium rafige*, *creta pumex*. | *Punctorium punctorz*, *pargamentumque byelpuch*.

Commode occurrit in tribus vocabulariis antiquissimis *czrtadlo* reddi latina voce *cultrum*. Bohemarius quidem sic habet: *Cultrum czrtadlo*, vomer *radlicze* fiet vers. 735. Praecesserat autem v. 734: *Burtea* dic *otka*, *buris*
 15 *klecz*, eseda *koleczka*. (Monui jam significatum *τὸν buris* incertum esse.)

Quae ego vocabularia jam pridem publici juris fecissem, si non metuisset, ut ne prava exempla in novis et fictis vocibus aliquos ad imitationem traherent. Russis *čtena* plane ignota est, et auctor, quem laudas, recens omnino est et vocabulum noviter cusum. Gallicum enim *lettres*, *Lettern*, collatum cum
 20 latino *legere*, *lectum*, facile eum inducere potuit, ad vocem hanc efformandam.

Antarum populi Procopii certe proximiores Ponto Slavi erant et quidem Slavi, qui nunc Russi. Ultra Slavos tamen Finnos habitasse certum est, et *Antarum* vocabulum non tam slavicum est, quam Graecorum ab *ἀρά*, uti multis exemplis ostendere possem. Sed in hoc non dissentimus.

Quod *βαρμπορογ* legendum censes, acuta est conjectura, sed vide ne Russica (Slavicis opposita) Constantini confundes cum Slavicis. In *Prawda* rusk. legitur quidem *golowa*, *boroda*, et quidam in MS. sec. XIII, mihi viso apud illustr. editorem. Nolim tamen inde inferre, hanc orthographiam, cum ea variet et textus caeteroquin proprie slavonicus sit, jam sec. XI, atque
 30 adeo in originalibus monumentis fuisse observatam.

Ante annos aliquot Andream de Duba excerpens et nunc retractans vocabula multa notavi, sed non video, si ea cum *Prawda* rusk. conferam, tam magnam affinitatem, ut credi possit, utrumque jus eodem fonte manasse. Atqui leges Přemyslii dubiae sunt et a Bohemis plurima assumta et traducta
 35 e Germania.

Cl. Pelzel gratias agit pro notitia literaria; voluit ille solum specimen aliquot linearum, ut de aetate ex orthographia codicis judicare posset. Verum sufficient nunc ei, quae perscripsisti. Tales apud nos codd. exstant plurimi.

Dum nuper *Danielis Printz* a Buchau Moscoviae ortum et progressum
 40 evolverem, incidi p. 114 in nomina alphabeti, corrupte quidem edita, sed tamen ob singularem ordinem fortasse notanda. »Alphabetum habent duplex,« ita ille. »Unum quo in sacris: alterum, quo in profanis utuntur;« ergo jam tempore Joann. Basilidis alphabetum pro communi usu differebat ab altero. *Jus* ultimo loco post *Psi* ponitur. Reliqua non differunt ab hodierno usu.

Non recordor, utrum tibi consignarim episcopi *Apollos* expositiones epistolarum Pauli; monebis igitur me de hac re. Si tibi ad manus est lexicon

Academiae russicae, inspice, quaeso, indicem membrorum; invenies eum a fine quartum his verbis: Appollos, episcop orlowskij i sjewskij, 1786. Sed anno 1786, quo in membrum Academiae assumtus est, nondum fuit episcopus, verum archimandrita monasterii Novae Jerusalem prope Mosquam. Est autem *Orlow na Wjatkje*, in gubernio *Wjatkensi*, 1663 Petropoli, Mosqua 933 5 werstis dissita urbs.* Sed jam video, non intelligi hanc urbem, verum *Orel*, urbem gubernii sedem; adjectivum enim inde formatum est orlowskij (pro orelskij). Urbs *Орелъ*, gubernii Orloviensis (ab urbe Orel) distat Mosqua 512 werstis. Hic ille episcopus nunc habitat, quem accedere volui, si mihi vacasset, Kiowiam pervenire.

10

Prosodiae bohemicae leges pro Pelzelii grammatica bohemica,* quae propediem praelum relinquet, digessi, dubius omnino, num rem acu tetigerim. Verum neque tu diffiteberis novo fundamento, nimirum tono pronunciationis, superstruendam prosodiam nostram. Hoc principio admissio sperare audeo, quod tibi non displicebunt, quas constitui regulas. Historiam aliquando poesis 15 patriae scripturus, plenius ista exponam.

Sunt Pragmae alumni ecclesiastici duo, qui Slavica, praeprimis Russica amant; odam *Cheraskowii* in *Opyt trudow* verterunt nuper elegantissime in Bohemicum. Utinam plures juvenes ad studia haec excitare et juvare possem!

Rogo te, ut mihi vel tribus verbis significes, quo anno tomus ille, quem 20 Stritterus descripsit, vers. russ. Skorinnianae, item alter in *Opyt trudow* descriptus, impressi sint, quidve contineant, praeter libros Regum et Acta, et quo volumine recenseantur, sed haec non nisi brevissime. Tuum enim erit, de his agere. Meum autem, solum indicare, quorum cognitionem adipisci licuit. Collectionis 4291 proverbiorum russicorum, Mosquae 1787 tertium 25 editorum, mentionem, credo, quondam jam fecerim. Mone, si placet, de singulis. Sunt autem in his plebeja multa, quae obtusum ac hebes ingenium arguunt, sed tu atque alii fortassis aliter sentias de sententiarum acumine. A *kafsa* tria habent: *kaffa mał naffa*. *Kassu maflom neifportjff*. (fkazýs, portiti est nostrum *prtati, prták*). *Kassu geff (gez) a nožom ne rež*. Dolendum 30 autem usum proverbiorum non explicari. Sunt inter ea multa etiam peregrina: *klin klinom wybiwagut* etc. Jam vale; dn. *Blandow* NB.** humanissime saluta omnesque amicos Vindobonenses.

Čzertadlo habet etiam Aquensis sub voce *culter*, a colo, quia colendo scindit terram. Rectissime, nam *koli*, inf. *kláti* est scindere, findere; nec 35 dubito hanc primam, etiam latinae vocis, esse significationem. Plurimas enim radices slavicas cum latinis convenire tute pridem observasti. *Krogidlo* igitur recentius est, uti *kragák*, cujus origo patet. Sed ad illustrandum significatum *тѳъ čertati*, obsoleti apud nos, liceat lapponicum *kirjetet*, infin. crispate, *incisionibus* (ligneum vel metallicum vas) ornare. Observant hic auctores lexi- 40 cii: Maximum Lappones esse ducunt artificium, vasa scite incisionibus atque pictura ornare.

Kirjak, adj. crispus, variis *incisionibus* ornatus. *Kirjeteje*, talis artifex. *Kirjetem*, opus tale. *Kirje*, subst. liber, literae. Fennice: *Kirja* idem. *Kirjal-*

*) Grundsätze der böhmischen Grammatik. Prag 1795, pag. 209—246.

***) Durich připsal: NB. 10 Januarii discessit Vienna a. 1795.

linen apud Fenn. literatus. *Kirjoitan*, scribere; *kirjoittaja*, scriptor, etc. Igitur *incidendi* idea subest significatui scribendi. *Keritá*, tondere apud Fennos huc quoque pertinet, uti *socicum skár*, skárning, *dan.* skaar, (Schnitt, Einschnitt), *skaaren*, (geschnitten). *German.* *scheeren*, utique scindere, tondere etc.
 5 *germ.* sch (III) ortum ex *sk* suec., *dan.* et *slav.* ч, uti notum ex *k*. Ergo *čertati* cum *keritá*, *kirjetet* conferre et illustrare illud hac ratione licet. In bohem. Mamotrecto (adeoque in bibliis) verba *curribus ferratis* exponitur — *črtadlnými*, adject. črtadlný, igitur *ferrum* (uncus ferreus, culter, ferrum acutum) *črtadlo*; in aratro *culter. črt, čert* aptius deduces ab hoc vocabulo, quam
 10 a černý.*)

CVII.

1795 — 24. ledna. Durich raduje se z listu Dobrovského, podává zprávu o prosodii, o Fr. Skorinovi a zakončuje různými přáními.

Viennae, die 24 Januarii 1795.

Josepho Dobrowskyo suo Fort. Durich s. p. d.

Multum me, catarrho gravi jam remittente, convalescentem tua epistola recreavit; subtimebam enim te non tam impeditum negotiis, quam vel infirmitate corporis vel fortassis mea culpa intermissi frequentioris commercii
 15 literarum factum, ut ne istas a te accipiam, quibus ego tantopere delector. Harum jam lectione refectus constitui mecum sequente die responsorias dare significaturus, quam opportune illas obtinuerim, actu postremum illud inter *Slavinorum* et *Antarum* antiquiorem linguae varietatem intercedens
 20 discrimen mente agitando; sed sequenti die in lectulum me *podagra* detrusit. Ut itaque nunc tantisper resurgo, fungor officio tibi debito, primum gratias agens tibi pro compluribus notitiis ad meum institutum pertinentibus, inter quas principem locum occupant *prosodiae bohemicae leges* a te digestae et propediem in grammatica cl. Pelzelii edendae, cui ego valetudinem bonam
 25 et constantem huic aliisque operibus perficiendis necessariam adprecior, aequae ac tibi adjutori literatissimo. Vehementi desiderio teneor legendi has leges, faciesque rem mihi gratissimam, si unum exemplar grammaticae, ut primum prodiverit, r. P. Chrisostomo ad me perferendum tradideris, qui pretium exempli, rogo, ut tibi persolvat. Interim sufficiunt mihi, si recte
 30 conjicio, tua verba: *Verum neque tu diffiteberis novo fundamento, nimirum tono pronunciationis, superstruendam prosodiam nostram. Hoc principio admissio sperare audeo, quod tibi non displicebunt, quas constitui regulas.* Quod equidem ad principium hoc attinet, sensu *Georgii Constantii* pag. 228. Limae l. boh. et seq. intellectum: *Prosodia ržecky*, latině accentus, cžesky *přísuvuk* slowe:
 35 a w skutku giného nic není, než dlauhé neb krátké sylab pronášení — habes tecum omnino consentientem Slavophilum: *Tonum enim pronunciationis* pro principio suscipiendum non aliter quam *auctoritate et consuetudine* (confer pag. 231 Limae) intelligo. Sed quia tu hoc principium appellas *novum fundamentum*, cupio vehementer ex te rescire, an et quantum a

*) Na šesté straně originálu jest adresa Durichova.

Constantio differas, qui, ut ex pag. 231 colligo, itidem prosodiam bohemiam juxta tonum pronunciationis auctoritate et consuetudine nitentis instruxit, non absque reflexione et consilio aliarum slavicarum dialectorum, velut ipse pag. 234. meminit: *obliqui casus non semper quantitatem sui recti servant.* — *Usus hic debet esse magister.*

5

Vocativus: Pane, olim erat prima longa et adhuc est apud Polonos et superiores Silesios, a longa Pán. Sed ut noveris, quid ipse de hac parte rei slavicae scripserim, ita accipe: Postquam tuis, epistola mense Augusto data, consiliis obtemperans de antiquioribus linguae discriminibus divisioni nostrae gentis a Procopio et Jòrdane factae convenientibus cap. III, §. 1: *De divisionibus populi slavonici ejusque ordinibus in populari imperio,* — in hunc modum agere incepissem: »Utar itaque amici observationibus ejusque voluntati et rationi heic obtemperabo in haec verba 6) perscriptae: Unice nunc notis illis generalibus velim, ut attendas aliasque similes addas, aut istis alias meliores substituas,« — tandem subjunxi: »Superest igitur illa discriminis pars omnium maxima, quae *toni diversitate* continetur, cujus tamen vera antiquitas mihi, ut simplicius pro veritate agam, parum cognita, et a scriptoribus slavonicis, quos ego legere potui, non ea ratione adhucdum proposita est, sicut ego nosse desiderabam. Itaque similitudine quadam Graecorum veterumque Latinorum 19), immo et Hebraeorum de slavonicae pronunciationis *tono* ejusque varietate aliquid scripturus, primum expendam stai *A. Gellii* l. XIII. c. 6. verba: »Quas Graeci *προσωδίας* dicunt, eas veteres doctum notas vocum, tum moderamenta, tum accentuunculas, tum vocationes adpellabant.« Nostrae dialecti egregius cultor *Georgius Constantius* 20) majorum, ut opinor, auctoritate inductus, notam seu moderamentum vocis appellat 25) *přízvuk* (призвукъ), quod vocabulum mihi videtur vim latinae vocis *accentus* habere, atque ipsius rei significatae potestatem melius exprimere, quam illud s. l. lit. grammaticorum 21) *Удѣрєніє* (Udeření) *percussio*, vel dalmaticum *nadflóvak* 22)«. Adductis porro ad sensum Constantii necessariis rebus de indole nostri *accentus* ita subjunxi: »Hoc igitur sensu Slavis Bohemiae unus est 30) *accentus tonicus* similitudine quadam 25) Hebraeorum, qui horum ultimam vel penultimam *acuit*; apud Slavos vero literali dialecto addictos atque nostros, non solum antepenultimam, verum etiam quartam, quintam et sextam a fine syllabam acueri potest. Ncn ingratham heic me operam facturum puto productis et appellationibus sedium slavicae atque bohemicae vocationis et 35) exemplis.« Heic pono laterculum.

Ex grammatica Meletii desumptum, quod attinet ad nos, quia Constantius sparsim tantum, neque constanter, nec omnes sedes nominat, malui constanter appellare: *přízvuk* první od konce, et sic deinceps usque ad šestý od konce, quam nova vocabula pro sequioribus fingere. Exemplis autem, 40) pro syllaba sexta a fine usus sum *národowoditel* (Народоводитель) a Slavis mutuato nomine, sed propemodum nostro et *moderamento* nostrae consuetudinis (pag. 232. Const.), pro quinta *příbuzenství*mi. In hoc autem accentuum similitudinem et varietatem inter Bohemos et Hebraeos intercedere asseveravi, quod duorum in eadem voce, occurrentium apud nos uterque sit *tonicus*, 45) apud istos *euphonicus* vocetur ille, qui *tonico* in eadem voce praemissus,

suaviorem pronunciationem efficit, quae in exemplo quintae sedis facile percipitur, ubi Adonici carminis numerus continetur. Ceterum de hac parte antiquioris discriminis malui minus timide, quam plus dubia fiducia scribere usus exemplo: Pane! collato cum animadversione A. Gellii lib. XIII. c. 25:

5 *Sed, si quis nunc Valerium adpellans, in casu vocandi secundum id praeceptum Nigidii acuerit primam, non aberit, quin rideatur.* Occasione vocis *πάν* tibi notum facio, me illam cap. II. §. 6. De vocibus Slavorum Anteprocopianis, suggerente profess. Altero comparasse cum *adverbio πάν*, dum articulo jungitur, tunc enim prorsus eandem vim significandi habet, qualem

10 apud nostros majores habuit, ut vel maxime duobus locis nimirum lib. VI, 15 Thucydidis de bello Peloponnes. et lib. VIII, sub initium constat: »Hoc autem tantae cladis nuntio Athenas allato, Athenienses diu ne *πρακκιπνίς* quidem militibus (*τοῖς πάν τῶν στρατιωτῶν*), qui ex ipso proelio evaserunt et aperte nuntiarant, fidem habuerunt.« Superiori loco Alcibiadi *summus ordo*

15 dicitur *τὸ πάν ἀκριβές*; nostris majoribus tantum summi ordinis viri dicebantur *πάνι*.

Sed jam tuae voluntati satisfacere debeo: Scire cupis, quo anno tomus ille, quem *Stritternus* descripsit, vers. russ. Skoriniannae &c. impressi sint. — Quod memoras de Strittero, fortassis nominare volebas Simonem *Starovolscium*,

20 ex cujus libro inscripto: *Ἐξάροντας seu centum illustrium Poloniae scriptorum elogia et vitae*. Francofurti a. 1625. 4. N° XXXIX de *Joanne Glogoviensi* agens, ita scribit (in margine): »Anno 1430 multos in Moschovia sacrae Scripturae libros in *slavonicam* ab illo linguam translatos vidimus, impressos vero Cracoviae sumptibus Jo. Haller civis Crac.— Similiter lustravimus libros doctore Francisco Scorina Polocense interprete Pragae excusos.«

25 Nulla anni editorum a Starovolscio mentione facta, sufficiat annus editionum existentium in bibliotheca excell. d. Andreae Bacsinszky, epis. Munkaciensis, Unguarini et in *Опытъ Трудовъ* parte 6. recensitarum: nam annus in marg. 1430 exempli Francof. huc traduci non potest. In *Опытъ трудовъ* a pag. 177

30 sub num. VII. opuscul. hac parte 6ta contentorum, qui hanc inscriptionem habet: *Описание перваго изданія въ печать и перевода на Россійскій языкъ священной Библии, въ 1517—1518 годахъ, usque ad pag. 195, a qua sub num. VIII hujus inscriptionis: Рассмотреніе Славенской старопечатной книги Апостола, которая справлена докторомъ Францискомъ Скориною изъ*

35 *Полоцка, напечатана въ Вильнѣ 1525 году въ четверть листа (in 8°) incipit alia recensio usque ad finem partis hujus pag. 204 desinentis. Itaque Vet. T. libri hoc ordine recensentur, quorum quisque subscriptionem factae editionis habet, ut recensens testatur. Ita vero sub finem quinti libri Moysis, qui I^a parte, formae 4^{tae} continentur, totius Pentateuchi excusi fit mentio:*

40 *Докончаны суть пятая книги Моисеовы — sed heic rec. non ponit nomen interp. nec chronol. edit., verum sub finem Genes.: Повелѣніемъ и пилностію ученого мужа въ лекарскихъ наукахъ Доктора Франциска Скорины съ Полоцка. У великомъ месте Празкомъ по лѣтъхъ воплощенія тысящного пять сотъ девять па і.*

45 II^a Pars hujus recensioneis: 1° Четыре книги Царствъ, heic in subscript. additur: У Великомъ Старомъ месте Празкомъ. (a. nati Verbi divini 1518.

integre script. m. Augusti die 10. 2° Книга Юднѣъ а. 1519. Febr. dnja 9. 3^{io} К. Есѣирь — eodem anno. 4° К. Руѣъ. 5° К. Юва, heic in subscr. iterum: У Старомъ месте Праз. а. 1517. Sept. d. 10. integr. script. 6° Пророка Данила. Heic recens. dicit partem 2^{dam} Bibl. russ. finem habere, quamquam 5
indicia habeantur Scorinam alios quoque libros, e. g. Prophetarum et Ecclesiastici vertisse, ut ex praef. in Daniele et altera praef. in Esther constat. Fallitur autem in subjunctis verbis rec. Backmeisterum primum fuisse, qui versionis hujus notitiam dederit (ob superius dicta de Starovolscio), nisi melior notitia subintelligatur. Nec ejusdem rec. contraria opinio Backmeisterianae sententiae de Praga Boh. quidquam valet, quod ei constet in 10
Bohemia literis russ. sive slavonicis libros non fuisse impressos. Quod autem huic viro non videtur verosimile, cur Scorina Praegae potius hanc versionem imprimi curaverit, mihi propemodum necessarium videtur expensa ratione archetypi, nimirum Vulg. lat. et discip. ecclesiae russicae, vers. *тѣмъ ѡ* pro Ecclesiastica suscipientis, quam inde a SS. PP. Cyrillo et Methodio con- 15
stanter tum uniti tum non uniti servant. Suspicio etiam facilius Scorinam potuisse hanc editionem Praegae adornare subsidio versionis glagoliticae juxta Vulg. concinnatae. Superest igitur examen criticae collationis. Porro, poterat Praegae Pentateuchus Hebr. tam eleganter inprimi, ut is in Bibl. Caes. servatur, cur non slavonicus etiam in eadem urbe veteri? Sed jam 20
coarctor angustia chartae quibusdam rogationibus adhuc necessaria.

Vehementi gaudio me affecisti notitia duorum alumnorum eccles., qui Slavica, praepremis Russica amant, quorum odam (Cheraskovii) bohemicè redditam, item carmen illius eccles., quod Zlobiczkyo misisti, meis impensis grammaticae vestrae adjuuge. Saluta hos Slavophilos meo nomine quam 25
humanissime; et postquam responsorias ad me literas dare potueris, quaeso! nomina.*) cognomina, patriam et quae necessaria sunt cognitioni literariae perscribe, ut vol. III. c. XVII. eorum memoriam posteritati tradere possim.

Perscribe etiam, quomodo scientiae bohemicae novo professoris subsidio augeantur te, velut nostro Bacone *augmentum* promovente. Cuperem etiam 30
ex te rescire, an ille parochus Libunensis, de cujus bibl. cl. Jarosl. Schaller (quem humaniss. saluto) Bunzl. Kreis, pag. 66, adhuc vivat. Episcopi Apollon expos. epist. jam mecum communicasti. Pro aliis notitiis gratias ago, cum primis ad hist. slavon. alph. Danielis Printz. Sed *Raymundi Zamagnii*, ord. Praed. a. 1647. illyricae orthographiae regulas vulgatas Venetiis per Ginamos 35
a. 1639, ut Dolcius refert in Fast. Ragus. non possum investigare: facies mihi rem gratissimam, si me de isto opere melius edocueris, quam Dolcius ille. Vale quam optime atque tuo sinu conserva Saluta amicos et parce celeriter scribenti nec relegenti epistolam.**)

*) Dobrovský připsal po straně: Anton Puchmayer von Moldauteyn 4^{ti} anni, Anton Fischely von Leutomyschl, 4^{ti} an.

***) Na šesté stránce originálu nalézá se adresa Dobrovského.

CVIII.

1795 — I. února. Dobrovský oznamuje zázilku svého článku o české prosodii, pojednává o přízvuku, vykládá slovo *pán*, zmiňuje se o Fr. Skorinovi a zakončuje svůj list drobnými zprávami.

Die 1. Febr. 1795.

Fort. Durichio veterano amico suo s. pl. Jos. Dobrowsky.

R. P. Chrysostomo dedi ante hesternum tibi mittendas plagulas gramm. boh. jam impressas, ut possis doctrinam de *tono* inde haurire omnino *novam*,
 5 quam jam ante abitum meum in Russiam in chartas conjeceram. Huic superstructam prosodiam boh. videbis. Miraberisque rem tam palpabilem a nemine clare et distincte propositam. Nostri, uti et Constantius, productarum et correptarum vocalium rationem habuerunt ita, ut plane de tono, qui vocis
 10 cujusque prononciationem moderatur, nihil subolfacerent. Lege sis Adelungii caput, in grammaticae opere vastiori, de tono germanicarum vocum. Galli fere ultimam acuunt: bonté, ferméz, etc. etc. Finni primam semper acuunt in omni voce, quos Angli fere imitantur; maxime autem nos Bohemi et cognati nostri; non item Russi. De istorum tono nuper *Heum* in gramm. russ. Mosquae
 15 primum, tum Rigae edita recentissime, egit; et dn. J. C. C. Rüdiger im neuesten Zuwachs der teutschen, fremden und allgemeinen Sprachkunde — 5tes Stück, Halle 1793. 8. pag. 224: »Da nun gleichwohl überhaupt alle slawische Sprachen für leicht singbar gehalten werden, so ist das der Fall am vorzüglichsten in Absicht der Russischen. Dazu kommt endlich noch ihr
 20 *Ton* oder Sylbenfall, der von unsrem Teutschen abweicht. Gewöhnlich setzen wir ihn daher falsch in der Aussprache russischer Namen. Die zweisylbigen, wie *Panin* und *Repnin*, haben ihn auf der ersten, und müssen nicht französisch am Ende steigend ausgesprochen werden. Dreisylbige, wie *Lepetchin*, *Pultawa*, *Demidow*, *Potemkin* haben ihn immer auf der vorletzten Sylbe, welches auch wohlklingender ist, als wenn nach teutscher Art die
 25 beiden letzten Sylben kurz nachgeschleppt werden. In der weitem Ableitung aber und Zusammensetzung der Wörter ist *bisweilen* der Ton unveränderlich auf der *Grundsylbe*, wie im Teutschen, z. B. *drug*, Freund, *drúschba*, *drúschestwo*, Freundschaft, *drúschestwennij* (*ij* pro *ий*), freundschaftlich, *nédrug* (errore: nam h. loco sequens *nedrúschba* poni debuit), Unfreund; *bisweilen*
 30 aber wird er nach französischer Art verrückt, wie *nedrúschba* (hic scribi oportuit: *nédrug*, cum a syllaba radicali retrahat tonum in primam), Feindschaft, *podrúschít*, versöhnen, *glás*, die Stimme, *glassít*, schreyen u. d. gl., welches auch wieder eine desto wohlklingendere Mannigfaltigkeit verursacht.« Cum Russis convenire Slavos Servios etc. magis, manifestum est. Nos Bohemi,
 35 Sorabi seu Lusati (superiores certe) nobiscum faciunt, longe aliam legem sequimur. Poloni ad nos accedunt. In prononcianda voce *харошѣ* quotidie erravi in Russia, eam ut dactylum efferendo, cum acui debeat in ultima. Sic *narod* male prononciavi, cum *naród* Russi malint etc. etc. Quotidie objiciebatur, me vocabula quidem in promptu habere, sed non recte prononciari. Sed regulis a grammaticis statutis acquiescere non potui. Praecipue

ultimas acui, ut in paradigmate declinationum videre est, mirabar; nam graves ` , qui pinguntur, revera acuti sunt; discrimen inter ` et ` calligraphorum inventum est. Nos constanti lege primam sive longam sive brevem, habita ratione productarum aut correptarum vocalium, *acnimus*, h. e. elevamus supra sequentes syllabas, more *Finnorum*. Hebraeos ego non nominassem, cum de vera *viva* pronuntiatione non satis constet nobis. Sed nec Latinorum et Graecorum, uti quidem *nos* pronunciamus, acuendo in bissyllabis, e. gr. semper penultimam: cáno, quod certe malum est, cum Virgilius: árma virúmque canó, certe ultimam acuerit. Lex toni nostra in simplicibus convenit cum lege Germanorum, nam prima syllaba semper radicalis est, fundamentalem notionem ingerens. Russi hanc legem respuunt et adjectitias formas, in praeterito *il*, in infin. *it*, in deminutivis *ok* acuunt, deprimendo priorem principalem syllabam. Rectius nos: *dómek* (` hic non productam vocalem, sed duntaxat tonum elatiorem syllabae denotat), quia *dóm* (*dûm*). Idem de inflexionibus casuum sentiendum. Prodidit igitur *Constantius* his verbis: *obliqui casus non semper quantitatem sui recti servant* (Pane, Pán), se nec ideam toni habuisse cum regulas suas solummodo productiori et correptiori pronuntiationi vocalium superstruxerit, nullam toni rationem habuerit. Etiam si enim in pane, panugi, panowání, panownik, *a* non signetur accentu, h. e. circumflexo, quem nos ut acutum pingimus, atque adeo *a* raptim enuncietur, tamen in omnibus his vocibus majori vi, energia, elevatione vocis effertur syllaba prima *pa*, quam sequentes, sive producantur sive corripiantur; omnes enim depressius ac minori vi efferuntur. Sed tu ista ex regulis *toni* facillime cognosces.

Promisit dn. Pelzelius, se Cheraskowii odam adjuncturum gramm. suae, ob id maxime, quod magister Puchmayer prosodiae novae regulas secutus sit. Spero placituras tibi.

Quae de voce *ánv* monueras, non videntur abluere a vero. Apud *Celtas penn*, caput est, inde Latinorum *pinna*. Sed et apud Ungaros *fön* et *fen* idem est, ac *alte*, superne, sublime, *hoch*; inde *föne pec*, summates, primates. Goth. *fan* huc quoque spectat; (adde פני Oberfläche) atqui et Persarum *Artabanus*, magnus dux; *Banum* Croatiae non excipio. Apud Mungales, teste Strahlenbergio p. 44, 46 *Wann* et *Uwann*, principem, ducem, significat populosque tali principi subjectos Russi inde *Wanski*-ludi appellant. Utrum sueticum *bonde* huc spectet, nescio; idem de *band* anglico in *husband*, maritus, herus, sentias. A Suecis priori significato acceperunt fortassis Lappones; apud hos enim *bânda* (lege *bonda* et *ponda*) est *herus* et speciali significato *dives*, *opulentus*; inde verbum *bândot* ditescere, *bândotak* divitiae. Lithuanorum *Pónas* (dominus) tibi notum est; hi enim non nisi radicibus slavica terminationes suas adjicere solent. Vides jam, quam late pateat nostrum *Pan*.

Stritterus auctor est recensionis illius (2^{dæ}) partis seu volum., quod Mosquae servatur. Nimis tu diligens esse soles in recensendis, quae a te petere soleo. Hoc solum rogó, ut significes, num praeter libros Regum, omnes reliqui libri, puta: Judith, Esther, Ruth, Job, Daniel, uno isto Mosquensis archivi volumine, quod manibus tractavi, contineantur, quod ex recensione dicta facile erues. De 3^{tió} vol., quod Vilnae impressum est, non sum

adeo nunc sollicitus. Qua ratione acciderit, ut Pragae imprimerentur hi libri opera Skorinae, indagandum erit. Non credo extitisse Pragae glagoliticam (uti nec alibi) versionem integrorum librorum *juxta Vulgatam*, quae enim fragmenta ex Emaus supersunt, contrarium evincunt. Sigismundus rex Pol.,
 5 qui nec ritus acatholici homines respuebat, auctor aut promotor hujus operis fuisse videtur. Pentateuchus et qui ante eum hebraici libri impressi sunt, certe ad Poloniae Judaeos pervenerunt. Anno 1515 Sigismundus rex Viennam concessit, de quo conventu auctores varii scripsere. Ibi Sigismundus Ludovici, regis Boh., tutor constitutus est; an. 1516 Venetias misit legatos, movendi
 10 belli contra Turcas causa. Polonos misisse utique dubium non est; arbitrator ego inter hos et *Scorinam* fuisse; ibi typos fundi curavit et apportavit. Tumultibus in Polonia ferventibus tutius erat paulum commorari Pragae et illaborare operi. Abiisse tandem, dum Bohemi tutorem Polonum aspernarentur, clarum est. Chartam hic certe facilius comparare poterat, quam in Polonia.

(Occurrit suoapte Alexandriam in Polonia urbem esse, ibi fortasse fabricabatur olim charta ea, quam Russi Alexandrinam vocant.)
 15

Alumnorum nomina baptismalia perscribam proxime, Puchmayerus Wltawo-Tynae natus est, Pissely alter Litomyslio; nisi me juvenes hi, quorum ego poetica pericula legi, atque *vi*(rgula) censoria notavi, flagitassent summo-
 20 pere, vix ego de prosodiae regulis scribendis hoc anno cogitassem. Quae de tono jam habui parata, communicavi olim, ut haberent saltem principium certum, quod sequi in condendis versibus oporteat.

R. patrem et parochum *Max* credo vivere adhuc. Scribam autem proxime Regino-Hradecium. Vidi ego ipse ejus bibliothecam mediocriter instructam. Raym. *Zamagni* regulas orthogr. non novi.
 25

Estne dn. Blandow apud vos? Nihil de eo scripseras. Abitum ejus mihi significa.

Occurrit commode *žru*, offerre holocausta, a *žhu* deduci posse, propterea, quod *h* et *ž* mutetur in *r*; mohu, apud Croat. *morem*, řeřawý nostrum pro
 30 žeřawý aut žžawý, žebro pro řebro etc.

Item *fen*, alte, et *čřra* significatu convenire. Tacitus Fennos novit, Antas nondum nominavit, sed Venedas. Vale meque amare perge. Saluta Vindob. amicos.*)

CIX.

1795 — 22. února. Durich děkuje za českou prosodii a zmiňuje se o ní, pojednává o přízvuku, oznamuje odjezd S. F. Blandova z Vídně, zmiňuje se o Skorinových vydáních a podává zprávu o slovanských příslovích.

Viennae, die 22. Febr. 1795.

35 Jos. Dobrowsky suo Fortunatus s. p. d.

Gratias tibi habeo maximas pro jam obtento exemplari tuae novae prosodiae et grammaticae Pelzelii fortassis etiam tuae, cujus pretium ut a P. Chrysostomo repeteres, te in praeterita epistola interpellavi. Eruditionis novae cupidus ingenti gaudio statim ad prosodiae lectionem accessi et jam

*) Na šesté stránce originálu jest adresa Durichova.

sub principium §. 1 intellexi simile quidpiam huic meae opinioni, quam cap. III, § 1. de divisionibus et ordinibus populi slavonici perscripsi: »Superest igitur illa discriminis pars omnium maxima, quae *toni diversitate* continetur, cujus tamen vera antiquitas mihi, ut simplicius pro veritate agam, parum cognita et a scriptoribus slavonicis, quos ego legere potui, non ea ratione adhucdum proposita est, sicut ego nosse desiderabam.« Et interpositis duabus paginis subjunxi: »Si tamen conjectura sequiorum temporum rationibus innixa in assignando quodam generico discrimine accentus uti mihi liceat, hanc inter slavicae gentis majorem populum Bohemorum 30) et inter Russos atque Serbos lit. dialecto addictos varietatem observo: Bohemo-Slavi *naturali quadam consuetudine aut conatu 31) correptam syllabarum aequali brevitate pronunciationem* magis quam productam amantes, in trisyllabis vocibus penultimam breviter frequentius enunciant quam Russi et Serbi eandem saepius producentes, ut isto specimine vocabulorum demonstratur: ab his nominum *на́дѣа, на́дѣжа, spes; на́емникъ, mercenarius; о́уѣитель, doctor; на́вѣа, doctrina, scientia*, penultima acuitur; a nostris breviter profertur tono in antepenultimam reducto: *náděge, nágemník, učitel, náuka*; ubi et hoc animadvertendum occurrit: in compositis *nominibus* ex praepositione *на* apud Bohemos ut plurimum hanc particulam accentu signari; apud istos nunquam inveni laudatam praepositionem moderamento notatam, excepta voce unica 20 russ. *на́сыпъ*, quae nobiscum tono et significato convenit, *násyp* vallum. Verba autem ex eadem praepos. *на* composita in singulis tribus dialectis accentum in praepositione regulariter non sustinent, quo consensu inductus puto, Bohemos in laudatis exemplis voculationem a serbica et russica enunciatione diversam serius notasse — id inquam, si substantiam spectemus, a tua reg. 25 §. III. non adeo diversum est, nisi exceptione, donec tu me perfectius erudiveris. Nam, licet mihi tuus diligentissimus in observanda toni bohemicus natura conatus et in figenda prosodiae nostrae meliori cognitione industria omnino placeat, quam, dum illa scriberem, omnino ignorabam; tamen, nescio qua tarditate ingenii mei tuam in assequendo et in proponendo toni bohemicus vero intellectu facilitatem, ut scripsisti, ubique comprehendere non valeam. Et primum quidem immediate haereo in cognoscendo sensu N. 75, si enunciatione horum exemplorum bylina — me ipsum probem, an practice sensum expositi toni assequutus fuerim: nam dum conor primam syllabam diversa enunciationis mensura proferre a duabus consequentibus (mit einem vor- 35 züglichen Nachdruck), statim incido in peregrinitatem enunciationis. Idem observo in tentamine pronunciationis compositi vocabuli potrawa; magis vero in enunciatione vocum *nádawek* et *nadávám, namáčím*, si velim juxta regulam 2. verba itidem ut illud nomen scandere. Scribis equidem in epistola: *Nos constanti lege primam sive longam sive brevem, habita ratione pro- 40 ductarum atque correptarum vocalium, acuimus, h. e. elevamus supra sequentes syllabas, more Finno- rum.* Sed hoc ipsum est (ex animo meam tarditatem fateor), quod ego comprehendere non valeo, quomodo constanti lege primam sive longam sive brevem *acuere* seu elevare possim NB servata enunciationis consuetudine, cum in his exemplis: na tom stálo, giž se stalo, si *constanti 45 lege elevem primam*, nullam observem enunciationis diversitatem; quum tamen

consuetudo diversitatem praecipiat: si diversitatem pensi habeam, et *á* prioris exempli producte enunciem, *a* vero posterioris corripiam, non servo constantiam legis in *elevatione*; sed alterum *summo* tono, *dejecto* alterum profero. In his itaque amicum erudiri cupientem instrues, ut suo possit vol. II. fungi officio, quorsum lectorem remisit sperans futurum, ut tui novi operis prosodia, bohemo-slavica res literaria illustretur. Nosti animum, qui Plinii junioris ducitur sententia: nescio, quomodo in studiis hominem magis timor quam fiducia decet. Ceterum spectata rerum aliarum *tui operis* veritate, ingenue confiteor, mihi tuam industriam, immo anchiniam, non tantum placere, verum etiam admirationi esse. Sed nunc ad res tuarum epistolarum reliquas progrediar.

Praestantissimus amicorum tuorum d. Blandow, ut ex d. prof. Zlobiczkyo accepi, die 10. Januarii primum Vienna discessit itinere per Imperium directo.

Quod scire volebas ratione editionis Skorinnianae, praeter libros Regum, omnes reliqui libri, puta: Judith, Esther, Ruth, Job, Daniel, uno isto Mosquensis archivi volumine 2do continentur: ita enim huic 2do volumini data inscriptione hoc colligo: 2. Часть сей Россійской Библии содержитъ 1°. libros quatuor Regum, 2. Judith, 3. Esthir, 4. Ruth, 5. Job (Юва), 6. Daniila. Et sub finem hujus recensionis iterum mentio fit hujus exempl. in archivo Mosq. servati.

Collectionis 4291 proverbiorum russicorum, Mosquae 1787. tertium editorum, mentionem in praeteritis epistolis nunquam fecisti. Sed, quum scribas: mone, si placet de singulis; utar igitur tua promptitudine animi et, quae meae fuerint in hoc genere studiorum investigationes, prius referam, ut scias, quid mihi cognitum sit; postea interpellationem addam. Merito scribis: *Dolendum autem usum proverbiorum non explicari*. Licet multa sint etiam in nostris collectionibus peregrina, tamen magnam partem *philosophiae popularis* in se continent; et hujus causa maxime in conspectu vol. IV. caput XXII. inscripsi: Specimen popularis philosophiae Slavorum in I. liter. et *bohemica* observatae; ut praeter philosophiam popularem Slavorum in singulis verbis comprehensam sectione I., eam, quae junctis verbis continetur, antiquissimis proverbiorum apud Slavos et cum primis Bohemos speciminibus tantisper exponerem sect. II^a; non tam iis, quae in recentioribus collectionibus continentur, quam istis, quorum in antiquioribus scriptoribus vestigia invenire potui. Hanc sectionem II^{am} ita divisi: §. 1. De nominibus notionem proverbii slavica appellatione significantibus. §. 2. De antiquioribus slavicae gentis scriptoribus, qui proverbiorum suae nationis meminerunt speciminibus productis. §. 3. De collectoribus proverbiorum universae Slavorum gentis. §. 4. De vario discrimine in proverbiiis Slavorum faciendo causa religionis, provinciarum, temporis, imitationis aliarum gentium, proprii ingenii atque attentionis ad causas naturales et vel maxime causa historiae patriae. §. 5. De causis et philosophia proverbiorum slavonicorum. §. 6. Specimina ingenii et consensus proverbiorum slavonicorum cum orientalibus. §. 7. De archaeologia, grammatica proverbiorum slavonicorum. Quod ad nomen attinet (§. 1), exempla vocabulorum *притва*, dalm. *pricja*, bohem. *přísloví* videntur mihi redolere magis originationem latini *proverbii*, adeoque a latinis doctoribus

profectam, quam graecae imitationis. Sed qua radice? puto a κεραιο, unde sit κεραια et in compositione contractio κρηραια, dalm. enuntiatione κρηραια; nostrum antiquum wece k swemu zboru, nosti et varietatem τοῦ κρη.

Nisi forte melius a verbo κρηραια notationem deducere quis vellet, ab *inquirendo* in *obscuram sententiam*; sed tu forte noveris meliorem originationem et praesenti voce přislowí aliam antiquiorem appellationem. Nostri profecto majores *pagani* proverbii usi sunt: Komuž co bohové dadiť, aniž mu toho bráti sluffné gest. Hagek; item: Kam se to podielo a od koho ukradeno, aniž by to Kaffa uhodla — potuit itaque apud Slavos antiquius quodpiam vocabulum proverbii vigerē. Nestor jam proverbium patrium adduxit pag. 6., vocabulo autem κρηραια usus est; noster Dalemilus pluribus usus est, ut cap. 3. pag. 19. edit. Prochaskae: Neboť gest wila muž &c. cap. 44. p. 159: Málo srřfnův mnoho much zapuzie &c. Et NB. illud p. 70. p. 249. ab historia patria ductum: Spířse oráč dobrým knížetem bude &c. Cap. 59. p. 211. Tehdy sekyra na se *dlubni* &c. Conf. ΔΟΛΒΗΑ.

Ctibor de Cimburg in illo opere noto: Hádání Prawdy a Lži &c. saepe proverbii utitur, praemissa subinde hac formula: Neb gest staré přislowí, ut cap. 43, quorum licet peregrinitas appareat, velut istius cap. 14: Žádný newí, kde koho střewiře *hniete*, než kdoz w niem chodíř — tamen loquendi forma observatione digna est. Sed insunt etiam specimina patriae consuetudinis, ad tuam animadversionem pertinentia de tribus russicis a *kafsa* proiatis: ita enim *Ctibor* cap. 53: že mne k kaffy woláte, sněduc napřed zwieřinu. Non equidem possum de sententiarum russicarum acumine loqui, postquam tu iudicium protulisti; sed non miror ab hoc ciborum genere Slavis majoribus usitatissimo esse proverbia etiam apud nos: nosti enim Leonis Sap. in *Tacticis* dictum de re cibaria Slavorum: *Utebantur autem ad victum milio*. Conf. Kollarium in *Amoenit. hist. jur. publ. r. Ungariae* vol. II. sect. VI. cap. II. Sed, cum *каша* sit antiquum nomen apud Slavos pridem usitatum, putasne omnino slavonicum esse? Ego hujus vocis usum orientalem esse puto audiamque prius tuam opinionem. Nunc ad collectores proverbiorum slavicarum gentium progrediar, cum nesciam, an tibi sint noti.

»*Salomonis Rysinii* Russi, qui a Caspate Scioppio in arte critica Pantherus vocatur summisque efertur laudibus ob excellens ingenium: Proverbiorum polonicorum Centuriae decem et octo, Lubecae ad Chronum in officina Petri Blasti Kmitae. 1618. in 4°, quae Gregorius Cnapius in Thesauri polono-latino-graeci tom. III, quo adagia polonica complexus est, maximam partem transtulit; ut ut nomen Rysinii silentio praetereat.« Ita Dan. Hoffmannus de typograph. earumque initiis in Polonia et Lithuania p. 47. *Bernardi Giorgi* S. J. Collectio proverbiorum illyricae linguae refertur a Sebastiano Dolci in *Fastis literario-ragusinis*; sed sine notitia editionis, ubi locorum et quo anno. Ejusdem Dolcii identidem jejuna est recensio: *Stęphanus Benessa explanavit versibus omnia illyrica adagia*. Si quid melioris notitiae habes de his duobus, doce, abs te erudiri cupientem. Nostrarum collectionum memoriam fecit Dobnerus, sed quo loco, nunc mihi non occurrit; notae autem sunt mihi editiones Prag. 1582. 8°. Olomucensem habet prof. Zlobiczkyus; tu fortassis plura de his nosti.

Parce, quod citius respondere non potuerim et inchoatam epistolam primum hodie 5. Martii ad finem deduxerim nec enim Bibliothecam rursus adire potui et adhucdum misere procedo. Sequor tuum consilium et lego nunc Adelungii grammaticam magisque incipio assequi sensum tuarum regularum, ex illius opere desumptarum; sed alicubi haereo tamen, de his vero alia vice perscribam. Vale interim quam optime tuoque sinu fove te intimo affectu complectentem amicum. Parce celeriter scribenti et epistolam non relegenti.

CX.

1795 — 15. března. Dobrovský pojednává o přízvuku a o slovanských příslovích, zmiňuje se o novém vydání básní, podává ukázkou z legendy o desíti tisících rytířů, zmiňuje se o Zlobickém a o »knížce rýmovní«, vydané v Litomyšli.

Pragae, 15. Martii 1795.

10

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Grammaticam boh. impensis suis editam offert tibi cl. Pelzelius ceu munusculum literarium. Quae cap. III. §. 1. de toni diversitate perscripsisti, non omnino cum iis, quae ego de tono sentio, congruunt. Patere pro modestia tua, ut pauca hic notem. Videris tu mihi confundere *tonum* cum syllaba seu vocali producta; ais enim: »in trisyllabis vocibus penultimam *breviter frequentius enunciare* (Bohemos) quam Russos et Serbos eandem *producentes*: exempli causa in učitel, náuka, penultima *acuitur*, a nostris *breviter profertur*, tono in antepenultimam reducto: náděge (atqui meliores auctores náděge a brevi scribunt). Posito discrimine inter vocales longas et breves, quae tonum quidem afficiunt, sed non constituunt, vocare licet longas *productas*, non acutas; nam *τὸ acuere* etiam brevibus commune est. Penultimam a Russis in trisyllabis *produci*, non potest asseri, sed e vero dici potest, penultimam quandoque *acui*. Discrimen enim productarum et correptarum vocalium ne norunt quidem Russi, quod nos accurate observamus. Immo Moravos novi, qui vocales non producant, sed omnes aequali mora proferunt. Accentus ergo Russorum nihil habet commune cum nostro super á, é etc. Tonum enim simpliciter indicat, nulla habita ratione vocalium productarum aut correptarum. Quae igitur monuisti de trisyllabis, ita meo quidem iudicio concipienda et enuncianda erant: *Cum apud Bohemos tonus sedem immutabilem habeat in prima omnium vocum syllaba, penultima in trisyllabis nunquam acui* (tono affici) potest; solet autem quandoque apud Russos, cum apud eos tonus variet jamque primam, jam mediam, jam *ultimam occupet*. Nobiscum quoad sedem toni conveniunt Lusatae superiores, docente me per literas d. Anton. De Russorum tono ejusque varia sede aliqua habet d. *Heym*, cujus grammatica jam 2do Rigae edita est. Primam editionem ab auctore Mosquae accepi. Confirmatusque sum in iis, quae ante iter russicum jam Olomucii de tono nostro scripseram, quae facilius intelligi potuissent, si ea Pelzelius latius explicare voluisset. Spero tamen, etsi tarditatem ingenii incuses tui, te jam assecuturum sensum et intellectum *toni*, quatenus is et longas et

breves vocales afficere potest. Cum enim juvenes nostri, quibus viva voce energiam in enunciandis primis syllabis vocum bohemicarum exhibere, uti musici suum *forte* et *piano*, licuit, praecepta prosodiae facillime caperent versusque secundum ea compositi aurem suavius afficiant, quam ii, qui his praeceptis contrarii sunt: non audeo omnino desperare, quin tu aliquando probaturus sis ea, quae omnium Bohemorum recte voces nativas pronunciantium consuetudine nituntur, quam quidem, quia quasi innata censi potest, non omnes aures advertunt. Et nec meae unquam observassent, si non aliarum linguarum tonum antea diligentius examinasset et quasi otii fallendi causa nostras voces cum peregrinis contulisset. Pronuncia, quaeso, *lucerna* dices Latinos producere mediam, Bohemos corripere, sed quaero porro, quaenam ergo trium istarum correptarum syllabarum *fortius* effertur, i. e. majori *vi, nisu, energia, vocis elevatione* (non mora, non productione, omnes enim ratione vocalium breves sunt apud nos)? Certe respondere cogaris, cum *aequali intensione* plures syllabae nulla in lingua efferri possint, *primam* fortius sonare, h. e. tono affici. Plectrum, quo chordae pulsantur, fortius et lenius si vibres, aequalem moram producere potes; immo fortiori pulsu notam musicam integram, mediam, $\frac{1}{4}$ et $\frac{1}{8}$ efformare licebit, uti et leniori. Sed nota integra leniori pulsu producta longior quidem erit, ratione morae, non tamen fortior, neque acutior: na tom stálo — giž se stalo, si constanti lege *elevem* primam, ais tu, nullam observem enunciationis diversitatem. Respondeo: elevatur prima in *stálo*, elevatur item in *stalo*, producitur autem in *stálo*, corripitur in *stalo*. Atqui et vocales longae et breves tono affici possunt, cum tonus a mora non dependeat, sed ab energia pronunciationis; stalo enim si Germanus scribere deberet, orthographiae suae sequens praecepta, *stallo* scriberet comprehenderetque nostras vocales correptas, tono affectas, eadem vi efferri, qua Germani efferunt syllabas *Stallung, stellen* etc. Idem de *ráda* et *rada*, consilium, sentias velim. Primum tono producto, alterum correpto effertur, pro ratione vocalium. Aliud enim est *acuere, elevare, intensius* efferre, aliud producere vocalem. Igitur nádawek habet tonum in prima simulque productam vocalem; nadáwám, namáčím habent tonum in prima (correptum tamen) et sequentium syllabarum productas quidem vocales, quae tamen *lenius, depressius, minori intensione* (etsi longiori mora temporis, i. e. tardius) efferuntur. *)

Effer, quaeso, aut observa alios recte pronunciantes has voces: *máme, nemáme*, ascendisne intendendo vocem in 2da trisyllabi *nemáme*, an *ne* fortius efferendo descendis quasi et lassius (quamvis tardius) enuncias 2^{dam} *má*? Effer *ta woda*, observabis fortius altiusque efferri *wo* quam *ta* et *da*, effer *do-wody*, audies *do* fortius altiusque pronuciari, quam *wo* et *dy*. Effer: *giž se dáwá*, jam datur; et confer *sedáwá*, sedere solet, et profecto discrimen inter *se* sine tono et alterum *se* cum tono prolatum observabis. Confer etiam, quae in Dlabaczii odam monui, Magazin 2. Stück, S. 132. Fortasse felicius eram in explicando tono tunc, quam nunc Pelzelius scriptis meis usus. Audi

*) Durich po straně připsal: NB. krogidlo, černidlo, prawidlo, fors ideo epenthet. d. habent, ut dactylus promoveatur.

etiam Fennum, Daniele Juslenium in praefat. lex. fennici his verbis tonum linguae suae describentem: »*Primo notandum* unam quamque dictionem quotcunque syllabas ea contineat, primam *elevare* syllabam, qua in re Anglis fere nobiscum convenit; deinde quod accentus nihil mutet de syllabarum
 5 *mitzumaarja* prima habet accentum et producitur, positione, non vocalis quantitate, secunda brevis est, tertia longa, *nullatenus tamen accentu elevanda*, ultima brevis. In *Iumalinen* omnes breves sunt, etiam prima, licet accentum habeat.« Ita ille. Ergo longa vocalis etiam apud Finnos non idem est ac
 10 accentu elevata potestque correpta vocalis aequae accentu acui. Germani saepissime acuunt brevem vocalem, uti in *Unnuth*, *Un* brevis vocalis habet tonum, *muth* longa caret tono. Vide Adelungii lexicon, in quo accentus notantur. Russorum (in libris sacris et lexico ab Acad. russ. edito) accentus non sunt comparandi cum nostris accentibus; illorum enim *acuti* et *graves*
 15 designant sedem toni, nostri solummodo productas vocales; et certe, nisi constans apud nos lex et sedes toni esset, majores nostri et hunc aliquo signo notassent. Quod si factum fuisset, negligi a grammaticis non potuisset. Sufficiat nobis, nunc tandem fuisse observatum. Quamvis et poetae antiquiores rationem ejus aliquam habuerint, tamen ad statuendas prosodiae regulas ceu
 20 unico principio, *eo* neminem usum fuisse.

Tonum a producta vocali omnino differre, exemplo e l. hebr. petito adhuc docebo: תָּוֹר tonum habet in ultima, non in prima. Gallorum in ultimam fere syllabam tonum rejicientium consuetudinem nosti, etsi vocalem tono affectam vix unquam producant. Aliud omnino est vocalem syllabae
 25 producere, aliud acuere, elevare. Ergo prima syllaba in *bylina* non producitur, sed acuitur. accentu elevatur, quasi *byllina*; nisi malis novam condere hypotheseim dicendo, voces trisyllabae, si careant vocali longa, carent etiam tono aequalique vocis intensione omnes efferuntur, quod tamen pronuntiationi nostrae primas syllabas fortius elatiusque efferenti repugnat.

Quae de proverbiiis exposuisti, placent. Origo *τοῦ πριτῆα*, uti mihi semper
 30 visum est ab eo tempore, quo in eam inquisivi, deduci debet a verbo *tknauti*, *týkati*, inde compositum *prítknauti*, *přítýkati*, attingere, quasi pungendo. Proverbia enim sunt acute dicta, rem tangentia. Confer omnino nostrum *důtka*, quamquam sensu alio accipiatur. Polonicum *przytyk*, Stich,
 35 Stichelwort, *przytykam komu*, *sticheln*, pungere verbis, plane huc pertinet. (Aquensis noster centrum *přítek* appellavit, a pungendo.) Serbicum *tičati*, *tiknuti* et *taknuti*, tangere, nosti; dicunt autem teste Micalia, *tiknuti* ù *sgiuo* toccare sul vivo, mordere (aculeis pungere) figurate; *přítàc*, proportio, comparatio, non notato genere, habet Micalia et Temlerus ex eo in manuscripto,
 40 addit tamen posterior: adagiū, parabola, proverbium et *přitač* (v hic pro u) *id.* His expositis primum significatum *τοῦ πριτῆα* censeo, comparisonem, 2^{dum} parabolam; cf. jam etymon graecum vocis *παροβολή*. Comparantur utique res, si conferantur ita, ut una tangat alteram (*přitykati*). Nostri in manuscriptis bibliis librum Proverbiorum appellabant *powěsti*; sed *přísloví* aptius
 45 ad similitudinem Latinorum proverbii effectum est. Aliud mihi nomen notum

non est. An tibi antiquissimum illud e manuscripto S. Georgii *radocha z žluna* notum est, cum tot alia jam collecta habeas? Pulkawa habet plures sententias bohemicas versu expressas. *Kassa* utique slavonicum censeo, etsi orientalibus fortasse commune sit. *Rysinium*, quem Scioppius male Pantherum interpretatus est, *rys* enim proprie *lynx* est, non novi, neque Bernard. Giorgi 5 S. J. neque Steph. Benessam. Della Bella saepissime adducit proverbialia dalmatica, sed non monuit, unde ea hauserit. Nostrorum proverb. collectionem Srncius a Warważowa adornavit primus an 1582, quae iterum post *decem* annos prodiit, ac tertium per *Horny*. 1701 in 12. Sed haec e memoria scribo, tractavi autem has editiones manibus. Olomucensem, quam se habere Zlob. 10 ait, vix exstare puto. E Hajeco nollem paganorum proverbialia haurire. De *Kassa* illud Cosmas habet, sed latinis verbis conceptum. *Weleslavimus* in lexico latino-bohemico multa adagia bohemia adduxit, quarum aliqua indicare possum, cum ea notaverim.

Non poterit meliori ratione doctrina nova de tono commendari quam 15 poëmatum nova collectione, quam propediem edituri sunt alumni eccles. Pragenses Bohemi, quorum omnium nomina cognosces. Libellum mox mittam; continebit enim plura poëmata, ad leges prosodiae novae efformata. Laetorque saltem ex eo, quod aures eorum, qui regulas nondum capiunt ob novitatem rei, probent poëmata ipsa, quae tamen ad regulas istas effecta sunt. 20 (Ad historiam culturae lini obiter notabo, fasciculum florum [tot et tot], quem nostri *pasmo* appellant, a Finnis *pasma*, a Suecis *pasman*, a Lithuanis *posmas* vocari. Ergo rem cum vocabulo ipso a Slavis mutuati sunt.)

In Passionali bohemico impresso (circa an. 1479—1480), hoc est, primo illo ante annum 1495 edito, habetur ad finem post Bedae vitam legenda: 25 O Swatych Defyti Tifycz Rytierzuw Tuto fe piffe. (rubrum), longissima versibus bohemicis conscripta, longe diversa ab ea, quae in prosa alio loco legitur in Passionali an. 1495. Sunt autem versus bohem. continua serie scripti seu editi, ut nisi me rhythmus. attentum reddidisset, vix versus esse advertissem. Specimen dabo, ut scias, quo metri genere constant, cum tu 30 primum ejusmodi legendae rhythmicae specimen detexeris.

A když po božiem vmučení, (a abundat) — ◡ — ◡ — ◡ — ◡

po slawnem ge° wzkrzieffení

y na nebe wftupení,

Za Adryanowa cziefarzowftwa

bieffe gefftie malo krziefianftwa:

Adryan⁹ chtie zwiedzieti

fwu mocz y fwuoy lid widieti,

kaza fe lidem febrati,

wffem fwym po fedmem dni ftati,

chtie fwymi neprzately boy brati.

Tehdy przygiedechu k niemu

kraluow ffeft, chtiecz pomahati gemu,] et hi duo

[f nimyž lida odiene°,

k bogi dofti dofpieleho,] hi duo versus sequuntur regulas prosodiae meae.

35

40

45

trzydczeti tifyczuow bieffe,
z nich každý *fwow* (ita editio) *hawff* gniegiffe.

Pak przygiede zaftup Rytierzftwa
defet tificz, wffe krzieftianftwa.

5 Ermolaus przygiel f nimi,
gfa za hlauwu mezy nimi etc.

.....
.....
Potom wffem na hlauwu
dati korunu trnowu

10 I kaza tífknuti *rusku*,
by pffel trn až do *mozku*.

.....
.....
15 A když po dewatem *czáfu* den wrati, (pro hodina, hora)
opiet fwu krafu fluncze fe nawrati.

.....
.....
20 Widucz żywota fkonczynu,
ynhed rzekli w tu *hodinu*:

.....
.....
25 Ktož bude náš *dē* pamatowati, (sic orant Martyres)
anebo mffie zaproffowati,

Anebo da almužnu *fwē*
zbožie dobrze dobyteho,
Neb ten den piege paterze
fwe nabožnie, nebo žaltarze,
Odpuřt mu, bože, za otplatu
30 p twe gmie za flufbu za tu, (pracpos. repetita)
Gehož by fe miel rok kati,
neb tam rok w mukach przebywati.

.....
.....
35 Pakli kto kořtel wřtawi,
nebo oltarz w niē oftawi,
Anebo fwym zbožym nada,
nebo czo platu k tomu przyda,
Neb čzyni naffemu *gmieccžku* (qui nomen idem gerit)
40 kteru čzeřt, neb feže fwieccžku,
Nebo p ny przyda diedinie: (diediny)
ynhed, božie, od te hodiny
Odpuřt gemu *ge*° winy.

.....
.....
45 Budeli naffe vmučenie

w fwem domie mieti nynie
 Na stienie neb černidlem *pfano*, (an pictum?)
 aneb z drzewa wyrzezano,
 Neb snad z kamene wyryte,
 neb w kniehach w fkrzyni fkryte : 5
 Racž byti sraž t° domu.

.
 Budeli kde kostel wstawen
 a nã oltarz w niem vprawen, 10
 Neb w niem naffe fwate kosti,
 neb czo tu nassy swatosti,
 A bude se kto truditi,
 w rok na wsfaky dē choditi
 S naboženstwī a f pokoru, 15
 s paterzy a f cznu offeru :
 Tworcže, racž gī to° pti,
 by mohli tuž odplatu gmiti,
 Jakoby ssel do rzyma,
 gesfto papež hrzychy snima. 20

Ex contentis patet, Passionale hoc a catholicis Pilsnae editum, non ab utraquistis; hi namque legendam istam superstitionibus refertam omiserunt in edit. an. 1495. Sed jam satis est.

Cum Zlobickyo similtas mihi orta est ex eo, quod ille in literis ad 25
Thamium. carperet superciliose prosodiam boh. novam, in literis ad me
 eodem tempore datis mihi blandiretur. Talem ego morem detestor. Non
 quod ferre nolim aliorum judicia, quae expeto, sed quod sincero animo
 amicos agere oporteat. Haec pauca, ut, si tibi de me conquereretur, scias,
 qua de re motus excitati sunt. Neque mihi vacat, respondere illico ad 30
 longissimas ejus (sed vacuas) epistolas. Si malis haec ignorare, bene facies;
 monere tamen volui. Není žádná službička, kde by nebyla malá partyčka,
 hodie audivi, sed recens videtur hoc proverbium.

An notus tibi libellus: Knjžka rymownj gest toto, | gedenkaždý wěz, měg
 za to: | žeť nenj z jiných poslednj, Mnohá w nj nagdeff naučenj: | z nichžto 35
 užitku nabudefs, | gestliže gi pilně čjsti budefs. W Litomyffli u Jana Arnolta.
 in 8. cum dialogo inter patrem et filium de oeconomia addito 3 plagularum
 Initium: 1) Rozumem každý se spravug, nesluffného se warug. 2) Chudý
 s bohatým nehodug, a moudrý s bláznem nežertug. 3) Pán s fwým služeb-
 níkem nehreg, a služebnjk pánu neleg (a láti). Finis: Když budau na páteře 40
 zwoniti, warug se žáčku do sseňkownjch domů choditi. Neb leycy etc. etc.

CXI.

1795 — 8. června. Dobrovský podává zprávu o své návštěvě u Adelunga, o české bibli Leskovské, o sbírce básní Pražských alumňů, o české prosodii, o českých a ruských příslóvích, zmiňuje se o českých pohádkách, o Skorinovi a maďarském pojmenování Slovanů a zakončuje svůj list přáními a zprávou o slovanských tiscích v Drážďanské knihovně.

Junii 8va die 1795.

Amicorum optimo Fort. Durichio s. pl. Jos. Dob.

Prioribus literis exposui τὸν ἰστυα etymologiam; et versiculos quosdam ex vetustissimo Passionali perscripsi. Ad has cum non responderis, neque enim ab occupatissimo exigere id possum, novis ego te interpellare volui, sed neque nunc responsum urgeo. Mihi namque sufficit, si aliunde resciam, te laboribus coeptis insudare.

Nuper Dresdam et Lipsiam excurrenti, multa mihi fuit conjunctio et familiaritas cum *Adelungio*, quod iisdem aut similibus studiis delectetur, quibus nos. Biblia manuscripta in bibliotheca ducali diligentius examinavi reperique esse omnium antiquissima, seculo XIV scripta, sine nota certiori temporis. Psalterium quidem Pragense sec. XIII antiquius est, sed nunc de integris bibliis loquor. Textus idem est, qui in bibliis Olomucens. an. 1417 habetur, atque adeo nondum immutatus recentiorum emendatorum commentis uti Žerotiniana. Orthographia autem etiam Olomucensi antiquior est, suntque multa loca *vacua*, quae in exemplari prototypo oblitterata aut lacera fuisse. Tanti fuit, restituere textum incorruptum ac integrum omnium librorum totius Scripturae, quod ante annum 1420 vix factum fuisse credo. Pauca alia si desideres de his bibliis, repetere poteris literas a d. Zlobickyo.

Alumnorum Pragensium poemata*) certo jam acceperis et legeris. Puchmayer et W. Ngedly optime, meo iudicio, expresserunt prosodiae novae praecepta. Nunc fortassis jam probaturus es, quae de tono scripsi, cum nova quotidie poemata mittantur a linguae nostrae cultoribus pro secundo volumine, ad leges prosodiae novae apte conformata, in quibus nihil invenias, quod aures offendere possit. Nuper in theatro cum canendo elevaretur media vocis *wychowal* et se *meylite* enunciaretur quasi — ∪ — ∪, multi subrisere. Alia exempla nihil attinet hic repetere.

Nemo magis regulas meas intelligere posset, quam Denisius, cum etiam Germani non vocalium productarum, sed toni in prosodia habeant rationem. Apud nos multi sunt, qui me capere non volunt aut non possunt, sed tales, qui pangendis versibus nunquam animum applicarunt. Profecto antea nullis regulis certis tenebantur poetae nostri, nunc *metra* sequi possunt constanti lege toni observata. Sed quid opus est tibi haec obtrudere?

De proverbii nuper egisti. Jacobi *Sernecii* collectionem nosti, editionem Pragensem nimirum an. 1582. Olomucensem non novi. Sed 2^{dam} Pragensem an. 1599 (MDIC) auctiorem; hanc Francisc. Andreas *Horny*, instructor Comitis de Thun, cui dedicata sunt, iterum recudi curavit an. 1705. in 12. typis Adalb.

*) Sebrání básní a zpěvů od J. Puchmayera v 8° v Praze, I. díl (1795).

Georg. Konias. Usus autem est in expositione proverbiorum patria lingua eo fine, ut pluribus esset ab eo servitum. Istis numero 584, quibus specilegii instar 27 subjunguntur, a Srncio collectis, adnexuit nonnulla ipse *Horry* partim ex auditu et sermone quotidiano, partim ex lectione librorum bohemicorum collecta (lit. g), quae *quinque* folia replent. His adnecti solent, eodem tempore edita, Catonis disticha, nimirum 144 illa, quae Comenius transtulit ac Rosa edidit, cum aliis quibusdam elegiacis versibus bohem. cum *notitia de poesi boemica poetisque Boemis ac Slavis* a pag. 71—87, dein de pedibus, controversiis grammaticorum usque ad pag. 116. Solent haec omnia, nimirum Adagia bohem., Cato etc. adnecti grammaticae *Janditianae*, secundo 1705 apud Konias editae, quamquam et Adagia suo gaudeant speciali titulo et separatim etiam inveniantur, sine Catonis distichis, quae apud me titulo nullo speciali insignita sunt. Libellum hunc verisimiliter d. Zlobickyus habebit inter suos. *Nudožerini* expositionem 7 psalmorum cum regulis prosodiae bohemicae vellem ad tempus concessum habere. Balbinus libellum laudat, credoque Drachowskyum suo ex illo mutuasse, sed invenire eum non possum. Si posses rescire, ubi libellus hic exstet, facies mihi rem gratissimam.

Russica Adagia nuper, ubi per otium licuit, ruri contuli cum nostris. Russica quaedam petita ex hist. naturali placuere, multa credo, acutiora certa e graecis translata, alia germanica sunt, uti et nostra.

De furto quid sentiant Russi, hac sententia explicant: Ne tot wor, kto kradet, a tot wor, kto potakaet; Ne ukral, tolko wowse (an non *woswe?*) wzāl.

De invidis, ut mihi videtur, aptum proverbium usurpant: Sobaka na sjenje ležit, sama sjena ne jest i nikomu ne daet.

De gloriabundis, si recte interpretor: Sowa o sowě a wsāk o sebě.

Latinorum *mel in ore, fel in corde* eleganter exprimunt: Slowami, čto listem stelet; a djelami, čto iglami kolet. Rhythmica etiam apud nos meliora sunt.

Ab agricultura ductum de pigris, si recte intelligo: Ne *pole* kormit, *nirwa*. Pulchre hic synonymis, quamvis discrimen subintelligi debeat, luditur.

De donis ita sentiunt: Darom brať chorosso, a otdawať chudo. Quamquam et meliori sensu habeant alia.

De pecunia: jest *rubl'*, jest i *um*.

De mortalium aequali sorte: smert' ne razbiraet čina; a wedet rawno i Rusaka i Njemčina. Njemčin utique hic extraneum in genere notat.

De adagiis: jest *pritiča* koroče nosa ptičjā. Est parabola brevior rostro avis. Sed sensum non satis assequor.

Sunt autem inter russica et bohem. multa loquendi modi assumti, qui adagiorum nomine venire non possunt. Meliora fere bohemia in collectione dicta non reperias. Audivi ante annos multos, Patrem Rosenthaler Glattoviae colligere Adagia nostra a vulgo frequentata.

Aenigmatum oportet etiam fieri mentionem, quorum collectionem parvam habemus: duchowní pohádky nihil habent ingenii. Delectatos aenigmatibus majores nostros inde mihi constat, quod in Apollonio quaedam legantur; quibus fallendi temporis causa amasius et amasia utuntur, e. gr.:

Geft geden okruhljk,
 genž wffak nenie pacholjk,
 diwneho geft obyczege,
 žet nemá obliczege,
 5 a ktoz iak naň fnažnie pohledj,
 Ten v nieho obliczey widj.

(geft zrcadlo, ergo *rotundis* utebantur speculis, okruhlík). Satis de his.

Superest, ut moneam, annum 1430 pag. 59. in Starovolscio (nuper enim venit in manus in bibliotheca Nostitz.), uti saepius observasti perperam
 10 appositum, non trahi debere ad sequentia in margine ibidem dicta. Sed, ut alibi fere, ad textus verba: *natus* aut *magisterii titulum — assecutus*. Si anno 1430 natus censeatur, obiit anno aetatis 77, quod utique credibile, si anno 1430 magister factus sit, oportet illum (Joh. Glogov.) vixisse annos fere 97, supponendo ante 20 aetatis annum vix promotum fuisse. Confer pag. 93, 95
 15 et alibi annos in margine appositos.

Quae de Scorina attulit Starovolscius, nihil omnino lucis adferunt iis, quae tibi nota sunt. Utinam saltem libros s. Scripturae nominasset. Utrum tibi satisfactorius sim in notitiis lit. in itinere suecico collectis, quae dudum jam impressae sunt, sed ob alia moram trahunt. Nolui autem eas singil-
 20 latim edere.

Ex Ungaria accepi literas, in quibus mihi d. Ribay significat, sibi missas 7 aut 8 plagulas operis tui a typographo. Monuit is, appellationem Slavorum ungaricam *Tót* a te non explicari. Ego ex *Got* corruptam puto. Confusos autem Slavos cum *Gotis* ex diacono Spalatensi constat. Mihi cur mitti non
 25 curaveris plagulas impressas, miror, sed si hoc consilio fecisti, ne fortasse notis et monitis fatigareris, recte factum probo. Molestum enim est interpellari continuo ac rumpi quodammodo filum cogitatorum. Oportet enim scriptorem collecta, quae habet, digerere et digesta ac completa aliorum tandem judiciis et animadversionibus subjicere. Deinde quis omnium petitis
 30 unquam faciat satis?

Vale quam optime, ut prodesse genti nostrae possis tantum, quantum tu ipse cupis atque conaris.

Si Dlabaczius noster adhuc apud vos commoratur, velim eum humanissime salutes meo nomine, atque roges, velit inspicere *Bohuslai Lobkowiczii*
 35 Commentarium de urbe Praga etc., qui Boh. doct. p. III. p. 9. citatur, et notare, utrum Petro de Rosis inscriptus sit possitque censi idem opus esse, quod p. II. p. 111, in nota tractatus politicus a Candido appellatur.

Mihi gratissimam rem praestaret, si Epinicion Georgii Trniczky, e cod. manuscripto MS. theolog. N. DCIV, describere aut describi curare vellet.
 40 Tu olim quaedam in lit. tuis ex eo communicasti. Sed vellem habere integrum, cum rara sint ejusmodi poemata.

Notabo adhuc breviter Slavica e biblioth. Adelungii, inferenda biblioth. ducali Dresdensi:

Articuli fidei, croatice, lit. glagolit. Tubingae, 1562. 4.

Idem liber, cyrillicis literis; germanicus titulus est: Confessio oder Bekentniss des Glaubens. Tubingae, 1562. 4. Est Confessio Augustana Carolo V. exhibita.

Postilla — chrwatskimi flowi sstampana, 1562. 4. ibid.

In ducali biblioth. praeter Novum Testament. glagol. lit. Biblia Mosquensia an. 1663. in folio, exstat prima pars Novi Testam. carniolica ex translatione Primi Truberi Tubingae 1557. 4 seu 1558, uti post Registrum legitur.

In calendario praefixo mensium nomina haec sunt: Januar. Prossimiz, Febr. Seczhan, Mart. Sushež, April. Malitraun, Maj. Velikitraun, Jun. Rofshenzwit, Jul. Serpan, Aug. Kimoviz, Sept. Jeffennik, Oct. Kofopersk, Nov. Listognoi, Dec. Gruden.

In l. *Altes* aus allen Theilen der Geschichte XII Stück. Chemnitz 1766. 8. p. 809. n. XI. Novum Testam. l. slavica 1602 (lege 1702) editum describitur et §. 7. nominantur auctores, qui de lit. slavica tractant; auctore M. Georg. Körner, parocho Bokaviae 25. Jun. 1766.

CXII.

1795 — 15. června. Durich podává zprávu o postupu tisku svého díla a slibuje zaslati vývěsky Dobrovskému, by tento se přesvědčil o hodnotě díla a podal opravy jeho, a zakončuje svůj list díky za zaslanoú sbírku básní pražských alumnů a odpovědí k některým dotazům Dobrovského.

Viennae, 15. Junii 1795.

Amicorum optimo Jos. Dobrowsky F. Durich s. pl.

Integritati amicitiae et dilectioni tuae veteranae adscribo, quod responsum neque ista epistola exigas ab occupatissimo, etsi velles aliunde rescire, num inchoatis laboribus insudem. Accipe in praesentiarum hujus rei testimonium, quo tibi certius nemo alius reddere potest, ab elemento A usque ad signaturam lit. Q excusum inclusive. Exspectans usque ad horam 5^{tam} plagulam R, quae hodie excuditur, adveniens famulus pro referenda correcta plag. S — vix hunc characterem scribo, perfertur ad me ista plagula signata lit. R, quam reliquis addam, ut habeas et hanc et continuationem a litera S expectes per nostrum Dlabacžium ad te perferendam. Nunc tuum erit, ut jam parte majori excusum vol. I. legas, lectum examines et, quod a te impense postulo, errores mecum communicare velis: alius enim, cum primis talis vir eruditus et *virtutibus imperatoriis*, ut cum Cicerone loquar, praeditus mihi que amicitia conjunctus, oculo simpliciori, in veritate requirenda et defendenda perfectiori constantia, errantem amicum reducere conabitur. Falleris itaque opinione tua, dum putas, eo consilio a me factum, ut ad te plagulas impressas mittere non curaverim, ne fortasse notis et monitis fatigarer: hoc enim desiderio volebam plagularum fasciculos tibi et Ribayo mittere hujusque rei causa typographum Nowakowiczium ante Dominicam Palmarum interpellavi; sed renuebat ille causatus rationem, quod neque oratori seu legato russo dare voluerit. Quamvis aegre tulerim hanc petitionis repulsam, prae-

sertim cum accederent variae circa editionis progressum commutationes mihi jam omnino molestae, ut me incepti operis poeniteret: tamen amore gentis universae Slavorum et cum primis patriae atque Societatis, patientiae me restitui. Nunc autem obtenta tua epistola statim Terlaicziū in absentia
 5 Nowakowiczii typographiae curam gerentem accessi, et quidquid plagularum editum est, cum significatione animi minus contenti mihi exhiberi requisivi. Ista nunc breviter in chartam conjicio, de aliis proxime per nostrum communem amicum Dlabacziū respondebo; nunc interim noveris ea, quae ad meam innocentiam in causa non missarum plagularum pertinent: poterat
 10 enim tibi omnino admirationi esse d. Ribay significatio. Hoc tamen mecum constitui, paulo sub finem editionis operis ad te mittere tuoque iudicio et animadversionibus subjicere majorem partem operis excusi, ut accito etiam aliorum consilio Societati referre valeas, num opusculum meum dignum vobis videatur, quod inscribatur vestro nomini. Fac igitur nunc, quod ego alioqui
 15 faciendum a te volebam: ego enim, si nihil aliud didici, hoc tamen didicisse gaudeo, meam ignorantiam non ignorare, et aliorum doctrinis melioribus atque magis veritati congruis non reluctari propriae opinionis amore: nam pro veritate simplicius est agendum.

Summas tibi habeo gratias pro beneficiis tuis illoque sincero atque
 20 integerrimo in me affectu, dum ego non valeo, ita ut cupio tibi satisfacere. Grates etiam habeo illis duobus r.^{dis} magistris, praesertim d. Puchmayero, qui ad me literas dedit, cui nunc gratias habeo pro obtento exemplari ante quatuor dies; cum primum potuero responsum dare, meae obligationi satisfaciam; per id tempus impossibile est.

25 Dominus Zlobiczky et noster P. *Dismas* te humanissime salutant; priori legi tuam epistolam: Nudozierinum habet descriptum a d. Tham ex Prag. Bibl. Reg. exemplo; si tamen apographum habere velis, mittet tibi adjugetque Drachovium, cujus prosodiam habes in Constantii Lima sub principium. Ad reliqua proxime respondebo, nunc enim debeo componere plagulas abeuntique
 30 d. conductori extradere ad te perferendas. Vale! Vale, integerrime amice, et ignosce celeriter scribenti. Saluta amicos omnes.

CXIII.

1795 — 19. června. Durich podává žádanou zprávu o spise Bohuslava z Lobkovic »Commentarius de urbe Praga« a o slovanských příslovích.

Ex Biblioth. Palat. Vindob. 19. Junii 1795.

Josepho Dobrowsky amico suo integerrimo Fort. Durich s. p. d.

Quia heri primum, ex quo tempore tuam epistolam accepi, nostrum
 35 Dlabacziū convenire poteram, dedi ei legendam condiximusque nos in Bibliotheca conventuros hodie et divisuros operam tibi obsequendi gratia. Itaque quod attinet ad Bohuslai Lobkow. Commentarium de urbe Praga, quia pridem jam codicem hunc inter MS. hist. prof. N° CCCCXXXVII. signatum chartaceum fol. 20. manu mea tractavi, atque hanc dissert. epistolarem passim
 40 excerpti, quam identidem Gentil. recensione suae integram inseruit tomo XII.

hac inscriptione: »Chartaceus foliorum 20, quo continentur scripta ad regni Bohemici historiam pertinentia, et quidem I. Bohuslai Hassensteinii de Lobkowitz Boemi de urbe Praga et gentis bohemicae moribus dissertatio ad Christannum ω, quam ad decessorum meorum fidem liberandam integram subj. [Ad hanc notam ω in margine scripsit Gentil.: ω »*Pedick*, ut arbitror, ad quem Bohuslai epistolae exstant.«] 5

»Bohuslaus de Lobkowitz Christanno suo perdilecto s. p. d.«

»Situm Pragae et incolentium mores ad te scribere institui, urbis magnae, et olim inter civitates Germaniae in primis clarae. Libussa hanc condidit — « [implet paginas viginti, deinde Gentil. procedit ad alios recensendos numeros opusculorum a fol. 15 MS^{ti}]. 10

Ego, qui codicem itidem manu tractavi in mea Adversaria hanc adnotationem intuli: Duo in hoc eodem volumine exempla diversa manu descripta habentur. Prior manus vetustior est et post inscriptionem opusculi haec verba intrusit: 15

Ἐπέ τω ἐξ αὐτῶν ἴδιο; αὐτῶν προσηήτης.

Gentil. nullum facit hujus rei mentionem. Haec tibi sufficiant ad concludendum Petro de Rosis Commentarium inscriptum non esse; si plura desideras, quae ad hunc codicem attinent, scribe tibi que satisfacere conabor. D. de Engel, cujus nomine ad te scribere debebam, ipse nobiscum in Bibliotheca existens literas cito perscripsit et nostro Dlabacžio extradidit. Si vales ejus desiderio satisfacere, facies mihi rem omnino gratam. 20

Ut symbolam tibi aliquam reddam, similem notitiis proverbiorum, de quibus jam bis mihi scripsisti, in praesentiarum accipe: »Georgii Ferrich Rhacusani Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae. Rhacusae MDCCXCIV. apud Andream Trevisani. 8. pagg. 140. Index. 141—143. In tres libros dividitur opusculum, quorum I^o adagia 41, II°. 40, III°. 32 cum totidem fabulis continentur. Accipe exemplum pag. 50: 25

XLI. »Illyr.: Tko tebbe kamenom, ti gnegha kruhom.

Percutienti te lapide panem exhibe.« 30

»*Pauper maleficus resipiscens.*

Ut aequiore, manat unde verior

Doctrina, adagio modo dicta corrigam,

Narrationem, quam subnecto, perlege.

Ira incitatus diviti cum inops viro 35

Nulla absque causa lapidem impigisset, licet

Hic par potuerat impudenti reddere,

In jusve rapere puniendum carcere,

Nil horum: miti sed columba mitior

Insano illi offam, quam ferebat, obtulit. 40

Obstupuit ipse« etc. etc.

Cl. Denisium hoc opere donavit auctor, quem ille impense laudans, usui meo concessit, ut domi excerpere valeam necessaria. Adagia omnia describam. Illud pro specimine adduxi, quo usus sum cap. III. §. 2°.

Professor Alter pene me sedens te humanissime salutatur, etiam ipse aliqua symbola deesse nolens, notum facit a cl. Alletii, nepote Benedicti Stay, commentatoris Boscovichiani, colligi dictionarium graecum illarum vocum, quas et Slavi habent; et hac occasione comparationem vocis ἀποζώω vel ἀποζώει
 5 slav. in libr. Eccles. **ΠΑΣΟΝΒΣΤΙΑ ΠΕΔΕΛΛΑ** tecum communicat. Vale quam optime!*)

CXIV.

1795 — 7. září. Dobrovský omlouvá nemoci své mlčení, podává svůj úsudek o spise Durichově s některými poznámkami.

Pragae, 7. Septemb. (1795).

Fortunato Durichio, amico suo charissimo, s. pl. d. Josephus Dobrowsky.

Facile mihi veniam dabis, quod literis binis ad me 15. et 19. Jun. datis
 10 nondum responderim. Vexabar enim per duos menses malo daemone, hypochondriae malo ab atra-bile excitato summumque aucto, ut nec thermae Carolinae, neque acidulae Egrenses illud tollere penitus possent. Pragae tandem feliciter restitutus sum. Nunc S. Wenceslai balneo utor aliisque quotidie remediis, quibus obstructions quasque resolvere conantur Aesculapii nostri. —
 15 Quamvis et legere et scribere possem, consulunt tamen, ne vires animi intendam; indulgent autem, ut saltem amicis satisfacere possim, breves scribendo literas. Itaque officio meo deesse nolui.

Dedi nuper P. Chrysostomo tomum II. nostrarum Dissertationum ad te mittendum. Suscipe grato animo munusculum istud.

20 Cum opus tuum, quod summa cum voluptate ter perlegi, examinari a me velis, praestabo id, quam primum licuerit. Loca enim omnia notavi, quae mihi aut dubium aut scrupulum moverant. Aliqua in literis meis jam notavi alias, quae fortasse tu non probaveras.

Auctoritates eorum, qui *Slav* amant pro *Slov* in Slavorum nomine,
 25 omnino negligenda tibi non erant. Antiquior certe est scriptio *Slau* apud Graecos et Latinos. Neque miror apud Nestorem Russum legi *Slovene*, cum codex Königsbergicus (Regiomontanus) a Polono homine descriptus mihi videatur. Poloni autem vel in Evangeliiis slaviciis describendis, quorum codicem Petropoli emeram, tam faciles sunt, ut *moviti* suum multis in locis substituerint. Alternant certe a et o in multis vocibus, uti *rastu*, *rostu*, *rab*, *rob* etc.
 30 Sic etiam nostrum *blahoslawen* et slavonicum *blagosloven*, quod satis mirum videri possit, cum orientales et meridionales Slavi a proferant saepius nostro o, uti in praepos. *raz* pro *roz*. Igitur *Slavan*, nominat. singul., *Slavene*, nom. plur., *slavensky* etc. ad Orientalium pronunciationem, quam Procopius, Jordanes aliique omnes secuti sint, pertinent. Cumque gentile *Slawan* ab alio
 35 nomine formatum sit, uti *Morawan* a *Morawa*, *Slezan*, *Slezák* a *Slezy* etc., necesse est, ut primitivum *rov* *Slawan* concipiatur *slawy*, *slowy*, plur. nomen; uti *Poly* apud Nestorem pro *Polonia*, *Pomory*, *Čechy*, *Slezy*.

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Dobrovského nyní již částečně odříznuta.

Ad pag. 131. *Neklan* vocem a kláti deducere debuisses exemplo Dalemili p. 67 ed. Prochazk.: a snad gemu — et Pulkavae, qui *non punctum* interpretatus est.

Russica *ὄλβορσι, ἀεφαρ, βουροφορος*, in quibus *βορφαρ, βορος* cum terminatione graeca cataractam denotare videtur, uti et *λεαντι, σουβουν*, certe non sunt russo-slavica, sed *russica non slavica*, nimirum scythica. Russicum enim Constantinus a Slavico non distinxisset et cum Slavi in Russia, a quibus hodiernum idioma manavit, nomina imponerent cataractis Borysthenis slavica, quid opus fuisset Russis slavica et loquentibus et intelligentibus alia fingere nomina? Sunt igitur, quae Constantinus appellat russica, non russica slavici generis, sed russica antiqua ante Slavos usurpata, quorum expositionem e lingua slavica tentare non licet.

Siuslos seu Suislos quod attinet, sane miror te non convictum per Schötgenii conatus diplomaticos. Quid enim? *Sliz* bohem. e *sluz* ortum sit? atqui ortum est í ex é, uti lítati, lípe ex létati, lépe. Servant autem é in *Sléz* scriptores Bohemi, Moravi et Slovaci vulgo. Scribunt *Schlez* Venedae in Lusatia, *Szlez* Jambressich Croata, *sljez* et *sliz* Micalia, qui Bosnensium pronunciationem sequi solet. *Sljes* della Bella. *Shles* P. Marcus Carniolus, sed lectores monet videndum *slis*, althea (apud nos *wysoký sléz*). Sub *Slęs* (boh. *zlez*) habet *Grispappeln*, malvae; *sluz* Temlerus in lexico manuscripto illyrico additque: »inde nomen oppidi Varisciae *Schlaitz* et forte *Silesiae*.« Notavit autem Temlerus sub lit. я eam pro и usurpari apud Illyrios, h. e. я scribi, ubi и nunc pronunciant. Et recte, nam *sluz* scribitur etiam *сляз* in Joannis Renii Donato, cui Cellarii lexicon minus adnexum est, pro juventute serbica slavenoserbice translato Venetiis 1767 in 8 edito, quem libellum possideo. Convenit aliqua ratione Polonorum *ślaz*, cum servant a. Est igitur vera ac antiqua scriptio *сляз*, unde *Sléz*, *Sljez* etc. *sluz* autem, quod Polycarpow habet, vitiosum est, certe slavicum proprio sensu vocabuli non est. Vides jam *Slesiae* vocabulum nunquam sonare potuisse *Slus*, semper autem *Slezy*, *Slesko* aut *Ślasko* Polonorum more.

De *ш* jam alias monui, veram ejus pronunciationem septemtrionales Slavos conservasse, nimirum Russos, Polonos, Slovacos, Moravos et Boh. antiquos; ostendam autem et rationibus ab analogia deductis. *ifstě* seu *ifče* nostrum ex *itko* ortum est, solita mutatione *τὸν* k in č aut é sic *w Polſče* (Polſftě) pro w Polſku; na *dfče* (*dffčě*) ex nominativo *dfka*. In nominativo plurali in Moravia audivi saepius *ſcý* pro nostro *ſftí*, *wogenſcý* (*officýři*) pro *wogenſftí* (adde *hrufftička* pro *hruffčička* ex *hruffka*). Aequivalet igitur nostrum *ſft* *τῷ* *ſč* et *ſc* originario. *ш* si cum latino *scutum* conferas, mox intelliges *ш* = sc peregrino, item cs seu x, e. gr. *nox*, *нош*, apud nos *noc*. Visne *нош* etiam pronunciare *noſſr?* *нош* — uti *peſſ?* his certe in vocibus transit in č aut c apud alios gentis slavicae populos. Non est igitur *ηστε* Procopii nostrum *шпе*, sed *iste, esti* sunt terminationes vallachicae h. e. thracicae.

Vale jam meque amare perge.

CXV.

1795 — 12. září. Durich raduje se listu Dobrovského a jeho uzdravení, podává zprávu o svém díle, jeho tiskaři a tiskárně, a o věnování díla kr. české Společnosti nauk.

Viennae, 12. Septembris a. 1795.

Josepho Dobrowsky, amico suo charissimo, s. p. d. Fortunatus Durich.

Tanto gaudio me affecit conspectus vestigiorum tuae manus characterum, quibus inscriptam epistolam hesternae die accepi, ut statim, statim illae
5 ingentes animi curae ac sollicitudines, quas de tua valetudine habui, levantur mecumque consolarentur fratres de restituta valetudine meliori. Solvantur balneo S. Wenceslai omnes reliquae obstructions; sed tu quoque, impense te rogo, remittas velim de illa studiorum assiduitate: videbaris enim mihi jam pridem vires animi ultra modum intendisse. Tomum II^{dum} Dissert.
10 recte obtinui gratiasque tibi ago pro munere mihi gratissimo, de quo alia vice respondebo.

Cum opus meum, *quod summa cum voluptate ter perlegisti*, etsi adhuc imperfectum, repetitis lectionibus tuis dignum fuerit, nunc jam integrum [quod ad I^o vol. partem priorem attinet] vehementer opto, ut tibi non displiceat;
15 non equidem ita mei causa, quam tui nominis; ob rationes in praefatione adductas, in qua leges, quam sim paratus ad excipiendas omnes animadversiones ac emendationes, cum primis ab amicis factas; et jam in praesentiarum ago gratias pro illa *τὸν ιη*. Sed valetudinis tuae circumstantiae non admittunt, ut nunc de criticis hujusmodi subtilitatibus mutuo conferamus. Itaque
20 ut modum epistolae ponam, spero exempla tibi fasce illo a r. P. Chrysostomo extradita fuisse, quorum plura regiae mihi summe venerandae Societati scientiarum bohemicae misissem, si mea rerum tenuitas admitteret et typographi, contractum non servantis, fata et inconstantia mentis non obstittissent. Facio igitur, quantum possum, et conatus sum omnibus viribus meis,
25 etiam tantisper attritis talem editionem adornare, quae non sit indigna tantae Societatis nomine. Inscriptionem, sicut anni 1793 mense Sept. ad me scripseras, non sine consilio facere conatus sum eamque, ut expedit brevem, non singulatim, quae prolixior fuisset, sed toto corpore complexus sum, maxime quum tu responsum dare nequiveris, neque mihi de titulo honoris ill. praesidis sociorumque nobilium constaret, et typographus *importunissime* qualemcunque hujus vol. I. perfectionem etiam cum sanitatis meae dispendio urgeret, qui jam mense Junio et fortassis jam mense Martio vel citius de vendenda typographia in Ungaria egit, quae nunc jam vacat et ad alium dominum, nescio quem, deferenda est. Nam typographus ille ultra vires suas conatus
30 est officinam suam provehere. Sed de his alias.

Regiae Societatis titulum putabam superfluum esse, quod *signum* corona boh. insigniti leonis hanc praerogativam satis designaret. Significabis itaque Societati mihi summe venerandae meam animi promptitudinem, qua, si expectationi vestrae non satisfacere, non voluntatis meae atque impigri conatus,
40 sed virium defectus crit. Si Societas, quae, ut existimo, suas dissertationes vendit, cum his opus sibi inscriptum distrahere vellet, typographus offert 20

pro 100, sed pretium distractionis mihi omnino altius videtur; assignavit enim unius exempli in charta typogr. 3 f. 20. Sed possent conditiones apponi et ille convenire de propositis vellet; vult tamen de hoc brevi certior reddi.

Vale meque amare perge, nolo enim, ut prolixiores literas vel legas vel porro scribas.

5

CXVI. *)

1795 — 22. září. Durich vyslovuje radost svou z uzdravení Dobrovského, uvádí příčiny, proč nemůže podati žádost Dobrovského o propůjčení proboštví Staroboleslavského císaři, a radí Dobrovskému, by upustil od podání žádosti zamýšleným způsobem, a zakončuje svůj list projevem ochoty ke všem službám.

Viennae, 22. Septembris 1895.

Charissimo suo Josepho Dobrowsky salutem et prosperitatem a Deo precatur Fortunatus Durich.

Gaudeo cum fratribus meis de recuperata Dei auxilio sanitate mentis et corporis; doleo autem, quod tuis desideriis ita nequeam satisfacere, prout tu per me fieri volebas: nam opus meum seu vol. I. Bibliothecae slavicae ad 10
Caesarem perferendum jam pridem destinaveram, quia per memet ipsum fieri non potest; immo ita faciendum ante annum per amicum constitui, atque solius reverentiae ac pietatis erga summum Principem causa nulliusque petitionis gratia: nam dignitatem, ut in praefatione mea procul dubio legeris, nullam 15
quaero; tanto minus retributiones, qui mallem subsidio esse, ut quivis alius 15
fidelis subditus. Amico autem suffragari quacunque justa et prudenti ratione valeo, semper paratus sum; licet igitur neque mei causa Caesarem accedere constituerim, tamen talis amici causa, qualis tu mihi esse constas, adire paratus sum. Sed a fideli amico etiam tu prudens consilium suscipies, qui tibi prod- 20
esse in tuis precibus ad summum Principem perscriptis ex animo conatur: 20
nunc vero diligentissime lecto atque expenso tuo libello supplici, nec non collato cum consuetudinibus modernis Augusti Caes. et Regis nostri in expedi-
tione supp. libel. certissimis de causis tuum hunc libel. supp. Caesari porri-
gere non possum, nisi leges prudentiae et amicitiae transgredi velim: nam 25
libellos expediendi consuetudo est praesens, quod equidem ad Bohemos 25
atque eccles. attinet: a Caesare ad Comitem Kolowrat, inde ad excel. guber-
nium Prag., postea ad consistorium; quum istae sint viae ordinariae, quas licet tu causa trimestris infirmitatis dicas non potuisse a te observari, tamen in expeditione precum retrograde noveris observandas esse. Nunc, expende, 30
quaeso, visne, ut illa posterior tuarum precum pericopa: 30

Er hofft ganz gewiss erhöret zu werden, weil seine Bitte ganz billig ist, und weil E. M. als unser allernädigster König von der Gnade und Barmherzigkeit Gottes bestimmt sind, *eine bessere Ordnung bei uns und durch uns Böhmen, die Ihrem Könige aufrichtig ergeben sind, einzuführen* — visne, inquam, ut haec, haec pericopa in criterio tot retro officiorum, ubi non 35

*) Z obsahu listu tohoto zdá se, že jeden list Dobrovského, při kterém se nalézala žádost Dobrovského k císaři o propůjčení proboštví Staroboleslavského, jest ztracen.

solum nostri populares, verum etiam aliorum ditionis Austriacae populorum viri considerent, judicia subeat tibi perpetuum nocitura, ut ita dicam? Inito mecum hujus pericopae causa strictissimo iudicio mecumque, si mea causa esset, constituenti, non esse in hunc modum porrigendas preces, nunc tuum
5 responsum exspectabo, ut consilio tecum inito mature respondeas, quo melius tuis desideriis satisfacere valeam. Alioquin facile agnosces me tuis obsequiis promptissimum esse; sed ut illa tibi non obsint et perpetuo quidem.

Vale et confide me, peccatorem licet, tui memorem esse in meis ad Deum cum primis ad aram precibus. Iterum vale.

10 Raicžii 4 volumina simpl. compacta proxima occasione mittam.

CXVII.

1795 — 4. října. Dobrovský děkuje za moudrou radu, udává příčinu své žádosti o propůjčení probošství Staroboleslavského, oznamuje, že již upustil od svého úmyslu a mimo jiné zakončuje svůj list výkladem rčení moravského: »do boha«.

Miessicii, 4. Octob. 1795.

Fortunato Durichio amico integerrimo Jos. Dobrowsky sal. plurimam d.

Prudenti consilio tuo, quod grate suscipio, omnino nunc obtemperandum esse arbitror. Paulum enim commotiori animo pericopam, quam tu notasti, scripsi in libello supplici. Ego dignitatem istam non tam mei causa,
15 quam amici cujusdam, in vicinia parochi, petii, qui, quamvis meritis alios antecellat, adduci non poterat, ut praeposituram Boleslav. peteret; cui proventuum partem cedere volebam. Cum autem consuetudinem expediendi libellos supplices tu objicias, in quibus utique ea dici non possunt, quae Caesari dici aliquando deberent ab aliquo, qui sine timore veritatem dicere
20 auderet, jam acquiesco monitis tuis et tibi pro obsequendi animo gratias habeo. Praevideo enim ipse, hac ratione nihil valitura motiva, quae adduxi, cum favore officiorum fiat, ut iis praerogativa concedatur, qui non tam meritis, quam alia re commendantur. Novi difficultates obtinendi gratiam, si
25 motu suo eam largiri nolit imperans. Plura non opus est scribere. Nihil jam ambio, nihil desidero et nihil unquam petam, etiamsi jure postulare possem.

Quo animo praeses ac tota Societas opus tuum omnino praestantissimum suscepit, cl. Pelzelius tibi perscribet. Ego enim nunc aura liberiori extra urbem fruor, ad restaurandam valetudinem.

30 Cum ultimis plagulis misisti etiam unam, nimirum lit. A, quam jam antea miseras. Si igitur opus esse censeas, ut remittatur, ne exemplar hac ratione deficiat, commone.

Occurrit ad stabiliendam vocis *bog*, *bůh*, etymologiam, quam omnes philologi probabunt, formula in Moravia consueta: *do boha*, ex. gr. mám toho
35 *do boha*, nagedl gfem fe *do boha*, i. e. satis ac sufficienter, abundanter, ut adeo Deus sit *ens sibi sufficiens*, quod selbstgenügsam Germani appellant.

Alia nunc non vacat perscribere; faciam id occasione alia. Consulto enim a laboribus aliquo tempore vaco, quamvis animi vires omnino jam

refectae sint, sed ob corporis debilitatem aliquam (nam non nisi fructibus vescor et aqua refocillor) adhuc mihi ab intensione virium temperandum est. Vale meque fratrum tuorum votis commenda.

Durich připsal na str. 3.:

Sibi sufficiens Sirach. XL. 18: ~~ἐπι~~ ἀντάρκως ἐργάτω. Slavus interp. v. 18: 5
ЖИКОТЬ СМОДОКОУЛНАГО ДѢЛАТЕЛА. Sed ad Philipp. IV, 12: ἡζυβήτουσεσθωσαν ἀντάρ-
κης εἶναι. Vide Nov. thesaur. philol. Jo. Christiani Biel voce ἀντάρκως.*)

CXVIII.

1795 – 24. listopadu. Dobrovský v návalu choromyslnosti pokládá se býti nadán duchem prorockým a povolán prospěti své vlasti a všem lidem čistého ducha pomocí Slovanstva, kterýžto obrod vycházeti má z Čech, jež mají se státi prvními a kam se mají přestěhovati všichni dobří lidé.

Die 24. Novem. 1795.

Durichio Josephus s. pl. in Christo.

Die 9. hujus mensis integrae sanitati restitutus, pugnae exitum die 10
d. Comiti Nostitz praedixi, atque aliis; hoc experimento, mihi enim aliae
rationes non desunt, et alios convincere potero, donum prophetiae a Patre
luminum mihi concessum non esse phantasias hominis aegri. Gratias igitur
ago pro dono illo Deo, a quo omne donum optimum, quo, si recte utar,
patriae prodesse potero. Et quid mihi carius esse possit post Deum patria? 15
Sed et exteris ac omnibus hominibus prodesse cupio. Igitur ab 11. nihil
fere ago, nisi impellente Spiritu. Possum certe illud Danielis VII, 28 appli-
care mihi: »Ego D. multum cogitationibus meis conturbabar et facies mea
mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.« Miro modo me-
cum disposuit providentia Dei ab infantia mea, multo magis autem nunc, 20
cūm probatus essem corporis infirmitate. Evangelium e Matth. 24. cap. de
iis, quae Christi adventum praecedere debent, legi jam (miro errore) Domin. 24.
ruricolis Miessicensibus (Měšice); iterum vero, cum jam Pragae essem aliaque
de causa rus excurrerem, accidit, ut idem Evangel. Dominica 26 seu ultima
ibidem legerem, latine in missa, germanice et bohemicè post missam. Oportet 25
enim in tertia mundi aetate, tribus linguis praedicari Evangelium, Slavis pri-
mum, deinde aliis. Quod tu de dialecto slavica toti genti communi et ecclesia-
stica historico sensu falso scripsisti, vere dixisti prophetico sensu, h. e. de
aetate, quae nunc incipit, in qua slavicus populus, utpote latissime diffusus
per orbem, nomen habebit a *Slava*; magnalia enim Dei in Slavis et per
Slavos orbi ostendentur agente eo, qui agitur a Spiritu s. Omnes veri bonique
amantes donis replebuntur; implebitur enim nunc tertio illud Joelis: effundam
spiritum meum super omnem carnem. Omnis enim prophetia *ter* impletur,
cum *tres* sint, qui testimonium dant; et *tria* regna sint providentiae divinae:
naturae seu Patris, gratiae seu Filii, libertatis et amoris seu Spiritus sancti, 35
qui electos praeparat in adventum regis humani generis, qui regnaturus est
post consummationem seculi.

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

Nemone Vindobonensium initium dolorum videt aut auguratur? Germanice cum legerem Evangelium ultimae Dominicae, a lacrymis temperare mihi non potui, imminent enim mala toti germanico imperio. Ad regna slavica, qui pacem amant, convolabunt electi, quibus lubentes jura hospitalitatis praestabimus. Credo te brevi venturum ad Bohemiam. Restituenda enim sunt omnia. Spero etiam Jos. Franciscum, qui nunc imperator Germanorum, venturum cum sponsa sua, filia regis Galliae, et sorore sua, quae Bohemos adamat, ad nos. Propulsis, ut facile fieri potest, Gallis a limitibus Germaniae, redibunt legiones bohemicae domum, ut filii consolari possint matres viduas et orbas, quarum precibus arma nostra benedicuntur. Miram, inauditam, incredibilem (iis, qui solum viribus suis fidunt) rerum ac regnorum conversionem videbimus omnes, qui ad finem perseverabimus. Pestis ac fames non tangent nos, sed alios. »Cum venerit verbum ejus, scietur *propheta*, quem misit Dominus in *veritate*. Jerem. 28, 9. Perdet foedifragus Prusiae rex Silesiam, quae ad Bohemiae regnum spectabat. Amittet Saxo, quod ejus consilium pravum secutus fuerit, Lusatiam. Augebitur in immensum regnum Bohemiae et prosperabitur; reflorescet Polonia, punita ob neglectam linguam maternam (nobilitas enim magis jam amabat gallicam, uti et mores et vestitum peregrinum); augebitur russicum imperium et extendetur ad limites Persiae et Indiae, h. e. attinget gens slavica retrogradiendo eas regiones, quas primitus occupaverat. Inde linguarum cognationes, uti et populorum Providentiae nutu factum esse certe credo, quod Russorum imperatrix vocabularium ll. totius orbis edi curaverit, a me emendatius et per partes edendum iterum. Jam enim russo itineri me rursus accingo, cum sociis laborum, quos nactus fuero. Sed longius peregrinandum erit, ut appareat tandem Indorum sapientiam, Graecorum philosophiam, Evangelii stultitiam ab eodem fonte manasse et eodem redire omnia. Diffundetur itaque lumen supernum per universum orbem prius, quam adveniat is, qui in gloria apparebit. Incipitque nunc segregatio ovium ab hoedis. Lege, quaeso, cap. XI. ad Hebraeos et augebitur fides tua. Potest profecto Deus efficere longe majora, sed nunc mediis ad speciem naturalibus utitur. Stellae cadent, h. e. cometae appropinquabunt telluri, aestus maris producent, atmosphaeram corrumpent, inde pestes etc. Pressione aeris male habere aegros, dies 11. Novembris prodidit apud fratres misericordiae. Maniacos effici, qui voracitate corrumpunt sanguinem et humores, mox docebimur per Anglos, qui Irlandorum linguam et religionem a tot seculis opprimebant. Sed jam nunc alius rerum ordo, alia conversio incipit. Quod erat primum, erit ultimum et vice versa. Primi omnium nos Bohemi, uti olim Judaei et etymologiae ratione (Čech a číti), et virtutum maternas custodia, h. e. benevolentia, fide, patientia. Quae de slavicae nationis fide dixi coram Leopoldo, a paucis recte intellecta fuere; ab aliquo homine (atheo certe et Bohemorum inimico), dum ederetur plagula, consulto et impie immutata fuere illa prophetica verba: Es ist in Wahrheit aller Aufmerksamkeit werth, *wie wunderbar die Vorsehung die Schicksale ganzer Nationen leitet und bestimmet*. Subductis substituta sunt, quae in edito exemplari leguntur: *wie sehr sich die Lage aller slawischen Völkerschaften geändert hat*. Puerilis animi homo iste, qui me eo de loco non interrogato ausus

est, corrumpere veritatem, nunc Vindobonae praeest, ut audio, consessui illo, qui de reformandis studiis consultat.

Nos Bohemi non indigemus consilio istorum hominum. Nos ipsi nobis sufficimus in his, quia iisdem a Deo facultatibus praediti sumus, quibus orbem regere volunt a... Vindobonenses. A nobis erit repetendum exemplar, secundum quod studia reformanda erunt. Apud nos lumen orietur et iam ortum est primum, propagandum deinde ad alios, qui grato animo suscipere velint. Viennensibus certe illud maximopere commendandum est: *attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate et curis huius vitae* et superveniat in vos repentina dies illa. Luc. 21, 34. Nobis autem dictum credimus: *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, et stare ante filium hominis. Suadeo ergo omnibus bonis, ut quantocius in Bohemiam commigrent aut saltem sentientes impulsus spiritus, diutius non resistant. Utinam, frater, jam adesses, ut tibi, nisi forte institutione mea jam non indigeas, ipse illuminatus in iis, quae ad Dei providentiam circa populorum salutem, redemptionem et libertatem spectant, pandere possem mysteria scripturarum. Mihi etenim contigit idem, quod Paulo apostolo. Vidi lumen non semel, sed saepius, habui somnia, visiones, sed non possum nunc explicare omnia. Spiritus flat, ubi et quando vult. Circa tempora, si definire ea velim, maxime haereo, sed patientia opus est. De die in diem proficio. Omnia tempus habent. Nosti animi mei affectum sincerum proficiendi in omni scientiarum utilium genere. Sic praemiatur Deus fideles servos. Dum ante tres annos e codd. slavonicis variantes lectiones Mosquae exciperem, nondum in mentem venit, futurum aliquando, ut praeter literam etiam sensum Apocalypsis assequerem. Lege, quaeso, cap. XIII. et perpende, an non de Gallia et Germania haec dicta sint, quae ibidem leguntur.*

Saluta amicos bonosque cives omnes.

CXIX.

1796 — 31. března. Durich raduje se z uzdravení Dobrovského, přeje si, by císař povolil české gymnasium v Sázavě, podává zprávu o starých nápisech v klášteře Sázavském, zmiňuje se o svých pracích a starostech a o svém úmyslu vrátiti se do svého domova.

Viennae, 31. Martii 1796.

Josepho Dobrowsky suo amico Fort. Durich s. pl. d.

Vehementer heri visis tuae manus literarum*) ductibus gaudebam, quarum desiderio iam ex longiori tempore tenebar, ignarus tuae stationis, de cujus commutatione aliquid ad me perlatum est, quin tamen resciverim, ubi omnino commoreris aut in quem modum ad te literas dare possem. Nunc tanto magis tuomet nuntio laetor de felici Pragae reditu, recuperata valetudine resumtisque studiis; quanto vehementius ex te certioris quidpiam notitiae cognoscere cupiebam, tuque diutius me anxium haerere nolueris. Omnino anxium scripsisti melius, quam perspexeris, cur nullas a me rece-

*) List Dobrovského, ke kterému patří tato odpověď Durichova, se nezachoval.

peris literas: mihi enim integritas conscientiae meae non tantum amoris, verum etiam venerationis, quibus in te feror, pro munimento est, et animi simplicitatem in solatium erigit contra suspicionem corrupti aëris, ut ne fortassis pro veritate simplicius agam aut in re etiam aequissima officium praestare aliquando neglexerim, tui honoris tua comprobatione studiosus. Quid ego de ejus modi morbis judicem, de quibus Aristotelem ex familiari tuo laudasti, dicam ex animo: jam ante undecim annos subtimebam, ne tua ultra modum ingenii animique assidua contentione ac studiorum varietate quidpiam adversae valetudinis tibi conscisceres; nunc noveris me quidem metum deposuisse, si modum tenueris conatum ingenii. Utinam hoc impetrare vales, ut Sazavae gymnasium bohemicum erigi patiatur Augustus; fortassis divus ille doctor nostraeque dulcissimae patriae patronus popularis tibi auxilio erit. Nuper me quidam Sazavensis monasterii gnarus d. Josephus Kugler, antea ejusdem loci chyrurgus, mihi Pragae commoranti notus, accessit, quem interrogavi: num in quibusdam monasterii aut ecclesiae, cum primis illius veteris [cujus ego ruinas anno 1756 vidi quidem, sed illo tempore hujusmodi studiorum ignarus in inscriptiones inquirere ne quidem cogitavi] locis quibusdam, literis parum vel omnino ignotis, signata videantur monumenta; cujus rei causa formavi quosdam characteres cyrillicos, postea glagoliticos antiquiori literarum ductu, quaerens: utrius formae similiores ei videantur esse inscriptiones illae, quas ipse tribus vel potius quatuor diversis locis, nimirum ex utroque latere ad introitum veteris ecclesiae pone columnas geminas esse asseverabat; tertiam in horto monasterii in lapide de terra prominente; quartam retro altare majus infra chorum: respondit ille ad priores, nimirum cyrillicas, quarum ex graecis literis quaedam sibi non ignotae essent, laudatas ecclesiae inscriptiones vix pertinere; sibi tamen potius videri, formas glagoliticis monumenta prae se ferre literarum singillatimque characterem Δ notavit asseveravitque justa mensura celte insculptas esse, quarum literarum profundiores sulci adhucdum aurea habent vestigia. Ita ille de superstitibus monumentis literatis Sazavae. Ingenti gaudio virum ista narrantem audivi statimque mecum in animo constitui literas ad a. r. d. *Chmela*, alias missionarium bohem. S. J. nunc loci parochum, enixis precibus dare, atque adcluso utriusque alphabeti specimine interpellare, dignaretur interim sex aut decem literarum specimina inscriptionis laudatae ecclesiae mecum communicare. Sed tu pro tuo in patriam amore, nominatim in beatissimum illum Sazavensem locum, excurrere illuc, atque tam diu neglectum rei nostrae literariae thesaurum cum orbe literario communicabis multaque momenta corriges ac illustrabis, superabitque iste conatus omnes alias lucubrationes tuas. Ego sane magis gaudebo, si hoc tua opera factum fuerit, quam si mea fieret; quemadmodum tuis animadversionibus erudiri omnino cupio et, ut illas ad me mittas, etiam humanissime interpello.

Nescio sane, in quem modum scribere potueris: *Si tibi animadversiones non displicebunt* — num arbitraris me duplicis animi esse, ut alio publice scribam: Praef. pag. XXXVII. et seq., alio tuas animadversiones excipiam? Amicus es; ergo non insultabis, sed docebis, et ego lubens audiam: sive complura compendio stringenda monueris sive alia emendanda, reliqua vero

addenda, quae volumen I. (I^{am} p. ejus intelligo) continere alias debebat, cum charitate ac veritate indicaveris, uberrimum fructum hujus repetitae editionis (si tamen futura est) capiam. Optassem ego magis citiusque meas lucubrationes MSS., priusquam typis exscriberentur, ad te perferri; sed utique memor es ferme sub id tempus, qua valetudine usus fueris et quod nullas a te epistolae sequioribus mensibus cum primis Julio obtinere potuerim: quum tamen typographus meus, qui absolutionem vel dimidii operis, ob futuram typographiae venditionem importune urgebat, ut cum dispendio sanitatis totis noctibus studere, collecta digerere, digesta describere, typis perscripta frequentius corrigere, nec tamen frequentationem Bibliothecae intermittere necesse fuerit; tot me varietatibus et animi sui commutationibus exerceret, ut ferendis rebus istis jam impar fuerim et laesam valetudinem necdum satis recuperare valeam. Accessit paulo post mense Decembri rumor antiquandi hujusce conventus, qui jam ita excrevit, ut dies diem trumat, quo nescio, cujus mutationis subitaneae exspectatur hora; neque enim hujus monasterii fratres eligere superiorem audent, his diebus parochum in Fallbach constitutum. Quibus in circumstantiis facile intelligis, quam sim de novo eligendo mihi nidulo sollicitus, ubi mea collectanea, licet necdum tam perfecte, ut optaveram, coacervata digerere et typo parare valeam, quidquid Dei providentia mecum circa editionem disposuerit. Pluribus de causis, impetrato Dei auxilio ad provide agendum meque Ejus voluntati committendum, constitui patriam meam omni dilectioni praeponere domumque redire; necdum tamen tempus definire possum. Haec interim in tuum sinum dicta sunt, alio tempore opportuno plura scripturus sum, nunc interim pro tenacitate silentii te interpellans. Vale quam optime, atque sincere amantem redama. Celeriter scribenti atque non relegenti epistolam parce!

Na 4^{té} straně připsáno jinou rukou:

Heitschel von Sternhein, Erzdechant des Kaurzimer Kreises und erzbischöflicher Vikar, Pfarrer zu Bistritz, hat K. Leopold eine von vielen Vikaren unterschriebene Vorstellung wegen Eröffnung eines böhmischen Gymnasii eingereicht.

CXX. *)

1796. — 20. září. Durich podává zprávu o svém přesídlení do Turnova, o vydání druhého dílu své Bibliotheky v Budíně, zmiňuje se o žádosti Dobrovského k císaři a vyžaduje si rady při vydávání druhé části Bibliotheky.

Turnovii, die 20. Septembris 1796.

Josepho Dobrowsky, suo integerrimo amico, Fortunatus Durich salutem in Christo pl. d.

Jam diu desiderabam quidpiam literarum a te obtinere, immo tecum Vindobonae colloqui, ut de progressu ac promotione inchoati mei operis conferre valerem: nosti enim, quanti aestimem tua consilia literaria. Sed frustra tuam praesentiam praestolabar et fortassis etiam complures eruditi

*) Předcházející list Dobrovského, na který tuto Durich odpovídá, se nezachoval.

in Hungaria. Vindobona discedens prof. Alter interpellavi, ut, si eo advenires, tui meum desiderium tibi significaret et de meo Turnovium discessu te certio-
 5 rem redderet, atque de futura editione operis mei, quod Budensis uni-
 versitas emta a Nowakowiczio typographia suis sumtibus, inito mecum meliori
 10 contractu sponte sua, ita vult edere, ut cl. Ribay munere correctoris fungatur,
 pro quo d. directorem Lakicž salutavi. Hanc ob rem tanto magis tuam epi-
 stolam legere desiderabam, quanto majori studio ducor in opere perficiendo
 tuis auxiliis, quae in prima parte laudavi. Nunc vero propemodum dubius
 haereo, an de mea tui aestimatione veterana consuetudine sentias; mihi enim
 15 videris quidpiam culpae adscribere in eo, quod tu per epistolam probasti et
 arguis de officio neglecto, quod faciendum postea nolebas exigisque suppli-
 cem libellum, quem ego propterea combussi, ne in cujuspiam alterius manus
 deveniret, quia scripseras ad me: *te non nihil concitatum fuisse*, dum lauda-
 tum libellum scribebas recteque a me factum asseverasti, quod illum non
 20 porrexerim. Cui itaque usui libellum servassem? Non itaque rebus juxta
 consilium in providendo tuoapte iudicio expensis mihi vitio dabis, dum libel-
 lum, quem repetis, ad te mittere non valeo, non futurum usui, postquam
 illum vel ipse mente concitata scriptum asseveraveras. Quid de te sentiam,
 non melius confiteri possum, quam perceptis de te ipso tuis significationibus,
 25 quod tibi conscius sis sanae mentis et validi corporis: quid enim carius mihi
 esse potest, quam mens sana in corpore veterani amici sano? Id mihi tanto
 credibilius est tantoque magis confirmabitur, quo citius me de rebus in edi-
 tione 2^{dae} partis observandis ac in priori emendandis, ut promiseras, edo-
 cueris. Doceri vehementer cupio, cum primis ab amico egregiis animi dotibus
 30 praedito. Quod mihi bene precaris, tibi identidem precor, ut Deus mentem
 animumque tuum roboret. Vale!

P. S. Saluta amicos Pragenses.

CXXI.

1796. — 17. listopadu. Dobrovský opět zmiňuje se o své žádosti k císaři, vytýká Du-
 richovi, že ji nepodal, přeje Durichovi úspěch k vydání II. části Bibliotheky, vyslovuje
 35 přání, by Durich přijel do Prahy, a slibuje mu opravy k prvé části Bibliotheky.

Miessicii, 17. Novem. 1796.

Fortunato Durich, veterano amico suo, J. D. sal. pl. d.

30 Quamvis ipse fassus fuerim, me libellum supplicem, quem ante menses
 duos a te repetii, *animo paulo commotiori* (his enim verbis usus sum) scrip-
 sisse, tamen nihil in eo fuisse, quod non etiamnum defendere possem, mihi
 conscius sum. Sed in eo, quod porrigere eum metueris, nihil jam reprehendo,
 cum ego et praepositura et gratia eorum, qui beneficia ecclesiastica indignis
 35 aut saltem de patria nostra nihil meritis conferre consuevere, carere possim
 et in posterum velim. Non enim putavi, rem tanti momenti esse aut seriem
 verborum, ob quam mihi metuebas, tam injuriosam, ut plane exurendum
 judicares. Neque unquam, ut recte memini, *scripsi a te recte factum*, quod
 illum non porrexeris. Sed de his non disputabo amplius, cum a te bono

animo ac optimo consilio, ut tu quidem iudicas, facta sint, quae ego aliter facienda volui. Video autem jam, absentem amicum non posse de rerum statu ita plane iudicare, uti se res habent. Neque precibus cogere quemquam possumus. Sufficit te noluisse aut non potuisse, quia mihi aut tibi metuebas, etiamsi te nunc tua fallat memoria, dum scribis, *quod ego facien-* 5
dum postea noluerim id, quod antea a te flagitabam. Nolo autem pluribus ista exponere, cum ejusmodi sint, quae melius silentio premantur.

Quod Budensis universitas editionem operis tui adornare velit conditionibus melioribus, tibi et omnibus cultoribus l. slav. gratulor. Budam ipse ire constitueram, sed hostium irruptione percepta ad Bohemiam properavi. 10 Fortassis proximo vere ad Hungariam excurram.

P. Chrysostomus nuper mihi narravit, te hyeme proxima Pragae commorari voluisse (aut velle), quod ego summopere opto. Tunc ego longe commodius implere possem, quae promiseram. Taedet enim multa scribere. Si tamen Pragam venire non posses, qua de re edoceri cupio abs te, notabo 15 ea loca 1^{mae} partis, in quibus quaedam emendanda aut supplenda mihi olim videbantur. Nunc ad manus exemplar non habeo, mox relecturus, quam primum Pragam venero. Pragam autem concedam, ibi hyematurus, post octo circiter dies.

Deus te servet incolumem et ad opus illustrando Slavorum nomini desti- 20 natum propediem perficiendum vires largiatur. Vale quam optime. *)

CXXII.

1797. — 21. června. Dobrovský přeje si nějakou zprávu o Durichovi samém, zve ho do Prahy, nabízí mu své služby, podává zprávu o svých pracích ve Vídni a zakončuje svůj list drobnými literárními zprávami.

Pragae, 21. Junii 1797.

Fortunato suo s. pl. Jos. Dobrowsky.

Cum nihil per amicos de laboribus tuis, de valetudine tua, de proposito tuo rescire mihi, saepius sciscitanti, licuerit, te ipsum hisce interpellare literis 25 constitui. Optarem autem, ut te aliquando tandem Pragam conferres, ut coram tecum agere liceret de his, quae tua meaque intersunt. Habe itaque consilium meum. Integro mense Julio hic commorabor, abiturus deinde rus et ante hyemem vix rediturus, nisi per intervalla. Si quae igitur ratione Bibliothecae slavicae conferenda putares, hoc tempore commode fieri posse 30 iudico. Si bibliothecas Pragenses lustrare volueris, habebis me comitem, adiutorem. Si e collectionibus meis tibi quidpiam arriserit, erit ad nutum tuum. Si ad S. Procopium excurrere mecum optaveris, faciam, ut id sine sumtu fieri possit. Coram profecto plenius et perfectius absolvi omnia poterunt, ad quae perficienda me aptum iudicaveris. Fac igitur, ut te tandem aliquando 35 hic mihi frui liceat. Veni itaque quantocius. Nemo certe amicorum erit, qui de adventu tuo non sit gavisurus.

*) Na čtvrté straně jest adresa Durichova a připsáno od Duricha: Praes. 22 Novembr.

Hyemem fere transegi Viennae. Ibi Evangelia illa antiqua bohemica, de quibus tu saepius in literis ad me datis mentionem feceras olim, accuratius examinavi, ut tandem statuere possim, sitne aliquod vestigium vers. slav. in nostris libris antiquis, an nullum plane. Deinde Lupacii recensionem cum ea, quae in Žerotinianis bibliis habetur, contuli, ad discrimen recensionum definiendum. Dabo enim aliquando vers. boh. historiam amplio-rem. Mense Martio et Aprili invisi matrem aegrotantem amicosque hinc inde sparsim habitantes. Nunc fere tempus vacuum in colligendas lect. var. ex Apocalypsi pro editione Griesbachiana impendi. Primum volumen hujus egregii operis videbis apud me. Multa certe sunt, quae tecum communicanda haberem, sed per angustiam chartae non licet perscribere omnia.

An nosti librum »Pars versionis arabicae libri *Colailah wa Dimnah*, sive fabularum Bidpai philosophi Jndi. Lugd. Batav. 1786. 4.« ab Alb. Schultensio editum?

De opere anglico: A Catalogue of Dictionaries etc. num tibi quidpiam innotuit? Recensentur in hoc opere omnium fere linguarum lexica, grammaticae et alphabeta, auctore *Williamo Marsden*, Londini 1796 in 4. Cumque etiam slavonica contineat, curabo, ut librum nanciscamur ex Anglia pro usu tuo, nisi forte eum *Alterus* noster jam possideat.

Puchmayerus, ardens prae maternae linguae desiderio, alterum jam tomulum poëmatum excudi nuper fecit, cui imago P. Prochazka praefixa est. Patieris sane, ut tomulus tertius facie tua ornari possit. Plura coram.

Age jam et te itineri accinge; sine lucro, spero, non abibis. Neque video, quid te tantopere detineat aut impediatur. Tuos enim, cum quibus libenter versaris, iterum videbis. Vale et voto meo fave.

Si tamen nullo modo aut non sine incommodo venire posses, rogo, ut me quamprimum certio-rem reddas. Iterum vale.*)

CXXIII.

1797. — 26. června. Durich oznamuje příčiny, proč nemůže do Prahy přijeti, vylučuje své osobní poměry v Turnově a kraj tamější, zve k sobě Dobrovského, zmiňuje se o svých pracích, podává zprávu o starých nápisech v Turnově a v Hrušticích.

Turnovii, 26. Junii 1797.

Josepho Dobrowsky suo veterano amico Fortunatus s. p. d.

Magno gaudio me tuis ad me datis literis affecisti, quibus ex memet ipso de valetudine mea meoque (studiorum utique) proposito certi quidpiam rescire cupis. Optarem ego ipse tecum im primis coram agere de his, quae tua meaque intersunt essetque ista collatio mutua de operis mei ulteriori editione, immo de opinionibus, in quibus adhucdum non satis invicem convenimus, votum diu jam desideratissimum; toto etiam mense Julio hujus rei causa et visendarum bibliothecarum Pragensium ratione te adjutore et comite lubens commorarer Pragae; sed per id tempus imminens jam, istis potissimum

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Dobrovského.

de causis, quas tibi velut fideli amico candide ac simpliciter pandam, non
 possum Pragam venire. Prima est, atque omnium maxima, quod illos du-
 centos et aliquot florenos, quos Vienna in patriam rediturus habueram, par-
 tim in emtionem hujus casae suburbanae et modum agri non ita magni, ex
 quo hortum facio, illius commodiorem instructionem, in culturam horti; tum
 in ipsum iter cum reculis, libris et manuscriptis impenderim ita, ut mihi octo
 tantum aurei remanserint huc revertenti. Heic consistens de alieno aere
 contracto a meo nepote ob necessitatem, quum ars illa gemmariorum Turno-
 viensium propemodum infra conditionem operariorum diurnorum sit redacta,
 sero quidem rescivi; sed non poteram illius et familiae ejus, quae uxore, 10
 una filia 4to annum agente et filio bimatum ingresso constat, non misereri:
 partim ut heic permanens et parsimonia atque rei domesticae diligenti cura
 eum illa miseria liberem successive, residuum adhuc pretii, quo fundum emi
 exsolvam instruamque hortum usui fructibusque ferendis meoque et aliorum
 solatio. Si jam duabus cellulis, quas meo cubili anno futuro, si Deus vitam 15
 produxerit, jungere slavico, id est lignario aedificii genere intendo, provisus
 essem atque aliis rebus necessariis ad excipiendum hospitem amicum, te
 humanissime ad me invitarem. Sed, quod nunc fieri nequit, fortassis vertentis
 anni autumno fieri poterit; nec tibi displicebit vicinia et illud meum pauper
Laurcentinum vel, si malis, Horatii meumque desiderium: *Hoc erat in votis,* 20
modus agri non ita magnus — cet. tantum parum silvae deest et *apes pau-*
peris; sed istas quoque curabo. Supra rivum *Radostna* ex monte *Kozakov*
 (quem ex fenestra vicinum specto praecedente amoena varietate agrorum
 pratorumque ex declivo situ in lentos colles ascendente, qui saturo viridi
 colore horizontem meum ex parte orientali claudit, unde nunc ascendentem 25
 auroram video) defluentem casa haec sita est in parvo colle, dixerim: na
 chlumku, quia vicinus mihi ab eadem parte pagus dicitur Podchlumek. Tuo
 sinui confiteor, quod huic paternae, ut ita dicam, curae intentus et magis
 sollicitus, ut quantocius nepos meus alieno aere liberetur et fundus ille uti-
 liter instruatur, rationes accepti et expensi in singulos menses ita disponam, 30
 ut nihil remaneat, jactans omnem sollicitudinem meam in eum, cui cura est
 de omnibus, praesertim de iis, qui student nulli quidpiam debere, nisi dilec-
 tionem; itaque per id tempus etiam necessariis rebus ad iter instituendum
 et alibi commorandum destituor. Huc accedit studium satisfaciendi causae,
 ob quam, ut equidem nosti, Augustus noster Caesar et Rex meam pensionem 35
 monasticam 200 f. auxit; omnes igitur vires impendo, ut laborem sarciam,
 quem infirmitas et ingentes curae domesticae impediverunt, satisfaciamque
 desiderio Slavophilorum, im primis amicorum, quorum tu princeps es, tum
 Pelczelius noster atque Zlobiczky. Societati nostrae, ut equidem intellexi, ob
 judicium de opere meo jussu supremo datum, plurimum debeo conaborque 40
 tanto magis benignitatem illam patrio amore ac studiis demereri: hanc ob
 rem, si cl. Pelczel interpellatus meo nomine Societati necdum gratias egit,
 te rogatum velim, ut id praestes et judicium illud mecum communicare
 velis. Testabor meam grati animi memoriam in praefatione part. II. intro-
 duct., et propterea quoque dissertationem *paro: De antiquissimo dialecto* 45
bohemica servato Turnovii epitaphio ex anno 1279; sed adhucdum eget dis-

cussione critica, praesertim ob tuas observationes, quas mihi nuper cl. Zlobiczky objecit, quarum illa ex tua 3^{ia} parte des literar. Magazins für Böhm. u. Mähr. S. 176: böhmische Inschriften kommen weder auf Glocken, noch auf Grabsteinen vor dem 15ten Jahrhundert vor — me attentiorem reddit,
 5 ut nihil intermittam, quod ad crisin diplomaticam pertinet, ut pro eruenda veritate simplicius agatur. Propterea diversis vicibus ter ad monumentum seu lapidem arenarium muro immersum coemeterii et propterea bene servati ad praesens tempus, exceptis duabus literis et uno puncto, cujus tamen vestigium signanter apparet, et illarum opere anaglyptico seu caelatura emi-
 10 nenti formatarum partes tantum desunt, per intervalla accessi, immo tertia vice non solus; sed interpellato d. decano et capellano, quos pro diligenti attentione et autopsia rogavi, et cum ipsis inscriptionem quoad omnia diu examinavi nec tamen, ut Zlobiczky fortassis ardore inventionis a me factum putabat, (cui equidem pro hac prudenti animadversione summas habeo gratias) ut pro Z numero haberem eum, qui 5 exhibet, adeoque inscriptionem ad secul. XVI. referendam esse; tamen examinata inscriptione, quam heic tecum communico non aliter, quam ad annum *millesimum ducentesimum septuagesimum nonum* referendam esse primum quidem ipsis numerorum formis, tum argumentis orthographicis et collatione aliquot aliarum inscriptionum bohemicarum quas heic adhucdum publice existentes ad ecclesiam
 20 S. Nicolai decanalem, tum ad illam S. Mathiae civitati contiguam in *Hrufftice* (apud Balb. lib. parochial. ex MS^{to} decim. eccles. 1384. decan. Turnow. pag. 28. *Hrufftitz*) habemus, ex annis 1538 est inscriptio turris; 1584 et 1585, epitaphia Wartembergicorum et in *Hrufftice* inscript. campanae: tit-
 25 sitzeho † CCCC° † dewadefateho † druheho †. Baptisterii ad S. Nicolaum inscriptio quidem latina est, sed annus observatu dignus, ob tertium numerum in collatione secundi: 1521 et ob formam literarum eleganter quidem scriptarum, sed lectu difficillimarum ob genus characterum, quibus cognoscendis tres propemodum horas impendi et lectionem ita sum assequutus,
 30 quam heic trado in vase stanneo exaratam opere valde parum anaglyptico: In | nomine | patris | qui | credederit | et | baptisatus | fuerit | saluus | erit | [superioris limbi series]

et | filii | et | spiritus | sancti A. | baptisteriū | edificatū | ē 1 | 5 | 4 | 1. [inferior series].

35 Sed futura hebdomada pluribus verbis de superius laudata inscriptione epitaphiisque Wartemberg. agam; nunc te humanissime interpellatum volo, ut mecum communicare velis de antiquitate monasterii ordinis Praedicatorum heic in loco monumenti servati olim a Benessio de Wartemberg Burggravo Glacensi, ut Czerwenka noster in Splendore etc. domus Waldsteinianae pag. 12
 40 adnotavit, fundati, si qua habes, tibi observata, praesertim de ipsius Benessii vita et meritis, anno foundationis, maxime de obitu ejus. Certe anno 1302 adhuc vixit. Tomo I° Scriptor. Ord. Praed. Jacobi Quetif et Echard pag. XIII. inter conventus Anno MCCCIII exstantes N° 17 ponitur *Turnoniensis Turnaw in Moravia* triplici sane errore, quia scribendum erat Turnowiensis
 45 Turnow in Bohemia.

Operis illius Anglici: A Catalogue of Dictionarios etc. notitiam non habeo; utinam illud nancisceris! Sed jam necesse est illam inscriptionem, ut omnino in lapide exstat, quod ad chronologiam attinet, tecum iisdem characteribus communicem, ceteris nunc usitatis lit. formis*)

CXXIV.

1797 — 13. července. Dobrovský zve Duricha, by na jeho útraty přijel do Prahy, oznamuje mu, že on nemůže letos do Turnova přijeti a podává svůj úsudek o nápise Turnovském, oznámeném v předešlém listě Durichově.

Pragae, 13. Jul. 1797.

Fortunato suo Jos. D. salutem pl. d.

Doleo te tot impedimentis detineri, ut desiderio meo, te videndi Pragae, satisfacere non possis. Si tamen haec maxima causa est, quod pecuniam ad iter impedere non possis, facile hac cura liberari poteris. Fac iter hoc sumtu meo. Hic de hospitio et victu providebo. Tantum scribe te quantocius venturum, ut praestolari possim adventum tuum. Libri omnes mei ad usus tuos sunt, neque satis scio, quomodo Turnovii continuare possis opus tuum, cum nulla bibliotheca publica ibidem exstet. Ego quidem ad medium mensem Augusti Pragae morabor, dein abiturus et vix intra mensem revertar. Gaudio te et aucta pensione contentum et tuo delectari Laurentino. Vellem et ego Sabinum quodpiam excolere. Soleo Mieschicio montem *Kozakow* e longinquo spectare, nunc eo jucundiori aspectu, quod sciam ad pedem ejus incolam te ibidem habitare. Vellemque te invisere aliquando causa rei literariae communis, quam a tot annis tractavimus, sed hoc anno vix potero. Fieret certe majori cum fructu, si tu prior me inviseres.

Judicium Societatis de opere tuo nondum mihi traditum est; mittam tamen alias, si hac vice Pragam venire nolles. Huc te etiam invitat d. director Swoboda, qui de occasione, qua domum redire commode poteris, providebit. Sed retinent te gaudia ruris, nec invidio. Vellem tamen, ut venires.

Placuerunt inscriptiones, quas larga manu communicasti; sed patieris, ut sententiam pandam meam de lapidis sepulcralis inscriptione. Non esse seculi XV. ex siglis numerorum 7. 4. apparet; aliis enim figuris eo adhuc seculo pingebantur. Ergo ad sec. XVI. aut plane XVII. referenda erit; *magic*, habens, certe recens est. Facileque *Danielem Žambersky* in chartis urbis antiquis reperies. De numeris 16279. Septembris ita sentio: Lapidarius non satis attentus etiam punctum ante numerum .9 ponere debuerat, ut sit legendum *nona* Septembris (9. Septembris). Restat 1627. Cum post numerum 1, centenarii soleant omitti, supplendum erit 5 aut 6. Solent enim post millenarios scribere ω (et cetera), centenarios intelligendo. Quid autem 6, cum simillimum sit $\tau\phi$ *b* in voce Septembris, significabit? Existimo ante 1 locandam fuisse, ut sit *Leta b 127* — h. e. *Leta božjho 1—27*. Male ergo hic insertam puto. Nescio, utrum tibi satisfactorus sum hac expositione. Illud vero omnino

*) Konec tohoto listu se nezachoval.

certum est numeros esse seculo XV. recentiores. Confer numerum X baptisterii cum 4 in inscriptione laudata.

De Benessio de Wartemberg et conventu Turnoviensi non habeo nunc, quae perscribam. Exquiram autem notitias, propediem tibi communicandas, si quas reperero. Evolvendo monumenta conventuum prov. boh. ord. Praedicatorum, quae post abbatis de Steinbach obitum possideo, nihil omnino aliud de Turnoviensi conv. inveni, nisi quae Hagecus de eo in indice conventuum ord. Praed. habet. Vale jam et mihi fave.*)

CXXV.

1797 — 29. července. Durich lituje, že nemůže nyní do Prahy přijeti, podává zprávu o svých neodkladných pracích, slibuje později navštívit Dobrovského a podává ukázkou z druhé části své Bibliotheky.

Turnovii, 29. Julii 1797.

10 Josepho Dobrowsky suo Fortunatus s. p. d.

Tanto magis ego doleo per id tempus fieri non posse, ut Pragae conveniamus de causa rei nostrae literariae communis collaturi, quanto liberalior tu es, ut etiam impensas in iter faciendum et Pragae de hospitio et victu mihi providere velis. Optime amice, totis visceribus commoveor super hoc tuo in me affectu misericordiae, qui putas et vis tuo sumtu meam inopiam sarcire desiderasque rescire adventum meum, quem praestolari possis. Sed crede, nullum gaudii cujuspiam genus me retinet a suscipiendo itinere; illam confessionem ingenuam, *ut etiam necessariis rebus deficiam ad iter instituum*, velim intelligas non solum de sumtibus, quos ferre possim, verum etiam de rebus aliis, quas mihi nunc parari curo, et vel maxime, quod ex tempore mei Turnovium adventus, infirmitate corporis, rebus adversis, curis, sollicitudinibus a studio mei operis inchoati tantopere impeditus fuerim, ut vix quinque phylaras ad typum necessarias emendate ac munde descriptas habeam; quum tamen optimus meus amicus cl. Zlobiczky provide urgeat, ut opus accelerem et speciminibus diligentissimis commonstrem augmento pensionis me omnino ad studia excitari; quamquam ego sponte progrediar tantisper amotis impedimentis.

Quod attinet ad bibliothecae publicae Turnovii defectum, nosti, quod annis 11 Viennae adversariis colligendis vacaverim et nunc magis labor meus ea contineatur industria, ut collectanea digerantur, in seriem conspectus suscepto laboris habitu et forma simili redigantur et perficiantur; licet omnino videam multa, quibus colligendis in bibliothecis publicis diutius adhuc mihi laborandum esset. Sed nunc unice huic rei dare operam debeo, ut quantum licet mature pars II. MS^{ti} ad typum paretur, servata serie et argumento conspectus. Nuper d. Zlobiczky spem mihi fecit ex Dalmatia obtinendi notitias rei literariae glagoliticae in hunc modum scribens: Zara, wo schon unsere Truppen sind, und Alter und ich haben einem dahin abgehenden unserem

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

Officier Anmerkungen heute mitgetheilt, über die er uns hauptsächlich im Betreff der glagolitischen Literatur Nachrichten geben oder eigentlich verschaffen möchte. Jetzt tumeln sie sich, das ist just der wahre Zeitpunkt mit der Fortsetzung ihres Werkes. Insisto igitur omni conatu, ut bene suadenti amico satisfaciam, et cum primis conscientiae ob acceptae pensionis augmentum et amicorum desiderio partem II. mature legendi. Tuae autem voluntati, quantum equidem possum, satisfactorus tuaque et invitantis d. directoris Swo-boda benevolentia et gratiis usus, maxime ut majori cum fructu de re nostra literaria tractare valeamus, postquam conatus mei diligentio-rem operam expertus fuero sub medium mensis Septembris, quo tu fortassis adhucdum ruri existes, ad te Mieschicium epistolam darem significando, num tamen te ad triduum invisere valeam: nam Pragam, vita comite anno futuro, ut ibi juxta studiorum necessitatem longius commorari valeam, mecum in animo constitui. Interim si quae notitiae sint ad II^{ae} partis conspectum pertinentes, quas tu putares mihi scitu necessarias, vellem te rogatum pro illarum communicatione. De epitaphio alio tempore scribam: interim ut tibi constet, in quem modum partem II^{am} continuem, accipe partem cap. IV. introduct. ad typum descriptam.

Contextui cap. IV. iconi, virum slavice vestitum, baculo utraque manu innixum, parum inclinatum et inter duas arbores araneae telam texentis considerantem, repraesentanti hunc *Plinii* textum subscripsi: *genus erudita operatione conspicuum*. Cap IV. isto ingressu ordior: Num alio, quam bonae mentis genere investigationum literarum justis amatores ducuntur, qui simplicius pro veritate agentes in initia eruditionis magnae cujuscumque gentis ita inquirunt et pervestigant progressum, ut ex fonte suo rivuli repetantur et nec veritas odio, neque justitia favore corrumpantur? Haec ipsa investigatio etiam facilius esset, si minori opinionum et morum varietate divideremur: nunc utroque diverticulo passim discreti, nescio, an magis attentis nostrisque observantiores esse debeamus, ut ne initia slavicae eruditionis recentioribus nostris peregrinisque moribus et opinionibus coaptentur; an vero propositae rei investigatio plus censurae in exquirenda monumentorum fide et majorem in defendenda veritate constantiam exigat. Quam sit initium grave initia eruditionis pervestigare, hoc ego primum in ipsa *eruditionis* aliorumque huc pertinentium vocabulorum notatione slavonica sentio: nullum enim hucusque reperi auctorem, qui me docuerit, unde majores nostri *eruditionis* notionem ejusque signum patria voce prolatum primum duxerint.

§. 1. *Ingenii Slavorum investigatio ejusque praecipua duo specimina cum virtutibus imperialibus conjuncta*. Intellige specimina *docilitatis et memoriae*; illius ex Nestore, quando sec. IX populari sua lingua in verbi divini intellectu edoceri postularunt: hujus vero, quod antiquissimae Slavorum leges non scriberentur, sed memoriae imprimerentur.

§. 2. *Antiquitas originaria popularium slavicae gentis vocabulorum ad eruditionem pertinentium exponitur*. Adduco et expono heic contextum Psal. LXXXIX, 9. edit. Ostrog.: *ЛѢТА НАША ПКО ПЛОУЧНА ПЛОУЧАНСА*. Expende agnominem et confer verbum slavicum cum natura verbi *μελετώ*. Refle-

xionem adduco super vocabulum Syrorum: *araneus* et *cogitatio*;
item verb.   = radím, rada, ראדיו.

§. 3. *Verae eruditionis sensu accepto initia illius pro temporum et locorum diversitate apud Slavos jam c. sec. VII. usque ad dimidium IX. opera*
5 *occidentalis potissimum ecclesiae doctorum varia fuerunt. 1°. Initia conversionis et baptismi Serborum et Chrobatorum Illyrici seu Slavorum meridionalium circa medium sec. VII. per Joannem Ravennatensem, 1um post Salonam eversam archiepiscopum Spalatensem, velut omnium prima laudantur. 11°. S. Ansharius Hamburgi archiepiscopus heic et in Cella Turholt primus seminaria*
10 *clericorum e Slavis Danisque lectorum instituit circa initium seculi IXⁱ. — Sufficiat interim hoc specimen. Vale jam et mihi fave.*

CXXVI.

1797 — 10. srpna. Dobrovský schvaluje zaslanou ukázkou až na jedno místo, podává zprávu o Raicevičově článku, o českém evangelistáři Vřdeňském, upírá v něm vliv staroslovanský, zakončuje opravami k I. části »Bibliotheca slavica«.

10. Aug. 1797.

Fortunato Durichio suo Jos. Dobrowsky s. p.

Placuit utique specimen in literis datum, uti solent amicorum placere
15 omnia. Nec est, quod reprehendam aut moneam, nisi forte illud, quod de aranea e psalmo citasti. Mihi enim non satis probatur *uk* in *pauk*, cum *uk*, unde sit *učiti*, natura idem esse; casu potius convenire videntur. Neque hoc loco (ps. 89, 9.) LXX interpretum versio cum originali textu, in quo nihil de aranea habetur, concordat. Hinc S. Hier.: Consumsimus annos nostros
20 quasi *sermonem loquens*; alii simpliciter , sermonem (ein Geschwätz, uti Mendelsohn) reddiderunt. Estque sensus multo planior et facilior. Recte notavit Hieronymus: *LXX meditationem* araneae transtulerunt; quomodo enim loquentis sermo praetervolat: ita et *opus* araneae. Nosti utique vitia LXX interpretum in psalmore versione. Hinc slavica vitia carere non potest.
25 Sed mittamus ista, quia nimis subtilia aut levia. Aliis certis atque indubitatis monumentis insistendum erit in discussione ista.

Ne te lateat, quid de Slavorum eruditione (Slowanische Briefe über den Ursprung, Gelehrsamkeit etc. der Slowanischen Völker) nuper in medium attulerit dn. Raicevich Ragusinus Dalmata, mittam tibi proxime partes qua-
30 tuor libelli (Magazin der Kunst und Literatur), cui insertae sunt epistolae laudatae. Parum abest, quin auctor docere velit, omnium scientiarum primos inventores fuisse Slavos. Tu certe certiora dabis, notare tamen oportebit et modeste paucis refellere, quae nimius gentis suae laudator asserit (sine fundamento, ut mihi saltem videtur).

35 Scribe mihi, quae *Trůmava* illustraturus sis ex Evangeliariorum Vindob. bohemico, ut tibi ex aliis manuscriptis collectas communicare valeam notas, quae ad rem facient: *zvon* ryby nuper mihi Slovakus explicavit. Slovaci enim dicunt *zván soli*, nos *kruffec*, kus foli nunc dicemus. Nenj *ponačín* in

Evangeliiario legitur; Slovaci dicunt: *není način*, pro nostro: *není potřebl*. Servant certe Slovaci, uti monticolae Valachi in Moravia, multa sermonis antiquioris nobis jam dudum obsoleta vocabula.

Perlustrato diligenter Evangeliiario nihil cyrillicae originis in eo deprehendere potui; sed crassissimos interpretis Bohemi errores ob minus intellecta latina qualibet pagina observavi. Sola antiquitate pretium ei statuendum est. *Ѹ Desfez*, quae in fine Evangeliiarii apparent, non notam chronologicam referunt. *Ѹ* enim non M (mille), sed *etc.* denotat. Reliqua, quae lego *desfierunt*, a recentiori manu adscripta sunt, e quibus pro aetate codicis nihil elicias. Miror omninò vehementer, qua fiducia p. 1. p. 203 et 204 scribere potueris: »*Certa* enim — habentur interpolationis specimina — laudati *Evangeliiarii*.« Ego quidem nihil nisi latinae Vulgatae versionem indoctam in eo video. Si interpretes inspexisset vers. slavica, plurimis in locis a sensu vero non aberrasset. Quis enim graeca aut slavica inspiciens possit dubitare, num latinum *hic* reddi debeat: *sde*, *tuto*, an *tento*. Quis *seditionem sedanie*, quis *proderit probude* interpretabitur? Versionem hanc Evangeliorum, etsi pessimam, primam arbitror omnium. Multo melior jam legitur in manuscriptis antiquissimis, nondum Hussitarum industria correctis. Videorque mihi deprehendisse indicia, eam factam a presbyteris in Bohemia adhuc conjugatis.

Iterum pag. 208 scripsisti, quod sane (*prawda*) vestigium est antiquioris slavicae versionis (cyrillicae utique). Atqui *prawda* adhuc hodie significatu *recti* sumitur, estque magis ad originem germ. *Gerechtigkeit* expressum. Quid est enim: *máfs prawdu* aliud, quam: *du hast Recht*? *Praw*, *prawý* rectum est sensu morali et logico; inde *prawda* rectitudo 1. sensu morali, *justitia*, 2. sensu logico, *veritas*. In psalmis boh. antiquiss. *prawda* justitia est et veritas. Cum tamen serius a *prawda* deductum fuisset *praweden*, dein *fprawedlný*, facilis fuit ab eodem themate formatio *roŭ fprawedlnost*. Usurpant autem vocem *prawda* significatu morali scriptores nostri profani aequae, immo saepius, quam sacri. Est igitur vox, significatu justitiae, antecyrilliana, omnibus Slavis, quibus jus justitiaeque nota fuit, communis. Nosti, quo animo haec moneam; addam igitur et alia, ut saltem cognoscas, in urbe te reperiturum amicos, qui te juvare possint.

P. 298: »Sed neminem scio meorum popularium, qui« etc. Atqui in vocabulariis manuscriptis *ratay*, colonus, legitur; item apud Aquensem, Reschellium, immo Weleslavinum. Vide istius Sylvam voce *woráč*. Nunquamne audisti percantatum illud: S. Izydor *ratag* a *woráč* (aut *wolák*). Utinam mihi tempus suppeteret, ut supplementa ad Tomsae lexicon propediem edere possemus.

P. 202. nota 85: Vocem *náboženstwj* antiquiorem putas, quam sit *blagoczestie*. Ego contrarium sentio, quamvis adject. *nábožný* (*zbožný*, *pobožný*) satis antiquum sit *pietatis*, *devotionis* significatu. Fave, ut dicam, qua ratione in antiquitatem vocum nostrarum inquirere soleam. Concordantiarum ope loca inspicio bibliorum manuscriptorum primum, tum editorum antiquiorum. Sit igitur *religio* exemplo:

Exod. 12, 26. *poklona* Prag. 1488.

v. 43. *poctiwost*, reliqua circumscribuntur, *eadem* biblia.

c. 29, 9. *poklonú* (instrum.)

bemus, per id tempus non inveniuntur, alias tamen habebantur, ut ex Kennicoto noscis; et heic *araneae* nomen alii interp. graeci, item Syrus, Arabs et antiqui omnes legerunt. Et quamvis non legerent, tamen sui archetypi versio slavonica est accurata, meo instituto serviens nulla vi ad illustrandas eruditionis slavicae voces adducta, casu quidem, dum adhuc Pragae essem, a me observata; diligenti disquisitione, praesertim opem ferente Plinio et Bocharto, quod ad erudite araneorum operationis contemplationem attinet, a me discussa. Quod si tamen alia melior *eruditionis* vocabuli slavici originatio tibi videatur, tanto gratius mihi erit tuam praeeligere, quanto tuae meliores observationes meis mihi gratiores sunt. Memineris etiam Syris voce *araneam* et *cogitationem* signari. Sed fortassis nimium de nostro *ΠΛΟΥΤΕΣ* eruditionis magistro; esto tu meus *ΠΛΟΥΤΕΣ* in illustratione pensorum evangelicorum mecumque dignare e tuis MSS. collectas communicare notas, quibus et formulae quaedam grammaticae et glossemata exponantur; quum vero de hoc Evangeluario universim, immo de antiquitate Evangeliorum primum in genere, tum in specie de Evangelioriis Slavorum agendum putem; arbitror quaestionem hanc esse necessariam: an codices illi, in quibus *τιμήματα* continentur, sint antiquiores integris Evangelioriis? et num tibi praeter Blanchinum, qui melioris notitiae huc pertinentium rerum sitim non exstinguit, scias quendam auctorem, qui ex proposito melius scripserit, vel ipse excerpta ex aliis aut proprias observationes habeas. Quaedam ego partim excerpti vel ipse partim adnotavi; postquam in seriem redegero, tuo iudicio subjiciam. Si ritus ille Slavograecorum super altare eo loco, ubi apud nos Latinos tabula major canonis ponitur, Tetraevangelii codicem erectum habendi antiquus est, Evangelioria seu tmimatum codices aevi sequioris esse putaverim. Nostine alicujus antiqui patris formulam, qua is pensum Evangelii nominavit? et, illud *τιμήμα* sectionis notione a perf. pass. *τετιμήμαι* ductum fulcitur ne veteri autoritate cujuspiam script. eccles.? Fortassis vocabulum *lectio*, quod in horis canonicis *s. Evangelii* capitulo priori praefigitur, omnium antiquissima est appellatio, unde lectorum quoque ecclesiae et interpretum, qualis erat S. Procopius, Mart. Syrus, antiquiss. officium in utraque ecclesia, et nomen *Lectioriorum* codicum.

Tuam dissertationem de fragmento Evangel. Prag. debui donare pie defuncto Bibl. Palat. Vindob. custodi Schwandtnero; si quod habes residuum exemplum, te humanissime interpello. *Τιμήματα* integra, quae descripta habeo ex MS^{to} Vindob. et characteribus latinis edere volo, sunt ista septem:

I. [sine initio latini textus, desunt enim folia priora; lectio secundum Lucam c. 2, 41—52.]: Kdycz budyffye Gezyff na dwanadczte let ...

II. In illo tpe venit ihc a galilea i iordanem ad ... W onom czaffy przyffel Gezyff z Galylee do iordana ...

III. Po smrti Herodeffowye, *ca* andyel buozy ... NB. in hoc penso animadversione digna: we ffnye — gyz (jam scriptum i pro *io*) — duffye dytye-czye — *ges* Archelaus kralygye ...

IV. Kdycz fye narodyl byeffye Gezyff w bethlemye — NB. wynde weywoda — heic et alibi *n* epentheticum num observationibus tuis grammaticis illustratum habes? at yaz przydu naffledugy geho ...

V. Swatba fye stala w ulyczy Galylee... NB. ftyest frzyezuow (alia manu in superno marg.: zbelu) — staremu fwatu — genz byechu wodu »lely« — in margine alia manu: genz naczye(r)aly neb y »nacrzpaly (ИУРЪПЪЛУ) Ostrog. — ПОУРЪПЪТЕ...

5 VI. Wyffyedffye dwa z | uczyennyekow Gezyffowych | dyesta toho dne do kastella —

VII. — ktery newende dwerzmy do owczynczye owecz...

NB. huic penso jungam exemplum antiquissimi cod. biblioth. Vatic., sed literis cyrill., quum nesciam, an Budensis typographia velit glagoliticis curare
10 incidi. *Glossemata* haec interim adnotavi vocesque rariores: Podrahy zproftyeragy — ostrowow pyet, quinque porticus — *mnohost* multitudo — Inhed statim — nedyelfky den — geffczye **ѿѿѿѿ** — wfieczny omnes — *lyczomyernyczy* hypocritae — kak, kaky — na zahrzyedenym Joann. VIII, 2. — hodny den dies festus — czyflem piet numero quinque — obraznikowy — az = **азъ** non
15 ita frequenter ut ya — et yaz — flep — flepecz — *gez, gess*, genz — *donas* NB. prawda pro justitia, prawyff fudyl recte judicasti, yga = **уга** wolow: in recto *geho* me, jugum meum — dranye wlkowe — z oftu *fyky* (sed recentiori manu eraso veteri fors *fmoky*) — wladanye — wyboynyczy, naprawye — *pol pûl.* — Wunyczyrz (vinitor) fors **вн** winyczyrz — starofsta tey modly — dczyerz — ne-
20 mocz woden = **водный тръ** — donyez — ftudenyczye (contra sl. **огнь**) febris. — Tynem ohradyl gy — lyffycze — NB. daty znameny hanby k zenye — pezra pozada — pyffadla alia manu — Ez ecce — kupczy faeneratori — *czye*ft pars — k waffyanom — na okrzynye in disco — s wypowyedlnyky cum publicanis — *ponaczyn* nenye — mylofrdye — *dobezye* — *drobtow* alibi — rodyna
25 pro parentibus — modla synagoga — mladczy discipuli — na flupu in gazophilacio — w obchodye in porticu — *wen* in ipsum constanter ponitur — nytczye nihil — odluzeny duch, fors odluczeny — *zwon* ryby partem piscis — nyeterzy quidam (semper ponitur), druhynoft dydymus. — (Hospodyn Dominus, rarius ponitur Pan) *czyechel* sudarium — *fmutek* dolor — myr — proklanye
30 hrzebykowe — przyeden ante ipsum — wezde, wezdy — fkorzyepynu, *fkerzypynu* NB. ditolegumenon — cetera.

Tua observatio his verbis expressa: *Versionem hanc Evangeliorum, etsi pessimam, primam arbitror omnium... Videorque mihi deprehendisse indicia, eam factam a presbyteris in Bohemia adhuc conjugatis. Quam vellem! super*
35 *utroque, immo super triplex momentum, primae omnium — pessimae — atque a pres. conj. factae versionis plura mecum communicares: meretur enim non solum, quod prima sit, saltem inter eas, quae ad nos pervenerunt, verum etiam propter glossemata, omnem nostram diligentiam; nec ego intermittam, et tu benigne communicabis tuas observationes.*

40 De subscriptione: **ѿ** *Defiez* alias; interim mente revolve: **роѿ ѿ** rubram esse scripturam! Ex animadversionibus optime mihi placet illa ad pag. 298 de voce *ratay*, quam emendabo etiamque topographico vocabulo exponam: Vide opusculum Sazawa pag. 54 na hražených Rattagich —. Hory Rattagfke s Swato-Prokopfkyma pag. ni fallor 63 vel 70. Apud Balbinum in lib.
45 parochiali *Ratay* archidiaconatus Curimensis — *Ratynice*.

Epistolas slovanicas proxime remittam; quaedam omnino placent, ut de coloniis slav. ad mare Adriaticum iisdem cum maris Balt. etc.

Jam vale quam optime meque amare perge et illius novae lexici slav. editionis, cujus author epist. meminit, notitiam et pretium, et unde adquirere possem exemplar, mecum communica. Iterum vale!

(Dobrovský připsal:) *skrzeň* MS. 1417, nofyechu *praseden* 1475, et *Franc.* obtulerunt ei Matth. 4, 24; čest' *Wel.* voce dfl. p. 247 Sylvae.

CXXVIII.

1797 — 3. září. Dobrovský odporuje výkladu Durichovu stran některých slov, přeje si mluvit s Durichem, zmiňuje se o evangelistáfiích a lektionáfiích, misálech a brevífiích, o českém překladě evangelií, jimž upírá vliv staroslovanského překladu, a podává opravy a výklady zvláštností jazykových z evangelistáfe Videnského, podaných v předešlém listě od Duricha.

Die 3. Septemb. 1797.

Fortunato Durich Jos. Dobr. s. pl. d.

Sit igitur *pauk*, qui ab *Aquensi* boh. *pauk*, sine *w* in medio, scribitur, 10 dictus ab *erudito* opere, uti idiotam appellaverunt nostri *nedouk*. Ergo notiones *uk*, *uka*, *učiti* sunt priores ipso araneo, quem tamen eruditionis magistrum tu dixisti. Paronomasia sola nondum originem vocis *uk* explicat. Credo igitur ab *un* et *uk* omnem derivari scientiam et doctrinam. Nec ultra notiones: *discere*, *docere*, *scire*, cuiquam etymologo progrediendum erit. Aliud 15 est illustrare vocem alio vocabulo, ab eadem radice deducto, aliud in notionis originem inquirere. Sunt quaedam notiones (Begriffe) primigeniae, quae fundamentum etymologiae solidae in omni lingua constituunt. Patere, ut ingenue dicam, quod sentio. Ultra has notiones tu progredi conaris quandoque. Sic vocem *mysl* explicando, limites etymologiae transgressus es. Neque ulli, 20 quantum scio, derivatio a *my* et *sli*, mitto, probabatur. Utique et *mens* et *Gemüth*, goth. *mitons*, (*miton* cogitare), ad eandem radicem *met*, *mit* referri debent; mutatur autem *t* in *s* frequenter, inde *mis*, cui si accedat formativa nominis *l*, habetur *mysl* nostrum. Immo gothicum *mitons* sufficit ad explicandam vocis *mysl* materiam; rejecto *s* nominativi manet *miton* h. e. MTN; 25 facta mutatione mutabilium literarum *t* et *n* in *s* et *l*, habebis MSL, quarum copula apud Slavos est *y* (ѣ). Ad radicem autem vocis *miton*, *mysl*. *n* et *l* non pertinere, ex comparatione cum germ. ant. *muat* et latino *mens*, *mentis* apparet. Sublato enim rhinesmo Latinorum manebit *MT* materia radices informis. A qua iterum deduci poterit nostrum *paměť*, memoria, apud Croatas 30 *intellectus*. Servemus igitur *mentem* integram, quid enim opus est, eam secare in partes.

Videor mihi in linguis aliquid altioris indaginis detexisse, *θεῖον* aliquod, de quo nunc disserere non vacat. Eam partem radicum intelligo, quae onomatopoëiae originem suam non debent, sed antiquissimae traditioni et 35 fortassis primae hominis institutioni, de cujus principio disputant philosophi, qui revelationem non agnoscunt. Alia quidem, licet difficillima, egregie

tu quidem illustrasti, licet primam vocis notionem non detexeris, uti p. 309. vocis zakon, cum qua etiam *okon*, *nakon* apud Micaliam conferre debuisses. Melius certe *kon*, a nostro *konati*, deduxisses — inde *zakon* transactionis finis, finalis conclusio, sententia definitiva. *Kon* autem est ipsa actio, gednánj, řízenj, quod Moravi appellant hromada. Ipsas aedes, in quibus *kon* agebatur, appellatas *končina* in Ottonis biographo legi. Non solum in divinis, sed etiam humanis *tria* consideranda sunt. Initium, medium, finis, h. e. *iskon*, terminus, a quo aut ex quo, *kon* et *zakon*. Sed tu fortassis ista ridebis! Ad alia transeamus.

Quam vellem tecum coram de multis agere et loqui, quae nunc solum attingere licet. Difficilis certe est quaestio: an evangelistaria sint evangeliorum codd. antiquiora. De graeco textu dubitari non potest ejus partes esse desumptas ex integris evangeliiis. Plures exstare antiquos codd. evangelistariorum et lectionariorum, quam evangeliorum in Russia, certo affirmare possum. Lectionaria certe pro usu privatorum, domi legentium, collecta existimo. De libris liturgicis, missalibus et breviariis apud Latinos, aliter sentio. Latini certe presbyteri sec. IX, qui convertendis Slavis navarunt operam, raro integros habuere codices bibliorum, contenti evangeliiis, quae publice praelegebantur; haec jam aevo Cyrilli (aut paulo ante) dicta fuisse *lectiones* ex epistola Joh. VIII. an. 880 ad Svatoplucum data patet. Hinc apud nos evangelia dicta sunt čtenie; et in Evangelistario Vindob. ant.: *kazte cštenye* Marc. 16, 14. satis inepte positum est. De Cyrillo certo non constat, utrum ante libros liturgicos evangelia integra verterit; potuissent enim et graeca evangeliorum exemplaria mensis altarium imponi et liturgia slavice absolvi. Apud nos certe nihil aliud in vulgari lingua lectum fuit, quam evangelium dominicae aut festi. Credoque non omnino mox habuisse sacerdotes evangeliorum partes bohemicè versas, sed e latino fuisse interpretatos pensa ecclesiastica et quidem liberrime, cujus exempla non pauca in manuscripto Vindob. supersunt. Simile lectionarium boh. (aderant enim et epistolae) quondam a Judaeo emtum, in membrana in folio grandibus literis scriptum, sed quantum memini sequioris aevi, quam sit Vindob., domino de Neuberg dederam. Aliud in usum Hussitarum seu Utraquistarum missale latino-bohemicum folio in charta (sec. XV) adhuc servo. Introitus etc. latina sunt, epistolae autem et evangelia bohemicè versa, recensione mediae, quae sub Rokyczana in usu erat. Verum isto aevo nulla erat penuria evangeliorum integrorum, immo totius Novi Test., cui plenissima registra evangel. et epistolarum, quae in ecclesia recitabantur, subjungi solent, uti in Nov. Test. an. 1417 in membrana in folio. Notandum vero in hoc, uti in bibliis Pragens. et aliis impressis, non solum initia et finem tam evangel., quam epistol. in dominicis et festis legi solitarum, sed etiam pro feriis secundum cursum missalis, signari, ut adeo Hussi discipuli confundant eos, qui se jactant apostolorum successores.

In Vindob. lectionibus primum observandum est, eas *scriptas* sec. XIV. (post medium), sed ob innumera vitia descriptas ex exemplari jam corrupto, ita ut facile retrogradiendo ad exemplar primum ipsa *versio* ad Wratislai regis tempora referri possit. Subiisse autem aliquas mutationes consulto

factas nullum est dubium, cum eadem vox lat. diversis vocabulis bohemicis jam reddita sit.

Nunc de vitiis agamus, iis solum, quae tu in lit. tuis attigisti: *na zahrzyedenym*, diluculo Joh. 8, 2. sic MS., nam et ego hanc vocem notavi. Atqui legi debet: *na zabrzedzením* (*b* pro *h*). Nam e vers. psalm. antiquiss. boh. bis hanc vocem notavi. Psalm 76, 19: *zabrfezdienie*, coruscationes, et psalm. 143, 6: *zabrfezdyeni*, idem. Superest autem verbum *brčžditi* in evangel. MS. Matth. 28, 1: *quae lucescit*, in bibliis Olomuc. an. 1417: *genž sie brzieždi*, in Nov. Test. an. 1417 Prag.: *kterižto zabřieždige*, sine *se* (NB. *ige* pro *uge*). Sequiores scriptores habent *zabřeskowati*, uti *Haj*, pol. *brzask* et *brzeszczy* 5 *się*, der *Anbruch* des Tages. Sed si tu coram uti velles collectaneis meis, non esset opus, ista fusius exponere. Az = *āz* nullibi in lect. Vindob. reperi; viderisque *az* (*až*, usque, quod) notasse, non *az*, ego. Neque unquam *az* classis linguarum slavicarum secundae commune fuisse credo; *yaz* autem esse *gāž*, *gát* constat. *yga*, esse possit vestigium orthographiae sec. XIII. aut XII. *geho* 15 autem error scribae est, quem etiam in MS. Nov. Test. an. 1417 reperi, cum enim *geho* etiam *gho*, *ho*, (ejus, eum) scribatur, *gho* in *geho* resoluit imprudens scriba. *Wyboynyczy na prawye*, sic MS., sed certe legendum *neprawy*, raptores injusti, Luc. 18, 11. v. 9. *justi*, *prawy*, eod. v. orabat, *mluwyeffye* satis male — et v. 14. hic justificatus, *sprawedlny tuto*, pessime. Matth. 19, 7: *znameny* 20 *hanby*, libellum repudii, pessime, nam repudium non est a *pudore* dictum, sed ab antiquo *pudiare*, quod est nostrum *puditi*. — Nota bene v. 10. si ita — non *expedit nubere*. Tehdy *nenye flyczno podle zeny muzy smylstwo plodyty*; nolebant enim sacerdotes conjugati haec ita accipi, ut in eos dici possint. Cosmas eodem modo detorsit verba biographi S. Adalberti: *propter nefanda* 25 *clericorum connubia*. Vide Hist. coelibatus sac. in Bohemia. *pezra pozada*, ita tu in literis, sed scribere volebas *pera*, sic enim in MS. legitur, quod addis *pyssadla* ab alia manu, ego legi *pyssidla*, Luc. 1, 63. Nov. Test. an. 1417 habet *liftku*, Prag. 1488 *deffticžky* (slavon. *дѣтѣ*). Ergo quo antiquior est versio boh., eo minus cum slavonica convenit. Hoc etiam aliis in locis observavi. *dobezye*, error scribae, pro *drobezye* (*drobeží* gen. plur.). Nosti *droby*, *drobiti*, *drobny*, *drúbeř* (olim certe *drúbež*, sicut *laupež*, *krádež*, *mládež*) addis alibi *drobtow*; nescio, utrum *alibi*, in Vindob. lect. v. 11 lego: *ostatky*, de Joh. c. 6 loquor. Nota hic v. 13. singularem lect.: *a ze dwu rybu*, quod non nisi latini codd. habent, apud Lovanienses signo *o*, i. e. nullius momenti 35 lectio. Hoc etiam vitio laborat ant. versio boh., quod e codd. latinis minus bonis fluxerit. Hanc lect. servarunt etiam editi usque ad Melantrichum. In emendandis lect. nullum pene fuit Bohemorum studium. Quid ex hoc inferri possit, jam assequeris. Illud nempe, manifestissima superesse debere indicia slav. vers., si quidem ex hac bohémica profluxisset. V. 14: *Nebo* 40 *sde gest zawyernye prorok*, quia *hic* apud Latinos ambiguum; num etiam in graeco et slavico? *mladczy*, alibi etiam *mladšy*, meliori orthographia — e germ. *Jünger*. *duch odluzeny* — addis: fors *odluczeny*. Cum *obluda* sit phantasma, credo hic legendum *obluzeny*. *nyeterzy* semper poni scribis. Minime. Nam et *nyekterzy* adnotavi. *fkorzyepynu* primo loco ante *had* etiam sic lego, quo 45 loco delendum fuit; altero loco *fkerzupinu* (*fke* e pro *o*) legi. — Legendum

autem *ſkorpyona*, scorpionem. skořepina aut ſkeřupina ſciolo cuidam correctori debetur, qui cum ovi facta ſit mentio, etiam putaminis hic mentionem invenire voluit. *ſſtir* noſtrum, quod habent ſequiores, non proprie ſcorpionem, ſed aliud inſectum ſcorpioni ſimile, hordeo inſeſtum, ſignificat, germ. *Werle*,
 5 quod Balbinus in *Hist. naturali* deſcripſit.

Fragmentum S. Marci proxima occaſione accipies. *Lexicon* illud, de quo Raicevich, eſt della Bellae editio Ragulina an. 1785, duorum voll., quod Venetiis emtum domum attuli. Ejus mentionem olim in lit. Viennam datiſi feci.

In Schalleri topographico indice trium *Rattay* fit mentio. Hujus, cujus e Balbino meministi, et aliorum duorum. *Ratynice* ad formam *ratina* pertinet.

Glagolitarum lit. formas aeri incisas habet P. Schimek, in Ungaria nunc parochus. Hae igitur emi poſſent ab illo. Neque facile carere typis glagol. poterit typographia, edendae Bibliothecae ſlavicae deſtinata.

∞ rubrum utique, uti alibi ſaepe; nec enim ſolummodo ad finem libri
 15 occurrit, ſed ad finem quarundam lectionum alibi. Rubricatoris manus diſtinguenda eſt ab alia tertia ſec. XV. Hic ſubinde corrigere volens textum, pejus erravit, e. gr. Joh. 4, 31: *myſtrye gey*, hoc loco *gey* rubra linea deletum, ſed legendum fuit *gez*, Rabbi manduca. Ergo non inſpecto textu latino correctio haec male facta eſt, prout ſenſus videbatur correctori exigere. Alia non tangam. Illud tamen addam: *n* in *wynde* etc. non poſſe dici epentheticum, ſed *n* ortum ex *g*. Solet enim *g* frequenter mutari in *ň*, poſt *s* ſemper fere: *gíſti*, *sníſti*. (ſegmu olim ſenmu inde ſenm [ſlav. ſonm], pol. *seym* vox antecyrilliana). Poſt *wy* frequenter, *gjtí*, (*gat moravice*) *wynítí*, *wyňal meč*, in bibliis Venetiſi atque alibi. —

25 Pronomen *geho*, *gemu*, poſt praeſiſitionem mutare *g* in *n* grammatici monent: *z něho*, *u něho* etc. Hinc contracte *ň*, *weň*, *naň*, *proň*, *zaň* etc., quod Pelzelius p. 67. Sed monendum hic *weň*, *naň* poni non pro něho genitivo, ſed pro accuſativo antiquo *ň*, (*geg* nunc apud nos). Eſt ergo *naň*, *zaň*, *nai*, *zai*, bohém. *nag*, *zag* (nunc *na něg*, *za něg*). Iſtius *i* (*ň*), (pro centies
 30 in codd. ſlav. ſubſtitutum eſt ſerius *nego*) habemus veſtigium in pronom. *jenž*, *jež*, immo in genitivo *geho*, *gemu*, ſicut enim genitivus, dat., *toho*, *tomu* a nominativo *t* (cui a Ruſſiſi additur *oſ*, a nobis *en* (*ten*) ſic, *gehož*, *gemu*, a nominativo obſoleto *i* (*is*, *ea*, *id*), cui in relativis additur *en* et *ž*, ergo *genž*, in plur. *již*, qui — in fem. *gež*, in neutro *gež* in ſingulari — hinc *gez*,
 35 *gyez*, quod, pro relativo et conjunctione, *dass*, *das*, uti Latini et Germani, *ſſje*, *ſſje*, *ſſje*, qui, quae, quod reſecto *je* (noſtro *ž*) fiet e relativo pronomen personale *ň*, *ň*, *ň*, pro quo uſurpatur in nominativo *on*, *ona*, *ono*; reliqui caſus formantur ab *ň*. In accuſat. apud Slavos, qui nominativo maſcul. ſimilis eſt, *ň*, apud nos pro *ň*, *jej*, ſed neutrum *je* ſuperest. Ergo *skrzyeň*, *przyedeň*, *veň* etc.
 40 ſunt ex praeſiſit. et *ň* pro *g*. Ergo pro *on*, *ona*, *ono*, in declinatione pronominis monere deberent grammatici, caſus obliquos deduci ab *i*, *ia*, *ie* (*is*, *ea*, *id*). Moravos pro *prigdu*, *nagdu*, etc. dicere *prindu*, *nandu* etc. notum eſt; et in lect. Vindob. vulgaris l. veſtigia haberi, uti pude pro *pügde*, *ſtwrty* pro *čtwrty*, *buo* pro *buoh*, certo ſcio.*)

*) Zdá ſe, že konec liſtu tohoto ſchází.

CXXIX.

1797 — 15. září. Durich zmiňuje se o etymologii vůbec, a etymologii slov: *mysl*, *pamět*, *nedouk*, *pauk* zvláště a zakončuje svůj list zprávou o nápisech v kostele Přepěšském.

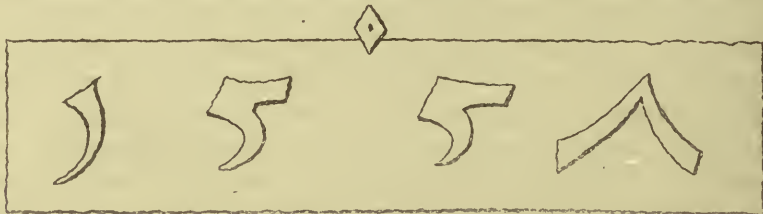
Turnovii, die 15. Septembris 1797.

Josepho Dobrowsky suo Fort. Durich s. pl. d.

Lecta epistola, quam 3. Septembris ad me scripsisti, videbaris mihi veteri tuo epistolari commercio intermissum trium annorum spatium sarcivisse: ita enim placuit mihi, ut pluribus de causis eam inter actionum perpetratarum emendationes seu inter istarum regulas reponam. Hujus generis est haec tua propositio: *Sunt quaedam notiones (Begriffe) primigeniae, quae fundamentum etymologiae solidae in omni lingua constituunt.* Non diffiteor, me saepius fortassis etymologiae limites transgressum fuisse, ultra laudatas notiones primigenias progrediendo, prout me in voce *mysl* fecisse animadvertis; videorque mihi quodam inventionis ardore praeventus in Varronis errandi modum incidisse, dum ille magis volebat domi, quam apud Graecos etymologiae fundamentum quaerere. Etsi ego in inquirendis etymologiis post collationem antiquiorum vocum et nostrarum dialectorum ad graecam, latinam, gothicam, linguas, illustrandae Slavorum linguae idoneas, ex instituto redire mecum constituerim: tamen heic me institutum istud transilivisse tanto magis poenitet, quanto magis mihi in hac vol. I, parte II. (§ 1. *Ingenii Slavorum investigatio ejusque praecipua duo specimina cum virtutibus imperialibus conjuncta*) ad illustrandam vocem *ПАМЯТЬ* et nostrum infinit. mnŕti redire necessarium visum est ad graec. *μνήμη*. Qua in re collatis tuis observationibus et meo recentiori hujus II^{ae} p. conatu, nimirum, quas de vocibus: *mens*, *Gemüth*, goth. *mitons*, *mysl*; mutabilium literarum *t* et *n* in *s* et *l* = *MSL* copula slav. *IZ* intercedente; sublacione rhinesmi; *pamět* apud Croatas significatu scripsisti: omnibus istis notationibus invicem comparatis ipse video, quatenus partis II. originationes cum illis, quas priori p. edideram, melius cohaereant, tuam in voc. *myfl* animadversionem heic sequi omnino magis expedire et *mentem* notatione mea divisam in partes, suae integritati restituere, adoptata tua meliori observatione atque laudata; cujus causa necesse habeo 20 notas, quas ego separatas a textu scribo, ad typum descriptas, facta notationis *mysl* emendatione, iterum describere in dimidia philyra. Tu itaque omnesque II. part. lectores intelligent, quantum opere omnino mihi constare velim in eo, quod praefat. num. XI pag. XXXVIII ex animo scripsi.

Etiam notas ad eruditaie operationis magistrum pertinentes tuis observationibus attemperabo, praesertim illa idiotae appellatione: *nedouk*. Non contendam equidem pertinaciter, notionis scientiae et doctrinae originem slavicam a pa-uk ita omnino esse repetendam, ut *uk*, *uka*, *nauka*, vocabula sint ipso *pauk* posteriora, quum tu dicas has voces araneae priores esse; sed patere, ut opinionem hanc potius tuear isto argumento cum suffragio Plinii conjuncto, qui, non ego solus, araneae ita celebrat: *genus erudita operatione conspicuum*; quaeso, lege Bochart. part. poster. lib. IV. cap. XXIII. de aranea.

Itaque de prioritate *aranei* in hunc modum argumentor: Voces naturae in sua regna divisae apud antiquissimas gentes, praesertim animantium cuique in oculos incidentium, antiquiores omnino sunt vocabulis artium et scientiarum; sed vocabulum *павѣтъ*, *павутина* est vox naturae ad regnum animale
 5 pertinentis genere suo maxime obvii animantis; voces vero *орѣтъ*, *орѣд*, *павѣд*, *павутина*, sunt artis et scientiarum; igitur antiquior apud Slavos, gentem inter antiquissimas celebrem, est vox aranei *pauk*, voce *uk*, et *paučiti* et *naučiti* fia. Num vocabulum naturae: *орѣтъ* significatu cataractae, posterius notione *liminis* asseverabis? Sed etiam isto in casu, si tueri velis vocem
 10 *павѣтъ* posteriorem esse vocibus *uk*, *uka*, *učiti*; tamen vel ipsa paronomasia ingenium slavicae gentis testabitur in hac vocabulorum notatione. Nihil itaque oberit parti II^{ae} aranei scenographiam cum hac epigraphe praefigere: *genus erudita operatione conspicuum*. Lege, quaeso, Plinium hanc eruditam operationem describentem. Quod ad vocem *nedouk* attinet, quum haec mihi vehe-
 15 menter placeat, quam vellem, praecipuas illius auctoritates me doceres.

Haec tecum communico inscriptionem chronologicam, quam ex pariete dextro interiori ecclesiae Pržeperžensis Turnovio vicinae descripsi: colligo enim omnes inscriptiones chronologicas causa figurarum seu characterum numericorum. In praefata ecclesia duas inveni, istam, et alteram exterius in
 20 poste lapideo portae occidentalis, ubi ultimus character anni 1554, non illa forma, qua fons baptis. ad S. Nicolaum Turnow. X; sed ista 4 est insignitus, scribendi genere et manu eadem lapicidae, qualis est prior haec descripta inscriptio. Vale! de reliquis proxime plura, nuntius enim exspectat. *)

CXXX.

1797 — 20 září. Dobrovský obšírně odpovídá na list předcházející strany etymologie slov *mysl*, *paměť*, *nedouk* a *pauk* atd., podává zprávu o Ch. F. Völknerovi a jeho otázkách otištěných v »All. Lit. Anzeiger«, jakož i o odměně dané Durichovi, o recenzi jeho Bibliotheky slovanské a o článku Antonově.

Pragae, 20. Septemb. 1797.

Fortunato Durichio Jos. Dobrowsky s. pl.

25 Votis tuis satisfacere cupiens has ad te literas dare constitui ante abitum meum. Volo enim vindemiae tempore Austriae aere frui. Sed ante Octobris initium vix mihi licebit abire. Habe igitur primum, quae scire desideras, deinde pauca alia.

*) Dobrovský na tomto listě připsal si poznámky k odpovědi na tento list stran etymologie slov *mysl*, *paměť*, *nedouk* a *pauk*.

Habent vocem *nedouk* Aqu., Reschel. voce *iners*. Wel. in lex. lat. v. *litera*, sed non habet amplius in Sylva, ubi sub *neučený*, *neumělý* poni debuisset. Ergo jam ad finem sec. XVI obsolevit. Verum habet vocem interpres bibl. bohem. N Test. jam an. 1417 et posteriores quique (non licet ob ferias inspicere ed. an. 1475) excepto tamen Pragensi 1488 et MS. Nostitz. an. 1481. Act. I. c. legit *neučeni*, I Cor. I. c. *neumiělý*, uti Prag. ed., et quidem omnibus in locis, in quibus vox *idiota* occurrit, ut Act. 4, 13 *nedouky*, *idiotae* (ergo sing. *nedouka*) Prag. 1488 h. l. *sproftni*; I Cor. 14, v. 16. *miefto nedouka* (ergo sing. *nedouk*), v. 23. *nedouky*, v. 24. *nedouka* nom. sing. Prag. 1488 *neumělý*, h. l. et alibi pro ratione casus. Poloni habent vocem hoc modo formatam *niedowid*, de myope. Adde, si placet, lex. germ. boh. *Thamii*, qui sub vocibus *halbgelehrt* et *ungelehrt*, *nedouk* apposuit, certe ex Wel. et Reschel. Significat autem non na poly učení, sed plane *rudem*, uti Balbinus vocem hanc recte explicavit reddendo titulum dialogi: *mezy mudrcem a nedoukem* (male editum *nedoubem*), *inter sapientem et rudem*. Vide Boh. doct. p. III. p. 172.

Redeamus ad *artificem* (*pauk*) erudita operatione conspicuum. Hujus certe appellatio supponit notionem *τοῦ ἔκ*, nec obstat, quod objicis, vocabula naturae antiquiora vocabulis artis et scientiarum. Nam *discendi* notio omni arte prior est, ita ut nulla ars ne inveniri quidem potuisset, sine hac notione. Multa enim naturaliter (sine arte, ante omnem artem) discimus. A bove majori *discit* arare minor. A matre linguas discunt balbutientes pueri, sic et alia. Homo ratione praeditus et a natura (an non in divinis etiam a Deo?) institutus non *omnia* objecta externa signaverit vocabulis prius, quam praecipuas mentis suae operationes. Multa ab eo effecta nominaverit nondum signatis aliis, uti *prag*, limen, quae deinde ob similitudinem quandam ad alia, puta cataractam transtulerit. Latus, pedem montibus tribuimus, et certe latus, pes, vertex corporis humani hoc significato prius denominatus est.

Mafto mea quidem sententia de butyro prius accipiebatur quam de unguento alio, puta *oleo*. Nam in antiquis MS. olei nomen peregrinum servatum est. Cyrillus profecto de hoc significato nihil sciverit. Deberes utique, quando e bibliis slavici pro antiquitate vocum aut significatus decertas, ad manum habere codd. antiquos. Ex editis enim, quos reformatos nosti, nihil certi erui potest. Major mihi auctoritas oritur ex consensu dialectorum praecipuarum, puta russ., boh., pol., serv. Praecipue vero monumenta nostra bohemica consulenda sunt, cum nos semper divisi a Transdanubianis ex libris eorum nihil hauserimus, ut adeo consensus vocis boh. cum servica aut russica semper Cyrilli aetatem superet. E. gr. *myto*, significato *merces*, Lohn, Luc. 10, 7 in fragm. Vindob. Posteriores habent *mzda*. Notabo hic cit. cap. et versu in sorabica vers. infer. Lusat. *mútha*, alii *mutto* et *mütto* scribunt, (in genitivo) legi, in vers. sorab. sup. autem *fdy* (corrupte pro *msdy*). Sed norunt etiam Lusatae sup. vocem *móto* (ó pro y frequenter, sic *mófs* pro *mysl*) in canticis hoc significato, quem exposui. Sed ad alia mens properat.

Recte tu quidem tibi recurrendum censes in illustranda voce *памѣт* ad gr. *μνήμη*, addam ego ad latinum *memini*, memento, mentio. Radicales certe

(collatis *μνάω, μνήα*) sunt *MN*, quas nos habemus in verbo *mnim*, germ. *meynen*, russice *мнѣю*, sub qua voce in lexico academicorum russ. *pamãt* positum fuit, quamvis a forma *pomněti* deducta immediate non sit, sed potius a fut. **ПОМНѢС.** apud nos zpomenu (olim wzpomanu, rozpomanu, zapomanu),
 5 cujus praesens seu forma iterativa est *pomínám* (inde zpomínám, napomínám etc.). Est igitur primitiva vox *mānu*, manu, menu, a qua derivatum sit substantivum abstractum ope formativae *t* (uti *wlast*, *powieŝt*, *blagodaŝt*, *past*, *masŝt*) *mānt*, *měnt*, sublato r'hinesmo, (cujus exempla in hebraea lingua suppetunt plura) *mãt*, *mět*, inde *pamět*. Servant autem omnes Slavi in substantivo hoc praepos. *pa* pro *po*, more Lithuanorum, qui semper et ubique *pa*
 10 usurpant, Sueci *på*, h. e. a obscurius affine o; excipe tamen Lusatas, qui mascul. genere et diminutive *pomiatk*, z *poiatka* (memoriter) scribunt *po*, quod habent verba ex *mněti*, *mínati*, *mānu*, *menu*, composita. Si a *pomněti* immediate deducta vox fuisset, uti *pomgna* illyricum, haberemus vocem *pa-*
 15 *mnět*, sed constanter omnes pronunciant et scribunt sine *n* ante vocalem. Hoc autem loco positum *n* nunquam excidere potuisset. Sic graecum *μανθάνω* habet in fut. *μανθήσομαι* aliaque derivata sine *v*: *μάθησις*, *μαθηματικός*. Occurrit hic et *μάρις*, *μαντέουαι*. Nostrum *zmíniti*, *zmínka* alia forma verbi et nominis. Carniolicum *pomín*, *spomín*, memoria: nam *pamet* pro intellectu accipiunt;
 20 quo significato vocem hanc primum exposuit etiam P. Micalia, deinde altero: *spomena*, apud della Bellam *uspomena*; posterior *pamet* etiam sub italica voce *mente* exposuit. Sed mentis (mysl) prima operatio *mníti*, *myfliti* — altera *pomnieti*, ut adeo ingeniose ad signandam facultatem memoriae vocem *pa-mět* excogitarint Slavi. Poloni repetunt *m* in voce *mniamam*, *mniamawam*, uti
 25 Graeci in *μνήμη* a *μνήμηαι*. Magis autem ad russicum seu potius slavicum *pomānu*, *pominaju*, accedit lithuanicum *menu* praes., *minněti* inf., woran gedenken, meminisse — inde *paminklas*, memoria, et suecicum *minne*, memoria, *minnas* (verb. reciprocum) recordari, reminisci. [Fenni *muisto*, Lappones *muisto* memoriam appellant, *muitet* inf. est meminisse apud Lappones, *muistaa*
 30 apud Fenno, sed haec magis ad goth. *miton* referenda sunt]

Ex his tamen, cum tam late *men*, *man*, *min* seu radix *MN*, pateat et propagata sit, antiquitatem hujus vocabuli quacunque forma editi colligas. Latinorum *monco* factitivum est ex *meneo* obsol., a quo *memini*, germ. *mahnen* (erinnern), inde *monumentum* (*památka*). Sunt certe etiam linguae mentis
 35 humanae monumenta, non raro exesa post tantam seculorum corruptionem. Slavi tamen in plurimis ingenii *monumentis* explicandis satis feliciter progrediuntur, cum integrius servata a majoribus ad eos pervenerint, quamvis scribendi arte posteriores aliis. Illyricum *pomstvo*, cura, attentio, diligentia ab adj. *poman*, *pomna*, *pomno*, sedulus, accuratus, deductum, quia ratione
 40 ad mentem atque memoriam reduci possit, attento satis clarum est. Acumen ingenii Slavorum maxime ex idiomate eorum elucescit. Sed de his jam satis commemoravimus.

Hoc tamen addam, *uk*, *uka* vocem proprie slavica, h. e. talem, quae cum graecorum *διδάσκω*, lat. *doceo* et *disco*, germ. *lernen*, *lehren* etc. nullam
 45 affinitatem habet, esse hoc ipso, quod ejus stamina non reperiantur in ulla voce aliarum nationum, recentiore vocabulis aliis, quae aliquam cum exteris

affinitatem habent. Non enim omnia vocabula uno eodemque tempore nata et edita. Sic aranei, si habuit nomen ante vocem *uk*, appellatio non multum differre potuit a graeco aut latino aut lithuanico, qui eum *woras* appellant. Placet tamen paronomasia et ingenuosa signatio, qua araneum ab artificio texendi telam *pauk* dixerunt, non *uk*, quod bene notandum, sed *pauk*, quasi 5 dicerent alter artifex, secundus artifex, ejus nimirum generis, in quo Slavi praecipue excelluerunt. Fornicam, si non potius commune cum aliis vocabulum retinere maluissent, a diligentia et providentia nova voce compellissent. Muscae, pulicis, pediculi nominum eadem est ratio; haec enim aut horum radices in aliarum gentium Slavis magis affinium linguis reperias. 10

Myš gřine se giř dosti za přičinou *pauka naučili*, wřak ale bez *uky* nebylo by ani učení, ani učitele, ani učenika (proč pak také učedníka?), ani pauka, ba ani nedouka — a řnad bez *oka* a *ucha* ani také *uka* neb *uky*, což tím *miním*, *domníwám* se, že se rozpomenete bez mého napomenutí, neb máte dosti bystrou *mysl* y *řnyřl* (um, rozum) y také *paměť*, w kteréř mne vždy zachoweyte. 15

Monendum adhuc in ephemeridibus »Allgem. Lit. Anzeiger, Leipzig, 1797, mense Junio quaestiones hic subjunctas*) pertractari a Christ. Fried. *Völkner*, russo imperiali collegii assessore seu consiliario (Russ. kais. Kollegienrath). Novi ego hominem de facie cumque eo collocutus sum, sed nihil praestans ab eo exspectavi, neque fefellit me opinio de eo concepta. 20

Mense Julio, rubrica Belohnungen, ex novis Prag. narratur, te auctori pensione donatum cum laude (fere nimia) operis tui. Dein ex lit. latinis ad *Alterum* datis recensio generalis operis, quae fere in capitum summaris exponendis versatur, subjungitur, cum subscriptione *Alter*, utpote qui haec inserenda curaverit. 25

Eodem mense continetur notitia quorundam Slavorum infer. Ungariae, quorum lingua cum carniolica maxime convenit, auctore d. *Anton*, Slavophilo insigni. Vellem tibi mittere haec folia, sed nemo amicorum est, a quo ea obtinere possem. Vale quam optime.

*) Juny 1797 allgem. literar. Leipziger Anzeiger S. 738 etc. 30

I. Ob die heutige slowäno-russische Sprache, in einer edlen Schreib- und Sprechart, Wurzelsprache sei und ob sie nicht, im bejahenden Falle, auch im Auslande, vorzüglich bei der aufgeklärten Welt, mehr Kultur verdiene, als bisher?

II. Ob die Sarmaten und Slowänen eine und ebendieselbe Völkerschaft 35 sind, aus deren Schoose ganz Europa, Griechenland und Italien ausgenommen, ursprünglich bevölkert wurde; ungeachtet der Sarmaten Name in der alten Geschichte viel eher vorkommt als der Slowänen.

III. Ob nicht der Name Slowäno-Russen oder allein Russen, in Teutschland wenigstens eine Zeit früher bekannt gewesen ist, als man bisher aus 40 Überlieferung der Bertiner Mönche geglaubt hat; da doch die slowäno-russische Sprache in Nieder-Teutschland an der Ostsee noch im ganzen 14ten Jahrhundert die herrschende war?

IV. Ob die Teutsche eine Wurzel-Sprache sei und in ihrer Etymologie sowohl, wie überhaupt in ihrer Sprachlehre, für eine andere als ursprünglich 45 verunstaltete slowänische Sprache betrachtet werden könne?

CXXXI.

1797. — 26. listopadu. Dobrovský zmiňuje se krátce o své cestě do Rakous a na Moravu.

(Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl.)*)

Redii tandem e feriis autumnalibus. Percurri Austriam et Moraviam invisendo amicos et nihil aliud agendo, quam spirando aerem, ad vires corporis confirmandas. Hunc finem ita consecutus sum, ut mihi gratulari audeam
5 de valetudine optima.

Vindobonenses amici te plurimum salutant miranturque, qua ratione possis commorari Turnovii spreta urbe Praga. Bibliothecam rarissime adire licuit, cum vindemiae deliciis frui voluerim ruri. In Moravia Olomucii iterum
10 textum bibl. boh. antiquissimorum examinavi et cum fragm. Vindob. vetustissimis comparavi. Rayhradii quaevisi *Evangelia boh.* sec. XIV., uti consignata legi in indiculo manuscriptorum, quem habet dn. Cerroni, sed ea reperire non licuit. Inspexi tamen alium cod. Nov. Test. sequioris aetatis, quem jam olim tractavi.

Credo te in labore cepto feliciter progredi. Deus roboret vires senio
15 fractas. Vale quam optime. Si qua sunt, quae a me fieri exoptas, scribe, cum libuerit.

Pragae, 26. Novemb. 1797.

CXXXII.

1797. — 5. prosince. Durich raduje se ze zdraví Dobrovského, podává zprávu o svém zdraví a pobytu v Turnově a zakončuje list některými přáními.

Turnovii, die 5. Decembris 1797.

Josepho Dobrowsky suo Fortunatus Durich s. p. d.

20 Gaudeo vehementer de consequuto fine, ob quem in Austria et Moravia fuisti: quid enim desiderabilius esse potest optima valetudine et quid melioris rei ego tibi precari possum, quam quod ipse primum exopto.

Expressio illa consequuti finis intimo sensu tuo perscripta: *ut mihi gratulari audeam* — ingenti gaudio me afficit et animum erigit, ut auxilia
25 abs te sperare audeam in iis, quibus tu mihi omnino nunc recuperata optima valetudine ita prodesse vales, ut ego in praefatione I. vol. ingenue confessus sum et II^a parte eodem animo profitebor. Etiam ego duobus jam mensibus melius valere incipio et felicius in labore coepto progredi possum, quum antea talem operam studiis impendere non potuerim ob illos spasmos,
30 quibus vel ex parum diuturniori data opera obruebar ita, ut mihi subtimerem de continuatione operis. Mitigare tamen debeo desiderium studiorum, quo amicis et tibi cum primis matura editione p. II^{ae} satisfacere vellem.

Gratias habeo illis Vindobonensibus me plurimum salutantibus, sed mirantibus, qua ratione possim commorari Turnovii, non equidem spreta,
35 ut illi putant, urbe Praga; sed rationibus, meo sensu conscientiae, aequissimis,

*) Odfíznuo jest v originale a píšáno od V. Hanky na str. druhé.

respondeo; omnium primam esse illam, quam heic sentio ex electa sententia: ζωή ἀντάραχος ἐργάτω κ. τ. λ. Sir. XL. 18. Secessum habeo meis studiis aptissimum et omnino quietum; per id tempus hoc unum mea studia impedit, quod decanatus adhucdum ex die I^a Septembris vacat et administratorem capellanum adjuvare debeam vi promissionis r^{mo} officio factae, quod mihi 5 temporaneam administrationem, quam suscipere non valebam, humanissime offerebat.

Sunt equidem plura, quae mihi a te fieri exopto et tu, ut ista scribam, humanissime defers operam; utar igitur tua benignitate proxime, nunc enim propero ad officium funeris; breviter tantum desidero, ut rescribas, num 10 tibi Pragam concessas ephemerides Liter. Lipsiens. et illas Vindob., ubi de epistol. slovanicis Raicevichii, remittere proxima occasione debeam et, quum pensa Evangel. Vindob. nosse volueris, ut jam tibi significavi, in quem modum tu meam operam adjuvare velis. Vale quam optime et saluta amicos, proxime longiorem dabo ad te epistolam, iterum vale! 15

CXXXIII.

1797. — 17. prosince. Dobrovský odpovídá k listu předešlému, zmiňuje se o Rajcevičově článku, slibuje pomoc při výkladě slov Evangelistáře Vídeňského, raduje se ze zdraví Durichova a zakončuje svými poznámkami k první části Bibliotheky slovanské.

Die 17. Decembris 1797.

Fortunato Durichio suo Jos. D. sal. pl.

Desideras, ut breviter rescribam, num ephem. Lips. proxima occasione remittere debeas etc. Hisce igitur satisfaciam desiderio tuo. Quando tibi commodum fuerit, remittes concessa. Mittam, si cupias, alias partes ephemeridum, in quibus quaedam de rebus slavici leguntur, et epistolarum slovanicarum continuationem. Ridebis profecto amorem *Raicevichii* erga gentem suam nimium. Nam etiam deorum coelestium et inferorum nomina slavica asserit et, uti solet, e lingua slavina explicare eorum etyma conatur. Doleo hac ratione gentis nostrae vanitatem ludibrio exponi. Quid enim gloriae 25 in his nugis??? Nobis alio tramite incedendum est.

Qua ratione juvare velim operam tuam in exponendis vocabulis Evangelii Vindob., ex chartula hic inclusa *) facile divinare poteris. Si tibi molestum non sit, in una columna chartae in medium divisae describere textum pensorum, quae edere vis, age, ut mihi communices. Remittam ea facta 30 collatione cum aliis antiquis manuscriptis, additis hinc inde notulis varii generis. Si praesens adesses, facilius tibi satisfacere possem eo modo, quo adjuvari optares. Verum secessum amas et sentis vitam operarii sibi sufficientis dulcorari. Nolo igitur tibi molestus esse adhortationibus pluribus.

Gaudeo de confirmata paulo valetudine tua, moneo tamen, ut ejus 35 curam non negligas. Spero te liberum esse a muniis parochialibus, a quibus aetas ac morbus te dispensare possunt.

*) Lístek tento se nám nezachoval.

Ne te et hac vice vacuum dimittam, observationes in I. p. introduct. subjiciam paucas, quas aequo animo, uti soles, accipe:

P. 53. nimium subtilis mihi videtur deductio derivativae voculae *iffiě* ab *иѣѣ*, cujus infinitivus *iskati*, (in Moravia pronunciant *ifskati* et *gifskati*, pro nostro *wifskati* to gest *wiffi* *hledati*). Sufficit dicere nomina locorum formari addito *ifsko*, quod posita vocali *e* pro *o* transit in *i*ѣ, id est, *iffče*, *iffě*.

Pag. 78. malim *peníz*, *peňaz* deducere a germ. Pfennig, penig, (lithuan. *penigai* pecunia) facta mutatione literae *g* in *z*. Disputent Germani, unde habeant suum Pfennig significatu Geld. Nos certe Slavi a Germanis et rem et rei nomen habemus. Vide Adelungium.

Pag. 87. et 92. Malim *Colomezza* ita exponere, ut sit vox simplex corrupte scripta a germanico scriba. Nosti utique loca *chlum* a Germanis pronunciarum *Kulm*, uti solent dicere *kleb* pro *chleb*. Igitur *Colomezza* nihil aliud est, quam slavicum *cholmec*, colliculus. Russi quidem habent *cholmik*, sed nos dicimus *chlumec*, Croatae certe Vinidi in Carinthia dicerent *cholmec*. Notavit enim Megiserus in Thesauro polyglotto, Francofurti 1603. 8. edito sub voce collis: Croat. *holmaz* (id est *cholmac*, ac pro *ec* more meridionalium) legoquoque *homez* (eliso *l* uti nunc solent) apud *Gutschmann* (deutsch-windisches Wörterbuch, Klagenfurt 1789. 4.). Ungari habent *Halom* a nostro *chlum*, *cholm*, ad significandum collem et tumulum. Posteriori sensu vocem *Halom* ab Ungaris sumtam Verantius linguae dalmaticae tribuit voce *tumulus*. Vide Lodereckerum, qui Verantium exscripsit in Dalmat., Ungar. Poloni in nominibus propriis locorum *chelm* pronunciant. Temlerus in lexico illyrico manuscripto citat e psalmo 71, 3: *хлмы*, nescio e qua editione, cum nunc editi legant *холмы* Russorum more. Bene recordor, talia vocabula in antiquis libris slav. manuscriptis me legisse sine vocali, solum interposito fulcro vocalis *ъ*. Sic etiam *plk* pro *polk* seu *pluk*. Non fuit igitur dividenda vox *Colomezza* (nec enim *Winidae* *meža* aut *meza* dicunt, sed *meja* aut *medja* — a *med*, inter,) sed scriptio Slavorum pronunciationi restitui debebat.

Pag. 231. Non poterat feliciter succedere conatus in exponendis vocibus peregrinis, id est russicis. Slavica tamen ex. gratia *vapoeζη* minus difficultatis habent. Male tu vocem russicam et slavicam ex eodem fonte deducis. Quid igitur *naprezi*? *Napreži* est idem, quod *nápraži* bohemicum deductum a *práh*, limen, cataracta, et praep. *na*, et exitu neutrorum collectivorum, in *í* (slav. *ie*). Exempla habemus in vocibus: 1. *náledí*, 2. *náradí*, 3. *náčení* (*načíní*), 4. *nádobí*, 5. *nádwoří*, 6. *nákowadlí*, 7. *náručí*, 8. *náfylí*, 9. *návěští*, 10. *nákončí* apud Aquensem. Plura ejusmodi neutra formantur ope praepositionum *u* (*údolí*, *úžlabí*), *po* (*pomoří*), *pod* (*podhoří*), *za* (*zákampí*, *závaží*), et cetera.

Apud Polonos reperio, excusso lexico Trocii, *naczyynie*, *Gefäss*; *naręcze* (*náručí* boh.), *narzędzie*.

Apud Russos: *naparě*, *напарье*, locus siccando frumento destinatus, et *нарѣчье* 1. adverbium, 2. dialectus, Mundart. In hac compositione praepos. *na* habet vim minuendi, uti in quibusdam verbis ex *na* compositis. Apud nos in compos. *náčerný*, *nákyflý* *na* significari *parum* satis constat.

P. Marcus in suo Dictionario trilingui *nanębje* habet, i. e. plaga coeli, Himmelsstrich. Sed Gutschmannus *podněbje*, nescio utrum ore vulgi haec proferantur, an vero analogice formata sint.

Quod objicere possis, nihil certe est, nisi quod *a* in *e* mutatum sit in *nápřeží* deducto ex *práh*. Atqui *a* in *e* mutari, praecipue post ř, uti in třasu — 5 třesu, prádu — předu, satis notum est; sic ex *pata* fit zápětí etc.

Plura nunc addere non licet, cum tempus cursui publico defixum urgeat. Vale quam optime! Iterum vale! Parce literas non relegenti.

CXXXIV.

1798. — 12. ledna. Durich oznamuje, že zaslal Dobrovskému svůj přepis Evangelistáře Vídenského, by jej opatřil svými poznámkami, zmiňuje se o listech Rajcevičových, žádá doklady k slovu *host*, připomíná město Hostinné, podává ukázkou z Pravdy ruské o plavectví, přeje si názvosloví plavecké, z něhož podává některé ukázky s přáním, by byly objasněny.

Turnovii, die 12. Januar. 1798.

Josepho Dobrowsky suo Fortun. Durich sal. pl. d.

10

Benignitate tua, quam in epist. 17. Decembris ad me data mihi obtuleras, nunc usus, ut observationibus tuis pensa antiquiss. Evangeliiarii Vindobonensis illustrentur, jam nuper ad P. Franc. Xaverium misi apographum eorundem, prout illud in Bibl. Vindobon. descripsi: nam, ut hoc mitterem, non tam causa molestiae aliud exemplar describendi, quam vindicandi tem- 15 poris erat. Poteris itaque paginas mei exempli et tuarum observationum plagulas singulares certis et iisdem signis notare, ut ego postea collatione facta meisque observationibus expensis exemplar mundum typis praeparare valeam. Postquam tu rem paraveris, dabis in involucro obsignato P. Xaverio ad me mittendam opportuna occasione. Huic pensorum exemplo addidi 20 quatuor illas partes τὸν Magazin der Kunst und Literatur — servatis interim Ephemer. Lipsiens. usque ad aliam occasionem.

Quae mihi placuerunt in duabus Raicevichii epistolis slovanicis ista sunt:

S. 283: Nestor schreibt immer Slovane, daher habe ich diesem Aus- 25 drucke den Vorzug u. s. w.

S. 316: Lomonosow und Nestor erzählen, der erste Magistrat dieser Stadt (Nowograd) sei Gostomisla (ГОСТОМИСЛА) (an — а?) genennt worden. Haec observatio me attentum reddidit maxime ob praecedentia mox de Venedis ad mare Balticum *negotiatoribus* dicta; licet Raicevichius de altero significato vocis ГОСТИ, *πραγματενής*, heic nihil animadverterit, sed magis re- 30 spexerit significatum ξένος, φίλος. Profecto in tali civitate reipublicae Slavorum a *negotiatione* celebri, potius inducor hunc magistratum nuncupatum fuisse a jure dicundo in causa *rei negotiatoriae*, quam *hospitalitatis* causa, quae alioqui apud Slavos usque ad profusionem observabatur, ut modum excederent. Facies itaque mihi rem gratissimam, si locum Nestoris originarium 35 itemque Lomonosow mihi perscripseris, quum utroque caream. Et num in lexico illyrico vocabulum *Gost* laudato significato *negotiatoris* seu nobilioris mercatoris signetur? Certe apud nos vocabulum hoc identidem in usu fuisse

istis argumentis inducor: 1. Lat. vocab. *hospes* isto laudato significato occurrit in diplom. Spitign. eccl. Litomeric. Quaeso, inspice hujus rei causa Gloss. med. aevi Du Fresne et me illustra!

2°. civitas nobis ex parte septentrionali vicina, de qua Vogtenus: *Arnau*
 5 cum Turnau sedet ante theatra gigantum — patrio nomine appellatur Hostiney — гостинный, quo nomine Russi emporium, stationem mercatorum, vid. Hölterhof, significant. An Aquensis vel alius quispiam nostr. lexicogr. voc. *host* isto significato notavit? Quid P. Jaroslaus de etymologia laudatae nostrae civitatis Hostiney? Certe antiquitus bohémica dialecto usam certum est, quum
 10 Balbinus in Libr. erec. omnium primarum hac dialecto scriptarum literarum meminerit.

Jam tibi pluribus pensis impositis molestus forsitan ero? Sed veniam dabis, unum, hoc autem longius, addenti: ad expediendum cap. V. introduct. de *negotiatoribus Slavibus* nosti, quae promiserim de navigiorum generibus veterum Slavorum ad imitationem A. Gellii l. X. cap. XXV. 5 — quantum vero
 15 re ipsa navigare incommodum est, tantum antiqua Slavorum vocabula rei navigatoriae ex monumentis certis colligere, collecta illustrare propriisque Slavorum dialectis asserere mihi difficilius videtur. Ex monumentis, quibus heic utor, est praecipuum operis inscripti Правда русская tibi quidem noti;
 20 sed nescio, utrum exemplar habeas, pag. 74., legum Wladimiri cap. XIV: *Ѡ лодѣ. Статья I^я. Ыже лодѣю оуѣрѣдетъ, тѣ ѣ кѣнѣ продажи, ѧ лодѣю лицѣмъ коротѣти, ѧ не вѣдетъ ли лицѣмъ, тѣ за морскѣю лодѣю ѣ гривны, ѧ за набѣйную лодѣю ѣ гривны, ѧ за стрѣгъ гривна, ѧ за уѣмнѣ ѣ кѣнѣ.*

Ut breviter prius attingam naviculariae Slavorum verbum praecipuum
 25 *палти*, nostri Severini edit. bibl. Act. XXVII. plauti — comparo cum *πλέω* — quid autem tu habes adnotationum ad hujus verbi formulas veteres? Quid de navigiorum slavonicorum genere et speciebus? Non potes illustrare vocab. *набѣйная лодѣя*? Non dubito *уѣмнѣ* eandem esse cum r. *чолиъ*, b. *člun*, an recte *уѣмнѣ* comparo cum *celoce*? Rogo, adjuva me in hac difficili navigatione.
 30 Quid *кортура*, *кордура* apud Porphyr. de adm. i. cap. 31? Quae sunt tibi nota antiquissima bohém. navigia? Jam vale, ne tibi gravior sim quaestionibus.*)

CXXXV.

1798. — I. února. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zmiňuje se o názvu *Slované, Slavjané*, podává citát z Lomonosova o slově Gostomysl, vykládá slovo *host* a slova týkající se plavectví.

Pragae, 1. Febr. 1798.

Fortunato D. suo Jos. Dob. s. pl. d.

Recepi a P. Fr. Xaverio, quae miseras nuper, omnia. Pensa evangelica,
 35 postquam observationibus meis illustravero, remittam quantocius. Nunc ad ea respondebo, quae exposita cupis.

Raicevichium utpote insulsum hominem ego plane asperror. Utrum Slované τῶ Slavāne praefendum sit, sub iudice lis est. Quid enim tu praec-

*) Dobrovský připsal si na konci tohoto listu některé názvy plavecké pro svou odpověď.

feras, an slowiti in blagoslowiti, num slawiti in nostro blahoslawiti? Dicimus plowati et plawati ab eodem themate plugi, plúti. Dicunt Slavi *rab* et *rob*, rastu et rostu (cresco), raz et roz in compositione verborum. Slavík philomelam nos Bohemi, Poloni słowik appellat. Quid in his praeferam, dubius haereo. Utrumque enim pro ratione dialectorum recte dicitur. Slowo et slawa ab eodem themate deducta sunt, a flowu seu flugi, flúti: ergo et Slovane et Slavane dici potuere Slavi. Si auctoritatibus pugnandum sit, antiquius dicti sunt *Slavini*, quam *Slovane*. Nestoris auctoritati (certe recens Regiomontanum MS. a Polono aliquo scriptum est) opponam graves et antiquiores testes, historicos et diplomata. Sed nolim pro levi causa digladiari.

Idem Raicevich male citavit Nestorem pro Gostomysl. Nam inspecto loco e Lomonossovio citato, nihil de Gostomyslo inveni, ne nomen quidem illius. Lomonossov autem haec habet (pag. 68. vers. germ. Alte russische Geschichte, Riga und Leipzig 1768. 8): »Im Norden gelangten die Nowgoroder nach dem verwüstenden Einfalle der *Ugrer* und nach einer grossen Pest, unter der Regierung eines angesehenen und klugen Mannes mit Nahmen Gostomysl, wieder zu einem blühenden Zustande.« *Nowgorod. Annalist* in marg.

»Nach seinem Tode waren sie den Warägern zinsbar, und wurden, wie aus dem Nestor (in marg. 6470tes Jahr) zu erschen ist, gewisser maassen von ihnen regieret.« Nestoris testimonium ad ea solum pertinet, quae subdixi, non ad alia. Confudit igitur citationes Lomonossovii Raicevichius. Nec fidem ullam meretur annalista Novgorodensis (fictus, ut opinor, Joachimus), qui res gestas Novgorodensium ante urbem conditam memorat. Potior fides habenda Nestori, qui de nullo duce aut rectore Novgorodensium quidquam prodidit memoriae.

Gost, host, non alio significato occurrit in libris et dialectis, quam notissimo *hospitis, advenae*; cum autem *hospites* negotiorum causa adventare soleant, facili figura apud Russos significatum negotiatoris obtinere potuit. Saepius ego gostinnij dwor, Kaufmannshof, accessi Petropoli. Verum apud nos nullum hujus rei vestigium. Loca quidem plurima sunt ab host deducta, virorum etiam nomina: Hostivit; sed haec omnia aliam explicationem admittunt.

Navigiorum nomina notavi sequentia, quorum tamen differentiam difficile explicem. Lod, koráb (vox indica similis) confer etiam Adelungium voce *Caravelle*; lat. medii aevi, carabus, gr. *καράβος*; člun (čeln, čoln), ut recte observas; *čeyka* in Vltava nostra num similis sit *čaikis* in Danubio, unde Čaikistae dicti, die Tschaikisten, a bello turcico notissimi. Kocábka apud nos, kocáb masc. apud Wallachos in Moravia ad fluvium Beczvam; prám, adde plť, fem. et plťí, ratis, utique a plúti, quod recte cum *πλέω* comparasti. Apud Micaliam et Della Bellam *plav*, plavi, fem. reperio, sed recens vox mihi videtur; item *brod*, quia broditi, navigare; maxime autem genericum *drjevo*; russicum sudno recens est ad vocem gallicam *vaisseau* effectum. Sic apud nos *náve* apud Harantium, alios, qui ad Italiam profecti, vocem peregrinam usurparunt, quamvis ffel do nawi apud Dalemilum jam occurrat. Šíf germanicum nosti. Apud Dalmatas plura liceret colligere. Addam e Micalio *goliča*, ital. *sanolo, gondolina*, linter. Della Bella voce barca, *monoxylum linter* ex-

plicat: cjopula, goliza. Sed haec omnia non arbitror esse tam antiqua, ac *élun*, ladja, koráb, (korabl fem.), quae vox latissime patet etiam per alias gentes diffusa. Posset a *kora* deduci, sed metuo, ne minus tute. *κοιτιρα*, est lat. medii aevi *contrata*, ital. adhuc *contrada*, gall. *contrée*, angl. *Country*,
 5 illyrice (utique barbarum) *kotar*, territorium, confinia, apud Jambressich et Micaliam; Ungari efferunt *hatar*, inde Slovaci *chotár*. Du Fresne varias vocis affert derivationes. Mihi placet vocem deducere a contra (e regione), uti Germani die Gegend a gegen, Graeci utique a *κοιρα*, contra.

Naboinaja lodja quid sit, quaesivisti. Est *lodka s nabojami*. *Naboj* autem
 10 sic explicatur in lexico Acad. russicae, (quod tu ipse hic Pragae inspicere posses quotidie,) doska u mjelkich sudow (sud, navigium) swerch krajew nabitaja dlja vozvyšenija bokow sudna.

Alias *naboinij* idem est, quod *nabiwnij* (boh. *nabítý*, *nacpaný*) (ausgestopft), *natisnennij*. Curabo, ut notem plura vocabula ad navigationem pertinentia. Nunc enim collecta non habeo. Schedulam prioribus literis inclusam,
 15 rogo, ut remittas.

Si qua sint, quae a me fieri velis, faciam ea promptissime tui causa. Vale et mihi fave!*)

CXXXVI.

1798. — 13. dubna. Durich děkuje za zázilku Dobrovského, omlouvá opozdění své odpovědi k listu předcházejícímu, přeje si objasnění článku Dobrovského o nejstarším překladě českém písma svatého, o názvosloví plaveckém, vykládá staročeské *ež* a podává z listu Alterova zprávu o Justinu Višněvském.

Turnovii, die 13. April. 1798.

20 Josepho Dobrowsky suo Fort. Durich s. pl. d.

Rite obtinui et per cursorem publicum integram philyram tuarum observationum eruditarum in pensa Evangelii Vindobonensis boh. pro specimine p. II. vol. I. Bibl. Slav. edenda, et alias duas earundem, quibus tria exempla tuae dissert.: Über den ersten Text der böhmischen Bibel-
 25 übersetzung**) addidisti, pro quibus singulis muneribus desideratissimis tibi impense gratias agere maturius non potui, quia vix ipse tantisper a lectulo surgens, cui me repetitis vicibus mea infirmitas affixit, infirmo decano nostro Turnow. Josepho Przhihonsky, quem sacramentis providi, non solum assistere, verum etiam hebdomada sancta ejus officium supplere debui, quem in coena
 30 Domini mortuum sabbato sancto sepelivimus. Heic etiam causam habes, cur tuam schedulam, quam in praesentiarum mitto, citius mittere nequiverim, ut tuae voluntati satisfacerem.

Multum mihi proderit tua haec diu desiderata dissertatio; nec verebor neque erubescam meas opiniones editas revocare aut emendare, ubi tu
 35 melioribus monumentis ac rationibus edoctus meliora doces: super dubiis

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

**) Otištěno v »Neuere Abhandlungen der kön. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften Band III (Prag 1798), Abth. 2, p. 240—266.

tamen quibusdam te consulam, cum primis tuam ampliorem expositionem praestolabor istius tuae diss. pericopae p. 4. post N. III: »Hierauf folgt die mit glagolitischen Lettern von den slawischen Benediktinern im Kloster Emaus zu Prag 1416 geschriebene Bibel, deren Text in einigen Stücken der zweiten Recension nähert.« Cuperem enim ex te scire quaedam specimina, quibus ista glagoliticis literis scripta bohemica recensio N. IV. accedat ad illam N. II; tum quaedam quoque specimina, quibus ab omnibus reliquis recedit! Sed hoc alio commodiori tempore praestare poteris; nunc magis optarem nosse reliqua slavica nostraque boh. vocabula ad naviculariam, quae promisisti, pertinentia, maxime Aquensis nostri.

Ex tuis observationibus ad pensa Evangeliarum pertinentibus illa philologica in multiplicem *rov* ecce versionem in Vindob. exemplo mihi im primis grata est; sed patere, ut ex te quaeram: inter exempla, quae adducis, Luc. II, 48: Ez. — »In Prozarum expositione bohemica, quae huic Evangelistario subjungitur, in cod. Vindob. *ecce* etiam *ez* redditur. Credo autem *ez* pronuncian- dum *ez*, non *ež*; hoc enim idem est ac *že*.« In sequiori autem tua dimidia philyra signata II, pag. 1 ad illam pericopam: *fili, quod fecisti nobis sic?* (ecce) *ez* (mones) (lege *ež*), quod cod. III. mutavit in *ese* (*že*), alii legunt *ai*. Alias quidem *ež* idem est, quod *že*, sed non hoc loco.«

Priori loco bene videris credere pronuncian- dum *ez* non *ež* — quid enim aliud est illud *ez* Luc. II, 48 et in Prozarum expositione boh. atque in tuo membr. cod. MS. Vitae S. Procopii etc.? quam *ez* aequivalens slavonico **Сс** Luc. II, 48: **сѣ оѣнъ ткоѣ** — metathesi literarum et commutatione lit. c cum z; ut nos dicere quoque solemus *zbor* pro **сѣборъ**, vel potius **съборъ**. Literis cyrillicis ad exprimendam nostram hujus vocis enunciationem scriberem **эзъ** aut glag. **эи**.

Profess. Alter data ad me epistola die 4. hujus scripsit: Patrem Justinum Vischnewsky, capellanum legati russici Venetiis, nunc Viennae degentem, amicum sibi carissimum rerumque slavicarum doctissimum, qui composuit grammaticam slavicam, typis edendam, sibi affirmasse, quod nullum glagoliticum in Russia codicem unquam viderit; sed Venetiis codicem impressum glagoliticum quatuor Evangeliorum apud Patrem Mathiam in Chiusa. Erit forte (subjungit prof. Alter) hic codex missale glagoliticum.

Haec pauca hodie scribere valeo. Vale quam optime!

CXXXVII.

1798 — 20. dubna. Dobrovský dle přání Durichova vypisuje názvosloví lodnické a podává zprávu o ochotě, kterou nabízí A. Pišely, kaplan v Solopiskách, Durichovi k přepisování slovanských památek, podává opravu k spisu »Bibliotheca slavica« a objasňuje staročeské *ež*.

Die 20. Aprilis 1798. 35

Fortunato Durichio suo s. pl. d.

Conabor, quantum possum, adjuvare labores tuos. Optas vero nunc nosse vocabula ad naviculariam pertinentia maxime Aquensis nostri. Igitur hoc primum agendum erit, sed vereor, ne tibi minus satisfaciam. Videbis

enim mox Aquensem nostrum, ne ea quidem habere, quae scire potuisset. Habet enim non nisi sequentia et quidem sub vocibus his:

Sub: *archa* Noe, korab. (*Artemo* vel artemum, wjetrnišk lodij).

barca, barcula, barcella, člunek. (*Bolis*, deest ipsa vox latina).

5 *calaria*, navis, quae ligna portat, lodij na ktere drzijewij plawij.

carbasa, plur. i. e. velum, praporzecz, zastiera lodna.

carchesia, summitas arboris navis, rzeżab (sic), fkrzipecz.

NB. *carina*, media pars navis, hlubokoft lodij. (Clenius Rozkochany in Vocabul. sub *karina* habet *barka*, ergo jam sec. XIV italicam vocem civitate
10 donarunt Bohemi. Cum autem *carinae* semita Sap. 5, 10. occurrat, studio consului cod. VI. [meum]; habet autem ftezky gegie, non vertendo τὸ *carinae*. Prag. autem editio [1488]: ftezky *brsicha* te lodie. Vocabulo namque proprio caremus. Si piratas insulae Rugiae sec. X. aut XI. quis examinare posset aut potuisset, certe voces vere slavicas ab iis didicisset. Sed naviculariam
15 Slavi nunquam ita exercuere, uti Angli, Holandi etc. nostris temporibus.

Celeuma, clamor nauticus, zpijewanije plauczuow (lege: plaw-).

cimba, ima pars navis, ta strana lodij, ktera gde po wodě.

lembus, člunek, lodicška.

linter, lodičzko (sic leg. -ka), *koryto* NB. Si haec fuit prima navicularum
20 forma, derivem a *kora*. Etiam Germani quidam appellant Kahn, quod alii *Trog* dicunt.

malum, i, et malus, a, um, habet *Aquensis*, sed malus, i, deest.

nauale, mijefsto, kde lodij flogij.

nauarchus, zprawcze lodij, *nauclerus*, kto wladne lodij, przywoznijk.

25 *nauargus*, miftr lodnij.

navicula, lodicška; *navicilla*, člunek; *navifex*, lodnarz.

navigium, i, navigatio, lodna wozba nebo mno(z)ftwije lodij, sic supra.

classis, mno(z)ftwije lodij. (In bibliis *classis* exponitur *koráb* veliký. Krammerius finxit in novis lodftwo, non male.) Ipse Della Bella omisit *flotta*, quia
30 exponere non potuit.

naulum, zaplata od przywozu. (Mallet ego přjwozně.) Rozkochany habet *pyczye*, an picý (fpropitné, Trinkgeld). Idem vocat *navigium*, plawaczka; puto fictum vocabulum, uti plura ejusmodi habet. Alia vocabula nautica apud eum non reperio.

35 *naumachia*, lodnij boğ.

nauta, plaučij (lege plawčij). Melius plawec (vide supra *celeuma*). Haec enim vox recepta est.

radius textorum, člunek. Hoc vocabulum člun proprie slavicum et antiquissimum credo et lod'; alia fere omnia peregrina sunt.

40 *ratis*, quaelibet navis, lodij. (Pessime quid enim *plij* et *wor*?)

remigium, plawenije;

remex, plawec, *remus*, weso (a wezu, uti máflo a maži, et alia) *Croat*.
vefzlav.

transtrum, a, plur., korabowe lawicze neb ftolicze.

45 *trabaria*, navis de una trabe cavata, quae aliter litoraria dicitur et con-
duca: lodicška z gednoho drzewa wydlabana, a ta ginak flowe brzehowna

a přewozna (á); ficta haec ad explicanda latina, arbitror. Tales naviculas nostri nautae et piscatores proprie *lodička* appellant; sunt longissimae et angustae. Germani *Tschinakel* vocant, quod ex člunek corruptum puto.

Trieris, magna navis, welika lodij. In bibliis Prag. 1488 et Veneta. Isai. 33, 21: *koráb*.

Triremis, lodij, ktera na trzi sfrany ma wefla, tres ordines remorum habens.

velum, wořona, zařtiera. Geřt take *plachta* na korabie v wijetr rozestřena.

anchora, kotwa. Addam hic in MS. N. II. act. 27, 16. czlun *toczifs šscaphu*. Prag. 1488 servat hoc cāpite hanc vocem, v. 27: člun korabowy, v. 32. člunek. Navis, korab, in MS. N. II. Prag. et Veneta v. 40. juncturas gubernaculorum, przitielhy *prawidł*; artemon, menřři *wietrnik*.

v. 41. prora, přednie sfrana barky, puppis, zadnie sfrana.

Quae Veleslavinus in Nomenclatore habet, nosti. Ex Vocabulario trilingui adnexo libello Bukvar, qui jussu Petri I. prodiit Mosquae 1701, aliqua slavica excerpam, sed tibi certe jam nota: Caput 32. inscribitur: ω *κορβαλί* *περὶ πλοῖν*, de navi.

pag. ρζι. *κορβάρι*, ἡ ναῦς, *καραβι*, navis.

λαδί, ὄλκας, navis operaria.

κάρβυς, *πλοιάριον*, navicula.

λότκα (τ pro λ), *μονόξυλον*, navicula (ergo servarunt nostri piscatores primum significatum τοῦ lod', lod'ka).

κορβαλιηικῆ, *ναύκληρος*, navicularius.

κορβαλιεὺς *πλοικῆ*, *πλέω*, *ναυτίλλομαι*, navigo (a plúti, praes. apud nos plugi [u] et plowu).

κορβαλιηὺν *κοιῆτι*, *καλοε*, *ναυτοσκιη*, nauticus funis.

— *ἢλα* *λεσιη*, *ποβεθρα*, *ναυτοσκαλα*, nautica scala.

ποστ *κορβαλιηὺν*, *προῶρα*, prora, rōstrum navis.

κορμα, *πύμνη*, puppis.

μῶγλο (a germ. Segel), *ιστός*, *κατάριον*, malus in navi.

κῆτριη, *ἡρῆς*, *ἄομενα*, vela.

κοτκα, *ἡκορῆ* (peregrinum), *ἄγκωρα*, anchora.

κορμῆλο, *πηδάλιον*, *τιμονι*, gubernaculum.*)

βῆσα, *κόπαι*, *κοπια*, remi.

πριστῆνιη, *λιμήν*, portus.

Jambressich sub voce gubernaculum habet: *rudo* na ládji, *kormàn*, *timùn*. Ungar. *kormany*. Nescio unde nostrum *rudle*, an a *rudo* aut germ. *Ruder*.

Praefatus noster in itinerario suo fere italicas voces usurpat:

marynář, nave, weliky strom, arbore, et pag. 443. *temon*, *řale* etc. ab Italis nautis haec edoctus. Sic Slavi Italis vicini *malum* ab Italis acceperere.

Della Bella haec habet: Albero della nave, *malus*, i, m. *ředargni pagu*, *arbor*, a, m. Illir. barb. *jambor*, *katarka*. Sinegdoche, *Jedargna jela*. Est autem *jedro*, *idro*, velum.

*) Della Bella: Timone del carro, *rudo*. — Della nave, *timun* (italicum) et *Dumen*, ill. barb. talia sunt plerumque a Turcis sumta.

Gutsmann, Mastbaum, jadrou penj, ambora, jambora, jadrenu drevu. Steuerruder, veslu, rudu na ladji, timun.

Segel, jadru, jadre, adra, jadrouje, barkouski vetralou.

Segelbaum, jadreni penj, jadrovu drevu, jarbolu.

5 In quibus semper subinetuo, ne recenter ficta legam, cum usitata et recepta non distinguantur aliquo signo. Hoc vitio video omnia lexica laborare, quamvis Della Bella auctoritatem scriptorum soleat allegare. Sed Dalmatae habent prae aliis multa recenter ficta vocabula, uti *vrat* pro collo, ut turcica taceam. Quanta bone Deus corruptio jam inter Slavos, cum nec
10 mores antiquos simplices, nec linguam conservarint. Utinam aliquando in unam gentem coalescerent, ut saltem unicam linguam literalem seu sacram excolere possent. Video autem nunc nihil aliud quam *Babel* horridum.

E cod. N. IV. dabo aliquando specimina, aliqua saltem in dissert. tibi missa jam reperies. Antonius *Pischely*, Litomyšliensis, nunc capellanus in
15 *Solopisk*, pago ad Cuttenbergam, a me olim literis cyrillicis et glagoliticis institutus, cupit rescire, quemnam prae aliis librum literis glagoliticis descriptum habere cupias. Obtulit ille non rogatus operam suam. Continet autem codex ille a libris Paralipomenon omnes reliquos usque ad Isaiam exclusive. Tuum jam erit seligere et determinare unum aliquem ex his
20 librum, quem prae aliis descriptum habere velles. Pro bibliotheca Strahoviensi ille jam aliquos (duos aut tres) descripserat et me consulente plures literis bohemicis pro usu meo. Optimum igitur esset, si talem pro te describeret, cujus exemplar transumptum nondum exstat, ut hac ratione totius fere libri copiam habeamus. Sed tu potius decerne, quid fieri velis.

25 Non habeo, quod addam, nisi forte illud, quod nautae nostri *šiff* navim onerariam majorem lignis devehendis aptam, prora et puppi acutis, appellent. *Kocábka* paulo major est, quam *člun*, cujus puppis admodum obtusa est. *Čeyka* a *člun* ge gedno — responderunt mihi discrimen utriusque navigii scire volenti, *pramice*, est minor quam *prám*, quam posteriorem vocem habent et Saxones inferiores et Hollandi (*praam*) — immo Adelungius voce *Prahm*
30 m. et *Prahme* fem. Alii Germani *Plätte* vocant. *Prahm* (*prám* nostrum) graecae originis ego esse existimo, cum sit *πέραμα*, trajectus, a *πέρας* (*πέραν*, *πέρι*).

Per transennam noto ad p. 46. operis tui, melius legi in hymno (prosa) de S. Procopio in MS. Vindob. eo ipso, quo Evangelia boh. antiquissima
35 leguntur, *novis doctus* literis — quibus verbis illa verba monachi Sazav. *canonice admodum imbutus* exprimere voluerit prosae istius auctor.

es etiam Luc. 7, 37 occurrit. Si *es* (non *jež* aut *ež*), cum Joh. 20, 30, etiam *esto* (pro *gešto* aut *gežto*) scriptum sit, legendum credis, uti mihi visum fuit, quamvis Luc. 2, 48, reddi potuerit *quod, quia*, i. e. *ež, gež*, potius russicum
40 *аѣ*, qua particula illi utuntur, dum vocati respondent, se adesse (ecce adsum) conferendum putem, quam *ѣ* cyrillicum. Hoc enim nostri expriment *tot* pro ecce. *аѣ* russ. vix in lexicis reperias; invenitur autem in lexico, quod curante Academ. russ. prodiit, et explicatur; *otklik* togo, kogo zowut, notaturque in *vulgari* sermone usurpari. Hanc ego voculam multoties audivi,
45 dum Russi colloquerentur. Nostrum *es* accedit ad latinum *ecce*; *k* enim in s mutatur: vicus, wes etc.

CXXXVIII.

1798 — 5. května. Dobrovský podává opravu k I. části Bibliotheky Durichovy, poznámky a opravy k evangelistáři Vídenskému, zprávu o statutech Arnoštových, o českém překladě písma svatého, o legendě o sv. Dorotě, obzvláště však o českém překladě písma svatého psaném hlaholským písmem, podává některá objasnění k zbytku Vídenskému o apoštolech a mimo jiné zakončuje zprávou o přepisu hlaholského rukopisu a různých čteních Ant. Pyšelyho, sebraných z českého překladu kantik a žaltáře hlaholského písma.

Die 5. Maji 1798. *)

Fortunato suo Jos. Dobr. s. pl.

Quae de hymni lectione: *novis doctus literis, monueram, recte quidem habent, sed si expositionem hymnorum Vindob. Evangeliariorum subjectam citavi, memoria lapsus fui. Locum enim hunc retractans, video e Missali meo bohemico-latino haec adnotasse, quod nunc iterum inspexi. Velim igitur, ad p. 46 Introd. tuae ut haec emendes. Iam enim experior, quam parum tribuendum sit memoriae, nisi recens sit aut monumenta inspicere possint.*

Talis interpolationis studio factae, codicis emendandi (licet in deterius contra mentem emendatoris) causa susceptae, in Vind. cod. vestigia equidem non invenio, ut ne levissima conjectura sit, textum antiquum ad cod. lat. Vulg. semel aut saepius fuisse refictum. Errores enim, de quibus loquebar, ejus generis sunt, ut contrarium prorsus statuere ausim. Notae illae, quae in exemplo Vindob. exstant, duplicis generis aut manus, quales sint, ipse nosti. Volebat subinde rubricator sensum reddere planiorem et faciliorem, non inspecto textu latino. Duo nunc promam exempla:

Joh. 20, 24. *fixuram clavorum, proklanye hrzybykove, supra proklanye rubro adscripsit rany, utique solum explicationis causa. Cod. III. h. loco legit: probodeny.*

Joh. 15, 27. *mecum estis, giefte fe mnu; cum e ultimum in giefte deletum fuerit ab emendatore, ut sit gieft legendum, sensu quidem grammaticae bono, sed non conformi textui latino; patet non inspectum fuisse latinum, sed pro arbitrio emendationem hanc factam. Alias utique ie deleri debuissent, ut sit contracte gfte, pro pleniori giefte jam tunc obsoleto. Addam tertium.*

Joh. 4, 31. *Rabbi, manduca, myftrzye gey; gey autem a rubricatore deletum fuit, cum nullum sensum funderet. Atqui pro y restituendum fuit z: gez, uti planum sit latina conferenti.*

Quomodo jam tot omissiones, quas ego describentium incuriae tribuo, explicare possis, si vel unquam textus boh. collatus fuisset cum Vulg. latina? Atqui summa diligentia id factum fuisse sumere deberes, si textum bohemum ortum e slavico, substitutis subinde vocabulis, asseras. Lectiones, ordo vocum et constructionis, vocum varietas ipsa, ubi nihil substituere opus fuisset et omnia alia clamant boh. versionem e lat. textu factam, hoc nimirum modo, quem in schedis meis exposui. Sed urges tu vocis *bies* usum hermeneuticum, non tam ipsum vocabulum. Si certa lege, eadem nempe, quam secutus fuit Cyrillus, optimus certe interpres, cum quo Bohemum contendere non audeo,

*) Durich připsal: NB. Obtinui 8 Junii. Jest vlastně odpověď na list CXXXIX.

Bohemus noster vocem *bies* et *diabel* adhibuisset, concederem usum hunc didicisse e slavicis; sed ego contrarium video. Unum locum recitabo: Joh. 8, 48: Samaritanus es tu et daemonium habes — samarytanus (nota exitum latinum) a *dyabla* maff. Cod. tamen III. h. loco legit: a *bieffa gmafs*. Certe
 5 jam ante Cyrillum voce *bies* diabolus et daemonium, (malus daemon) exponebatur, sumto deinde latino *diabel*, in desuetudinem abiit. Nobilius fortasse credebatur vocabulum (visum est) *diabel*, quam plebejum *bies*, cujus vim postea melius Cyrillus perspexerat. Duces Bohemiae, qui ante Cyrillum conversi sunt ad fidem Christi, quomodo audierint a clericis latina interpretantibus vocem daemonii, diaboli, sono bohemo, non possumus definire; sed
 10 certe vocabulo noto, qualia sunt *bies* (nunc quidem minus notum Bohemis), čert (olim črt), dias, seculo XIV. notius quam nunc. Interpres enim boh. Historiae scholasticae constanter hoc vocabulo utitur, quamvis e lectione publica Evangeliorum ei *bies* ignotum esse vix potuerit: had bieffe chitrzeiffy —
 15 neb pln bieffe *dyaffa*, hic certe pro diabolo; alias *dyaff*, *dyaffowe*, daemonia, dyafy wyhonyeffe. — Nunc fere interpres, qui antiquos sequi nollet, sed magis vulgi morem, *črt* adhiberet. Factum id jam a primae recensionis interprete Tob. 3, 8. Hoc enim loco legit cod. III.: *czert gmenem Asmodcus*, consentit omnino cod. IV. seu glagol. Servavit vocem *czrt* cod. VI., qui est secundae
 20 recensionis. Aliis in locis Tobiae *diabel* habetur, excepto cap. 6, 8, ubi primae recens. codd. III. et IV.: wffelikeho naroda *biefsy*, omne genus daemoniorum, quae in codd. secundae recensionis, quos inspexi, VI., VII. jam immutata leguntur: wffeliky rod diabelfsky, cum quibus h. loco etiam tertiae recens. codd. (uti Dlačianus, quem nondum descripsi, et Tobias Metropol., quem p. III. Magazin — citavi) conspirant. Sed hi postremi Tob. 3, 8, črt commutarunt in *diabel*. Metropolitanum expressis verbis notavi in excerptis meis, Dlačianum cum eo in iis convenire, in quibus ab aliis differunt ambo.

Fuit profecto hic mos primorum interpretum, praecipue illius, qui Evang. 30 vers. Vind. auctor est, ut non uno vocabulo latinam vocem eandem saepius recurrentem exponerent. Cyrillus prorsus alium magis probandum morem sequitur. Nec ulla apparet cura aut diligentia, nulla scientia aut linguae cognitio perfectior in boh. versione Vindob. In integra bibliorum vers. paulum major, cum glossa ordinaria aut Lyrae commentarii praesto essent, et ab
 35 an. 1349 magister in sacra pagina clericos doceret, fundatus ab Ernesto I. archiep.; lit. fundat. exstant apud cl. Ungar in den Gedanken von dem Zust. der Schulen und lateinischen Literatur p. 87. Nactus ego postea Ernesti Statuta eccl. Pragensis an. 1350 edita haec e cap. 29, quod inscribitur: *De officio magistri in theologia et salario ejus*, excerpti: »Cursum lectionum in
 40 biblia in die S. Dyonisii incipiet — usque ad kal. Augusti — pro personis ecclesiae Pragensis et *aliis* eum audire volentibus — loco consueto.« — Huic instituto et universitati Prag. debemus vers. bibliorum boh. integram, ut equidem existimo. Cod. lat. cum glossis, — qui olim fuit Ernesti archiep., integrum vidi Olomucii in bibl. publ. Lycei, quem etiam tractavi et epistolam
 45 ad Laodicenses ex eo, quae tamen ad finem segregata ab alia manu scripta fuit, descripsi. *Integros* codd. biblicos praeter hunc et Stokholmiensem in

Bohemia exstantes aut scriptos ab aevo illo vix reperias. Sed haec per transennam, quae aliquando latius exponere licebit. Miror profecto parochorum incuriam, qui talibus exemplaribus, quale Vindob. est, uterentur, tam depravatis. Sed ii magis latina curabant, interpretaturi postea plebi, quaecumque in buccam venissent. Certe hac versione non nisi ignorantiae sacerdotum subventum fuit, quamvis inscitiae propriae specimina non pauca dederit interpres Bohemus, de quibus jam nunc agam, ut omnino dubium nullum superesse possit, eum e slavici nihil petiisse.

Matth. 20, 28: non venit ministrari, sed ministrare, neprzyffel na fluzenye ale fluzyty. Quis ferat ambiguitatem istam? In voce flužiti neglexit supini seu infinitivi brevis formam.

Joh. 10, 35: non potest solvi scriptura, nemoz pyfmo dofwyedczyty. An locus corruptus? Videtur.

Joh. 7, 52: scrutare (scripturas MS.) et vide, ztazaty pyfma y wyz. Pro activi verbi infinitivo habuit imperat. deponentis. Quam inepte et inscite!

Joh. 8, 4: dixerunt ei (αὐτῷ), weczyechu gy (ei, fem.). Putasne excusandum? Utique, cum non nisi singula commata primum exposita fuerint, uti in Vind. MS. hymni explicantur. Sed cum contextu continuo (sec. XI. fortassis) scriberentur Evangelia omissis vocibus latinis, oportebat iterum, conferre latina et castigare versionem, quod plane ab initio usque ad sec. XIV. factum non fuisse, ex Vindob. exemplari apparet.

Joh. 9, 33: nisi esset hic (ὁὐτος), gedno by byl tuto od buoha. — De hoc vitio ob ambiguitatem lat. vocis commisso jam egi. Non ergo repetam exempla. Confer Matth. 21, 10 (zde).

Joh. 8, 55: ego autem novi eum, ale ya fem znal geho; quia non scio eum, neznal fem geho. Quis excuset lat. linguae imperitiam?

— 58: antequam Abraham fieret, ego sum, drzyewe nez Abraham byl, ya fem byl. Excusare possis, si dicas byl serius additum.

Matth. 8, 3: volo, mundare; chczy vzdrawyty. Miror adhuc in cod. III., in quo vitia Vindob. non repetuntur, adhuc legi: chczi vczynty a ocżifiti; cum in Historia schol. jam melius expositum sit: chczy bud vzdrawen a oczyfczien.

Matth. 12, 39: generatio mala et adultera, pokolenye zlee vczynylo zle. Locus corruptus vitio describentium. Olim fuerit a czysolozne: finge enim a so n oblitterata aut detrita fuisse, facile imprudens scriba legere (male utique) poterat: vczynylo zle. Si latina novisset aut inspexisset, errare tam enormiter non potuisset. Ergo frustra urges Vulg. latinae conformatum fuisse textum.

Joh. 5, 2: probatica, piscina, zkuffenye (e ult. delendum) rybnyk. Non intellexit vocem graecam probatica.

Eod.: quinque porticus, pyet ofstrowow. An portus legit? Joh. 10, 23: porticus, obchod, h. loco melius.

Joh. 21, 7: dicit — ille (quem diligebat Jesus) Petro. Gezyff nad petra. Male interpunxit sententiam. Dicit — Petro. Talium errorum monstra in vers. slav. nuspiam reperias.

- Joh. 17, 5: claritate, quam, czyfstot mu, gez. — Scribendum fuit: czyfstoty aut czyfstotiu, quod male divisum fuit ab uno aut altero.
- 7: *abs* te sunt, kromye tebe fu. Cod. III. hic: *v tebe*. Vocem *abs* male intellexit Psalmodum interpres Bohemus, qui Ps. 83, 6: beatus vir, cujus est auxilium *abs* te, sic reddidit: blahoslaweny muz, iehoz iest pomocz *bez* tebe. Ergo quo antiquiores sunt codices, eo pejor versio, cujus rei non alia causa est, quam seculorum illorum ignorantia. Atqui contrarium observare deberemus, si versio boh. e slavica ortum traheret.
- Joh. 7, 14: jam autem die festo *mediante*, — przychodyeczye. Fortassis latina corrupta erant aut male legit: *veniente*. De participii constructione infra.
- Marci 16, 2: orto jam sole, na wychod slunczye. Non omnino satis accurate sensum expressit. Sed Boh. interpreti nulla hujus rei cura fuit.
- Joh. 10, 13: quia non pertinet ad eum de ovibus, *nebo* nefluffye k nyemu owczye, quasi legisset: non pertinent ad eum oves, sensum minus acute distinguendo.
- Luc. 11, 7: noli mihi molestus esse, *nerod fye hnyewaty*. Hanc sententiam Bohemi per secula apta formula exprimere nescierunt. Cod. III. exposuit: *negmicy my za zlc*. Male utique.
- (In Hist. scholast: *quid molesti* estis huic mulieri [Matth. 26, 10] exponitur: *Czo gste slofny* teyto zenye, Luc. 11. 7 non potui reperire.)
- Nov. Test. 1417: *nerod* mi truchliw byti. Male itidem. N. T. Nostitz. 1481: *nerod* mie mutiti. Nondum melius. Editi antiqui: *nermutiš* mne, uti Pilsnensis 1527, 4. Blahoslaw: *nečič* mi newole, utique optime. Cur ergo saltem sensum sententiae e Slavico non servavit Bohemus, si vocabula alia substituit?
- Luc. 11, 10: *pulsanti* aperietur, *tluczenemu* otowru (*o* simile *e*, ergo etiam otewru legi potest). Quis pulsantem confundat cum pulsato?
- 11: pro pisce serpentem dabit illi, mu za rybu *da fkorzyepynu*; *had*. Male hic post *da* insertum *fkorzyepynu*, cum *had*, accus. casu antiquo, nisi fuerit olim *hada*, sequatur. Error librarii oculos in sequens *da* v. 12. conjiciendi.
- v. 12: porriget illi scorpionem? *gemu da fkorzupynu* (aut *fkerz.*). Putasne hoc loco inspectum aliquando fuisse latinum textum? Utique facile error, qui se commendabat sensus facilitate, detegi et corrigi potuisset. Certe scorpionem exposuit retento vocabulo *fkorpyona*, quod postea in *fkorzupynu* corruptum fuit. Nota formam *fkorzup.* — Poloni enim dicunt *skorupa*, putamen ovi.
- Marci 16, 17: signa autem eos, a znamenay gye; quasi a *signare*, de quo jam alias.
- Luc. 5, 27: extremum digiti sui, *myezeny prft swoy*, h. est, extremum seu potius medium digitum suum. In vocabul. enim Clenii Rozkochany *medius* digitus, *mezyenec*, dicitur, (a *mezy*, inter duos ex utraque parte). Sed in Vindob. Evang. videtur dictus a *myeza* Lusatorum, *meze*, limes, extremum, ut sit quasi *mesni*; quis definiat?
- Luc. 5, 2: lavabant retia, brachu *fyetye*. Mox adnotavi, an *prachu*? Et colato cod. III. Olomucii cum excerptis e Vindob. vidi in eo legi: *prachu*

sieti. Interim gaudeo, in Vind. tot corruptiones facile emendandas reperiri, quia hae argumento sunt, cod. fuisse descriptum saepius, quin consulerentur latina. Etiam ex erroribus discere licet.

— v. 3: rogavit eum a terra reducere pusillum, aby przyftupyl malo k nyemu, contrario prorsus sensu. Cod. III. melius: *aby sie otrzymal maliczko ot brziehu*. 5

Luc. 18, 14: hic justificatus ab illo, sprovedny tuto od neho. Cod. III.: ten sprovedliw gfa ot onoho. Hebraismum *ab illo* neuter intellexit.

Marc. 7, 34: Effeta, genz flowe otewrzenye, quod est, adaperire; cod. III. jam magis ad literam: to gest otewrzy fie. 10

— v. 35: et solutum est vinculum linguae ejus, rozwazany gsfu okowy yazyka gehu. Vidit hoc interpres cod. III. *vinculum ferreum* non posse h. loco intelligi, ideo posuit: rozwaza fie fwazanye gehu gazyka.

Marc. 7, 37: surdos fecit audire, hluchym kazal slyssyety, i. e. jussit, non improbo formulam hanc, etsi nimis liberam. Cod. III.: hluchym gest vczynyl, aby slyffili. 15

Luc. 10, 35: quodcumque supererogaveris, czo koly poprosyff. Nimis serviliter.

Matth. 6, 26: nonne vos magis pluris estis illis, nezda wy neyste gych wyetczy?

— 27: cubitum unum, loket fwoy, i. e. suum. Cod. III.: gediny loket. 20

— 30: quod *hodie* est, genz *dobre* gest; errore librarii antiquo. Cod. III.: gestto dnes gest.

Luc. 14, 1: ipsi *observabant* eum, ony gehu schowachu.

Matth. 22, 13: in tenebras *exteriores*, w temnost wyecznu. Cod. III.: we tmu naywietzi. 25

— 11, 27: nemo *novit* filium, *neznal* fyna. Tempus latinum male expressit.

— — 30: nebo *geho* me gest, omisso *suave*. Talium omissionum numerus vere infinitus est; cur hae non supplebantur e lat. Vulgata?

Marci 3, 2: et *observabant* eum, plur. num., *chowaffye* gehu, num. sing. Cum enim nominativus v. 2 non exprimatur, to observabat num. sing. legit, referendo ad hominem v. 1. Totus igitur tenor originarius vers. hujus sapit latinitatem. Cumque tot et tanta incorrecta manserint, non potest dici, ea omnia vestigia deleta fuisse, e quibus olfacere aliquis vers. slaviam posset. Frustra igitur agimus, vestigia in Vind. aut alio quocumque manuscripto boh. inquirendo. Latina legebantur ante Cyrillum, latina fuere lecta et translata apud nos etiam post Cyrillum. Unde tanta clericorum invidia in Sazavienses? Certe non aliunde, quam quod aliter interpretata legerent, — quae videbantur abhorrere ab iis, quae legebant Latini. 35

Luc. 9, 3: neque virgam, neque *peram*: any hol any *toho lyczye*, nunc divisim et corrupte, olim certe *tobolyczy*, cum etiam alibi Luc. 10, 4 sic translatum sit. Tantus sane corruptionum numerus, plura transumta nunquam emendata praesupponit. 40

Matth. 19, 7: dare *libellum repudii*, daty znameny hanby, i. e. signum *pudoris*.

— 9: moechatur, tupy duffy, i. e. damnat (condemnat) animam.

— et qui dimissam duxerit, moechatur, a ktoz pufty y poyme *hrzyeffy*. Quanta negligentia aut inscitia! Sic in vocibus *scandalizare*, *blasphemia* 45

explicandis misere se torquet Boh. iste. Hoc ei vitio verito maxime, sed fortasse praesto non fuere vocabula homini *aliis subsidiis* destituto. Sed his ex vitiis antiquitas summa vers. colligitur.

5 Luc. 1. 63: pugillarem, *pera*. A rubricatore supra: *pyššidla*, ut ego quidem legi. (Hist. scholasticae interpres: wzem pero a dŕku — pugillaris geft dŕka, gijzto moze w hrfty zatworzity. — Sed sine Commestoris explanatione vix assecutus fuisset, quod pugillaris sit a pugillo, pugno.)

Joh. 21, 15, 16, 17: passyŕ owczye me, tribus vicibus. Ergo *agnos* non distinxit ab *ovibus*. Non reprehendo; cum synonymis graeci libenter utantur.

10 Luc. 10, 40: circa *frequens* ministerium, o *obyetšŕeny* sluzbye. Cito hoc exemplum propter difficultatem vocis obyetšŕeny; *obiccati* est promittere alias. An opyečeny pro opačeny, repetitus? Elige, quod placet.

Matth. 18. 6: *mola* asinaria, czyelyšt ofšlyczna; plane non vidit, quid h. loco *mola* sit. Cod. III.: ofšlicži kamen, melius.

15 — 7: Vac *mundo*, fwyetu czyštemu; dubius cum haereret, an mundus (*κόσμος*), mundusne (a mundus, a, um) hic intelligi debeat, utrumque maluit ponere. Plura ejusmodi collegi exempla, ubi duobus vocabulis unum explicavit, more suo.

20 — 8: abscide eam, vmy gy (sic). Errore. Cod. III.: vtny gy. Tales errores rubricator corrigere potuisset et debuisset, si diligentiam adhibere voluisset. Sed nullum uspiam vestigium diligentioris correctionis.

Luc. 10, 6: filius pacis, fyn pokoyny. Miror hanc interpretationem servari etiam in cod. III., quamvis tolerabilem.

25 Matth. 16, 26: quid enim *prodest* homini, czo *probude* czlowyeku. Vocem *probudu* et alibi in bibliis inveni; est tamen, uti vides, e genio lat. linguae ficta et formata.

30 Luc. 21, 9: proelia et seditiones, boge a fedanye (Confer tamen Pulk. boh. p. 60. k). Latinum etymon nimis anxie expressit. In Psalt. antiquissimo seditio est *kramola*, quam vocem licet corruptam (carmula) apud Anonymum de Conversione Carantanorum reperire licet e sec. IX.

— v. 11: *terroresque* de coelo, napasty z nebe. Vocem *napast* nosti e bibliis slaviciis, sed alio significato. Notavi solum ob vocis antiquitatem.

Matth. 13, 52: patri familias, otczy czedednymu. Latinum sapit. Cod. III.: hospodarzewi.

35 — qui profert de thesauro suo nova et vetera, poklad fwoy nowy i wetchy. Cod. III. melius expressit sententiam: z fweho pokladu nowe y stare.

40 Luc. 22, 25: benefici vocantur, vrzednyczy slowu. Confudit hic *beneficos* cum *beneficiariis*, qui sec. XIV. in diplomatibus *vrzednykones* vocantur. Tale vocabulum juris (forense) usurpavit etiam Luc. 18, 11: raptores injusti, wyboynyczy naprawy (sic, leg. neprawy). Quo vocabulo abstinuit cod. III., qui *berczie* nesprawedlnij legit. Nosti, quid *wyboy* sit, e legibus nostris. Addam solum Psalm. 126: filios *excussorum*, dici *wyboynykow*, quasi eorum, qui excutiunt, non qui excussi sint. Et Psalm. 61, 11: rapina, prŕieboynyštvo, dicitur, in antiquissimo Psalterio, quod in Hist. l. b. 45 descripsi paucis. Ad alia jam transeundum est.

Formulam illam versu 54 observatam recte explicasti, nam participia in *ice* masculinis etiam singul. numero tribuuntur, quando substantivum in obliquo casu (praecipue accusativo) ponitur. Sed cum dativo plurali constructum rarius reperi: kaza lekařom, zazdiece chowati a krmiece, h. e. kaza lekařom, aby zazdiece a krmiece chowali dietie. Promam 5 similis constructionis exempla: fluffj křestianŭm frdce k bohu zdvihnauc, pokorně kleknauc — bohu děkowati, e Passionali bohem. notavi sub regula: Participia praes. more substantivorum diverso casu accipienda sunt. Hanc quidem sententiam gerundio latino optime expones. Non sequentem: lidem dobre wŭle gfuce, h. e. qui sunt, křej gfu, e Passionali. Frequentissime autem in accusativo plur. et sing. usurpatur: *ic*, *auc* et *ice*, auce: 10

Budete mye v otce na prawicy widieti
na nebefich f nim *sedycze* (sedentem)
a žiwe y mrtwe *judycze* (judicantem) e MS. 15
A muoy fyn ženy placzycze wydye (flentes) e Ms.
Neb sme flyffel ho řkauce (eum dicentem) Act. 6, 14. e MS
Angela sftupugicz f nebe,
magice klič — Apoc. 20, 1, e MS.
fem widiel cztyrzy angely flogicz, 20
držicze — Apoc. 7. e N. Test. an. 1475 edito.

Uti ergo fedě, pláče, cum nominativo, construi solet, sic *ic*, *ice* cum obliquis. E Vind. Evangel. petamus exempla:

- Luc. 24, 39: me videtis *habere*, mye wydyte *magyczyc*, i. c. habentem, et sic saepius pro infinitivo participium usurpat. 25
- Marc. 16, 20: Domino *cooperante* et sermonem *confirmante*, y flowa potwrzugyczycze (subaudi *boha*, quamvis non nisi adject. buozycze, aequivalens genitivo, praecedat), *sequentibus* signis, znamenye *czynyczycze*; reddi potest signa faciendo aut faciente. Sed dubius esse possit locus, cum pro confirmante *interpres* legere potuerit: confirmantes, uti revera auctor 30 primae bibl. vers. boh. hanc lectionem expresserat. Aliud ergo exemplum proferam:
- Luc. 24, 41: adhuc autem illis non credentibus et mirantibus, geffyczycze gich nedowyerzyczycze a dywyczycze fye — quam constructionem semilatinam N. Test. 1417 resolvit hoc modo: a *když gestie newieřiechu*. 35
- Joh. 7, 14: die festo *mediante* (dne hodneho), ut puto, non enim notavi aliud, quam sequens *przychodyeczycze*, ob syntaxim et falsam lectionem (*adveniente*) aut malam interpretationem.

Alia, quibus illustrentur voces aut constructio Frag. I., non habeo, cum nesciam, utrum aut quae tibi adhuc obscura sint. *Koba*, ut hoc obiter adjiciam, est in Passionali *corvus* (vid. vitam S. Osvaldi); possitne hoc significato explicari formula: *gemuž nesteklo po kobě, discutias velim*. Versu 22: ač chcte, by ziwi byli, et 21: by (intellige wy) — quod (by) iterum v. 23 repetitur: by mi. — Secunda persona apud antiquos construebatur cum *by* sine *gfy* aut *gfte*, quod Fratres in bibliis aliique adhuc sec. XVI. observant; no- 45

stram ego syntaxim, utpote magis perspicuam, hic praefero. Versum 45 et 46 sic legendum credo: řka: moy cak (kak an tak?) mi zly nečiefe: dicens: quaeso, *mein*, moy, imitando germanicum. Mein! wie ist mir? kak mi? zly nečafe, malum tempus! nečafy intemperiem vocant Bohemi; tempus partus imminens hoc loco. V. 46: Takli (pro tolik). Punctum inter *cak* et *mi* non tē moveat. Solent enim puncta poni etiam inter-voces, quae conjungendae sunt, ut in cod. II. za. bohi h. e. za-bohi. Saepius id observavi. V. 57 cum abscissa sit membrana, non erit conjungendus cum sequenti 58 — adeoque spatium aliquot linearum (hic et alibi) interponendum erit. Orthographiae antiquae judico subponendam recentiorem sub linea aut penes, prout visum fuerit, ut lectores facilius lecta intelligant. Sed haec tu prudenter expendes.

Nuper ejusmodi versus in MS. bibl. publicae de S. Dorothea, quam *Dorata* vocat, legi manu sec. XIV., quos proxime describam. Erant igitur 15 ejusmodi legendarum avidi lectores Bohemi nostri. De alio quodam sancto (Sebastiano ni fallor) similes versiculos in alio MS. jam olim legi. Quae ego recensui poemata, ipse in MS. meo legisti. Satis igitur de his.

De bibliis glagol. boh. pauca. His, quae in dissert. tom. V. p. 313 et 2. p. des Magazin (N. 4) p. 32 dixi, multa addi possent. Pro I (*Jer* et *Jerr*) punctis 20 frequenter utitur, quae consonantibus imponuntur aut apostropho, Russorum *jerok* ^s simillimo. Vellem igitur p. 314 dissert. dicta: die Alten — den härtern b. l. Quae quidem etsi vera sint, ex usu puncti pro glagolitico *Jer*, non possunt discerni.

Bohemicam orthographiam aliquo modo conjunxerant Emautini cum 25 glagolitica. Nam, ut in Psalmis observavi, vocalibus longis accentus (') superponunt Bohemorum more: *budú*, erunt, *twú*, tuam, *slé*, malum, *mé*, meos, *neprawí*, plur. num., *slý*, malus, *oči*, oculorum. Boh. i et y non distinguuntur, sed uno *z* scribuntur, cum eo tempore neque a Bohemis regulariter et ex certa lege distinguerentur. Oeconomia codicis fere eadem, quae cod. II. utpote 30 Pragae scripti. Initio Tobiae habet praefixa verba primae recensionis, (za dawnych časow stareho zakona byl ieden sluha. a priziel boži. gmenem), quae rubra linea in cod. glagol. confossa sunt, utpote quae non inveniantur in lat. codicibus. Jam enim Husso vivente facta est collatio vers. antiquae cum latino textu admodum diligens, subductis locis et notatis, quae in latinis 35 non habentur. Haec loca postea in recensione textus secunda resecta sunt pleraque aliis plurimis spectato totius textus tenore correctis. Recte igitur me dixisse existimo, cod. IV. (hunc glagol.) complecti textum inter utramque recensionem medium, ita tamen, ut in plerisque servet textum recens. primae; nam multa, uti nunc leguntur, post rasuram correctae sunt; alia in margine suppleta. 40 Fuisse autem scribam slavicae linguae peritum, lapsus memoriae, quem Psal. I. 6. observavi, satis prodit, cum enim iter impiorum, boh. chod (∴ in marg. cefsta) nemilostiwych scribere vellet, pro nemilostiwych occurrit vocabulum slavicum *nečestiwych*, quod dein rasis *iw* mutatum fuit in nečistych. Alibi h. Psalmo, ut v. 1. 4. 5. bohemica v. 1. nemilostiwych, v. 4. 5. nemilostiwí scripsit, 45 uti in exemplari literis bohemicis scripto legerat. Nec desunt correctiones a manu recentiori una vel pluribus; similiter comparatus est codex N. Test. mem-

bran. an. 1417 meus, ex quibus illud concludere licet, recensionem secundam paulo serius confectam circa an. 1420 aut 1424; curante, ut conjicio, aut probante Jacobello, qui tunc vixerat. Posteriorum recensionum in paucis correctarum, qualis est codicis Strakiani, numerus iniri vix potest. Ultima tamen circa an. 1460—1480 characteres facile se produnt. Quod de integris bibliis intellectum et dictum esto. De Novo Testamento speciatim agendum erit. Num e slaviciis libris quidquam correctum sit in vers. boh., quis definiat, si unam alteramque sententiam emendatam ad ductum slav. Psalterii quis opinari velit? Diligentius ego hujus rei causa Psalterium in cod. glag. examinabo. In iis certe locis, quae jam contuli, nihil emendatum reperi, quod non haberent alii cod. boh. a Slavis Emautinis non tractati.

Psalm. 18, 2: Coeli enarrant — et opera — annunciat firmamentum. Vetus interpres boh. *opera* pro nominativo sumsit et *annunciant* legendum putavit. Vertit enim: a *dyela ruku ieho zwieftugiu twrdoft* — Psalt. ant. bibl. Clement.; cod. III. e veteri certe descriptus: Nebefa wypr. fl. bozzi a *diela ruku geho zuieftugij twrdoft*. Cod. V. recens. 2^{dae} emendatius jam: *zwieftuge hwiezdne nebe* (firmamentum). Sed Psalt. in hoc cod. V. est a recentiori paulum manu. Cod. IV: *zwieftuge utwrzenie*, v. p. 313, aut specimen in vita Caroli a Pelzelio edita. Cod. VII. (ol. 10.) concinit cum cod. IV., sed pro *slawu*, quod omnes alii habent, legit *chwalu*, quod servavit Prag. ed. 1488.

Psalm. 25, 1. (quod est tertium specimen apud Pelzelium e cod. glagol.) omnes fere conveniunt antiqui. Cod. III. *nebo* pro *neb*, *me* pro *mei*. Cod. V. *neb* cum glagol., sed w *fw*e newinie, meliori syntaxi. Cod. VII. pro *hospodine* legit *pane*, pro *hospodina* iterum *pana*, quod sexcenties in codd. 2^{dae} recensionis factum observavi.

Psalm. 1, 4: *quem projicit ventus*, varie redditur in codd., quamvis facilimus sensus. Cod. III: *geyzz semczzi* wietr, sic etiam cod. I; (Psalterium antiquiss. consuli hic non potest, cum 1 et 2. Psalmus erasi sint.) Cod. IV. h. e. noster glagol.: *jimž wietr wrže*, sic plane cod. VII. (ol. 10). Mirum! Cod. V: *kteryž mece* wietr, — Prag. ed. 1488: *kterymž meczse*. Cod. II: *geyz snima* (NB post rasuram, ante fuerit *semcsi*). Alii posteriores *smieta*. Bočkiana Stokholmiae: *mece*, cum cod. V. utpote 2^{dae} recens. glossematum trium ad Psalmi 1^{mi} marginem adjectorum specimen jam exhibebo:

1. na stolicy morōwee
(in cathedra pestilentiae)	∴ neduhu
3. podle stōkow wodnych
(secundum decursus aquarum)	∴ sbiehow
6. a chōd nečistych
(et iter impiorum)	∴ a cesta

Ecclesi. 32, 15 (et hora surgendi ne te trices) legisse videtur Boh. ant.: *ne te tristes* (aut *tristet*) (qui error est in MS. lat. quibusdam). Vertit enim: *něsmucuy iēbe*, (sic glagol.) in marg. repetitis bis tribus punctis adscripsit manus sec. XVI. initio NB. bohemicis literis: *wōlasow nēstrog*; maluit ergo iste legere: non te *trices*, non intelligens, quo sensu *tricare* hic sumendum

sit. Prag. 1488. sententiam non te *trices* bene expressit hac formula: a *ne-obleňug se*, quae optime cohaerent.

E cod. VI. apponam verba priora versiculi hujus: a chwile f mieřta tweho powřtanye *neřmuczug tebe*, quasi legisset: hora (in nomin.) surgendi non te *tristetur* (act.). Vides igitur Bohemum saepe et minus bonas lectiones sequi, quarum quidem aliquas solum ideo notavi, ut de codd. lat. iudicium ferre valerem. Corruptos certe habebant admodum codices. Cui enim de emendandis cura? Risu fere digna sunt, quae Dobnerus mihi objiciebat olim: non esse verisimile, quod caruerint vers. bibl. Bohemi per tot secula, cum tot exstiterint ecclesiae cathedrales, collegiatae, monasteria etc. Episcopos culpa non vacare, si de verbo Dei populis ope versionis communicando solliciti non sint. Quae autem quis praesumat? Me talia non movent, neque alios convincent.

Majori diligentia in cod. glagol. Psalmi tractati fuisse videntur, cum jam 15 summarii instructi sint. Vide Psalmum 18. in specimine ap. Pelzelium. Finiunt Psalmi fol. 247. Post hos Cantica consueto more sequuntur, ut *Confitebor, In dimidio dierum* etc., *Te Deum laudamus*, Symbolum Athanasii. Postea Psalm. 151 contra Goliath: Naimenřfi sem byl mezy bratrzi mu. a naimlařřfi w domu otce meho etc. Deinde praefationes Hieronymi in eos libros, qui 20 in vol. hoc continentur. Folio demum 258 formula conclusionis, quam adscribam boh. literis:

»Tyto knihy dokonany gfu. po le|tech narozeni fyňa bořieho. po | 1416*) za řafu knieze krziře | opata flowanfkeho. pfana | tato bible ot bratrzi klaff-| terfkych. Ale ne ot pifarzow cha|rwatfkych:

25 *) Numeri hi lit. glagol.: ꝥ · ꝥ · ꝥꝥ.

Clausulam hanc sequitur Psalmus 25. (ꝥ · ꝥ), hic scriptus extra ordinem, quia in serie Psalmorum omissus erat, et ultimo loco praefatio Hieronymi in Paralip. atramento diverso, manu recentiori.

Cum (10 olim) codice, nunc VII bene multa loca e libris Salomonis 30 cod. glag. contuli et observavi, cod. VII in multis jam recentius emendatum textum continere. Inter antiquos magis consentit cod. glag. cum cod. II. seu Litomer., quam cum aliis. Vide Cant. 1, 4. Nam et cod. II: pobiehnem (omisso ultimo *e* vel *y*) legit. Nec mirum. Uterque enim Pragae descriptus linguaque huic aevo conformata fuisse videtur. Magis tamen cum cod. VI. confer Pro- 35 verb. 12, v. 16. 17. 18. 19. 27. Recentioris emendationis (medio sec. XV. factae), quales omnino plures inveniuntur, exemplum promam. Eccles. 12, 6: *vitta aurea*, legit h. l. glag.: *zlata tořenice*, sed post rasuram manu recent. Fuerit olim a prima manu *zlaty řywot*, uti habet cod. VI. (meus). Locum hunc incorrectum exhibet cod. VII: *řiwot zlaty* (hoc ordine), Padeřov. seu 40 řerot. Vindob.: řiwot zlaty, quod miror; cum tamen jam cod. III et V. legant meliorem interpretationem: III. *zlaty vienez*, V. *zlaty vienez* (et germ. biblia curante Wenceslao r.: das guldeine *harpant*). Sed ex *unius* vocis interpretatione alia non sunt mox dijudicandae recensiones, in minimis enim subinde codd. unius recens. et familiae inter se differunt.

45 Etiam quandoque in cod. glag. vox alia voci in textu scriptae superscripta est. I Paral. 28, 2: et scabellum, a podnoř, super podnoř apposuit

alia manus: *stolici*. In margine subinde exhibet recentiorem et meliorem interpretationem ab alia manu plerumque adscriptam, quam ea sit, quae in textum recepta fuit. Ex. gr. Prov. 12, 16: *qui autem dissimulat injuriam, callidus est*, sic exprimitur: *a ktož newaži křiwdy, fwiedek gest lftiwy*. Apparet autem huc e vers. 17 tracta fuisse verba: *testis est fraudulentus pro callidus est*. Hinc confusi sunt v. 16 et 17 in manuscriptis antiquis, ut in cod. II.; glagol. autem novam interpretationem in margine apposuit signo × notatam, quod post vocem *hniew* v. 16. apposuit. Habet autem margo: *a ktož prodlewa bezprawim, chitri gest*. Utrum meliorum interpretationum specimina talia longe serius adjecta sint, difficile est diffinire, cum glagol. scripturae aetatem ubique discernere vix liceat.

V. 17: *Sudce sprawedlny co giftie wie, to fudi*, (Qui, quod novit, loquitur, iudex justitiae est) cum cod. VI., qui etiam in prima interpret. v. 16 consentit. [Cod. II. versu 17 duas interpretationes conjunxit, antiquam post versus 17^{mi} verba: *lftiwi gest*, haec legens: *Sudczie sprawedlnofity czoz giftie wie, to fudy, ale ktoz krziwdi fudcze gest, krziwi ge*, quae autem *minio* subducta sunt. Adjecit vero primae h. versus sententiae meliorem expositionem in margine superiori, manu (ut credo) coaeva, (solebant enim descripti codices a viris linguam lat. callentibus aliquando conferri), quae sic habet: *ktož coz zna, mluwi, vkażcie (index pro iudex) sprawedlnofity gest*. Post quae in textu legenda sunt verba: *a ktoz krziwdi fwiedek gest, lftiwi gest*. Melius utique cod. VIII. (Litom. junior), qui recensionem 2^{dam} *hinc inde jam* emendatam exhibet, legit versum 17: *ktož to, což wie, mluwi, fudce sprawedliwy gest*. Ale *ktož lže*, fwiedek *lżywy* (in marg. /: lftiwy) gest. Latina pressius sequendo.]

V. 18: lingua autem *sapientium* sanitas est; glagol. codex: *gazyk sprawedlnego gest »ffčiet«* здравие. Inspecto cod. VI. video eum convenire; scribitur autem *gest* in fine lineae, postea initio sequentis *ffit*. Finge jam in cod. antiquiore lineam terminatam fuisse syllaba *ge*, sequentem autem inchoatam syllaba *ffit*, id est, *gestit* (uti Prag. ed. 1488 recte habet), intelliges, quomodo ortum sit *ffit zdrowie* pro *sanitas*. Nullus enim cod. lat. legit h. l. *scutum sanitatis*. Vides ergo jam antiquissimos codd. vitiis foedatos, qualia jam in Psalt. antiquissimo, Prophetis Crumloviensis manuscripti etc. detexi. Exemplum aliud mox infra v. 27. dabo.

V. 19: (labium veritatis firmum erit in perpetuum). *Ret* prawdy potwrzen bude na wieky. Sic glagol., sic etiam cod. II. Sed cod. VI. et VIII. (quid enim pluribus opus est?) *rty* prawdy, in duali legunt. In VI. tamen *potwrzen* in singulari mansit. Fuerit ergo in prototypo suo etiam *ret*, quod recensionis secundae codd. quidam mutarunt in usitatus *rty*. Sed alii codd. recent. iterum legunt *ret*.

V. 27: Non inveniet fraudulentus lucrum, post lucrum additur in glagol. codice: *za fweho žiwota* (praecedunt: *nenalezne lftiwy zyřku*); sequitur jam altera sententia: et subst. h. erit auri pretium, ale »wiek a« *nabytek čči bude × zlata*. (in margine: × *mzda*). Ergo in exemplari suo scriba glagoliticus nondum legit vocem *mzda*. Confer cod. I. p. 7. dissert. meae. Cod. VI^{ti} scriba similiter non reperit *mzda*, non enim descripsit hanc vocem, neque spatium

vacuum reliquit, sed voci zlata praepositionem (z) praefixit, quia sensus quidpiam exigere videbatur. Sic plane a prima manu in cod. glag., sed primum *s* erasum, ut sit nunc zlata (et mzda in marg. additum). In cod. VIII. legitur jam a prima manu: *mzda zlata*, h. ordine, resectis jam *ale wick*, quae tamen cod. VI. adhuc retinuit, utpote antiquiorem textum minus emendatum exhibens. In glagol. autem rubra linea per medium ducta notata sunt: »wiek a«, ut legi velit imposterum: *ale nabytek. Za sweho žiwota* in priori sententia omnes servant, etiam cod. VIII. In cod. II. tamen verba: *za sweho žiwota. ale wick* minio subducta sunt. Majorem in conferendo textu cum latino diligentiam in alio codice reperire nondum licuit. Immutare tamen textum collator non voluit, nisi in locis admodum vexatis. (De rasuris longe posterioribus c. II. nunc non loquor. Hae enim satis se produnt, factas post abolitam quodammodo secundam recensionem. Sunt enim, licet sec. XV. factae, emendationes admodum recentes.) Quis tantam Bohemorum, licet pontificis edicta
 15 respicientium, diligentiam non laudet?

Haec jam sufficient ad cognoscendam versionis in cod. glagol. contentae indolem. Si qua desideres amplius, curabo, ut tibi etiam in aliis satisfaciam. Pro historia codicis hoc adjiciam: a dno. Georgio Komedka h. tempore consulari (radního) viro depositum fuisse codicem in praetorii loco (w radě),
 20 ubi ad consilium consedebant, an. 1541. Sed cujus urbis non additur.

Occurrit pro illustrando versu 45 fragmenti haec constructio: řka, moy nečefe (nečafe, uti počel, čest, pro počal, čast'). *Tak mi zly?* omissio gfy, uti solet. Vel: *tak, moy nečafe, gfy mi zly?* rejecto deinde nečafe et mutato in *nečefe* ob rhythmum, quem praecedens *užefe* exigebat.

25 Scripsi supra, Psalmum 151 apocryphum non inveniri in aliis codicibus. Hoc cum restrictione accipi volo. Nam in Psalterio 1475, chart., quod p. III. des Magazin paucis descripsi, revera legitur ante Cantica consueta, hac nota adjecta: »Tento žalm nenie položen w počtu žalmow napřed položených, ale w *starych žaltářích v bibli popřanych* w tomto místě naposledy položen
 30 gest.« De latinis bibliis vix credo intelligenda esse, quae monuit Bohemus; sed de bohemicis, sive unico exemplari, quod inspexit et ex quo psalmum hunc descripsit, sive fortassis pluribus. Erit igitur attentione nunc opus, in evolvendis codd. manuscriptis, utrum hunc Psalmum contineant. Mihi certe nondum repertus est, nisi in hoc exemplari. Psalterium slavicum habuisse Benedictinos Emautinos ex Benessowii libello tibi constat. Huic originem debet etiam hujus Psalmi accessio in bohémica versione. Ergo habent Bohemi tamen aliquam partem e slavici libris desuntam, sed pro ingenio et consuetudine linguae suae (dialecti potius dixerim) immutatam. Si integra biblia habuissent Slavi Emautini, potuissent etiam tertium librum Macchabaeorum
 40 prius ab iis accipere, sed satis constat, hunc librum an. 1549 fuisse c latino per Sixtum ab Ottersdorf bohemicum factum, quamvis nunc frustra inquiratur in hujus libri latinum exemplar.

Ad illam partem syntaxeos, quo observatum fuit, solenne fuisse sec. XIV. praepositiones repetere, ubi substantivis adjectiva aut pronomina juncta sint,
 45 exemplum in Evang. Vind. Luc. 24, 21 legitur hoc: *nad to nade wffyczko,*

super haec omnia. Ex aliis manuscriptis plura collecta habeo. Sed sufficient ista pauca, quae jam dedi.

Ad Fragmenti Imi versum 38: Muzzichuy gmu et v. 41: dachuy gmu illustrandum, noto etiam in Vindob. scribi: *neygmam*, quod i (seu g) sequens magis trahatur ad vocalem praecedentem. Sed in Vind. Evang. nulla stabilis orthographia. 5

E literis dn. Antonii *Pischely*, non ad me datis pridem, intelligo, pro te descripta fuisse Cantica Canticorum e manuscripto glagolitico, quod munusculum optat, ut tibi gratum sit. Bibliopegae illud interim ad compingendum dedi, proxima occasione tibi mittendum cum Pelzelii grammatica, 10
cujus editionem novam tibi auctor per me offert. Novi dialogi de literatura bohem., spero, tibi placebunt. Alia hinc inde melius exposita levi opera deteges. Prosodiae regulas*) brevius et accuratius ipse exposui.

Si volueris, mittam etiam lect. var. collectas a dno. *Pischely* e Canticorum vers. boh. manuscripti glagolitici. Ex illius schedis, quas abiturus 15
(quamvis nunc audiam, eum apud legionem aliam Pragam venturum et mansurum) mihi miserat, noto inscriptionem Psalmi apocryphi 151., de quo jam supra quaedam monui: »Tento žalm zwlaščie napfan gef. když gef boiowal f ěoliaffem. a toho žalmu w židowfkych knihach nemagi. ale od 70 mistrow gef přičinien. a protož nenie mezy ginymi žalmy.« Verius utique, 20
quam quod e Psalterio an. 1475 superius adduxi. Utinam expressis verbis dixissent Benedictini Slavi hunc Psalmum e Slavico sumtum et translatum fuisse. De Psalmorum versione, quam diligenter examinavit dn. *Pischely*, in genere monuit: »Ueberhaupt genommen ist der Psalter (in manuscripto glag.) sehr wörtlich übersetzt und mit den Erklärungen und Zusätzen nicht so sehr, 25
als die prosaischen Schriften erfüllet.« Quae ipse de aliis manuscriptis e vero affirmare posum. In aliis libris manuscripti glagol. *tocziš* cum sequenti glossa subinde occurrit, linea rubra confossum, uti cod. II. mos est. Ex his duobus manuscriptis facillime de interpretis antiqui additamentis judicare possumus, ex gr. Tob. 7, 1: ingressi sunt autem ad Raguelem, legit glagol.: a když 30
wnidechu *k tomu cšnemu mužī Raĝuilowi*; sed subducta hic linea rubra per medium ducta notata seu confossa sunt, ut mox apparent, haec non esse de textu. In cod. VI. manserunt in textu sine linea subducta. In primis enim recensiois mediae codd. quaedam ex antiquis additamentis relicta sunt. In marginem subinde rejecti glossemata aut addidit: Job. 40, 10. tot' 35
behēmot × (olim ante rasuram *vehemot* (ϑ...)) in marg. nunc a paulo recent. manu iterum ∴. *vehemot* (ϑ pro ε) Slavorum orthographiam, qui graecum β per ϰ saepe exprimunt, sequendo. Supra hanc vocem × additur sub hoc signo × in margine: *diabel tak ržečeny* rubris lineis inclusa, quae olim in textu fuerint, in eo nimirum, quem codd. I., II., III. exhibent. Si liceret in- 40
spicere codd., quoties dubium mihi occurrit, non opus esset tot loca notare et iterum data occasione conferre, quod mihi jam molestum est. Sed ex paucis de aliis judicare licebit. Vale jam et mihi favere perge.

Die 13. Junii 1798.

*) Pelzel F. M., Grundsätze der böhmischen Grammatik. Zweite vermehrte Auflage. Prag 1798, pag. 203—216.

Adjiciam schedulam,*) in qua aliorum iterum a me inspectorum codd. versionem v. 16. 17. 18. 19. 27 cap. 12. Prover. leges collatam invicem et cum manuscripto glagolítico.

CXXXIX.

1798 — 29. května. Durich děkuje za prokázanou podporu při jeho pracích, o jichž postupu podává zprávu, zmiňuje se o českém evangelistáři Vídenském, přeje si zprávu o blaholském rukopise bible české z r. 1416, některá objasnění zbytku o apoštolech a mimo jiné vzpomíná jich korespondenci.

Turnovii, die 29. Maji 1798.

5 Josepho Dobrowsky suo Fortun. Durich s. p. d.

Dum longanimitatem tuam cogito et cum hac tuum impigrum me adjuvandi studium compono, tuae ad me perferuntur literae iterum desiderio meo satisfaciendes ante gratias tibi habitas pro duobus fasciculis donorum literariorum, pro quibus et praesentibus gratissimam animi significationem
 10 suscipe, et, ut vere scribis, occupatissimum tibi que fidelissimum amicum ita excusatum habe, ut is de tuo affectu praesumat et futurum cogitat, ne offendaris, neve propterea rarius scribas, sed adjuves omne tempus colligentem et vindicantem, ut circa finem futuri mensis et priorum II^{ae} partis capitum typis paratum MS^{um} Viennam ad nostrum prof. Alterum expedire valeam, et
 15 pro medio Julii *Monumentorum Bibl. Palat. Vind. dial.^{ti} bohemo slav.^{ae}* praefationem de varietate ejusdem Bibl. nostrae dialecti MS^{orum} codicum et fragmentorum (NB. generatim secundum species bibliographicas tractantem et unum alterumve articulum singulatim attingentem) praemissam Monum. I^o et jam ita descriptam, ut a te lectum et, ubi videris necessitatem emendationis,
 20 tuo arbitrio correctum MS^{um} Praga Viennam ad eundem profes. Alterum per curam diligentiae meis expensis tute tua opera dirigi possit; paulum postea reliqua MS^{ti} pars seu Monum. II. cum specimine bohemo-slavonico glossematum in illis duobus antiquioris linguae nostrae monumentis et in principe nostra N. Test. editione collectum, atque cum dialecto liter. seu
 25 eccles. Slavorum, collatum. Jam perspicis, me omnino ita occupatum esse, ut scripsisti; et ego ita sentio, ut necesse non sit huic meo labori aliarum ecclesiasticarum occupationum genus, quod mihi tempus necessarium subtrahit, jungere. Et omnino vereor, immo timeo temeritatem promissionis meae continuis admonitionibus ab urgentibus amicis de acceleranda parte
 30 II^a vel ex invito elicita. Interim tu, si quid monendum habes, vel in parato tibi sunt observationes ad Monum. I. spectantes, prius mature, quam poteris, mecum comunica, ut illud prius perscriptum ad te valeam expedire circa initium mensis Julii; cogor enim arte quadam et industria breve tempus ita dispositum vindicare; alioqui opprimor multitudine obsectorum laboris. Quod
 35 nunc scribis: Sub Spitigneo sec. XI. medio jam scriptam fuisse vers. Evangelii Vindob. et supponis MS. Vindobonense e novem aut saltem 7 transumptis fluxisse successive, quorum singula novis semper foedata erant erro-

*) Nenezá se více mezi dopisy Dobrovského.

ribus — gaudeo te nunc in opinionem istam inductum, de qua tibi primum scribebam, *interpolatione* nimirum a compluribus librariis in exemplo Vindob. facta; sed nunc expende, an ante 6 transumpta antiquissimum illud versionis, NB. *jam bohemicae juxta vers. Vulg. lat. formatae*, aliqua vestigia cyrillicae vers. habere non potuerit, quum vel superstes vocabulum ѠѠѠ contra interpolantis aut corrumpentis alio loco librarii diabel post 7 transumpta tamen certum sit non tam slavici veri vocabuli, quam cyrillici *hermeneutici* vocabuli vestigium, cujus vim, ut ita Cyrillus exprimeret, ex Chrysostomo didicit, ut facile tibi persuadere potes ex disser. Calmet: nam ut Bohemus vocem *daemonium* vocabulo *bies* redderet, tam apto vocabulo, ut ipse in tua egregia diff. (pro cujus exemplis tibi summas habeo gratias) pag. 23 et sequenti, quod ad vers. antiq. slav. attinet, profiteris. Quare quaeso, quomodo in meliori polon. vers. *daemonium* reddatur. Non mireris tot errores, tot commutationibus ex melioribus exemplis in deterius pro emendatione factis, quum vel in ipsa Mosquensi 3^{ia} voces *prorae* et *puppis* male convertantur, ut semel notavi.

Gratissimum mihi est, quod de P. Iustino animadvertisti et quod de codicis glagoliticis a. 1416 descriptione aliquando te daturum promittis; nunc ego a te vehementer postularem, ut de illius indole aliquid dare velis, quod ego velut omnino tuum tuoque nomine cap. VIII. dare possim.

De formula palaeogrammatica fragm. primae colum. pag. aversa: *kaza — zazdyecze* — a *kyrmiecze*, si qua habes collecta tibi que observata, quam ego formulam eandem puto cum gerundio indeclinabili et servienti omni numero et personae, ut cl. Della Bella pag. 24 observavit, quaeso mecum communica.

Proxime alias notas, quas praecipue desiderem, ut ipse admones, futura hebdomada perscribam.

Si d.^o Pischely ad legionem in Austria destinato quo campestri scripseris, meo nomine gratias age pro illa benignitate, quam sponte praestare volebat et nunc vix explere potest. Putabam ego hanc spontaneam oblationem literariam mihi futuram gratissime tuo arbitrio relinquendam, quum ignorem, quid jam descriptum fuerit.

Audire ex epist. d. Zlobiczkyi nostrum cl. d. Pelzel novis curis suam gramm. edidisse, cujus editionis in quo nova operis ratio consistat, cuperem ex te scire, cui me humanissime commendo. Jam vale quam optime tuoque sinu tuum fidelem amicum fove.

Nunc jam omnino necessarium erit tam diuturnam disquisitionem inter nos ex anno 1778, ut tua epist. 18. Junii ad me data meum auro pretiosius cum reliquis usque ad praesens tempus datis, testimonium est, ita definire, ut et ego meae illius disser. quaedam per te melius inventa et exposita momenta, sive corrigam sive explicem sive illustrem; tu vero a me observata discutias et examinata vel adhuc in dubio mecum reponas vel, quod certum est mecum, et tu mecum amplectaris. Iterum vale!

CXL.

1798 — 31. května. Dobrovský podává některé zvláštnosti syntaktické z evangelistáfe Vídenského, zmiňuje se o české bibli hlaholské z r. 1416, podává příspěvky k plaveckému názvosloví a zakončuje podrobným výkladem slova licoměrník.

31. Maji 1798.

Fortunato suo sal. pl. Jos. Dobrowsky.

Pergam igitur communicare primum observ. meas in Evang. Vindob.,
quin praestolare velim responsum a te. Credo enim mea tibi non displicere.
5 Habe igitur quaedam de syntaxi bohémica antiqua, a te fortasse jam observata.

Dle particula postponitur: *tohodle*, ergo, Luc. 21, 14. itaque, Matth. 25, 13;
pro nominativo pronominis ponitur genitivus in negativa propositione: *nenye*
ho zde, non est hic, Marc. 16, 6. Matth. 28, 6. In limitibus Moraviae et
inter Slovacos audias hanc locutionem frequentius: němáfs ho doma, quod
10 Polonis est frequentissimum pro *není doma*.

Post *trzy* genitivo utitur, uti nos post *pět* etc.: *trzy chlebow*, tres panes,
fortasse pro *tré chlebow*, Luc. 11. 5.

Plurali utitur: w hlawach, ad caput, Joh. 20, 12. situm exprimendo. --
Hac phrasi Moravi adhuc utuntur.

15 Similiter knyehy semper in plurali usurpatur. Sed alia hic subest ratio.
Omnia enim, quae duabus similaribus partibus constant, in plur. ponuntur:
wrata, prfy (prfa), haufle, kniehy etc. Hinc knyhy porozenye, liber genera-
tionis. Etiam in slav. cod. ubique plur. reperio, ubi nunc singularis adhibetur.
Lusatae infer. adhuc plurali utuntur: *kňigli*. Sed quasi necessitate coacti ob
20 ea loca, in quibus unius et plurium librorum fit mentio, Bohemi uti coeperunt
singulari sec. XV. Ex. gr. Apocal. XX, 2: *libri* aperti sunt, et *alius liber*
apertus est. — Biblia N. II. seu Wratislaw. primo et secundo loco plurali
utuntur, immo et N. VII. (ol. 10.) seu molitricis. Verum in Nov. Testam.
meo 1417, in quo vetus versio frequenter corrigitur, legitur secundo loco:
25 *giná kniha*. Sed vers. 27. in libro vitae Agni, erat a prima manu: w knihach,
sed *hach* minio deletum est et in marg. \wedge *zie* adscriptum (ut sit w knizie).
Haec per transennam. Alii posteriores nondum tam accurate discrimen ob-
servarunt, uti N. VII., qui w *knihach* hoc versu habet.

Post *dwoynadczet* non ponitur genitivus, *dwoynadczet* narod zydowfky,
30 Luc. 22, 30, quia substantivum cum *dwoy* construitur, non attento sequenti
nadczet.

De dativo pro genitivo exempla jam dedi prioribus literis. *naypotom*,
novissime, superlatus est, uti *neyweys. do* kupczow, Matth. 25, 9 est polo-
nismus, pro k kupczům. Genitivos Latinorum exprimi per adjectiva satis
35 constat; credo tamen id non licere ubique. Ex. gr. pro *strach zydowfky*,
Joh. 7, 13. Aliud enim est metus Iudaeorum, dum Iudaei metuuntur, Furcht
vor den Iuden, aliud dum Iudaei metuunt. Igitur cum *strach zydowfky* magis
exprimat metum, quo Iudaei metuunt, non possum probare versionem, licet
sit secundum analogiam linguae.

40 Bratrze (bratře) in fem. sing. collective sumitur pro fratribus, Gebrüder.
Observavi id etiam in aliis bibliis: bratrze ma, fratres mei, Matth. 12, 48.

Pronomine reciproco *svůg*, non recte semper utitur, latinam syntaxim imitando: *ze wffy myfly twey*, Luc. 10, 27. Alias tamen non negligit omnino syntaxim bohemicam.

De infinitivo brevi (sine *i*) seu supino Latinorum jam egi alias. Addam tamen exempla a me notata: *gdu ryb lowyet* (lowit legendum), Joh. 21, 2; *geho hledat*, ob praecedens *wratychu fye*, Luc. 2, 45. Utroque loco in latino supinum non legitur, Bohemus tamen recte expressit. *przygyde nafsledowat* Matth. 15, 25, *venit et adoravit* conjungendo; *poslal panoffye fwe wolat*, vocare, Matth. 22, 3. De qua re consulenda grammatica Pelzelii nostri. *Franciscus Kornig* in *grammat. croatica* (Kroatische Sprachlehre oder Anweisung für Deutsche die kroatische Sprache in kurzer Zeit gründlich zu erlernen. Agram, 1795. 8) praeter infinitivum *kopati*, graben, etiam supinum (Lagewort) posuit in paradigmate: *kopat*, um zu graben. Laudo hoc, sed Russos non laudo, qui e bibliis slaviciis eliminarunt supinum hocce slavanicum. Sed jam in cod. Evangel. 4. slav. b. Dobneri olim, nunc Bibliothecae Reg. Pragensis publicae video non observari discrimen istud, nam Joh. IV, v. 7 et 15: *počrpati* legitur, non *počrpat*. Quibus in locis Bohemi antiqui (Plznense Nov. Test. an. 1527 nunc inspexi, cum de antiquioribus dubium non sit) utuntur supino *wážit*. Blahoslaw tamen, nescio cur, maluit *wážiti* hic ponere et Joh. 21, 2: *půgdu ryb lowiti*. De aliis grammaticae partibus alias. Addam glossemata quaedam.

dobezye, fragmentorum, Joh. 6, 13. Correcto errore librarii legendum *drobezye*; nomin. singularis *drobez* aut *drobiez* (non *drobež*, uti alias credebam) formae *iez*, ut *roboties* etc. Poloni minutas quasque res vocant *drobiazg*, masc. idem vocabulum norunt Lusatae super., nam in vocabul. latino-serbico, Budissinae 1721, 8. *minutia* exponitur *drěbencza* et *drobaz* (i. e. *drobiaz*) h. e. bohemicum *droběz*, cum nos latiore vocalem *ia* in *ie* mutare soleamus. Poloni habent etiam adjectivum *drobiežny*, idem quod *drobny*.

Podrahy, fimbrias, Matth. 23, 5. Cod. III. seu Olom. habet *tkaniczie*. Quam vocem cum slavica *nadrągi* p. 374 *Introduct.* conferre potuisses. Non reperio autem vocem *podrahy* in aliis dialectis praeter lusaticam super. nobis ob civilem quondam nexum et suapte natura admodum vicinam. Vocabul. lat. serbicum sub voce *limbus* habet *podroha*, more suo pro *a* humiliore *o* utendo.

Ratai in bibliis N. IV. seu *glagol. lit. scriptis* reperi I Paral. 27, 26: et agricolis, i *nad ratagi*, instrum. plur. ad illustrandam pag. 298 *Biblioth.* tuae. Tu jam haec disjecta locis suis restitue.

De bibliis nunc laudatis pauca. Admodum vitiose ea descripta sunt aut errores exemplaris vetustioris sequuntur in libris Paralipomenon, quos nunc recenseo in usus futuros. Versiculi integri in textu omissi, in margine restituantur. Illud observatione dignum nomina, quae in codd. slaviciis contrahi solet, etiam hic a fratribus Slavonis Emautinis, quos jam Bohemos fere omnes fuisse credo, contrahi. Ex. gr. *bā*, *bzie*, *fn*, *přrk*, *fřce*, *włmi*, *włiky*, *młwa*, *dd*, *gdin*, *młfrdie*, h. e. *boha*, *božie*, *fyn*, *prorok*, *frdce*, *welmi*, *weliky*, *molitwa*, *dawid*, *hofpodin* etc. Morem ergo glagoliticae orthographiae in bohemicis sequuntur. Numeralia *saepe* per literas numericas exprimunt, uti pro quatuor (*čtyrzi*) 4 etc.

Locum aliquem, praeter errores librarii, proferre, quo biblia haec ab omnibus aliis differant, difficile erit. Quomodo enim fieri possit, non video, cum ubique textum bohemicum aliorum codicum exhibeant. Loca quaedam examinavi, in quibus (de libris Paralipom. nunc loquor) LXX interpretum versio plurimum a Vulgata differt, sed nihil emendatum reperi; ubique codicum latinorum lectiones etiam minus bonas, a LXX diversas, sequitur. De quibus loco et tempore suo.

Istud certe ridiculum, quod latinam partic. *sed* pro nomine proprio arripuerit boh. interpretes. I Paral. 6, 58: sed et *Helom*, boh. *set* a *elom*, v. 81 sed et *Hesebon*, boh. *set* a *esebon*. C. 12, 20: inter Jedihel et Michael, appositus *let* Bohemus — legendo pro *et* partic. conjunctiva *let*, lex *Jedihel* trahendo ad *et*. C. 11, v. 32: *Hurai de torrente Gaas* legit Boh.: *vir* de t. Vertit enim mužie ot potoka žaaz. Iterum c. 27, 12: *Femini* vertit, quasi legisset appellativum *gemini*; vertit enim: z pokolenie *blizencoweho*; Vulgatae errores hac ratione augendo, quae ipsa male propria nomina in appellativa hoc in libro mutavit.

Ad naviculariam Bohemorum addam aliqua. Spatiandi causa in littore Vltavae obambulans video naves frumento, foeno onustas, duas subinde conjunctas, Pragam tendere, pro hominibus famelicis urbem inhabitantibus. Quaero ego ex Bohemis, quibus nominibus appellent remorum species diversas. Respondent remos quosvis *wesla* nominari; eos, qui palis instructi essent, (*wesla* s *lopatkami*) dici *rudle* (german., ut credo, originis). Sed *zadní dlahé weslo* vocatur *wopačina*, quam denominationem in libris frustra quaeras, quamvis aptissimam, illius enim motus in dextram navim impellit in sinistram partem. Germani *Steuerruder* vocant, quod Poloni *ster*, resecto *Ruder* efferrunt, itaque a Germanis acceptum.

In russ. lex. etiam *руль* m. *Steuerruder*, (confer nostrum *rudle*) gubernaculum, clavus, invenitur. Alias *prawilo*, accentu in media, *Ruder*, remus, cum *právilo*, accentu in prima, sit norma. Sed *právilnik* (*korabelnij*) est *Steuermann*. Ita *Hölterhof*.

Lyczomyernyk quid proprie sit apud antiquos, exponam latius:

In Vindob. haec vox adhibetur ad exprimendum *Pharisaeum* et *hypocritam*; saepius tamen priori sensu, cum *Pharisaei* haberentur pro talibus.

Alias *Pharisaeus* est *zakonnik*, sed hac voce magis legisperitus designatur. Hinc in cod. III. seu prima bibliorum recensione adhibita fuit vox *duchownik*, quam tamen eliminarunt recensiones sequiores seu posteriores iterum *zakonnik* assumentes.

Joh. 7, 32: *Pharisaei* sunt *zakonnyczy* a *lyczomyernyczy*, duplici unius vocis expositione; solet enim Vindob. subinde duobus vocabulis unam latinam exponere, nisi fortassis sit altera expositio a cujusdam emendatoris manu.

Matth. 21, 45: *Pharisaei* sunt *lyczomyernyczy*. Doleo me plura non notasse loca. Hoc significato constanter sumitur *licom*. in Petri Manducatoris antiquissima versione, uti exstat in cod. Cerroniano an. 1404. Notavi enim ex hist. N. Test. sequentia: *Pharisaei* to fu *lyczomiernycy*; *mystrzy* a *lyczom*. (scribae et *Pharisaei*); *bieda* wam *lyczomyernyczy pokritcy*.

Non jam dijudico, quam inepte Pharisei sic dicti sint. Hoc solum assero Pharisaeos ita fuisse bohemicè expositos.

Hypocritae significatu in Vindob. notavi Luc. 6, 42: *lyczomyernyku*, vocat. casu. Sed Luc. 13, 15 retinuit Vind. latinam vocem *ypokryty*, cod. III.: *liczomierniczi*. Ab initio ergo sec. XV. cepit vox *licomèrník* significatu hoc sumi 5 apud Bohemos, cum alias Pharisaeum notasset.

Dixi alibi vocem hanc peregrinam esse et paulum detortam in formam slavicam. Nec insolitum hoc apud Slavos, qui gothica, uti *steza*, cujus etymon non nisi apud gentes germ. originis investigari potest, multa habent, olim accepta. 10

Della Bella *lifimir* (lege *lizimir*), Micalia *lizimir* (sic etiam in derivatis) scribunt. Magis igitur retinuerunt vocem suecicam *lismare*, a verbo *lisma*, fuchsschwänzen, boh. *lisati*, seu germ. *Gleißner* — olim *lihhsfar*, *lichsnar*.

Cyriilli aetate jam slavicae formae propius accessisse videtur: *licemier*. Quamvis difficile sit slav. etymon, tamen si *lice* sumatur pro persona, tolerari 15 possit slavica etymologia. Possit etiam a *lik*, similis, deduci (confer *prilika* etc.), sed difficultatem movet *mer*, cum forma haec nominum sit Slavis inusitata, nisi a *mjera*, *mjeriti*, deducatur, ut sit *licemèr* quasi composita vox, quae tua est sententia. Atqui et hoc peregrinam vocem arguit, quod a variis vario modo pronuncietur. P. Marcus enim, in dictionar. trilingui, *listmarn*, 20 et *listmarnèk*, Gutschmann (deutsch-windisches Wörterbuch) *listmarn* et *listmarník* scribunt, in quibus notandi sunt significatus: schriftverständlich, legisperitus, Student, Rechtsgelehrter. Apparet hos ut plebem vindicam respexisse ad *list*, qua in re quis eos reprehendere audeat. Sed de Pharisaeis, scribis, legisperitis vocem usurpatam olim satis constat e significatu apud 25 Vindos. Si vox haec *licemier* origine slavica esset, vix credo eam tot mutationes subire potuisse; in peregrinis major immutandi libertas. Ipsum *mar* (in *listmarn*, adjectivo a *listmar* deducto) peregrinitatem quoque prodit.

Si graeca aliqua vox exstaret, ad cujus formam *licemjer* fingi potuisset, tecum sentirem. Quid autem sit faciem aut personam metiri, non perspicio. 30 Aliud est *προσωποληψία*, aliud *ὑπόκρισις*. Primum Rom. II. 11. in Vindob. slav. apud Alterum p. 993 redditur *licemierie*, sed certe mendum est librarii, cum in margine apponatur: *licopriétie* (*licoprijatie*). Cod. 5. seu dni. Ribay, quem pro Griesbachio contuli, hoc loco legit: *na licazreqüe* eodem sensu, voce tamen, quam facilius Slavus intelligat. 35

Est igitur *licomierník* nostrum ab adjectivo *licomjèrny* deductum et hoc a *licomjer* antiquo slavo-germanico (*lismare* suec.) antecyrilliano vocabulo, quod varie ab aliis corruptum, primum quidem significasse videtur, simulatorem, *Gleißner*, deinde translatum ad Pharisaeos denotandos, quod tales censerentur; postea apud Vindos ad legisperitos. Cyrillus certe significatu 40 primo vocem accepit et retinuit. Talem vocem censeo etiam *milosrdie*, ad latinam aut germanicam vocem misericordia, Barmherzigkeit, efformatam et alias bene multas, nobis et aliis Slavis communes. *Prifaga* tamen (cf. p. 350 Introduc. tuae) ex aevo ethnicismi (non Christianismi) derivatam existimo, quod et aliae res (praeter crucem, quod utique e more Christiano fiebat) 45 uti *ensis*, *canis*, alia tangi et poterant et solebant. Vale quam optime!

CXLI.

1798. — 28. června. Durich děkuje za zasláný přepis Písně písní, odporučuje Dobrovskému Frant. Čebisse a žádá, by mu byl svou radou nápomocen, podává zprávu o svých pracích a zmiňuje se o staroslovanském a českém překladě písma svatého.

Turnovii, die 28. Junii 1798.

Josepho Dobrowsky suo Fort. Durich s. p. d.

Primum quidem pro muneribus librariis MS. Cant. Cant. diligentia et patientia plur. r^{di} d. Pischely descripto et tua benignitate mihi procurato
5 summas habeo gratias et nescio, in quem modum quidpiam grati eidem praestare valeam, ut ille mihi desiderato specimine praestitit et tu perscriptis ad rem pertinentibus notitiis munus illustrasti. Rogo, velis pro compactura tum illius MS^{ti} tum pro gramm. cl. Pelzelii, cui summas habeo gratias, impensas factas a P. Xaverio futuro mense repetere.

10 Nunc, qua de causa exhibitor praesentium literarum meus civis et amicus d. Franciscus Čzebiss te accedat, intelligas, breviter describam. Heri veniens ad me, quaesivit: num Pragae quendam amicum haberem, qui sibi consilio esse possit in hac duplici causa: primum intendit ille praedium in provincia Beraunensi situm prope Woticzium nomine Dobrohošť nuncupatum
15 16000 fl. emere; cumque hujus rei causa necesse habeat dominos ad Jus provinciale consistentes salutare ac interpellare, nec sciat modum ac viam instituendae rei, vehementer desiderat consilio adjuvari.

Altera causa est: quum rei rusticae ac oeconomicae studiis teneatur et fundos copiosiores agrorum possideat, satagit ille, pluribus operariis occupationem et justam mercedem dare ac terrae cultum industria promovere ita,
20 ut agrum 16 mensuras nostras provinciales seminationis continentem majoribus proventibus reddendis aptum reddiderit plantato ibi horto sepe militari seu fossa instructo ad amoenitatem magisque ad usum et spem bonorum fructuum ac veteris disciplinae Slavorum utili aemulatione pluribus
25 prodesse satagit. Dum hortus floreret, voluit me hujus amoenitatis bene consitae testem esse, et, ut tibi sincere fatear, fuit mihi haec dies ex amoenioribus prima, a quo tempore heic sum. Hanc ob alteram rem vellet instrui de Societate oeconomica bohemica et studiis ejus velletque etiam ipse suam symbolam subinde conferre. His propositionibus auditis, quum reposuissem,
30 me praeter te Pragae neminem habere, cui his in rebus commendare possim interpellantem, hance a me tibi tradendam expetiit epistolam, quam ei spe tuae amicitiae fultus, qui mihi tuis literariis adjumentis plurimum succurris, etiam amico desideratis consiliis adfuturum.

Nunc in eo totus sum, ut in elaboratione II. partis Bibl. slav. feliciter
35 atque ad consensum tuum progrediar, et semel nostrae disquisitiones slavonicae, ut equidem fieri potest, finiantur. Certe collatis tuis in *versionem bohemica* inquisitionibus, criticis recensionum collationibus, linguae slavicae apud nos fati et cum primis collata Spitignei historia, quod ad Szavenses attinet (vol. I. pag. 46. n. 38), cum Evangelionario Vindobon. et porro cum
40 progressu in studio vers. boh. secundum tuas criticas observationes expenso,

ut ingenue fatear, debeo caput III. dissert. 1777. (quod ego admodum jejune in chartam conjeci, vix tres hebdomadas toti diss. impendens) emendare in quibusdam momentis; quamquam ista verba pag. 49. *neque res in alteram partem resolvi poterit* etc., tantisper, quid vel tunc senserim, innuant. Vix rudimenta hujus literaturae noscere coepi; nunc igitur aliter sentire debeo. 5 Sed non spectata controversia, num ad nos doctrinae causa Methodius venerit, utique non negabis slavonicas versiones ecclesiasticas veteres, cum primis s. codicis esse fontem proprietatis et puritatis studii slavonici et elegantiae ac puritatis, quando quaeritur de dialectorum *slavinitate*. Dum vero quaeritur de notitia literarum et incrementis eruditionis slavicae ad nos perlatae 10 et, ut ad omnes extenderetur saepius concupitae, postea ut Bohemi, saltem alii, praeter Benedictinos in usu slavico et doctrina non impedirentur regiae ad episcopum interpellationes etc., hanc tutiorem mihi suggerunt propositionem: Difficilius est negare.

Licet tibi hoc jam admittam, semel dimissa sub Spiti-gneo veteri disciplina 15 slavonica et auctis slavonismi persequutionibus a Teutonibus et latinissantibus clericis et monachis (de Teutonibus Cosmam utique scribentem nosti) concitatis, tibi que hac parte assentiri, quod attinet ad bohemicam versionem, omnino debeam, ista successione temporum, et in illis tot variis conatibus Vulgatae latinae conformem habendi versionem bohemicam, in isto neglectu 20 versionis antiquae slavonicae, immo etiam usque ad Caroli IV. aetatem, odio et persequutione, vestigia graeci archetypi, praesertim dum iste non consuleretur, sed pro norma laudata v. l., cujus frequenter nec sensum, ut tu ipse ostendis, interpres non est assequutus, unice haberetur; ita disparuisse, ut tamen mirum sit quaedam exigua subinde mansisse, et propterea *diffi-* 25 *cilius sit negare*.

Sed non possum hodie omnes meas difficultates absolvere et, quod ad singulas attinet, meam sinceram et unice veritati intentam mentem aperire, ut neuter nostrum illam obstaculo quopiam nimium sibi fidentis animi temeritate interrumpat. Interim quaeso animum aperi et inspice Missale illud 30 Pragense in membrana excusum, quod ex nostra bibl. in regiam inlatum est, quae sit ibi lectio illius part. in prosa de S. Procopio. Vale et me amare perge.*)

CXLII.

1798 — 22. července. Dobrovský odpovídá na list předcházející, zasílá Englovu recenzi o díle Durichově, vyvrací domnění Durichovo o užívání staroslovanského překladu písma svatého v Čechách a o stopách jeho v českém překladě bible a zakončuje zmínkou o čteních sv. Prokopa.

Die 22. Julii 1798.

Fort. Durichio s. pl. Jos. Dobr.

35

Literae per d. Franc. Czebiss allatae mihi quidem redditae sunt. Sed cum tribus diebus eum exspectassem, neque is ad me venisset, iterum ad

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Dobrovského, avšak nyní většinou již odříznuta.

thermas Chuchlenses concessi. Fortasse is non jam indegebat opera mea, quam tui causa lubens praestitsem.

Mitto hisce inclusam recensionem operis tui, quam aliqui dno. Engel tribuunt. In multis ei assentior, in aliis non item. Sed prius tibi legenda erit.

5 Rogo autem, ut proxime folia haec remittas, cum ea a dno. prof. Steinsky, qui sal. tibi dicendam per me voluit, concessa habeam.

Cum tibi tam alte infixata haereat persuasio de slavonicae vers. apud Bohemos usu, etiam extra claustra Sazaviens., non jam laborabo, ut in meam te inclinem sententiam. Spero autem, me certe aliis persuasurum, quod tibi
10 non possum. Certe cum nec in iis locis, in quibus lat. cum graeco consentit, vestigia slav. vers. in bohemicis antiquissimis reperire liceat, frustra asseritur, bohemicam ita immutatam, quod precario sumitur, ut jam vestigia disparuerint. Vestigia illa exigua, quae mansisse credis, sunt certe ambigua et opinione mea vere nulla, nisi fortassis tu alia observaveris, mihi nondum nota.
15 Hac ratione etiam Dalmatae defendere poterunt, ab Hieronymo profectam fuisse primam versionem, a Graecis deinde mutatam Bohemica certe versio pensorum evangelicorum Christianismo coeva est; ita, ut immediate facta sit e lat. codd. Si constaret de vers. aliqua antecyrilliana, occidentali per missionarios Juvavienses etc. facta et NB. scripta (nam ante Cyrillum et vivente
20 Methodio latinis clericos post lecta Evangelia interpretatos fuisse textum slavice e pontificis literis tibi notum erit), facilius explicari posset, quomodo quaedam vocabula (quamvis fere communia) eo modo reddita postmodum sint a Bohemis, uti olim jam fuere per clericos latinos. Ex. gr. dominicae appellatio et dierum hebdomadis, vox milofrdie, misericordia, Barmherzigkeit, quae omnia aetatem Cyrilli superant et ad omnes Slavos per doctores christianos propagata sunt. Quomodo autem supponere possis, tanta diligentia in bohém. codd. omnia reficta fuisse, ut nec unius vocis ad graecae vocis formam effectae, quales in vers. slav. innumerae sunt, exemplum manserit reliquum. Codd. nostros nunquam ante sec. XIV. medium fuisse ad Vulg.
30 lat. correctos, multis argumentis ostendam. Difficiliores voces primi interpretes omisere multas, cur non restituere correctores illi tam oculati, tam anxii, tam accurati, qui nihil e vet. vers. passi sunt manere, quod non consonaret cum lat. codd. Et quibus? Utique tibi notum erit, boh. vers. primam, qualis est Vindob. (et ex parte quaedam aliae) non esse factam ad Vulg.
35 Hieronymianam, sed sequi textum antiquiorum codd. Italiam continentium, et praecipue Cantabrigiensem. Quid si, cum codd. graeci sec. IX. tam antiquas lectiones jam non contineant, Cyrillus ipse quaedam e latino-slavicis sumsisset? Sed cum de codice scripto slavico nihil per hypothesim affirmare velim, dicatur is ita auctor vers. slavonicae Danubianae, ut e nullo fonte
40 nisi graeco hauserit.

Dicatur autem etiam vers. boh. e fonte latino ita fluxisse, ut nihil cum slav. vers. commune habeat, nisi vocabula utriusque dialecto communia.

Si utramque vers. melius distinxisses, quod utique tam ratione dialectus, quam originis fieri debet, utique slavicae vers. fontem inquirendo (p. 49 dissert.
45 tuae) non potuisses rem in medio relinquere, utrum e 70 facta sit, eam solum ob causam, quod codd. boh. nondum reperti sint, qui cum 70 convenient.

Immo vero e Bergio et Kohlio de slav. vers. origine rectius pronunciare potuisses. Certe illa inscriptio: Versio s. c. et Meth. est fons slavo-bohem. codicis, lectores in errorem inducere debuit. Nunc quidem emendare cupiens minus recte dicta hanc formulam elegisti: *difficilius est negare*. — Sed vel sic erit errandi periculum. Credent enim lectores verisimilius esse, vers. boh. ortam e slavica, quod tamen nullo fundamento nititur. Mea quidem opinione, etiamsi refutare asserta tua nolis, saltem dicendum erit: Difficilius est boh. versioni aliam originem tribuere, cum historica argumenta non suppetant, quibus de fonte illius aliquid statui possit, quam eam, quae e diligentiori collatione textus antiquissimi boh. cum lat. et slavico, certo eruitur. Iam vero, quemcumque locum, ubi latina a graecis adeoque et a slavica differunt, conferas, semper Bohemus latinum sequitur. Neque explicari possis hujus vel illius vocis bohemicae, hujus vel illius sententiae translationem, nisi ex ambiguitate latini originalis. Neque licet jam dicere, haec fuisse serius e mutatione vers. orta, cum sic hypothesis non satis verisimilis alia hypothesi minus adhuc probabili fulciatur. Aliter utique sentire liceret, si historico monumento probari posset, vers. slav. ad Bohemos pervenisse et a clero probatam fuisse. De institutis *novis*, puta Sazav. et Slovanensi monasterio, non loquor. In Polonia certe plures sunt slavica liturgia sequentes, neque tamen unquam episcopatus latini clerici vers. slav. usi sunt in adornando polonica.

Slavonicas vers. eccles. fontem studii slavonici esse, sensu aliquo admitti potest. Melius tamen dixerim, subsidium atque medium; nam et Germani gothicis vocibus abutuntur in philologia, neque tamen quispiam gothicam versionem fontem germanicae sive linguae sive versionum unquam ausus est dicere. Idem de anglo-saxonica dialecto valet. Nostra monumenta antiqua, puta Dalemilum et alios, tantum utique valent, quantum versio slav. libri alicujus sec. XIV. facta, cum quisque interpres e provinciae suae dialecto quaedam petat. Neque te latet omnino, in vers. slavica slavonismos jam fuisse mutatos, praecipue a sec. XIV. Taceo graecismos non paucos; adeo, ut equidem originale bohemicum sat antiquum praeferam vers. slavicae, quando de dialectorum *slavinitate* quaeritur. Rectus loquendi usus sive antiquus sive recens, modo non sit ex alia lingua sumtus, est fons et norma scribendi et de slavinitate judicandi.

Praestat jam finire epistolam, ne tu me temeritatis incuses. In hac re, uti alia, judicia censeo esse libera. *Defendat igitur, quod quisque sentit.*

Prosae de S. Procopio lectionem veram e manuscriptis petendam arbitror. Roga, quaeso, p. Alterum, ut inspiciat denuo *Laurini* manuscriptum et alterum, in quo Evangel. antiqua continentur. Confer p. 46 Bibl. tuae versiculum: Gmagit kakes pifmo gyne. Utique haec latinae prosae auctor hisce exprimere voluit: *novis* doctus *literis*. Erat nimirum Procopii institutum in Bohemia *novum, insolitum*: kaczys slowiene, homines exteri, kakes *pifmo* gine, non visum scribendi genus, aliud, diversum, novum.

Vale et me licet contradicentem affectu tuo fove.

CXLIII.

1798 — 27. července. Durich děkuje za recenzi Englovu a odpovídá Dobrovskému stran českého překladu písma svatého.

Turnovii, 27. Julii 1798.

Jos. Dobrowsky suo F. Durich s. pl. d.

Doleo, quod tribus diebus frustra d. Cžebiss mei causa exspectaveris; putabat ille fieri non posse, ut tua praesentia gaudere valeat, dolebatque
5 heri, dum ei annunciarem frustraneam expectationem.

Pro benigne mecum communicata recensione, quae d. Engel, ut facile conjicio, tribuitur, cum summa gratiarum actione remitto, atque cl. d. prof. Steinsky itidem salutem plurimam dico pro singulari benevolentia meique memoria. Quae sint haec alia, in quibus recensenti assentiri non possis, partim
10 quidem ominari possum, partim curatius scire vellem, partim quae ego emendata voluerim esse, alias perscribam.

Tantum abest, ut te temeritatis incusem in iis, quae per me velles emendari, cum primis in causa: über den ersten Text der b. Bibl., quod ad meam vet. diss. attinet; ut etiam tibi gratias agam hujus observationis causa: *Si*
15 *utramque vers. melius distinxisse*. Sed nunc otium non admittit, ut in hanc rem digredi possim; non quod nollem *refutare asserta*, ubi veritatem agnosco melioribus argumentis nixam: sum enim memor dictorum in mea praef. et fortassis facilius ad retractandum, ubi probabiliora video, uti nunc, quod ad tuam diligentem operam attinet in inquisito textu boh. antiquissimo, NB. *certis*
20 *observationibus circumscripto*. Patere, ut tibi aliquid innuam: Qui versionem bohemicam latinis presbyteris ita vindicant, ut negata unquam *slavonici ritus existentia* (quod caput est offenduculi), ut ex archetypo latino translationem factam fuisse asserant; hos ego impense rogo, ut meminerint causae, quam hujus archetypi adstruunt, nimirum hanc Joannis VIII. epistolae 880. datae
25 pericopam: *propter majorem honorificentiam Evangelium latine legatur, et postmodum etc. etc.* Si haec causa fingat quoque Bohemos, quum epistola data sit ad Methodii pertinentem causam; nihil ex assertione sequetur, nisi etiam ad Bohemos eadem slavici ritus causa pertineat. Alioqui scimus, quam disciplinam vel vicini nobis Austriae presbyteri vel ipso adhuc sec. XV.
30 tenuerint, in causa nullatenus vernacule reddendarum sacrarum Scripturarum. Lege praef. codd. MS. Vindobon. Pal. Bibl. No. CCXXXVII. inter theolog.:

Hie habent die ewvangeli vnd die glos. — Das puech hat ausgeschriben Wennczlab Radpekch, burger zu Klosternewnburg an Mittichen vor sannd Dorothee tag Anno domini MCCCC und im LVII. Mein Anweiger hat ir
35 selber gwissen darczu betwungen das si vncz an disew Zeit geswigñ sind dawider zeredñ das ich die Heiligñ ewvangeli ze déwsch pracht han. — Nu sind aber ander aufgestandñ die hat ir tumbleich hochfart darzcupracht das si krankch widernd für ziehent vnd sprechend Was sull wir nu predigñ. Seidt man die heil. Geschrift auf pürigen vnd stuben vnd in den Hewsern
40 vnd in déwtscher sprach list.

Quod igitur ad hanc emendationem attinet: *Difficilius est boh. versionem aliam originem tribuere, cum historica argumenta non suppetant, quibus de*

fonte illius aliquid statui possit, quam eam, quae e diligentiori collatione textus antiquissimi boh. cum lat. et slavico, certo eruitur. Non adeo resisto, quin certis conditionibus suscipere velim, nimirum pensi habita Joannis VIII. constitutione; alium enim pontif. in rem nostram nullum laudare potes; et nosti discipl. eccl. romanae de linguis vernaculis. Dein noveris me tibi ex animo ita addictum, ut mihi difficile omnino accidat in aliqua sententia quidpiam contrarii sentire, dum rationibus certis vincor; ut e. g. de ritu slavonico in Bohemia ante institutum episcopatum in Boh., licet tu restringere velis tantum ad monast. Sazavense. Vale quam optime et me pristino affectu prosequere.

CXLIV.

1798 — 7. srpna. Dobrovský oznamuje, v čem nesouhlasí s recensí Englovou o díle Durichově, podává k němu opravy a své poznámky a zakončuje zprávou o rozpravě Italinského.

7. Aug. 1798. *)

Fort. Dur. suo Jos. Dobrowsky s. pl.

Desiderio tuo rescindi ea, quae in recens. operis tui non probem, paucis satisfaciam. Nimia fuit modestia tua, quod mihi tribuere volueris boni majorem partem in opere tuo, quam mihi justo debeatur. Hoc ergo benevolentiae amici condonandum est. Sunt certe multa, quae ego non probem, licet omnino non reprehendam, quorum etiam minutissimorum seriem aliquando, si volueris, tibi pandam. Nunc pauca in recensionis contextum: Nescio quid sibi velit his verbis: so hätten wir (z. f. S. 8.) kurz gesagt; cum hoc satis breviter dicatur p. 9. Immo monendum fuit, verba: *Sed hoc addiderim* — verius dicti *fuimus*, plane hoc loco omittenda fuisse, cum solum de corruptione nominis Sclavorum, per lit. c. insertionem hic agendum fuerit. Quis ferat vocis Tschudi (čud) interpretationem: seltsame, auffallende, wunderliche Leute; respexisse videtur ad *čudo*, miraculum, mirum, cum *čnuždy* idem sit ac nostrum cyzý, fremd, ausländisch, ἀλλόγενος. Tua quidem nominis Slowanorum explicatio non exigebat, ut etiam vocem *Njemec*, dubiae adhuc derivationis, in subsidium adhiberes. (Obiter hic addam, me ante annum latinum exemplar Passionalis, e quo boh. versio confecta sit, emisse, scriptum an. 1430 circiter; quod nondum inspexi eo in loco, ubi Boh. posuit flowensky zatruby (ὀηματικῶς, ut recte exposuisti, h. e. verbis intelligibilibus.) Ego vocem Slowan plur. Slowěné, Sloweně, de gente sumtum; Slowany plur. fem. de regionibus, locis etc. ita probo, ut complexum literarum sl— solum genuinum et vere slavicum credam; in eo tamen differo, quod tu *sla* (cf. p. 285. nota) tolerare plane nolis, cum tamen Porphyrogeniti *rastotsan* probes, licet roztočany, roztok, a pluribus slavicae gentis populis datur. *Slavan*, *Slavin* (quam formam tu neglexisti) pertinet ad pronunciationem Antis propriam, a quibus Procop., Jordanes, alii nominis seu vocalis sonum mutuati sunt, Slowan, Slovak vero ad Slowanorum dialectum. Nestor Polonorum vocalem secutus

*) Durich připsal: Obtinui 9 Septembris.

est, h. e. Slowanorum. Alia re vix differo, nisi quod regiones slavicas Slowany dictas putem a plur. flowa seu verbo slowiti (slawiti) dicere, appellare, quod loca singula vocabulis slavicis appellata, atque adeo nota sermone slavico utentibus fuerint; de qua re jam alias disserui.

5 (Aristophanis aut alterius graeci poetae versionem slav. nuper in manibus habui; haec ad p. 57. Pragam igitur tibi aliquando veniendum est.)

Ad p. 79: peněz potius a germ. *Pfennig* deducendum immediate facile admittes, cum ejusmodi voces ante Cyrillum a latinis (immo Germanis) doctoribus inducta fuerint; quamvis hanc vocem magis ab exactoribus quam
10 doctoribus christianis didicerint. Nota 7. p. 80: Krestiti est immedite a germ. krysten (taufen, Christianum facere). Utinam plurium ejusmodi vocabulorum seriem hic dedisses, aut des alibi aptiori loco. *Boh*, dives, est Latinorum Deus (dis), germ. Gott (gud). Moravorum formulam hic addere oportuisset: mám toho *do boha*, zur Genüge. — Immo Latinorum *beatus* et nostrum *bohátý*
15 ab una radice fluxerunt.

Male nominavit censor Lucium pro Dobnero. Lucius enim primus vocem *župa* cognitam habuit et *župan* bene explicavit, quamvis du Fresne plura habeat uti archizupanos, megazupanos etc. Miror te vocem župam (xuppam) non excitasse e Micalia aliisque, qui ejus usum recentem et vigentem adhuc
20 explicarunt. Nihilominus tamen ego quidem vocem hanc vere slavicam esse non agnosco, sed a Germanis sumtam, a Carinthiis propagatam ad Chrowatas et Servos. — Russis, quibus minus commercii erat cum Germanis, ignota mansit, ut tu ipse pag. 126 observasti. Et magis insistendo verbis privilegii explicassem vocem *Źopan* e germanico *Schaffner*, qua voce Norimbergenses adhuc utuntur; *Źopan* enim Phifso— idem est ratione officii, quod
25 *actores Taliub* et *Sparuna*. Ergo *župa* est vel *decania* vel minor aliqua portio, terminus, districtus, territorium sub uno actore, jurisdictionem exercente in homines hujus *župae* (boh. *osada* alias). Hinc apud Slavoniae incolas *xupa* est paroecia, (ein Kirchspiel), et *xupnik* parochus. Vide gramm. slav. Lanosovichii. Apud Dalmatas *xuppan* est villicus, italice fattore, teste Loderecker seu, e quo dalmatica descripsit, Verantio. Apud Polonos officium salinarum *župa* vocatur, et *župnik*, ein Richter im Salzwerke. P. Marcus shupan explicat: Dorfrichter, et Gutschmann: Dorfrichter, Amtmann. Ergo primario significatu e Germanis sumto *župan* est villicus, actor, praefectus jurisdictionem
35 exercens, h. e. *Schaffner*. — Conferri etiam meretur germ. *Schöppe*, scabinus, quod aequae a *schaffen* collato *schöpfen* derivavit Adelungius. Hinc *Źopan* (per o) antiquius, quam *župan* (per u). Apud Croatas demum etiam ducum officiales (apud nos auřednikones) *župani* dicti sunt etc. Ungaricum Ispány nescio utrum e *župan*, uti visum est censori, factum sit, cum Gespan vox
40 sit pure germanica et *comitem* significet. *Pan* cum gothico utique convenit et *fortasse* e gothico sumtum est, uti *mzda*, a goth. *mizda*. Possit tamen ob graecum *πάρν* antiquius esse [uti p. 256 observasti], quam alia vocabula. Certe antiquius historicis documentis, quam sit *župan* a Bavaris ad Slavos translatum. Knittelius, quem citasti, *Fan* e *pan* (slavico) ortum credit. Sed
45 tu Dobneri supanum (condominum) refutare volens p. 130 iniquior in vocem *Pan* fuisti, quam in Dobnerum, qui in etymologis, utpote Germanus Micro-

pragensis ne nominari quidem debuit. Quamvis satis acutus in eo fuerit, quod dixerit, »qua radice slavica id oriatur, ut župa habitatam terram significet.« Sed satis jam de župa.

Quid de nominibus castellorum urbium (quae primitus ignorata fuerant Slavici) apud Procopium sentiam, nosti. Slavica enim ea esse non credo, cum 5
formae tales, uti *ina* etc. etiam in graeca, latina, thracica lingua reperiantur. Ardore inventionis abreptus videbaris tibi ubique slavica legere, ubi non slavica legeras, sed solum vocabula cum terminatione Slavici etiam nota convenientia. Neque *tyu* (ТЮНЬ) cum *tín* boh. in nominibus *Manettu* etc. con-
fundi potest, neque forma *tun* exstat in lingua slavica universa. Nam vocabula, 10
quae p. 143 citasti, ut *hostun*, pertinent quidem ad formam *un*, non vero ad *tun*, adeo ut *Novietunum* slavicae civitatis nomen esse nequeat, cum civitates nondum inhabitaverint Slavi eo tempore. *Tunum* in *Novietun* est potius forma gallica (thracica, panonica), quae eadem sit cum *dunum*, uti Lugdunum, NB. NB. *Noviodunum* (pag. praef. XXXV), de quo in specimine philol. 15
et geogr. Pannon. disseritur.

P. 169: de nominibus ex *mir* (měr) compositis agens innuere saltem debuisses, similia composita ex *mar* et *mer* apud germ. stirpis gentes inveniri, uti *Waldemar*, slav. *Wladimir*.

»Nach dem griechischen ἀνεξίμωτος ward das Wort swobodnij (swobod) 20
erfunden etc., quod tamen absolute non asseruisti; nam p. 201 dicis: sine propria experientia — et post pauca de illo genere vocabulorum loqueris, quae ex archetypis graecis occasione vers. s. script. formata sint. Neque ego swoboda compositam vocem existimo ex *fwoy* et *budu*, sed ex *fwoy* aut *sobě*, aut quasi utroque ita deductam, ut *oda* (*od* in adjectivo) forma sit 25
nominis, qualis est *ota*, *ada*, ex. gr. *čistota*, *hromada*. *Budu* enim vix in *bod* mutatum fuisset.

Siusli (daher Schlefien) eigentlich *Sliusi* von *sljuz* etc. Slezsko ducatum, a quo tandem Slezia universa nomen accepit, a *slez*, malva, dictum refutare non ausim, sed *Siuslos* non posse in *Sliusos* converti, ob diplomatum et aliorum monumentorum fidem, hoc ajo — et te mala scriptione *СМОЗ* pro *СМАЗ* deceptum fuisse credo. Notas Ursini in *Ditmarum* de *Siuslis* si exscribere possem, facile a sententia tam acriter propugnata te avellerem. Trilingue Dictionarium, quo usus est, errandi occasionem hoc loco praebuit. 30

Von S. 219 hebt die — Erklärung des Vf. von den Namen der Wasserfälle des *Dnepr*s an. — Nicht alle können natürlich und ungezwungen erklärt werden, z. B. ἀεικας. Utinam hic slavica nomina a russicis distinxisset censor. Vidisset certe mecum omnia slavica (excepto *ναπηξη*) optime et facillime explicata fuisse; — russica vero, utpote *getica*, e lingua slavica explanari plane non posse. *Jablonovium* tu superare volebas, sed frustra, cum jam *Müllerus* 40
historiographus agnovit cum *Schlötzero* voces has esse peregrinas, exoticas. Possentne, si slavo-russica essent, tantopere differre a slavici? Pro *ναπηξη* melius explicando, rogo, e popularibus tuis quaeras, quid sit *zápraží*, et habebis rectam notionem vocis *ναπηξη* ejusque formationis a *práh*. Dolcii somnia a te refutata probo cum censore; in hoc tamen dissentio, quod dixerit: wobei jedoch eher an *bjelo ozero* als an *belaja sara* gedacht werden 45

kann; — ozero enim duntaxat russicum est (o pro je initio), non illyricum. Miror nemini byla zora, fuit aurora, occurrisset, hic enim vocum complexus plane Bylazora Livii Polybiique sistit. Sed cum Byl (graece βυλ) longe diversum sit a slavico byl, et *azora* nihil sonet in slavico, inanis foret opera,
5 poeoniam vocem convertere velle in slavicam.

Praeneste certe latinum totum slavicum est, si efferres *preeneste*, transferte, et tamen nulli adhuc slavicum visum fuit. Occurrunt mihi nugae: sed lāc ova cēra pro pila nos amāvisset. Bylazora esse etiam possit wūl a *zora*.

Visla certe slavicum est hac forma scriptum. *Visula* tamen Pomponii
10 a germanis populis (immo aliis etiam, quibus *vis aqua*, *fluvius* est) orta fuerit, h. e. Vifel. — Habent enim alibi etiam Visurgim, Weser etc. Hac ratione *me* ipsum non tam refuto, quam corrigo. Si βισλα Porphyr. est Poloniae *Wisla*, pronunciationem a Slavis hausit. — Sed quod addit censor: wobei (δριζινη) man an Danzig denken möchte, minus probabile est, quam
15 expositio tua, si eam adhuc exemplo polonico dżiki confirmasses. Gedanum, Gdanfko cum δριζινη comparari minime potest. Num δριζινη esse non possit *tjessinka* excluso rhinesmo? *Fosa* — wo uns aber die Erklärung non uzda (uz) — nicht behagen will. Nec ego quidem hanc expositionem probo, cum russicum nomen apud Moysen Choron. slavicum esse non possit, sed thraci-
20 cum, geticum. Ab his habent Walachi (a Getis *ex parte orti*) nomen ĭaz (iaz) (vide Molnari grammat. valach. p. 42) quo *fluvium parvum* nunc appellant. Aliud Latinorum rivo simile ρᾱϑ (raēu), unde antiquum Volgae nomen ḡā derives. *Faz* illud varias mutationes subire poterat ac olim etiam jez, jiz (wez, *wiz* norunt finnici populi) dictum fuerit, unde nomen vetus Danubii *Ister*
25 recte explices.

Addit censor: Sehr ungeru vermiffen wir eine kurze Etymologie der Völkernamen Serbier, Lausitzer etc. — Nescio, num fuerit hic instituti et propositi tui. Difficile est enim iudicare nunc ex introductione de omnibus partibus.

Dialectorum seu potius linguarum slavinarum et anticae discrimina satis jejune exposuit censor: raz—roz, iz—wy. Die Anten *scheinen zemlja* — die Slawen země (zemja) ausgesprochen zu haben. Quid scheinen sibi hic velit, ubi de certis momentis sermo est, quis divinet? Erste golova, letzte glava, erste odin, osen, letzte jedin, (jesen). Haec plane specificè russica sunt, non Antis
35 communia. Sed tu p. 270 occasionem errandi praebuisti. Nam βαρυγοροσ mutando in *Baruporog* porog antiquum censuisti. Atqui βαρυγοροσ non slavicum (atque adeo neque slavo-russicum) est, et Constant. Porphyr. Slavorum ad Danaprum (a quibus hodierni Russi ortum habent) nomen cataractae prag (πραχ) scripsit, ergo nondum aevo Porphyr. Russi (Slavorussi) inter
40 consonantes pr (et alias) vocalem o inserebant. Serius id factum ob commixtionem cum Finnis, qui (uti Ungari) duas consonantes initio vocum sine vocali efferre non possunt. Exempla igitur *boroda*, golova, gorod, ad dialectum proprie russicam (ut nunc est) pertinentia ad *genus* linguae anticae referri non possunt, cum Serbi *brada*, glava, grad enuncient. Exemplum borzo pro
45 brzo huc non spectat, cum post br (syllabam) non sequatur vocalis. Species

linguarum slavicarum (cf. p. 286) hoc ordine constituendae sunt: Polonica,
 bohémica, (croatica), serbica, russica, ut appareat, quo sensu p. 268 dicere
 potueris auctore Schlötzero, quorundam exemplorum russicorum majorem
 consensum esse cum dialecto bohémica — addi hic debuit, *quam cum polo-*
nica. Si enim majorem consensum intelligas ita, ut major sit, quam cum serbica 5
 aut croatica, quae est quasi vinculum borealium et australium Slavorum —
 falsum erit assertum.

Ducta linea a Vistula Ragusam usque attingit omnes linguarum et po-
 pulorum species praeter Russos: Polonicam, slovacicam (morav. bohém.),
 croaticam, serbicum seu illyricam proprie sic dictam. Carnioliae, Stiriae, Ca- 10
 rinthiae Slavi proprie ad croaticam speciem referri debent, uti Moravi, Bohemi
 ad slovacicam seu, si malis, Slovaci, Moravi ad bohemicam spectant. Russi,
 quamvis minus nunc cohaereant geographico situ cum Serbis, tamen eis
 proximiores sunt affinitate linguae, quam Polonis. Et si cui discendam sua-
 derem linguam e slavica, qui omnes tempore suo cognoscere vellet, unum 15
 e mediis dialectis puriorem commendarem.

Trebunier eigentlich von twrfchina (twrzina) cf. p. 289. *Terbunia* regio
 jam ante Slavos hoc nomine compellata fuerit; minimeque probo tam coactam
 expositionem. Quis enim audeat Terbuniam in Twerzuniam mutare? Březyna
 prov. Bolesl. certe non a břeh (alias enim březina diceretur), sed a břıza 20
 (březa) nomen habet, ut plures březyny in Bohemia. Ubique tu slavica
 reperisse te credebas, cum meminisse te oportuisset, regiones transdanubia-
 nas, licet desertas, fuisse tamen habitatas et nominibus insignitas, quae Slavi
 servarint — pagis autem a se conditis, cultis slavica indiderint nomina. De
 Ezeritis ob formam peregrinam valde dubito, ut a gezero nomen habeant. 25

Praedenecenti etiamsi ad legatos Abotritorum trahas, tamen slavicae
 integritati ideo restitui non possunt, quod Abotriti Slavi non fuerint. Prae-
 denecenti Abotriti sunt Patzinakitae (Pečeněgi) et nihil aliud. — Germani
 solent corrumpere nomina propria ori eorum ineffabilia. *Antarum* (p. 300)
 ego nomen aliter explico e graecis auctoribus; graecum enim est. Nimio, 30
 ut jam dixi, nova detegendi et impigro labore eruderandi ardore abreptus
 mihi videris, ut fieri solet.

Das Wort *flechtic* komme her von flechetnost, Frömmigkeit, Sittlichkeit.
 Aliud utique sunt *probitas* et *integritas*, — sed miror tibi vocem *flechta* non
 occurrisse. Est autem a Germanis sumta, nec nisi Bohemis et Polonis nota. 35

De *çar* jam scripsi alias, esse tataricum. *Kral* germanicae originis esse
 credo. Germanorum enim *Kerl*, *Karl* significatu convenit cum armenico
 Karol. Regis autem notio non nisi a Carolo magno ad Slavos pervenit. Knjaz,
 eine Umwandlung von König, (de principe) non penitus rejicio. Ad *Chan*
 (kan) tataricum respiciendum tamen est. — Forma *ěz* vere slavica est, quam 40
 si jungas radici kan (kon), habebis kněz, exclusa vocali.

Uiber die ältesten Gesetze etc. hic saltem monendum fuerat a censore,
 quaenam lingua slavica et latina perscriptae essent.

Ad vocem *σαραβαροι*, quae monuit censor, recte habent, — nam *ffary-*
wary et Polonis, immo nunc et Bohemis, sat notum vocabulum est, vereque 45

descendant foemoralia ista aliis superinduta usque ad pedes. Minus recte igitur b. Mich. schalvary ab Ungaris dicta scripsit. Slavis, ut hoc addam, braccae ad pedes usque demissae, quales gestant Moraviae opiliones, Walachi dicti, *nohawice* appellantur.

5 Das ganze beschliesst die Bemerkung, *was* die slaw. Sp. mit Hebräern etc. Fortassis dicere voluit, *daß* non *was*. Haec enim, praeter paucorum elementorum similitudinem, nondum exposita sunt — et tu ipse lectorem ad alium locum, quo pluribus exemplis id demonstrare velis (p. 394), ablegas; neque intelligo, qua ratione musices amor a mensura syllabarum repetendus
10 sit, cum etiam in Bohemia nati Germani (die Deutschböhmen) non minus apti ad musicam sint, uti tibi constare potest. Hujus igitur rei ratio alibi quaerenda est. Occasione notae 156) moneo, utne citationes subinde necessarias omittas; quis enim lectorum divinet, cui slavicae res minus perspectae sunt, quae nota citata de usu citharae apud Slavos tempore Mauritii breviter
15 dixisti? Innuere id voluisse censorem his verbis credo: ohne jedoch kürzere Winke für Sprachforscher und Citationen für Gelehrte vorzuenthalten.

Suaderem etiam, ut librorum indicem, eorum saltem, quos saepius citas, operis tui p. II. praemittas; hac enim ratione fiet, ut auctorum indice speciali opus non sit, ne saepius idem liber pluribus citetur citatoque auctoris nomine
20 plenior titulus mox inspicere possit. -- Exempla praebuit b. Schmid hist. germ. et Pelzelius hist. Wenceslai. — Poteris hac ratione uti quibusdam compendiis, quae lectorem satis adjuvabunt. Vide ex. gr. p. 357 notam 108. Annon suffecisset dicere, confer Jord. contextum in manuscripto Bibl. Palat. Vindob. p. 11. Reliqua enim jam p. 11. dicta sunt. Pag. 352. manuscriptum Žerot.
25 citas hisce: MS. Žerotinianus cod. Bibl. Palat. Vindob. et alibi sic aut alio modo. Praemisso indiculo uti suadeo, sufficere dicere: *MS. Žerot.* aut quocumque apto compendio uti volueris. Pag. 339 nota 90 citas Com. Grubissich. diss. in orig. et hist. alphab. sclavon. glagol. pag. 50. Alibi jam plenorem titulum cum nota loci et anni dedisti; quis jam recordetur ubi, qua pagina?
30 Si indiculus praefixus exhiberet secundum seriem cognominum Grubiss. librorum, mox edoceri poterit lector et tibi molestum non esset, toties eadem repetere. Potuisses enim dicere: Grubiss. lib. cit. aut dissert. p. 50. Pag. 335. nota 82) dicis: »de his dignus est lectu Voigtius dissert. saepius laudata p. 22. et sequentibus«. Quis possit cognoscere plenorem titulum, nisi casu
35 in pag. 294 incidat? Et etiamsi velis addere: Dissert. nota 41 citata, saepius id repeti deberet. Utile certe et tibi et lectoribus commodum erit consilium meum. Et ne opus sit iterum repetere pleniores titulos, satis erit illis libris, quos jam citasti vol. I. p. I. addere paginam, qua plenius descripti sunt, ex. gr. *Stritteri* (J. Gotth.) Memoriae populorum. Vid. vol. I. p. 1. p. 289.
40 Aliorum autem, quos iterum citabis saepius, librorum aut dissert. plenos, uti soles, titulos appone in ipso indiculo et compendiis utere in notis aut contextu eos excitando. Brevitati enim maxime tali in opere studendum est et lectorum commodis consulendum.

Rogo etiam, ne unquam pag. notationem omittas, quae res multum
45 lectorem etiam diligentem impedit, ex. gr. pag. 265, nota 7) dicis: Confer superius dicta de nomine *roztok*. Ubi dicta? utique addendum fuit p. 115.

Si pagg. citare non possis, ob distantiam a loco impressionis, cap. et § citandi erunt aut notarum numerus.

Cum tu lib. I. cap. V. de connexione aliquantula l. slavicae cum lingua graeca, lat., gothica agere velis, non ingratum tibi erit cognoscere, quae Alterus noster nuper ephemeridibus (Lit. Anzeig.) mense Jun. p. 1027. inseri 5 curavit. Sic autem habent: Italinskij, ehemaliger ruff. Gesandter zu Neapel, theilte J. Hager'n im Oktober 1797 die Nachricht mit, dass er an einer Dissertation sur la langue slave comparée avec la langue sanscrudana arbeite; auch wird er die Vergleichung des Slavischen mit dem Coptischen, Persischen, Türkischen vornehmen. Pergit vero Alterus: Erstlich muss ich bemerken, 10 dass es eben so wenig eine sanscrudanische als eine cyrillische, eine glagolitische und eine runische Sprache gebe. Die sanscrudanische ist die alte indische oder indostanische Sprache mit Sanskritschrift geschrieben, die nur Brahminen kennen und den Laien unbekannt ist. Denn Sanskrit heisst (miror ejusmodi nugae hic publice protrudi) nach einer sehr wahrscheinlichen 15 Etymologie im Slavischen, wenn man im Worte pisanie die 1. und letzte Sylbe wegschneidet, (quis risum contineat), pisanie (*san* utique remanet) skrit, scriptura occulta. Diese Etymologie hält Justinus Wischnewsky für sehr wahrscheinlich. Allein das Wort Etymologia mag vielleicht zu Ciceros Zeiten haben heissen können veriloquium, heutiges Tages ist es wohl falsiloquium. 20 Ich überlasse diess Kennern. Ohe, jam satis est nugarum! — — Ich erinnere mich, dass im erwähnten Briefe des Italinsky das Wort pisaka (utique pisak) auf russisch, und auch im Coptischen einen Schreiber bedeute. Allein im lexico Aegypt. lat. des la Croze — heisst scriba *sah*, und mit dem Artikel *pisah*. Eigentlich heisst im Russischen scriba *pisarj*, *pisec*. Quis ferat istos 25 nugatores? Nostrum pířák, quam formam Hajekus finxerat, noluit enim forma consueta pířař uti, dum de scribis seu notariis Libussae fabularetur, a pířati deducitur. Pisati vero est excluso rhinesmo idem, quod pingere, sup. *pictum*; mutant enim Slavi Latinorum k in s, uti decem deset, vicus, wes etc. Vides, 30 quid sperare liceat de Italinsky opera.

Haec ego, quantum per monumenta licuit, dudum jam tractavi et cognovi, non nisi paucissimas radices in Asia plerasque in Europa quaerendas. Quis crederet nostrum *nebe* in Hyberniae oris inveniri? Cum africanis etiam linguis slavicae contuli, sed ne minimam similitudinem reperire licuit. Nuper incidi in Jauensium nomen calcis, quod nostro *wapno*, (japno, apno) est simillimum. Sed quaeramus slavica diligentius domi. Vale mihique fave.

Mieschicij.

CXLV.

1798 — 28. září. Dobrovský oznamuje svůj návrat z Teplic, zve Duricha do Prahy k obapornému prohlédnutí rukopisu II. části Bibliotheky, zmiňuje se o spise Alterově »Georgianische Literatur« a o řeckém protopopovi a zakončuje svůj list přáními.

28. Septemb., die Duci nostro sacra, 1798.

Fortunato suo sal. plur. Jos. D.

E thermis Teplicensibus rediens mox cogitavi, qua ratione tibi satisfacere 40 possem. Volebas tu, ut terniones tuos Viennam per me mittendos legerem,

antequam imprimerentur. Etsi tibi obsequi summopere cupiam, tamen non video, quomodo sine ambagibus id fieri possit. Ubi enim monenda essent aliqua, nollem sine te quidpiam immutare. Collatione mutua res omnino perfectius agi poterit. Igitur aut mihi pergendum esset ad te aut tibi hyemandum
 5 apud me. Primum cum hoc anno fieri non possit, alterum tibi eligendum erit, quod nunc nullam difficultatem habet. Nam domum cum hortulo inhabito a diebus aliquot curoque, ut tibi cubile aptetur, non nimis angustum, neque spatiosum nimis. Socios habebis libros meos usui fortasse profuturos; hos enim alio loco seponere nec potui nec volui, cum sciam tibi eos non displicere.
 10 Nec ulla alia re opus habebis, quam adferas, quae sternendo lecto tibi propria sunt. Victum vel apud me vel in vicinia comparatum habere poteris. Veni igitur quam proxime, ut et tibi prodesse et te aliquando frui possim. Intra paucos dies Pragam mihi eundum et ibi manendum est. Praestolabor igitur adventum tuum.

15 Tulit nuper aliquis duo exemplaria libelli: über die georgianische Literatur a p. Altero conscripti. Unum eorum servo: alterum nescio cui, credo utique tibi, tradendum sit. Huic libello, in quo dilucidum ordinem desidero, cetera eruditione pleno etiam slavica immiscuit. Tuumque opus in eo semel atque iterum laudavit. In hoc quidem consentio, in aliis non paucis multum dissentio.
 20 Sed de his coram aliquando. Jube, num mittere libellum proxime debeam.

Aliud, quod perscribam nunc, non invenio, nisi unum hoc curiosum satis. In thermis penes me habitavit quidam protopopa in Russiam tendens, ubi praedia possidet, Cephalonia oriundus; graece a pueris, deinde italicam et russicam didicit. Russice loquebatur satis celeriter, sed prononciationem
 25 non slavici oris prodens. Hic nunquam ž aliter quam z, ff semper ut f, č semper ut c (и) pronunciabat. Etiam italicum c ante e non aliter quam nostrum č efferebat. Quid autem indē inferas? Hoc ut arbitror. Byzantinos in scribendis nominibus slavici hunc morem observasse, quem Graecus iste hodie (certe et alii Graeci, qui slavica minus callent) tenet.

30 Vestrum decanum hodiernum peto a me salutari; eandem salutem expediendam per me vult v. d. Thomas Weininger, curatus Libeznicensis, qui et te salutatur, quamvis ejus faciei fortasse non recorderis amplius. Si expensas times, scribe per nuncium et me certiore redde de proposito tuo. Vale.

Mieschitzii. *)

CXLVI.

1798 — 9. října. Dobrovský zmiňuje se o zásilce spisu Alterova, zve opět Duricha do Prahy, a přeje si, by výtisky Bibliotheky zaslány byly do Lipska a Vídně.

9. Octobr. 1798.

35 Fortunato suo J. D. sal. pl.

Per nuncium hunc mitto libellum p. Alteri, de quo nuper mentionem feceram. Est quidem refertus pluribus notitiis lit. res slavicas tangentibus, sed lima opus esse plerisque assertis tu ipse quam optime perspicies. Autodida-

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

ctorum hoc fere vitium est, ut parum curent rescire, quae alii sentiant, a quibus tamen erudiri opus haberent. De his alias.

Nunc iterum te compello, ut hyemem Pragae apud me transigas. Hospitio enim excipieris tali, ut in hortum descendere possis, quando placuerit, aërem liberiolem spiraturus. Vale quam optime. Saluta amicos *Domaust-* 5
censes omnes. Vale.

(Na přiloženém lístku připsal Dobrovský:)

Fac, rogo, ut typographiae praefectus curet exemplaria Bibliothecae tuae devehī Lipsiam aut saltem Vindobonam, ut studiosi talium rerum obtinere facilius possint, quae frustra quaerunt. Nuper d. Adelungius, bibliotheca- 10
rius electoris Saxoniae, per Waltherum bibliopolam Praga sibi transmitti unum exemplar postulavit: Walterus id nullo studio obtinere potuit. Tandem rogatus ego coactus fui, exemplar a P. Chrysostomo redimere justo pretio, ut aliqua ratione satisfacerem quaerentibus et nullibi invenientibus. Alii etiam hac de re jam conquesti sunt. — Cujus, quaeso, negligentia fit, ut tam diffi- 15
culter haberi (immo potius non haberi penitus) possint exemplaria libri a multis desiderati?

CXLVII.

1798 — 16. října. Durich odpovídá na dva předešlé listy, zmiňuje se o spise Alterově, děkuje za pozvání Dobrovského, podává zprávu o své nemoci, o přípravách svého rukopisu k tisku a mimo jiné o smrti Šimkově a o významu slova *práh*.

Turnovii, 16. Octobris 1798.

Jos. Dobrowsky suo Fort. Durich s. p. d.

Facile causam intelliges, cur ad te diutius nullam epistolam dederim, 20
quum tibi duas responsorias tener, alteram ad diem 28. Septembris, alteram ad 9. Octobris, dum opusculum prof. Alter de literat. Georgiana obtinuissem, pro quo tibi summas habeo gratias; nam Zlobiczky in epist. ad me 26. Septembris data monuerat, auctorem per comitem Wallis ad te duo exempla misisse, alterum pro me. Utinam ille slavophilus et amicus meus 25
me laudaret remissius; nosco enim tantillum mearum notitiarum slavonicarum vero atque minori modulo metiri. Quod scribis, libellum lima opus habere, quod ad slavica attinet, vel ipse judico; sed hac de re alio tempore scribam.

Nunc ut tibi tanta humanitate tantaque amicitiae ac benignitatis signi- 30
ficatione pro oblato hospitio, quo me excipere vis, gratias agam, servata mihi hujus vere singularis in me intimi affectus oblatione; noveris me mensibus Augusto et Septembri propemodum integris ita per singula ferme membra malo podagrae affectum fuisse, ut neque promissam vol. I. 2. part. continuationem, meosque, ut ex Alteriano libello intellexisti, conatus pertinaces 35
prosequi valuerim, neque tibi, atque Zlobiczkyo ceterisque amicis officio epistolari satisfacere potuerim. Nunc equidem ita pristinum laborem resumo, ut, quam partem MS^{ti} mense Julio ad typum paravi, postquam a Zlobiczkyo responsorias, quas ante triduum citissime ad me dari postulavi, obtinero,

hanc statim cum prosecutione operis Viennam promoveam; quia ex d^o Ribay jam sub finem mens. Julii intellexi, magnif. d. Lakicsio, direttore typogr. Budensis, ita definiente, non posse fieri citius, ut editio operis inchoetur, nisi post initium fut. mens. Novembris. Nihil itaque mea infirmitate
 5 neglectum est; tantum Deus fractas vires restauret et pristinam valetudinem concedat, ad nundinas Paschales tamen fortassis opus typis exscribetur. Interpellavi amicos Viennenses, ut Ribayus corrector typorum instituatur Budae, saltem quod ad meum opus attinet; sed responsum exspecto. Serva igitur oblatam hospitii gratiam, donec Pragam conferre me potuero; nunc
 10 enim itineri me dare, ut intelligis, pluribus de causis non possum, praecipue jam rigente apud nos brumali aura. De vitandis ambagibus in collatione hujus 2^{ae} partis, ut tamen sine tuo consilio saltem in praecipuis momentis monumentorum ineditorum res non agatur, proxime plura scribam; nunc tantum quaedam alia scribo.

15 Noster dominus decanus tibi pro humanissime salutatione atque v. d. Thomae Weininger, curato Libeznicensi, gratias agit et per me plurimam salutem dicit, cui ego identidem humanissime gratias ago et impense commendari cupio, licet recordatus multum, faciem ejus recordari non amplius valeam. Maximilianus Schimek, ut nuper ad me Zlob scripsit, die 7. Junii in
 20 Rabensburg, an der Gränze zwischen Oesterreich, Mähren und Ungarn, qua parochus mortuus est. Diese Pfarre, die 4000 fl. trägt, genoss er kaum ein Jahr; er kam durch die slowakische Sprache dazu, weil die Pfarrkinder lauter Slowaken sind. Ich und Alter haben gleich Kommissionen dahin gegeben, ob die von dem sel. Grafen Wrbna geschaffene glagolitischen Matricen, sein
 25 Werk, sonstige Manuskripte und Bücher vorhanden sind? Er muss sie also doch nach dem Tode des Grafen, wie ich schon damals hörte, vertilget haben, weil wir nichts ausfindig machen können. Meine ihm geliehene Bücher und die mitgetheilten Collectaneen hätte ich gerne bezahlt. Die Matricen sind von einem geschickten Schlossergesellen, aber nicht rein geschnitten
 30 gewesen, um die ist weiter kein Schade.

Ad slavonicam et bohemicam veterem vocem пра́х, *práh*, praecipue quod illa noster cl. Pelzelius, quem impense salutatum cupio, egregie usus est, velim notes triplicem usum vocabuli: 1° cataractae naturalis, ut in Borysthene, 2° cataractae artificialis, cujus vocabulum *práh* nostri molitores ad
 35 hucdum servant, neque in Comenio reperio, tu noveris, an alii nostri habeant; certe a peritis hujus artis habeo, non solum in majorum fluminum artificialibus cataractis, illum meatum, per quem deorsum enavigant nautae, dici *práh*, et non licere, jure patrio illum *тòв* *práh* vel altius vel inferius deprimere; unde etiam in illo *práh*, qui est in rivulis ad illam collectionem aquarum nádržka dictam, idem jus propter vicinum molitorem servari solet, et
 40 illud *limen* *práh* signaculo signatur, ne quid in hac re novi operis fiat. De limine ad januas tute nosti. Vale.

Mense Januario P. Franciscus pro meo exemplo tua opera edendi lexicis pretium numerabit. Scisne slav. veram vocem vocabuli germ. *Schleissen*?*)

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Dobrovského.

CXLVIII.

1798 — 25. list: паѣ. Dobrovský odpovídá na list předešlý, oznamuje brzké vyjítí nového dílu rozprav české král. Společnosti nauk, nabízí Durichovi své služby, posuzuje a vytýká chyby spisu Alterova »Georgianische Literatur« a zakončuje dodatkem k Bibliothecae Durichově.

25. Nov. 1798.

Fortunato Durichio suo Jos. D. sal. plurimam d.

Venies itaque Pragam, quando libuerit et aura faverit et opportunum tempus fuerit, atque pro Slavorum hospitalitate nota de hospitio non eris jam sollicitus, cum oblatum tibi saltem acceptaveris.

Soc. nostra scient. boh. proxime editum tomum tibi offert ad complendos reliquos, quem mittere nolui, ut, si eum ligare curaveris, possis unum tomorum Pragam mittere; statue jam, quid mihi faciendum sit, utrum eum apud P. Xaverium deponere debeam, an aliud fieri velis.

Spero vires tuas ita restitutas, ut progredi jam in opere coepto possis. Mea opera si uti adhuc volueris, nosti me ad omne officiorum genus paratum.

Opusculi Alteriani lectio, quamvis auctorem colam et diligam, mihi bilem movit. Video enim nondum eum slavicam grammaticam perfecte didicisse, immo ne recte quidem eum legere. Ex. gr. p. 180 iterum repetit: razwje slowe *seljubodieinnaho*, ubi legendum fuit: *slowese ljubod.*, rectius vocabula dividendo.

P. 172: nohu twoju. Man kann hier nicht den Accusativ sing. gelten lassen, weil etc. Atqui recentiores jam raro servant hanc regulam, sicuti neque Bohemi vulgo, accusativum pro genitivo ponentes.

P. 182: Matth. 16, 4. znamenia, *σημεία* reddit, atqui znamenia gen. singul. est, neque carpendus fuit Griesbachius; utique pro Griesbachio lect. var. ipse ego collegi et Alterianas examinavi, ne alii eum sequerentur, qui haec dijudicare non possunt.

Mox Matth. 17, 9. iterum *vidienia* exposuit *ὀράματα* in plur, atqui gen. singularis est; non legit igitur Slavus aliter, quam graecus textus receptus.

Ibid. Matth. 13, 30: rasti kupno, *συναυξάνεισθαι ἄμα*; certe Slavus *ἀμα* non legit, sed *σὺν* graecum per kupno expressit; non potuit enim vertere *sra*sti, nam hoc significat concrecere, sed debuit exprimere *σὺν* per simul, una, invicem, h. e. kupno.

P. 184: Marc. 1, 16. brata *toho* Simona; *ἀδελφὸν τοῦ Σίμωνος*. — Hier wäre nun der griech. Artikel *τοῦ* durch d. slaw. Pron. *toho* übersetzt. Pessime. Nunquam enim articulus graecus per *t* (toy) reddi solet. Immo hoc loco, uti jam notavi apud Griesbachium, Slavus legit *αὐτοῦ τοῦ* sicut Marci 6, 22. *αὐτῆς τῆς* reddit per pronomen demonstrat. *toja*, ita et hic. Ad finem, quod addit, ex epist. ad Gal. 2, 2. (p. 186 et iterum p. 196) po *δι tich* lietiech, exponendo *tych* per *τῶν*, male lectum fuit; nam *tych* illud post *δι* terminatio numeri est, po četyry defatyč, sicut nos scribimus 1us, 2us. Hinc jam metuo, ne etiam *ῥῥᾶ* Matth. 14, 13 in utroque cod. male legerit Alterus grada, ubi grad, gen. plur. *τῶν πόλεων*, legendum fuit. Utroque enim modo *ῥῥᾶ* legi potest,

grada et grad. Sed loco cit. *grad* legi debuit, ob graecum τῶν πόλεων. Iterum male h. l. reprehendit Griesbachium. Nisi ego pro Griesb. lectiones Alterianas examinasset, licuit enim, cum etiam slavica verba apposuerit, centeni jam errores repetiti fuissent, retractandi, uti ipse Alterus fecit, sed
5 multa silentio praeteriit.

P. 189 et 193: Luc. 12, 5. d-br. ἄληθῆ exposuit Alterius. Male utique, nam debr, diversum omnino a dubrava, non sylvam, sed *vallem* denotat. Vide Luc. 3, 5. Vitiosum lexicon trilingue, quo uti non debuisses, cum Alexievii lexicon ecclesiasticum longe melius sit, Mosquense auctore Theod. Polyc.
10 etiam te in errorem induxit not. 50. p. 136. Et mirum, etiam alibi ex eo vitia excitasti, uti sljuz pro sljaz, tma p. 377, quem errorem tamen ipse tu p. 380 loco ex Apocal. citato cap. 9, 16 refutas. Addam Matth. 18, 24. Est haec vox proprie tataricae originis vocantque hordam 10,000 hominum *tuman*.

P. 240 asserit Alterus, Mosquensem editionem presse sequi romanam τῶν ὁ editionem. Contrarium non solum evicit Bergerus, quamvis hic non nisi de Ostrog. et Mosquensi non correcta loqui potuerit, sed ipse Alterus ad-
ductis lect. var. a pag. 26—76, ubi advertere potuisset Mosquensem correctam (qualis est an. 1751, 1757, 1759 etc.) sequi Alexandrinum codicem
20 seu Grabii editionem, sed hac de re vel ex ipsa praefatione ed. 1757 edoceri poteris. In aliis posterioribus edd. solet haec praefatio, in qua de emendationibus agitur, omitti. Et haec causa fuit, quod pro te maluerim emere istam.

Quod p. 270 notat in codd. slav. neglectum fuisse slavonismum, qui in boh. libris servatus sit, plane non intelligo: nam post *trī* genitivus poni
25 non solet nec debet. Et si Bohemi dicerent: dwacet a *třī*, non deberet necessario sequi genitivus. Bene enim dicitur: dwacet (tifýc) a třī tifýce. Cum autem Bohemi dicant třimezcýtma vel třiadwacet, utique tifýcŭw ponendum fuit. E polon. biblicis cit. l. (tysięcy) plane contrarium demonstrat, — non ergo servavit Polonus slavonismum et tamen Alterus dicit: Mit Beibehaltung des
30 Slavonismus. Quam inutiles et miserae sint ejusmodi notationes, tu ipse jam judica.

P. 98. Bohemos: et uno calice, 1 Cor. 10, 17. habere e graeco codice, plane ridiculum est, cum plures sint latini codd. et commentatores, qui h. l.:
et uno calice — legunt. Utinam de editis Ungarum, de manuscriptis d. Böhm.
35 Magazin consulisset, sed Alterus omnino vel ignorat vel non curat, quid alii sentiant aut scribant.

P. 175. ubi izbiwsja olim exposuit: interfecit, notando h. l. omitti πάντα, cum izbi wsja recte dividendo sit ἀρέϊλε πάντα — perguit recitare versum hunc e Žerotiniano codice et Lupaciano, Melantrichiana editione, addens: die Stra-
40 kische Bibel und das N. T. des Lup. nähert sich der slav. Kirchenübersetzung und dem griechischen Texte — (qua in re, non video, cum legant: kterež biechu, qui erant conformiter Vulg. non slavo aut graeco); die Melantrichische Uebers. — macht die Quelle, nemlich die lat. Vulgata, unverkennbar. Quid sibi velit, vix assequor. Melantrichus e glossa: služebníky addidit;
45 et pro kragina posuit *končína*, in finibus ejus. Atqui kragina a prjedjel aequae remotum est, uti *končína*, — quamvis *končína* secundum lat. *finis* for-

matum sit, uti 600 alia non solum in ed., sed manuscriptis antiquissimis, ita ut a primis jam conversionis temporibus Bohemi occidentalem versionem et ecclesiam secuti sint; ut adeo non solum ratione linguae, sed etiam ratione ritus et ceremoniarum in orientales et occidentales dividendi sint — hocque constans discrimen semper obversari debeat oculis eorum, qui de cultura dialectorum slavicarum disserere volunt. Quis primus *končina* pro *kragina* h. l. et alibi posuerit, facile ostendi posset, si res tanti momenti esset. Olim Bohemi pro *regione* ponebant *wlaft*, pro finibus *kraginy*, postea obsoletae jam voci *wlaft* substituerunt *kragina* et pro finibus alia voce opus habebant. Sed non insistamus ejusmodi assertis, quae non nisi minus eruditos in errorem inducere possunt. Miror ego Alteri diligentiam — sed, ut verum fatear, *judicio* minus valet.

Schleussen quid sint slavice, non novi. Habemus quidem *stawidla*, sed ad alium usum, Schützen, Schutzbret. Poloni voce *śluza* germ orig. utuntur, additur in lexico *zastawa*. Sed *zastawa* genericum est. *Práh* limen est, quocumque loco positum sit, sive sit naturale sive artificiale.

Cl. Engel in der *Staatskunde* und Geschichte von Dalmatien, Kroatien und Slawonien, Halle, 1798. 4. p. 455. haec de sagenis et conduris habet: 80 Sagenen, d. h. lange Schiffe und Galeeren pr. 40 Mann, und 100 Conduren, d. h. Gondeln oder Böte pr. 20 und 10 Mann; ergo condura Constant. Porphy. est gondola Itolorum; cf. p. 375 Introd. tuae.

Addam et hoc ad p. 46 Introd. tuae: In primo Missali anni 1479 (Plsnae) impresso *vere* legitur in prosa de S. Procopio: *novis doctus literis*, ut adeo de vera lectione manuscripti mei, quod nuper citavi, dubitare non audeas. Quid alii editores procuderint, non curo.

Plura jam non habeo, quae tibi placitura essent. Fave mihi et me amare perge. Opto tibi vires et aetatem, ut absolvere possis opus, in quo desudas. Vale quam optime. Saluta iterum eos, qui nobis bona precati sunt. Vale.

CXLIX.

1798 — 28. prosince. Durich děkuje opět za pozvání, podává zprávu o svých pracích a o plaveckém názvosloví a děkuje za díl rozprav král. české Společnosti nauk a mimo jiné zakončuje zprávou o svém spise.

Turnovii, 28. Decemb. 1798.

Jos. Dobrowsky suo Fort. Durich s. p. d.

Recte speras, restituta valetudine me jam in opere coepto progredi posse: nam ideo ad literas, quas 25. Nov. dedisti, pro iterum mihi oblata slavonica hospitalitate gratias habere per epistolam distuli, quia lucubrationibus meis revidendis et emendandis intentus fui, ut has die 15. Decembris Viennem expedirem in MS^{to} naviculariam vel potius argumentum cap. V. ferme absolvente. Tuis auxiliis, ut lecturus es, maxime usus sum et feliciter tuas opiniones et animadversiones confirmare potui; praesertim de pl^ř plti, et de koryto Aquensis nostri, quod etiam usu nostrae civitatis adhucdum vigente confirmo: nam illa ex Aquensi data 20. Apr. epist., quam ego saepius laudatam

naviculariam appello, maxime mihi placuit observatio ad voc. *linter* — *koryto* NB. *Si haec fuit prima navicularum forma, derivem a kora* etc. Profecto, licet tantum Germanorum in tua observatione memineris, tamen ad voc. *cor-tex* animum slavonicum advertisse non dubitaverim, praesertim collata hac voce
 5 in Thes. l. lat. Gesner., quae apud nos omnino simplicius continetur in *kora*, quam ullibi apud Latinos, nisi observetur *cor-tex*. Nostri cives ex adjacente colle meridionali parte urbi vicino aquae ductu deductos optimos latices, et in *lindre* collectos, qui adhucdum appellatur *koryto*, licet *linter* formam amiserit, sed me puero adhuc exstabat, ut saepius vidi, hoc modo appellarunt, et nescio, quid indecori haec appellatio mihi sonabat ut illud de
 10 aqualiculo Tertulliani contra Psychicos: *Deus tibi venter est et aqualiculus altare*; — sed tua ex Aquensi observatio sustulit opinionem indecori cognita primaria significatione *rov koryto*. Slavon. vocem in instrum. pl. *платани*, fortassis antiquitus *plami* II. Chron. II, 16. *ratibus* ad tuum propositum tamen
 15 semel inveni in edit. 3. Mosq. An nostrum vocabulum in Isera, na Gizeře: *Worhon*, aliis *Wodhon*, vel *Odhon* (ratis oblonga, duobus lignis inferne rudibus, superne dolatis compacta, situ diagonali alveo Gizerae imposita, non solum ab ulteriori natatione partes lignorum prohibens, verum etiam ex civitate ad insulam transeuntibus commoda), cum ad nos veneris, tibi placebit, nescio.

Si hoc anno feliciter ac ex voto tuo ratem ad finium tuorum portum impulisti, repete navigationem eadem felicitate. Dum hodie a nostro d. decano a prandio discederem domum dicens, me ad te scripturum, volebat ille, ut et suo nomine tibi salutem plurimam dicerem et felix novi anni auspiciam.

25 Patrem Xaverium interpellavi, ut interim tomum mihi ab incl. Societate dono datum non compactum servet, donec causa aequalis compacturae exemplar mittere valeam. Tu interim meo nomine velis meam gratitudinem testari.

Nescio, an juxta promissionem typi Budenses ex die 2 Novembris occupentur nec ne; ego, quantum possum, MS^{uum} promoveo. Non mireris in meis conatibus literariis esse quaedam, quae ipse ego emendata vellem et a te vel maxime: quid enim magis desiderem, quam ab amico emendari!

Vale et me consueto affectu etiam futuro anno amare perge. Proxime pro quibusdam notitiis te interpellabo, hodie nivium copia in itinere ad
 35 collem vicinum Hrussticze fatigatur, non valeo plura scribere.

CL.

Durich děkuje Dobrovskému za dar 50 zl., který byl obdržel.

Fortunatus dilectissimo suo amico atque fideli Josepho Dobrowsky s. p. d.

Nudius tertius P. Xaverius mittendo mihi pensionem meam adjunxit nomine tuo schedam bancalem 50 fl. singulare signum tuae in me adjuvando et miserendo maximae curae ac promptitudinis. Non sum in statu pro hac
 40 vice significatu exprimere hoc munere in angustiis sublevatum et erectum ab amico cor meum; quia etiam hodie gratias ago me in eadem causa levando

tem et consolantem amicum meum Hollaubkensem. Magis oportuno tempore gratias uberiores referam et consignata opera per aurigam, qui merces d. mercatrici Weitice Praga Turnovium devehere solet, ad P. Xaverium proxime promovere satagam.

Vale, et amicissimum Pelzelium impense saluta, qui fortassis meam ad- 5
versam sortem satis mirabitur; sic fit non audienti Aristophanem melius consulentem.

CLI.

1799 — 3. března. Dobrovský odpovídá Durichovi, podává výklad některých slov uvedených v listu ze dne 28. prosince 1798, zmiňuje se o staroslovanském překladě sta-
rého zákona a zakončuje výkladem slova *pirog*.

Pragae, 3. Martii 1799.

Fort. D. suo s. pl. Jos. D.

Noli mirari nihil te responsi accepisse tanto temporis spatio. Eram enim 10
occupatus nimium. Et quamvis, quae mitto, jam inchoata fuerint Olomucii, tamen novam postulabant diligentiam, ut tibi aliqua ratione satisfacerem p. 176
scribenti: »donec simile arcanum formarum accipiant Slavi, quali Joh. Simonis formas nominum hebraicorum illustravit«. Et quamvis recentiores philo- 15
logi non adeo magnifice sentiant de *Simonis* opere, nec ego eum praecipue
imitari potuerim, magis enim ductu Adelungii ob l. germ. cum slavica affini-
tatem majorem formas slavicas investigavi, credo tamen me aliquid Simonis
operi simile omnino praestitisse et voto tuo ac forte etiam aliorum satis-
fecisse. Licebit jam augere coepta et emendare.

Si qua legeris, (vellem autem legeres attentius inspersas observationes 20
varii generis), a sententia tua deflectentia, noli mihi sentiendi libertatem vitio
vertere. Eadem enim et uteris tu.

Locus e 2 Paral. 2, 16 citatus, ubi *plotami* in correctiori editione legis, sic habet in antiquiori editione Mosquensi l. seu Ostrogiensi repetita: *poslem*
ti ploty, legit itaque pro *ἄξομεν ἀντὰ σκεδίας* aliud quid, aut male, uti solet, 25
interpretatus est. Versio enim hujus libri ut et aliorum V. Test. recens est,
h. e. ad finem sec. XV. facta ab homine Polono, qui etiam latinam calluit,
hinc tot in hoc libro interpolationes e lat. Vulgata, de quibus alio loco plura
dicam. *Plot*, masc. gen. est polonicum *plet*, russ. *plot*. Nostrum et Slovacorum
plt est gen. fem., inde germ. suum *Plette*, quam Boh. *prám* vocant. Vides me 30
non adeo magnam auctoritatem slavicus bibliis tribuere, cur enim istud, prae-
cipue in iis libris, quos constat antiquitus nondum extitisse conversos. Da-
lemili, Pulkavae etc. auctoritas potior est. Germ. *Fluth*, *Flotte* eodem redeunt.
Cum *kora* recte comparasti *cortex* latinum; vellem tamen etiam cum *koryto*,
graec. *κορύς*, *caudex*, *truncus*, *stipes*, comparares. Ligna truncata seu rami 35
excavati, quos suspendere solent in arboribus eo fine, ut aves nidos in iis
ponant, Moravis *korcy* dicuntur; eodem redeunt *korcc*, pol. *korczak*, vas
ligneum, *Mulde*, et alia. De *odhon*, quae notaveras, non habeo aliud, quod
addam, quam obstacula quaedam lignea Vltavae imposita vocari *náhon*, a

fine sic dicta, aby vodu naháněli, ut expeditior sit navigatio. aucto aquarum impetu, quia per náhon prohibetur fluxus versus ripas.

Tibi et decano vestro plurimum reverendo gratias habeo pro votis, quibus affectum erga me vestrum testati estis. Eadem jam reddidi vobis ex
5 animo, licet scripto id praestare non tam neglexerim, quam omiserim.

Vale quam optime mihi que favere perge.

Prag. 1488. cit. loc.: přyplawime ge *na lodiech* po moři — applicabimus ea *ratibus*. Mirum! Sed antiqui interpretes usi sunt vocabulis vulgo (civita-
tum) cognitis. Addam hoc loco observationem meam in ea, quae de *pirogis*
10 pag. 364, quos ipse gustavi in Russia, commentatus es. Certe Slavi Carpatici, uti et Poloni (pirog, pirožek) immo Lithuani Pyragas (in nominativo), quod exponitur ein Pyrag, Strützel, Weissbrot, a Russis hoc genus placentarum acceperint, Russniaci enim inter Slovacos colonias habent. Nec credo antiquis
15 Slavis cognitum fuisse cibum, utpote lautiolem. Commode occurrit graecum *πυραμοῦς* (scilicet *ἄριτος*) a *πυρός*, triticum, deductum, cujus significatum e lexicis cognitum habere potes; ergo a Graecis *pirog* suum acceperere Russi, levi mutatione e *πυραμοῦς* detortum aut immediate a *pir*, convivium, quod a *πυρός* est, deductum. *Peruchjaz* dalmaticum, uti jam alias, si bene memini, monueram, male huc traductum est, cum lentiginem (pjega) significet. For-
20 tasse *pogacja*, placentae genus, quod et Walachi in Moravia norunt, scribere voluisti. *Kolač* russicus aliam figuram habet, quam nostri (O), rotundae nimirum similiae pertusae, inferne crassioris.

CLII.

1799 — 15. března. Durich děkuje za zprávy posledního listu, přeje zdaru pracím Dobrovského, připomíná některé zvláštnosti mluvnické a pravopisné a žádá za jich objasnění.

Turnovii, 15. Martii 1799.

Josepho Dobrowsky suo Fortun. Durich s. p. d.

25 Nudius tertius obtinui tuam epistolam cum desideratissimo, p. 176. vol. I. operis mei, arcano formarum nominum slavonicorum substantivorum et ad-
jectivorum, in primis bohemicorum, pro quo gratissimo mihi munere tibi summas habeo gratias, donec alias quasdam, sed tuis longe impares ex animo
30 maximas referre potuero. Ut operis coepti et inter philologicos Slavorum prae-
cipue Bohemorum primi telam augere et perficere valeas, immo alia complura opera, quae ad ornamentum, illustrationem, decus et *incrementum lin-
guae nostrae* desiderantur, tuo felici partu enitaris sisque omnino noster
slavonicus *Іѡсифъ, призмикожѣице, прикожѣице* — quod ad tuam diem nominis
attinet, meorum ex animo prolatorum votorum est summa.

35 Pro brevitate, causa expediendarum epistolarum, temporis tantum duntaxat vindicare mihi potui, ut tamen observare valeas desideratissimi operis lectionem, licet tali attentione, quam lucubratio vere philosophica exigit, necdum potuerim. Tantum abest, ut tibi sentiendi libertatem vitio vertam vel
possim, quando tu a mea sententia *quodam modo* deflectis, ut pag. LXI. et
40 seq.; ut etiam gaudeam te ita comparatum, ut me tuum amicum profitearis,

dum ego aliter sentio. Quae hucusque attentius legere potui, complura jam sunt, quibus cap. VIII. adhuc augere potero, et gaudeo, quod adhuc tempore uti possim. Itaque videris § 3. meam opinionem confirmare tua sententia: Substantiva puram radicem prae se ferentia: pot, lom, sáh, pád, primitus cum substantivi, tum verbi partes gessisse, ideoque posse pro primitivis partibus censi sicut verba. Hanc ob rem ego puto verborum radicem, quae simplex debet esse, imperativo bohémico contineri, *regulariter*, illumque modum esse antiquissimum apud nos, antiquiorem infinitivo. Reflexionem ad linguam hebr. non est necesse facere. Sed eximo mihi hunc scrupulum: an illa nostra imperativi forma: sud, swčř, čič, unde sud (saud), swět, čin, mollem affectionem ultimarum consonantium literarum habeat ex slavonico II, imperat. analogo nostro I, in čti, et quando ꝛc imperativo suffigitur: činiž!

Quam vellem, tecum communicares, si quas observationes in philosophiam modorum et temporum verbi collectas et cum lingua literali slav. collatas atque scripturae exemplis illustratas habes!

Quid vero censes de ista recentiori parte orthographiae ratio II post II in nominativo plurali τοῦ προφῶκῃ apud Meletium Smotr. τίη προφῶκη; pro quo eadem grammatica episcop. Rymnicensis a. 1755. 8. habet προφῶκη, quam orthographiae rationem videntur editores sumsisse ex editione Mosquensi 3^a, ita enim collatione facta invenio. Quum mihi videaris habere primam Mosquensem juxta principem Ostrogensem recusam, confer, quaeso, nam ego suspicionem habeo, quod ad II attinet laudati nominat. pluralis hanc mutationem orthographicam originem trahere ex nostris bibliis, et non recte a Russis intellecta causa, cur nos necessitate literarum alienarum ducti cogamur hunc nominativum pluralem scribere prorocy, non vero proroci, defectu proprii characteris τοῦ II, quod attinet ad nostram literarum potestatem suscepta semel orthographia definitam, quae ratio certe defectum ostendit et difficultatem conatus slavica literis latinis sine offenculo scribendi.

Gratias tibi habeo pro notitiis tecum communicatis, praesertim pro illa lectione edit. Mosq. primae ad confirmandum nostrum vocabulum plř, *ploty*; item de *odhon*, atque de *pirogis*, tum de *kolač* russo.

Quaeso, an de formis nominum bohemicorum scripsisti causa novae ac emendatae editionis lexici bohémici, et quando illud Rosae sit proditurum vel in quem modum?

Noster d. decanus te humanissime salutatur et gratias agit pro sui memoria teque optime valere jubet. Vale et tuo sinu Fortunatum fove! Plura proxime, quum nunc ab intensiori labore respirare possis.*)

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova, nyní většinou odříznuta.

CLIII.

1799 — 15. dubna. Dobrovský vyhovuje přáním Durichovým, podává zprávu o svých pracích, připojuje některé výklady grammatické s doklady, zmiňuje se o rozdílu užívání *цѣ* a *цѣи* v starosl. památkách, podává výklad některých slov a zakončuje mimo jiné pozváním Duricha do Prahy.

Pragae, 15. Aprilis 1799.

Fortunato Durichio suo Jos. Dob. s. p.

Vota tua utpote sincera gratissimo suscepi animo vellemque reddere duplum votorum tuorum.

5 De formis nominum scripsi causa novae ed. lex. boh., sed plurima jam confecta erant Olomucii, dum grammaticae boh. amplioris capita jam multa elaborassem. Adversariis meis usus est Pelzelius. De verbo jam collegi quaedam, sed nondum in ordinem redegi. Tui causa assumsi nuper opus iterum, sed non potui absolvere. Curo tamen saltim plagulam unam imprimi, quo
10 schemata conjugat. duarum, I^{mae} in u (i, gi), II. in ám (ím) exhibeo cum primitivis plerisque variisque verborum formis, cum videam nihil fere hac in re satis accurate praestitum, quamquam Rosae conatus non spernam. Mittam deinde plagulam hanc P. Justino aliisque grammaticis, ut saltim hac in re aliquando conveniamus nos Slavi inter nosmet ipsos. De consilio
15 edendi lexici Rosiani tempore suo audies, quae scire cupis. Nunc solum monebo aliqua pauca.

Verborum radix imperativo apud Slavos non continetur, quia imp. jam auctus est characterica *í*, deinde consona mutabilis solet in imper. mutari, quae affectio, cum in substantivis locum non habeat, non erunt *fúd*, *fwět*,
20 *čín* ab imperativo deducenda, sed a praesentis syllaba radicali, invariata, h. est, si in prima pers. mutetur consonans, poterit 2da pro themate accipi. Sed cum tempora antiquiora et simpliciora (modorum fere nullam rationem habeo, uti ex tabulis conjugat videbis) exstent, ab iis certe substantiva et adject. derivari debent, — ubi a verbis (uti fere semper fit) ortum habent. Sic *lom*,
25 *pád*, *fáh*, simplicius contineri observo in praeterito transgressivi, quod certe primum erat praeteritum absolutum, facto deinde praeterito composito e sup. (partic. neutro) et auxiliari, mansit prius in transgressivo. — Est igitur *lom*, a *lomiti*, *fáh* a *fáhnu*, *pád* a *padnu* (slav. *padu* sine *n*) praeteritum transgressivi, apud Boh. quidem *lomízv*, quia non dicimus *lomu*. Sed nunc Slavica
30 in genere considero. Sic *poklon se* Joh. 8, 6 et v. 7. *sklon se* (a *kloňu*), boh. *klonízv* a *kloním*. — Psalm. 101, v. 11: *woznes nizwergl mã jesi*. — Psalm. cod. v. 16: *ty woskrš uupedriši sióna*. Quae Latinus per elevans allisisti me, tu exurgens misereberis, non potuit accurate exprimere, prius enim elevat, deinde allidit — prius *exurgit*, deinde *miserebitur*, quae nos cum Graeco
35 rectius exprimimus per praet. transgressivi, ubi tamen velim observes praeteritum non poni propter praeteritum sequens, — nam Dalemilus dicit: *honě w lfe, oko ztratil*, h. e. eodem tempore — eben da er jagte. — Si dixisset *honiw* — post venationem oculum amisisset rex. Ergo praet. transgress. est praet. primum et praet. compos. e sup. et auxiliari *gfem* est praet.

secundum, habita temporis ratione. Sic *rek*, šed, proster, oblek, izwed, wzdwig, prinik, obraꝑ(se) antiquiora sunt praeterita (meo iudicio), quae deinde conjuncta cum aliis praeteritis transgressivum modum denotare coepere, quam řekl gest etc., immo antiquiora quam praet. simplex řeče, ide, obleče, izwede etc., quia haec aucta sunt, quibus apud nos adhuc utitur Dalemilus aliique, hoc tamen discrimine, quod apud nos cum praesenti (vel futuro) confundantur, cum characteristicum *t* praesentis amiserimus; fnide ex. gr. est decessit et decedet, slav. snide praet., snidet fut., quamvis et in slav. sint quaedam praet. et futura confusa: ut dasť, snjest etc.

In verbis puris res est clarissima, esse tempus praeteritum simplex (non auctum) radicem reliquorum temporum; nam by, fta, zabi, pobi, pogie, obgie apud Dalemilum obvia, syllabam radicalem purissimam continent, quae in aliis temporibus varie augetur, in fut. ope *du* (pro nu) hinc budu, in infin. ope ti: býti, fláti, producta vocali penultima, in praesenti ope gi (ju): bi-gu, aut mu: gmu, a gieti (slav. jati) etc. etc.

Igitur et apud Slavos, uti Hebraeos, radix pura praeteriti simplici sive indicativi sive transgressivi modi continetur. Imperativus autem praesenti semper respondens non est praesenti antiquior apud nos. Si dicas idi, jam supponis verbum idu ope du formatum ab i-ti, quod omnino in praeterito simplici et aliis temporibus d servat, sed rejecto l supini ffe pro ge, hinc ffi-nu nostrum. gmi est a gmu, gmu est formatum ope mu (pro nu) a *gie* praet. simplici — inde gieti (gati), inde et gal. Sic de aliis ratiocinari licebit. Verba pura omnino distinguenda sunt a reliquis, hinc variae species et formae verborum, de quibus attigi pauca in tabulis conjugationum. Si expectare potes, mittam eas, quam primum paratae fuerint, ne opus sit repetere jam scripta.

Natura ipsa exigit, ut in omni lingua praet. sit prius alio tempore. Nam facto motu, mutatione aliqua afficimur, hanc sensationem dum exprimere volumus, causam seu mutationem factam indicamus. Futurum ipso praesenti antiquius est aut ab eo non distinctum. Serius tandem ea distinguere opus fuit, hinc verba apud nos praesentia et simul futura.

Optativi (seu subjunctivi) praesenti nos caremus: řekni mu, aby tam ffel, ut eat, (slav. da idet, quod omnino praes. indic. est); wím, že flúně, ergo et nos praesenti indic. utimur pro Latinorum conjunctivo. Haec satis nota sunt. Hoc mirum Slavos, in bibliis slavonicis saltem, non distinguere imperf. optativi a plusquamperf. Joh. 8, 56: awraam, otec wass, rad by byl, da by widiel deň moi — quod apud nos sententiam exprimit: gauderet, ut videret diem meum, pro *gavisus fuisset*.

Joh. 11, 21: gĩ, aꝑe by zdie byl, neby brat moi umrl. (MS. 4.)

v. 32: aꝑe by byl zdie, neby umrl moi brat, quod si Bohemus explicet, sententia habebit sensum: si esses hic, non moreretur frater meus.

Prag. 1488 saltem in 2do membro plusquamperf. expressit v. 21: Pane, by byl zde, bratr moy nebylby vmrzel et v. 32: Pane, by ty byl zde, bratr muoy bylby nevmrzel. Sed nec Blahoslaw primum membrum aliter reddidit,

v. 21: kdyby ty byl, v. 32: by ty byl zde. — Et tamen jam Dalemilus plusquamperfectum distinxit ab imperfecto:

C. 10. in fine: A by tu byl blíž les nebyl, plusquamperf.
y geden by byl z mužow smrti nezbyl, plusquamperf.

5 C. 5. Byffte byli teprw ot Libuffe wyffli, plusquamperf.
abych byl mohl tuto vlehl wzorati, plusquamperf.
wiec by bylo nelze oráči chleba kupowati: imperf.

C. 59. bycht' byl málo přehowěl, plusquamperf.
wiece bych lepffjch lidj gměl, (haberem).

10 Ergo nos Latinos seu potius Germanos imitati haec tempora distinguere didicimus, licet discrimen hoc non semper ab omnibus observatum fuerit, ex gr. in bibliis Pragens. 1488. Psalm. 54, 13: Neb by muoy nepřictel zlorzecžil mi, fneflť bych owffem; pro by byl — et bych byl — licet sensus non exigat plusquamperfectum, tamen latinum exprimere volens interpres negligere
15 eum non debuisset. Psalm. 50, 18 melius: neb by byl chtěl, bylť bych obět dal. — Slav.: jako a^upe by woschotiel (jesi) žertwý, dal bych ubo. Ubi notandum *jesi* ad distinguendam 2^{dam} pers. a Russis serius additum, uti Joh. 11, v. 21, 32 — post by. Non enim Slavi, uti nec Bohemi, 2^{dam} pers. optativi ope jesy (boh. *s*) determinare solebant, cujus rei exempla in bibliis bohem.
20 plurima adhuc exstant. Sed in hoc nunc certe non peccamus, quod 2^{dae} pers. bys tribuamus et 3^{tiae} by; etiamsi pers. 2da (ty) aut exprimatur aut facile intelligi possit.

Marc. 14, 21: dobré by bylo gemu, aby se byl nenarodil člověk ten, ita Blahoslaw et Pragens. 1488, sed haec *by* pro *aby*. Nos certe, si plus-
25 quamperf. exacte exprimere vellemus, diceremus: dobré by bylo gemu bylo vel bylo by dobré bylo gemu. — Sed Slavus nec in altero membro plusquamperf. exprimere potuit: dobře by bylo jemu, a^upe neby rodil se člk t'". (ex MS. 4. seu b. Dobneri, quod nunc est bibliothecae publicae).

Quod de affectione imp. sud', čič, švčť etc. mones, utrum ortum habeat
30 ex *i* eliso apud nos, utique recte sentis. Nam et alibi, ubi nos Slavi consonam in fine jotamus, i olim adesse debuit. Russorum mať ex mati, nostrum choť ex choti — et omnia feminina in *i* olim, uti apud Indos, terminata fuisse non dubito; immo et masculina affecta, uti ogň (boh. oheň), nam ogň in lingua Indorum sacra (Sanskrdam) est *agłni*. Adde slav. jest', suť, quae olim jesti,
35 suti dicta sint oportet, cum Graeci adhuc scribant *ἔσσι*, et *εἰσι* (pro *εἰσσι*).

Confer, quae de *i* femin. brevi in formis nominum monui. Et quoad imperat. ea, quae Pelzelius de imper. formatione ad mentem meam exposuit. Addo in wary servari *i* et in bopomozy, atque alibi, ubi consonarum durior coitus elisionem *rov i* non patitur: modli pro modl antiquo, blázni — trescy, etc. etc.

40 Si p. 272 op. tui *dolbna* russ. accepisses pro Schlägel, Holzschlägel (palice boh.), quem significatum vere habet, melius Dalemili sententiam explicasses. Boh. *dlubně* per tigillum explicatur in vocab. antiquo manuscripto, quod casu inspexi. Pro *dlubni* klidí legere alios cod. drzkolmu činí Gessinius monuit: est autem dřkolma, germ. Kolbe, fustis — ex koli, findo, et *dř* pro
45 drw (dřew) formatum et compositum.

Mosquensis editio prima ꙗꙗ in plur. masc. habet non ꙗꙗ, quod quidem in Vilnensi an. 1575 reperio, saepius tamen (et fere semper) ꙗꙗ, — in manuscriptis autem sec. XV et initio XVI scriptis ꙗꙗ. Ostrogiensis vix a Vilm. aut Mosq. prima differt. Nec credo a Russis nostra biblia bohem. inspecta fuisse, sed ut sic scriberent, eos inductos fuisse, quod fem. in ꙗꙗ illi declinent more suo ꙗꙗ (quod omnino slavicum non est), non solliciti de discrimine inter masc. et fem. ꙗ plur. faciendo, cum pronuntiatio scribentem ꙗꙗ aut ꙗꙗ non redarguat, sed sola etymologiae ratio. In manuscripto b. Dobneri (apud Griesbachium in prolog. N. Test. 4.) pro ꙗ saepe scribitur ꙗ post tales consonas, uti b, post quas et nos Bohemi facile erramus, cum pronuntiatione nostra bi et by uti nunc apud Illyrici incolas, non tam clare distinguamus uti Poloni et Russi. Quanta signorum ꙗ et ꙗ confusio in manuscriptis servis! Haec nimirum a scribae mala pronuntiatione pendent. Glagolitici alphabeti auctor Dalmata ꙗ et ꙗ plane ex alphab. sustulit, unico signo (i) contentus, cujus usus fere nullus est alius, quam quod vocabuli finem indicet. Pronuntiationem certe non afficit.

Addam ad superius dicta, Slavorum praeterita activa (in verbis puris praecipue) in ꙗ finita, esse nobis prorsus ignota, cum apud nos ꙗ passivi nota sit: umrjet, obiat, obwit, načat — cum germanico *supino* comparo, begriffen, umgewunden, angefangen, quod pro ratione auxiliaris et active et passive accipitur. Apud Slavos active accipiuntur (sine auxil. gef), apud nos non nisi passive, cum pro activis *supino* in ꙗ utamur. Carere nos part. pass. praesenti satis notum est, quamvis znám, widomý inde orta sint; miror Bohemos neglexisse hoc tempus. — Hoc tamen fere intolerabile, quod grammatici tempus praesens dixerint illud, quod e partic. pass. praeterito et gsem: včíněn gsem, cum in bibliis nostris Latinorum factus sum etc. sic exponi soleant. Chleb fe peče, et chleb ge pečen nonne temporis ratione differunt?

Quod Slavi auxiliari *uno* tantam utantur, cum Galli, Itali, Germani duo habeant, haben et fein, hujus ratio est, quia speciale habent *supinum* pro passivo. Er hat geschrieben, pfal gef; es ist geschrieben, psano gest etc. etc.

Diligentissimus Alterus duo opuscula Pragae miserat, Tibi per me tradenda. Haec ego P. Francisco proxime dabo. Doleo et nunc Alterum necdum in Slavice satis instructum, licet habeat multa alia, diligentiae suae specimina praeclara. Lunam slav. appellari mjesaç nescio unde hauserit, cum in bibliis constanter *luna* dicatur et a *mensis* nomine omino rectius distinguatur, quam in dialectis vulgaribus.

Vix absoluta dissert. jam retractare cogor, quod lubens facio, ea, quae de origine vocis *fklo* scripsi. Scio te et forte alios derivare a *steku*, quasi *steklo*, (ol. *fklo*), sed non placuit haec derivatio ea de causa, quod sciam post *f* Bohemos frequenter inserere *t* ad facilitandam pronuntiationem, ut in *straka*, *středa* pro *sraka*, *sreda*. Estque *fklo* verum et genuinum vocabulum bohemicum seu slavicum, derivatum a verbo *fklnu*, micare, quod e Reschelio pridem adnotavi, sed scribenti tum non occurrit. Germani eodem modo Glas a *gleisten*, *glitzen*, *glänzen* deducunt. Nec miraberis, me a Germ. plura fortasse, quam velint alii, deducere bohemia vocabula, cum scias, quae Slavorum cum Germanis a Gothorum inde imperio ad Pontum fuerit

connexio. Certe et *mzda* habent Slavi immediate a Gothis, hi vero a graeco *μισθός*; — cum quo et *mysla* satis congruit. Quid tu ad opinionem meam, Slavorum sacra ethnicorum ab Indis repetenda. Utique noveris *mařenam* (smrt), atqui lingua sacra Indorum smrt est *marana*. Indorum *trimurthi* (tres personae aut corpora) est Slavorum *triglaw* etc. etc. Etiam Graecorum et Latinorum mythologiam maxima ex parte repetunt scriptores quidam recentiores ab Indorum sacris. Morem mulierum rogum maritorum insilientium nosti ex Ditmaro et dissert. mea. Singulari forsan dissertatione hac de re agam, quando licuerit collectanea lustrare et redigere. Deorum nomina quaedam plane congruunt.

Vellem, ut aliquando tibi proponeres, amicos Pragenses invisere. Facile tibi parabo cubiculum aut cedam proprium, cum viso te me alio tandem conferre cogitem.

Vale, quam optime. Salutatur te Pelzelius, qui claudenti mihi epistolam assidet.

CLIV.

1799 — 26. dubna. Durich odpovídá k některým výkladům grammatickým Dobrovského, přidává své mínění z toho odboru a zakónčuje zprávami o Bělikovi (J. Křiřaniči).

Turnowii, die 26. April. 1799.

Josepho Dobrowsky suo Fortun. Durich s. p. d.

Gratissimam omnino rem mihi fecisti, mei causa assumendo iterum pertractandam rem illam Olomucii inceptam de verbo, quam in ordinem redigis et curas, ut in ordinem redactae partis saltim una plagula imprimatur. Puto me ante mensis futuri exitum illam a te fortassis obtenturum, ita ut ultimum cap. seu VIII p. II^{ae} describendo adhuc exspectare non nihil liceat: nollem enim sine thematis seu radicis slavonicae indicio certiori, praesertim te assertore atque illius egregio vindice, prodire in publicum; possemque plagulae unius recusione tanto citius ad notitiam plurium Slavorum promovere illud, quod tu ipse vides inter desiderata hucusque haberi, quum hac in re nihil satis recte et accurate praestitum sit, ut saltim in ista instituti particula conveniamus. Quid heic Rosa suo conatu praestiterit, spero futurum, ut ex te discam; dum jam propemodum tuam opinionem antiquioribus linguis analogam tantisper assequor magisque causa veritatis in medium producendae gaudeo, si demonstraturi sumus radicem Hebraeorum, Arabum cet. more 3^{tia} praet. contineri, quam si mea opinione apud Slavos 2da imper. contineretur: hac enim ratione profecto antiquitatis pondus nostrae linguae accederet possemusque tantisper ad illam cl. Bernardi Angli opinionem eluctari, cui quidpiam antiquioris rei observatum est in lingua slavonica, quam in germanica. Causa mihi videtur omnino philosophica et sufficiens, cur 3^{ia} praeter. radix contineri asseratur; sed quidquid sentiendum sit de slavonica radice, nihilominus, sive radicalium ultima antiquissimis temporibus Slavorum in fine *affectionem* *rov* jota habuerit, ut nunc afficitur: sud, swčř, čiň, sive masculini nominis enunciabatur sono: sud, swět, čin, de sola tantum

affectione consonantis, non vero de ejus natura radicali difficultas erit, ita, ut slavinitatis character in solam devolvatur *affectionem* consonantis literae, cum primis tunc, quando affectio notabilius sentitur, ut in laudato casu sive quando consonantes soni maturioris causa in alias mutantur, ut in verbis **брегъ** et **тегъ** animadvertitur. Semper mihi quaestio occurrit: cur Russi in 5 narrat. scribant **о рукѣ**, contra vero Slavi **о рѣкѣ**, cur Slavi **ѣти**, Bohemi gest; illi a **ггъ**, **ггѣтъ**, isti a **čtu**, **čte**; et tu omnino recte animadvertis: Slavorum praeterita activa (in verbis puris praecipue) in *t* finita esse nobis prorsus ignota, cum apud nos *t* passivi nota sit.

Si majores nostri ex partibus orientis illam literarum *affectionem* slavo- 10 nicam in Europam intulerunt varietate tanta, quantam passim observatione nostrarum dialectorum slavicae literalis et bohemicae antiquioris animadvertimus, necesse est, multum temporis intercesserit inter antiquitatem temporis slavonicam, ex quo hi imperativum *affectione* singulari notare inceperunt, quin tamen vestigium praeteriti velut radicis disparuerit. Nescio, utrum tibi 15 satis clare aut satis etiam vere opinionem meam proponam, ceteroquin ita ex animo paratus meliorem tuam sententiam amplecti aut meam emendare; prout tu melius observasti aut in speciminibus conjug. demonstraturus es, tantum verius et aptius erudiar. Quum ex Indorum dialecti sacrae (Sanskrdam) observationibus quasdam res nostrae linguae analogas adnotes, spero 20 futurum, ut propius ad nostras origines characteristicas majorum deducaris, quamquam istae multum varietatis longaevis peregrinationibus contraxerint; mihi tamen hoc subolet: Bohemos et Russos inter Slavos omnes antiquissimos esse suae originis populos. Si tamen habes in hanc rem quasdam animadversiones magis idoneas, fac tua doctrina proficiam. 25

Inter tua MS^{ta}, quae mihi concessisti in usum, est dimidia philyra in tribus paginis, non integre perscriptis, ubi prope finem tua manu post varias notationes ad slavonicas dialectos pertinentes scriptum est: Pisano w Sibiri:

lita **зрѣд** oktobra w \bar{z} dĕn (4 dobro)

7174

kazalo 5508

1666

[Rozdilow 15] 419 foll. gramm. sine praefat. et indice; a tergo: *Grammatica serbina Furã Bělika*.*) Pagina prima scripsisti: Communi lingua se velle scribere ait in monito praevio — slowinskym jazykom — excusat se, quod 35 lingua ejus cum russica non conveniat — exemplum sumit a dialectis graecis attica, dorica etc. Grammatičnomu izkazānju, o ruskom jeziku Predgovorie.

Erroneam esse appellationem ejus sermonis, quo libri conscribuntur et officia divina peraguntur, dum is slovinsky audit — cum is verius russicus dici debeat. 40

Sex olim fuisse regna — sex populos, sex — dialectus varias: Rusjani, Lechi, Čechi, Bolgari, Serbljāni i Cherwāti, et tres poster. — horum vetustissimum et nomen communi vocabulo Slovinci et populum esse russicum Zadunaici appelluntur.

*) t. j. Križaniče.

Slavos primum sub Mauritio transiisse Danubium, e quibus tria postea regna et nomina Bulg., Serb., Croatos — alios e Russia ad occidentem progressos — fundasse Lechiam lewsko, murawsko seu wewsko (NB.) — regna. — Russ. itaque sermonem non esse dialectum slavonicae, sed alias omnes dialectos esse propagines l. russicae. — Magis convenire vulg. russ. cum lingua literali, quam seruicam aut croaticam? —

Pag. 2. Apud Bulgaros periisse fere l. sl., apud Polonos mediam partem esse peregrinam. In boh. libris purior lingua, quam ap. Polonos, nihilominus in on nemalo zakalên. Apud Servos et Croat. corrupisse linguam, ita ut nullam de re aliqua narrationem instituere possit — omnibus enim eos linguis loqui — inter *prestermi gori* puriorem in pueritia sua fuisse l. croaticam. Bëloruski magis quam charvat. et polon. esse corruptum — exempla e catechesi impressa desumit: articul, *scrupul*, *lucifer*. Ultra 20 annos se intentum, qua ratione lingua sl. emendari possit. Videns šatost in libris vertendis — huc usque in bibl. et aliis versionibus in locis quibusdam mnogo jest riči a malo razuma.

Rogo, doce me melius de auctore et factis excerptis!

Mallem hodie quam cras mihi proponere amicos Pragenses, quorum tu primus es, invisere et apud te stationem mihi tantisper expetere, pro qua mihi a te tam gratuito delata summas interim habeo gratias; fortassis alio Pragam se conferre non cogitas, nisi forte stationem Pragensem cum alia hujus civitatis sis commutaturus. Nunc summo conatu intentus sum perficiendae parti II. capite VIII. absolvendae, ut monumenta duo Bibl. Vindob. singulari opusculo convenientius postea possint prodire. Cl. Pelzelio nostro pro mei facta memoria impense gratias ago eique ac tibi optimam interim valetudinem adprecor.

CLV.

1799 — 16. května. Dobrovský podává zprávu o svých tabulkách slovesa slovanského, zmiňuje se o stáří jazyků, o Bëlikovi (Križaniči), o Justinově grammatice a o jiných grammatikářích a zakončuje grammatickou poznámkou.

Pragae 16. Maji 1799.

● Fortunato D. Jos. Dobr. s. pl.

Curavi heri, ut saltem plagulam unam tibi occasione adventantium peregrinatorum mittere possem. Sed nunc P. Franciscum adiens nepotem tuum jam Praga discessisse audio. Curabis igitur, ut per nuncium aliquem tibi tempestive tradantur verbi slavonici tabulae, quas apud P. Franciscum deposui, mox additurus plura exemplaria, quam primum ea ex typographia obtinero. Bohemorum ego praeprimis rationem habui, si tamen pro aliis Slavis accommodare velis conjugationum systema suadeo, ut pro schemate fe-gi assumas duo exempla: *piĝu* et *znagu*, propter part. passivum *t* et *u*. In schemate C. exemplis *kradu*, *wrhu*, opus non erit, cum *peku* sufficiat, et reliqua in observationibus exponi possint. In II. conjugat. forma *ám* bohemica — deerit in slav., cum ex *agu* ortum sit nostrum *ám*, ita ut *habita* ratione

2^{dae} personae *čši, žši* non nisi duae conjugat. statuendae sint, uti apud nos, licet pluribus typis nos quidem opus habeamus. De aliis momentis conferre poterimus per literas aut, si mavis, oretenus. Ego enim mense Junio rus abiturus, tibi sed prius viso cedere cubiculum et bibliothecam possum ad longius etiam tempus.

Licet non dubitem in l. slavica antiquius quid observari posse, quam in germanica, tamen nolim asserere ulla alia l. matrice antiquiorem esse. Certe verbi formas simpliciores habemus, quam Graeci: *řigu* prius est quam *πίρω*, sed habent Graeci etiam tempora a *πίω* et *πώω*, unde nostrum *pojim*. Sed his non licet immorari.

Quo sensu Russos et Bohemos antiquissimos suae originis populos asserere velis, non satis assequor. Nam cur Poloni et Serbi non possint esse ejusdem antiquitatis, non video. De antiquitate linguarum et populorum aliquid statuere, summae est difficultatis, quamquam eam linguam ego antiquissimam censeam, quae habeat verba pura nostris simillima; unde sequitur hebraicam minorem aetatem ferre.

De Běliko, quae notavi, ex ejus grammatica (praefatione) excerpſi, cujus aliquot plagulas descrip'tas habes. Quo fato in Sibiriam venerit, nescio, sed in Sibiria scripsit opus suum anno notato. Multum Russorum res extollit, cum l. etiam, comparatione facta cum serbica jam corrupta, credat magis accedere ad literalem, quam aliam.

Bulgaros non debuisset cum Slavis confundere, quamvis Bulgari hodierni Slavi sint. Non enim semper victores linguam suam victis communicare possunt, quandoque vice versa.

(4 dobro) notavi figuram *τὸν dobro*; scripsit enim literis serbicus. Zадunaici appellatio ad Bolg., Serb. et Cherwatos pertinet. Ceterum illud egregie asseruit, quod et noster Mathias a Sudetis: Slavos omnes e Russia (Roxolania) progressos.

Servatur liber in bibliotheca palatii typographici Mosquae. Optarem et ego, ut in sermone aliquo ex omnibus dialectis constituendo conveniremus Slavi omnes, sed alio homine doctiore opus esset, quam Běliko, qui in Sibiria tempus fallere voluit, scribendo grammaticam slavica, sine subsidiis manuscriptorum codicum.

A P. Justino non spero constituendam grammaticam meliorem, quam sint aliae, nisi velit consulere manuscripta antiqua. Russi enim in bibliis slavonismum corruerunt, et ille maxime bibliis utitur; e. gr. *řesna* dualis est omnino fictus, nam *řesna* in 1ma pers. dici debet.

Quis, putas, aliquando restituere possit purum slavonismum? Per scholarum rectores id omnino fieri posset, sed quis imperare possit, ut vera sequantur omnes in omnibus provinciis, cum nec in orthographia conveniamus. Fac igitur periculum cum *verbi* schematibus, utrum habituri simus imitatores, posito, te probaturum, quae ego naturali methodo apte, ut credo, disposui. Nostri certe vulgares grammatici ordinem inverterunt, ponendo maxime regularia, serius formata, primo loco, et omnia verba primitiva ad classem anomalorum rejiciendo. Sed tempus urget, nec vacat, plura ad te nunc perscribere. Monere solum volui, ut examines mea, probes aut rejicias.

Addam tamen, si tibi non placeat thema repetere a praeteritis, ut misso imperativo praesens assumas, uti Graeci. Quis enim ex. gr. dažd', wižd', jažd', vježd' pro themate habere possit; sed daju, rejecto ju, radicem exhibet — et ex *dadi* slavicum dažd' ortum est.

- 5 Sed jam vereor, ne tibi festinatio mea molesta sit, cum nihil, nisi tumultuarie conjecta in chartam hic reperias. Mone autem de singulis, si otium fuerit. Doleo te podagrae tormentis affligi, — convalesce quantocius et Pragam te expedias. *)

CLVI.

1799 — 27. května. Dobrovský podává zprávu o českém evangelistáři Videnském, o jeho některých grammatických zvláštnostech a slovech a zmiňuje se o českém rukopise hlaholským písmem psaném z r. 1116.

27. Maji 1799.

- 10 Fortunato suo Jos. Dobr. s. pl.

Credo ego te occupatissimum. Non est igitur mihi exspectandum, donec tu respondere possis. Perscribam itaque ad te, quando mihi visum fuerit, rarius ac saepius observationesque in vers. antiquiss. Evangeliarum Vindob. meas communicabo, varii generis. Ex innumeris quibus scatet erroribus, primam
15 omnium vers. esse mihi persuadeo, ita tamen, ut oretenus propagata sit. Sub Spitigneo tamen sec. XI. medio jam scriptam fuisse, conjicio; neque enim errores et vitia tot et tanta, non tam interpretis, quamvis culpa non vacet, ob temporum ignorantiam, quam librariorum hallucinantium et minus diligentium, explicare aliter possis, quam sumendo, seculorum trium decursu
20 ea nata fuisse. Suppono itaque MS. Vindob. e novem aut saltem 7 transumptis fluxisse successive, quorum singula novis semper foedata erant erroribus, donec tanta eorum copia succresceret, quantam in Vind. reperio. Quales praecipue notas desideres, jam quaesivi ex te. Nunc grammaticales aliquot dabo. Age igitur, videamus, duali numero num recte et semper usus sit.

- 25 Joh. 10, 28: de manu mea, duali numero reddidit: z mych ruku; v. 29. de manu, z ruku.

Luc. 9, 3: dwu fuknu (lege fukňu), duas tunicas.

Joh. 6, 13: ze dwu rybu, quod additamentum servarunt posteriores etiam codd. boh.

- 30 Luc. 24, 37: ruczye y noze.

Luc. 5, 8: k nohama, ad genua (Cod. III. k kolenoma).

Matth. 6, 24: dwyema panoma.

Luc. 7, 41: dwa dluznyky byefta — dluzna; v. 42. neygmyegyfta — obyema.

Matth. 19, 5: budeta oba; v. 6. myfta dwa.

- 35 Matth. 21, 42: w oczy naffy (sine *ch*) (Cod. III: w naffich oczij).

Luc. 15, 5: na rameny fwe, in hum. suos. (Cod. III: na fwogi rameny) (Dual. in i antiquior est, quam in ě).

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

Luc. 2, 30: nebo *ſte* widyely oczy mogy zdrawye twe. (Meus 1417 hic legit: ſta widiele oči moge. ſta mascul. est, sed *le* dual. femin. et moge pro mogli recentior inflexio).

Luc. 11, 7. Joh. 10, 7: *dwerzy*, ostium. (Cod. III. jam dwerzie) gma (pro gyma) Luc. 24, 17., sed. v. 18. gym in plur. Negligit enim frequenter dualem, cujus exempla sunt:

Joh. 11, 44: nohy a ruczye (voce nohy in plur.); nohamy waffymy, Luc. 9, 5, quod vix tolerari potest.

Matth. 22, 13: nohy y ručzye; podnoz noham twym, Matth. 22, 44. NB Syntaxim antiquam, dativum ponendo pro genit., quod in MS. slav. saepius 10 observavi, nunc fere editores genitivos substituerunt.

Luc. 10, 39: podle noh bozych, secus ped. *domini*.

Joh. 8, 17: dwu czlowyekuow (pró ú longo).

Genera in duali confundit, uti Joh. 10, 30: ya a otecz jeden fwye (pro fwa), fwye (fwě) enim femininum est, uti dwě. 15

Posteriores fere grammaticae regulas magis curarunt, utpote viri doctiores, quam auctor vers. Evangel. primae. In Psalterio antiquiss. etiam genera subinde confusa notavi. Russi in bibliis hodiernis in duali exponendo saepius hallucinantur. Budema enim non est dualis primae pers., sed masc. budewa, fem. budewě. 20

Monui Vindobonae P. Justinum hac de re, sed ille codd. slav. non consuluit unquam, neque ab editis recedendum credit, cum magis jam errores sequi placeat, quam verae genuinae slavinitati studere. Desideramus certe non grammaticas slavicas pro trivio, sed criticas pro eruditioribus. Interim laudo diligentiam viri. 25

Addam exemplum pro syntaxi dativi superius notata: fkrzyehot zubom, Matth. 13, 50.

Repetitionem praepositionis, de qua dissert. meae de antiquo textu vers. boh. lectores monui, Luc. 24, 4: o tom o wſſyem, de his omnibus, observavi. Cum Bohemi hac in re differant ab aliis dialectis, non videtur haec syntaxis 30 ad antiquissima tempora esse referenda.

Codicis glagolitici an. 1416 seu bohemicis literis duntaxat glagolitici descriptionem aliquando dabo. Hoc solum hic monebo, cujus mentionem jam olim in brevi ejus recensione feceram, psalmum 151 in eo haberi, certe e 35 textu slavonico, cum in aliis codd. boh. non legatur. Alias nihil licuit observare, quod textui slavico conformatus fuerit a slavice descriptoribus.

Dn. Pischely ad legionem in Austria destinatus, qua campestris, vix explere poterit, quod sponte praestare volebat.

Num inter glossemata tua notata habes sequentia vocabula e Vind. codice? *zastup*, exercitus, germ. Schar, scara militum medio aevo. Hoc significato 40 in bibliis boh. saepissime occurrit: buoh zastupuow, Deus exercituum in Zacharia atque alibi.

wynna, causa, Matth. 19, 10, si ita est *causa* hom. in Psalter. antiquissimo. Psal. 73, 22: judica causam tuam, fud wynu twu.

Ps. 72, 13: sine causa, bez winy — hoc sensu accipiunt vocem Lusatae adhuc. 45 *Otrok*, mercenarius, Joh. 10, 12. (i. e. servus).

myto, merces, Luc. 10, 7., apud Polonos hoc sensu in usu est; apud Lus. moto (*mo* pro *my* uti solent), apud Dalm. donum — in ms. slav. turpe lucrum, svecice *muta* est donis corrumpere. Plura alias. Vale.

(Adjungo folia duo ad controversiam nuper excitatam pertinentia; doleo
5 his nugis tempus perdi.)

CLVII.

1799 — 15. července. Dobrovský podává zprávu o nově nalezeném zlomku českého passionálu, zve Duricha do Prahy a oznamuje, že hrabě Széchényi si přál učiniti mu návštěvu.

Fortunato suo Josephus D. s. pl.

Mitto tibi literas ad d. Pelzelium datas, ex quibus intelliges unum e
discipulis rerum antiquarum investigatorem diligentem reperisse fragmentum
(sec. XIV.) Passionis fragmento Vindob. in multis simile. Utinam liceret,
10 integrum carmen, etsi serius descriptum, alicubi detegere. Remittes literas,
quando tibi visum fuerit.

Opto, ut Pragam tandem aliquando te expedias. Si me abiturum rus
Pragae non offenderis, saltem cubile meum inhabitare velis. Bibliothecae
clavim tibi relinquam, ut possis excerpere Slavica et alia, quae placuerint.
15 Volebat te excellentissimus Comes hungaricus Széchényi invisere, qui nunc
bibliothecae suae catalogum edit, in quo multa Slavica exhibentur, quatenus
nexum aliquem cum Ungaricis habent. Morabatur is paucis diebus apud
affinem Comitem du Four Skalii; sed itineris difficultate se impeditum fuisse
dixit jam jam Praga abiturus.

20 Addo opusculum ex parte novum, quo necessitati consulere voluit quis-
piam, nescio num tibi placebit; nimis enim properanter confici debuit.

Vale et mihi fave.

Pragae, die 15. Jul. 1799.

E domo Nostitziana aut per cl. Pelzelium duceris in hortum meum, si
25 quidem adveneris.

CLVIII.

1799 — 26. července. Durich podává zprávu o zásilce rukopisu druhé části svého díla k tisku a doporučuje svého příbuzného Dobrovskému za sluhu.

Die 26. Julii 1799.

Josepho Dobrowsky suo s. p. d. Fortunatus.

Nudius tertius expedivi Viennam ad prof. Alter MSS., quo reliqua capita
ad vol. Iⁱ p. II. pertinentia continentur, praesertim tabula alphabeti runo-
30 slavonici Obotritarum e monumentis Maschii et Comit. Potocki collecta.
Tuum jam erit de illo elementario meo labore iudicium ferre. Fortassis nunc
viso capite VIII. p. II. incipient Budenses tandem MS^{um} typis edere et me
sua cunctatione non vexabunt, quorum vel ipsa methodus exempla jam edita
non vendendi his, qui ea emere et legere desiderant, Slavophilum ab opere
35 scribendo retrahere deberent. Pace mea vel edant vel non opus illud, quod

desideratur; ego enim taedio jam afficior accedentibus aliis molestiis ad alias novas, quae me brevi conterent. Ut primum responsum alicujus melioris nuncii accepero, certiozem te faciam.

Nunc, amice dilectissime, interpellationem ad te habeo istam deponendam: habeo cognatum quendam Franciscum Durich, adolescentem octodecim annorum, non illum ex fratre nepotem, sed alium, qui cum staturae sit aptae pro militia, animo autem sit minus generoso ac idoneo huic statui, ceterum modestus, fidelis singulariter, bonae productionis, familiaritatem cum sexu altero declinans, obsequens, linguam quidem latinam ignorat, sed bohemicè novit, etiam utcunque orthographice scribere, ut illo uti, praesertim accedente aliqua manu ductione et praeceptis valeas. Hac de causa specimen scriptionis adnecto. Si quo servo ad tua obsequia egeres, optime atque fideliter tibi omnia ministeria praestaret. Pro praesenti esset utcunque honesto vestitu provisus; etiam exterior personae habitus non est indecens, qui aliquam nauseam creare possit aut aversionem promovere valeat. Ceterum ad tuam voluntatem se totum componeret. Si posses aut velles tali adolescente uti vel d. Pelzel, praestares mihi et parentibus ejus maximam gratiam, qui eum malunt honesti viri servitiis tradere, quam militiae exponere. Dignare igitur me per epistolam responsoriam instruere. Contentus interim foret, si tenuiter vitam sustentaret.

Pro Slovo slavenico, in specie czechico interim summas habeo gratias. Vale et cl. Pelzel meo nomine impense saluta.

CLIX.

1799 — 8. srpna. Dobrovský omlouvá se, že nemůže on ani Pelzl nyní přijmouti příbuzného Durichova do služby, zve Duricha do Prahy a vybízí ho, by v Praze vytiskl co má o nejstarších památkách českého jazyka, opravuje svůj omyl v dějinách české literatury o Husově abecedě, přeje, by se Durich dočkal dotištění v Budíně svého díla; rovněž přeje mu i stálého zdraví a všeho dobrého.

Fortunato Durichio suo Jos. D. s. pl.

Quam vellem, desiderio tuo satisfacere possem. Neque enim mihi gratius quidquam accidere potest, quam occasio quaecumque mihi a te oblata, tibi gratificandi; neque commodis meis provideri tutius posset, quam assumendo cognatum tuum, tantopere a te commendatum. Sed non video, qua ratione id nunc fieri possit, cum et hortulanum alam pro ornando et colendo hortulo et vetulam lotricem sustentem. Salutavi etiam hujus negotii causa d. Pelzelium, qui mox d. de Schönfeld adiit, qui juvenem aliquem recipere ad typographiam suam voluit, ast Schönf. jam Praga Vindobonam abierat, cujus verbis omnino nunquam fidendum est. Hac spe cum etiam exciderim, nolui diutius exspectare et tibi scribere non tam quid sperandum sit ab aliis, quam quod a me fieri non possit.

Nunc quidem etiamsi maxime vellem, nihil certi ipse statuere possum, cum mihi intra paucos dies rus eundum sit. Rediturus post 6 hebdomades vellem te offendere in hortulo meo, si quidem tibi placeret per id tempus atque etiam longius habitaculum meum. Posses enim Pragam te conferre et

hic morari diutius — et si parata habes, quae de antiquissimis monumentis
linguae boh. primo vol. adjicere volebas, seorsim hic Pragae edere, cum ea
pars etiam emtores habitura sit, qui Slavica non adamant; possetque et ac-
curatius hic edi, quam alibi, et tamen ea forma, ut ceu appendix vol. 1mo
5 etiam adjungi posset ab iis, qui emturi vol. 1. carere non vellent hoc opus-
culo. Facile etiam bibliopolam sumtus ferentem hic reperies; et addere liceret
e Matthaei Evangelio et Commentario, quae nuper in bibl. publica reperi
in pergameno scripta caractere vere antiquo, ne quid ommitteretur, quod
ad illustrandam eam hist. l. boh. pertinet.

10 De Hussi (ut putatur) alphabeto si quae dicturus sis, noli, quaeso, eun-
dem errorem errare, quem p. 132. hist. l. boh. offendes, de alphabeto hoc in
libello Prosnicensi an. 1547 reperiundo, in quem me d. Zlobicky lit. suis
induxerat Dum enim nuper libellum hunc mihi mutuo dari peterem, ille ad
d. Ceroni me remisit. Hic, qui alias omnia offerebat, hunc libellum se nun-
15 quam possedisse affirmavit. Neque alius h. anno Prosnicii libellus prodiit,
quam Isagogicon, quod olim vestra bibliotheca possedit. In hoc certe alpha-
betum istud: A bude cele etc, non exstat. Ergo mentitus est d. prof. Zlobicky
et incomperata scripsit. Plura nunc non habeo, quae tibi placere possent.

Si puero optimorum morum, quem commendasti, uti velles tu hic ha-
20 bitaturus usque ad reditum meum, fortassis ei providere possem de loco
aliquo, qui tutum eum praestaret a servitute militiae; quamquam nunc nemo
juvenum fere tutus sit. Vere doleo non posse me tibi et tuis hoc officii
genus praestare nunc, dum vel maxime cuperem. Vale quam optime.

P. S. Utinam tandem Budenses prelo subjicerent opus tuum tot vigiliis
25 elucubratum pensique haberent aetatem tuam. Ego quam maxime opto atque
desidero, ut non alius, quam tu ipse sanus et vegetus finem imponas operi
feliciter coepto et lente admodum progredienti, non culpa tua, sed aliorum.
De aliis molestiis, de quibus conquereris, judicare non possem. Mallem
tamen, te omni molestia et aegritudine liberum, animum servare pacatum et
30 tranquillum, ut laboribus alacrius conficiendis par sis. Absit, ut te conterant
taedium et molestiae. Macte animis! Sed vereor, ne tu inter tuos licet, te
ipsum nimis facilem praebeas omnibus, pluribus prodesse cupiens, qua re
fieri solet, ut molestiis carere non possimus. In his autem quis melius con-
sulere tibi possit, quam tumet ipse, non video.

35 Iterum vale. 8va Aug. 1799. *)

CLX.

1799 — 11. října. Dobrovský podává zprávu o svém návratu do Prahy, zve Duricha
sem a zmiňuje se o jeho díle, o Schönfeldově vydání »Russischer Dollmäscher«, lituje, že
nemohl pro odporučeného mladíka místa najíti.

Pragae, die 11. Octob. 1799.

Fortunato suo Jos. Dobrowsky s. pl. d.

Incolumem me rediisse Pragam hisce tibi nuncio. Spero et te optime
valere. Miror, te urbem nostram non adiisse. Nimirum otio tuo felix non

*) Na čtvrté straně originálu jest adresa Durichova.

curas urbis sollicitudines. Persuasum autem te esse velim, te vultu tuo amicorum non paucos recreaturum fuisse. Sed jam age, quod agis, et haere, ubi majora solatia captas

Quid audis de operis tui curis; num tandem aliquando prelum exercebit? A prof. *Schurrer* consultum fuisse opus tuum leges in praefatione libelli, quem tibi offero. Adjeci et indiculum, eo consilio editum, ne emtores deciperentur Schönfeldiano grammatico (*Sprachmeister* oder Russischer Dollmätſcher) seu interprete, quem ille e libello Hülfsmittel excerpsit, lucri causa plagium committens. Sed ille nullo jam ignominiae metu ducitur. O mores!

Doleo, me in causa juvenis a te commendati nondum occasionem habere, tibi gratificandi. Tu vero mihi favere non desinas. Vale quam optime.

CLXI.

1800 — 12. října. Dobrovský zmiňuje se o návštěvě Ř. Terlaiče a O. Samborského v Praze, a vyřizuje pozdravení tohoto, podává zprávu o tisku druhé části jeho díla, zmiňuje se o jeho nemoci, nabízí mu své služby a radí, by neodmíтал rady lékařské, a zakončuje drobnými zprávami.

Octoberis 12. die 1800.

Fortunato Durichio amicorum integerrimo s. pl. d. Jos. Dobrowsky.

Sorti tuae, quam d. Franc. Tomsa ante paucos dies mihi narrando exposuit, vehementer indoleo et quidem et tui et boni publici causa. Etsi sciam te rescribere non posse, tamen scribere volui duabus de causis. Primum enim expedienda mihi est salus nomine Andreae Samborski, abbatis et confessarii principis Alexandrae Pawlownae, uxoris palatini Ungariae, qui cum Gregorio Terlecž, Budensi nunc cive, olim Vindobonae commorante et te e facie noscente Pragam e thermis Carolinis redux, me invisens multa de te rogavit optavitque te invisere. Sed iter alio directum impedimento ei fuit. D. Terlecž summopere gavisus fuit, dum ei exposuissem, te jam libri tui continuationem Budam misisse.

Deinde Zlobickyus haec ad te perscribenda injunxit: Der Direktor Lakics befindet sich hier und sagt, dass an dem 2ten B. Durichs Slav. Bibliothek bereits gedruckt werde, nur möchte Durich fleissiger fortarbeiten.

Dolens haec scribo, cum sciam te ea sine gemitu non lecturum. Quamquam ego non desperem de restituenda valetudine tua, qua afflicta nunc laboras, tamen ipsa jam provector aetas magno erit impedimento. Quare si qua fieri per me velis, quae ego praestare possim, dicta epistolam. Si vero providenti numini placeret, te potius solutum ad meliores sedes recipere tuque praesentires momentum illud temporis, optarem, ut ita disponereres de rebus tuis, ut quaedam, quae mea sunt, futuro usui apta, certo ad me perferantur. Si donum curationum haberem, utinam primaeva secula redempti orbis redire possent, ad te non tam irem, quam volarem. Interim si quid votis precibusque efficere liceat, juvabimus te omnes, quotquot animi tui integritatem atque modestiam reyeremur, ne officio humanitatis desimus, qui amici a te vocamur et sumus. Sed homo proponit, Deus disponit. De me-

lioribus aliquando tractabimus rebus, quam de slavicus, quamquam ibi omnes *slava Bogu* cantabimus mente, ubi ora silebunt omnium.

Rogo tamen, ne medicorum artem respuas, qua hic Pragae commodius uti posses, si consilium meum olim datum secutus fuisses. Jam vale melius
 5 mihi que fave, uti solebas. Denisium mortuum esse noveris; Pelzelius etiam debili utitur valetudine; ego nunc, Deo ita volente, bene valeo. Cura et tu, ut valcas. Si per otium licuerit, vellem ad te venire et saltem quaedam monere, quibus consolari te possem; malletm autem te integrae restitui valetudini, ut saltem primum volumen seu introductionem perficere posses, reliqua
 10 aliis elaboranda relicturus. Vale iterum et me ama tibi devotissimum.

D o d a t e k.

1.

17. — 29. září. Durich raduje se nad uzdravením Dobrovského, zmiňuje se mimo jiné o bibli české v Litoměřicích se nalézající a o svém úmyslu z Vídně přijeti do Prahy.

Fortunatus Dobrowskyo suo s. p. d.

Gaudeo vehementer, te, quod summopere cupiebam, ita tibi restitutum esse, ut jam valetudine prosperrima utaris; sed doleo mihi Pragae non licuisse tuo frui colloquio. Spero autem futurum, ut mihi id solatii cum foenore concedas, ut primum ambo Pragae constiterimus.
 15

Noster Pelzelius, quem humanissime salutatum cupio, quandam schedulam ante annos, nisi fallor, quinque mecum communicavit, in qua scriptor et annus, quo biblia bohemica bibl. Waldst. Litomericensis scripta sunt, memoriae produntur, hanc tibi noster Faustinus dabit: alias de MS. bibl.
 20 Waldst. notas nullas habeo. De dissertatione jam prope ad finem perducta tibi gratulor, omnibusque historiae patriae amatoribus, cum primis mihi, qui gaudebo sive de emendatis a te, sive de illustratis meis in hanc rem primis conatibus: nosti animum meum.

Tua opera sicut frequentius usus sum, ita porro vel ideo liberaliter
 25 utar, cum id tibi gratissimum fore scribas. Utinam ego tibi talem operam offerre possem, quali abs te usus sum. Cum Zlobiczkyo aliisque notis necdum loqui potui doleoque vehementer me ita impeditum esse, ut literariis disquisitionibus necdum vacare potuerim. Volebam die 9 hujus mensis Vienna Pragam abire, sed dubito vehementer, ut discedere valeam; tu igitur fac me
 30 certiozem, si quod officium tibi heic loci praestare potest meus promptissimus animus, qui te ardentissime amat cupitque ita amari a te, ut te colit semperque observat. Saluta amicos, etiam reconciliatos. Vale.

Vindobonae 29 Septembris.

P. S. Parce manui properanti et animo plus de te, quam de literis cogitanti.
 35

2.

1786 — 25. května. Dobrovský děkuje za přátelské služby, připojuje některá přání a podává zprávu o výsledcích svého badání v rukopisech staroslovanských, o svých jiných pracích a o úctě sv. Cyrilla a Methoda v Čechách.

Die 25. Maji 1786.

Fortunato Durichio s. Jos. Dobrowsky.

Quamvis literae tuae mihi semper gratissimae fuerunt, tamen vellem, ut
negligentior esses in mutuis amicitiae officiis exhibendis., quo sperare possim,
me in hoc certamine tibi parem esse. Gratias ago maximas pro missa Cara-
mani expositione, quam eo magis aestimabo, quod tua descriptam manu vi-
deam. Promiserat eam typis impressam cl. de Rossi, una cum III. volumine
Variantium lect. mittendam. Reverendissimum dominum canonicum de Smith-
mer ut accedas, enixe peto, quaerasque ex eo, num II volumina pro sub-
scriptoribus Pragensibus praesto sint, cum pecuniam pro duobus I. et II. se
solvisse cl. Ungar asserat. Pro III. volum. tu interim florenos 4 aut 5 ex-
pones meo nomine, quos tibi mox remittam. Programma Frischii in meos
usus describendum curabit dn. Zlobiczkyus, ut nuper per dn. Franz mihi
significavit; quamquam haec notitia, quam diligentiae tuae debeo, mihi nunc
sufficiat. Libros impressos a Frischio nominatos vix non omnes in variis
bibliothecis servatos detexi. Kohlium nuper consecutus sum, quem multis
in rebus hallucinatum tumet ipse optime noveris; habet tamen multa, quae
nosse omnes cultores linguae et literaturae slavicae debent. Haec ideo adduxi,
ne opus sit in posterum Kohlium excitare.

In Augusta Bibliotheca exstare manuscripta slavica caractere Servo-
rum, ex Lambecio scio; hisne num jam usus est Schimekius, cujus diligen-
tiam admiror opusque egregium jam desidero? Expositionem Caramani, ut
jusseras, communicabo P. Dlabacžio, quam primum Pragam venero; de
stigmatibus, quae commemoras, istud comperi, ea non deberi Caramano, sed
Levacovichio, cujus Psalterii versionem cum integro Breviario Romae im-
presso iis typis, ut libri titulus testatur, quos Ferdinandus Caesar Congre-
gationi sacrae de Propaganda fide donaverat, diligenter versavi. Ibidem haec
signa occurrunt, uti Caramanus exposuerat. Psalterium a Nicolao descriptum
diligenter conferas, velim, et certe comperies, illud non differre a versione
cyrillica, cum ab hac ne Levacovichii (quidem) versio discordet, nisi in iis
locis, quos, Vulgatam sequendo pressius, serius emendaverat. Hoc etiam
nuper in manuscripto codice cyrillico, qui 4 Evangelia continet, e quibus
var. lect. in usus meos excerpo, detexi: in fine vocum in consonantem
desinentium semper scribi ѣ, nunquam ѣ; aliaque memoratu digna observavi,
ut *me* pro *mja*, *se* pro *sja*, *deset* pro *desjat*, *knecz* pro *knjaz*, — *scii* in nom.
plur. adjectivorum pro *stii*, *czedo* pro *czado*, *zaczelo* pro *zaczalo* etc. etc.,
quae si in codicibus Vaticanis, de quibus priori epistola mentionem feceras,
reperiuntur, scito eos codices non esse ruthenicos, hoc est, in Russia scriptos,
sed dalmaticos, aut in confinio scriptos, cum vocabula plurima Dalmatarum
more immutata sint. Estque in promptu causa, cur Jer solum ѣ in alpha-

beto glagol. reperiatur, cum hoc ad exemplaria dalmatica conformatum sit a monachis Dalmatiae. Quod si codices aut eorum apographa, si genuina sunt, inspexerit Schimekius, reperiet etiam Jery hac figura: ѣ ѣ, sed non in fine vocum, sed initio maxime post ꙗ praepositionem. Patet etiam
 5 cur Δ glagoliticum, ut *e* legatur; cum *ja* vocalis impura apud Dalmatas in *e* transierit, quamvis scriptionem vetustiore retinuerint, ut fere Arabes, qui aurum per Dal J scribunt Syrorum more, a quibus mutuati sunt characteres suos, sed tamen J puncto notant, ut Zain sonent, pronunciationem hoc modo propriam exprimentes. In msc., quo nunc utor, tverdo hac forma pingitur III,
 10 ex quo omissa linea media II simplex elementum glagoliticum ѡ apparet. Multas praeterea literas notavi, quae fundamenta praebuere glagoliticis, de qua quidem re tu minime dubitas, sed tamen eo valet, ut facilius convinci possint ii, quibus haec verisimilia non videntur. Estque palam, cur glagolitici characteres potius e cyrillicis, ut eos pingunt Dalmatae, quam ex iisdem, uti eos exarant
 15 Russi, efformati sint. Tachygraphiae mutationem hanc tu adscribis, non item ego, qui potius cum Schlötzero, Voigtio calligraphiae, quam *studio*, ex *professo* et quidem animo *fallendi* aut si mavis, suspicionem haereseos evitandi causa, eam tribuo. *Cerkownyj slowar*, quod indicasti, apud defunctum Neuberghium vidi. Ipse ego multa e psalmis collegi vocabula, item nunc ex evangeliiis, quod et te fecisse scio, ad penitus pernoscendam linguam literalem
 20 slavicam ejusque harmoniam aut differentiam cum bohemica dialecto. Russicos etiam codices non mansisse sine omni mutatione, nunc persuasus sum, quamvis non vocabula integra, sed syllabas iis inserendo vocales ad promovendam pronunciationem, haec mutatio attineat. Totus fere, ut jam monui,
 25 in adnotandis lectionibus var. N. Test. versor; jamque Matthaei capitula fere viginti ante annum absolvi; sed plagulam integram amisi. Quam, utrum fortasse tibi concesserim, nescio; sed dubito, cum non meminerim, me tibi unquam ostendisse aut sermonem ea de re fecisse. Dissertationem tuam lubens transferam, et, si licentiam mihi dederis, observationes aliquot meas
 30 addam, tibi tamen prius inspiciendas mittam, ut, si quae non arriserint tibi, delere eas pro lubitu possis. Nam eam in rem quaedam conguessi in adversariis meis.

Lingua Societas non nisi germanica utitur, hacque oportet esse conscripta omnia, quae in lucem prodeunt, mitti tamen possunt lucubrationes
 35 quacumque lingua conscriptae ad Societatem, quae verti curabit omnia, quae typis digna censuerit, quales profecto labores tuos equidem judico, neque alii dissentient.

Cl. Ungar de editione Plauti monui, qui tamen ob labores, quibus distinctur, monendus erit saepius.

40 Continuationi Lit. bohemicae, seu, ut typographus titulum scripti immutavit, Promptuarium sive penu »Magazin für Böhmen« inseram indiculum manuscriptorum bibliorum bohemorum omnium, quae in orbe extare universo constat. Qua in re mihi gratulor te habuisse, qui praeciverit. Textus aliquot studio notavi, ut deinceps conferri possint. E seculo XIV. nullum
 45 est exemplar integrum; Prophetas majores vero hujus aetatis reperi, qui sine omni puncto super *z*, *s*, *r* exarati sunt, sine omni discrimine inter *i* et

y, nam ubique *y*, nunquam *i* occurrit. Falsus namque fuit Voigtius, qui libellum Catonis ad initium seculi XIV. retulerit, nam post medium XV^{ti} scriptus est, ut ex omnibus indiciis mihi certum est. Glossemata e N. T. an. 1475 tibi mitti curabit cl. Ungar, ut quaedam de hac editione consi- gnare possis.

Nuper in Breviarium Prag. e sec. XV. incidi, in quo Cyrillus et Methu- dius neque apostoli, neque *patroni nostri* vocantur. Inquiramque in aetatem, qua ut apostoli *nostri* colī coepti sint. Hoc certum est, nullam iis dicatam fuisse ecclesiam, nullum altare antiquis temporibus. Sed de hac re alias, nam non satis scio, utrum dissentias. Cyrilli nullam apud nos actam fuisse me- moriam ante, quam posterius ejus vita innotuisset Bohemis, judico, neque conversionem his sanctis tribuendam, quantum ad gentem Bohemam.

Schimekium, quaeso, moneas, ut promissis stet; nam pro Knautheni hist. eccles. Soraborum, quam per cl. Ungar ei mitti curavi, mihi grammaticam croaticam, mole exiguam, et carniolicam P. Marci promiserat olim, dum Viennae fuisset. Etiam soluta pecunia, ubi opus fuerit, eas redime.*)

3.**)

E. cap. ult. »Mati negova olimpijeda i rokzanda čariča negova *karzna* (карзна) swoje mnogo činna *razderame*.«

Lege *krzno*, sine vocali vel cum vocali obscura, muta. Apud Jambres- sich *kerzno*, pelliceum, *kerznar*, pellio. P. Marcus in Dictionario trilingui: *kèrfsn*, m. Kürschleder, pellicium, *kerfsnâr*, der Kürschner, Pellio. Apud Dale- milum c. 83: Ten w králově *křně* obinut meč nefl. Geschinius et MS. *krznie*, a nominat. *krzno*. Male P. Prochazka praeunte Geschinio exposuit (poffwě). Nam in vocabular. Bohemarius dicto an. 1309 exponitur *krzno*, chlamis, et in vocabul. Rozkochanii sec. XIV. voce *trabea*, ut adeo vestem amplio- rem, superiorem hic loci designet.

Kórzno, in Dictin. Russ. Academ. e Nestoris Annal. laudatur exponi- turque: *Epanča ili werchnãã odežda*. *Epanča* autem in vulgar. lexicis per *pallium* explicatur. Est certe *jepanča* graecae originis *επιμπέχω*, superinduo- ab *ἀμπέχω*; *ἀμπεχόνη*, indumentum exterius etc.

Confer germanicum *Korsen* apud Adelungium sub voce *Kürschner*, lat. *crusina* medii aevi.

Vide jam Bibl. Slav. p. 372. Utinam *Dobnerus* non fuisset citatus; nam apud Ditmarum vox *crusina* non occurrit, sed particip. *crusinatus*, quod *Ursinius* in vers. germ. bonae frugis reddidit non inepte: im polnischen Pelze. p. 255. (Dresden 1790. 8.)

*) Konec tohoto listu se nezachoval.

**) Mezi dopisy Dobrovského nalézá se tento lístek, psaný rukou Dobrovského, který zajisté byl přiložen k některému listu zaslanému Durichovi.

REJSTŘÍK

JMEN OSOBNÍCH, MÍSTNÍCH A DŮLEŽITĚJŠÍCH NÁZVŮ VĚCNÝCH.

A.

- Aar, řeka, 161.
Abo, město v Čuchonsku, 251.
Abulfeda Is. 224.
Adam Bremský 144, 151, 160, 162.
Adamité 88.
Adelung J. K.: Lexikon 88, 90, 118, 155, 162, 171, 225, 229, 318, 332, 338 (grammatica), 340, 344, 384, 387, 392, 418, 425, 431, 451; Mithridates 93; jeho slavica 346, 347.
Ademar, mnich 181.
Adler, Biblisch-kritische Reise 22, 28, 49.
Adriatické moře 43, 254, 373.
Afrika 27.
Ajala, vyslanec republiky Dubrovnické 170.
Alanové 227.
Albanci 198.
Alberti, knihtiskář 230.
Albertrandi, opat a královský bibliothekář ve Varšavě 263, 269.
Albus a Ciconiis Jan 157.
Alcibiades 206, 330.
Aldus 91.
Alemanové 118.
Alexander, arcivévoda 164.
— Veliký 15, 27, 129; gesta A. 131.
Alexandra Pavlovna 447.
Alexandreida česká 15, 91, 131, 132, 134, 137, 152.
— německá 129, 134.
Alexandrie, město v Polsku 334.
Alexandrinští vykládači 272.
Alexěj sv., metropolita celé Rusi 281, 282, 298, 303.
Alexěj Michajlovič 267.
Alexějev Petr, arcikněz 24, 263, 267, 274, 275, 276, 282, 428.
Ali Cheleb 127.
Allatius L. 65.
Alleti 350.
Alpinové 216.
Alter Fr. K., profesor 26, 28, 29, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 43, 51, 54, 57, 62, 64, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 79, 83, 85, 90, 91, 92, 95, 102, 105, 111, 120, 127, 128, 130, 133, 139, 140, 143, 145, 149, 155, 157, 161, 163, 167, 169, 172, 177, 184, 185, 194, 208, 212, 215, 220, 231, 233, 236, 242, 249, 255, 262, 264, 268, 270, 272, 277, 280, 283, 284, 285, 288, 292, 295, 297, 304, 306, 307, 308, 322, 330, 350, 362, 366, 381, 389, 406, 411, 415, 423, 424, (Über die georgian. Literatur) 425, 427, 428, 429, 437, 444.
Altes aus allen Theilen der Geschichte 347.
Alžběta, císařovna 274, 281.
Ambrož, biskup Sěvský 315.
Ammianus Marcellinus 18.
Ammonius 227.
Amyklai, město 185.
Anežka blahoslavená 210.
Anglové 101, 102, 120, 155, 219, 227, 235, 296, 332, 340, 356, 390.
Anna, královna anglická 116, 121.
Anonym, Čech z Tov. Ježíšova 71; A. de Convers. Carantanorum 78, 305.
Ansgar sv. 159, 160.
Anton Karel, spisovatel 93, 129, 132, 142, 143, 147, 151, 163, 177, 277.
Antové 185, 320, 324, 326, 328, 334, 417, 420, 421.
Apočalypse 276, 281.
Apollon: Kronika 354.
Apollos Ondřej Dimitrijevič, biskup a ředitel akademie Moskevské 319, 326, 327, 331.
Apostolus neboli Čtení ze Skutků a Epištol 276, 306, 308.
Arabové 8, 216, 222, 311, 438, 450.
arcibiskup Mohylevský 262; Loršský 77; Pannonský 178; Pasovský 77.
arcibiskupství Moravské 113.
archiv Brémský 160; Břevnovský 32; hrabat Vratislavů z Mitrovic 200; Pohledský 183; Moskevský 266, 333, 336.

- Aristophanes 417, 431.
 Aristoteles 136, 358.
 Arménové 166, 195, 215, 216, 219, 222, 224, 225, 227, 269, 270.
 Arnošt z Pardubic, arcibiskup 21, 75, 80, 87, 154, 159, 161, 188, 256; jeho Statuta 394.
 Arnulf, císař 203.
 Artabanus, Peršan 333.
 Arsen IV, 75.
 Arsenij 268.
 Arundel Tomáš, arcibiskup a kancléř království anglického 116.
 Asie 41, 101, 214, 312, 423.
 Assemani J. Š. 17, 22, 30, 33, 66, 69, 75, 119, 155, 167, 195, 244, 2. 3, 270, 294.
 Athanasius, mnich ruský 304.
 — rhetor 175.
 Atheňané 330.
 Atheny 330.
 Athos 17, 176, 268, 278, 301, 304, 319; kláštery na h. A. 176; mniši na h. A. 176.
 Augustin sv. 120, 188, 191, 284.
 — Maria de Monte 201.
 — Olomoucký 157.
 Augustiniani v Podhradí 21.
 Augustus Caesar 27, 98.
 Aupertus Ambroz, opat 188.
 Aurivill P. F., bibliotekář v Upsale 126, 127, 128, 261, 263.
 Avarové 172, 179, 312.
 azbuka (cerkonnaja i graždanskaja) 64.
 azbukovník 318.
 azbukvica z r. 1696 72.
 azbukvar 204.
 azbukvidarium břevnovské 251, 253.
- B.**
- Báčský okres 301.
 Bajuvariorum leges 305.
 Bako Verulámský 293, 381.
 Balaam, metropolita 278.
 Backmeister Jan: Essai sur la Bibliotheque de S. Pétersbourg 165, 257, 259, 264, 266, 268, 278 (Beiträge zur Lebensgeschichte des Patriarch. Nicon), 285 (Vita patriarchae Niconis), 306, 331.
 Bačinský Ondřej, biskup v Munkači 177, 264, 330.
 Balbín Boh. 4, 5, 37, 39, 64, 72, 126, 181, 188, 191, 256, 324, 345; (Bohemica docta) 4, 120, 124, 187, 188, 191, 316, 379; (Liber parochialis) 364, 372, 376; (Historia naturalis) 379, 385 (Liber erectionum).
 Balbus Jeronym 142, 143.
 Balsamo 34 (Commentar. in Nomocan. Photii).
 Baltické moře 139, 140, 148, 373, 385.
 Bandurius 17, 34, 186.
 Bar-Bahlul J. 128.
 Barner J.: Knihy hospodářské 286.
 Baronius: Historia ecclesiastica 170, 175, 178.
 Barsov A. A., professor Moskevský 263.
 Barthelemy, opat 314.
 Bartol, syn Markův 60.
 Bartsch Josef, kněz církevní 182, 233.
 Basaruba, gospodar v Ugrovlachii 269.
 Basilejský koncil 104, 109.
 básně chorvatské, vyd. v Benátkách r. 1598 91; b. alumnů Pražských 344.
 Basnage J. 179.
 Baturicus 170.
 Bause Theodor, professor v Moskvě 276.
 Bavoři 179, 418.
 Bayer B. 101.
 Bečva, řeka 387.
 Beda 341.
 Bedřich, biskup Pražský, 246.
 — kněz 188.
 Bělehrad 61.
 Belgové 120.
 Bellermann, prof. Erfurtský: Bemerkungen über Russland 258.
 Bendl 225.
 Benedikt XIV 247.
 Benedikti z Nudožer Vavřinec 26, 345, 348.
 Benediktini 10, 413.
 Beneša Štěpán 337, 341.
 Benešovský M., příjímá Philonomus 38, 39, 52, 53, 54, 78; grammatika 110, 111, 112, 126, 404; knížka slov 104, 109, 179; žalmy 5, 6, 9.
 — Václav 112.
 Benzel J. 244, 249.
 Bělík (Křižanič) 267, 439, 441.
 Berghauer J. T. 191.
 Berg Mikuláš 260, 261, 415.
 Berger (nejspíše chybně za Berg) 428.
 Bernard 438.
 Bern Petr Antonín 10.
 Berynda P. 218, 246, 261, 267, 301.
 Betinelli Tomáš 311.
 Bianchini (Blanchini) Fr. 70, 371.
 Bible česká 4, 5, 7, 118, 122, 153, 209, 210, 291, 296, 369, 400, 402—404, 448; česká hlaholská z r. 1416 23, 109, 389, 408, 409, 410; v Litoměřicích 369, 448; gruzinská 233, 262, 264, 277, 284, 285; Kennikottova 22; Krumlovská 40, 45; Lobkovická z r. 1479

- 252; Melantrichova 122; Olomoucká 122, 154; Ostrožská 88, 191, 204, 237 260; Pražská 6, 121, 374, 391, 436; ruská Skorinova 263, 269; slovanská 237, 260, 274, 435; slovácká 48; Strakovská 38, 39, 42, 85, 114, 151, 154, 155, 156, 401, 428; Tábořská 40, 45, 53; Talmberská 45; Wittenberská 81; Vratislavská 200; Zálušská 263; Žerotínská 39, 40, 45, 46, 56, 61, 100, 117, 118, 344, 362, 422, 428.
- Bidpaj 127.
- Biel Kristian J.: *Novus thesaurus philol.* 355.
- biskup Aquilejský 180; Bremský a Hamburský 180; Halberstatský 180; Loršský 180; Magdeburský 180; Merseburský 180; Pasovský 107, 180; Rymnický 433; Řezenský 170, 180; Solnohradský 180; Würzburgský 180.
- biskupové němečtí 170.
- biskupství Nitránské 77; Pasovské 170, 232; slovanské 179; Velehradské 72.
- Blahoslav J. 396, 409, 435, 436.
- Blandov Samuel Fr., kupec Petrohradský 321, 322, 324, 326, 327, 334, 336.
- Blanchin viz Bianchini.
- Blažej sv. 29, 232.
- Blatno (urbs Paludarum) 163.
- Blatenský, kníže 163.
- Blondus 142.
- Bodislav 255.
- Bodrci (Obotritae) 100, 160, 162, 180, 223, 233, 353, 325, 421, 444.
- Bohemarius, slovník 96, 102, 106, 134, 151, 152, 326. ~~481~~
- Bohorič A. J. 7, 81, 26 (Arcticae horulae).
- Bohuslav 255.
- Bochart 371, 377.
- Bojové 170.
- Boineburg 237.
- Boleslav Stará-354.
- Bollandisté 134, 178.
- Bonifác sv. 147.
- Boris, kníže Bulharský 275.
- Borck M. 273.
- Borysthenes 351, 423.
- Bořivoj, kníže Český 28, 66, 103, 104, 107, 109, 116, 123, 180, 181.
- Borovany 188.
- Boruthus, kníže 180.
- Bosák Jan (Aquensis, Vodňanský) 369, 373, 379, 384, 385, 389, 390, 429, 430.
- Bosna, Bosňané 26, 32, 76, 219, 220, 238.
- Brandau, svobodný pán 143.
- Bratří čeští 40, 73, 83, 103, 107, 125, 202, 205, 207, 222, 399.
- Bratří Minorité 243, 244, 246, 254, 255
- Bratuti V. 127.
- Breitkopf 80.
- Brentz Jan 239.
- Břetislav 152.
- Breviř 15, 29, 35, 37, 42; hlaholský 29, 30, 31; illyrský 41, 42; Levakovičův 30, 32, 37, 41, 42, 43, 44, 47, 52; Olomoucký 81; Pražský 451; Rajhradský 129; Římský 41; církevně-slovanský 59.
- Březina (v kraji Boleslavském) 421.
- Brod Vyšší 22.
- Brosiác Mikuláš 29.
- Bruska, Brusnice, 190.
- Brutus M., sekretář Štěpána Bathoryho 216.
- brynza valašská 305.
- Budín 361.
- Budivoj ze Skalice 216.
- Budyšín 7.
- Bugatus Kajetan 195, 198.
- Buch der Weisheit der alten Weisen 157.
- Büsching A. F.: *Geographia* 113.
- Büttner W. 286.
- bukvar 60, 250, 391; jazyka slovenského 64; Istominův 266.
- Bulharsko, Bulhaři 7, 17, 76, 77, 223, 250, 440 441.
- Bulla zlatá 229.
- Bure, spisovatel 266.
- Burger Jan 149, 285.
- Busbeque Augier Ghislain de 34, 70, 253.
- Byzantinci 227, 232, 424.

C.

- Cacatius 180.
- Caesar C. J. 47, 48, 213, 216, 290 (díla jeho).
- Calepin A. 259, 261.
- Camero 206.
- Candidus a S. Theresia 120, 316.
- Canisius P. 179, 291.
- de Capua Jan 119, 120, 127, 157, 191.
- Caraffa K.: *Commentarii de Germania sacra* 43, 44.
- Cardonius 127.
- Cařihrad 253.
- Cartesius R. 178.
- Castellus Ed. 323.
- Catechismus der Russen aus der slavonischen Sprache übersetzt 92.
- Cato: libellus 5, 6, 451; disticha 315.
- Cave V. 47.
- Ceadragus, kníže Bodrců 181.
- Cellarius Kr. 351.
- Celsius 247, 251.

Celtes Konrád 157, 158.
 Cerroni J. P. 82, 85, 382, 446; C. rukopisy 113, 140.
 Cicero 9, 282, 254, 347, 423.
 církev Alexandrinská 167; Cařhradská 55; Koptická 195; Římská 165, 299.
 Claudius 130.
 Climax Jan 281.
 Cnapius Řehoř: Thesaurus-polono-latino-graecus 337.
 Codex giganteus v Stokholmě, dříve v Praze 247.
 Cochlaeus J. 129; de sacramentorum gratia 138.
 Coluber Jan 40.
 Columella 129.
 Commestor P. (Manducator): Historia scholastica 394, 395, 396, 398, 410.
 Concordia naturae et scripturae 275, 279, 286, 315, 369.
 Congregatio de Propaganda fide 41, 42, 44, 449.
 Conversio Carantanorum 305, 398.
 Cramoisy Šebastian 160.
 Cresollius Ludvík 160, 192.
 Crönius viz Chrön.
 Cyprian 27.
 Cyrill sv. 7, 8, 9, 15, 17, 18, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 34, 39, 47, 55, 56, 59, 60, 63, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 78, 79, 84, 87, 91, 93, 104, 108, 116, 123, 138, 140, 146, 149, 150, 151, 153, 155, 162, 163, 165, 170, 171, 175, 176, 178, 179, 206, 208, 209, 210, 211, 217, 218, 225, 231, 232, 236, 238, 247, 253, 254, 258, 259, 266, 272, 273, 275, 283, 285, 292, 294, 296, 304, 317, 318, 331, 374, 379, 393, 394, 397, 407, 411, 414, 418, 451; činnost sv. Cyrilla a Methoda 177; úcta sv. Cyrilla a Methoda v Čechách 449.
 — biskup 27.
 — Quidenonský: Apology 64, 67, 128.
 cyrillice 11, 12, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 38, 42, 41, 61, 69, 70, 72, 252, 275, 302, 321, 323.

Č.

Čakavci 185.
 Časopisy: Wiener Anzeiger 48, 51; Allg. Literatur Anzeiger 381, 423; Allg. Liter. Zeitung 171, 240, 245; Bibliothek allg. deutsche 217; Bibliothek der biblischen Literatur 264; Braunschweigische Anzeigen 237; Für Böhmen von Böhmen 287; Michaelis Orientalische und exegetische

Bibliothek 20, 52, 85, 119, 167, 172, 174; Neue Bibliothek 163; Berliner Magazin 197; Magazin der Kunst u. Literatur 385, 400, 404; Ung. Magazin 92; Petersburger Journal 266, 306; Preussische Zehende 88, 97, 105.
 Časoslovec 119; Krakovský 263.
 Čechové, Bohemi, Czechy 4, 5, 7, 8, 9, 15, 46, 52, 63, 73, 78, 79, 83, 84, 90, 94, 96, 97, 104, 106, 108, 109, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 131, 134, 140, 141, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 155, 162, 169, 170, 179, 180, 193, 194, 197, 201, 206, 208, 209, 212, 218, 225, 231, 245, 248, 249, 250, 262, 280, 296, 298, 305, 317, 319, 324, 326, 332, 334, 335, 336, 338, 339, 341, 351, 356, 357, 375, 387, 390, 398, 400, 402, 404, 408, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 421, 427, 428, 429, 431, 432, 434, 436, 437, 439, 440, 441, 443, 451.
 Čechy, Bohemia 8, 9, 15, 18, 62, 72, 82, 85, 93, 95, 100, 107, 117, 123, 142, 149, 151, 157, 159, 163, 170, 179, 181, 208, 216, 223, 243, 244, 251, 255, 258, 324, 350, 356, 357, 359, 361, 369, 372, 395, 415, 417, 421, 422, 451.
 Českoslované 335.
 Černé moře 9, 254, 320, 326, 437.
 černidlo, črnilo, atramentum, μέλαν 312.
 Černý Jan: Herbář 140.
 čertadlo, vomer, Pflugchar; čerta, incisura, stria 317, 323, 325, 327.
 Červenka V.: Splendor domus Waldsteinianae 364.

D.

Dacie 160.
 Dal, kníže slovanský 146.
 Dalimil 5, 6, 8, 9, 31, 82, 91, 115, 125, 129, 131, 134, 135, 136, 168, 205, 229, 236, 254, 280, 295, 312, 337, 351, 387, 415, 431, 434, 435, 436, 451.
 Dalmacie 16, 32, 33, 35, 43, 113, 116, 215, 255, 299, 302, 304, 366, 384, 450; Dalmatové 7, 8, 22, 33, 72, 73, 76, 79, 141, 144, 162, 165, 194, 198, 231, 298, 300, 313, 387, 392, 414, 418, 444, 449, 450.
 Dalmatin A. 37, 38, 182, 184, 238, 240; abecedarium 25, 239.
 Dalmatin Jiří 239.
 Damián, mnich 301.
 Dánové 146, 159, 160, 196, 219, 227, 316, 323, 325.
 Dašková, kněžna 276.

- Dejakovský Ezechiel 17.
dějiny ruské 26; politické Čech a Moravy 181.
- Della Bella A. 147; lexicon 311, 316, 318, 322, 311, 531, 376, 330, 387, 390, 391, 392, 407, 411.
- Demidov 322.
- Denis Michal 13, 28, 31, 38, 40, 45, 49, 50, 54, 63, 64, 67, 71, 74, 75, 83, 90, 91, 95, 100, 130, 137, 139, 142, 143, 147, 157, 159, 163, 172, 177, 184, 195, 203, 208, 212, 246, 261, 264, 288, 321, 322, 325, 344, 349, 448.
- Deodat, biskup 247.
- Desatero Hradecké 64, 110, 114, 115, 121.
- Desbillon Frant. Jan: Bajky Aesopovy 128.
- Desfours, hrabě 414.
- Desky zemské král. Českého 22, 37, 39.
- Dětmar, biskup 251.
- Dětmar Merseburský 147, 151, 160, 162, 168, 171, 286, 287, 305, 311, 313, 319, 419, 438, 451.
- Dictionarium trium linguarum 90, 91, 419, 451.
- Didymus 167, 268, 272; grammatika kopťická 277.
- Diocleas 172, 179.
- Dionysius Areopagita 154.
diplomatář česko-moravský 37.
- Dismas P. 348.
- Diviš, opat Břevnovský 251, 252, 253, 254, 256, 257, 280, 281.
- Divković M. 76.
- Dlabač Jos. 26, 154, 183, 184, 189, 195, 197, 212, 216, 220, 226, 234, 339, 346, 347, 348, 349, 394, 449.
- Dněpr 419.
- Dobner Gelasius 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 27, 32, 33, 35, 38, 40, 42, 47, 51, 52, 69, 95, 101, 120, 138, 152, 337, 402, 409, 418, 436, 437, 451.
- Dobrohošť, dvůr v kraji Táborském 412.
- Dobroluh 160, 162, 168.
- Dobrovský Josef: S. Marci autographum 3, 12, 30, 371; Corrigenda in Bohemia docta 64; Über das erste Datum slav. Geschichte u. Geographie 140, 150; Über die älteren Sitze der Slaven in Europa 146; Cyrillici alphabeti explicatio 12; Böhm. Literatur auf d. J. 1779 93; Magazin für Böhmen und Mähren 36, 37, 39, 47, 61, 105, 110, 133, 197, 231, 364, 428, 450; Dissertatio de meritis Aug. Domus Austriacae in linguas ecclesiasticas 30; Über die Begräbnissart der alten Slaven überhaupt und der Böhmen insbesondere 438; Über die Einführung und Verbreitung der Buchdruckerkunst in Böhmen 124; Bibliothek der böhmischen Handschriften 36, 38, 163, 448; Geschichte der böhm. Sprache 24, 155, 185, 189, 195, 201, 204, 212, 232, 235, 244, 246, 249, 253, 264, 273, 279, 320, 322, 446; Über den Ursprung und die Bildung der slavischen und insbesondere der böhm. Sprache 169, 174, 185; dissertatio de literis bohem. 185, 197; Über die Anhänglichkeit der Ergebenheit der slavischen Völker an das Erzhaus Oesterreich 212, 214; Über den ersten Text der böhmischen Bibelübersetzung 388; poměr ke Zlobickému 46; osobní poměry 46; vysvěcen na kněžství 51; návrat do Čech 80; cesta do Švédska 212; do Italie 298; nával choromyslnosti 355; De sacerdotum in Bohemia coelibatu 375; Slovo slavonicum in specie checicum 440, 445.
- Dolci Šebastian 62, 331, 337 (fasti literario-Ragusini) 298, 419.
- Doležal Pavel 126.
- Domitianus, císař 82.
- Dorota sv.: píseň 400.
- Drahomíra 67.
- Drachovský Jan 348, 345.
- Drážďany 344.
- Dresser M.: Ungnadische Chronik 238.
- Držimír 189.
- Držislav 152.
- Du Cange: Glossarium 151, 186, 187.
- Du Fresne K.: Glossarium medii aevi 18, 8, 100, 336, 383, 418.
- z Dubé Ondřej 321, 324, 326.
- Dubravius J. 25, 216, 223, 228, 254.
- Dubrovník 311, 421.
- Duc, kníže slovanský 146, 151.
- Duikerius Jan 127.
- Dunaj, řeka 8, 18, 72, 77, 148, 179, 181, 196, 209, 215, 220, 221, 222, 227, 302, 322, 387, 420, 440.
- Durich Fortunát 11, 12, 13, 14, 19, 30, 132, 232, 233; Adversaria slavica 191, 230, 349; Initia eruditionis Slavorum ante divum Cyrillum 164, 165; Collectanea de consensu linguae moesogothicae cum lingua slavonica in adjectivi emphatici potestate ad exprimendam vim arthri Graecorum 167; libelli historiam literariam linguae slavicae continentes 204, 433; Bibliotheca slavica 147, 224, 226, 228, 230, 237, 273, 290, 291, 353, 361, 367, 376, 388, 409, 412, 415, 423, 425, 447, 451; de slavo-bohemica sacri codicis versione dissertatio 64; dissertatio

de vestigiis linguae graecae in lingua slavica 24; pozůstalost literární 290, 291.
 Durich František, příbuzný předešlého 445.
 Durinsko 147, 179.
 Dusberg P., kněz 176.

E.

Eccardus J. J.: Historia stud. etym. 118.
 Echard Jakub: Scriptorum Ord. Praed. 364.
 Egenolf J. A.: Historie der deutschen Sprache 144.
 Egypt 55.
 Egyptané 16, 82, 271, 286.
 Eichhorn 264.
 Einhard 150.
 Ekkard 251.
 Emauzy 5, 6, 334, 389; mnichové Emauzští 5, 83, 103, 209, 258, 281, 400, 401, 404, 405, 409; klášter 123, 125.
 Engel Kristian: Commentacio de republica militari 246, 249; dissertatio de origine Ungarorum 288, 290, 349, 414, 416, 417; Staatskunde und Geschichte von Dalmatien, Kroatien und Slavonien 429.
 Epiroté 198.
 Erasmus Roterodámský 10, 53.
 Erichsen J. 250.
 Erik, král 146.
 Ernesti J. A.: Institutio interpretis Novi Test. 315, 319.
 Etruskové 266, 316, 323.
 etymologie místních jmen a řek 274; e. slov: mysl, pamět, nedouk, pauk 377, 378, 380, 381.
 Eugen VII., papež 142.
 Eugenij, biskup Krymský 267, 276.
 Euchologium slovanské 66, 77; v Benátkách vydané 44.
 Evangelia českého zbytek 113.
 — církevně-slovanská 8, 81, 123, 225, 231; Remešské 253.
 Evangelistář: Bělehradský 61; český Vídenský 66, 163, 216, 217, 218, 244, 245, 246, 248, 255, 256, 314, 368, 369, 371, 374, 383, 385, 388, 389, 395, 393—400, 406, 408, 409, 410, 412, 442; Vilenský 31, 61; evangelistáře 374.
 Evropa 8, 9, 41, 101, 166, 167, 191, 196, 214, 423, 439.
 Evropané 221.

F.

Fabricius: Bibliotheca graeca 127.
 Facciolati Jakub 186.

Farlati D. 255.
 Faulhaber 87, 89.
 Fedorovič Ivan 276.
 Filesak 201.
 Feodor, mučeník 78.
 Ferdinand I., císař 43, 44, 47.
 — II., císař 30, 41, 47, 244, 449.
 — král český a uherský 76.
 Feric Jifi: Fabulae ab illyricis adagiis desumptae 349.
 Finové 325, 326, 327, 332, 333, 334, 335, 340, 341, 380, 420.
 Fischer Bedřich Krist.: Geschichte des deutschen Handels 138, 140.
 Floder Jan 126.
 Folieta U. 215.
 Fonseca Josef Maria, františkán 254.
 Forster 288.
 Fortis, opat 35, 186.
 Fortius Jan (Hortensius) 35, 36, 40, 41, 42, 45, 50, 51.
 Francie 159, 357.
 Frankové 118, 181.
 František I., císař 356.
 — Karel, biskup Lublaňský 81.
 — Xav. P. 385, 386, 412, 426, 427, 430, 431.
 Freher M. 247, 305.
 Frisch J. L.: Schediasma 12, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 90, 92; de vers. germ. confessionis eccles. orient. 88; Programmata 23, 449.
 Frölich Ambrož 242.
 — Jakub, tiskař 157.
 Fulda M. 111, 171.

G.

Galland Antonín 127.
 Gallenberg J. 240, 242.
 Gallové 70, 92, 115, 120, 296, 332, 340, 356, 437.
 Garampius, kardinál 12, 14, 18, 59, 130, 133, 143, 147.
 Garzoni Mořic: Grammatica e vocabulario 163.
 Gatterer H.: Commentarii de linguae germ. epocha diplomatica 98, 221.
 Gaulmin Gilbert 127.
 Gautier Josef: Thesaurus theologicus 62.
 Gaza (Theodorus) 102.
 Gebhard, arcibiskup Salzburský 170, 179
 Historia Venedorum 184.
 Gelenius Jonáš 9.
 Gellius A. 206, 329, 330, 386.
 Gentilis Alberik 201.

- Gentilotus 158, 159, 243, 244, 348, 349.
 Georgi: Alphabetum Tibetanum 101.
 Gessner Konrád 18, 23, 98, 430.
 Getové 92, 220, 221, 420.
 Gibbon Ed.: Geschichte des Verfalls des
 röm. Reichs 288.
 Ginami Bartoloměj, tiskař v Benátkách 61,
 91, 331.
 Ginami Marek 59, 62.
 Giorgi Bernard: Collectio proverbiorum
 illyricae linguae 337, 341.
 — Ignác, opat 79, 142, 166, 170, 172, 176, 311.
 Götze: Merkwürdigkeiten der Dresdner
 Bibliothek 191.
 Goldast M.: Rerum alemanicarum scripto-
 res 170.
 Golicyn S. F., kníže 273.
 Golovkin Alexander 92.
 Gordon de Th. Ig.: Lexicon latino-slavo-
 nicum 251.
 Gorické hrabství 80.
 gost, hospes, negotiator, mercator 385, 386,
 387.
 Gostomysl 385, 387.
 Gothové 172, 178, 215, 216, 221, 225, 333,
 346, 437, 438; G. v Moesii 167.
 Gothská válka 273.
 Gotinky 237.
 Gotšalk 104.
 gradual český z r. 1568 173.
 grammatika česká 111, 327, 328, 334, 338,
 434; egyptská 270; chorvatská a krajinská
 451; koptická 268; řecko-slovanská 111;
 illyrská 111; kurdská 161; ruská 46, 260,
 268; sanskrtská 268; slovanská 46, 111,
 257, 278; Sidharuba 268, 270; turecká 269;
 v Kremnici 1638 tištěná 259; gr. slovanské
 282. *trahmanovský 198*
 Griesbach, professor v Jeně 36, 37, 39, 47,
 48, 59, 104, 117 (de vers. vern. germ.) 154,
 242, 244, 245, 249, 277, 284, 292, 297, 304,
 411, 427, 428, 437.
 Gröning Michal, translator královský 260.
 Grosser Jan Mich., de 321.
 Grotius H. 206.
 Grubišić Kl.: Disquisitio in orig. et hist.
 alphab. slavon. glagol. 253, 422.
 Gruppenbach Jiří, tiskař v Tubinkách 238.
 Gruzinská abeceda 296; bible 233; codex
 268, 272.
 Gugger Filip 240.
 Guldener de Lobes 269.
 Gundulić Ivan 62.
 Gutsmann O. 82; Deutsch-windisches
 Wörterbuch 384, 385, 392, 411, 418.
 Günther Jan 117.
 Gzel Petr 296.
- ## H.
- Habermann J.: Proces 251.
 Hager J. 423.
 Hájek V. z Libočan 15, 149, 218, 286, 337,
 341, 366, 375, 423.
 Haller Jan 165, 265, 269, 330.
 Hallervord Martin 176.
 Hanáci moravští 189, 190, 191.
 Hanke z Hankenšteina J. A. 69, 91.
 Hanuš, mistr 220.
 Harald Hylletam 145, 146.
 Harant Kr. 387.
 Harenberg 193.
 Hartknoch Krištof 82, 176, 255; disserta-
 tiones 176, 177.
 Haselmayer František, knihkupec 29, 30,
 32, 36, 54, 2, 132, 133, 147.
 Hasilína z Křitěnic a na Kepštajně 157, 158.
 Hasius Jindřich Kristian: Commentatio de
 lingua Carnorum et Illyricorum 238.
 Havel, mistr 187.
 Hayden: Exercitatio chronologiae 41, 43.
 de la Haye J.: Biblia maxima 155.
 Hebreové 16, 79, 139, 145, 216, 222, 269,
 284, 329, 333, 356, 435, 438.
 Hedvika, královna 164.
 Heidel 45, 144.
 Heins Zachariáš 127.
 Heitschel von Sternheim, arciděkan, vikář
 a farář v Bystřici 359.
 Helena 201.
 Helikard, biskup 247, 251.
 Helius Catus 221.
 Helmold: Chronicon Slavorum 100, 104,
 109, 145, 150, 162.
 Heneti 162, 225.
 Hentze Jan: Versuch über die ältere Ge-
 schichte des fränk. Kreises 82, 138, 148,
 Hepký J. Chrysostomus 13, 14, 19, 20, 22,
 23, 31, 36, 54, 55, 163, 165, 168, 169, 175,
 178, 191, 193, 196, 207, 212, 213, 217, 218,
 220, 224, 232, 235, 236, 258, 231, 232, 237,
 239, 291, 299, 302, 328, 331, 334, 350, 352,
 361, 407, 425.
 Heraclius 116, 215.
 Herberstein 82.
 Herder: Ideen zur Philosophie der Mensch-
 heit 236.
 Herešinec Petr 211.
 Hermann, gubernator 51.
 Herodot 190.

Hervas Lorenzo: Catalogo delle lingue Censae 268.

Hesychius 55, 65, 223.

Hetha, dívka válečná 146.

Heumann Jan 82; Specimen bibliothecae glotticae 111; Index slavicus et hungaricus 111.

Heym Jan: Russische Sprachlehre 332, 338.

Heyrenbach Josef Ben., kustos dvorní knihovny a professor diplomatiky na univ. Vídeňské: Die Slaven in Oesterreich 203, 214, 215, 221, 222, 246, 249, 283, 285, 287, 289, 291, 292, 313; descriptio ejus vitae 215, 319; dissertationes duae: 1. de antiqua Marchia bohemica Austriae septentrionalis, 2. de antiqua Marchia vindonica Styriae 289, 291, 292.

Hicks Jiří 174.

Hilarius Litoměřický: Disputatio 96, 102, 109, 291.

Hirsching B.: Beschreibung einiger Bibliotheken Deutschlands 236.

Hlaholice 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 33, 42, 44, 70, 141, 252, 299, 302, 323, 325, 336, 437.

Höltzel Jeronym 138.

Hörling, knihkupec 87, 89, 172, 174.

Hoffmann Daniel 57, 131; de typographia in Polonia et Lithuania 337.

z Holešova Jan 252, 258.

Hollandané 390, 392.

Holmes, Angličan, professor 279, 285.

Holzmann 64.

Homer 70, 185, 268.

homiliář 178.

Horányi Fr. 62; Memoriae Hungarorum et Provincialium 64, 67, 285.

Horatius 293, 302, 363.

Horný Frant. Ondřej, vychovatel Kajetána hraběte Thuna 341, 344, 345.

z Hořovic Beneš: Kronika 12.

Hostinné, stanoviště kupců 386.

Hradiště (Hradischtium) 71, 134, 140, 168.

Hroznata 157, 161.

Hrubý z Jelení Sigm. 124; Lexicon symphonum 197.

Hruštica u Turnova 220, 364, 430.

Huetius 250.

Hunové 312.

Hus Jan 96, 104, 108, 109, 116; abeceda 83, 133, 191, 291, 445; Replica contra Stokes 116, 117, 120, 125, 132, 133; varia opuscula et epistolae 188, 231, 237, 249, 374 (žáci), 400.

Husité 369, 374.

Hwidius 33

Ch.

Chaldejci 216, 222.

Chazaři 262.

Cheb 350.

Cheraskov M. M. 327, 331, 333.

Chetamarus, syn bratra Borisova 180.

Chmela, missionář český z Tov. Jež, kněz na Sázavě 358.

Chorvaté 7, 8, 22, 72, 73, 78, 83, 84, 93, 101, 116, 142, 144, 145, 151, 152, 162, 165, 170, 178, 198, 321, 334, 373, 377, 384, 418, 440.

Chorvatsko 77, 1 6, 333.

Chrön Tomáš, biskup 81.

de Chrewsen Man. Jan 129.

Chrudim: Ch. okres 280.

Chuchle: lázně 414.

I.

Iberové 17.

Ihre: Dissertatio de Runarum antiquitate 140; de Run origine 140, 166, 323.

Illyrové 92, 144, 145, 172, 197, 198, 225, 351, 437; Illyricum 170, 225, 237, 314.

Indové 120, 296, 356, 438, 439; dissertatio de diis Indorum 268.

inkoust, do Prahy od kupců italských přivezen 312.

Innocenc IV., papež 166, 171, 255.

Innocenc X., papež: bulla 41.

Irsko 423.

Isidor P. 225, 270.

— rataj a oráč 369.

Istomin K.: bukvar 266.

Istrie 80.

Istrianin Štěpán (Konsul) 3, 182, 238, 240.

Italie 9, 11, 59, 179, 299.

Italové 120, 198, 391, 437.

Italinskij: Dissertation sur la langue slave comparée avec la langue sanscrudana 423.

Ivan Vasiljevič 259, 282, 325.

J.

Jablonowski J. A. 149.

Jakoubek ze Stříbra 401.

Jakub sv. 157.

Jambrešić Ondř.: Lexicon 72, 78, 79, 88, 101, 102, 106, 198, 351, 388, 391, 451.

Jan sv.: Zbytěk evangelia 195.

— Damascenský: De sacris imaginibus 65, 92, 193, 252, 258.

— Hlohovský 265, 269, 330, 346.

- Jan, král český 91.
 — mnich 253.
 — Olomoucký 87.
 — Petr, vévoda multanský 55, 297.
 — Ravenský, první arcibiskup Splitský 165.
 — syn Zachariášův, písař 117.
 — IV., papež 165.
 — Zlatouštý 74, 164, 264.
 Jandyt Václav: Grammatika 345.
 Janković Th., ředitel škol normálních 234.
 Janozki Jan 33.
 Jaroslav, kníže 169, 176.
 Jasy, hlavní město Multanska 301.
 jazyk český 8, 9, 105, 116, 160, 145, 148, 149, 151, 303, 421, 439; ruský 324, 420; církevně-slovanský 5, 8, 13, 16, 23, 25, 41, 53, 65, 66, 72, 134, 145, 155, 417, 438, 439, 440, 441, 449, 450; srbsko-lužický 151.
 Jecha, modla 151.
 Jelínek 87, 100.
 z Jenšteina Jan, arcibiskup Pražský 188; život jeho 287, 288, 290.
 Jeronym sv. 11, 14, 16, 17, 19, 22, 33, 55, 57, 59, 109, 120, 125, 126, 123, 141, 142, 183, 167, 186, 201, 204, 209, 225, 255, 258, 271, 272, 303, 368, 402, 414.
 — Pražský 220.
 Jerusalem 10.
 Jesuité 40, 74, 75, 108, 109, 127, 163, 192, 209, 315.
 Ješín 6, 136, 436, 451.
 Jindřichovice 32, 132.
 Jiří, Augustinian 272.
 — arcibiskup a metropolita Segedinský 301.
 — despota bosenský 26.
 — král 69.
 Jizera 196, 277, 420, 430.
 Joanichius 75.
 Jonové 190.
 Jornandes, spisovatel 181, 186, 214, 215, 216, 223, 329, 350, 417, 422.
 Josef II., císař 22.
 — arcikníže 164.
 — biskup 81.
 Jöcher 64.
 Juslenius Daniel: Lexicon fennicum 310.
 Justinian 225, 277.
 Justin P. 94, 434, 441, 443.
 Juvencus 132.

K.

- Kalendář 42, 52, 67, 99, 155, 182, 253, 316, 347; k. Benediktinský 247.
 Kallistratos 279.
 Kalinovský Štěpán 56.
 Kamenský 267.
 kancionál bratrský z r. 1594 125,
 Karel IV. 37, 39, 82, 85, 107, 113, 206, 207, 209, 237, 413.
 — Veliký 162, 176, 179, 181, 421.
 — arcivévoda 105, 164.
 Karaman M. 24, 26, 30, 33, 41, 47, 66, 221, 253, 285, 300, 302, 303, 319.
 Karlovy Vary 14, 350, 417.
 Karlovický metropolita 279, 283, 287.
 Kaspické moře 9.
 Kastanica 185.
 Kašubové, jejich nářečí 152.
 Katalogy: knih ruských 64; 80; knih zapověděných 276; bibliotéky synodální v Moskvě 276, 282, 287; Lipský 94.
 katechismus 25, 61, 239, 240, 241, 251, 261, 293; český 294; český, německý a latinský 111; chorvatský 181, 242; v Tübingách roku 1564 tištěný 182; Lutherův 238; Trnavský 63.
 Kateřina sv. 76.
 Kavkaz 226.
 Kazimír, král 164.
 Kefalonie 424.
 Kelila et Dimne 128, 131, 155.
 Keltové 333.
 Kennicott B. 20, 21, 371.
 Kerčelić B. A. z Krbavy 229, 235.
 Kermpotić J. 178.
 Keyser Jiří Adam 232.
 Khevenhüller: Annales Ferdinandeí 47.
 Kinský ze Vchynic a Voparny 105.
 Kladruby: Benediktinci K. 248.
 Kláštery: Alexandroněvský 65; sv. Archanděla 272; Břevnovský 252; Čudov 278, 281, 285, 298; Dermanský 71; Farrenský 63, 76; Jázak 301; Ikonospaský 276; Iverský 276; Něvský 51, 56, 257, 267, 275, 276; Opovo 301; Pavlánský 19; Pečerský 193; Podlažický u Chrasti 280; řádu kazatelského 374; Sázauský 4, 5, 123, 358, 415, 417; slovanský 85, 256, 415; slovanskořecký 301; Supraslský 57; sv. Ducha 259; na hoře Athos 17, 56, 278; sv. Trojice či Sergijevský 182, 269, 281, 282, 285, 320; Šišatovac 301, 308; Voskresenský u Moskvy, řečený Nový Jerusaleým 304, 308, 327; Kremnický 46; Kutaiský 267, 276.
 z Klatov Laurin, písař 67.
 Klatovský Ondřej 81, 294, 296.
 Klatovy 197.
 Knauth: Kirchengeschichte der Sorbenwenden 451.

- Knihovny: v Abo 257; na hoře Athos 268; v Benátkách 298, 308; v Boleslavi Staré 3, 25; v Borovanech 188; v Bremách 193; v Brně: Cerroniho 85, 107; u sv. Jakuba 71; u Jesuitů 154; v Budyšíně 7; v Drážďanech 19, 97, 110, 314, 347; v Gothě 237; v Gotinkách 237; v Hamburce 243, 250; v Ingolstadtě 305; v Kodani 250; v Kroměříži 81; v Libuni 331; v Lipníku 130, 131; v Louce na Moravě 94; v Lundě 251; v Mikulově 79, 131, 153; v Miláně 10, 195, 324; v Moskvě: archivní 363, kníž. Buturlína 262, patriarská 246, 275, synodální 262, 267, 268, 269, 274, 275, 280, 282, 298, 306, 441; v Olomouci 80, 81, 83, 95, 96, 112, 154, 163, 304; v Oxfordě: Bodleyanská 278, 279, 282, 285; v Paříži: Coisliniana 167, 175, 176, 179; v Pešti univerzitní 61, 85; v Petrohradě: akademická 257, 260, 266, 275, 277, 306, kláštera Něvského 258; v Praze: na Karlově 110, kapitulní 46, 80, 91, 129, 134, 188, Klementinská 17, 18, 42, 46, 51, 52, 64, 81, 96, 188, 191, 220, 224, 270, 331, 348, 382, 401, 409, 413, 436, 441, 444, ryt. Neuberka 46, 52, hraběte Nostice 25, 36, 57, 76, 175, 346, na Strahově 52, 183, 392; v Rajhradě 131; v Římě vatikánská 10, 21, 166; v Roudnici Lobkovická 211; v Štokholmě 247; v Tubinkách 238, 240; ve Varšavě: královská 263, J. O. Zaluského 38, 46, 57, 263; ve Vídni dvorní 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 56, 57, 65, 66, 67, 69, 71, 76, 83, 85, 88, 91, 95, 98, 99, 100, 105, 106, 110, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 127, 131, 132, 133, 139, 147, 149, 157, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 168, 175, 176, 184, 187, 188, 191, 204, 207, 214, 222, 230, 233, 243, 244, 246, 253, 262, 264, 268, 272, 284, 285, 286, 289, 301, 306, 315, 321, 322, 324, 331, 333, 348, 359, 385, 416, 422, 410, 449; ve Vindhagenu 34; ve Vranově 10, 11; ve Výmaru 238.
- Knittel 418.
- Knížka rýmovní (v Litomyšli vydaná) 343.
- Kocel 77, 78, 179, 275.
- Kodeš 48, 51.
- Kohl J. P.: *Introductio in historiam et rem literariam Slavorum* 16, 17, 21, 25, 53, 142, 147, 165, 169, 170, 175, 177, 178, 197, 415, 449.
- Koleda 88.
- Kolenda Gabriel 74.
- Kollár: *Amoenitates hist. juris publ. regni Ungariae* 38.
- Kolovrat, hrabě 353.
- Komedka Jiří 404.
- Komenský J. A. 118, 249, 323 (de Agricultura), 325, 345, 426.
- Komulović A.: *Nauk karstjanski* 141.
- Konáč z Hodištkova M.: *Pravidlo lidského života* 120, 124, 126, 127, 132.
- Konfesse Augšburská 80, 238, 240, 241, 347.
- Koniáš Vojtěch Jiří 345.
- Konstanc Jiří: *Lima linguae bohemicae* 126, 202, 204, 205, 210, 298, 329, 332, 333, 348.
- Konstantin Porfyrogeneta 77, 165, 166, 186, 190, 204, 222, 227, 228, 229, 322, 324, 325, 351, 386, 417, 420, 429.
- Kopistenský Zachariáš 164.
- Koptové 271, 284.
- Korvej 159.
- Korvín, lékař 82.
- Kornig Fr.: *Kroatische Sprachlehre oder Anweisung für Deutsche die kroatische Sprache in kurzer Zeit gründlich zu erlernen* 109.
- Korutané (Carinthe, Carantani) 162, 170, 208, 211, 225, 418.
- Korutany 80, 170, 179, 180, 237, 384, 421.
- Kosmas 68, 94, 95, 106, 152, 189, 190, 217, 251, 252, 341, 375, 413; jeho pokračovatel 96, 134, 248.
- Königsmark J. K. 247.
- Körner Jiří 148, 151, 347.
- Kounicové, hrabata 81.
- Kozákov, hora u Turnova, 363, 365.
- Krajina 26, 80, 81, 152, 237, 242, 321.
- Krajinci 7, 238, 321.
- Krakov 255, 330.
- Kramerius V. 390.
- Kras 80.
- Krell S. 149, 239.
- Krchleby 186.
- Kreml (v Moskvě) 186.
- Kristina, královna švédská 10.
- Křišťan 85, 180, 181.
- Kříž, opat 402.
- Křižanovský 291.
- Krkonoše 212.
- Kromayer J. A.: *De usu linguae arabicae in addiscenda lingua ebraea et explicanda Scriptura sacra* 174.
- Kronika aneb historie o veliké milosti knížete a krále Floria z r. 1519 124.
- Kugler Josef 358.
- Küzmič Štěpán 82.
- Kumerdej Bl. 293.
- Kunvaldský J. 130, 137.

Kurdové 163.

Kurzbeck. tiskař 55, 229, 273.

Kuzma, mnich 68.

Kyjev 256, 262, 276, 327.

L.

Labbe F. 255.

Labe, řeka 161, 196, 201.

la Croze M. 222.

Lactantius Firmianus 222.

Lakić, ředitel tiskárny Budínské 360, 426, 447.

Lambecius P. 19, 28, 204, 449; 23 (Catalogi seu Commentarii).

Langebeck Jakub: *Scriptores rerum Danicarum* 159.

Lanošović M.: *Grammatica slav.* 418.

Lanzius L.: *Saggio di Lingua Etrusca* 194.

Laponci 325, 327, 333, 380.

Latiníci 33, 66, 104, 125, 128, 138, 145, 151, 167, 171, 177, 181, 185, 189, 191, 192, 194, 197, 210, 215, 216, 222, 224, 225, 226, 227, 233, 254, 277, 284, 295, 296, 300, 305, 316, 317, 324, 329, 333, 339, 345, 350, 371, 373, 374, 375, 376, 397, 403, 409, 418, 420, 423, 430, 435, 436, 437.

Laurentinum 363, 365.

Lectiones slavicae 36.

legenda o sv. apoštolích 89, 90, 91, 95, 98, 99, 106, 136, 161; o sv. Dorotě 393, 400; o sv. Ondřeji 96; o sv. Prokopu 124, 152; o sv. Šebestianu 293, 400; o desíti tisících rytířích 341—343.

Leibnitz G. V. 102.

Lehmus C. B. 127.

lekcionář 66, 152, 371, 374; Olomoucký Hankeův 306.

Leon 287, 289, 290.

Leopold I. 247.

— II. 194, 270.

— král 169.

Lepechin 332.

Lertz Kryštof 71.

Lešsko 440.

letopisy franské 223; frankofuldské 15; fuldské 211, 235; německé 123; polské 170.

Lev, biskup 231.

Levaković R. 30, 32, 33, 41, 42, 44, 47, 52, 243, 449; žaltář 108.

Levesque P.: *Histoire de Russie* 197.

Libri de conflictu virtutum et vitiorum, vulgo Augustino adscripti 191; *Libri epistolarum et carminum societatis literariae ad Conradum Celtem* 157.

Libuše 229, 349, 423, 436.

licoměrník 410, 411.

Liden Jindřich 249.

Liechtenstein, kníže 79.

Lilienthal 20, 22, 27, 28, 30, 40, 49, 50.

Lipsko 314, 425.

List s nebe seslaný 184, 189.

— Jana VIII. z r. 830 ke Svatoplukovi 374, 416, 417.

listina Spytihněvova kostelu Litoměřickému 386.

literatura bohoslovecká a duchovenstvo na Rusi 319, 320.

Litva, Litvané 8, 32, 51, 52, 196, 333, 341, 380, 432.

Livius 420.

lnářství u Slovanů 91, 93, 94, 95, 97, 98, 100, 341.

Lobkovic Bohuslav 143, 346, 348, 349 (*De urbe Praga et gentis bohemicae moribus dissertatio ad Christiannum* ω).

Lobkovic Krištof 142.

Loderecker P. 334, 418.

Lomonosov M. V. 227, 385; *Alte russische Geschichte* 387.

Longobardi 179, 180, 181.

Londýn 290.

Lorch, Laureacum 225, 231.

Louká (Klosterbruck) 94.

Lucian, mučeník 55.

Lucianus, řecký spisovatel 124.

Lucius Aelius 202, 215.

Lucius Jan 215, 418.

Ludmila sv. 27, 66.

Ludolf 249.

Ludvík 15.

— král 170.

— král český 334.

Lüneburg 245.

Lupáč Martin 96, 99, 100, 121, 126, 362, 423.

— Prokop 99, 100.

Luther M. 25, 81, 149, 238, 421.

Lužice 151, 152, 351, 356.

Lužičané 81, 101, 102, 151, 332, 333, 379, 380, 396, 408, 409, 443, 444.

M.

Mabillon J. 36, 180.

Maffei 10.

Malachias 8.

Mammotrektus 110, 328.

Mandel Jan 238.

Mandić A., biskup 73, 78.

Manetin 419.

- Mansfeld 279.
Mansi 47.
Marcellus Mikuláš 90.
Marci I. P. 312.
Marcus R. P. 82, 351, 451; lexicon carniolicum 225, 385, 411, 418.
Marek sv., autograf 3; zbytek evangelia 376.
Marie Aegyptská 27.
Marsden William: A Catalogue of Dictionaries 362, 365.
Martianay J. 19.
Martyrologium 15, 16, 18, 27, 131.
Masch Ondřej 59, 251, 315, 323, 444; Die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten aus dem Tempel zu Rhetra am Toltenzer See 192.
Max, farář 334.
Maxim, řeč 111, 278, 279, 231, 282; dialog 285, 287.
Maximilian II. 238, 242, 261.
Maximov Theodor 59, 65, 93, 257, 259, 267.
Matthaei 53.
Matthiae Jan, biskup 249.
Matyaš, kněz 389.
Mauritius 440.
Maurer Fridrich 192.
Mayer Jan Jiří, knihkupec 22, 81.
Mederer, professor 395.
Megiser R.: Thesaurus polyglottus 334.
Měchov 164.
Meisner 64.
Mela Pomponius 130, 140, 150.
Melanchton 25, 48, 238.
Melantrich J. 84, 107, 113, 122, 142, 154, 209, 294, 375, 428.
Mendelsohn 368.
Měšice 9, 35, 46, 58, 196, 208, 295, 302, 315.
Method sv. 4, 15, 18, 27, 28, 29, 33, 55, 56, 67, 72, 75, 77, 78, 104, 113, 116, 123, 155, 163, 178, 179, 181, 206, 232, 247, 253, 259, 266, 272, 283, 285, 294, 331, 413, 414, 415, 416, 451.
Metlika 80.
Metropagita Petr 51.
Meusel 111.
Michaelis: Introductio 17, 20, 28, 31, 39, 45, 52, 54, 85, 99, 117, 163, 168, 172, 174, 178, 186, 187, 207, 214, 259, 282.
Michal Comnenus 31, 275.
— prokonsul a patricius 222.
— příjmím Vyševic 222.
Micalia J. 185, 189, 340, 351, 374, 387, 388, 411, 418.
Mikuláš, písař 17, 19, 22, 26, 30, 449.
— grammatika česká 111.
Millius 36, 48, 59.
Mingarellius 270, 271, 272.
Minorité 243, 244, 246, 254, 255.
Mirchond 224.
missál 32; v Benátkách tištěný 7; m. dalmatský 163; m. hlavolský 224; m. latinskočeský 374, 393; m. Olomucký 11, 91, 100; m. v Plzni r. 1479 vydaný 124, 429; m. Pražský 323, 413; m. v Římě r. 1741 vydaný 300; m. římský 43, 204; missály 155.
Míšeň 151.
Míšňané 295.
Mitis z Limuz T. 132, 142.
Mnišovský Rafael 261.
Moesové 221.
Mojžíš Chorenský 215, 219, 220, 221, 222, 223, 227; descriptio Europae 322, 420.
Molitvoslovec z r. 1714 182.
Molnar: grammatika valašská 113, 420.
Monse J. V. 63, 65, 71, 78, 82: Versuch einer kurzgefasster politischer Landesgeschichte des Markgrathums Mähren.
Monsperger J. J.: Institut. Herm. 21.
Montfaucon B.: de Bibliotheca Coisliniana 167; Palaeographia graeca 17, 31, 34, 70, 166, 167, 171, 175; Diarium Ital. 195, 254.
Morava, řeka 196, 350.
— země 8, 72, 73, 75, 77, 78, 107, 124, 130, 155, 179, 181, 213, 226, 305, 351, 354, 382, 384, 387, 408, 432.
Moravané 8, 15, 63, 73, 77, 78, 83, 97, 107, 111, 112, 135, 137, 144, 145, 150, 151, 152, 179, 180, 197, 200, 225, 231, 249, 295, 303, 338, 350, 351, 374, 376, 418, 421, 431, 440.
Morelli, opat a bibliothekář v Benátkách 298.
Mosemann H.: Historia 44.
Moskva 226, 232, 234, 251, 255, 256, 259, 261, 262, 266, 267, 268, 270, 274, 275, 276 (tiskárny), 278, 279, 281, 282, 285, 319, 326, 327, 332, 333, 336, 338, 357, 391.
Moskevská akademie 276.
— společnost literární 267.
Musin-Puškin, hrabě Alexěj 259, 266, 267, 318.
mythologie římská 438; m. řecká 438; m. slovanská 170.
Müller: Sammlung russischer Geschichte 169, 196, 277, 419.
Müller: Oratio dominica 25.
- N.**
- Naumov Alexander: Historia typographiae Mosquensis 276.
návosloví lodnické 335, 337, 338, 339, 390, 392, 408, 410, 429, 430, 431.

Názvy dnů v témdni 177, 292, 295; n. měsíců 95, 96, 98, 99, 101, 102, 106, 107, 129. Nejedlý V. 314.

Neklan 27, 351.

nekrologium Podlažické 249, 230; Opatovické 15; Chotikovské 255.

Němci (Germanové) 20, 81, 91, 92, 101, 106, 115, 116, 117, 118, 121, 124, 125, 132, 134, 137, 140, 141, 146, 150, 152, 155, 157, 161, 162, 166, 171, 180, 190, 191, 196, 197, 211, 216, 225, 226, 227, 235, 238, 249, 277, 283, 284, 289, 296, 312, 314, 317, 318, 320, 333, 339, 340, 354, 376, 384, 388, 390, 391, 392, 410, 415, 418, 421, 422, 430, 431, 437, 437.

Německo (Germanie) 21, 148, 170, 238, 264, 268, 326, 344, 326.

Nero 96, 98, 99, 131, 157.

Nessel 30.

Nestor, letopisec 7, 77, 141, 169, 175, 176, 178, 215, 221, 222, 223, 225, 227, 234, 258, 286, 295, 337, 350, 367, 385, 387, 417, 451.

Neuberg Jan, rytíř 124, 126, 374, 450.

Nicephorus 225, 227.

Nigrin 51, 304.

Nifus Jan 176.

Nikl, sekretář 13.

Nikodem, arcibiskup 301.

Nikomedes 27.

Nikon, patriarcha ruský 56, 59, 75, 82, 261, 278, 285, 304.

Nobilius Flaminius 55, 70.

Noricum 225, 227.

Norikové 215, 221.

Normané 159.

z Nostic Fr., hrabě 172, 355.

Notker 225.

Noč 288.

Novakovič Štěpán, tiskař, 272, 273, 277, 279, 282, 288, 290, 347, 348, 360, 361.

Novgorodský letopisec 339.

Novikov Mikuláš Ivanovič 57, 60, 175, 262, 266, 268, 275, 276.

Novograd 234, 254, 257.

O.

Obřad latinský 4; slovansko-řecký 371; slovanský 4, 5, 7, 14, 15, 107, 416, 417,

Occhi K. A. 311.

Oefele: Scriptorum rerum Boicarum 166.

Ohilevič Pachomius: Ekphonemata liturgiey greckiey 74.

Olaus Petr: Chronica reg. Dan. 145.

Olga, první křesťanská kněžna na Rusi 201, 204, 234, 276, 322.

Olivetský z Olivetu Pavel, tiskař 133.

Olomouc 125, 161, 177, 262; Dominikáni v Olomouci 152.

Omortag 170.

Ondřej sv. 291.

— Cesarienský 282.

Opava — Aupa — Upě 196.

Opovo 301.

Oppenheimer D.: Catalogus bibliothecae 59.

Optát Beneš 119, 122, 124.

Orbini Maurus 79, 141.

Origenes 62.

Orlov na Vjatce 327.

Orša, město v Mohylevské gubernii 276.

Ostrog 279, 282.

Ostromeč 53.

Ostrov sv. Jiří 323.

Osvald sv. 399.

Otakar, král 248, 287.

z Ottersdorfa Sixt 404.

Ottfrid 283.

Otto sv., biskup Bamberský 174, 180, 197, 269, 316, 374.

Ovid 88, 90, 92, 268.

P.

z Padařova Filip 38, 53.

Padova 311; P. kněží 236.

Pachomius sv. 271.

palaeografie slovanská 28, 29, 31, 39.

Palatinus 39.

Pallas P. Š. 92.

Palmotič 254,

památky literární 3; p. hlaholské 25, 26,

36; p. konventů řádu kazatel. v provincii

české 366; p. nářečí česko-slovanského ve

dvorní knihovně Víd. 406; p. starověku

slovanského 275.

Panin 382.

Pannonie 16, 77, 163, 179.

Pannonská diecese 72.

Pappos, filosof 221.

Parthenius, biskup Smolenský 276.

Passov 231.

passionál 107, 131, 157, 161, 226, 227,

417; p. český 95, 96, 98, 99, 117, 192, 193,

206, 216, 290, 291, 324, 341, 343, 344, 399,

444; p. nový 157; p. Pražský 102, 167.

Pastritius 244, 249.

Paterik Kievo-Pečerský 176, 193.

Paulin, karmelitán 268, 270.

Pavel sv. 99, 326.

Pavel: De gestis Langobardorum 180.

- Pejacević Fr., opat infulovaný 75, 165.
 Pejkić Krištof 76.
 Pelcl (Pelzelius, Pelzelides) 3, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 18, 19 (Böhmische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten), 20, 22, 24, 27, 29, 31, 35, 40, 63, 92, 141; Geschichte der Deutschen und ihrer Sprache in Böhmen 188, 206, 225, 226, 230, 231, 234, 237, 291, 292, 293, 296, 301, 324, 326, 333; Grundsätze der böhmischen Grammatik 327, 328, 339, 354, 363, 376, 401 (vita Caroli), 402, 405, 407, 409, 412, 422 (historia Wenceslai), 426, 431, 434, 436, 438, 440, 444, 445, 448.
 Pelso (Pleso), jezero 163.
 Pentateuchus Pragensis 49, 50.
 Persie 356.
 Peršané 153, 216, 222.
 Petrarka Fr. 72.
 Petrohrad 226, 234, 236, 247, 250, 262, 265, 266, 267, 276, 282, 302, 322, 327, 350, 387.
 Petr Veliký 56, 92, 274, 275, 391.
 — patriarcha v Antiochii 117
 — biskup Galatský 183.
 — kněz Zemuňský 301.
 Petrman Jiří 9.
 Pez B. 148.
 Pezzana Mikuláš 312.
 Photius 116.
 Pikardi 88.
 pirog 432.
 píseň o Jurovi 95.
 Písmo svaté 33, 38, 51, 104, 118, 139, 141, 167, 174, 176, 188, 201, 202, 206, 207, 232, 264, 272, 275, 324, 330, 344, 346, 416.
 písně české 256; p. církevní 252.
 Pišely Antonín 331, 334, 392, 405, 407, 412, 443.
 Pizzagalli, opat 227.
 Planura, hora 212.
 Platon, metropolita Moskevský 274, 281, 282.
 Plautus 9, 21, 25 (Mostellaria), 450.
 plavectví 385, 386.
 Plinius 31, 61, 62, 168, 174, 192, 196, 336, 367, 370, 371, 377, 378.
 Plzeň 124.
 počátky křesťanství u Slovanů 170, 177, 181.
 Podesta J. 269.
 poenitentiář 138.
 pohádky české 344.
 Pohl J. V. 326.
 Poláci 8, 9, 73, 78, 84, 93, 96, 106, 109, 115, 144, 150, 171, 190, 197, 260, 262, 295, 296, 329, 332, 334, 350, 351, 370, 379, 380, 384, 387, 396, 408, 409, 410, 417, 418, 421, 429, 432, 437, 440, 441, 444.
 Polášek Fr. 69, 74, 81, 155, 213, 216.
 Poletica 17, 232, 234.
 Polock, město 199.
 Polsko 32, 51, 123, 216, 223, 255, 268, 269, 334, 350, 356, 415, 420.
 Poltava 332.
 Polybius 420.
 Polykarpov Theodor 92, 351, 428.
 poměr češtiny k lužické srbštině 15; poměr latiny k řečtině 194, 197.
 Pomořané 197.
 Pomořany 8, 152, 180, 259, 350.
 Pontanus a Braitenberg J. B. 246 (Bohemia pia), 250, 251.
 Posidonius 221.
 Posilović Fr. Pavel, biskup 76.
 Possinus Petr 127.
 Potemkin 332.
 Potocki Jan, hrabě 444.
 práh 425, 426.
 Praha 112, 190 jezy; Pražský hrad 251; Pražští knihkupci 32; Týnský kostel 15; lázně sv.-Václavské 350, 357; podhradí P. 248.
 z Prahy Jan, pisár 58, 153.
 Pravda ruská 322, 324, 326, 386.
 pravopis cyrilský 303, 405; český 303, 400; hlaholský 26, 32, 400, 409.
 Pregizer J. O.: Suevia 238.
 Přemysl: zákony 324, 326.
 Přepře u Turnova 378.
 Přerov: P. okres 73, 97, 124.
 Pribevius V. 91, 92.
 Printz Daniel 326, 331.
 Priscilla 210.
 Privina, Pribina 163.
 Přibík 183.
 Přibislav 183.
 Přihonský Josef, děkan Turnovský 383.
 Přikryl Karel: Grammatica linguae brahmanicae 188.
 přísloví česká 344, 345; p. národů slovanských 336, 337, 340; p. ruská 327, 336, 345.
 přízvuk ruský 340.
 Procházka Faustin 3, 13, 19, 29, 107, 112, 122, 130, 131, 136, 209, 210, 213, 225, 337, 351, 362, 448, 451.
 Prokop sv. 66, 134, 413, 415, 429; legenda verš. o sv. Prokopu 80, 114, 124, 132, 134, 162, 167, 172, 185, 187, 189, 191, 212, 213, 237, 284, 288, 289, 291, 389; hymna k sv. Prokopu 392; latinský život 134.

- Prokop Caesarejský 18, 97, 181, 186, 215, 227, 273, 277, 316, 320, 322, 324, 329, 350, 351, 417, 419.
- Prokop: de communione parvulorum 293.
- Prokopovič Theofan 283.
- Proroci: Isaiáš, Jeremiáš a Daniel, rukopis XIV. století 403.
- prosodie česká 327, 328, 329, 332, 334, 345; pros. pravidla 405.
- Prudentius A. 132.
- Pruský král 356.
- Ptolomaeus 130, 132, 137, 138, 140, 150, 160, 162.
- Pubička Fr. 181.
- Puchmayer Antonín 331, 333, 334, 344, 348, 362.
- Pulkava 82, 96, 107, 137, 152, 254, 341, 351, 398, 431.
- Putz Petr 234.
- Pyrice, město 181.
- Pytlík Jan 4.
- Q.**
- Qualdo, mnich 159, 160.
- Quetif Jakub 364.
- Quintilian 27, 76, 102, 173, 174.
- R.**
- Rabanus Maurus 184, 209.
- Řád korunování krále Českého 40.
- Radoald, kníže 180.
- Radostná, potok 363.
- Radpekch Václav 232, 416.
- Raguel 405.
- Ragnina, vyslanec Dubrovnický 166.
- Rajhrad 87, 382.
- Rajcevič St., Dubrovníčan: Slowanische Briefe über den Ursprung, Gelehrsamkeit der slowanischer Völker 368, 376, 383, 385, 386, 387.
- Raič Jan, archimandrita kláštera sv. Archan-
děla 272, 299; jeho dějiny 291.
- Rakousko 148, 170, 179, 181, 203, 215, 216, 279, 292, 378, 382, 407, 416, 443.
- Rakušané 231.
- Rastic, Rastislav 78, 275.
- Rataje 372, 376.
- Ratajské hory 372.
- Ratěnice 372, 376.
- Ratihošť 192, 314.
- Raynald 255.
- Reder Daniel: Zustand der griech. Kirche, Histor. Beschreibung der slavonischen Bibelausgabe, Polnische Bibelhistorie 97.
- Regius: Leges atque institutiones seminarii
graecolatini 160.
- Řehoř sv. 155.
- Řehoř, biskup 244.
- Reimann 28, 32.
- Řekové 55, 83, 84, 98, 108, 119, 128, 145, 151, 167, 171, 173, 177, 178, 179, 180, 186, 189, 190, 192, 193, 194, 197, 205, 210, 215, 216, 217, 219, 221, 222, 224, 227, 228, 233, 234, 249, 254, 269, 270, 277, 284, 292, 295, 316, 317, 318, 320, 326, 329, 333, 350, 356, 377, 380, 414, 424, 432, 436, 441, 442.
- Rembert, žák sv. Ansgara 159, 160.
- Renius Jan 351.
- Repnin 332.
- Reschel Tomáš 369, 379, 437.
- Retzer Josef Fridrich, sv. pan 142, 147, 321.
- Reuss Jer. Dav., professor dějin literárních v Gotinkách 238, 239, 340.
- Revich 244.
- Řezno 28, 285.
- Ribay Jiří 53, 72, 85, 97, 105, 142, 151, 177, 178, 187, 191, 247, 263, 264, 284, 285, 288, 289, 296, 297, 306, 308, 318, 346, 347, 348, 360, 411, 426.
- Ricžel 207, 213, 285.
- Riegger, I. A. 288.
- Riem A. 192.
- Riga 82, 232.
- Richardson: Dictionarium 127.
- Richard II. 116.
- Richarius (Rincharius), biskup Pasovský 77, 180.
- Řikovský, kanovník 130, 133.
- Řím 166 (hrad sv. Anděla).
- Římané 140, 173, 193, 230, 269.
- Rithie M. '290.
- Ritorika et Bukownik 268.
- Rocca A. 79.
- Rode B. 92.
- Rogatus 27.
- Rokycana: Disputatio 96, 102, 105, 109, 291.
- Rosa V. 345, 438; jeho slovník 433, 434.
- Rosalie sv. 78.
- Rosenthaler P., sběratel přísloví 345.
- Rossi de 11, 12, 13, 14, 18, 20, 21, 22, 28, 29, 30, 32, 36, 41, 50, 51, 58, 59, 94, 130, 132, 133, 143, 147, 235, 449.
- Rozkochaný Klen: Vocabularium 80, 87, 88, 89, 90, 92, 96, 326, 390, 396, 451; Viz Menčík, Prešpurský slovník str. XIX.
- z Rožmberka Petr 346, 349.
- Rubens Jakub 90.
- Rubens Petr 127.

Rüdiger: Grundriss einer Geschichte der menschlichen Sprache 155, 262; Neuester Zuwachs der teutschen, fremden und allgemeinen Sprachkunde 332.

Rudolf, císař 69.

Rujana, ostrov 390.

Ruhigius: Lexicon lithuanicum 283.

Runy 133, 134, 253, 266, 314, 316, 325, 444.

Ruská abeceda 281.

Ruská akademie 266, 327, 392.

Ruské dějiny církevní 26.

Ruskaja lětopis po Nikonovu spisku 75.

Rusko 17, 32, 45, 47, 48, 56, 63, 66, 92, 176, 194, 199, 200, 201, 202, 206, 212, 214, 224, 234, 247, 251, 257, 259, 260, 264, 278, 282, 284, 303, 325, 332, 351, 374, 424, 432, 440, 441, 449; Rusové 6, 7, 17, 31, 73, 75, 78, 117, 119, 144, 145, 176, 186, 211, 227, 230, 231, 234, 257, 259, 261, 262, 266, 275, 276, 278, 279, 283, 285, 295, 298, 302, 303, 312, 322, 324, 326, 332, 333, 335, 338, 340, 345, 351, 356, 376, 384, 386, 387, 392, 400, 418, 420, 421, 432, 433, 436, 437, 439, 441, 443, 450. — Rusňáci 432.

Rymník 279.

Rysiňský Šalamoun 337, 341.

S.

Sabaia 18, 22.

Said David 127.

Salagius 113, 162, 163, 305.

Sallustius 26.

Samborský Ondřej, opat a zpovědník kněžny Alexandry Pavlovny 447.

Sammel J. 290.

Samo 179.

Saxo 203.

Saxo Grammaticus 150.

Sasové 219, 235, 392.

Sáva, opat 75.

Sáva a Dráva 8.

Sázava: gymnasium české 358; mnichové 5, 109, 412; knihy 7; klášter 4, 5, 123; nápisy 258.

Sázavský mnich 5, 6, 95, 132, 152, 392, 397; jeho pokračovatel 95.

Scaliger J. 102.

Scioppius Kašpar 337, 341.

Scotus 155.

Sedulius C. C. 132.

Seligman: Catalogus biblioth. Openheimerianae 59.

semináře: chlapecký v klášteře sv. Trojice 320; semináře kleriků ve Fuldě, Ham-

burku atd. 153; s. na Hradisku 144; sem. Olomoucký 81; sem. Pasovský 311; sem. Pražský 34; s. Prešburský 64, 68, 69; s. řecko-latinský u sv. Barbory ve Vídni 160; semináře slovanské 153, 159, 162.

Seneca christianus 261.

Sensel, kustos 233.

Sensenschmidt Jan 11.

Sethus Š. 127, 128.

Severin kramář 4.

Severin z Kapí Hory, Pavel 124, 386.

Sěvsk, město v gubernii Orlovské 327.

Sibiř 439, 441.

sídla slovanská v Rakousích 179.

Sigmund, král Polský 334.

Simon 431.

Simonius Rich. 47.

Singrenius J. V. 90.

Sita 255.

Sitina 185.

Skala 215, 216.

Skandinavci 316.

Skandinavie 266.

Skazanie jako -sostavi sv. Kyrill filosof azbuku 275.

Skorina František, doktor lékařství, 198, 199, 200, 259, 263, 264, 265, 269, 274, 327, 330, 331, 334, 346.

Skurjanič Bartoloměj 285.

Skutkové apoštolští 28, 30, 31, 53, 54, 68, 259, 263, 268, 276, 294, 399; Skutkové a Epištoly 301, 304, 306, 311.

Skyjada A. 267.

Skythové 94.

Slabikář český z r. 1547, 117.

Slavia, časopis 129, 130, 143, 147, 151, 163, 166, 177, 270.

Slavie, 146, 148, 223.

Slavie dolní 255, 270, 314.

Slavie rakouská 223.

Slavonie, Slavonci 8, 77, 145, 235, 238, 255, 293, 418.

Slezané 7, 73, 144, 145, 150, 151, 227, 228, 329, 350; Slezsko 73, 196, 216, 223, 259, 350, 351, 419.

Slováci 73, 78, 88, 95, 97, 144, 145, 152, 162, 219, 254, 303, 320, 351, 368, 369, 388, 408, 421, 431, 432.

Slované (Slavi, Slavani, Sclavi, Skalavani) 6, 7, 18, 26, 37, 48, 55, 65, 68, 71, 72, 77, 78, 79, 84, 80, 90, 92, 93, 94, 97, 98, 100, 101, 104, 108, 111, 118, 119, 138, 140, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 156, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 170, 172, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 185, 186,

- 190, 192, 193, 194, 195, 197, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 210, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 235, 236, 238, 245, 247, 248, 249, 251, 254, 255, 258, 259, 269, 270, 271, 273, 277, 278, 279, 284, 289, 292, 295, 299, 304, 312, 314, 315, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 328, 329, 332, 336, 337, 341, 346, 348, 350, 351, 355, 361, 368, 369, 373, 374, 376, 377, 378, 380, 381, 384, 385, 386, 387, 390, 391, 392, 411, 412, 414, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 427, 431, 432, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441.
- slovníky: akademie ruské 326, 327, 340, 388, 451: sl. akademiků Moskevských 162, 168, 171: slov. illirský 277; sl. latinsko-slovansko-německý 261; slov. řecký 253; sl. slovansko-latinský 260, 261; slov. troj-jazyčný 428. *úvěry 434*
- služebník r. 1571 v Benátkách tištěný 137.
- Smitmer, kanovník 18, 133, 147, 449.
- Smotriskij Melet.: Grammatica 12, 13, 14, 32, 43, 45, 46, 48, 51, 52, 56, 65, 71, 74, 167, 171, 257, 261, 267, 279, 301, 303, 304, 329, 433.
- Snelpero, opat 203.
- Sobranie kratkoje (1727) 69.
- Soderman Ondřej 251.
- Sofronius 11, 142.
- Solnohradští kněží 236.
- Sonnenbusch 157.
- Sonnenfels Alois 21.
- Sorab Jan, mnich 220.
- Sović Matěj: Compendium 43, 44.
- Span ze Spanova 'avřinec 142.
- Spangenberg Jan 149.
- Sparwenfeld 249, 251, 260, 261, 267.
- Splitská diecese 116.
- Splitský jáhen 346.
- Splitský sněm církevní 33.
- Společnost nauk, královská česká (Rozpravy její) 12, 15, 18, 19, 20, 22, 26, 37, 39, 88, 140, 148, 155, 169, 247, 287, 290, 291, 292, 295, 348, 352, 354, 363, 365, 427, 430, 450; Abhandlungen 12, 19, 155, 184, 185, 189, 283, 295, 350, 352, 388, stanovy její 20, 24.
- Společnost hospodářská česká 412.
- literární v Moskvě 267.
- královská v Kodani 250.
- Spytihněv 123, 180, 249, 406, 412, 413, 442.
- Srbové 7, 17, 30, 72, 73, 116, 144, 151, 152, 162, 165, 169, 209, 246, 250, 279, 283, 298, 320, 332, 335, 338, 418, 420, 421, 440, 441, 449.
- Srbsko 32, 148, 152, 165, 189, 219, 220, 238.
- Srniec Jakub z Varvažova 341, 344, 345.
- Stach V.: Přiručka učitele lidu 127.
- Stark Boh. Šebestián 127.
- Starowolski Šimon: Scriptorum Poloniarum Hecatontas 264, 330, 331, 346.
- Statuta ecclesiae Pragenses a. 1350 edita, 394.
- Stay Benedikt 350.
- Steinbach, prelát 184, 185, 366.
- Steinský professor 414, 416.
- Stephan Fr. 262.
- stolice jazyka českého na universitě Pražské 284, 287.
- Strabo 221, 223, 227.
- Strahlenberg 333.
- Stránský P. 223, 228.
- Stratimirović Št.: Literaturaе Slavorum cyrillicae, glagoliticae et bohemicae analogia et atque praestantia 280.
- Stratmann, kustos 285.
- Středovský J. J. 25.
- Stritter J. G. 227, 266, 269, 327, 330, 333, 422 (Memoriae populorum).
- Strykowski 261.
- Stulli Jachim, františkán, 142, 147, 170, 197, ze Sudetů Matyáš 441.
- Susza Jakub, biskup Chelmský 71.
- svatba, svat, starosvat, swatač 305.
- Svatopluk Moravský 28, 67, 77, 78, 123, 152, 179, 181.
- Svoboda, ředitel 365, 367.
- Swieten van, svobodný pán 19, 21.
- symbolum Athanasiovo 25, 64, 239, 402; s. konstantinopolské 33.
- Symler Jiří 159.
- Synaxarium 68.
- Syrové 8, 119, 128, 177, 216, 314, 317, 368, 371, 450.
- Syrus Martin 371.
- Széchényi 444.
- Szekeres, censor knih 315.

Š (Sch).

- Schaller J. Fr. Jaroslav 29, 331, 376, 386.
- Schannat J. Fr.: Vindemiae literariae 66.
- z Šellenberka Jan 143.
- Scherschnik L. J. 3, 114.
- Scherz Jan Jiří: Glossarium germanicum mediae aevi 314.
- šifry 131.
- Šimek Maximilian 13, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 36, 43, 226, 235, 376, 426, 449, 450, 451.

Šimon: Slovník polsko-slovenský 260.

Šlechta Jan 157.

Schlözer A. Lud.: Geschichte der Schif-
fahrt und des Handels 140; Nordische Ge-
schichte 140, 316; Probe russischer Annalen
141, 219, 222; Lithuania 184; Historia
septemtrionalis 190, 237, 323, 419, 421, 450.

Šmerhovský Jan 124.

Schmidt Kryštof Samuel: Ward das Christen-
thum in Böhmen von Method nach den
Grundsätzen der griechischen oder latei-
nischen Kirche eingeführt 217, 218, 422.

Schnurrer, professor 447.

Schönfeld 445; Sprachmeister 147.

Schötgenius K. 351.

Scholz Kristian: Grammatika egyptská 270.

Španělové 20, 101, 102, 420.

Španělsko 77, 316.

Schröder: Grammatica armenica 215, 222;
Thesaurus linguae armenae 230.

Štěpán II. 60.

— Uroš 301.

ze Šternberka Jak., hrabě 213, 295.

Štítný Tomáš 109.

Štokholm 226, 237, 242, 243, 249, 252.

Štýrsko 80, 179, 237, 241.

Schultens Alb. 102, 127, 174, 245, 362 (Pars
versionis arabicae).

Schurtzfleisch K. S.: Dissertatio de rebus
slavicis 144.

Schwager J. 239.

Schwandner, kustos císař. bibl. ve Vídni
15, 25, 33, 40, 41, 43, 51, 66, 74, 80, 83,
130, 143, 147, 159, 203, 289, 292, 315, 371.

Švédové 226, 227, 235, 260, 316, 323, 325,
333, 341, 389.

Švédsko 212, 251.

T.

Táboři 53, 109, 113, 129.

Taboriensis chronica 129.

Tacitus 113, 212, 334.

Tataři 226, 312.

Teleki Samuel 246.

Temler: Dictionarium slavonicum 250, 260,
277, 340, 351, 334.

Tengnagel Šebastian 28.

Teplá (klášter) 157, 161.

Teplice 423.

Terbunia 421.

Terentius P. 3.

Terlaić, srbský spisovatel 348.

Terlecký Method, biskup Chelmský 42.

Terleč Řehoř 447.

Tertullianus 37, 39, 202, 304, 206, 430.

Těšín 145.

Těšínsko 144, 196.

tetraevangelistář Moskevský 31, 44.

tetraevangelium 35, 276, 371.

z Tetova Baltazar 121.

Teutonové 131, 140, 248, 413.

Thakulf 170.

Tham K. J. 343, 348, 379 (National lexikon).

Thassilo 176.

Theodora 275.

Theodosiev Dimitrij, majitel tiskárny 298,
299.

Theodosius 169, 221.

Theofanes 56, 224, 274, 275 (sermones).

Theofil, igumen 301.

Theofylakt 55, 56, 59, 70.

Theresianum 16.

Thiddag 251.

Thraçie 181, 215, 221.

Thrákové 151, 166, 170, 198, 221, 227.

Thucydides 330.

Thunmann: Über die gottesdienstlichen
Alterthümer der Obotriten 147, 160, 162,
181, 197.

Thurneiser Leonhard 21, 23.

Tiberius, císař 82.

Timofejev Petr 276.

tiskárny: akademická university Moskev-
ské 276; Breitkopfova 22; illyrská 277;
kláštera Něvského 276; Krakovská 177;
kongregace de Prop. fide 47, 79; Litomyšl-
ská na hoře Olivetské 133; Pražská 41,
45, 50; synodální v Moskvě 274, 276; Su-
praslská 57; v Tubinkách 25.

Tobiáš, metropolita 394.

Tomáš, arcijáhen Splitský 178.

Tomsa Frant. Jan 126; Vollständiges Wör-
terbuch der böhmisch.-deutsch. und latei-
nischen Sprache 169, 174, 185, 208, 284,
236, 288, 323, 325, 369, 447.

Tovačovský z Cimburka Ctibor: Kniha
hádání Pravdy a Lži 337.

Trache Petr 11.

Trajanus, císař 82.

Trattner, knihtiskař 23, 187.

z Trautmandorfu Tadeáš, hrabě: de to-
lerantia 22, 39.

z Třebovle Kuneš 188, 191.

Tredjakovský V. K. 265, 272, 274; Raz-
govor ob ortografii starinnoj i novoj 214.

Trevísanus Ond. 349.

Triglandius Jakub 17, 19, 22.

Tristram, báseň romantická, 189.

Trnický z Trnice Jiří 105, 316 (Epinicion).

Trojanská historie 130, 133.
 Trotz M. A.: Lexicon 384.
 Truber Primus 3, 7, 21, 23, 41, 47, 48, 80,
 81, 182, 184, 237, 238, 239, 240, 241, 242,
 261, 251, 347.
 Tulščak J.: Habermanna Kerszhanske mo-
 litve 251.
 Turci 269, 334, 391.
 Turnov 360, 362, 363, 364, 365, 366, 377,
 382, 385, 388, 406, 412, 416, 425, 429, 431,
 432, 438; 364, 378 (baptisterium), náhrobek
 363.
 z Turnova Kuneš 183.
 Turnovský Martin 187.

U.

Uhři 62, 98, 145, 262, 277, 333, 384, 388,
 420, 422.
 Uhry 8, 9, 26, 48, 77, 82, 162, 238, 246, 301,
 346, 352, 360, 361, 376, 331.
 Ulfilas 167, 233; písmo gotské 33.
 Ungar Karel Rafael 3, 4, 6, 7, 9, 14, 15, 18,
 19, 22, 24, 27, 29, 31, 32, 35, 36, 40, 41,
 42, 43, 45, 46, 51, 52, 54, 61, 81, 92, 120,
 124, 130, 132, 133; Allgemeine böhmische
 Bibliothek 19, 124; Versuch einer Ge-
 schichte der Bibliotheken in Böhmen 157,
 161, 188, 200, 321; Gedanken von dem
 Zustande der Schulen und lateinischen
 Literatur 394, 428, 449, 450, 451.
 Ungnad Jan z Soneggu 25, 238, 248, 242.
 Upsala 249, 251, 260, 261, 263.
 Urban VIII., papež 41, 43.
 Ursin 419.
 Utrakvisté čeští 36, 374.

V (W).

Václav sv. 27, 67, 85, 88, 116, 121, 146, 180.
 — I., král 246, 248, 250, 255.
 — II., král 190, 248, 402; 121 (jeho báseň
 německá).
 — IV. 117, 121, 141, 243, 244.
 — písař 130, 133.
 Wadding L. 254, 255.
 Vadian Jáchym 118.
 Valaši 198, 305, 369, 387, 420, 422, 432.
 Valašsko 181.
 Valdemar II., král dánský 146, 149.
 — syn Valdemara II. 146.
 Walchius J.: Neueste Religionsgeschichte
 20.
 Valla L. 206.
 Wallis, hrabě 425.

Vallarsius Dominik 10, 11.
 — Jakub 10.
 Walther, knihkupec 425.
 Walton 16, 323 (Prolegomena).
 Valvasor J. V. 25.
 Vandalové 7.
 Wappler, knihkupec 20.
 Varjagové 266.
 Warnefrid Pavel 227.
 Varro M. T. 185, 189, 194, 377.
 Varšava 263, 288.
 z Vartemberka Beneš, 364, 366.
 Wartman 203.
 Vasilij Ivanovič, velký kníže 163, 278.
 Weidbrecht, tiskař 274.
 Weinger Tomáš, 424, 426.
 z Veleslavína D. A. 91, 106, 110, 163,
 341, 369, 379, 391.
 Venantius 132.
 Veneti 144, 184, 223, 250, 285, 296, 298,
 334, 351, 384, 385, 411.
 Werschhauser Josef, professor 16, 18, 26,
 100, 164, 169, 204.
 Vesla, bohyně 166, 170.
 Větnici, Vethenici, Větenici 161, 162,
 283, 286, 287, 305, 311, 313, 316.
 Wetstenius 36, 39, 48, 59, 154.
 Vetter, kanovník 69.
 White, Whille(?), učený Angličan 102,
 253, 257.
 Whiston 141; bratři Whistonové 215, 322.
 Widmansteter Jiří 81.
 Wieland 196.
 Vietor Jeronym 90.
 Vigand Methoděj 241.
 Wiching, biskup 107, 123.
 Wiklif Jan 116 (de triplici vinculo amori),
 187.
 Viklefité 187.
 Wilde Ondřej 127.
 Villoison 185, 222.
 Vilno 276, 279, 333.
 Vinař 12, 14, 15, 16, 18.
 Windisch 92.
 Virgilius Maro 333.
 Virgil, arcibiskup Solnohradský 179, 180.
 Višněvský Justin, kaplan ruského vyslance
 v Benátkách: gramm. slav. 389, 407, 423,
 434, 441, 443.
 Visla 137, 140, 170, 192, 196, 219, 222, 277,
 420, 421.
 Witha Kajetán, kupec 285.
 Vivilo, arcibiskup 231.
 Vjatka 327.
 Vladimír sv. 257, 259, 284, 386, 419.

Vladišlav kníže 28.
 vliv německý na památky staročeské 131,
 140; v. slovanský na český překlad písma
 sv. 217, 224, 234.
 Vltava 181, 190, 196, 387, 431.
 Vockerodt B. 166.
 Völkner K. F. 331.
 Vogt M. 386.
 Woide Karel 195, 270.
 Voigt Adactus 6, 79, 102, 177, 291, 386,
 422, 450, 451,
 Vojtěch sv. 131, 246, 250, 252, 258, 375;
 píseň 168, 246, 250, 251, 258, 330.
 — mistr, professor učení Pařížského a scho-
 lastik kostela Pražského 252.
 vokabulář latinsko-český 409.
 — Vídeňský z r. 1513 92.
 Vokoun Petr, rytíř 95, 106.
 Voltz Mikuláš 21.
 Wormius O 133, 314.
 Vramec Anton 211.
 Vrančić (Verantius) Faustus: lexicon 237,
 284, 418.
 Vranov 10, 11.
 Vratislav, král 279, 374; V-a listina 246.
 z Vrbna hrabě 426.
 Vuković Božidar 163, 164, 169.
 — Vincenc 163.
 Vulgata 6, 33, 42, 53, 58, 103, 108, 109,
 121, 127, 142, 192, 201, 202, 205, 206, 218,
 259, 260, 275, 286, 287, 305, 331, 334, 369,
 393, 395, 407, 410, 414, 428, 431, 449.
 Vyšehrad 186, 190; kostel Vyšehradský
 15, 134.

Z.

Zader v Dalmacii 366.
 Zadranin I.: Filomena 312.
 Zadunajci 439, 441.
 Zagurović J. knihtiskař 60, 61.
 Zachariae F. A.: Dissertatio de liturgiaram
 usu 35, 62.
 Zachariáš, kožešník 117.
 Zákon Nový 25, 37, 43, 52, 56, 59, 82, 97,
 99, 116, 117, 121, 122, 153, 155, 179, 183,
 193, 204, 235, 238, 240, 242, 251, 252, 259,
 272, 274, 275, 277, 281, 282, 283, 286, 297,
 298, 304, 306, 324, 347, 374, 375, 379, 382,
 396, 399, 400, 401, 406, 408, 409, 437, 450,
 451; N. Z. český 24, 31, 196, 209, 428;

v Moskvě vydaný 60, 250; církevně-slo-
 vanský 71, 85, 243.
 — Starý 21, 176, 178, 179, 183, 213, 248,
 251, 260, 275, 330, 431.
 Zamagna Rajmund: Regulae illyricae ortho-
 graphiae 90, 331, 334.
 Zanetti František 142, 298.
 Zapy, rodiště Stránského 228.
 Zbraslavská kronika 190, 248.
 Zdik Jindřich, biskup Olomoucký, 72, 75.
 Ziegelbauer Magnoald 252.
 Zippe 23.
 Zizanius Vavřinec 257, 267.
 Zlatarić D. 91.
 — M. 172, 176.
 Zlobický professor 13, 15, 19, 23, 24, 25,
 26, 27, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 48, 51, 54,
 58, 61, 64, 68, 71, 73, 74, 78, 79, 80, 82,
 85, 88, 89, 94, 102, 111, 113, 115, 120, 124,
 143, 149, 153, 154, 161, 172, 184, 185, 191,
 212, 213, 218, 232, 234, 236, 255, 288, 290,
 292, 321, 322, 331, 336, 337, 341, 343, 344,
 345, 348, 363, 364, 366, 407, 425, 446, 447,
 448.
 zprávy literární 22, 49, 51, 58, 83, 87, 88,
 101, 121, 131, 361.
 Zvěřín 146.
 zvláštnosti slov. nářečí 71; zvl. palaeo-
 grafické 27.

Ž.

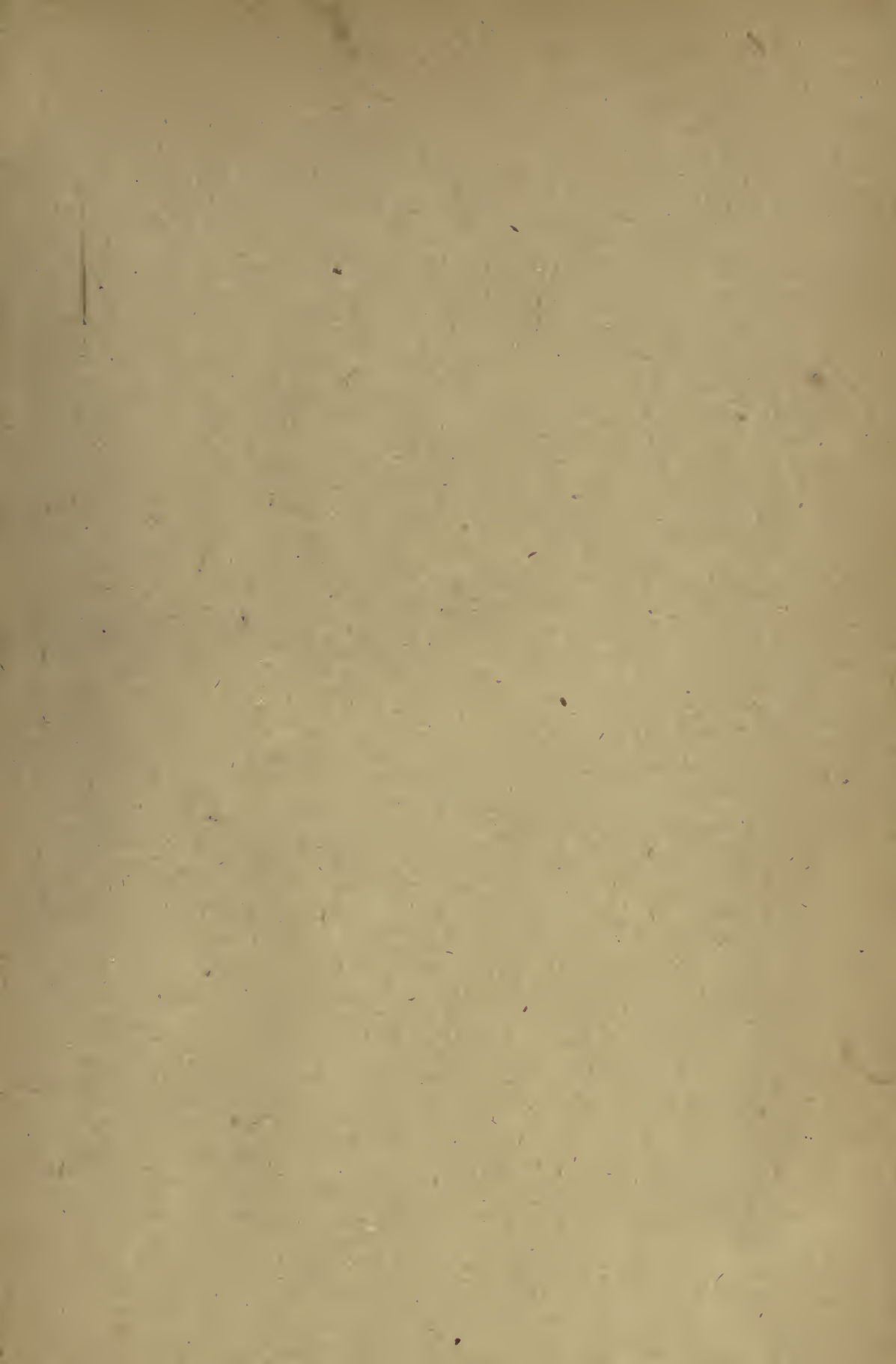
Žaltář 5, 10, 17, 26, 30, 33, 42, 45, 47, 55,
 60, 70, 71, 79, 141, 142, 153, 163, 179, 200,
 218, 223, 248, 260, 269, 278, 281, 282, 401,
 401, 405, 449; ž. český Klementinský 56,
 197, 210, 211, 344, 369, 398, 403, 443; ž.
 Mikulovský 154; ž. český z r. 1475 404;
 ž. hlaholský 31; ž. Mikulášův hlaholský 253;
 ž. v Benátkách tištěný 61, 69, 76; ž. illyrský
 44, 170, 172, 176; ž. v Krakově r. 1491 vy-
 daný 164; rukop. církevně-slovanský ž. Ví-
 deňský 28; ž. církevně-slovanský 51, 237.
 Žamberský Daniel 365.
 Žerotín 53.
 žertva 325.
 Židé 99, 108, 356, 408; židé polští 334; židé
 pražští 50.
 Žleby 186.
 župa 418.
 župan 223, 228, 418.

Opravy tiskových chyb.

Na str.	16. ř.	1. stojí	Vinnae	za	Viennae.
»	»	22. »	21. »	literárních	» literárních.
»	»	26. »	4. »	promptitudine	» promptitudine.
»	»	29. »	40. »	Tento... nezachoval	» otištěno na str. 449. atd.
»	»	94. »	36. »	Evangeliarum	» Evangeliarium.
»	»	101. »	1. »	Vinnae	» Viennae.
»	»	104. »	2. »	Grisbachius	» Griesbachius.
»	»	105. »	6. »	Egnes	» Eques.
»	»	123. »	34. »	slavicav ocabula	» slavica vocabula.
»	»	167. »	38. »	Monfauconii	» Montfauconii.
»	»	174. »	27. »	linguae	» linguae.
»	»	227. »	36. »	Wanefrido	» Warnefrido.
»	»	238. »	8. »	Wertembergiam sacram	» Wertembergia sacra.
»	»	240. »	1. »	Ballenberg	» Gallenberg.
»	»	245. »	42. »	Viener	» Wiener.
»	»	261. »	41. »	Mnisch	» Mnischowský
»	»	249. »	44. »	manucrupta	» manuscripta.
»	»	251. »	34. »	Fulfzhak	» Tulfzhak.
»	»	256. »	31. »	Devisio	» Divissio.
»	»	276. »	11. »	Kuteinensis	» Kuteinenses.
»	»	285. »	23. »	vta	» Vta.
»	»	291. »	43. »	Chrisostomus	» Chrysostomus.
»	»	298. »	— »	Dobrowský	» Dobrovský.
»	»	393. »	11. »	Pyšely	» Pišely.
»	»	424. »	27. »	arbitror.	» arbitror,

V mnohých výtiscích tohoto vydání nebyly jasně otištěny tečky na př.:

str.	11. ř.	26. heb.	str.	315. »	21. programm.
»	28. »	27. edit.	»	341. »	8. an.
»	61. »	3. an.	»	426. »	19. Zlob.
»	104. ř.	39. Luneburg.			

PG
4064
D6Z53
1895
díl 1

Dobrovský, Josef
Korrespondence

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

